

PURCHASED

PURCHASED 7

Pali Text Society

The Commentary on the Dhammapada

EDITED BY

H. C. NORMAN, M.A.

PROFESSOR OF ENGLISH LITERATURE AT QUEEN'S COLLEGE, BERNARDS

VOL. I.

PART I

London

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY
BY

LUZAC & COMPANY, LTD.
46 GREAT RUSSELL STREET, W.C.1

1970

P
294.3823
T 595 a.d.n
v. 1

First published - 1906

Reprinted - - 1970

SBN 7189 0481 8

REFUTERISED
C 6626

This reprint of
The Commentary on the Dhammapada
and the Index volume
has been made possible by the generosity
of the
Well-Wisher
who sponsored the reprint
in 1969 of
Buddhist Legends
by E. W. Burlingame

THE ASIATIC SOCIETY
CALCUTTA-700016

Acc No. 49316
Date 7.11.88

SL.M. 081230

All rights reserved

PRINTED IN GREAT BRITAIN BY STEPHEN AUSTIN AND SONS, LTD.,
CAXTON HILL, HERTFORD.

PREFACE

§ 1. MSS. AND EDITIONS.

It is now more than fifty years since Fausböll published his *editio princeps* of the Dhammapada, with copious extracts from the commentary and a Latin version of the text.¹ For this work (a remarkable production, if we consider the early age of Pāli scholarship at the time of its appearance) three MSS. in Sinhalese characters were used and to such good purpose that what may be called the standard text of the Dhammapada was once and for all constituted. It is true that quite lately the same distinguished scholar brought out a fresh edition of the Dhammapada,² but the somewhat Procrustian treatment of the text in order to make the verses run more smoothly seems a little audacious in the face of the Māgadhi theory, and the fact that a system of Pāli metrics based upon a complete examination of all the existent Gāthās is still to be written.³ The chief value of the new edition rests upon the copious parallels and cross-references given in the footnotes to other Pāli and Sanskrit texts and to European works on Buddhism.

The edition of 1855 has formed the basis for many

¹ Dhammapadam. Ex tribus codicibus Hauniensibus Palice edidit, Latine vertit, Excerptis ex Commentario Palico Notisque illustravit V. Fausböll. Hauniae, 1855.

² The Dhammapada, edited a second time with a literal Latin translation and notes for the use of Pāli students. London, 1900. Bibliography, pp. ix-xi.

³ See Rhys Davids' remarks in the Introduction to Dīgha II.

translations, among which that of Dr. K. E. Neumann¹ claims special attention, based as it is upon a very wide knowledge of the Buddhist Canon. It has, however, long been felt that a complete edition of the Pāli commentary was an indispensable preliminary to a thorough understanding of the text, and also of the standpoint from which an orthodox Buddhist regards the sayings of the Teacher. It was, therefore, with great pleasure that I undertook at the request of Prof. Rhys Davids the task of editing the voluminous *Atthakathā*, for the first time in a complete form in the Roman character. Two or three editions in Sinhalese and Burmese print have already appeared since 1855, for the work as a collection of legends enjoys among adherents of Buddhism a popularity second only to that of the *Jātakas*.² These editions are, as a rule, very good, being practically equivalent to good MSS. It was from one of these, the Sinhalese edition of 1886,³ that a complete copy was made by the late Dr. H. Wenzel, whose death robbed Pāli and Tibetan scholarship of a patient and gifted investigator. This copy forms the basis of the present edition.

The following MSS. have been collated for the first volume :

C. (in possession of Prof. Rhys Davids)—foll. *nc* (315), nine lines to the page, 20 $\frac{1}{2}$ (writing 18 $\frac{1}{4}$) by 2 (1 $\frac{1}{2}$). This is a MS. of the whole work.

C^a. (Rh. D.)—foll. *dhau* (302), 10 lines, 17 $\frac{1}{2}$ (writing 15 $\frac{1}{4}$) by 2 $\frac{1}{2}$ (1 $\frac{1}{2}$). Also a complete MS.

K. Fragments of Kambodian MSS. in the British Museum, Bibliothèque Nationale, Paris, and Tübingen University Library. These fragments are of different ages and hands, but are all similar in their reading of the text. Judging from the difference in the numbering, the frag-

¹ *Der Wahrheitpfad. Aus dem Pāli, in den Versmaassen des Orig. übers. von K. E. N. Leipzig, 1898.*

² See, for example, Wickremasinghe's catalogue of printed Sinhalese books in the British Museum, p. 11, No. xiii. ; p. 184, No. viii. ; also Nos. xii., xiii., xvii., and p. 145, No. viii. ; and Beal's preface to his translated selections from the allied Chinese anthology.

³ Ed. Guṇaratana Mulleriyāve. Colombo.

ments seem to have been taken from distinct MSS.; in some cases, however, it would seem that the copyist had in view to write only a portion of the work, as when a fragment of a later portion of the work commences with *Ka*. These fragments are extremely interesting; they nearly always give sense, and, where they do not, give a clue to the right reading. They are, on the whole, more diffuse than the Sinhalese texts,¹ but, on the other hand, often omit *āha*, *vatvā*, *pucchi*, etc., where the other MSS. retain them. Where a Jātaka occurs imbedded in the text, these fragments give a reading closer to that of Fausböll's edition of the Jātakas than to that of the present text. The spelling is often of a rude description, consonants being frequently doubled, as in *aggamāsi* for *agamāsi*, *Uddena* for *Udena*,² *nibbutto* for *nibbuto*, etc. The cerebrals are rather avoided than otherwise, and *l* often takes the place of *ḷ*, which also occurs in the Sinhalese MSS. The distinctions of long and short *i* and *u* are not strictly adhered to, and, as in the Sinhalese MSS., the short vowel with *ṛ* often occurs in place of the corresponding long vowel. So, too, we find *isum* for *iṃsu* most frequently, *kuham* (= *kahaṃ* or *kuhim*), *bhiriya* (*bhariyā*), *kaṭumbiko* (*kuṭimbiko*), *ṛhā* for *nahā* (*snā*), *by* for *vy*, as in *byañjana* for *vyañjana*. These fragments are as a rule very carefully corrected, and are written with singular clearness. With their aid one is in possession of an almost complete Kambodian version of the text. The fragments used for the present volume are :

For the comm. on the first two vss. the fragments in the Bibliothèque Nationale numbered Pāli 93-97, giving between them a continuous text.

For the comm. on vss. 3-8 the British Museum fragment. MSS. Or 1273—first fragment—*Kā* to *gā* = 24 leaves.

For the comm. on vss. 8-59 (with the exception of vss. 51-53) the Bibliothèque Nationale fragments from 98 onwards.

¹ Cf. Hardy, *J.P.T.S.*, 1902-3, pp. 61 ff.

² But cf. Utrayana, *J.P.T.S.*, 1886, p. 4.

For the comm. on vss. 51-53, a fragment from the University of Tübingen.

I have refrained from giving any very particular account of the fragments used, as M. Cabaton, of the Bibliothèque Nationale in Paris (to whose courtesy for the use of his MS. catalogue I am much indebted), gives an exhaustive account of them in the new Oriental catalogue.

F. What Fausböll gives from his three MSS. in the Copenhagen Library. Max Müller in his Introduction to Rogers' 'Buddhaghosha's Parables,' says, it is true: 'Many of these fables had been published in Pāli by Dr. Fausböll, at the end of his edition of the "Dhammapada"; but as the MSS. used by him were very defective, the Pāli text of these parables had only excited but had not satisfied the curiosity of Oriental scholars.' But examination of Fausböll's readings shows that his MS.¹ of the Commentary was quite good, and that the greater part of the defects are due more to misreading of the text than to badness of the MS. itself. Sinhalese MSS., as a rule, are very well written, but the characters are extremely small, added to which the ligatures are often very hard to make out, and many of the letters have great similarities. Confusions of the *n* and *t* and of *m*, *c*, and *v*; account for a great number of the errors in F.; *ddh* is often given where we should read *tt*, as in *vaddhati*, the case of most frequent occurrence. What a good Pāli scholar could do with F. was shown by the late H. C. Warren, who in his 'Buddhism in Translations' has given versions of some of the tales (222-6, 264-7, 381-3, 430-3, 451-81). As to the Burmese version which Rogers used, it seems merely to have been a compilation of not much worth, giving some of the more popular tales in a concise form. There are 302 tales in the whole work; Rogers gives versions of 29, and this in the space of 191 pages.

B. A Burmese edition of the whole work printed at

¹ Pref. vii.: 'Quæ ex commentario Buddhaghosæ excerpsi, quum uno tantum codice confidendum sit. . . .'

Rangoon.¹ This I have collated word for word ; its readings are almost exactly the same as those of K. The same holds good to a great extent of an India Office Burmese MS., which has been collated for the third volume, where an account of it will be given.

S. A very good Sinhalese edition by W. Dhammānanda Thera and M. Nānissara Thera, printed at Colombo in 1898. It has proved of the greatest assistance in the correction of the text, and is in every respect an admirable piece of work.

A still more recent text of great excellence is that which is being brought out by Dīpaṅkara and Dharmasena. The first part (containing the first Vagga) came out in 1905 (Vidyāprakāsa Press, Ambalamgoda), and has been consulted on points of difficulty. A feature of this edition consists in the short notes on crucial points appended to the volume. A work of great interest, which it is to be hoped some Sinhalese savant will take up, would be an edition of the ancient Sinhalese glossary to our *Aṭṭhakathā*, about a thousand years old, mentioned by Louis de Zoysa in his catalogue of MSS. in the temple-libraries of Ceylon (1885). For the interpretation of difficult words such a work should prove of much value.

§ 2. CHARACTER OF THE COMMENTARY.

The work itself is styled 'Dhammapada Commentary,' but the Commentary plays but a small part in comparison with the bulk of the illustrative tales.² The scheme of the work is shortly as follows: First comes the quotation of a word or two of a verse in the Dhammapada itself. Then we are given the name of the place in which the verse was uttered, and of the person or persons concerning whom it

¹ 1908; ed. by U. Yan.

² So in the *Mahāvastu*, which calls itself a Vinaya work, the illustrative stories have quite eclipsed the canon law which a Vinaya ought to contain. I am indebted to Professor Rhys Davids for calling my attention to this point.

was spoken. Then comes the narrative¹ giving the story of the persons in question, ending with a quotation of the verse or verses *in extenso* by the Buddha himself. This is followed by a word-for-word commentary put into the mouth of the Teacher. As a result of the Dhammadesanā, so many become Sotāpannas or Arahats, etc., as the case may be. The narrative is often followed by a subsidiary narrative, setting forth the person's doings in a former birth. The whole work constitutes a species of Buddhist 'Acta Sanctorum,' enforcing by multitudinous concrete examples the theory of Karma laid down in the fundamental text with which the Dhammapada opens 'Mano-pubbaṅgamā dhammā.' As an illustration, a résumé of the first story is here subjoined.

STORY OF CAKKHUPĀLA.

A householder, Mahāsuvanno by name, pays reverence to a tree, and makes a vow in its presence. Thereafter his wife bears him three sons, whom he names 'Pālo,' 'Cullapālo,' and 'Mahāpālo,' for the tree was protected (*palitam*) by him, and the sons are the result. When the sons grow up, marriages are contracted for them by their elders.

At this time the teacher was living at the Jetavana monastery, which Anāthapiṇḍika had caused to be built for him. To edify his merchant friend, he tells a tale of his former existence, how he the Buddha had cut off his own head and suffered other tortures for righteousness' sake. As a result of his tale, of the seven millions dwelling at Sāvattthi, five become noble disciples, two Puthujjanas. Now the disciples had two duties—in the forenoon to give gifts, in the afternoon to go and hear the doctrine, bearing perfumes, etc., in their hands. Mahāpālo, learning whither they are going, joins their ranks and comes to do reverence to the Teacher. The Buddha preaches to him the doctrine,

¹ *Of the introductory verses of the Manorathapūraṇī :*

Suttānaṃ pana atthā na vinā vatthūhi ye pakāśanti
Tesaṃ pakāśanatthaṃ vatthūni pi dassayissāmi.

after hearing which Mahāpālo expresses his wish to become a mendicant. Before doing this, however, he has to go and obtain the consent of his younger brother. The latter tries to shake him in his resolution, but in vain, and Mahāpālo after making over all his property to his younger brother returns to be ordained by the Buddha.

After five years have passed, Mahāpālo comes to ask the Buddha how many are the burdens of the religious life. He is told two—that of study, and that of contemplation. The former means the memorizing and teaching of one or two Nikāyos, or of the whole Tipiṭaka; the latter is the life of fasting and temperance which leads to Arahantship, and this Mahāpālo chooses as he is too old for the former. He then obtains an object of meditation from the teacher, and sallies forth with sixty disciples. After a journey of twenty yojanas they reach a large frontier village, and enter it to beg for alms. The inhabitants give them a friendly reception, induce them to stay for the three months of Wassa, and build them a Vihāra. A physician also offers his services in case of sickness.

Mahāpālo now summons his monks and asks them how they intend spending Wassa. They tell him with all the four Iriyāpathas. He commends their resolution, and admonishes them to be diligent in good works. Himself he contents with three postures, and he vows not to stretch his back in repose. After a month of this exercise his eyes begin to fail and he gets ophthalmia. His disciples offer to inform the doctor, and to this Mahāpālo agrees. A preparation of oil is sent, and with this he anoints his eyes. He then goes to the village and meets the doctor, who is astonished to learn from his patient that his eyes are still bad. He asks Mahāpālo if he has used the prescription sitting or lying down, but can get no answer out of him. Going himself to the monastery, he sees that his patient has not lain down. Frequent remonstrances prove unavailing. Mahāpālo tells the doctor he will deliberate on the matter, and then see what can be done. Having no kinsmen to consult, he holds a consultation with his own body, and

decides that blindness compared with countless transmigrations is as naught ; let the eyes go rather than the Doctrine be neglected. The doctor consequently gives him up as a bad job. The night after, Mahāpālo loses both his eyes and the lusts of the flesh, and becomes a Sukhavipassako or Arahant of the second grade. The villagers come to sympathize with him on the loss of his eyes, and promise that he shall want for nothing. As Wass is drawing to a close, the sixty disciples also attain to Arahantship.

At the end of Wass, the sixty express a desire to see the teacher, and inform Mahāpālo. He accedes to their request, but says that he will come after they have gone, as there lies before them a wood infested by evil spirits, where a blind man would only be a hindrance. They must go and see his youngest brother and tell him what has happened ; he will then send a guide. So bearing his greetings to the Buddha and the eighty great Theros they depart, amid great lamentations on the part of the villagers. Reaching their destination in safety, they deliver their message. The brother wishes to send a nephew Pālita, but is told that the road is so dangerous that the nephew must first be ordained and then sent. After a fortnight's training, off goes Pālita, and reaches the village in safety. There he spends a fortnight in attendance on the Thero and then both set out, Pālita holding his uncle's staff. On their way they pass through a wood near the village of Kaṭṭhanagara, and Pālita the younger, charmed by the voice of a maiden who sings as she gathers sticks in the wood, excuses himself for a moment to his uncle, and goes off and breaks the third Buddhist commandment. The Thero, guessing what has happened, refuses to take him as a guide, even though he casts off his monastic garments and offers to accompany him as a layman. The young man departs weeping and lamenting his sin.

Meanwhile, Indra's magic throne shows signs of heat, and the god looking round about perceives the Thero. Thinking 'My head will split into seven pieces if I help not this holy man,' he goes to his rescue, in the guise of a

wayfarer, and offers to guide him to Sāvatti. Through his magic power, Indra brings the Thero to his destination that very evening, informs the brother of his arrival, and then vanishes. Pālita's brother is overjoyed to see the Thero once more, and gives him two servants to wait upon him.

In the last watch of the night, Pālita rises to pace up and down in the cloister. As it has rained heavily during the night, many cochineal insects come up out of the ground and are unwittingly trampled under foot by him. The other residents are filled with astonishment and go to tell the Tathāgata how Pālita has crushed insects under his feet. They are asked: 'Did you see him doing this?' and answer, 'No.' The Buddha tells them that as they did not see Pālita, so did Pālita not see the insects; he is quite blameless. The mendicants then ask how it came about that, though predestined for Arahatsip, he became blind? This, they are told, is the result of his action in a former birth, and the story is related. Once upon a time there lived in Benares a doctor. Going his rounds he once saw a woman with weak eyes. He asks: 'What will you give me, if I cure you?' She answers: 'I and my children will be your slaves.' The doctor gives her a medicine through one application of which her eyes are made sound. She now regrets her promise, and when the doctor comes again she tells him that her eyes are much worse. He sees what she is up to and determines to make her blind. Going home, he mixes a preparation, returns, and makes her anoint her eyes therewith. The woman becomes totally blind. That doctor was Cakkhupāla. 'Mendicants,' said the Buddha, 'the action then performed by my son continued to dog his footsteps; for the sinful action follows after him just as the wheel does the foot of the ox that bears the yoke.' Having told this story and established the connection, like one sealing an edict with the royal seal after the wax has been affixed, the King of righteousness uttered this verse: States spring from mind, etc.

The stories vary in length; some are merely jejune

accounts evidently manufactured to give a framework to the verses ; others are long and interesting, containing curious pieces of folklore, including whole Jātakas. Some of the stories are very entertaining, such as that of the quarrel of the two ascetics on p. 39 ff., of the recalcitrant donkey on p. 123 ff., of the pork-butcher on p. 125 ff. The second fasciculus starts with the story of Udena (to whom so much of the ' Kathāsaritsāgara ' is devoted, and who is also the hero of the Sanskrit drama *Ratnāvalī*), which gives us the *roc* of the Arabian Nights and Marco Polo, the wooden elephant filled with armed men, the Indian equivalent of the Trojan horse,¹ and the luck-child Ghosaka, who figures in so many fairy-tales and who is adduced in the Commentary on the Mahāvāṇsa to illustrate the rescuing of Candragupta in a similar plight by a cowherd (Vāṇsatthapakāsinī, p. 121 of the edition of 1895). In the tale of Cullapanthaka we find the King of Benares wandering about incognito like Haroun Alraschid in order to learn the candid opinion of his subjects. The story of Saṅgharakkhita (p. 300 ff.) is possibly the parent of the story whose successive modifications in its transit from land to land have been so charmingly described by Max Müller. The Viḍūḍabha-vatthu (p. 337 ff.) has a historical importance of a Homeric type in its account of the destruction of the Sākiyas. The story of Visākhā is well known through Mr. Warren's spirited translation ; in it we find a delightful picture of the finest type of Indian womanhood. The last tale of the present instalment gives a vivid account of the quarrel between two friends, one a Bauddha, the other a Jaina. Like the Jātaka book, which it so much resembles, the work is a perfect mine of curious information on ancient India.

§ 3. DATE AND AUTHORSHIP OF THE WORK.

On p. 127 we have a quotation from the Milindapañha (ed. Trenckner, 67-8) which enables us to date the work roughly in the one direction. Professor Rhys Davids in

¹ See Rhys Davids' *Buddhist India*, p. 5.

his Introduction to 'The Questions of King Milinda' (S.B.E. xxxv.) has pointed out (p. xv.) that 'when Buddhaghosa wrote his great works—that is, about 480 A.D.—he had before him a book giving the conversations between Milinda and Nāgasena.' So it has been with our author, who is said by tradition to have been Buddhaghosa, though this, as in the case of the Jātaka Commentary, is open to question (see *infra*). 'Milinda' reigned 'probably from about 140 to about 115, or even B.C. 110' (xxiii.). And if the Milindapañha was written 'when the memory of the actual facts of Menander's reign was fading away—that is, some generations after his death' (xxv.)—then we must give the Dhammapadaṭṭhakathā a date which is certainly A.D., for it would be some time before the famous 'Questions' would come to rank as canonical.

If we compare the present work with the Chinese book translated in Beal's 'Dhammapada from the Buddhist Canon,'¹ we are at once struck by the fact that, just as the sections and the verses show a great difference in arrangement, so, too, is it with the tales. In Beal there is only one story (p. 94), which corresponds to a story in the present volume, and that is the tale of Pūṭigattatissatthera, which appears in the Daṇḍavagga in Beal and in the Cittavagga in our book. The Chinese version is much more ornate and miraculous; added to this the jātakas told to account for the unfortunate condition of the Thero are quite different. The same holds good of another tale common to both, the story of how Pasenadi, acting on the Buddha's advice, reduced his stoutness. This occurs in the Nāgavagga of the Pali,² in the Pakiṇṇavagga of the Chinese. The

¹ Long ago in his Hibbert Lectures (London, 1881, pp. 200-204) Professor Rhys Davids criticised this title. He showed, by a detailed analysis, that only about 13 per cent. of the Pali verses are represented in the Chinese. And he suggested, very appositely, that if any one were to publish, with illustrative stories, some of the hymns common to 'Hymns Ancient and Modern' and other hymn books, and were to call his book 'Hymns Ancient and Modern,' he would run great risk of falling into the clutches of the law.

story itself is extremely similar in both versions, probably on account of the prosaic nature of the subject. Beal tells us that the original of his translation was brought from India in 223 A.D. The existence of some form of these two tales before this date may therefore be assumed, though this does not take us very far. All that we can affirm is that the Indian original of the Chinese anthology and the Pali commentary both drew their stories from a common source, as in the case of the Saṅgharakkhita Vatthu and the Pañcatantra story, but applied them to different verses. When we consider that the method of arrangement is different in the Pali and Chinese books, we feel bound to assume at least two different diaskeuasts, and again, perhaps, two different commentators. The verses would be selected from the Buddhist scriptures according to the different schools, while the illustrative stories and the explanations might be added later from a common source consisting of Vinaya and fable literature. As to a Sanskrit 'recension' of the Dhammapada and its relation to the Pali, it would be premature to speak, however, as much fresh light is needed, and there are indications that valuable information may be obtained from Turfan. Dr. Pischel, in his article 'Die Turfan-Recensionen des Dhammapada,' has given some most interesting specimens of a Sanskrit text of certain verses (Sitzungsberichte der Königlich-Preussischen Akademie der Wissenschaften, 1908, xxxix.). It is instructive, for example, to find the reading *yodhetha* confirmed by the Turfan MS. and the Peṭakopadeśa, as it already is by our commentator, in verse 40 (see p. 316 of the Dhammapadatthakathā), where Fausböll read *yojetha*. The same scholar has promised further communications, which will be welcomed by students of Buddhism.¹

We now come to the question of the authorship of our Commentary. The stories are ascribed to Buddhaghosa, with the exception, of course, of the jātakas, which, like

¹ Dr. Pischel's lamented death, which occurred while these sheets were passing through the press, has frustrated all hopes of further contributions from his gifted pen.

the word-for-word commentary, are put into the mouth of the teacher. Now, it is admitted that the *Manoratha Pūraṇī* is the work of Buddhaghosa ; but if one compares its text of, say, the story of Ghosaka as given by Hardy in the *J.R.A.S.* with ours, there are such differences that our work cannot be said to be by the same author. And, again, if Buddhaghosa is the author of the Commentary on the *Jātaka* (against which see Rhys Davids, '*Jātaka*,' Introduction, p. 65), how is it that our Commentary gives a wrong reference? The passage in question is on p. 285 of our edition, where the *Cullasukajātaka* is referred to the *Dasanipāta*. It is in the *Navanipāta* of Fausböll's edition. One would feel more inclined to attribute to Buddhaghosa only the word-for-word commentary, and the work as we possess it to a later redactor. Internal evidence proves that the word-for-word commentary could never have been uttered by the Buddha ; later on, for example, we shall find a reference in it to the *Mahāvihāra* of Sinhalese history, whose existence could only have been known of by the Buddha through a special prophetic vision. The word-for-word commentary is all that one could credit Buddhaghosa with from the language of the introductory verses (p. 2).

In conclusion, I beg to tender my thanks to the administrators both of the Moray Research Fund of Edinburgh University, and of the Max Müller Fund in Oxford, through whose generosity I was enabled to prosecute the studies necessarily preliminary to this edition. To Professor Rhys Davids I am specially indebted for the loan of books and MSS., and for much valuable criticism and advice ; and my thanks are due to Dr. Barnet of the British Museum, the Librarian of Tübingen University, and M. Cabaton of the Bibliothèque Nationale, for their courtesy in enabling me to make use of the MSS. of their respective libraries. I am also much indebted to the Government of India for procuring me, at much trouble

and expense, Kambodian MSS. from the Bibliothèque Nationale at Paris.

§ 4. TALES WHICH HAVE BEEN TRANSLATED IN WORKS
OTHER THAN ROGERS.

1. Cakkhupālattheravatthu. Louis de la Vallée-Poussin, Godefroy de Blonay. Contes Bouddhiques. Légende de Cakkhupāla. *Revue de l'Histoire des Religions*, Paris, 1892, pp. 180-193.

2. Maṭṭhakundalivatthu. Translated by the same in the same number of the *Revue*, pp. 193-200.

3. Kosambikabhikkhūnaṇ Vatthu. Translated by the same in the *Revue* for 1894, pp. 329-337.

4. ViḍḍḍabHAVATTHU. Translated *ibidem*, pp. 195-211.

5. Patipūjikakumārikavatthu. Translated by Warren, 'Buddhism in Translations,' pp. 264-267.

6. Visākhāvatthu. Translated by Warren, pp. 451-481.

7. Godhikavatthu. Translated by Warren, pp. 380-383.

8. A translation of part of the commentary on the first verse of the second Vaggo will be found in the *J.R.A.S.* for 1898, pp. 741-794, by E. Hardy. This is a most interesting article, as it gives side by side with our text that part of the Manoratha-Pūraṇī which deals with the story of Ghosaka.

9. Jātakas imbedded in the work will be found translated either in Rhys Davids (as far as they are contained in his 'Buddhist Birth Stories,' London, 1880), or in the Cambridge translation. Exact references to Fausböll's edition will be found in the notes.

LIST OF VATTHUS

I. YAMAKAVAGGO.

1. Cakkhupālatthera. (Rogers 1-11.)
2. Maṭṭhakundali. (R. 12-17.)
3. Thullatissatthera. (R. 18-24.)
4. Vañjhitti (Kāliyakkhiniyā Uppatti).
5. Kosambaka.
6. Cūlakālamahākāla. (R. 25-31.)
7. Devadattassa Kāsāvalābha.
8. Aggasāvaka.
9. Nandātthera.
10. Cundasūkarika.
11. Dhammika Upāsaka.
12. Devadatta.
13. Sumanadevī.
14. Dvesahāyakabhikkhūnaṇ.

II. APPAMĀDAVAGGO.

- (15) 1. { Udenassa Uppatti. (R. 32-60.)
Ghosakaseṭṭhino Uppatti.
Sāmāvatīyā Uppatti.
Vāsuladattāya Vatthu.
Māgandīyā-Vatthu.
Maraṇaparidīpaka-Udena-Vatthu.
- (16) 2. Kumbhaghosaka.
- (17) 3. Cūlapanthakatthera. (R. 61-71.)
- (18) 4. Bālanakkhattaghuṭṭha.
- (19) 5. Mahākassapatthera.
- (20) 6. Pamattāpamattadvesahāyakabhikkhūnaṇ.
- (21) 7. Mahālipaṇha.
- (22) 8. Aññatarabhikkhussa.
- (23) 9. Nigamavāsītissatthera.

III. CITTAVAGGO.

- (24) 1. Meghiyatthera.
- (25) 2. Aññatarabhikkhussa.
- (26) 3. Ukkatthitabhikkhussa.
- (27) 4. Bhāgineyyasaṅgharakkhita.
- (28) 5. Cittahatthatthera.
- (29) 6. Pañcasatavipassakabhikkhūnaṇ.
- (30) 7. Pūṭigattatissatthera.
- (31) 8. Nandagopāla.
- (32) 9. Soreyyatthera.

IV. PUPPHAVAGGO.

- (33) 1. Paṭhavikathāpasutapañcasatabhikkhūnaṇ.
- (34) 2. Marīcikammaṭṭhānikattherassa.
- (35) 3. Viḍḍḍabha.
- (36) 4. Patipūjikāya.
- (37) 5. Macchariyakosiya.
- (38) 6. Pāṭhikājīvaka.
- (39) 7. Chattapāṇiupāsakassa.
- (40) 8. Visākhāya.
- (41) 9. Ānandattherassa Paṇha.
- (42) 10. Mahākassapattherassa Piṇḍapātadinna.
- (43) 11. Godhikattherassa Parinibbāṇa.
- (44) 12. Garahadinna.

[DHAMMAPADATTHAKATHĀ.]

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀ-
SAMBUDDHASSA.¹

Mahāmohatamonaddhe loka lokantadassinā,
yena saddhammapajjoto jalito jalitiddhīnā,

tassa pāde namassitvā sambuddhassa sirīmato,
saddhammañ c' assa pūjetvā katvā sañghassa c'añjaliṇ.

Taṇ taṇ kāraṇam āgamma dhammādhammesu kovido,
sampattasaddhammapado² Satthā dhammapadaṇ
subhaṇ

Desesi karuṇāvegasaṃussāhitamānaso,
yaṇ ve devamaṇussaṇaṇ pītipāmojjavaḍḍhanaṇ.

'Paramparābhata tassa nipuṇā Atthavaṇṇanā,
yā Tambapaṇṇidīpamhi³ dīpabhāsāya saṇṭhitā,

na sādhaṇṇaṇ sāsāṇaṇ sattāṇaṇ hitasaṃpadaṇ,
appevaṇāma sādheyya sabbalokassa sā hitaṇ.'

Iti āsiṇṇasaṃānena dantena samacārinā⁴
Kumārakassapenāhaṇ therena thiracetasā.

¹ *Many of the Paris MSS. have for this namatthu—one fr. (96) adds also ratanattayassa.*

² C^a. B. K. sampanna°.

³ K. tāmba°.

⁴ *one K. dhammacār°.*

saddhammaṭṭhitikāmena sakkaccaṃ abhiyācito,
 taṃ bhāsaṃ ativitthāragataṃ¹ ca vacanakkamaṃ,
 paḥāyāropayitvāna tantibhāsaṃ manoramaṃ,
 gāthānaṃ vyañjanapadaṃ² yaṃ tattha na vibhāvitaṃ,
 kevaḷaṃ taṃ vibhāvetvā³ sesaṃ tam eva atthato,
 bhāsantarena bhāsissaṃ āvahanto vibhāvinaṃ,
 manaso pītipāmojjaṃ atthadhammūpanissitaṃ ti.

¹ K. B. ativitthāraṃ gataṃ. ² K. bya° (always).

³ C°. vibhāvitvā

1. CAKKHUPĀLATTHERA-VATTHU

MANOPUBBAÑGAMĀ dhammā manosetṭhā manomayā, /
manasā ce paduṭṭhena bhāsati vā karoti vā,
tato naṃ dukkham anveti cakkhaṃ va vahato padanti.

Ayaṃ dhammadesanā kattha bhāsita ti. Sāvatthiyaṃ.¹
Kaṃ ārabbhāti.² Cakkhupālattheraṃ.

Sāvatthiyaṃ kira Mahāsuvaṇṇo nāma kuṭumbiko³ ahosi,
aḍḍho mahaddhano mahābhogo aputtako.⁴ So ekadivasaṃ
nahānatitthaṃ⁵ gantvā nahātvā⁶ āgacchanto antarāmagge
sampaṇṇasākhyaṃ ekaṃ vanaspatiṃ⁷ disvā, ayaṃ mahesak-
khāya devatāya adhiggaḥito bhavissatīti tassa heṭṭhā-
bhāgaṃ sodhāpetvā pākāraparikkhepaṃ kārāpetvā vālikaṃ⁸
okirāpetvā⁹ dhajapatākaṃ ussāpetvā¹⁰ vanaspatiṃ alaṅ-
karitvā: 'puttaṃ vā dhītaraṃ¹¹ vā labhitvā tumhākaṃ
mahāsakkāraṃ karissāmīti patthanaṃ¹² katvā pakkāmi.

Ath'assa¹³ bhariyāya kucchiyaṃ gabbho patitṭhāsi.¹⁴

¹ K. a. ti.

² K. a. ārabbhā ti.

³ F. kuṭumbiko. K. setthika°.

⁴ K. a. hoti.

⁵ K. ṇhāna° (al.)

⁶ C°. om. K. B. ṇhatvā.

⁷ K. vanappatiṃ al.

⁸ C°. B. vālukaṃ. F. vālikā. K. vālukaṃ.

⁹ K. a. samantato.

¹⁰ K. a. taṃ.

¹¹ Some K. frr. dhittaraṃ.

¹² K. patṭh°.

¹³ K. a. na cirass'eva. B. na cirass'eva ath'assa.

¹⁴ C°. °āti.

So¹ tassā gabbhāparihāraṇaṃ adāsi. Sā dasamāśācayena puttāṃ vijāyi.² Setthi attanā pālitaṃ vanaspatiṃ nissāya laddhattā tassa 'Pālo' ti nāmaṃ akāsi.³ Aparabhāge aññaṃ puttāṃ labhi.⁴ Tassa 'Cullapālo' ti nāmaṃ katvā, itarassa⁵ 'Mahāpālo' ti nāmaṃ kari. Te⁶ vāyapatte ghara-bandhanena bandhitsu.⁷

Tasmiṃ samaye Satthā pavattavaradhammacakko anupubbena gantvā Anāthapiṇḍikena⁸ mahāsetthinaṃ catupannāsakotidhanaṃ vissajjetvā kārīte Jetavanamahāvihāre viharati mahājanāṃ saggamagge ca mokkhamagge ca patitṭhāpayamāno. Tathāgato hi mātīpakkhato⁹ asītiyā pitīpakkhato¹⁰ asītiyā ti dve asītiñātikulasahashehi¹¹ kārīte vihāre¹² ekam eva¹³ vassāvāsaṃ vasi.¹⁴ Anāthapiṇḍikena kārīte Jetavanamahāvihāre ekūnavāsati,¹⁵ Visākhāya sattavāsati koṭidhanapariccāgena kārīte Pubbārāme cha vassāvāse¹⁶ ti dvinnāṃ kulānaṃ guṇamahantataṃ paṭicca Sāvatthiṃ nissāya pañcavāsati vassāvāse vasi. Anāthapiṇḍiko 'pi Visākhā 'pi mahāupāsikā nibaddhaṃ¹⁷ divasassa dve vāre Tathāgatassa upatṭhānaṃ gacchanti, gacchantā ca 'dahasāmaṇeraṃ no hatthe olokessantīti' tucchahatthā nāma¹⁸ na gatapubbā, purebhattaṃ gacchantā

¹ K. a. ñatvā. B. sā gabbhassa patitṭhitabhāraṇaṃ ñatvā tassa ārocesi. So tassa gabbhassa etc.

² B. a. taṃ nāmagahaṇadivase.

³ C^a. akaṇsu. K. B. a. sā.

⁴ K. aññaṃ puttāṃ patilabhi.

⁵ K. a. va.

⁶ K. a. dve.

⁷ K. B. a. aparabhāge mātāpitaro kālam akaṇsu. Sabbāṃ pi vibhavam itare (K. bhogaṃ dvinnāṃ) yeva vicāriṇsu (K. vivaresu).

⁸ C^a. F. Anāthapiṇḍika°.

⁹ C^a. K. mātū°.

¹⁰ F. C^a. pīti°. K. pitu°.

¹¹ K. °tiyā.

¹² K. Nigrodhamahāvihāre.

¹³ K. B. yeva.

¹⁴ F. vāsaṃ vasi tvā.

¹⁵ K. B. a. vassāni vassāvāsaṃ vasi.

¹⁶ K. cha vassāni vassaṃ vasi.

¹⁷ K. a. pi.

¹⁸ C^a. K. om. nāma.

khādaniyādini gāhāpetvā¹ gacchanti, pacchābhattaṃ pañcabhesajjāni atṭha ca² pānāni. Nivesanesu pana tesaṃ dvinnāṃ³ bhikkhusahassānaṃ³ niccapaññattān'⁴ evāsanāni honti. Annapānabhesajjesu yo yaṃ icchati tassa⁵ taṃ yath' icchitam⁶ eva sampajjati. Tesu Anāthapiṇḍikena ekam eva divasam pi Satthā pañhaṃ apucchitapubbo.⁷ So kira 'Tathāgato buddhasukumālo⁸ khattiysukumālo⁸ upakāro⁹ me gahapatitī mayhaṃ dhammaṃ desento kilameyyā' ti 'Satthari adhimattasinehena pañhaṃ na pucchati. Satthā pana tasmīṃ nisinnamatte yeva, 'ayaṃ setthī maṃ arakkhitabbatṭhāne rakkhati, ahaṃ hi kappasatasahassādhikāni cattāri asaṅkheyyāni alaṅkapaṭiyattaṃ attano sīsaṃ chinditvā akkhini uppāṭetvā hadayamaṇsaṃ ubbattevā paṇasamaṃ puttadāraṃ paricajitvā pāramiyo pūrento paresaṃ dhammadesanattatham eva pūresiṃ; esa maṃ arakkhitabbatṭhāne rakkhati'ti ekaṃ¹⁰ dhammadesanaṃ katheti¹¹ yeva.

Tadā Sāvattiyaṃ satta manussakoṭiyo vasanti. Tesu Satthu dhammakathaṃ sutvā pañcakoṭimattā manussā ariyasāvakā jātā;¹² dve¹³ koṭimattā puthujjanā.¹⁴ Tesu ariyasāvakānaṃ dve yeva kiccāni ahesuṃ, purebhattaṃ dānaṃ denti, pacchābhattaṃ gandhamālādihatthā vatthabhesajjapānakādiṃ^{15 16} gāhāpetvā dhammasavaṇatthāya¹⁷ gacchanti.

Ath'ekadivasam Mahāpālo ariyasāvake gandha-mālādi-

¹ C^a. gahetva. B. K. gahetvā va.

² K. om. ca a. ādāya vihāraṃ gacchanti after pā°.

³ C^a. bhikkhūnaṃ saḥassānaṃ.

⁴ K. niccaṃ. B. niccaṃ paññattāsanā neva.

⁵ K. rep.

⁶ C^a. F. yadicchitaṃ.

⁷ C^a. Satthā pañhaṃ na pu°. K. Satthāraṃ pañho na pucchitabbo. S. Satthāraṃ. So B. (has also na pu°).

⁸ C^a., B., F. °sukhumālo.

⁹ K. bahūpakāro.

¹⁰ C. om.

¹¹ C., C^a. K. kathesi.

¹² C. C^a. om.

¹³ K. dvi°.

¹⁴ K. a. jātā.

¹⁵ C^a. tatthabhe°.

¹⁶ K. B. °pānakādīni.

¹⁷ F. °natthaṃ.

hatthe vihāraṇ gacchante disvā, 'ayaṇ mahājano kuhiṇ gacchatīti'¹ pucchitvā, 'dhammasavaṇāyā' ti sutvā, ahampi gamissāmīti² gantvā Satthāraṇ vanditvā parisapariyante nisīdi.

Buddhā cā nāma dhammaṇ desentā³ saraṇasilapabbajjādīnaṇ upanissayaṇ oloketvā ajjhāsayaavasena dhammaṇ desenti. Tasmā taṇ divasaṇ Satthā tassa upanissayaṇ oloketvā dhammaṇ desento anupubbikathaṇ⁴ kathesi, seyyathidaṇ,⁵ dānakathaṇ silakathaṇ saggakathaṇ kāmānaṇ ādīnaṇ okāraṇ saṅkilesaṇ nekkhamme ca ānisaṇsaṇ pakāsesi. Taṇ sutvā Mahāpālo kuṭimbiko⁶ cintesi : 'para-lokaṇ gacchantāṇ puttadhītaṇ vā⁷ bhogā vā nānugacchanti, sarīraṇ pi attanā saddhiṇ na gacchati. Kim me gharāvāsena? Pabbajissāmīti. So desanāpariyosāne.⁸ Satthāraṇ upasaṅkamitvā⁹ pabbajjaṇ yāci. Atha naṇ Satthā:¹⁰ 'natthi te koci āpucchitabbayuttako ñātīti āha. 'Kaniṭṭhabhātā pana me atthi bhante ti.¹¹ 'Tena hi taṇ āpucchā'¹² ti. So 'sādhū' ti sampatiṇchitvā Satthāraṇ vanditvā gehaṇ gantvā kaniṭṭhaṇ pakkosāpetvā: 'tāta yaṇ imasmiṇ kule saviññāṇakāviññāṇakaṇ¹³ dhaṇaṇ kiñci atthi sabbaṇ taṇ tava¹⁴ bhāro, paṭipajjāhi naṇ' ti. 'Tumhe pana sāmīti.'¹⁵ 'Ahaṇ Satthu santike pabbajissāmīti. 'Kiṇ kathesi bhātika tvaṇ me mātari matāya¹⁶ mātā viya, pitari mate pitā viya laddho, gehe vo¹⁷ mahāvibhavo, sakkā gehaṇ¹⁸ ajjhāvasanteh'eva¹⁹ puññāni

¹ F. gacchantīti.

² K. a. tena saddhiṇ.

³ C. Ca. desento.

⁴ Sinh. first ed. anu°.

⁵ K. seyyadidaṇ.

⁶ F. kutumbiko. K. katu° (al).

⁷ B. bhātaro vā.

⁸ K. a. utthāyāsana.

⁹ K. a. vanditvā.

¹⁰ K. a. pucchi.

¹¹ C. Ca. B. om.

¹² B. K. āpucchāhīti.

¹³ Ca. °ka. B. saviññāṇakampi aviññāṇakampi.

¹⁴ K. tavaṇ.

¹⁵ K. a. kuhiṇ gamissathā ti, tāta. K. om. sāmīti.

¹⁶ Ca. tvaṇ mātari mate mātā viya.

¹⁷ K. B. te.

¹⁸ B. gehe.

¹⁹ B. te yeva.

kātun, mā evaṇ akatthā¹ ti. 'Tāta² mayā Satthudhammadesanā sutā,³ Sātthārā hi saṇhasukhumaṇ tilakkhaṇaṇ āropetvā⁴ ādimajjhapariyosāne kalyāṇadhammo⁵ desito, na sakkā so agāra-majjhe pūretuṇ, pabbajissāmi tātā' ti. 'Bhātika⁶ taruṇā pi ca tāv'attha⁷ mahallakakalo pabbajissathā' ti. 'Tāta mahallakassa hi attano hatthapādāpi anassavā honti, na⁸ vase vattanti, kim-aṅga⁹ pana ñātakā, svāhaṇ tava vacanaṇ¹⁰ na karomi, samaṇa-paṭipattiṇ pūressāmi.¹¹

Jarā jajjaritā honti hatthapādā anassavā

Yassa so vihatatthāmo kathaṇ dhammaṇ carissatīti
pabbajissām' evāhaṇ¹² tātā' ti.

Tassa viravantass' eva Satthu santikaṇ gantvā pabbajjaṇ yācitvā¹³ laddhapabbajjūpasampado¹⁴ ācariyūpajjhāyānaṇ santike pañcavassāni vasitvā vutthavasso pavāretvā¹⁵ Sātthāraṇ upasaṅkamitvā vanditvā pucchi: 'Bhante imasmiṇ sāsane kati dhurāṇīti.'¹⁶

'Ganthadhuraṇ vipassanādhuraṇ ti dve yeva dhurāṇi bhikkhū' ti. 'Katamaṇ pana bhante ganthadhuraṇ katamaṇ vipassanādhuraṇ' ti. 'Attano paññānurūpena ekaṇ¹⁷ vā dve vā nikāye sakalaṇ vā pana¹⁸ Tepitakaṇ Buddhavacanaṇ uggaṇhitvā tassa dhāraṇaṇ kathanāṇ vācanaṇ'

¹ K. B. akaritthāti.

² B. ahaṇ Satthudhammadesanaṇ sutvā gharāvāse vasitun na sakkomi. K. sutvā. ³ Ca. ārocetvā.

⁴ F. °pariyosanakalyāṇa°. C. kalyāṇa°. K. B. °pariyosāna kalyāṇo.

⁵ B. a. vasantena.

⁶ C. Ca. bhātiya.

⁷ F. ettha. C. Ca. only tavā. K. B. tvaṇ taruṇo yeva tāva tiṭṭhatu (K. tiṭṭha).

⁸ B. a. attano.

⁹ C. B. aṅgaṇ. Ca. ahaṇ.

¹⁰ K. B. Kathaṇ.

¹¹ S. K. pūressāmīti.

¹² K. °mi' haṇ.

¹³ K. yāci.

¹⁴ K. laddhūpasampado.

¹⁵ Ca. omits vutthavasso pavā°.

¹⁶ K. a. atha satthā āha.

¹⁷ K. a. nikāyaṇ.

¹⁸ Ca. omits vā pana.

ti idaṃ ganthadhuraṃ nāma. Sallahukavuttino pana panthasenāsanābhīratassa¹ attabhāve khayavayaṃ paṭṭhapetvā sātaccakiriyavasena² vipassanaṃ vaḍḍhetva³ arahattagahaṇaṃ idaṃ⁴ vipassanādhuraṃ nāmāti. 'Bhante ahaṃ mahallakakāle pabbajito ganthadhuraṃ pūretuṃ na sakkhissāmi vipassanādhuraṃ pana pūressāmi,⁵ kammaṭṭhānam me kathethā' ti.

Ath'assa Satthā yāva arahattaṃ⁶ kammaṭṭhānaṃ kathesi. So Satthāraṃ vanditvā attanā⁷ sahaḡāmino bhikkhū pariyesanto satthi⁸ bhikkhū labhitvā tehi saddhiṃ nikkhamitvā viśaṃyojanasataṃ⁹ maggaṃ gantvā ekaṃ mahantaṃ paccantaḡāmaṃ patvā tattha saparivāro piṇḍāya pāvisi. Manussā vattasampanne bhikkhū disvā pasannacittā āsanāni paññāpetvā nisīdāpetvā¹⁰ paṇitenābhārena parivisitvā, 'bhante kuhiṃ ayyā gacchanti ti pucchitvā, 'yathāphāsukaṭṭhānaṃ upāsakā' ti vutte, 'paṇḍitamanussā vassāvāsaṃ senāsaṃ pariyesanti bhādanā' ti ṇatvā, 'bhante sace ayyā imaṃ temāsaṃ idha vaseyyuṃ, mayaṃ saraṇesu paṭiṭṭhāya¹¹ sīlāni gaṇheyyāma' ti āhaṃsu.¹² Te pi 'mayaṃ imāni kulāni nissāya bhavanissaraṇaṃ karissāma' ti¹³ adhivāsesuṃ. Manussā tesāṃ paṭiññaṃ gaḡetvā vihāraṃ paṭijaggitvā rattiṭṭhānadivāṭṭhānāni sampādetvā adāsu. Te nibaddhaṃ tam eva ḡāmaṃ piṇḍāya pavisaṃti. Atha ne eko veḡḡo upasaṅkamitvā, 'bhante bahūnaṃ vasaṇaṭṭhāne aphaṣukam pi nāma hoti,¹⁴ tasmiṃ uppanne mayhaṃ katheyyātha,¹⁵ bhesajjaṃ karissāmīti pavāresi.¹⁶ Thero vassūpanāyikadivase te bhikkhū āmantetvā pucchi:

¹ C^a. om. K. °rantassa. B. santasenāsanā in brackets.

² K. sātaca°.

³ K. °ḡḡhitvā.

⁴ C., C^a., B. om.

⁵ C^a. pūressāmīti.

⁶ C^a. K. arahattā. B. aharattam.

⁷ C^a. attano.

⁸ C^a. satthiṃ. B. satthi.

⁹ F. B. viśayo°. C^a. K. °satamaggaṃ. K. viśati°.

¹⁰ K. om.

¹¹ K. a. pañca.

¹² K. ah°.

¹³ K. a. cintetvā.

¹⁴ C. honti.

¹⁵ K. a. ahaṃ vo.

¹⁶ C. C^a. pavāreti. K. a. satthi.

‘āvuso imaṃ temāsaṃ kaṭṭhi¹ iriyāpathehi vītināmes-sathā’ ti. ‘Catūhi bhante’² ti. ‘Kiṃ paṇ’etaṃ āvuso patirūpaṃ, nanu appamattehi bhavitabbaṃ, mayaṃ hi dha-ramānassa³ Buddhassa santike⁴ kammaṭṭhānaṃ gahetvā⁵ āgatā, Buddhā ca nāma na sakkā saṭhena ārādetuṃ,⁶ kalyāṇajjhāsayena h’ete⁷ ārādetabbā, pamattassa ca nāma cattāro apāyā sakagehasadisā, appamattā hothā-vuso’ ti.⁸ ‘Tumhe pana bhante’ ti.⁹ ‘Ahaṃ tīhi iriyā-pathehi vītināmessāmi, piṭṭhiṃ na pasāressāmi āvuso’ ti. ‘Sādhu bhante appamattā hothā’ ti.

Therassa niddaṃ anokkamantassa paṭhamamāse atik-kante⁹ akkhirogo uppajji, chiddaghaṭato udakadhārā viya akkhihi dhārā¹⁰ paggharanti. So sabbaraṭṭiṃ samaṇa-dhammaṃ katvā aruṇuggamane¹¹ gabbhaṃ pavisitvā nisīdi. Bhikkhū bhikkhācāra-velāya therassa santikaṃ upasaṇ-kamitvā,¹² ‘bhikkhācāra-velāyaṃ bhante’ ti¹³ āhaṃsu. ‘Tena h’āvuso¹⁴ gaṇhatha pattacīvaraṃ’ ti¹⁵ attano pat-tacīvaraṃ gāhāpetvā¹⁶ nikkhami. Bhikkhū¹⁷ tassa akkhī paggharante¹⁸ disvā, ‘kim etaṃ bhante’ ti pucchisū. ‘Akkhī me āvuso vātā vijjhantīti.’¹⁹ ‘Nanu²⁰ bhante vejjen’ amhā²¹ pavāritā, tassa kathamā’²² ti. ‘Sādh’

¹ B. Katīhi. K. katṭhihi. ² K. a. vītināmessāmā.

³ B. dharamānakassa. ⁴ K. B. santikā. ⁵ K. uggahetvā.

⁶ K. °sayeh’eva tumhehi te. B. te vo *for* h’ete.

⁷ B. a. Kiṃ.

⁸ K. a. Katīhi iriyāpathehi pavates-sathā.

⁹ K. B. a. majjhimamāse sampatte. K. attikkamante.

¹⁰ K. B. assudhārā. ¹¹ K. aruṇuggamanasamaye.

¹² K. B. gantvā.

¹³ F. °vetāgatā ti. C. °velāya, *corr.* °velā. B. °velā.

¹⁴ K. hi ā°.

¹⁵ K. a. vatvā so.

¹⁶ K. gahetvā.

¹⁷ C. om.

¹⁸ B. akkhihi paggharantaṃ. K. akkhihi assudhāre pag-gharante.

¹⁹ K. B. akkhīni (al). K. vāto vijjhatī.

²⁰ C. om.

²¹ B. K. pavārit’ amhā. S. F. amhā pā°.

²² K. kathessāmā.

āvuso¹ ti. Te vejjassa kathayaṇṇsu, so telaṇ pacitvā pesesi. Thero nāsāya² telaṇ āsiñcanto nisinnako va āsiñcivā antogāmaṇ pāvisi. Vejjo³ disvā āha : ‘bhante⁴ ayyassa kira⁵ akkhī⁶ vāto vijjhatīti.’ ‘Āma upāsakā’ ti. ‘Bhante mayā telaṇ pacitvā pesitaṇ nāsāya vo āsittaṇ’⁷ ti. ‘Āma upāsakā’ ti. ‘Idāni kīdisaṇ’ ti. ‘Rujat’ eva upāsakā’ ti. ‘Vejjo’ mayā ekavāren’ eva⁸ vūpasamanasamatthaṇ⁹ telaṇ pahitaṇ,¹⁰ kiṇ nu kho rogo na vūpasanto¹¹ ti cintetvā, ‘bhante nisīditvā vo āsittaṇ¹² nipajjitvā’ ti pucchi. Thero tuṇhī ahosi,¹³ punappunaṇ pucchiyamāno pi¹⁴ na kathesi. So ‘vihāraṇ gantvā¹⁵ vasanaṭṭhānaṇ olokessamīti’ cintetvā, ‘tena hi bhante gacchathā’ ti therāṇ vissajjetvā vihāraṇ gantvā therassa vasanaṭṭhānaṇ olokento caṅkamananisīdanaṭṭhānam eva disvā sayanaṭṭhānam adisvā, ‘bhante nisinnehi¹⁶ vo āsittaṇ nipannehīti’¹⁷ pucchi. Thero tuṇhī ahosi. ‘Mā bhante evam akattha¹⁸ samaṇadhammo nāma sarīre¹⁹ yāpente sakkā kātuṇ, nipajjitvā āsiñcathā’ ti punappunaṇ²⁰ yāci. ‘Gacchathāvuso,²¹ mantetvā jānissāmīti.’²² Therassa ca tattha²³ n’eva ñāti na²⁴ sālohitā atthi, kena²⁵ saddhiṇ manteyya?²⁶ Karajakāyena pana saddhiṇ

¹ K. sādhu āv°.² C. nāsikāya.³ K. a. taṇ.⁴ F. om. K. om. āha.⁵ K. kiṇ.⁶ B. K. akkhīni.⁷ K. āsiñcitan (al.).⁸ K. a. rogaṇ.⁹ K. vūpasamatthaṇ.¹⁰ K. pesitaṇ.¹¹ C°. S. vupasanto. K. vūpassamati.¹² K. udāhu.¹³ K. a. so.¹⁴ K. a. kiñci.¹⁵ K. a. therassa.¹⁶ F., C., C°. nisinnohi.¹⁷ F. āsitto’ sīti. C°. āsittaṇ nipannohī’ti.¹⁸ B. karittha. K. akar°.¹⁹ B. sariraṇ yāpentina. C. sarīro. C°. yāpento.²⁰ F., C., C°. punappuna.²¹ C. gacchatha dāni ā°. C°. gacchathāti ā°. B. gacchayaṇ tāv’ āvuso. K. gacchāvuso.²² B. vejjam uyyojesi.²³ K. a. gāme.²⁴ C., C°, K. om.²⁵ F., C., C°. yena.²⁶ K. °yyā ti.

mantento, 'vadehi tāva āvuso Pālita tvaṇ¹ kim akkhi²
 olokessasi udāhu Buddhasāsanān' ti³ anamataggasmiṇ
 hi saṅsāravatṭe tava anakkhikakālassa⁴ gaṇanā⁵ natthi,
 anekāni pana Buddhasatāni Buddhasahassāni⁶ atitāni,
 tesu te⁷ ekabuddho⁸ pi na paricchinno, idāni imaṇ
 antovassaṇ 'tayo māse na nipajjissāmīti'⁹ te mānaṇ¹⁰
 baddhaṇ, tasmā cakkhūni te nassantu vā bhijjantu vā
 Buddhasāsanam eva dhārehi, mā cakkhunīti'¹¹—bhūta-
 kāyaṇ oবাদanto imā gāthā¹² abhāsi:

'Cakkhūni hāyanti¹³ mamāyitāni,
 sotāni hāyanti¹⁴ tath' eva deho,¹⁵
 sabbam p'idaṇ¹⁶ hāyati¹⁷ dehanissitaṇ,
 kiṇkāraṇā Pālita tvaṇ pamajjasi?

'Cakkhūni jīranti mamāyitāni
 sotāni jīranti¹⁸ tath' eva kāyo,
 sabbam p'idaṇ jīrati¹⁹ kāya²⁰-nissitaṇ,
 kiṇkāraṇā Pālita tvaṇ pamajjasi?

'Cakkhūni bhijjanti mamāyitāni,
 sotāni bhijjanti²¹ tath' eva rūpaṇ,²²
 sabbam p'idaṇ bhijjati rūpanissitaṇ²³
 kiṇkāraṇā Pālita tvaṇ pamajjasīti.'

¹ C^a. om.

² C^a. akkhiṇ.

³ K. C^a. om. ti.

⁴ K. B. akkhikāpassa.

⁵ K. B. nāma (K. gaṇā nāma).

⁶ K. °sahassā.

⁷ K. B. om.

⁸ K. eko Buddho.

⁹ K. nipajāmīti.

¹⁰ K. B. temāsaṇ (B. ti°) nivaddhaṇ adhiṭṭhānaṇ (B. nib-
 addhavīriyaṇ) karissāmi. C^a. has nibaddhaṇ.

¹¹ K. a. olokehi.

¹² B. gāthāyo.

¹³ K. B. hāyantu (K. B. imper. throughout).

¹⁴ K. hā° so°.

¹⁵ K. B. Kāyo,

¹⁶ B. midāṇ. K. iddhaṇ.

¹⁷ F. kāyani°.

¹⁸ K. jīr° so°.

¹⁹ K. B. jīratu.

²⁰ B. deha°.

²¹ K. bh° so°.

²² C. C^a. rūpo. F. B. kāyo. K. deho.

²³ B. deha. K. kāya.

Evaṇ tīhi gāthāhi attano ovādaṇ datvā nisinnako va natthukammaṇ katvā gāmaṇ piṇḍāya pāvīsi. Vejjo¹ disvā, 'kiṇ bhante natthukammaṇ kataṇ' ti pucchi. 'Āma upāsakā' ti. 'Kīdisaṇ bhante' ti. 'Rujat' eva, upāsakā' ti. 'Nisīditvā vo² bhante kataṇ nipajjitvā' ti. Thero tuṇhī ahosi. Punappunaṇ pucchiyamāno³ pi na kiñci⁴ kathesi. Atha naṇ vejjo 'bhante tumhe sappāyaṇ na karoṭha, ajja⁵ paṭṭhāya 'asukena⁶ me telaṇ pakkaṇ' ti mā vadittha; aham pi 'mayā vo telaṇ pakkaṇ' ti na vakkhāmiti' āha. So vejjena paccakkhāto vihāraṇ gantvā⁷ 'vejjenāpi paccakkhāto 'si iriyāpaṭhaṇ mā vissajja⁸ samaṇā' ti:

'Paṭikkhitto tikicchāya vejjenāsi vivajjito,
niyato maccurājassa kiṇ Pālita⁹ pamajjassīti.'

Imāya gāthāya attānaṇ ovaditvā¹⁰ samaṇadhammaṇ akāsi. Ath' assa majjhimayāme atikkante¹¹ apubbaṇ acarimaṇ akkhīni c'eva kilesā ca pabhijjīsu.¹² So¹³ sukhavipassako arahā hutvā¹⁴ gabbhaṇ pavisitvā nisīdi. Bhikkhū bhikkhācāraṇelāya¹⁵ gantvā,¹⁶ 'bhikkhācāraṇakālo¹⁷ bhante' ti āhaṇsu.¹⁸ 'Kālo āvuso' ti. 'Āma bhante' ti. 'Tena hi gacchathā' ti.¹⁹ 'Tumhe pana bhante' ti. 'Akkhīni me āvuso parihīṇā'²⁰ ti. Te tassa akkhīni oloketvā assapunnānetta hutvā,²¹ 'bhante mā cintayittha,

¹ K. B. taṇ. ² K. telaṇ. ³ F., C., C^a., K., B. pucchito.

⁴ K. kiñci pi na. ⁵ K. B. ajjato.

⁶ K. a. nāma vejena. B. nāma for me.

⁷ B. a. tvaṇ. K. a. after pi.

⁸ F., C^a., B. vissajji. K. visajjesi.

⁹ B. a. tvaṇ. ¹⁰ K. a. thero.

¹¹ F. C^a. atikkamante. K. attikantamatte.

¹² B. bhijjimsu. K. bhijisu. ¹³ C. om.

¹⁴ K. a. taṇ khaṇaṇ yeva vikaṣitapaduma-sadiso hutvā.

¹⁵ F. K. °velāyaṇ. ¹⁶ K. B. āgantvā.

¹⁷ K. °velāya. ¹⁸ K. a. kiṇ.

¹⁹ K. B. kiṇ. ²⁰ B. parihīnānti. K. parihinnāni.

²¹ K. °punnēhi nettehi rodantā hutvā.

mayañ vo paṭijaggissāmā' ti therañ assāsetvā¹ kattabbayuttakaṇ vattapaṭivattaṇ² katvā gāmaṇ³ pavasiṇsu.⁴ Manussā therañ adisvā, 'bhante ambhākaṇ ayyo kuhiṇ' ti pucchitvā⁵ taṇ pavattiṇ⁶ sutvā⁷ yāguṇ pesetvā sayañ piṇḍapātaṇ ādāya gantvā therañ vanditvā pādamūle⁸ pavatṭamānā⁹ roditvā,¹⁰ 'mayañ bhante¹¹ paṭijaggissāma tumhe mā cintayitthā' ti samassāsetvā pakkamiṇsu. Tato paṭṭhāya nibaddhaṇ yāgubhattaṇ¹² vihāram eva pesenti. Thero pi itare saṭṭhibhikkhū nirantaraṇ ovadati; te tass' ovāde ṭhatvā upakaṭṭhāya pavāraṇāya sabbe va saha paṭisambhidāhi arahattaṇ pāpuṇiṇsu. Vutthavassā ca pana Satthāraṇ daṭṭhu-kāmā hutva therañ āhaṇsu: 'bhante Satthāraṇ daṭṭhukām' ambhā' ti. Thero tesañ vacanaṇ sutvā cintesi: 'ahaṇ dubbalo antarāmagge ca amanussapariggahitā¹³ aṭavi¹⁴ atthi, mayi etehi saddhiṇ gacchante sabbe kilamissanti, bhikkham pi labhitaṇ na sakkhissanti, ime puretaram eva pesessāmiti.'¹⁵ Attha ne āha: 'Āvuso tumhe purato gacchathā' ti.¹⁶ 'Tumhe pana bhante' ti. 'Ahaṇ dubbalo antarāmagge ca amanussapariggahitā aṭavi¹⁴ atthi mayi tumhehi saddhiṇ gacchante sabbe kilamissatha tumhe purato gacchathā' ti. 'Mā bhante evam karittha; mayañ tumhehi saddhiṇ-ñeva gamissāmā' ti. 'Mā vo āvuso evaṇ¹⁷ ruccittha¹⁸ evaṇ sante mayhaṇ aphāsukaṇ bhavissati, mayhaṇ kaṇiṭṭho tumhe disvā pucchissati, ath' assa mama cakk-

¹ B. samassāsetvā.

² C^a. °yuttavattapaṭi vattaṇ. F. yuttakaṇ vattaṇ.

³ C. om.

⁴ C^a. K. gāmaṇ piṇḍāya pav°.

⁵ B. ārocesuṇ te.

⁶ K. pavuttiṇ (almost al.).

⁷ K. a. rodantā.

⁸ B. pādamūlesu.

⁹ F. pavaddhayamānā. C^a. pavaddhamānā. K. B. °tt° K. pari°.

¹⁰ K. rodetvā.

¹¹ B. bh° ma°.

¹² K. yāgū° (almost al.).

¹³ K. °hittā. B. °hitā.

¹⁴ F. aṭavi. C^a. aṭavi'tthi.

¹⁵ B. pesissāmiti.

¹⁶ K. a. kiṇ.

¹⁷ K. gamanaṇ.

¹⁸ F. C. āvuso rucci. C^a. āvuso ruci.

hūnaṇ parihīnabhāvaṇ āroceyyātha, so mayhaṇ santikaṇ kañcid¹ eva paḥiṇissati,² tena saddhiṇ āgacchissāmi,³ tumhe mama vacanena⁴ Dasabalaṇ ca asītimahāthere ca vandathā⁵ 'ti te uyyojesi.

Te therāṇ khamāpetvā antogāmaṇ pāvisiṇsu. Manussā te⁶ nisīdāpetvā bhikkhaṇ datvā, 'kiṇ bhante ayyānaṇ gamanākāro paññāyatīti.'⁷ 'Āma upāsakā, Satthāraṇ datthukāma⁸ amhā⁹ 'ti. Te punappunaṇ yācitvā tesāṇ gamanacchandama eva ñatva anugantvā paridevitvā nivattiṇsu. Te pi anupubbena¹⁰ Jetavanaṇ gantvā Sattharaṇ ca¹¹ mahāthere ca therassa vacanena vanditvā punadivase yattha therassa kaṇiṭṭho vasati taṇ vithiṇ piṇḍāya pāvisiṇsu. Kuṭumbiko¹² te sañjānitvā nisīdāpetvā katapaṭi-santhāro¹³ 'bhātikathero me kuhiṇ¹⁴ 'ti pucchi. Ath'assa te taṇ pavattiṇ ārocesuṇ. So¹⁵ tesāṇ pādamaḷe pavatṭento roditvā pucchi: 'idāni bhante kiṇ kātappaṇ¹⁶ 'ti. 'Thero ito kassaci gamaṇaṇ paccāsisiṇsati¹⁷ gatakalē tena saddhiṇ āgamiṇsati.¹⁸ 'Ayaṇ me¹⁹ bhante bhāgineyyo Pālito nāma etaṇ²⁰ pesethā²¹ 'ti. 'Evaṇ pesetuṇ²² na sakkā, magge paripantho atthi²³ 'pabbājetvā pesetuṇ vaṭṭatīti.²⁴ 'Evaṇ katvā pesetha bhante²⁵ 'ti. Atha naṇ pabbājetvā addhamāsamattaṇ cīvara-gaḥaṇādini sikkhāpetvā maggaṇ ācikkhitvā paḥiṇiṇsu. So anupubbena taṇ gāmaṇ patvā²⁶ gāmadvāre ekaṇ mahallakaṇ disvā, 'imaṇ gāmaṇ nissāya koci ārañṇako vihāro atthīti²⁷ 'ti pucchi. 'Atthi bhante²⁸ 'ti. 'Ko²⁹ tattha vasatīti.³⁰ 'Pālitaṭṭhero³¹ nāma bhante³² 'ti. 'Maggā me ācikkhathā³³ 'ti. 'Ko'si tvaṇ bhante³⁴ 'ti. 'Therassa bhāgineyyo 'mhiṇi. Atha naṇ gahetvā

¹ K. B. kiñcid. ² C. paḥiṇissati. ³ K. gamissāmi.

⁴ K. 'nen' eva. ⁵ C. C^a. om. B. a. disvā.

⁶ K. a. pucchiṇsu. ⁷ K. a. gantvā patvā for ga°.

⁸ B. a. asīti°. ⁹ B. Kuṭumbiko. K. kaṭu° al.

¹⁰ K. a. bhante. ¹¹ B. a. taṇ sutvā.

¹² B. āgamaṇaṇ paccāsisiṇsati and a. tassa.

¹³ C. C^a. om. ¹⁴ K. a. bhante. ¹⁵ K. a. gihibhāve.

¹⁶ B. taṇ. ¹⁷ C. C^a. pavasiṇvā.

¹⁸ B. a. nāma. ¹⁹ F. C^a. Pālitaṭṭhero.

vihāraṇ nesi. So therāṇ vanditvā addhamāsamattaṇ vattapaṭivattaṇ katvā therāṇ sammāpaṭijaggitvā : ‘bhante mātulakuṭimbiko me tumhākaṇ āgamaṇaṇ paccāsiṇṣati etha gacchāmā’ ti āha. ‘Tena hi¹ me² yaṭṭhiṇ gaṇhāhīti.’ So yaṭṭhikoṭiṇ gaḥetvā therena saddhiṇ anto-gāmaṇ pāvīsī.³ Manussā te⁴ nisīdāpetvā, ‘kiṇ bhante gamaṇākāro’ va⁵ paññāyatīti⁶’ pucchīṇsu.⁶ ‘Āma upāsaka, gantvā Satthāraṇ vandissāmīti.’

Te nānappakāreṇa yācitvā alabhantā⁷ therāṇ uyyojentā⁸ upaḍḍhapathaṇ gantvā roditvā nivattiṇsu. Sāma-nero therāṇ yaṭṭhikoṭiyā⁹ ādāya gacchanto antarāmagge aṭaviyaṇ Kaṭṭhanagaraṇ¹⁰ nāma¹¹ therena upanissāya vutthapubbagāmaṇ¹² sampāpuṇi.¹³ So tato nikkhamitvā araṇṇe gāyitvā gāyitvā dārūni uddharantiyā ekissā itthiyā gītasaddaṇ sutvā sare nimittaṇ gaṇhi.

Itthisaddo viya hi añño saddo purisānaṇ sakalasarīraṇ pharitvā ṭhātuṇ samattho nāma natthi. Tenāha Bhagavā : ‘nāhaṇ bhikkhave aññaṇ ekasaddam pi samanupassāmi yo evam purisassa cittaṇ¹⁴ pariyādāya tiṭṭhaṭi, yathayidaṇ¹⁵ bhikkhave itthisaddo’ ti.¹⁶ Sāma-nero¹⁷ tattha nimittaṇ gaḥetvā yaṭṭhikoṭiṇ vissajjetvā, ‘tiṭṭhatha¹⁸ tāva bhante, kiccam me atthīti’¹⁹ tassā

¹ B. K. a. imay.² K. om.³ C. C^a. pavisiṇsu. K. pāvīsī.⁴ C^a. om. K. B. a. therāṇ ; and K. corr. a. disvā pac-cuggantvā paññātāsane.⁵ S. B. vo.⁶ C^a. pucchi.⁷ C^a. alabhante. K. alabhitvā.⁸ B. uyyojetvā. K. °nto.⁹ F. C^a. °koṭiṇ.¹⁰ K. saṇkattha°.¹¹ K. a. atthi.¹² K. B. vutthapubbaṇ (K. °ṭṭh°).¹³ Sic in F., C., C^a. ; °puni in S. ; K. pāpuṇi ; and a. K. Yadā aññatarā itthī gāmato nikkhamitva araṇṇe gantvā gāyitā dārūni uddharanti vicarati, so etissā itthiyā, etc.¹⁴ K. a. soṣetvā.¹⁵ K. yathā.¹⁶ K. a. so.¹⁷ K. a. pi.¹⁸ K. B. tiṭṭha.¹⁹ K. a. vatvā.

santikaṇ gata. Sā taṇ disvā tuṇhī ahosi, so tāya sad-
dhiṇ silavipattiṇ pāpuṇī. Thero cintesi: 'idān' ev'¹ eko
gītasaddo sūyittha, so ca kho itthiyā; sāmaṇero² pi
cirāyati,³ so⁴ silavipattiṇ patto bhavissatīti.' So pi attano
kiccaṇ nitṭhāpetvā āgantvā, 'gacchāma bhante' ti āha.
Atha nāṇ thero pucchi: 'pāpo jāto' si sāmaṇerā' ti. So
tuṇhī hutvā⁵ punappunaṇ pucchito⁶ pi na kiñci kathesi.
Atha naṇ thero āha: 'tādisena pāpena mama yaṭṭhiko-
ṭigahaṇakiccaṇ natthīti.' So saṇvegappatto⁷ kāsāyāni
apanetvā gihīniyāmena⁸ paridahitvā, 'bhante pubbe ahaṇ⁹
sāmaṇero, idāni pan' amhi gihī jāto, pabbajanto pi cāhaṇ
na saddhāya pabbajito maggaparipanthabhayena pabba-
jito etha¹⁰ gacchāmā' ti āha. 'Āvuso gihīpāpo pi pāpo¹¹
sāmaṇapāpo pi pāpo yeva, tvaṇ sāmaṇabbhāve ṭhatvāpi¹²
silamattaṇ pūretuṇ nāsakkhi, gihī hutvā kiṇ nāma kal-
yāṇaṇ karissasi; tādisena pāpena mama¹³ yaṭṭhigahaṇa-
kiccaṇ natthīti.'¹⁴ 'Bhante amanussūpaddavo¹⁵ maggo,¹⁶
tumhe pi andhā kathaṇ idha vasissathā' ti. Atha naṇ
thero: 'āvuso tvaṇ mā evaṇ¹⁷ cintayī,¹⁸ idh' eva me¹⁹
nipajjitvā marantassāpi aparāparaṇ pavaṭṭentassā²⁰ pi
tayā saddhiṇ gamanay nāma natthīti' vatvā imā gāthā
abhāsi:

'Handāhaṇ hatacakkhu'smī²¹ kantāraddhānaṇ āgato,
semānako²² na gacchāmi, natthi bāle sahāyatā.'

¹ K. om. ev'.

² K. a. saddo. B. sa' do chijji.

³ K. aticir°.

⁴ B. a. tāya saddhiṇ.

⁵ K. a. therena.

⁶ B. puṭṭho.

⁷ K. a. attano.

⁸ F., C^a., B. gihini°. K. °en' eva.

⁹ F., C^a., B. ahaṇ pubbe.

¹⁰ K. a. bhante.

¹¹ C. C^a. om. K. gihī pi pāpo sāmaṇā pi pāpo.

¹² K. om.

¹³ C. F. me.

¹⁴ B. adds āha, K. so.

¹⁵ K. °ddūto.

¹⁶ C. adds ahesu.

¹⁷ B. a. aparīṇāyikā. K. °akā. K. t° e° mā.

¹⁸ C^a., F., B. cintayī. C. cintesi.

¹⁹ C^a. om.

²⁰ B. parivattantassā.

²¹ MSS. °smiṇ. F. B. 'smi.

²² K. B. seyyamāno (in brackets, B.).

‘Handāhaṇṇ hatacakkhu ’smi¹ kantāraddhānam āgato,
marissāmi no gamissāmi natthi bāle sahāyatā’ ti.’

Taṇ sutvā itaro saṇvegajāto : ‘bhāriyaṇ vata me sāha-
sikaṇ ananucchavikaṇ kammaṇ katan’ ti² bāhā paggayha
kandanto vāsaṇḍaṇ pakkhanditvā tathā pakkanto va
ahosi.

Therassāpi silatejena³ satṭhiyojanāyāmaṇ paṇṇāsayo-
janavittataṇ⁴ paṇṇarasayojanabahalāṇ jayasumana-
pupphavaṇṇaṇ⁵ nisīdanuṭṭhānakālesu⁶ onamanunna-
manapakatikaṇ Sakkassa devarañño paṇḍukambalasilā-
saṇaṇ uphākāraṇ dassesi.⁷ Sakko, ‘ko nu kho maṇ
ṭhānā cāvetukāmo’⁸ ti lokaṇ⁹ olovento dibbena cakkhunā
theraṇ addasa.¹⁰ Tenāhu porāṇā :

‘Sahassanetto devindo dibbaṇ cakkhuṇ¹¹ visodhayi,
pāpagarahī¹² ayaṇ Pālo ājivaṇ parisodhayi.

‘Sahassanetto devindo dibbaṇ cakkhuṇ visodhayi,
dhammagaruko ayaṇ Pālo nisinno sāsane rato’ ti.’

Ath’ assa etad ahosi : ‘sacāhaṇ evarūpassa pāpagara-
hino dhammagarukassa ayyassa¹³ santikaṇ na gamissāmi,
muddhā¹⁴ me saddadhā phāleyya ;¹⁵ gamissāmi’ssa¹⁶
santikaṇ’ ti. Tato :¹⁷

‘Sahassanetto devindo devarajjasirīdharo,¹⁸
khaṇeṇ’ eva upāgantvā¹⁹ Cakkhupālaṇ upāgami.’²⁰

¹ MSS. °smiṇ. F. B. ’smi. ² K. a. vatvā. ³ K. silla°.

⁴ C. paṇṇāsaya yojana°. C°. om. K. B. paññāsa°.

⁵ K. jayakusumapu°. ⁶ B. °anuṭṭhāhaṇa°.

⁷ K. °eti. ⁸ K. cāletu°. ⁹ F., C°, B., K. om.

¹⁰ K. adassa (freq.). ¹¹ B. dibbacakkhuṇ.

¹² C. pāpāga°. B. pāpagarahito. ¹³ B. ayyakassa.

¹⁴ K. a. pi. ¹⁵ K. phal°. ¹⁶ C°. tassa, so B.

¹⁷ K. om. ¹⁸ B. sirindharo.

¹⁹ F. khaṇeṇa āgantvāna. C. C°. khaṇeṇa āgantva taṇ.
B. taṇkhaṇeṇa āgantvāna. K. khaṇeṇa tattha āgantvā.

²⁰ K. a. ti.

Upagantvā ca¹ pana therassāvidūre² padasaddaṇ akāsi. Atha naṇ thero pucchi: 'ko eso' ti. 'Ahaṇ bhante addhiko'³ ti. 'Kuhīṇ yāsi upāsakā' ti. 'Sāvatthiyaṇ'⁴ bhante' ti. 'Yāhi āvuso' ti. 'Ayyo pana bhante kuhīṇ gamissatīti.'⁵ 'Ahaṇ pi tatth' eva gamissāmīti.' 'Tena hi'⁶ ekato' va gacchāma bhante' ti. 'Ahaṇ'⁷ dubbalo,⁸ mayā saddhiṇ gacchantassa tava papañco bhavissatīti.' 'Mayhaṇ'⁹ accāyikaṇ natthi, ahaṇ¹⁰ pi ayyena saddhiṇ gacchanto dasasu¹¹ puññakiriyā-vatthusu ekaṇ¹² labhis-sāmi ekato va gacchāma bhante' ti.

Thero: 'eko'¹³ sappuriso bhavissatīti' cintetvā, 'tena hi yaṭṭhikoṭṭiṇ gaṇha'¹⁴ upāsakā' ti āha. Sakko tathā katvā paṭhaviṇ saṅkhipanto saṅkhipanto¹⁵ sāyaṇhasamaye Jeta-vanaṇ sampāpesi. Thero saṅkha-paṇavādisaddaṇ¹⁶ sutvā: 'katth'eso saddo' ti pucchi.¹⁷ 'Sāvatthiyaṇ bhante' ti. 'Upāsaka'¹⁸ pubbe¹⁹ mayaṇ gamanakāle cirena gamimhā'²⁰ ti. 'Ahaṇ'²¹ ujukamaggaṇ jānāmi bhante' ti. Tasmiṇ khaṇe thero, 'nāyaṇ manusso devatā bhavissatīti' sal-lakkhesi: ²²

'Sahassanetto devindo devarajjasiridharo,²³

saṅkhipitvāna taṇ maggaṇ khippaṇ Sāvatthiṇ āgamīti.'

So therāṇ²⁴ therass' ev' atthāya²⁵ kaṇiṭṭhakuṭimbikena

¹ F. C^a. om.

² K. B. therassa avidūre.

³ K. a. āgato 'mhī.

⁴ F. Sāvatthiṇ (*the MSS. vary frequently between the two readings*).

⁵ K. °sī.

⁶ K. bhante *after* hi.

⁷ K. B. a. āvuso.

⁸ K. a. 'mhi.

⁹ K. a. turitagamaṇaṇ.

¹⁰ F. C^a. aham.

¹¹ C. C^a. dasapu°.

¹² K. a. pi.

¹³ K. eso.

¹⁴ K. gaṇhi.

¹⁵ B. saṅkhipento. C^a. K. om. one.

¹⁶ K. saṅkha-bheri-pannava-sadde.

¹⁷ K. a. saddo.

¹⁸ K. om.

¹⁹ C. C^a. om.

²⁰ K. gat'amhā ti.

²¹ K. a. pana.

²² K. a. tenāhu porāṇā.

²³ B. sirindharo.

²⁴ B. netvā.

²⁵ K. therassa vasanatthāya.

kāritaṇ¹ paṇṇasālaṇ netvā pallaṅke nisīdāpetvā piyasa-hāya-vaṇṇena² tassa santikaṇ gantvā, 'samma Pālā'³ ti pakkosivā, 'kiṇ sammā' ti. 'Therassāgatabhāvaṇ'⁴ jānāsīti.⁵ 'Na jānāmi, kiṇ pana thero āgato' ti. 'Āma samma idān' āhaṇ⁶ vihāraṇ gantvā therāṇ tayā kata⁷-paṇṇasālaṇ⁸ nisinnakaṇ disvā āgato' mhitī' vatvā pakkāmi.

Kuṭimbiko' pi⁹ vihāraṇ gantvā therāṇ disvā pādamūle pavatṭento¹⁰ roditvā.¹¹ 'idaṇ disvā ahaṇ bhante tumhākaṇ pabbajituṇ nādāsīṇ'¹² tiādini vatvā dve dāsadārake bhujisse¹³ katvā therassa santike pabbājetvā, 'antogāmato yāgubhattādīni āharitvā therāṇ upatṭhahathā' ti paṭi-pādesi.¹⁴

Sāmaṇerā vattapaṭivattaṇ katvā therāṇ upatṭhahiṇsu. Ath' ekadivasaṇ disāvāsino bhikkhū, 'Satthāraṇ passis-sāmā' ti, Jetavanaṇ āgantvā Satthāraṇ¹⁵ vanditvā asīti-mahāthere disvā vihāracārikaṇ carantā Cakkhupāla-ttherassa vasanaṭṭhānaṇ patvā, 'taṇ¹⁶ pi passissāmā' ti sāyaṇ tadabhimukhā ahesuṇ. Tasmiṇ khaṇe mahāmegho utṭhahi. Te 'idāni sāyaṇ¹⁷ ca meghe ca utṭhito¹⁸ tato¹⁹ pāto va gantvā passissāmā' ti nivattiṇsu. Devo paṭhamayāmaṇ vassitvā majjhimayāme vigato, thero āradhavi-riyo āciṇṇacaṅkamano tasmā pacchimayāme caṅka-manāṇ²⁰ otari. Tadā pana navavatṭhāya²¹ bhūmiyā bahū

¹ C^a. kāritapaṇṇasālaṇ.

² B. piyasa-hāyaka^o.

³ K. B. Cūlapālā.

⁴ C. C^a. āgamanabhāvaṇ. K. a. na.

⁵ K. a. āha. Āma samma.

⁶ K. B. idāni aham.

⁷ B. Kārita^o. K. Kāritāya.

⁸ B. °sālāya.

⁹ K. om.

¹⁰ K. B. parivattento.

¹¹ K. a. therāṇ vanditvā.

¹² B. nādāsīti.

¹³ B. bhūjisse. K. bhujj^o.

¹⁴ K. °yādesi.

¹⁵ K. B. Tathāgataṇ.

¹⁶ C. idam. C^a. idāni. F. imam pi. B. idam pi. K. idaṇ

therāṇ.

¹⁷ K. B. atisāyanho.

¹⁸ S. utṭhahi.

¹⁹ K. B. om. K. āg^o

²⁰ F., C., C^a, B. caṅkamaṇ.

²¹ F. °vatṭhaddhāya. C. C^a. navaddhāya. K. navavu^o.

indagopakā utṭhahiṃsu, te there caṅkamante yebhuyyena vipajjiṃsu; āvāsikā¹ therassa caṅkamanatṭhānaṃ kālāssa² eva na sammajjiṃsu. Itare bhikkhū, 'therassa vasana-
tṭhānaṃ passissāmā' ti āgantvā caṅkamane pāṇake³ disvā, 'ko imasmiṃ caṅkamatīti'⁴ pucchiṃsu. 'Amhākaṃ upajj-
hāyo bhante' ti. Te ujjhāyiṃsu: 'passatha⁵ samaṇassa kammaṃ sacakkhukāle⁶ nipajjitvā niddāyanto kiñci akatvā idāni⁷ cakkhuvikalakāle "caṅkamāmīti" ettake pāṇe⁸ māresi, "attham karissāmīti" anattaṃ karīti.'⁹ Atha te¹⁰ gantvā¹¹ Tathāgataṃ ārocesuṃ: 'bhante Cakkhu-
pālatthero "caṅkamāmīti" bahū pāṇake māresīti.' 'Kiṃ pana so tumhehi¹² mārento diṭṭho' ti. 'Na diṭṭho bhante' ti. 'Yath' eva tumhe taṃ na passatha, tathā so pi¹³ te pāṇe na passati, khināsavaṇaṃ maraṇacetanaṃ nāma natthi bhikkhave' ti. 'Bhante arahattassa upanissaye sati kasmā andho jāto' ti. 'Attanā¹⁴ katakamma-
vasena bhikkhave'¹⁵ ti. 'Kiṃ pana bhante¹⁶ tena kataṃ' ti. 'Tena hi bhikkhave suṇātha.'

'Atīte Bārāṇasiyaṃ Bārāṇasirāje¹⁷ rajjaṃ karente eko vejjo gāmanigamesu¹⁸ caritvā vejjakammaṃ karonto ekaṃ cakkhudubbalaṃ itthiṃ disvā pucchi: 'kiṃ te aphāsukaṃ' ti. 'Akkhihi na passāmīti.' 'Bhesajjaṃ te karomīti.'¹⁹ 'Karohi sāmīti.' 'Kiṃ me dassasīti.' 'Sace me akkhini pākatikāni²⁰ kātuṃ sakkhissasi ahaṃ te saddhiṃ putta-
dhitāhi dāsi bhavissāmīti.' So 'sādhū' ti bhesajjaṃ saṃvidahi; ekabhesajjen' eva akkhini pākatikāni ahesuṃ.

¹ K. B. antevāsikā.

² B. matapāṇake.

³ B. caṅkamīti.

⁴ K. B. passathāvuso.

⁵ B. sacakkhukakāle.

⁶ Here ends Paris, 98, 94; resumed in the middle of 95.

⁷ B. pāṇake.

⁸ B. karotīti.

⁹ F. C^a. om.

¹⁰ K. nivattetvā.

¹¹ K. a. pāṇe.

¹² F. tathāpi so. B. tath' eva.

¹³ B. attano.

¹⁴ F., C., C^a. om.

¹⁵ C., C^a, B. om.

¹⁶ K. Bārāṇasiraññe. B. Kāsikaraññe.

¹⁷ C., C^a, B. °nigame.

¹⁸ K. B. karissāmīti.

¹⁹ K. pākaṭ°.

Sā cintesi: 'Ahaṇ etassa puttadhitāhi saddhiṇ¹ dāsi bhavissāmiti' paṭijāniṇ,² na kho pana maṇ saṇhena³ samudācarissati, vañcessāmi naṇ' ti. Sā vejjenāgantvā:⁴ 'kīdisaṇ bhadde' ti puṭṭhā, 'pubbe me akkhīni thokaṇ rujiṇsu, idāni⁵ atirekatarāṇ rujaṇtīti' āha. Vejjo: 'Ayaṇ maṇ vañcetvā kiñci adātukāmā na me etāya dinnabhatiyā attho, idān'⁶ eva naṇ'⁷ andhaṇ karissāmiti' cintetvā, geḥaṇ gantvā bhariyāya tam⁸ atthaṇ ācikkhi. Sā tuṇhī ahosi. So ekaṇ bhesajjaṇ yojetvā tassā santikaṇ gantvā, 'bhadde imaṇ bhesajjaṇ añjāhiti'⁹ añjāpesi; tassā¹⁰ dve akkhīni dīpasikhā viya vijjhāyiṇsu. So¹¹ vejjo Cakkhupālo ahosīti.¹²

'Bhikkhave tadā mama puttena katakammaṇ pacchato pacchato¹³ anubandhi, pāpakammaṇ hi nām' etaṇ dhuraṇ vahato balivaddassa¹⁴ padaṇ cakkaṇ viya anugacchatīti'—idaṇ vatthuṇ kathetvā anusandhiṇ ghatetvā paṭiṭṭhāpita-mattikaṇ sāsanaṇ rājamuddāya lañchento¹⁵ viya dhamma-rājā imaṇ gātham āha:

1. 'Manopubbaṅgamā dhammā manoseṭṭhā manomayā,
manasā ce paduṭṭhena bhāsati vā karoti vā
tato naṇ dukkhaṇ anveti cakkaṇ va vahato
padaṇ' ti.

Tattha 'mano' ti kāmāvacarakusalādibhedāṇ sabbam pi catubhūmikacittaṇ. Imasmiṇ pana pade tadā tassa vejjaṇsa uppannacittavasena niyamiamānaṇ vavatthāpi-

¹ C^a., B., K. saputtadhitā (om. pu^o sa^o).

² K. patipajāniṇ.

³ B. sammācarena.

⁴ K. ve^o punāgantvā.

⁵ B. pana.

⁶ C., C^a., B., K. idāni.

⁷ K. taṇ. B. dinnāya.

⁸ K. B. etam.

⁹ B. anjehīti.

¹⁰ F., C., C^a., B. om.

¹¹ F. C. om.

¹² K. B. om. ti.

¹³ K. om. one.

¹⁴ K. balibadd^o. B. balivaddhassa.

¹⁵ F., C^a., B. lañchanto.

yamānaṃ paricchijjiyamānaṃ¹ domanassasahagataṃ paṭi-
ghasampayuttacittam eva labbhati.² ‘Pubbaṅgamā’ ti
tena paṭhamagāminā hutvā samannāgatā. ‘Dhammā’
ti guṇadesanāpariyattinissattavasena³ cattāro dhammā
nāma. Tesu :

‘Na hi dhammo adhammo ca ubho samavipākino,
adhammo nirayaṇ⁴ neti, dhammo pāpeti suggatiṃ’ ti

ayaṃ guṇadhammo nāma—‘dhammaṃ vo bhikkhave
desissāmi ādikalyāṇaṃ’⁵ ti, ayaṃ desanādhhammo nāma—
‘idha pana bhikkhave⁶ ekacce kulaputtā dhammaṃ pari-
yāpuṇanti suttaṃ geyyaṃ’⁷ ti, ayaṃ pariyattidhammo
nāma—‘tasmiṃ kho pana samaye dhammā’ honti⁸
khandhā hontīti,’ ayaṃ nissattadhammo nāma—‘nijjīva-
dhammo’ ti pi eso⁹ eva. Tesu imasmiṃ tṛhāne nissatta-
nijjivadhhammo¹⁰ adhippeto, so atthato tāyo arūpino
khandhā : vedanākkhandho saññākkhandho saṅk-
hārakkhandho ti—etehi manopubbaṅgamā.¹¹ Etesaṃti¹²
manopubbaṅgamā¹³ nāma, ‘kathaṃ pan’ etehi saddhiṃ
ekavaṭṭhuko ekārammaṇo apubbaṃ acarimaṃ ekakkhaṇe
uppañjamaṇo¹⁴ pubbaṅgamo nāma hotīti. Uppādaccayaṭṭ-
hena. Yathā hi bahusu ekato gāmaghātādikammāni¹⁵
karontesu : ‘ko etesaṃ pubbaṅgamo’ ti vutte,¹⁶ yo tesāṃ¹⁷
paccayo hoti, yaṃ nissāya te taṃ kammaṃ karonti, so
datto¹⁸ vā matto¹⁹ vā tesāṃ ‘pubbaṅgamo’ ti vaccati—

¹ K. °jamānaṃ.

² C^a. K. labhati.

³ K. B. °nisattanijivavasenā.

⁴ K. niriyaṇ (*al.*).

⁵ C^a. nāma.

⁶ K. a. veyyakaraṇaṃ.

⁷ F. samayena.

⁸ F. hontīti.

⁹ F., C., C^a. es’. K. es’ eva nayo.

¹⁰ K. B. nisattanijīva°.

¹¹ F. C. hi.

¹² K. B. etehi mano pubbangamo. S. ete hi °mo.

¹³ F. C. mano pubbaṅgamo.

¹⁴ B. mano.

¹⁵ K. °ghaṭṭādīni ka°. F. °ghātak°.

¹⁶ K. vuttena.

¹⁷ B. nesam.

¹⁸ K. dato. F. danto.

¹⁹ B. mitto. K. mito.

evaṃ sampadam idaṃ veditabbaṃ. Iti 'uppādapaccayaṭṭhena mano pubbaṇagamo etesaṃ' ti 'manopubbaṇ-gamā';¹ na hi te mane anuppajjante uppajjitunṇa sak-konti, mano pana ekaccesu cetasikesu anuppajjantesu pi uppajjati yeva. Adhipativasena pana mano seṭṭho etesaṃ ti 'manoseṭṭhā.' Yathā hi corādināṃ corajett-hakādayo adhipatino² seṭṭhā, tathā tesam pi³ mano ti⁴ manoseṭṭhā. Yathā pana dāruādīhi nipphannāni tāni⁵ tāni bhaṇḍāni dārumayādini nāma honti, tathā ete pi⁶ manato nipphannattā'⁷ 'manomayā' nāma. 'Paduṭṭhena' ti āgantukehi abhijjhādīhi dosehi⁸ paduṭṭhena. Pakatimano hi⁹ bhavaṅgacittaṃ,¹⁰ taṃ appaduṭṭhaṃ. Yathā hi pasannaṃ udakaṃ āgantukehi nilādīhi upakki-liṭṭhaṃ nilodakādibhedāṃ hoti, na ca navaṃ udakaṃ nāpi purimaṃ pasannaudakam¹¹ eva, cittaṃ¹² pi āgantukehi abhijjhādīhi dosehi¹³ paduṭṭhaṃ hoti, na ca navaṃ cittaṃ nāpi purimaṃ bhavaṅgacittaṃ eva. Tenāha Bhagavā : 'pabhassaram idaṃ bhikkhave cittaṃ, taṃ ca kho āgan-tukehi upakkilesehi upakkiliṭṭhaṃ' ti—evaṃ manasā ce paduṭṭhena 'bhāsatī va karoti vā,' so bhāsamāno catubbidhaṃ¹⁴ vacīduccaritam eva bhāsatī,¹⁵ karonto tividhaṃ kāyaduccaritam eva karoti, abhāsanto akaronto tāya abhijjhādīhi paduṭṭhamanasatāya¹⁶ tividhaṃ mano-duccaritaṃ pūreti, evaṃ assa dasa akusalakammamāpathā pāripūriṃ gacchanti. 'Tato naṃ dukkham anveti'

¹ K. a. nāma.² K. adhipatipati.³ K. om.⁴ B. adhipati mano va seṭṭho. K. adhipati, seṭṭho.⁵ F. om.⁶ B. te pi.⁷ K. °atā (*freq. variant for °attā in such nouns*).⁸ F. upakilesehi.⁹ K. pi.¹⁰ F. om. bhavaṅgacittaṃ—abhijjhādīhi.¹¹ K. pasannaṃ.¹² C. K. tam. K. B. tathā tam pi (*for ci pi*).¹³ F. bhavaṅgadosehi.¹⁴ K. catuvidhaṃ.¹⁵ K. enumerates in each case, and a., vacīduccaritaṃ, etc., nāma.¹⁶ C^a, B. °mānasatāya.

ti, tato tividhaduccaritato taṇ puggalaṇ dukkham anveti, duccaritānubhāvena catūsu apāyesu¹ manussesu vā tam-abhāvaṇ gacchantaṇ kāyavatthukam pi itaram pīti,² iminā pariyāyena kāyikaṇ cetasikaṇ³ vipākadukkhaṇ anugacchati. Yathā kiṇ: 'cakkaṇ va vahato padaṇ' ti, dhure yuttassa dhuraṇ vahato balivaddassa⁴ padaṇ cakkaṇ viya. Yathā hi so⁵ ekam pi divasaṇ dve pi pañca dasa pi addhamāsam pi māsam pi⁶ vahanto cakkaṇ nivattetuṇ jahituṇ na sakkoti, atha khv⁷ assa purato abhikkaman-tassa yugaṇ gīvaṇ bādhati, pacchato paṭikkamantassa cakkaṇ ūrumaṇsaṇ paṭihanti,⁸ imehi dvih'ākārehi⁹ bād-hantaṇ cakkaṇ tassa padānupadikaṇ¹⁰ hoti, tath'eva manasā paduṭṭhena tīni duccaritāni pūretvā ṭhitaṇ pug-galaṇ nirayādisu tattha tattha gatagataṭṭhāne¹¹ duccarita-mūlakaṇ¹² kāyikam pi cetasikam pi dukkhaṇ anuband-hatīti.

Gāthāpariyosāne tiṇsasahassabbhikkhū saha paṭisam-bhidāhi arahattaṇ pāpuṇṇsu, sampattaparīsāya pi desanā¹³ sātthikā saphalā¹⁴ ahoṣīti.

Cakkhupālattherassa vatthu¹⁵ paṭhamaṇ.¹⁶

¹ F. B. cattāro apāye. C. cattāro apāyesu.

² K. itaravatthukaṇ pīti.

³ K. pamattabhāvaṇ. B. tam attabhāvam. F., B., K. kāyikace°.

⁴ K. °badd°.

⁵ K., B. a. cakkaṇ.

⁶ C., K., B. om.

⁷ F. ca. K. kho assa.

⁸ K. kāraṇehi. B. dvīhi.

⁹ B. paṭihanati. K. °haññati.

¹⁰ F. C. pādānu°.

¹¹ F., C., K. gataṭṭhāne. K. a. °sukāya°.

¹² K. °duccaritādi°.

¹³ C. desanāya.

¹⁴ F. om.

¹⁵ B. Cakkhupālattherav°. F. C. vatthuṇ.

¹⁶ K. paṭhamo.

2. MATṬHAKUṆḌALI-VATTHU

Dutiyagāthā¹ pi Sāvattiyaṇ yeva Maṭṭhakūṇḍaliṇ ārabha bhāsītā.

Sāvattiyaṇ kira Adinnapubbako nāma brāhmaṇo ahosi.² Tena kassaci kiñci adinnapubbaṇ³, tena taṇ ‘Adinnapubbako’ tv’eva⁴ sañjāniṇsu; tass’ ekaputtako⁵ ahosi piyo manāpo. Atth’ assa pilandhanaṇ kāretukāmo: ‘sace suvaṇṇakārass’ ācikkhissāmi⁶ vetanaṇ⁷ dātabbaṇ bhavissatīti’ sayam eva suvaṇṇaṇ koṭṭetvā maṭṭhāni kuṇḍalāni katvā adāsi, ten’assa putto ‘Maṭṭhakūṇḍali’ tv’eva paññāyittha. Tassa soḷasavassakāle⁸ paṇḍurogo udapādi.⁹ Mātā puttaṇ oloketvā, ‘brāhmaṇa puttassa te rogo uppanno tikicchāpehi naṇ’ ti āha. ‘Bhoti sace vejjaṇ ānessāmi bhattavetanaṇ dātabbaṇ bhavissati,¹⁰ tvaṇ mama dhanacchedaṇ¹¹ na olokesīti.’¹² ‘Atha¹³ kiṇ karissasi brāhmaṇā’ ti. ‘Yathā me dhanacchedo na hoti, tathā karissāmīti.’ So vejjanaṇ santikaṇ gantvā, ‘asukarogassa nāma tumhe kiṇ bhesajjaṇ karoṭhā’ ti pucchati.¹⁴ Ath’ assa te yaṇ vā taṇ vā rukkhatacādiṇ ācikkhanti.¹⁵ So taṇ āharitvā puttassa bhesajjaṇ karoti, taṇ karontass’ ev’ assa rogo balavā ahosi, atekiccha-bhāvaṇ upāgami. Brāhmaṇo tassa dubbalabhāvaṇ ñatvā ekaṇ vejjaṇ pakkosi.¹⁶ So¹⁷ oloketvā: ‘ambhākaṇ ekaṇ kiccaṇ atthi, aññaṇ vejjaṇ pakkositvā tikicchāpehīti¹⁸

¹ K. B. *have* Manopubbangamā dhammā ti du°.

² C. *om.*

³ C., C^a., B., K. na dinna°.

⁴ B. nāmaṇ.

⁵ C^a. °puttiko.

⁶ K. B. suvaṇṇakāre kāressāmi. K. *a.* me bhata°.

⁷ K. B. °vettanam.

⁸ B. °vassika°. K. °vasika°.

⁹ K. B. *a.* tassa.

¹⁰ B. *a.* Kim.

¹¹ F. °cchedanaṇ.

¹² B. olokessasīti.

¹³ B. *a.* naṇ.

¹⁴ C^a., K., B. pucchi.

¹⁵ K. ācikkhiṇsu.

¹⁶ K. pakosāpesi.

¹⁷ K. B. taṇ.

¹⁸ K. *a.* vatvā taṇ rogaṇ.

taṇ paccakkhāya¹ nikkhami. Brāhmaṇo tassa maraṇa-samayaṇ ñatvā, 'imassa dassanatthāya āgatāgatā² antogehe³ sāpateyyaṇ passissanti, bahi naṇ karissāmīti' puttaṇ niharitvā bahi ālinde⁴ nippajjāpesi.

Taṇ divasaṇ Bhagavā balavapaccūsasamaye mahākaruṇāsamāpattito vuṭṭhāya pubbabuddhesu katādhikāraṇaṇ ussannakusalamūlānaṇ veneyyabandhavānaṇ dassanatthaṇ Buddhacakkhunā lokaṇ volokento⁵ dasasahassacakkavāle⁶ ñāṇajālaṇ patthari.

Maṭṭhakunḍali bahi ālinde nipannākāren' eva tassa anto⁷ paññāyi.

Satthā taṇ disvā tassa antogehā niharitvā tattha nipajjāpitabhāvaṇ ñatvā, 'atthi nu kho mayhaṇ ettha gata-paccayena attho' ti upadhārento idaṇ addasa :

'Ayaṇ māṇavo⁸ mayi manaṇ⁹ pasādetvā kālaṇ katvā tāvatiṇsadevaloke tiṇsayojanike¹⁰ kanakavimāne nibbat-tissati, accharāsahassaparivāro¹¹ bhavissati. Brāhmaṇo pi naṇ¹² jhāpetvā rodanto ālāhane¹³ vicarissati,¹⁴ deva-putto tigāvutappamāṇaṇ¹⁵ satṭhisakatabhārālaṇkārapati-maṇḍitaṇ accharāsahassaparivāraṇ¹⁶ attabhāvaṇ oloketvā¹⁷ 'kena nu kho kammena mayā ayaṇ sirisampatti¹⁸ laddhā' ti oloketto,¹⁹ mayi cittappasādena laddhabhāvaṇ ñatvā²⁰ 'dhanacchedabhayena mama bhesajjaṇ akatvā²¹ idāni ālāhāṇaṇ gantvā rodati, vippakārappattaṇ naṇ karissāmīti' pitari akkhantiyā²² Maṭṭakunḍalivaṇṇenāgantvā²³

¹ B. pahāya. B. āgatā.

² K. āgatā.

³ F. antogahe.

⁴ B. ālinde.

⁵ S. olo°.

⁶ B. K. °vālesu.

⁷ K. a. ñāṇajālassa.

⁸ MSS. māṇavo.

⁹ K. B. cittaṇ.

¹⁰ F. tāvatiṇsayojanike.

¹¹ C°. °parivuto.

¹² K. B. taṇ.

¹³ B. K. ālāhane.

¹⁴ B. va carissati.

¹⁵ K. °vūtta°.

¹⁶ K. a. attano.

¹⁷ K. oloketā.

¹⁸ K. a. vippatisāripattaṇ naṇ karissamīti cintetvā pittari rodante Maṭṭakunḍali.

¹⁹ B. oloketva.

²⁰ K. B. ayaṇ brāhmaṇo.

²¹ K. akāretvā.

²² K. B. rodante (for akkh).

²³ F. °vaṇṇo nā°. C. °vaṇṇena gantvā. B. °vaṇṇena ā°.

ālāhaṇassāvidūre nipajjitvā rodissati. Atha naṇ brāhmaṇo 'ko'si tvaṇ' ti pucchitvā,¹ 'ahaṇ te putto Maṭṭhakunḍalīti'²—'kuhiṇ nibbatto'sīti'—'tāvatiṇsabhavane' ti—'kiṇ kammaṇ katvā' ti vutte, mayi cittapasādena nibbat-tabhāvaṇ ācikkhissati—brāhmaṇo 'tumhesu cittaṇ pasādetvā sagge nibbattā'³ nāma atthīti'—maṇ pucchissati.⁴ Ath'assāhaṇ⁵ 'ettakāni satāni vā sahaṇsāni vā satasahaṇsāni vā ti na sakkā gaṇanāya paricchindituṇ' ti vatvā⁶ dhammapade gāthaṇ⁷ bhāsiṇsāmi, gāthāpariyosāne caturāsītiyā pāṇasahaṇsānaṇ dhammābhisamayo bhavissati, Maṭṭhakunḍalo sotāpanno bhavissati, tathā Adinnapubbako brāhmaṇo—iti imaṇ kulapputtaṇ nissāya dhammayāgo⁸ mahā⁹ bhavissatīti' ñatvā, punadivase katasarīrapaṭijaggano mahābhikkhusaṇghaparivuto¹⁰ Sāvattiṇ piṇḍāya pavisitvā anupubbena brāhmaṇassa gehadvāraṇ gato. Tasmiṇ khaṇe Maṭṭhakunḍalī antogehābhimukho nipanno¹¹ hoti¹². Satthā attano aṇassanabhāvaṇ ñatvā ekaṇ rasmiṇ vis-sajesi. Māṇavo, 'kiṇ obhāso nām'eso' ti parivattitvā, nipanno va Satthāraṇ disvā 'andhabālapitaraṇ¹³ nissāya evarūpaṇ Buddhaṇ upasaṇkamitvā kāyaveyyāvatikaṇ¹⁴ vā kātuṇ dānaṇ vā dātuṇ dhammaṇ vā sotuṇ nālatthaṇ,¹⁵ idāni me hatthāpi avidheyyā¹⁶ aññaṇ kattabbaṇ natthīti' manam eva pasādesi.¹⁷ Satthā, 'alaṇ ettakena¹⁸ imassā' ti¹⁹ pakkāmi. So Tathāgate cakkhupathaṇ vijahante²⁰

¹ K. pucchissati *and a.* Brāhmaṇaṇ. ² B. ācikkhissati.

³ K. nibbato. C. nibbattaṇ nāma. F. nibbattanāma.

⁴ F. a.

⁵ K. a. sattā mayi cittaṇ pasādetvā satte nibbattā.

⁶ F. om.

⁷ C. gāthā.

⁸ F. *corr.* dhammābhisamayo. B. mahādhammābhisamayo.

⁹ C. om.

¹⁰ K. °parivutto (*most freq.*).

¹¹ C^a. nisinno.

¹² B. ath' assa.

¹³ K. °laṇ.

¹⁴ C. B. °vaṭikaṇ. K. °vacakaṇ.

¹⁵ K. *corr.* °ddhaṇ.

¹⁶ C. aviddheyyā. K. anādipayyā.

¹⁷ K. °ti.

¹⁸ K. B. cittapasādena.

¹⁹ K. a. cintetvā.

²⁰ F. *rep.*

yeva pasannamano kālaṇ katvā suddappabuddho viya devaloke tiṇṣayojanike kanakavimāṇe nibbatti.

Brāhmaṇo pi'ssa sarīraṇ jhāpetvā ālāhaṇe rodana-parāyaṇo ahosi,¹ devasikaṇ ālāhaṇaṇ gantvā rodati 'kahaṇ ekaputtakā'² ti. Devaputto pi attano sampattiṇ oloketvā,³ 'kena nu kho⁴ kammena⁵ laddhā' ti upadhārento, 'Satthari manopasādenā'⁶ ti ñatvā, 'ayaṇ brāhmaṇo mama aphāsukakāle bhesajjaṇ akāretvā idāni ālāhaṇaṇ⁷ gantvā rodati, vippakārappattam etaṇ⁸ kātuṇ vaṭṭatīti,' Matṭakuṇḍalivaṇṇenāgantvā ālāhaṇassāvidūre bāhā paggayha rodanto⁹ atṭhāsi. Brāhmaṇo taṇ disvā,¹⁰ 'ahaṇ tāva puttasokena rodāmi, esa kimatthaṇ rodati pucchissāmi naṇ' ti pucchanto imaṇ¹¹ gātham āha :

'Alaṇkato Matṭhakuṇḍali¹²
mālābhāri¹³ haricandanussado,
bāhā paggayha kandasī,
vanamajjhe kiṇ dukkhito tuvaṇ'¹⁴ ti.

So¹⁵ āha :

'Sovaṇṇamayo¹⁶ pabhassaro
uppanno rathapaṇḍjaro mama,
tassa cakkayugaṇ na vindāmi
tena dukkhena jahissāṇ¹⁷ jīvitāṇ' ti.

¹ K. a. so. ² F., B., K. kahaṇ ekaputtakā, *repeated*.

³ B. oloketto.

⁴ K. B. *have me for* nu kho. F. C. om.

⁵ K. a. ayaṇ sirisampatti.

⁶ K. manāṇ.

⁷ C^a. ālāhaṇaṇ. K. āhalanaṇ (*very freq.*).

⁸ K. B. eva nam.

⁹ K. kaṇḍanto.

¹⁰ C. cinteti.

¹¹ K. om.

¹² F. S. °kuṇḍali.

¹³ K. B. mālādhāri. C^a. mālābhāri.

¹⁴ C. C^a. tvaṇ.

¹⁵ B. māṇavo.

¹⁶ F. Svaṇṇa°.

¹⁷ B. jahissāmi. M. jahessāmi.

Atha naṃ brāhmaṇo āha :

‘Sovaṇṇamayaṃ maṇimayaṃ¹
lohamayaṃ atha rūpiyamayaṃ²
ācikkha me³ bhaddamaṇava,⁴
cakkayugaṃ paṭilābhayaṃ⁵ te’ ti.

Taṃ sutvā māṇavo ‘ayaṃ⁶ puttassa bhesajjaṃ akatvā
puttapaṭirūpaṃ maṃ disvā rodanto “suvaṇṇādimaṃ⁷
rathacakkaṃ karomīti” vadati, hotu niggāhissāmi⁸ naṃ’
ti—cintetvā ‘kīva-mahantaṃ mama⁹ cakkayugaṃ karis-
sasīti’¹⁰ vatvā, ‘yāva-mahantaṃ ākaṅkhasīti’¹¹ vutte,
‘candasuriyehi¹² me attho, te me dehīti’ yācanto :¹³

‘So māṇavo tassa pāvadi :
candasuriyā¹⁴ ubhayettha¹⁵ bhātaro ;
sovaṇṇamayo ratho mama,
tena cakkayugena sobhatīti.’

Atha naṃ brāhmaṇo āha :

‘Bālo kho¹⁶ tvaṃ asi¹⁷ māṇava,
yo tvaṃ patthayase¹⁸ apatthiyaṃ,
maññāmi tvaṃ¹⁹ marissasi,
na hi tvaṃ lacchasi candasuriye’²⁰ ti.

Atha naṃ māṇavo ‘kiṃ pana paññāyamānass’atthāya
rodanto bālo hoti—udāhu apaññāyamānassā’ ti²¹ vatvā :

¹ K. maṇi°.

² K. B. rūpiyamayaṃ.

³ B. a. tvaṃ. K. mettaṃ for me.

⁴ F. °maṇava.

⁵ B. °labhissāmi.

⁶ B. K. a. brāhmaṇo.

⁷ F. svaṇṇa°.

⁸ K. nigāhāmi.

⁹ C., B., K. me.

¹⁰ C. karissatīti.

¹¹ B. om. iti, and adds tāvamahantam karissāmīti.

¹² F. °sūriyehi ; so B., which has candima° (al.).

¹³ B. āha.

¹⁴ K. candima°. F. °sūriyā.

¹⁵ C., C°. ubhayattha.

¹⁶ F. ko.

¹⁷ F. om. asi. C. B. tvaṃ si. K. kho si tvaṃ.

¹⁸ K. °si.

¹⁹ K. tvaṃ.

²⁰ K. candima°.

²¹ B. °mānassatthāyāti.

‘Gamanāgamanam pi dissati
vaṇṇadhātu ubhayattha¹ vīthiyo;²
peto³ pana⁴ kālakato na dissati.⁵
Ko⁶ n’idha kandataṃ bālyataro⁷ ti.

Taṃ sutvā brāhmaṇo ‘yuttaṃ esa⁸ vadatīti’ sallakk-
hetvā āha:⁹

‘Saccaṃ kho¹⁰ vadesi¹¹ māṇava,
aham eva kandataṃ bālyataro⁷
candaṃ viya dārako rudaṃ
pettaṃ¹² kālakatābhipatthayaṃ¹³ ti

vatvā¹⁴ tassa kathāya nissoko hutvā māṇavassa thutūṃ¹⁵
karonto imā gāthā abhāsi:

‘Ādittaṃ vata maṃ santaṃ,
ghaṭasittaṃ¹⁶ va pāvakaṃ,
vārinā viya osiñcaṃ¹⁷
sabbhaṃ nibbāpaye daraṃ.

‘Abbahi¹⁸ vata me sallaṃ
sokaṃ hadayanissitaṃ,
yo me soka-paretassa.¹⁹
puttasokaṃ apānudi.

‘Svāhaṃ²⁰ abbūḥhasallo ‘smi
sītibhūto²¹ ‘smi nibbuto,
na socāmi na rodāmi
tava sutvāna māṇavā’ ti.

¹ F. K. ubhayettha. ² F. vīti yo. K. B. vīthiyā.

³ B. putto. ⁴ C., C^a., K. om. ⁵ F. dissako.

⁶ F. om. ⁷ B. bālataro. ⁸ K. esa yuttaṃ.

⁹ F., C., C^a., K. om. ¹⁰ B. a. tvaṃ.

¹¹ K. vūdasi. ¹² K. B. puttaṃ. ¹³ K. B. °patthayeti.

¹⁴ K. a. iti. ¹⁵ F. māṇavassāthutim. K. thūtūṃ.

¹⁶ F. ghaṭaṃ sittaṃ. ¹⁷ K. B. osiñci.

¹⁸ F. abbahi. C. sabbahi. C^a. sabbamhi. K. B. ab-
būḥham. ¹⁹ F. soka kare; corr. sokaṃ.

²⁰ C., C^a. so’haṃ. B. abbūḥha°. ²¹ K. sita°.

Atha naṇ 'ko nāma¹ tvaṇ' ti pucchanto :²

'Devatā nu'si gandhabbo
ādu³ Sakko purindado,
ko vā tvaṇ kassa vā putto,
kathaṇ jānemu taṇ mayaṇ' ti

āha.⁴ Ath'assa⁵ māṇavo :

'Yañca kandasi yañca rodasi
puttaṇ ālāhaṇe sayāṇ⁶ dāhitvā⁷
svāhaṇ kusalaṇ karitvā kammaṇ
tidasānaṇ saḥavyataṇ⁸ patto' ti.

ācikkhi.⁹ Brāhmaṇo āha :

'Appaṇ vā¹⁰ bahuṇ vā nādassaṇ¹¹
dānaṇ¹² dadantassa sake agāre
uposathakammaṇ vā¹³ tādisaṇ.
Kena¹⁴ kammena gato'si devalokaṇ' ti.

Māṇavo āha :

'Ābādhiko'haṇ dukkhito bālhaḡilāno¹⁵
āturarūpo'mhi sake nivesane,
Buddhaṇ vigataṇaṇ vitiṇṇakaṇkhaṇ
addakkhiṇ¹⁶ sugataṇ anomaṇaṇṇaṇ.'

'Svāhaṇ muditamano¹⁷ pasannacitto añjaliṇ akariṇ¹⁸
Tathāgataṇ,
tāhaṇ¹⁹ kusalaṇ kammaṇ karitvā²⁰ tidasānaṇ,
saḥavyataṇ⁸ patto' ti.

¹ C. C^a. nu. ² K. a. gāthaṇ āha. ³ C. C^a. āhu. B. adu.

⁴ C. C^a. om. ⁵ K. naṇ. ⁶ K. sayañ ca.

⁷ B. dāhitvā (v. Ch. ad verbum). ⁸ K. °bya^a.

⁹ K. om. ¹⁰ B. om.

¹¹ C^a. nāddasa. K. nādassāmi. F. C. nādassāma. B. na
passāmi. ¹² B. dānam to next line.

¹³ B. natthi.

¹⁴ F. tādisakena.

¹⁵ B. gilāno simply.

¹⁶ B. adakkhi. K. adakkhim.

¹⁷ K. B. pamudita^o.

¹⁸ K. B. akari.

¹⁹ F. corr. tenāhaṇ? K. B. svāhaṇ one. K. sohaṇ.

²⁰ F. kusalakammaṇ. F. om.; corr. akatvā? B. kusa-
laṇ karitvāna kammaṇ—so C^a.

Tasmiṃ kathente¹ yeva brāhmaṇassa sakalasarāṃham
pītiyā paripūri. So taṃ pītiṃ pavedento :²

‘Acchariyaṃ vata abbhutaṃ³ añjalikamma⁴ ayam⁵
īdiso vipāko,
aham pi muditamano pasannacitto ajj’eva Buddhāṃ
saraṇaṃ vajāmīti’⁶

āha. Atha naṃ mānava :

‘Ajja’eva Buddhāṃ saraṇaṃ vajāhi⁷
dhammaṃ ca saṅghaṃ ca pasannacitto,
tath’eva sikkhāya padāni⁸ pañca
akhaṇḍaphullāni samādiyassu.

‘Pāṇātipātā viramassu khippaṃ,
loke adinnaṃ parivajjayassu,
amajjapo⁹ no¹⁰ ca musā bhaṇāhi,¹¹
sakena dārena ca hohi tuṭṭho’ ti

āha. So sādhu ti sampaticchitvā imā gāthā abhāsi :

‘Atthakāmo’si me, yakkha, hitakāmo’si, devate ;
karomi tuyhaṃ vacaṇaṃ, tvaṃ si¹² ācariyo mama.

‘Upemi Buddhāṃ saraṇam,¹³ dhammaṃ cāpi
anuttaraṃ,
saṅghaṃ ca naradevassa, gacchāmi saraṇam aham.

‘Pāṇātipātā viramāmi khippaṃ,
loke adinnaṃ parivajjayāmi,
amajjapo no ca musā bhaṇāmi,
sakena dārena ca homi tuṭṭho’ ti.

¹ F. C. repeat.

² K. a. āha.

³ B. abbhūtaṃ. K. abhūtaṃ.

⁴ B. añjali°. C^a. añjaliṃ.

⁵ K. hoti for ayaṃ.

⁶ K. one fr. F. gacchāmīti.

⁷ F. vajāmi.

⁸ C^a. sikkhāni padāni. C. B. sikkhāpa°—so B.

⁹ C^a. amajjapā.

¹⁰ F. B. ma.

¹¹ C. F. abhāṇāhi.

¹² F. K. tvaṃ asi.

¹³ C. sar° Bu°—so B., C^a, K.

Atha naṃ devaputto : 'brāhmaṇagehe te¹ bahuy dharay atthi. Satthāraṃ upasaṅkamitvā dānaṃ dehi, dhammaṃ, suṇāhi, pañhaṃ pucchā' ti² vatvā, tatth'ev'antaradhāyi. Brāhmaṇo pi gehaṃ gantvā brāhmaṇiṃ āmantetvā, 'Bhadde ahaṃ samaṇaṃ Gotamaṃ nimantetvā pañhaṃ pucchissāmi, sakkāraṃ karohīti' vatvā vihāraṃ gantvā Satthāraṃ n'eva abhivādetvā na paṭisanthāraṃ katvā ekamante³ thito, 'Bho Gotama adhivāsehi me ajjatanāya⁴ bhattaṃ saddhiṃ bhikkusaṅghenā' ti āha.⁵

Satthā adhivāsesi ; so Satthu adhivāsanaṃ viditvā vegenāgantvā⁶ sakanivesane⁷ khādanīyaṃ bhojanīyaṃ paṭiyādāpesi. Satthā bhikkhusaṅghaparivuto tassa gehaṃ gantvā paññattāsane nisīdi. Brāhmaṇo sakkaccaṃ parivisi. Mahājano⁸ sannipati micchādittṭhikena kira Tathāgate⁹ nimantite dve janakāyā sannipatanti. Micchādittṭhikā 'Ajja samaṇaṃ Gotamaṃ pañhapucchāya¹⁰ viheṭhiyamānaṃ passissāmā' ti sannipatanti ; sammādittṭhikā 'Ajja Buddhavisayaṃ Buddhalīhaṃ passissāmā' ti sannipatanti. Atha¹¹ brāhmaṇo katabhattakiccaṃ Tathāgataṃ upasaṅkamitvā nicāsaṇe nisinno pañhaṃ pucchi : 'Bho Gotama tuṃhākaṃ dānaṃ adatvā pūjaṃ akatvā dhammaṃ asutvā uposathavāsaṃ avasitvā kevalaṃ mano pasādamatten'¹²eva sagge nibbattā nāma hontīti.' 'Brāhmaṇa kasmā maṃ pucchasi ? nanu te puttena Matthakunḍalinā mayi manāṃ pasādetvā attano sagge nibbatta bhāvo kathito' ti. 'Kadā bho Gotamā' ti. 'Nanu tvaṃ ajja susānaṃ gantvā kandanto¹³ avidūre bhāḥa paggayha kandantaṃ ekaṃ māṇavaṃ disvā : 'Alaṅkato Matthakunḍali

¹ F. C. om. B. Brāhmaṇa te gehe. So K., with tava.

² C^a. B. pucchāhīti.

³ F., B., K. ekamantaṃ.

⁴ C. svātanāya.

⁵ K. om.

⁶ F. vegenā gantvā.

⁷ B. a. paṇītaṃ. K. bahuy.

⁸ K. bahū°.

⁹ C. C^a. Tathāgataṃ.

¹⁰ K. B. pañhaṃ pucchānāya, C^a. pañhaṃ.

¹¹ B. a. Kho.

¹² C^a. pasādana°.

¹³ K. a. ābaḷanassa.

mālābhārī¹ haricandanussado' ti dvīhi janehi kathita-kathaṇ pakāsento sabbāṇ Matṭhakunḍalivatṭṭhuṇ kathesi.

Ten' ev' etaṇ Buddhabbhāsitaṇ nāma jātaṇ² kathetvā³ pana 'na kho brāhmaṇa⁴ ekasataṇ na dve⁵—atha kho mayi manaṇ pasādetvā⁶ sagge nibbattānaṇ⁷ gaṇanā nāma⁸ nātthiti' āha.⁹ Mahājano na¹⁰ nibbematiko hoti.¹¹ Ath' assa anibbematikabhāvaṇ¹² viditvā Satthā 'Matṭhakunḍalidevaputto vimānen' eva saddhiṇ āgacchatū' ti adhiṭṭhāsi. So tigāvutappamānen' eva¹³ dibbābharanapattimaṇḍitena attabhāvenāgantvā vimānā¹⁴ oruyha Satthāraṇ vanditvā ekamantaṇ atṭhāsi. Atha naṇ Satthā: 'Tvaṇ¹⁵ imaṇ sampattiṇ kiṇ kammaṇ katvā paṭilabhīti' pucchanto:

'Abhikkantena vaṇṇena yā¹⁶ tvaṇ tiṭṭhasi devate, obhāsenti¹⁷ disā sabbā osadhī viya tārakā, pucchāmi taṇ deva¹⁸ mahānubhāva,¹⁹ manussabhūto²⁰ kimakāsi puññaṇ' ti²¹

gātham āha. Devaputto ayaṇ me²² bhante sampatti²³ tumhesu manaṇ pasādetvā laddhā' ti. 'Mayi manaṇ pasādetvā laddhā te' ti.²⁴ 'Āma bhante' ti.

Mahājano devaputtaṇ oloketvā 'acchariya²⁵ vata bho Buddhagūṇā,²⁶ Adinnapubbakabrāhmaṇassa putto nāma²⁷

¹ C^a. mālābhārī. C. mālābhārī. B. mālādhārī. K. °i.

² S., B., K. a. taṇ.

³ C^a. a. ca. B. ca pana kho bho.

⁴ B. a. na.

⁵ C., C^a, B., K. a. sataṇ.

⁶ B. pasāditvā.

⁷ K. a. sattānaṇ.

⁸ C. C^a. om.

⁹ B. a. atha.

¹⁰ K. B. om. na.

¹¹ C^a. ceva ti ahosi. K. ahosi.

¹² K. B. nibbem°.

¹³ K. om.

¹⁴ B. vimānato; corr. °nāvaruyha.

¹⁵ C. om.

¹⁶ K. B. yo.

¹⁷ B. obhāsanti.

¹⁸ F. devi.

¹⁹ F. °bhāve.

²⁰ F. C^a. °bhūtā.

²¹ K. a. imaṇ.

²² F., C., C^a. om.

²³ F. om. C^a. °ttiṇ.

²⁴ K. om.

²⁵ C. C^a. acchariyaṇ.

²⁶ C. C^a. °gūṇaṇ.

²⁷ F., B., K. nāma putto. C. C^a. om. nāma.

aññaṃ kiñci puññaṃ akatvā Satthari manañ pasādetvā evarūpaṃ sampattiṃ paṭilabhīti' tuṭṭhiṃ pavedesi. Atha nesam 'kusalākusalakammakaraṇe mano pubbaṅgamo mano seṭṭho, pasannena hi manena katakammaṃ devalokaṃ manussalokaṃ¹ gacchantañ puggalaṃ chāyā va na vija-hatīti' idam vatthuṃ kathetvā anusandhiṃ ghaṭetvā paṭiṭṭhāpitamattikaṃ sāsanaṃ rājamuddāya lañchanto viya dhammarājā imaṃ gātham āha :

2. 'Manopubbaṅgamā dhammā manoseṭṭhā mano-mayā ;

manasā ce pasannena bhāsati vā karoti vā,
tato naṃ sukham anveti chāyā va anapāyiniṭi.'

Tattha kiñcāpi 'mano' ti avisesena sabbampi catu-bhūmakacittaṃ³ vuccati ; imasmiṃ pana pade niyamiya-mānaṃ vavatthāpiyamānaṃ paricchiṇṇiyamānaṃ aṭṭhavid-haṃ kāmāvacarakusalacittaṃ labbhati. Vatthuvaseṇa pana⁴ hariyamānaṃ tato pi somanassasahagataṃ nāṇa-sampayuttacittam⁵ eva labbhati. 'Pubbaṅgamā' ti tena paṭhamagāminā hutvā samannāgatā. 'Dhammā' ti vedanādayo tayo⁶ khandhā. Etesaṃ⁷ hi uppādapacca-yatṭhena somanassasampayuttamano pubbaṅgamo etesaṃ ti⁸ manopubbaṅgamā nāma. Yathā hi bahusu ekato⁹ mahābhikkhusaṅghassa civaradānādīni vā ulārapūjādhanu-masavaṇṇadīpamālākaraṇādīni¹⁰ vā puññāni karontesu 'ko etesaṃ pubbaṅgamo' ti vutte, yo tesāṃ paccayo hoti, yaṃ nissāya te tāni puññāni karonti, so tisso vā phusso vā¹¹ tesāṃ 'pubbaṅgamo' ti vuccati, evaṃ¹² sampadam idaṃ veditabbaṃ. Iti uppādappaccayatṭhena mano pubbaṅgamo

¹ F. corr. °lokā. K. manussadvilokaṃ.

² K. B. anupāyiniṭi.

³ C., B., K. catubhūmika°.

⁴ C^a. B. panāh°.

⁵ K. °ttaṃ.

⁶ B. va.

⁷ K. B. ete.

⁸ C^a. etena for etesaṃ ti.

⁹ B. K. hutvā.

¹⁰ B. °savanādīni vā mālāgandhasakkārakaraṇādīni.

¹¹ C^a. om. phusso vā.

¹² K. eva.

etesaṃ ti manopubbaṅgamā;¹ na hi te mane anuppajjante uppajjitun sakkonti, mano pana ekaccesu cetasikesu anuppajjantesu pi uppajjati yeva.² Adhipativasena³ mano seṭṭho etesaṃ ti manoseṭṭhā.⁴ Yathā hi gaṇādināṃ⁵ adhipati puriso 'gaṇaseṭṭho,' 'seniseṭṭho' ti vuccati,⁶ tathā tesam pi mano ti,⁷ manoseṭṭhā. Yathā pana suvaṇṇādihi nipphannāni⁸ tāni tāni bhaṇḍāni suvaṇṇamayādinī nāma honti, tathā ete⁹ pi manato nipphan-nattā manomayā nāma. 'Pasannena' ti anabhijjhādihi guṇehi pasannena.¹⁰ 'Bhāsati vā karoti vā' ti evarūpena manena bhāsanto catubbidhaṃ¹¹ vacī-sucaritam eva bhāsati;¹² karonto tividhaṃ kāyasucaritam eva karoti,¹³ abhāsanto akaronto tāhi¹⁴ anabhijjhādihi pasannamānasatāya tividhaṃ manosucaritaṃ pūreti,¹⁵ evam assa dasakusalakammappathā pāripūriṃ gacchanti.¹⁶ 'Tato naṃ sukham anvetīti' tato tividhasucaritato taṃ puggalaṃ sukham anveti. Idha tebhūmakam pi kusalaṃ adhippetāṃ, tasmā tebhūmakasucaritānubhāvena¹⁷ sugatibhave nibbattaṃ puggalaṃ¹⁸ duggatiyaṃ vā sukhānubhavanatthāne tthitaṃ kāyavattthukam pi itaravattthukam pi¹⁹ avattthukam²⁰ pīti kāyikacetasiṃ vipākasukhaṃ anugacchati, 'na vijahatīti' attho veditabbo. Yathā kiṃ? 'Chāyā va anapāyini'²⁰ ti. Yathā hi chāyā nāma sarīrapaṭibaddhā sarīre gacchante gacchati, tiṭṭhante tiṭ-

¹ C. C^a. °pubbaṅgamo. K. a. nāma.

² B. K. a. evaṃ.

³ D. a. pana.

⁴ C. etesaṃ ti mano seṭṭho mano seṭṭho.

⁵ C. C^a. gaṇanādināṃ.

⁶ C^a. vuccatīti.

⁷ C., C^a., K. om. m°. ti. B. va seṭṭhā for ti manoseṭṭhā.

⁸ C. C^a. nippanāni. B. nipphādītāni bhaṇḍāni.

⁹ C. C^a. yathā etesaṃ for t°. e°.

¹⁰ B. K. a. manasā.

¹¹ K. °vidhaṃ.

¹² K. a. vā.

¹³ K. B. tāya. S. tehi.

¹⁴ K. purenti.

¹⁵ C^a. °ati.

¹⁶ F. K. °ika°.

¹⁷ C., C^a., B., K, om.

¹⁸ C^a. om. it° pi

¹⁹ K. om. pi av°.

²⁰ K. B. anu°.

thati, nisīdante nisīdati, na sakkā¹ saṇhena vā pharusena vā 'nivattāhīti'² vatvā vā pothetvā vā nivattāpetuṇ, kasmā? sarīrapaṭibaddhattā, evam evaṇ³ imesaṇ dasannaṇ kusalakammappathānaṇ⁴ āciṇṇasamāciṇṇamūlakaṇ⁵ kāmāvaccarādibhedāṇ kāyikacetasikasukhaṇ⁶ gatagataṭṭhāne⁷ anapāyini chāyā viya hutvā na vijahatīti.

Gāthāpariyosāne caturāsītiyā pānasahassānaṇ dhammābhisamayo ahosi. Maṭṭhakunḍalidevaputto sotāpattiphale patitṭhahi. Tathā Adinnapubbako⁸ brāhmaṇo, so⁹ tāva mahantaṇ vibhavaṇ Buddhasāsane vippakirīti.

Maṭṭhakunḍalivattu¹⁰ dutiyaṇ.

3. THULLATISSATTHERA-VATTHU

'Akkocchi maṇ' ti, imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Jetavane viharanto Tissatheraṇ ārabba kathesi.

So kirāyasmā bhagavato pitucchāputto, mahallakakāle pabbajito, buddhānaṇ¹¹ uppannalābhasakkāraṇ paribhuñjanto thullasarīro¹² ākoṭitapaccākoṭitehi¹³ cīvarehi¹⁴ yebhūyyena vihāramajjhe upatṭhānasālāyaṇ nisīdati.

Tathāgataṇ¹⁵ dassanāya¹⁶ āgatā āgantukā bhikkhū¹⁷ 'eko¹⁸ mahāthero bhavissatīti' saññāya tassa santikaṇ gantvā vattaṇ āpucchanti, pādasambāhanādīni āpucchanti. So tuṇhī hoti.¹⁹ Atha naṇ eko daharabhikkhu 'kativassā tumhe' ti pucchitvā, 'vassaṇ²⁰ natthi, mahallakakāle pabbajitā mayaṇ' ti vutte, 'āvuso dubbhīta

¹ B. sakkoti.

² K. nivatte°.

³ K. B. eva.

⁴ C^a. kusalānaṇ ka.

⁵ K. B. kusalamūlakaṇ.

⁶ C. B. °cetasikaṇ sukhaṇ.

⁷ F. om.

⁸ K. °aka°.

⁹ C. C^a. om.

¹⁰ F., C., C^a. °m. K. Adinnaṇpubbakabrāhmaṇavattthuṇ.

¹¹ K. Buddhasāsane.

¹² K. B. thūla.

¹³ K. a. ahosi.

¹⁴ K. om. B. nivāsetvā.

¹⁵ K. °tassa.

¹⁶ C., C^a, B. dassanattāya.

¹⁷ B. a. tam disvā.

¹⁸ K. eso.

¹⁹ K. B. ahosi.

²⁰ C. C^a. vassānaṇ.

mahallaka attano pamāṇaṃ na jānāsi; ettake mahāthere disvā sāmīcimattam¹ pi² na karosi, vatte āpucchiya-māno tuṇhī hosi³ kukkuccamattam pi te natthīti' accharaṃ pahari. So khattiyamāṇaṃ janetvā: 'tumhe kassa santikaṃ āgatā' ti pucchitvā, 'Satthusantikaṃ' ti vutte, maṃ pana 'ko eso' ti sallakkhetha, mūlam eva vo chindissāmīti' vatvā rudanto⁴ dukkhī dummano Satthusantikaṃ agamāsi.⁵ Atha naṃ Satthā: 'kin nu kho⁶ tvaṃ Tissa dukkhī dummano assumukho rudamāno⁷ āgato 'sīti'⁸ pucchi. Te pi bhikkhū: 'esa gantvā kiñci āloṇaṃ⁹ kareyyā' ti,¹⁰ ten' eva saddhiṃ gantvā Satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdīsu. So Satthārā pucchito 'ime maṃ bhante bhikkhū akkosantīti' āha. 'Kahaṃ pana tvaṃ nisinno 'sīti.¹¹ 'Vihāramajjhe upatṭhānasālā-yaṃ bhante' ti. 'Ime te bhikkhū āgacchanto¹² diṭṭhā' ti. 'Āma¹³ diṭṭhā bhante'¹⁴ ti. 'Uṭṭhāya¹⁵ te pac-cuggamaṇaṃ kataṃ' ti. 'Na kataṃ bhante' ti.¹⁶ 'Parikhāragahaṇaṃ¹⁷ āpucchitaṃ' ti. 'Nāpucchitaṃ bhante' ti. 'Vattaṃ vā pāṇiyaṃ¹⁸ vā āpucchitaṃ' ti. 'Nāpucchitaṃ bhante' ti. 'Āsanaṃ¹⁹ abhiharitvā²⁰ pādasambāhanaṃ kataṃ' ti. 'Na kataṃ bhante' ti. 'Tissa mahal-lakabhikkhūnaṃ sabbam etaṃ vattaṃ kātabbaṃ; etaṃ akarontena hi²¹ vihāramajjhe nisīditaṃ na vaṭṭati, tav' eva²² doso, ete bhikkhū khamāpehīti.' 'Ete²³ naṃ bhante

¹ B. samīcikammamattaṃ.

² C. C^a. om.

³ K. B. ahosi.

⁴ K. rodanto.

⁵ K. aggamāsi (*a very freq. spelling*).

⁶ C., C^a., B. om.

⁷ K. B. roda^o.

⁸ C. C^a. āgato ti.

⁹ C^a. ālūla. C. ālūlay. K. ālulikaṃ.

¹⁰ K. a. cintetvā.

¹¹ C^a. °nno ti.

¹² K. °ntā.

¹³ C^a. B. om. B. Kiy.

¹⁴ K. a. me diṭṭhā.

¹⁵ C^a. upatṭh^o.

¹⁶ K. a. tesāṃ.

¹⁷ K. a. te. B. -gg-.

¹⁸ K. om.

¹⁹ K. a. tesāṃ.

²⁰ B. nīharitvā abhivāditvā. K. abhisamha^o.

²¹ K. hi aka^o. B. om. hi.

²² K. esa.

²³ K. C^a. a. va.

akkosiṅsu, nāhaṇ ete khamāpemi¹.¹ 'Tissa mā evaṇ² kari, tav' eva³ doso khamāpehi te³ ti.⁴ 'Na khamāpemi⁵ bhante' ti. Atha Satthā 'dubbaco esa bhante' ti tehi⁶ bhikkhūhi vutte, 'na bhikkhave idān' eva⁷ pubbe p' esa⁸ dubbaco yevā⁹ ti vatvā, 'idāni tāv' assa bhanté dubbaco bhāvo amhehi ñāto, atite¹⁰ kiṇ akāsi¹⁰ ti vutte, 'tena hi bhikkhave suṇāthā' ti vatvā atītaṇ āhari.

'Atite Bārāṇasiyaṇ Bārāṇasīraje¹¹ rajjaṇ kārente¹² Devalo¹³ nāma tāpaso aṭṭhamāse Himavante vasitvā loṇambilasevanatthāya cattāro māse nagaraṇ upanissāya vasitukāmo Himavantato āgantvā nagaradvāre dārake disvā pucchi: 'imaṇ nagaraṇ sampattapabbajitā¹⁴ kattha vasantīti.' 'Kumbhakārasālāyaṇ bhante' ti.¹⁵ Kumbhakārasālāyaṇ¹⁶ gantvā¹⁷ dvāre thatvā, 'Sace te Bhaggava¹⁸ agaru, vaseyyāma ekarattiṇ sālāyā¹⁹ ti āha. Kumbhakāro 'mayhaṇ²⁰ rattiyaṇ sālāyā²¹ kiccaṇ natthi mahatī²² sālā²³ yathāphāsukaṇ²⁴ vasatha bhante' ti sālāyaṇ nīyādesi.²⁵ Tasmiṇ pavisitvā nisinne aparo pi Nārado nāma tāpaso Himavantato āgantvā kumbhakāraṇ ekarattivāsaṇ yāci.

Kumbhakāro²⁶ 'paṭhamamāgato²⁷ iminā saddhiṇ ekato vasitukāmo bhaveyya²⁸ vā no vā attānaṇ parimoces-

¹ K. B. °ssāmīti.

² C. tam eva. K. tav evaṇ.

³ B. ne.

⁴ K. °hīti. C^a. hīti tehi.

⁵ K. B. khamāmi. C^a. °pemi.

⁶ K., B., C^a. om.

⁷ B. a. dubbaco esa.

⁸ K. vesa. B. pi esa. C^a. pi sa.

⁹ K. evā.

¹⁰ B. a. esa.

¹¹ K. B. °siraññe.

¹² K. a. atha kho. B. karonte.

¹³ K. Devilo. B. Devilo.

¹⁴ C^a. samaṇapabbajitā.

¹⁵ K. a. so tattha. B. a. tāpaso.

¹⁶ C. C^a. °sālāyaṇ.

¹⁷ K. a. tāpaso.

¹⁸ K. om.

¹⁹ K. B. °yan.

²⁰ K. amhesu.

²¹ B. vattiṇ sālāyaṇ. K. rattisālāyaṇ.

²² K. °tiyā.

²³ K. sālāyaṇ.

²⁴ C^a. B. yathāsukhaṇ.

²⁵ K., B., C^a. niyyā°.

²⁶ K. a. pi.

²⁷ C. K. pathamā°.

²⁸ K. vaseyya.

sāmiti¹ cintetvā 'sace bhante paṭhamam upagato² rocessati,³ tassa ruciyā vasathā' ti āha. So taṇ upasañkamitvā, 'sace te⁴ ācariya agaru, mayam p'ettha⁵ ekarattiṇ vaseyyāmā' ti. 'Mahati⁶ sālā⁷ pavisitvā ekamante vasā' ti⁸ vutte, pavisitvā puretarāṇ⁹ pavitṭhassāparabhāge¹⁰ nisīdi. Ubho pi sārāṇiyāṇ¹¹ kathaṇ kathetvā nipajjiṇsu.¹² Sayanakāle Nārado Devalassa nipajjanatṭhānaṇ ca dvāraṇ ca sallakkhetvā nipajji. So pana Devalo¹³ nipajjamāno¹⁴ attano¹⁵ nisinnatṭhāne¹⁶ anipajjitvā dvāramajjhe tiriyaṇ nipajji. Nārado rattin nikkamanto¹⁷ tassa jaṭāsu akkami. 'Ko maṇ¹⁸ akkamīti' ca¹⁹ vutte,²⁰ 'ācariya ahaṇ' ti āha. 'Kuṭajaṭila araṇṇato āgantvā mama jaṭāsu²¹ akkamasīti.' 'Ācariya tumhākaṇ idha nipannabhāvaṇ²² na jānāmi, khamatha me' ti vatvā, tassa kandantass' eva bahi nikkhami. Itaro, 'ayaṇ pavisanto pi maṇ akkameyyā' ti parivattetvā pādatṭhāne sīsaṇ katvā nipajji. Nārado pi pavisanto: 'paṭhamam pāhaṇ ācariye aparajjhin, idāni'ssa pādapasena pavisissāmīti' cintetvā āgacchanto gīvāya²³ akkami, 'ko eso' ti ca²⁴ vutte, 'ahaṇ ācariyā' ti vatvā, 'kuṭajaṭila pathamaṇ²⁵ jaṭāsu akkamitvā idāni gīvāya²³ akkamasi abhisapissāmi taṇ' ti vutte, 'ācariya mayhaṇ doso natthi, ahaṇ tumhākaṇ evaṇ²⁶ nipannabhāvaṇ²⁷ na jānāmi, "paṭhamam pi ācariya aparajjhin,²⁸ idāni pāda-

¹ B. paṭi°.² K. pathamāgato. C°. upāgato.³ C°. rocessāti.⁴ B. vo.⁵ K. mayam ettha. B. 'cettha.⁶ K. mahatiyā.⁷ K. sālāyaṇ.⁸ K. vassasī. B. vasāhiti.⁹ K. pure.¹⁰ K. pavisatṭhassa a°.¹¹ C., C°, B. sārāṇiyakathaṇ.¹² C. K. om. So B. C°.¹³ C. C°. om.¹⁴ K. nipajji°.¹⁵ C. °nā.¹⁶ B. nippajjana°.¹⁷ K. nikkhanto. C°. nikkhamāno.¹⁸ C. C°. om.¹⁹ K. om.²⁰ K. a. Nārado.²¹ K. jaṭaṇ.²² K. sayana°.²³ K. gīvāyaṇ.²⁴ C. K. om.²⁵ K. a. me.²⁶ K. eva.²⁷ K. nippajjana.²⁸ C. C°. me aparādhaṇ. K. me aparādaṇ atthi.

passena pavisissāmīti¹ pavittho' mhi, khamatha me' ti āha. 'Kuṭajaṭila abhisapissāmi taṇ' ti. 'Mā evaṇ karittha² ācariyā' ti. So tassa vacanaṇ anādiyivā:³

'Sahassarāṇsī satatejo suriyo tamavinodano
pāto dayante⁴ suriye muddhā te phalatu sat-
tadhā' ti.

Taṇ abhisapi yeva. Nārado 'ācariya "mayhaṇ doso natthīti"⁵ mama vadantass' eva tumhe abhisapissatha,⁶ yassa doso atthi tassa⁷ phalatu mā niddosassā' ti vatvā āha:⁸

'Sahassarāṇsī satatejo suriyo tamavinodano
pāto dayante⁴ suriye muddhā te phalatu sat-
tadhā' ti

abhisapi.⁹ So pana mahānubhāvo atīte cattālīsa anāgate cattālīsāti asitikappe anussarati, tasmā 'kassa nu kho upari sāpo patissatīti' upadhārento, 'ācariyassā' ti ñatvā, tasmiṇ anukampaṇ paṭicca iddhibalena aruṇug-gamaṇaṇ nivāresi. Nāgarā aruṇe anuggacchante rājadvāraṇ gantvā: 'Deva tayi rajjaṇ kārente¹⁰ aruṇo na utthahati,¹¹ aruṇaṇ no¹² utthāpehīti' kandisū. Rājā attano kāyakammādīni olokento kiñci ayuttaṇ adisvā, 'kin nu kho kāraṇaṇ' ti cintetvā, 'pabbajitānaṇ vivādena bhavitabbaṇ' ti parisaṇkamāno 'kacci imasmiṇ nagare pabbajitā atthīti' pucchi. 'Hiyyo¹³ sāyaṇ kumbhakārasālaya¹⁴ āgatā atthi¹⁵ devā' ti vutte,¹⁶ taṇ khaṇaṇṇeva¹⁷

¹ K. pavissā°.

² K. akarittha.

³ K. a. sapathaṇ akosi.

⁴ C. pāto va uda°. K. B. pāto uda°. C°. pāto viya ud°—*infra* pāto ud°.

⁵ K. natthi.

⁶ C. C°. abhisapittha. K. °ppitha. B. abhisapatha.

⁷ K. B. a. muddhā.

⁸ B. om.

⁹ K. abhisappito.

¹⁰ B. karonte.

¹¹ C. utthāhati.

¹² K. om.

¹³ C°. hiyo.

¹⁴ K. °sūlay. B. °āyaṇ.

¹⁵ K. om. ¹⁶ C., C°, B. om.

¹⁷ C. C°. khaṇaṇ yeva.

rājā ukkāhi dhāriyamānāhi tattha gantvā Nāradaṇ vandiṭvā ekamantaṇ nisinno āha :

‘Kammantā nappavattanti Jambudīpassa, Nārada.
Kena loko tamobhūto? Tam me akkhāhi pucchito’ ti.

Nārado sabbaṇ taṇ¹ pavattiṇ ācikkhi² ‘iminā kāraṇeṇāhaṇ³ iminā abhisapito. Athāhaṇ mayhaṇ doso natthi, yassa doso atthi tass’ eva upari sāpo patatū’ ti vatvā abhisapiṇ. Abhisapitvā ca pana ‘kassa nu kho upari sāpo patissatīti⁴ upadhārento suriyuggamaṇavelāyaṇ⁵ ācariyassa muddhā sattadhā phalissatīti⁶ disvā, etasmiṇ anukampaṇ paṭicca aruṇassa⁷ uggantuṇ⁸ na demīti. ‘Kathaṇ pan’ assa bhante antarāyo na bhaveyyā’ ti. ‘Sace maṇ⁹ khamāpeyya, na bhaveyyā’ ti. ‘Tena hi khamāpehīti.’¹⁰ ‘Eso mahārāja¹¹ maṇ¹² jaṭāsu ca gīvāyaṇ¹³ ca akkamī, nāhaṇ etaṇ kuṭajaṭilaṇ khamāpemiṭi.’ ‘Khamāpehi¹⁴ bhante, mā evam akarīti.’¹⁵ ‘Na mahārāja¹⁶ khamāpemiṭi.’ ‘Muddhā te sattadhā phalissatīti’¹⁷ vutte pi na khamāpesi¹⁸ yeva. Atha naṇ rājā: ‘na tvaṇ attano ruciya khamāpessasīti,’ hatthapādakucchi-gīvāsu naṇ¹⁹ gāhāpetvā Nāradasa pādāmūle onamāpesi. Nārado: ‘utṭhehi, ācariya,²⁰ khamāmi te’ ti²¹ vatvā, ‘mahārāja nāyaṇ yathāmanena khamāpeti, nagarassa²²

¹ C., K., C^a. om.

² C., K., C^a., B. ācikkhibvā.

³ B. kāraṇena ahaṇ.

⁴ C. C^a. uparipatissatīti.

⁵ K. B. °velāya.

⁶ C. C^a. phālī°.

⁷ C^a. aruṇaṇ.

⁸ B. uggacchantayaṇ.

⁹ K. a. so.

¹⁰ B. a. vutte.

¹¹ C., B., C^a. om.

¹² K. om.

¹³ B. gīvāya.

¹⁴ K. om.; mā bhante e° ka°.

¹⁵ C. kari. C^a. B. karīti.

¹⁶ C. C^a. om. K. ma° na.

¹⁷ C. C^a. phālī° (al.).

¹⁸ K. °peti.

¹⁹ C., K., B., C^a. om.

²⁰ C. utṭhāh’ācariya. C^a. utṭhah’ā°. B. utṭheh’ācariya.

²¹ C^a. khamāpeti vā°.

²² C. C^a. om. K. nagarassavi°.

avidūre eko saro atthi, tatra naṇ sīse mattikāpiṇḍaṇ katvā galappamāṇe udae ṭhapāpehīti.¹ Rājā tathā kāresi.² Nārado Devalaṇ āmantetvā: ‘ācariya mayā iddhiyā vissatṭhāya suriyasantāpe utṭhahante³ udae nimujjitvā aññena thāṇena uttaritvā gaccheyāsīti’ āha.⁴ Tassa suriyarasmihī⁵ samphuṭṭhamatte⁶ va mattikāpiṇḍā sattadhā phalī, so nimujjitvā aññenā thāṇena palāyīti.⁷

Satthā imaṇ dhammadeśanaṇ āharitvā, ‘tadā bhikkhave rājā Ānando ahosi, Devalo Tisso, Nārado aham eva;⁸ evaṇ tadā p’esa dubbaco yevā⁹ ti vatvā, Tissattheraṇ āmantetvā: ‘Tissa bhikkhuno hi¹⁰ “asukenāhaṇ akkuṭṭho¹¹ asukena pahaṭo asukena jito asuko¹² kho me bhaṇḍaṇ ahāsīti”¹³ cintentassa veraṇ nāma na vupassammati,¹⁴ evaṇ pana anupanayhantass’ eva¹⁵ upasammatīti’ vatvā imā gāthā abhāsi:¹⁶

3. ‘Akkocchi maṇ avadhi maṇ ajini maṇ ahāsi me,
ye¹⁷ taṇ upanayhanti¹⁸ veraṇ tesāṇ na sammati.

4. ‘Akkocchi maṇ avadhi maṇ ajini maṇ ahāsi me,
ye¹⁰ taṇ na upanayhanti veraṇ tesūpasammatīti.’

Tattha ‘akkocchīti’²⁰ akkosi; ‘avadhīti’ pahari;

¹ K. B. a. āha.

² K. akāsi.

³ K. a. tvaṇ.

⁴ K. a. tasmiṇ khaṇe.

⁵ K. °raṇsihi. B. raṇsihi.

⁶ K. samuṭṭhamatto. C^a. samuṭṭhamatte.

⁷ C^a. om. ti. K. palāyittha.

⁸ K. evā ti. So B. C^a. had this, but corr.

⁹ K. evā.

¹⁰ B. bhikkhū hi nāma. K. om.

¹¹ K. kuṭṭho. B. kuddho.

¹² C. C^a. asukena. K. om. kho.

¹³ K. avahā°.

¹⁴ C. upa°. B. vūpa°.

¹⁵ C^a. pana up°. C. na upa°. K. °ntassa ca.

¹⁶ K. imaṇ gātham āha.

¹⁷ K. B. a. ca.

¹⁸ F. upanayihanti.

¹⁹ K. B. ye ca taṇ nūpa°. C^a. jesāṇ for ye taṇ. C^a. vup°.

²⁰ K. akkocchi man ti.

‘ajinfti’ kûtasakkhiotāraṇena¹ vā vādapatiṇvādena vā karaṇuttariyakaraṇena² vā ajesi;³ ‘ahāsīti’ mama santakaṇ pattādisu⁴ kiñcid eva avahari; ye⁵ taṇ’ ti ye keci devā⁶ vā manussā vā gahaṭṭhā vā pabbajitā vā taṇ ‘akkocchi maṇ’ ti ādivatthukaṇ kodhaṇ sakaṭadhuraṇ viya nandīnā⁷ pūtimacchādīni⁸ viya ca⁹ kusādihi punap-punaṇ¹⁰ veṭhentā¹¹ ‘upnayaṇanti’ tesāṇ sakiṇ uppan-naṇ veraṇ na sammatīti’ na vupasammati;¹² ye taṇ na upanayaṇanti’ asati¹³ amanasikāravasena vā kam-mapaccavekkhaṇavasena¹⁴ vā ye taṇ akkosādivatthukaṇ¹⁵ kodhaṇ ‘tayāpi koci¹⁶ niddoso purimabhavē akkuṭṭho¹⁷ bhavissati, paḥaṇo bhavissati, kûtasakkhiṇ okāretvā jito¹⁸ bhavissati, kassaci te pasayha¹⁹ kiñci acchinnaṇ bhavis-sati, tasmā niddoso hutvā pi akkosādīni²⁰ pāpuṇāsīti’—evaṇ na upanayaṇanti,²¹ tesu²² pamādena uppannam pi veraṇ iminā anupanayaṇana²³ nirindhano viya jātavedo upasammatīti.²⁴

Desanāpariyosāne sataṣaḥassā²⁵ bhikkhū sotāpattipha-

¹ F. K. °sakkhiṇ. B. otaraṇena. K. otārena.

² F., C., C°. kārāṇu° kārāṇena.

³ K. ajjesi. C°. rep. ajesi.

⁴ K. vattā°. B. pattādisu.

⁵ C. a. va. K. B. ca.

⁶ B. devatā.

⁷ K. anubandhitvā.

⁸ F. nānāpū°.

⁹ K. om.

¹⁰ C. C°. ° ppuna, so usually.

¹¹ C°. vethentā. K. vethetvā. B. veṭhetvā.

¹² B. na vupasammati. K. B. ye ca taṇ nupa° C. upa°.

C°. om.

¹³ K. B. asatiyā.

¹⁴ C. kammaṇ pa° vakkhavasena. B. °ādivasena. C°. has kammaṇ.

¹⁵ C. akkosādi ava°.

¹⁶ K. om.

¹⁷ K. akkose. C°. B. akkoṭṭho.

¹⁸ C. okārāpito.

¹⁹ C. C°. a. na. K. sa pateyyaṇ.

²⁰ K. akkosanā.°

²¹ C. C°. vupa°.

²² K. corr. tesāṇ.

²³ K. °nayaṇtena.

²⁴ B. vupasammatīti.

²⁵ C., C°, K. °saḥassa.

lādini pāpuṇṇsu. Dhammadesanā mahājanassa sātthikā¹ ahosi, dubbaco pi subbaco jāto ti.²

Thullatissattheravatthu tatiyaṃ.³

4. KĀLIYAKKHINĪ-VATTHU

‘Na hi verenā’ ti⁴ imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jetavane viharanto aññatarāṃ vañjhithhiṃ ārabba katthesi.

Eko kira kuṭumbikaputto pitari kālakate⁵ khette ca ghare ca sabbakammāni attanā va karonto mātaraṃ paṭijaggaṭi.⁶ Atha’ assa mātā: ‘kumārikaṃ te tātā ānessamīti’ āha. ‘Amma mā evaṃ vadetha ahaṃ yāvajīvaṃ tumhe paṭijaggissāmīti.’ ‘Tātā khette va⁷ ghare va⁷ kiccaṃ tvam eva⁸ karosi, tena mayhaṃ cittasukhaṃ nāma⁹ na hoti, ānessāmīti.¹⁰ So punapunnāṃ paṭikkhipitvā¹¹ tuṇhī ahosi. Sā ekaṃ kulāṃ¹² gantukāmā¹³ gehā nikkhami. Atha naṃ putto ‘katarakulāṃ¹⁴ gacchathā’ ti pucchitvā,—‘asukaṃ¹⁵ nāmā’ ti vutte, tattha gamaṇaṃ paṭisedhetvā¹⁶ attano abhirucitaṃ kulāṃ ācikkhi. Sā tattha gantvā kumārikaṃ vāreṭvā¹⁷ divasaṃ ṭhapetvā¹⁸ taṃ itarassa¹⁹ ghare²⁰ akāsi. Sā vañjhā ahosi.

Atha naṃ mātā: ‘putta tvaṃ attano ruciyaṃ kumārikaṃ ānāpesi, sā dāni²¹ vañjhā jātā aputtakaṃ ca nāma²² kulāṃ

¹ K. jātā.

² K. hoti.

³ C. C^a. Thūla^o vatthuṃ. K. Tissa^o tthuṃ ta^o. B. om. Thulla^o.

⁴ C^a. a. verāṇīti.

⁵ B. kālāṃkate (*general spelling*).

⁶ C., K., B., C^a. paṭijaggi.

⁷ K. B. ca.

⁸ K. om.

⁹ K. B. om.

¹⁰ K. °mi te ti.

¹¹ B. °etvā.

¹² B. kulakumārikaṃ ānetuṃ.

¹³ C. C^a. gantuṃ.

¹⁴ K. B. katarāṃ.

¹⁵ B. asukakulāṃ.

¹⁶ C. paṭisedhetvā.

¹⁷ B. dhāreṭvā (*in brackets*).

¹⁸ C^a. ṭhap^o. K. va vaṭṭhapetvā.

¹⁹ K., C^a, B. tassa.

²⁰ B. vasay. ²¹ B. idāni. C^a. om.

²² K. a. sūpateyya.

vinassati, pavenī na ghaṭiyati,¹ tena² aññaṇ te kumārikaṇ
 ānessamīti,³ tena 'alam amma' ti⁴ vuccamānā pi
 punappunaṇ kathesi. Vañjhitti taṇ kathay sutvā 'puttā
 nāma matāpitunnaṇ vacanaṇ⁵ atikkamituṇ na sakkonti;⁶
 idāni⁷ aññaṇ vijayiniṇ itthiṇ⁸ ānetvā maṇ dāsibhogena
 paribhuñjissanti,⁹ yannūnāhaṇ sayan ev'ekaṇ¹⁰ kumārikaṇ
 āneyyaṇ¹¹ ti cintetvā, ekaṇ kulaṇ gantvā tass' atthāya
 kumārikaṇ vāretvā,¹² 'kiṇ nām' etaṇ amma vadesiti'
 tehi paṭikkhittā¹³ 'ahaṇ vañjhā, aputtakaṇ¹⁴ kulaṇ¹⁵
 nassati, tumhakaṇ¹⁶ dhītā puttā¹⁷ paṭilabbhitvā¹⁸ kuṭum-
 bassa sāmini bhavissati, detha naṇ¹⁹ mayhaṇ sāmikassā'
 ti yācivā, sampatīcchāpetvā²⁰ ānetvā sāmikassa ghare
 akāsi. Ath' assā²¹ etad ahosi: 'sa' āyaṇ putta vā
 dhītarāṇ vā labhissati, ayam eva kuṭumbassa sāmini²²
 bhavissati; yathā dārakaṇ na labhissati²³ tath' eva naṇ
 kuretuṇ²⁴ vaṭṭatīti.' Atha naṇ āha:²⁵ 'yadā te kuc-
 chiyaṇ gabbho paṭiṭṭhāti,²⁶ atha²⁷ me āroceyyāsīti.' Sā²⁸
 'sādhū' ti sampatīcchitvā²⁹ gabbhe paṭiṭṭhite tassārocesi.
 Tassā³⁰ pana sāy' eva³¹ niccaṇ yāgubhattaṇ deti; ath'

¹ C^a. ghaṭi°.² K., C^a., B. om.³ C. anemīti. C^a. B. ānemīti.⁴ K. a. sā.⁵ K. om. paṭikkamatūṇ.⁶ C^a. asakk°.⁷ K. om.⁸ C. om.⁹ C. B. om. pari. K. °ssati.¹⁰ K. etaṇ.¹¹ B. ānemīti.¹² B. dhāretvā (in brackets).¹³ C. paṭikkhittaṇ. K. paṭikkhipitvā.¹⁴ C. aputtaṇ.¹⁵ B. nāma. K. corr. a. vi°.¹⁶ B. pana.¹⁷ K. puttadhītā.¹⁸ B. vādhibharaṇ vā labhitvā.¹⁹ K. taṇ.²⁰ C^a. sampatīcchitvā.²¹ K. a. puna.²² B. sāmikā.²³ C., B., C^a. labhati.²⁴ K. B. kātuṇ.²⁵ K. a. bhadde. B. amma.²⁶ C. C^a. paṭiṭṭhāsi. K. B. °ṭṭhāti.²⁷ K. tadā.²⁸ C^a. om.²⁹ C. patisutvā. K. B. patisunītvā. C^a. paṭi°.³⁰ K. a. tato sū. B. itarissā.³¹ K. sayam eva. B. sū sayam eva.

assā āhāren' eva saddhiṃ gabbhapātanabhesajjaṃ adāsi;¹
gabbho pati.²

Dutiyaṃ pi gabbhe patitṭhite tassā³ ārocesi. Itarā duti-
yam pi tath' eva pātesi. Atha naṃ paṭivissakitthiyo⁴ puc-
chiṃsu: 'kacci te sapatti antarūyaṃ karotīti.' Sā tam
attham ārocesi.⁵ 'Andhabāle⁶ kasmā evam akāsi, ayaṃ
tava issariyabhayaṇa gabbhapātaṇaṃ⁷ yojetvā deti,⁸ tena
te gabbho patati. Māssu puna⁹ evam akatthā¹⁰ ti
vuttā, tatiyavāre¹¹ na kathesi. Ath' assā itarā¹² udaraṃ
disvā:¹³ 'kasmā mayhaṃ gabbhassa patitṭhitabhāvaṃ¹⁴
na kathesīti' vatvā, 'tvaṃ may ānetvā dve vāre¹⁵ gabbhaṃ
pātesi, kimatthaṃ tumhaṃ¹⁶ kathemīti' vutte, 'naṭṭhā
dāni' mhiṭi' cintetvā, tassā¹⁷ pamādaṃ oloketi¹⁸ pariṇate¹⁹
gabbhe okāsaṃ labhitvā bhesajjaṃ yojetvā adāsi. Gabbho
pariṇatattā²⁰ patitvaṃ asakkonto²¹ tiriyaṃ nipajji;²² kharā-
vedanā²³ uppajji, jīvitasāyaṃ²⁴ pāpuṇi. Sā 'nāsiti'
amhi tayā, tvam eva may ānetvā²⁵ tayo dārake nāsesi,
idāni aham²⁶ pi nassāmi,²⁷ ito dāni cutā yakkhini
hutvā tava dārake khāditvaṃ samatthā hutvā nibbat-
teyyaṃ' ti patthanaṃ ṭhapetvā,²⁸ kālaṃ katvā tasmiṃ

¹ B. akāsi.

² B. patati. K. pattati.

³ C^a. B. om.

⁴ K. pativisa i^o.

⁵ C., K., B., C^a. °cetvā.

⁶ K. B. andhabāla.

⁷ K. gabbhapātanabhe°. B. gabbhassa pātanabhesajjaṃ.

⁸ K. om.

⁹ K. B. mā puna.

¹⁰ K. akaritthā.

¹¹ K. tatiyaṃ pi vāraṃ. B. tatiyavāre. (B. al. dutiya,
tatiya.)

¹² B. atha sā itarissā.

¹³ K. a. bhadde.

¹⁴ C^a. patitabhāvaṃ.

¹⁵ C. C^a. vāraṃ.

¹⁶ S. tuyhaṃ.

¹⁷ K. a. tato.

¹⁸ K. °keti atha' assā.

¹⁹ K. paripuṇante.

²⁰ K. paripuṇa°.

²¹ C^a. na sakk°.

²² K. a. ath' assā tippa°.

²³ C. kharave°. C^a. kharāṃ vedanaṃ.

²⁴ C^a. jīvitasāyaṃ. K. B. jīvitokkhayaṃ.

²⁵ C. a. tvam me. C^a. B. a. tvam eva.

²⁶ K. sayāṃ.

²⁷ K. nasissāmi.

²⁸ B. paṭhapetvā.

yeva gehe majjārī hutvā nibbatti. Itaram pi sāmiko gahetvā 'tayā me kulūpacchedo kato' ti kapparajannu-kādihi supoṭṭhitāṇ poṭṭhesi. Sā ten' evābādhena kālaṇ katvā tatth' eva kukkūtī hutvā nibbattā;¹ kukkuṭaṇḍāni² vijāyi. Majjārī āgantvā tāni³ khādi; dutiyam pi tatiyaṇ pi khādi yeva. Kukkuṭi:⁴ 'tayo vāre mama aṇḍāni khāditvā idāni mam pi khāditukāmāsi;⁵ ito⁶ cutā saputtāṇ⁷ taṇ khādituṇ labheyyaṇ' ti patthanāṇ katvā tato cutā dīpini hutvā nibbatti. Itarā migī hutvā nibbatti. Tassā⁸ vijātakāle⁹ dīpini āgantvā tayo vāre puttake¹⁰ khādi. Migī: 'maraṇakāle imāya me tikkhat-tuṇ puttakā¹¹ khādi, tā¹² idāni mam pi khādisati, ito dāni¹³ cutā etaṇ saputtāṇ¹⁴ khādituṇ labheyyaṇ' ti patthanāṇ katvā yakkhinī hutvā nibbatti. Dīpini¹⁵ tato cutā Sāvaththiyaṇ kuladhītā hutva nibbatti.¹⁶ Sā vuddhippattā dvāragāmake¹⁷ patikulaṇ¹⁸ agamāsi. Aparabhāge ca puttāṇ vijāyi. Yakkhinī tassā piyasahāyikāvaṇṇenāgantvā:¹⁹ 'kuhiṇ me sahāyikā' ti.²⁰ 'Antogabbhe vijātā' ti.²¹ 'Puttan nu kho vijātā udāhu dhitarāṇ' ti,²² 'passissāmi naṇ' ti pavisitvā passantī viya dārakaṇ gahetvā khāditvā gatā; punavāre²³ pi tath' eva khādi. Tatiyavāre²⁴ itarā garubhārā²⁵ hutvā sāmikaṇ āmantetvā 'sāmi imasmiṇ ṭhāne ekā yakkhinī mama dve putte khāditvā gatā

¹ C. nibbatti. ² B. Kukkuṭi na cirass' eva aṇḍāni.

³ B. aṇḍāni.

⁴ B. a. cinteti.

⁵ B. kāmāsiti. C^a. °āti.

⁶ K. a. dāni.

⁷ B. saputtakaṇ. K. taṇ saputtakaṇ.

⁸ C^a. om.

⁹ C. C^a. vijātavijātā°. K. vijāyana°.

¹⁰ K. putte.

¹¹ K. puttā. C. putte. C^a. puttake.

¹² B. °tvā.

¹³ C^a. om.

¹⁴ K. °itakaṇ. C^a. om.

¹⁵ B. a. tatth' eva. K. a. pi.

¹⁶ C^a. om.

¹⁷ K. °gāme.

¹⁸ K. °kūbe.

¹⁹ K. °yikāya va° ā°.

²⁰ K. a. pucchi.

²¹ K. a. ahaṇsu, sā taṇ sutvā.

²² C. C^a. om. K. a. pucchitvā. B. a. vutte.

²³ K. dutiya. B. dutiya.

²⁴ K. a. pi.

²⁵ K. gurugabbhā.

idāni¹ kulagehaṇ gantvā vijāyissāmīti² kulagehaṇ gantvā vijāyi. Tādā sā³ yakkhinī udakavāraṇ gatā⁴ hoti. Vessavaṇassa hi yakkhiniyo varena⁵ Anotattadahato⁶ sisaparamparāya udakaṇ āropenti.⁶ Tā⁷ catumāsaccayena pi pañcamāsaccayena pi muccanti; aparā⁸ kilantakāyā jīvita-kkhamam pi pāpuṇanti. Sā pana udakavārato muttamattā va⁹ vegena taṇ gharāṇ gantvā: 'kuhiṇ me sahāyikā' ti pucchi. 'Kuhiṇ tvaṇ na passissasi;¹⁰ tassā imasmiṇ thāne jāta-jātadārake¹¹ yakkhinī¹² khādāti, tasmā kulagehaṇ gatā' ti. 'Sā¹³ yattha vā tattha vā gacchatu,¹⁴ na me muccissatīti.'¹⁵ Veravegena¹⁶ samussāhita-mānasā¹⁷ nagarābhimukhī pakkhandi. Itarā pi nāmagahaṇadivase dārakaṇ nahāpetvā nāmaṇ katvā: 'sāmi idāni sakagharāṇ gacchāmā' ti, puttaṇ ādāya sāmikena saddhiṇ vihāramajjhe maggena¹⁸ gacchanti puttaṇ sāmikassa datvā vihārapokkharāṇiyā¹⁹ nahātvā²⁰ sāmike²¹ nahāyante puttaṇ²² pāyamānā thitā, yakkhiniṇ āgacchantiṇ disvā sañjānitvā: 'sāmi²³ sāmi vegen' ehi, vegen' ehi,²⁴ ayaṇ sā²⁵ yakkhinīti' uccāsaddaṇ katvā yāva tassa

¹ C. C^a. om. B. mama.

² C^a. om.

³ K. a. Vessavaṇassa.

⁴ C^a. vāre.

⁵ C. C^a. Anotattato. K. Anottato.

⁶ B. āharanti.

⁷ C. C^a. sā.

⁸ B. yakkhiniyo.

⁹ K. ca.

¹⁰ B. kuhiṇ naṇ passāmi. C^a. kuhiṇ passissāhīti.

C. K. om. tvaṇ. K. passāmi, te ahaṇsu.

¹¹ K. jāta-dārakaṇ.

¹² B. āgantvā.

¹³ K. a. cintesi.

¹⁴ C. C^a. gacchantu.

¹⁵ C^a. muccatīti.

¹⁶ K. verena. B. vegena.

¹⁷ C., K., C^a. om. mānasā. C^a. K. āhita. K. a. taṇ.

¹⁸ C. C^a. °majjhamaggena. K. °majjhena ma°. B. gata-

maggena.

¹⁹ K. °yaṇ. B. nahātvā. C^a. nahāpitvā.

²⁰ K. nahāyitvā uttaritvā puttaṇ gahetvā.

²¹ K. a. otarante. B. nahāyite uttaritvā.

²² puttass' ath'aññam. ²³ K. B. om. K. B. vegena ehi.

²⁴ B. a. ayaṇ yakkhinī vegen' ehi. C., K., C^a. only once.

²⁵ K. sāyaṇ.

āgamanāṇ¹ saṇṭhātuṇ² asakkontī nivattitvā³ antovihārābhīmukhī pakkhandi. Tasmiṇ samaye Satthā parisa-majjhe dhammaṇ deseti,⁴ sā puttāṇ Tathāgataassa pāda-piṭṭhe⁵ nipajjāpetvā:⁶ ‘tumahākaṇ mayā esa dinno, put-tassa me jīvitaṇ⁷ dethā’ ti āha. Dvārakoṭṭhake adhi-vattho⁸ Sumano nāma⁹ devo yakkhiniyā anto pavisitūṇ nādāsi.

Satthā Ānandattheraṇ āmantetvā: ‘gacchānanda taṇ yakkhiniṇ pakkosāhīti’¹⁰ āha. Thero¹¹ pakkosi. Itarā: ‘ayaṇ¹² bhante āgacchatīti’ āha. Satthā: ‘etu, mā saddam akāsīti’ vatvā taṇ āgantvā thitaṇ: ‘kasmā evaṇ karosi, sace tumhe mādisassa Buddhassa¹³ sammukhī-bhāvaṇ nāgamissatha issaphandanānaṇ viya¹⁴ kākōlū-kānaṇ viya ca kappatṭhitikaṇ¹⁵ vo veraṇ abhavissa,¹⁶ kasmā veraṇ paṭiveraṇ¹⁷ karotha, veraṇ hi averena upasammāti no verena’ ti vatvā imaṇ gātham āha:

5. ‘Na hi verena verāni sammantidha, kudācanaṇ
averena ca sammanti; esa dhammo sanan-
tano’ ti.

Tattha ‘na hi verena’ ti yathā hi khelasīṅghā-
ṇikādi¹⁸ asucimakkhitatṭhānaṇ¹⁹ teh’eva asucihi dhovanto²⁰

¹ C. C^a. tassāya°. K. tassāgamanāya.

² K. B. saṇṭhāretum.

³ K. °ttetvā.

⁴ K. desesi.

⁵ C. C^a. °piṭṭhe. K. piṭṭhiṇ.

⁶ K. nipajjāpetvā.

⁷ C. C^a. a. no.

⁸ C. adhivuttho. C^a. vatto.

⁹ C. C^a. om. K. B. Sumanadevo.

¹⁰ B. pakkosāpehīti. C. C^a. pakkosāti.

¹¹ K. a. taṇ.

¹² C. itarāyaṇ. C^a. itarāya.

¹³ K., C^a., B. om. issa.

¹⁴ K. ahinaṇ kulānaṇ (!) viya veraṇ acchaphaṇḍanānaṇ.
B. ahinakulānaṇ viya (one veraṇ) acchaphandanānaṇ.

¹⁵ B. Kappatṭhitaṇ.

¹⁶ B. bhavissati.

¹⁷ C. verapaṭi°.

¹⁸ K. B. °dīhi.

¹⁹ B. asucihi.

²⁰ K. B. dhovantā.

suddhaṃ niggandhaṃ¹ kātuṃ asakkonti,² atha kho taṃ
 ṭhānaṃ bhiyyosomattāya asuddhataṛaṇaṃ ca duggandha-
 taraṇaṃ ca hoti, evamevaṃ³ akkosantaṃ paccakkosanto paha-
 rantaṃ paṭipaharanta⁴ verena veraṃ vūpasametūṃ⁵ na
 sakkoti. Atha kho bhiyyo veram eva karoti, iti verāni
 nāma verena kismici pi⁶ kāle na sammanti, atha kho
 vaḍḍhanti yeva. 'Averena ca sammantīti,' yathā
 pana tāni khelādāni asucini vippasannena udakena dhovi-
 yamānāni nassanti,⁷ taṃ ṭhānaṃ suddhaṃ hoti niggand-
 haṃ, evameva⁸ averena khantimetṭōdakena yonisomana-
 sikārena⁹ paccavekkhaṇena verāni vūpasammanti, paṭi-
 passambhanti, abhāvaṃ gacchanti. 'Esa dhammo
 sanantano' ti, esa averena verūpasamanasaṅkhāto
 porāṇako dhammo¹⁰ sabbesaṃ buddhapaccekaḥbuddhakhī-
 nāsavānaṃ gatamaggo¹¹ ti.

Gūthāpariyosāne yakkhini sotāpattiphale paṭiṭṭhahi,
 sampattaparisaṃya pi desanā¹² sātthikā ahosi.

Satthā taṃ itthiṃ āha: 'etissā tava puttaṃ dehīti.'
 'Bhāyāmi bhante' ti. 'Mā bhāyi, natthi te etaṃ nissāya
 paripantho' ti. Sā¹³ tassā adāsi. Sā taṃ¹⁴ cumbitvā
 ālīngitvā puna māti yeva datvā rodituṃ ārabhi.¹⁵ Atha
 naṃ Satthā: 'kim etaṃ' ti pucchi. 'Bhante ahaṃ pubbe
 yathā¹⁶ tathā vā¹⁷ jīvitaṃ kāppenti¹⁸ pi kucchipūram¹⁹
 nūlatthaṃ, idāni kathaṃ jīvissāmīti.' Atha naṃ Satthā:
 'mā cintayīti' samassūsetvā taṃ itthiṃ āha: 'imaṃ

¹ F. duggandhaṃ. K. B. nigandhaṃ.

² F. corr. °koti. C., K., C^a. na sakkoti. B. na sak-
 konti.

³ K. B. evameva.

⁴ C. paṭiḥa°.

⁵ C^a. upa°. K. vupasammitūṃ.

⁶ C. kismim pi. K. B. kismiṃ ci.

⁷ K. vina°.

⁸ C^a. evamevaṃ.

⁹ K. a. patisaṃkhārena.

¹⁰ K. °kadhammo.

¹¹ K. gamana. B. simply maggo.

¹² B. dhamma°.

¹³ K. a. puttaṃ. So B. after sā.

¹⁴ K. a. gahetvā.

¹⁵ S. ārabhi.

¹⁶ B. a. vā.

¹⁷ K. om.

¹⁸ K. kāppemi. B. kāppanti.

¹⁹ C^a. °pūraṇaṃ.

netvā attano gehe nivesetvā¹ aggayāgubhattehi paṭijag-
gāhīti.' Sā taṇ netvā piṭṭhivaṇse paṭiṭṭhāpetvā aggayā-
gubhattehi paṭijaggi. Tassā vihipaharaṇakāle musalaṇ²
muddhaṇ paharantaṇ viya upaṭṭhāti.³ Sā sahāyikaṇ
āmantetvā: 'imasmiṇ ṭhāne vasituṇ na sakkhissāmi,⁴
aññattha⁵ maṇ paṭiṭṭhāpehīti'⁶ vatvā musalasālāya⁷
udakacāṭiyaṇ uddhane⁸ nimbakose⁹ saṅkārakuṭe gāmad-
vāre ti etesu ṭhānesu paṭiṭṭhāpitā pi 'idha me musalaṇ¹⁰
sisāṇ bhindantaṇ viya upaṭṭhāti, idha dārakā uccitṭha-
jalaṇ¹¹ otārenti, idha sunakhā nipajjanti, idha dārakā
asuciṇ karonti, idha kacavaraṇ¹² chaḍḍenti, idha gāma-
dārakā lakkhayoggaṇ¹³ karontiti;' sabbāni tāni paṭikkhipi.
Atha naṇ bahigāme vivittokāse paṭiṭṭhāpetvā tatth' assā¹⁴
aggayāgubhattādini hariṇsu.¹⁵ Sā¹⁶: 'imasmiṇ saṇvac-
chare subbuṭṭhikā¹⁷ bhavissati, thalaṭṭhāne sassaṇ karoḥi;
imasmiṇ saṇvacchare dubbuṭṭhikā¹⁸ bhavissati, ninnat-
ṭhāne yeva¹⁹ karoḥīti' sahāyikassā²⁰ āroceti.²¹ Sesa-
janehi katasassaṇ atiudakena vā anodakena vā nassati,
tassā ativiya sampajjati. Atha naṇ: 'samma²² tayā
katasassaṇ²³ n'eva accodakena²⁴ na anodakena²⁵ nassati,
subbuṭṭhidubbuṭṭhibhāvaṇ ñatvā kammaṇ karosi, kin nu
kho etan' ti pucchiṇsu. 'Amhākaṇ sahāyikā yakkhinī

¹ B. nivāsāpetvā. ² K. musalaggaṇ. B. musalaggena.

³ B. °āsi. ⁴ B. sakkomi. ⁵ B. aṭhāne.

⁶ K. paṭiṭṭhāhī. ⁷ K. °yaṇ. ⁸ K. udaka.

⁹ B. nibba°. ¹⁰ K. B. musalena.

¹¹ K. uccitṭhūdakaṇ. B. uccitṭhodakaṇ.

¹² K. Kavacaraṇ. ¹³ B. lakkhaṇa°.

¹⁴ K. B. tattha tassā.

¹⁵ K. a. niharitvā supatidinaṇ paṭijaggi, sā yakkhinī
evaṇ cintesi 'ayaṇ me sahāyikā idāni bahūpakārā han-
dāhaṇ kiñci patigunaṇ karomīti. B. hari.

¹⁶ K. om. ¹⁷ K. suvu°. ¹⁸ K. duvu°.

¹⁹ K. B. a. sassaṇ. ²⁰ K. B. °kāya.

²¹ K. °cesi. ²² K. B. amma.

²³ C. katassā. K. kataṇ sa°. ²⁴ K. a. nassati.

²⁵ C., B., C^a. anudakena. C^a. om. na.

subbutthidubbutthibhāvaṃ ācikkhati,¹ mayaṃ tassā vacanena thalaninnesu sassādini² karoma, tena no³ sampajjati. Kiṃ tapassatha?⁴ Nibaddhaṃ ambhakaṃ gehato yāgubhattādini hariyamānāni,⁵ tāni⁶ etissā hariyanti.⁷ Tumhe pi etissā aggayāgubhattādini haratha; tumhākaṃ pi kammante olokessatīti.' Ath'assā sakalanagaravāsino sakkāraṃ kariṃsu; sā pi tato paṭṭhāya sabbesaṃ kammante oloketi lābhaggappattā⁸ ahosi mahāparivārā.⁹ Sā aparabhāge aṭṭhasalākabhaddhāni paṭṭhapesi tāni yāv' ajjakālā diyaṃti¹⁰ yeva.¹¹

Idaṃ kāliyakkhiniyā uppattivatthu catutthaṃ.¹²

5. KOSAMBAKA-VATTHU¹³

'Pare ca na vijānantīti,' imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jetavane viharanto Kosambake¹⁴ bhikkhū ārabha kathesi.

Kosambiyaṃ hi Ghositārāme pañcasatapañcasataparivārā¹⁵ dve bhikkhū vihariṃsu Vinayadharo¹⁶ ca Dhammakathiko ca. Tesu Dhammakathiko ekadivasaṃ sarīra-valañjaṃ¹⁷ katvā udakakoṭṭhake¹⁸ ācamanaudakāvasesaṃ bhājane ṭhapetvā¹⁹ nikkhami. Pacchā Vinayadharo²⁰

¹ B. ācikkhi. ² K. sassāni. B. thalesu ninnesu sassāni.

³ K. a. sassāṇ. B. sampajjiṃsu.

⁴ C^a. panassatha. B. na passatha.

⁵ C^a. nīhar^o.

⁶ C. C^a. tānaṃ. K. om.

⁷ K. taṃ hariyyāmīti. B. hariyati.

⁸ K. a. yasagga.

⁹ K. a. ca.

¹⁰ K. yāvajjatakālādiniyaṃ.

¹¹ B. yevāti.

¹² C. C^a. °vatthun ti. C^a. a. kālayakkhiniyā vatthuṃ.

B. kāliyakkhiniyā vatthu catutthaṃ.

¹³ Cf. Kern. M.I.B. 34-5. F. Jāt., iii. 486-490; and Vinaya, i. 387.

¹⁴ C., K., B., C^a. °bike.

¹⁵ K. pañca for first pañcasata.

¹⁶ K. Vineya.

¹⁷ F. °vañjiṃ. C. °valañjanaṃ.

¹⁸ F. udake ko°. C. °koṭṭake.

¹⁹ C., B., C^a. a. va.

²⁰ C. C^a. a. thero cā.

tattha pavitṭho taṇ udakaṇ disvā nikkhamitvā itaraṇ pucchi: 'āvuso tayā udakaṇ ṭhapitaṇ' ti. 'Āma āvuso' ti. 'Kiṇ pan' ettha āpattibhāvaṇ na jānāsiti.' 'Āma na jānāmiti.'¹ 'Hot' āvuso ettha āpattiti.' 'Tena hi paṭikarissāmi nan' ti. 'Sace pana te āvuso asaṇcicca asatiyā kataṇ natthi āpattiti,' so tassā āpattiyā² anāpattidiṭṭhi³ ahosi. Vinayadharo pi attano nissitakānaṇ: 'ayaṇ Dhammakathiko āpattiṇ āpajjamāno pi na jānātīti'⁴ ārocesi. Te tassa nissitake disvā: 'tumhākaṇ upajjhāyo āpattiṇ āpajjitvāpi āpattibhāvaṇ na jānātīti'⁵ āhaysu. Te gantvā attano upajjhāyassārocesuṇ.⁶ So evaṇ āha: 'ayaṇ'⁷ Vinayadharo pubbe "anāpattīti" vatvā idāni "āpattīti" vadati, musāvādī eso' ti. Te gantvā, 'tumhākaṇ upajjhāyo musāvādīti' evaṇ aññamaññaṇ kalahaṇ⁸ vaḍḍhayiṇsu. Tato Vinayadharo okāsaṇ labhitvā Dhammakathikassa āpattiyā adassane⁹ ukkhepanīyakammaṇ akāsi; tato patthāya tesāṇ paccayadāyakā upatṭhākā pi dve koṭṭhāsā ahesuṇ. Ovādapatiḍḍhāhaka bhikkhuniyo pi ārakkhadevatāpi¹⁰ sandiṭṭhasambhattā ākāsaṭṭhā devatāpi¹¹ yāva brahmalokā sabbe puthujjanā dve pakkhā ahesuṇ, cātummahārājikaṇ ādiṇ katvā¹² yāva akanitṭhabhavanā¹³ pan' idaṇ¹⁴ kolāhalaṇ agamāsi. Ath' eko¹⁵ aññataro¹⁶ bhikkhu Tathāgataṇ upasaṅkamitvā¹⁷ ukkhepakānaṇ¹⁸ 'dhammiken' evāyaṇ kammena¹⁹ ukkhitto,²⁰

¹ C. C^a. āma ajā°.

² C. tatth' assāpa°. B. tassā. C. tassāp°.

³ C^a. anāpattiyā.

⁴ B. jānāmiti.

⁵ C. C^a. jānāsi.

⁶ K. B. °yassa ā°.

⁷ F. om.

⁸ F. aññamañña°.

⁹ F. om. K. °nena.

¹⁰ C. a. tā. K. B. tāsaṇ.

¹¹ F., C., C^a. ākāsaṭṭhade°. K. B. °satthakade°.

¹² C^a. rājikā ādīni. K. om. c°r°ā°k°.

¹³ B. a. sannipatitā devā, om. pan'.

¹⁴ K. pana ekaninnānaṇ.

¹⁵ C. C^a. atha kho.

¹⁶ K. B. om.

¹⁷ K. a. bhante.

¹⁸ F. °kāyaṇ.

¹⁹ K. eva kammenāyaṇ.

²⁰ K. B. a. ti. B. a. vinayadharānaṇ, añtevasikānaṇ dhammiken' eva vinayakammena.

ukkhittānuvattakānaṃ¹ 'adhammikenā kammena ukkhitto' ti laddhiṃ, ukkhepakehi² vāriyamānānaṃ pi³ ca tesāṃ taṃ⁴ anuparivāretvā vicaraṇabhāvaṃ ārocesi. Bhagavā, 'samaggā kira hontū' ti dve vāre pesetvā, 'nayicchanti⁵ bhante samaggā bhavituṃ' ti sutvā, tatiyavāre, 'bhinnā bhikkhusaṅgho⁶ bhinnā bhikkhusaṅgho' ti⁷ tesāṃ santikaṃ gantvā ukkhepakānaṃ ukkhepane itaresaṃ ca āpatiya adassanāya⁸ ādinavaṃ kathetvā puna tesāṃ tatth' eva ekasīmāya⁹ uposathādini anujānitvā¹⁰ 'bhattaggādisu bhaṇḍana-jātānaṃ¹¹ āsanantarikāya¹² nisīditabbaṃ' ti bhattagge vattaṃ¹³ paññāpetvā, 'idāni bhaṇḍana-jātā viharantīti' sutvā tattha gantvā, 'alaṃ bhikkhave, mā bhaṇḍanaṃ' ti ādini vatvā¹⁴ 'bhikkhave bhaṇḍanakalaha-viggahavivādā nāma' ete anattakārakā.¹⁵ Kalahaṃ nissāya hi laṭukikāpi¹⁶ sakunikā¹⁷ hatthināgaṃ jīvitakkhayaṃ pāpesīti.' Laṭukikajātakaṃ¹⁸ kathetvā, 'bhikkhave samaggā hotha, mā vivadatha,¹⁹ vivādaṃ nissāya hi²⁰ anekasahassavattakā²¹ jīvitakkhayaṃ pattā' ti, Vattakajātakaṃ kathesi. Evam pi tesu²² vacanaṃ anādiyañtesu aññātarena dhammavādinā Tathāgatassa vihesaṃ anicchantena, 'āgametu bhante Bhagavā dhammassāmī, appossukko bhante Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāraṃ

¹ B. a. dhammakathika antevāsikanāṃ pana. B. kammena' eva. ² F. ukkhepehi. K. B. laddhi°.

³ K. °mānaṃ pi ca. B. °mānaṃ.

⁴ B. om.

⁵ F., K., B. om. y.

⁶ F. a. ti. K. C^a. om. bhi° bhi° once.

⁷ K. a. sutvā atha Satthā. B. atha Satthā.

⁸ K. °ne. C. C^a. adesaṇāya.

⁹ K. °yaṃ.

¹⁰ B. °etvā.

¹¹ B. °jātā.

¹² C. C^a. ānantarikāya.

¹³ C^a. bhattagg' va vattaṃ.

¹⁴ K. ādinavaṃ vatvā.

¹⁵ K. °kārīkā.

¹⁶ C. C^a. laṭukikāya. K. laṭṭu°.

¹⁷ C. C^a. °kāya. B. sāk°.

¹⁸ K. laṭṭukikī. F. Jāt. iii. 174-7.

¹⁹ C^a. vivādatha. K. vivādatha.

²⁰ C. om.

²¹ K. anekasahasassāni °āni.

²² K. evaṃ etesu bhagavato. B. has bhagavato.

anuyutto viharatu, mayam etena¹ bhaṇḍanena kalahena viggahena² vivādena paññāyissamā³ ti vutte³ atitaṇ āhari.⁴

‘Bhūtapubbaṇ bhikkhave Bārānasiyaṇ Brahmaḍatto nāma Kāsīrājā⁵ ahoṣīti.’ Brahmaḍattena Dīghatissakosalarāṇṇo⁶ rajjaṇ acchinditvā aññātakavesena vasantassa pituno⁷ māritabhāvaṇ c’eva ñatvā⁸ Dīghāyukumārena⁹ attano jivite dinne tato paṭṭhāya tesāṇ samaggabhāvaṇ ca kathetvā, ‘tesāṇ hi nāma bhikkhave rājānaṇ¹⁰ ādinnaḍaṇḍanaṇ¹¹ ādinnasatthānaṇ evarūpaṇ khantisoraḍḍanaṇ bhavissati. Idha kho taṇ¹² bhikkhave¹³ sobhetha yaṇ tumhe evaṇ svākkhāte dhammavinaye pabbajitā¹⁴ samānā khamā ca¹⁵ bhaveyyātha soratā cā¹⁶ ti ovaḍitvā pi n’eva te¹⁶ samagge kātuṇ sakkhi.¹⁷ So tāya¹⁸ ākiṇṇavihāratāya ukkaṇṭhito ‘ahaṇ kho idāni ākiṇṇo dukkhaṇ viharāmi, ime ca bhikkhū mama vacanaṇ na karonti, yannūnaḥaṇ¹⁹ eko²⁰ gaṇamhā²¹ vūpakaṭṭho vihareyyaṇ’ ti cintetvā Kosambiyaṇ piṇḍāya caritvā anapaloketvā bhikkhusaṅghaṇ, ekako va attano pattacīvaraṇ ādāya Bālakaḷaṇa-kārāmaṇ²² gantvā tattha²³ Bhagutheraṣsa ekacārīka-vattaṇ kathetvā pācīnavasamigadāye²⁴ tiṇṇaṇ kulaputtānaṇ sāmaggirasānisāṇsaṇ²⁵ kathetvā, yena Pārileyy-

¹ F. mayāṇ tena. K. B. °meva tena.

² C^a. kalahavigg°. ³ K. a. Satthā. ⁴ F., C., C^a, S. om.

⁵ K. rājā. B. Kāsīkarājā, om. ti. C^a, om. ti.

⁶ F. Dīghatiko°. B. Dīghāvu pitussa ko°.

⁷ F., C., C^a. om.

⁸ C., B., C^a, S. om. K. ñña°.

⁹ F., K., B. Dīghāvu°. ¹⁰ C., K., B., C^a. rājūnam.

¹¹ F. om.

¹² K. khanti.

¹³ K. bhikkhusaṅghamaṇjhe.

¹⁴ K. corr. °jītvā.

¹⁵ C., C^a, K. cā.

¹⁶ C. C^a. om. B. tesāṇ.

¹⁷ F., C., C^a. asakkhi.

¹⁸ C. C^a. tāsaṇ.

¹⁹ F. C^a. corr. yannūnaḥaṇ.

²⁰ K. B. ekako va.

²¹ C. C^a. gaṇato.

²² K. Pālīyeyakalākārakagāmaṇ. B. Pālīyeyakagāmaṇ.

²³ B. Bhagavā.

²⁴ K. pācīnnapase.

²⁵ F. sāmaggīyara°. B. sāmaggīyānisāṇsaṇ.

yakaṇ¹ tad āvasari. Tatra sudaṇ Bhagavā Pārileybakaṇ upanissāya Rakkhitavanasaṇḍe bhaddasālamūle Pāriley-yakena hatthinā upaṭṭhiyamāṇo phāsukaṇ vassāvāsaṇ vasi.

Kosambiyavāsino² pi kho upāsakā vihāraṇ gantvā Satthāraṇ apassantā, 'kuhiṇ bhante Satthā' ti pucchitvā— 'Pārileykavanasaṇḍaṇ gato' ti. 'Kiṇ kāraṇā'³ ti. 'Amhe samagge kātuṇ vāyami,⁴ mayaṇ pana na samaggā ahumhā' ti. 'Bhante tumhe Satthu santike pabbajitvā tasmiṇ sāmaggīṇ⁵ karonte samaggā nāhuvatthā'⁶ ti. 'Evam āvuso' ti. Manussā: 'ime Satthu santike pabbajitvā tasmiṇ sāmaggīṇ karonte pi samaggā na jātā; mayaṇ ime nissāya Satthāraṇ daṭṭhuṇ⁷ na labhimha,⁸ imesaṇ n'eva āsanaṇ dassāma,⁹ na abhivādanādini karis-sāmā' ti,¹⁰ tato paṭṭhāya tesāṇ sāmīcimattam¹¹ pi na kariṇsu. Te appāhāratāya sussamānā katipāhen' eva ujukā hutvā aññamaññaṇ accayaṇ desetvā khamāpetvā: 'upāsakā mayaṇ samaggā jātā, tumhe pi no purima-sadisā hothā' ti āhaṇsu. 'Khamāpito pana¹² vo bhante Satthā' ti. 'Na khamāpito āvuso' ti. 'Tena hi Satthāraṇ khamāpetha, Satthu khamāpitakāle mayam pi tumhākaṇ pubbasadisā¹³ bhavissāmā' ti. Te antovassa-bhāvena¹⁴ Satthu santikaṇ gantuṇ avisahantā dukkhena taṇ¹⁵ antovassaṇ vītināmesuṇ. Satthā pana tena hatthinā¹⁶ upaṭṭhiyamāṇo sukhaṇ vasi.

So pi hi hatthināgo¹⁷ gaṇam¹⁸ pahāya¹⁹ phāsuvihā-

¹ C. C^a. pārale°. K. B. pālile° (al.). B. a. atthi.

² F. C. Kosambiyaṇ vā°. K., B., C^a. °mbivā°.

³ K. a. bhante. C^a. om. ti.

⁴ K. °matī.

⁵ C^a. sāmaggāṇ.

⁶ K. na ahutthā. B. nahuṇhāti vatvā.

⁷ B. sudaṭṭhum. ⁸ K. °mhā.

⁹ C. C^a. om.

¹⁰ K. B. a. te.

¹¹ C. C^a. °mattakam.

¹² C. om.

¹³ C., K., C^a. purimasa°.

¹⁴ K. °vassā.

¹⁵ C^a. om.

¹⁶ K. a. tena.

¹⁷ F., C., C^a. om.

¹⁸ K. gaṇe.

¹⁹ C. gaṇappa°. C^a. nappahāya.

ratthāy¹ eva taṇ vanasaṇḍaṇ pāvīsi. Yathāha:² ‘ahaṇ kho ākiṇṇo viharāmi, hatthihi hatthinihi hatthikalabhehi hatthicchāpehi chinnaḥḥāni c’eva tiṇāni khādāmi obhag-gobhaggañ³ ca me sākhaḥbhaṇḥaṇ⁴ khādanti,⁵ āvilāni ca pāṇiāni pivāmi, ogāhantassa ca⁶ me uttiṇṇassa hat-thiniyo kāyaṇ⁷ upanighaṇṣantiyo⁸ gacchanti; yannū-nāhaṇ eko va gaṇasmā⁹ vūpakaṭṭho vihareyyaṇ’ ti. Atha kho so hatthināgo yūthā apakkamma yena Pārileyayaṇ rakkhitavanasaṇḍaṇ¹⁰ bhaddasālamūlaṇ¹¹ yena Bhagavā ten’ upasaṇkama; upasaṇkamitvā pana Bhagavantaṇ vanditvā olokento aññaṇ kiñci adisvā bhaddasālamūlaṇ pādena¹² paharanto¹³ tacchetvā soṇḍāya sākhaṇ gahetvā sammajji. Tato paṭṭhāya soṇḍāya ghaṭaṇ gahetvā pāṇi-yaṇ paribhojaṇiṇyaṇ upaṭṭhapeti.¹⁴ Uṇhodakena atthe sati uṇhodakaṇ paṭiyādeti.¹⁵ Kathaṇ? Hatthena kaṭ-ṭhāni ghaṇṣitvā aggiṇ pāteti¹⁶; tattha¹⁷ dārūni pakkhi-panto¹⁸ jāletvā tattha¹⁹ tattha pāsāṇe²⁰ pacitvā dāru-khaṇḍakena²¹ pavatṭetvā²² paricchinnāya khuddakason-ḍiyaṇ²³ khipati. Tato hatthaṇ otāretvā udakassa tatta-bhāvaṇ jānitvā gantvā Satthāraṇ vandati.²⁴ Satthā: ‘udakaṇ te tāpitaṇ Pārileyā’²⁵ ti vatvā, tattha gantvā

¹ F. gaṇamhā saphāsu°.

² C., K., C°. yathā hi.

³ F. obhagge bha°. K. obhaggavibha°.

⁴ K. °bhaṇḥāni.

⁵ K. khādiyanti.

⁶ F., C., K., B. om.

⁷ C°. kālaṇ.

⁸ C. C°. °santi.

⁹ K. B. gaṇamhā.

¹⁰ F. C. pārileyayakara° saṇḍo. C°. °saṇḍo.

¹¹ K. taṇ vanasaṇḍaṇ pāvīsi, atha kho bhagavantaṇ bhaddasālamūlam āgataṇ disvā.

¹² B. pāden’ eva.

¹³ K. paharento taṇ.

¹⁴ B. °āpeti. K. °pesi. Atha.

¹⁵ K. paṭiyādetvā deti.

¹⁶ K. B. saṇḍā°. K. sampādeti.

¹⁷ F., C., C°. taṇ.

¹⁸ F. ukkhi°. B. a. aggiṇ.

¹⁹ C., B., C°. om. K. om. both.

²⁰ B. a. pakkhipitvā.

²¹ K., C°, B. dārudaṇḍakena.

²² K. B. pariva°.

²³ B. soṇḍikāya.

²⁴ K. vanditvā.

²⁵ C. C°. pārāle°.

nahāyati. Ath'assa nānāvidhāni phalāni āharitvā deti. Yadā pana Satthā gāmaṃ piṇḍāya pavisati, tadā Satthu pattacīvaram ādāya kumbhe patitṭhāpetvā Satthārā saddhiṃ yeva¹ gacchati. Satthā gāmūpacāram patvā: 'Pāri-
leyya ito paṭṭhāya tvaṃ² gantuṃ na sakkā, āhara me pattacīvaraṃ' ti āharāpetvā gāmaṃ³ pavisati. So pi yāva Satthu nikkhamanā⁴ tatth' eva ṭhatvā Satthu⁵ āgamana-
kāle⁶ paccuggamaṃ katvā purimanayen' eva patta-
cīvaraṃ gahetvā vasanaṭṭhāne otāretvā vattaṃ dassetvā
sākhāya vijati.⁷ Rattiṃ vālamigaparipanthanivāraṇatthaṃ⁸
mahantaṃ daṇḍaṃ soṇḍāya gahetvā Satthāraṃ rakkhis-
sāmiti yāva aruṇuggamanā⁹ vanasaṇḍassa antarantare¹⁰
vicarati.

Tato paṭṭhāy' eva¹¹ kira so vanasaṇḍo Rakkhita-
vasaṇḍo nāma jāto ti. Aruṇe uggate¹² mukhodakadānaṃ
ādiṃ katvā¹³ ten' eva upāyena¹⁴ sabbavattāni karoti.¹⁵

Ath' eko makkato taṃ haṭṭhiṃ utṭhāya¹⁶ samutṭhāya
divase¹⁷ divase Tathāgatassa ābhisamācārikaṃ¹⁸ karontaṃ
disvā¹⁹ 'ahaṃ pi kiñcid eva karissāmiti' vicaranto ekadiva-
saṃ nimmakkhikaṃ²⁰ daṇḍakamadhuṃ²¹ disvā daṇḍakaṃ
bhañjitvā²² daṇḍaken' eva saddhiṃ madhupaṭalaṃ Satthu
santikaṃ haritvā²³ kadalipattaṃ chinditvā tattha ṭhapetvā

¹ K. saddhiññeva.

² F. om. B. K. tayā.

³ K. B. a. piṇḍāya.

⁴ K. °matto tāva.

⁵ B. om.

⁶ K. nikkhamana°.

⁷ C. vijayati. K. vijji. B. vijati.

⁸ K. bāla° paṇṭha°. C. °migaṃ. C^a. °panthi°.

⁹ °manaṃ.

¹⁰ C. C^a. antena. B. antarena.

¹¹ F., C., B., C^a. paṭṭhāya yeva.

¹² K. ugacchante.

¹³ C^a. ādini. F. ākatvā. K. °dakaṃ dantakathaṃ āka-

ditvā.

¹⁴ C. C^a. ev'upā°. B. ev'ūp°.

¹⁵ C^a. karonti.

¹⁶ C^a. haṭṭhinaṃ upaṭṭhāya.

¹⁷ F., C., B., C^a. om. K. once.

¹⁸ F., C., K., C^a. abhi°.

¹⁹ K. B. a. cintesi.

²⁰ K. B. nima°.

²¹ K. °dhupaṭalaṃ. C^a. °madhukaṃ.

²² K. samadhupaṭalaṃ chinditvā.

²³ K., B., C^a. āha.

adāsi; Satthā gaṇhi¹; makkato² 'karissati nu kho paribhogaṇ na karissatīti' olokento gaḥetvā nisinnaṇ disvā 'kin nu kho' ti cintetvā daṇḍakoṭiyaṇ³ gaḥetvā parivattetvā⁴ upadhārento aṇḍakāni disvā tāni⁵ saṇikaṇ apanetvā⁶ adāsi. Satthā⁷ paribhogam akāsi. So tuṭṭha-mānaso taṇ taṇ sākhaṇ gaḥetvā naccanto aṭṭhāsi. Ath' assa gaḥitasākhā pi akkantasākhā pi bhijji.⁸

So ekasmiṇ khāṇukamatthake⁹ patitvā nibbiddhagatto¹⁰ Satthari¹¹ pasannen' eva cittena kālaṇ katvā tāvatiṇsa-bhavane tiṇsayojanike kanakavimāne nibbatti accharā-sahassaparivāro¹² ahosi.

Tathāgatassa tattha hatthināgena upaṭṭhiyamānassa vasanabhāvo sakalajambudipe pākato ahosi. Sāvatti-nagarato Anāthapiṇḍiko¹³ Visākhā mahāupāsikā ti eva-mādīni mahākulāni¹⁴ Ānandattherassa sāsanāṇ paḥiṇiṇsu. 'Satthāraṇ no bhante dassethā' ti. Sāvattvivāsino pi¹⁵ disāvāsino¹⁶ pañcasatā bhikkhū vutthavassā Ānandattheraṇ upasaṅkamitvā: 'cirassutā no¹⁷ Ānanda Bhagavato sammukhā dhammikathā; sādhu mayaṇ āvuso Ānanda labheyyāma Bhagavato sammukhā dhammiṇ kathaṇ savaṇāyā'¹⁸ ti yāciṇsu.¹⁹ Thero te bhikkhū ādāya tattha gantvā 'temāsaṇ ekavihārino Tathāgatassa santikaṇ²⁰ ettakehi bhikkhūhi saddhiṇ upasaṅka-

¹ K. naṇ gaḥetvā tuṇhī.

² K. a. kiṇ.

³ C^a. kaṭiṇ.

⁴ C^a. om. parivattetvā. K. °ttitvā.

⁵ C. C^a. a. aṇḍakāni.

⁶ K. apanāmetvā.

⁷ K. a. patigaḥetvā.

⁸ K. B. bhañjiṇsu.

⁹ F., C., B. khāṇumattake. C^a. khāṇumattake.

¹⁰ B. nivitthagatto. K. nicitthagatto pi.

¹¹ F., C., K., C^a. om.

¹² B. Makkaṭadevaputto nāma.

¹³ K. a. ca.

¹⁴ C. C^a. kulāni.

¹⁵ F., C., B., C^a. om. (Sāva° erased). K. tadā.

¹⁶ F., C., B., K. pi.

¹⁷ C., K., B., C^a. a. āvuso. B. cirassaṇ vata.

¹⁸ K. dhammasavaṇāyā. B. dhammakathaṇ. C^a. dhammiyā°.

¹⁹ K. āhaṇsu.

²⁰ K. a. gantvā.

mituṇ ayuttan' ti cintetvā, te bhikkhū bahi ṭhapetvā ekako va¹ Satthāraṇ upasaṅkami. Pārileyyako taṇ disvā daṇḍam ādāya pakkhandi.² Satthā oloketvā: 'apehi³ Pārileyyaka mā vārayi,⁴ Buddhupaṭṭhāko eso' ti āha.⁵ So tatth' eva daṇḍaṇ chaddetvā pattacīvarapaṭiggahaṇaṇ⁶ āpucchi. Thero na adāsi.⁷ Nāgo 'sace uggahitavatto bhavissati Satthu nisīdanapāsūṇaphalake parikkhāraṇ na ṭhapessatīti'⁸ cintesi. Thero pattacīvaraṇ bhūmiyaṇ ṭhapesi; vattasampannā hi garūṇaṇ⁹ āsane vā sayane vā attano parikkhāraṇ na ṭhapenti.¹⁰ Thero Satthāraṇ¹¹ vanditvā ekamantaṇ nisīdi. Satthā¹²: 'ekako¹³ āgato 'siti' pucchitvā pañcasatehi bhikkhūhi saddhiṇ āgata-bhāvaṇ sutvā, 'kaḥaṇ¹⁴ pan' ete'¹⁵ ti vatvā, 'tumahākaṇ cittaṇ ajānanto bahi ṭhapetvā āgato'mhīti' vutte, 'pak-kosīhi ne ti,¹⁶ thero tathā akāsi. Satthā¹⁷ tehi saddhiṇ paṭisanthāraṇ katvā tehi bhikkhūhi: 'bhante Bhagavā buddhasukumālo¹⁸ c'eva khattiyasukumālo¹⁹ ca tumhehi temāsaṇ ekakehi tiṭṭhantehi nisīdantehi ca dukkaraṇ kataṇ vattapaṭivattakārako pi mukhodakādidāyako²⁰ pi nāhosi maññe' ti vutte, 'bhikkhave Pārileyyakaha-tthinā²¹ mama sabbakiccāni katāni. Evarūpaṇ pi sahāyakaṇ²² labhantena ekato²³ vasituṇ yuttaṇ, alabhantassa

¹ F. om.² K. °ṇḍi. F. pakkandi.³ K. B. repeat.⁴ K. B. nivā°.⁵ C^a. om.⁶ C^a. °ragahanay. B. °raṇ paṭiggahetay.⁷ B., C^a., K. nādāsi.⁸ F. thapesīti.⁹ B. gurūṇaṇ.¹⁰ K. a. so disvā pasannacitto ahosi.¹¹ B. upasaṅkamitvā.¹² K. B. a. Ānanda.¹³ B. eko va. K. C^a. ekako va.¹⁴ K. kuhiṇ.¹⁵ C., K., C^a. pana te.¹⁶ C., K., B., C^a. a. āha.¹⁷ K. a. te bhikkhū āgantvā Satthāraṇ vanditvā ekamantaṇ nisīdiṇsu.¹⁸ F., C., K., B., C^a. °sukhumālo.¹⁹ F. om. K. °sukhumālo.²⁰ C^a. kadāyako.²¹ C^a. a. °hatthīṇaṇ.²² C., B., C^a. sahāyaṇ. K. a. pana.²³ K. ekake va. B. ekako va.

ekacārikabhāvo va seyyo¹ ti vatvā imā Nāgavagge tisso gāthā² abhāsi :

(328.) 'Sace labhetha nipakaṇ saḥāyaṇ,
saddhiṇcaraṇ³ sādhuviḥārī⁴ dhīraṇ,
abhibhuyya sabbāni pariṣsayāni,
careyya ten' attamano satimā.

(329.) 'No ce labhetha nipakaṇ saḥāyaṇ,
saddhiṇcaraṇ sādhuviḥārī⁵ dhīraṇ,
rājā va⁶ raṭṭhaṇ vijitaṇ pahāya,
eko care mātaṇṇ'araṇṇe⁷ va nāgo.

(330.) 'Ekassa caritaṇ seyyo, natthi bāle
saḥāyatā,
eko care na ca pāpāni kayirā,
appossukko mātaṇṇ'araṇṇe va nāgo' ti.

Gāthāpariyosāne pañcasatā pi te bhikkhū arahatte⁸ patitṭhahiṇsu. Ānandatthero Anāthapiṇḍikādihi pesitaṇ⁹ sāsanaṇ ārocetvā : 'bhante Anāthapiṇḍikapamukhā pañca ariyasāvakakoṭṭiya¹⁰ tumhākaṇ¹¹ āgamaṇaṇ paccāsiṇ-santiti' āha. Satthā 'tena hi gaṇhāhi pattacīvaraṇ' ti,¹² pattacīvaraṇ gāhāpetva nikkhami.¹³ Nāgo gantvā¹⁴ magge tiriyaṇ atṭhāsi, 'kiṇ karoti bhante nāgo' ti. 'Tumhākaṇ bhikkhave bhikkhaṇ dātuṇ paccāsiṇsati; dīgharattaṇ kho paṇāyaṇ mayhaṇ upakārako,¹⁵ nāssa¹⁶ cittaṇ kopetuṇ¹⁷ vaṭṭati, nivattatha¹⁸ bhikkhave' ti Satthā bhikkhū

¹ F. vaseyyā. K. om. va.

² C., C^a., K. gāthāyo.

³ K. saddhicaraṇ.

⁴ K. °vihāraṇ°.

⁵ K. °vihāra°.

⁶ F. ca (va in 2nd ed.).

⁷ F. °raṇṇo (°ṇṇe in 2nd ed., where he says: MSS. and editions °ṇṇo).

⁸ K. °ttaphale.

⁹ B. pesita°.

¹⁰ K. °sāvakā.

¹¹ F., C., C^a. om.

¹² C^a. om. patt° ti.

¹³ K. a. hatthi.

¹⁴ B. a. gata°.

¹⁵ F. upakāro.

¹⁶ F. n'assa. B. nāgassa.

¹⁷ B. a. na.

¹⁸ K. °ttetha.

gahetvā nivatti. Hatthī pi vanasaṇḍaṇ pavisitvā pana sakadaliphalādīni nānāphalāni¹ saṅharitvā,² rāsiṇ³ katvā, punadivase bhikkhūnaṇ adāsi. Pañcasatā bhikkhū sabbāni khepetuṇ nāsakkhiṇsu. Bhattakiccapariyosāne Satthā pattacīvaraṇ gahetvā nikkhami; nāgo bhikkhūnaṇ antarantarena gantvā Satthu purato tiriyaṇ atthāsi.⁴ 'Kiṇ karoti bhante nāgo'⁵ ti. 'Ayaṇ⁶ bhikkhave tumhe pesetvā maṇ nivattetīti.⁷ Atha naṇ Satthā: 'Pārileyya idaṇ⁸ mama anivattaniyagamaṇaṇ,⁹ tava iminā attabhāvena jhānaṇ vā vipassanaṇ vā maggaphalaṇ vā¹⁰ natthi, tiṭṭha¹¹ tvaṇ' ti āha. Taṇ sutvā nāgo mukhe soṇḍaṇ pakkhipitvā¹² rodanto pacchato¹³ pacchato agamāsi; so hi Satthāraṇ nivattetuṇ labhanto¹⁴ ten' eva niyāmena yāvajivaṇ paṭijageyya. Satthā pana taṇ gāmūpacāraṇ patvā: 'Pārileyya ito paṭṭhāya tava abhūmi, manussāvāso¹⁵ saparipantho tiṭṭha tvaṇ' ti āha. So rodamāno tatth' eva¹⁶ ṭhatvā Satthari cakkhupathaṇ vijahante¹⁷ vijahante¹⁸ hadayena¹⁹ phalitena kālaṇ katvā²⁰ Satthari pasādena tāvatiṇsabhaṇane tiṇsayojanike kana-kavimāne accharāsahassamajjhe²¹ nibbatti²²; Pārileyya-kadevaputto yev'assa²³ nāmaṇ ahoṇi.

Satthā pi anupubbena Jetavanaṇ agamāsi. Kosambikā

¹ C. C^a. °phalādīni. K. sakaddhali°. ² B. °haretvā.

³ C. a. haritvā.

⁴ K. a. bhikkhū taṇ disvā Bhagavantaṇ pucchiṇsu.

⁵ C., B., K., C^a. om.

⁶ C^a. B. hi. C^a. ahaṇ.

⁷ B. nivattetukāmo. F. nivattesi. K. C^a. °ttetiti.

⁸ C^a. imaṇ.

⁹ F. anivattita°. C. anivattiya°. K. B. anivatta. C^a.

anivatti°.

¹⁰ K. maggaṇ vā pha°.

¹¹ K. tiṭṭhahi.

¹² B. °petvā.

¹³ K. anupa°. C^a. pacchato pacchā.

¹⁴ C. C^a. alabhanto.

¹⁵ F. abhumima°.

¹⁶ F., C., B. om.

¹⁷ F., K., B., C^a. om.

¹⁸ K. paṇa°.

¹⁹ C^a. hadaya°.

²⁰ K. karitvā.

²¹ K om.

²² K. a. accharāsahassaparivāro.

²³ K. B. tvev assa. C^a. v'assa.

bhikkhū¹ 'Satthā kira Sāvattiṇ² āgato'³ ti sutvā, Satthāraṇ khamāpetuṇ tattha agamaṃsu.⁴ Kosalarājā 'te kira Kosambakā⁵ bhaṇḍanakārakā bhikkhū āgacchantīti' sutvā Satthāraṇ upasaṅkamitvā : 'aham bhante tesā mama vijitaṇ pavisitūṇ na dassāmīti' āha— 'mahārāja sīlavantā te⁶ bhikkhū kevalaṇ aññamaññaṇ vivādena mama vacanaṇ na gaṇhiṃsu; idāni⁷ maṇ khamāpetuṇ āgacchanti; āgacchantu mahārājā' ti. Anāthapiṇḍiko pi: 'ahaṇ⁸ tesā vihāraṇ pavisitūṇ na dassāmīti' vatvā tath' eva Bhagavatā paṭikkhitto tuṇhi ahoṣi. Sāvattiyaṇ⁹ anuppattānaṇ pana tesā Bhagavā ekamante vivittaṇ kāraṇetvā¹⁰ senāsanaṇ dāpesi¹¹; aññe bhikkhū tehi saddhiṇ¹² ekato na¹³ nisīdanti, na tiṭṭhanti¹⁴; āgataṅgata Satthāraṇ pucchanti: 'kahaṇ¹⁵ bhante bhaṇḍanakārakā Kosambakā bhikkhū' ti. Satthā 'ete' ti dasseti. Te¹⁶ 'ete ca¹⁷ ete kirā' ti āgataṅgatehi¹⁸ aṅguliyaṇ dassiyamānā lajjāya sīsaṇ¹⁹ ukkhipitūṇ asakkontā²⁰ Bhagavato pādamūle nipajjitvā Bhagavantaṇ khamāpesuṇ. Satthā: 'bhāriyaṇ vo bhikkhave kataṇ tumhe nāma²¹ mādisassa Buddhassa santike pabbajitvā mayi sūmaggiṇ karonte mama vacanaṇ na karittha; poruṇakapaṇḍitā pi vajjhappattānaṇ²² mātāpitunnaṇ²³

¹ K. °mbibhi°.² C°. °tthiyaṇ.³ B. gato.⁴ B. āg°.⁵ C., K., B. Kosambikā (al.).⁶ B. °vanto ete.⁷ C°. dāni.⁸ K. a. bhante.⁹ B. Sāvattiṇ.¹⁰ C. C°. kūretvā.¹¹ K. adāsi.¹² C., B., C°. a. n'eva.¹³ K. n'eva ekato. C. C°. va for na. B. om. na.

C°. om. na before ti.

¹⁴ K. B a. na vandanti.¹⁵ F. kanaṇ mete; corr., kham ete. So B. C. K. katame te. C°. katame, om. bhante.¹⁶ F. B. om.¹⁷ C., K., C°. kira. K. a. te. B. ete kira te ete kirāti.

C°. rep. te ete kira (t. e. kirāti).

¹⁸ K. a. manussehi.¹⁹ F. sīhaṇ.²⁰ B. °nto.²¹ K. pana.²² B. vayappattā. C°. vajjhappattā.²³ K. B. °pitūnaṇ.

ovādaṃ sutvā tesu jīvītā voropiyamāṇesu pi taṃ¹ anatik-
kamitvā pacchā dvīsu ratṭhesu² rajjaṃ kārayiṃsū³ ti
vatvā puna Devakosambikajātakāṃ⁴ kathetvā: ‘evam
bhikkhave Dīghāyukumāro⁵ mātāpitūsu⁶ jīvītā voropiya-
māṇesu pi tesāṃ ovādaṃ anatikkamitvā pacchā⁷ Brahma-
dattassa dhītaraṃ labhitvā dvīsu Kāsikosalaratṭhesu⁸
rajjaṃ kāresi, tumhehi pana mama vacanaṃ akarontehi
bhāriyaṃ kataṃ⁹ ti vatvā imaṃ gātham āha:

6. ‘Pare ca na⁸ vijānanti “mayam ettha yamā-
mase,”¹⁰

ye ca tattha vijānanti tato sammanti med-
hagā¹¹ ti.

Tattha ‘pare’ ti paṇḍite tṭhapetvā tato aññe bhaṇḍa-
nakārakā pare nāma, te tattha¹⁰ saṅghamajjhe kolā-
halaṃ karontā; ‘mayaṃ¹¹ “yamāmase”¹² uparamāma
nassāma¹³ satataṃ¹⁴ samitaṃ maccusantikaṃ gacchāmā¹⁵
ti na jānanti.¹⁶ ‘Ye ca tattha vijānantīti’ ye
tattha¹⁶ paṇḍitā ‘mayaṃ maccusamīpaṃ¹⁷ gacchāmā¹⁸ ti
vijānanti; ‘tato sammanti medhagā¹⁹ ti evaṃ hi
te¹³ jānantā yonisomanasikāraṃ uppādetvā medhagānaṃ²⁰
kalahānaṃ vūpasamāya paṭipajjanti, atha nesā²⁰ tāya
paṭipattiyā te medhagā sammantīti. Atha vā ‘pare cā’
ti pubbe mayā ‘mā bhikkhave bhaṇḍanaṃ’ ti ādini
vatvā ovādiyamānāpi mama ovādassa apatiggahaṇena

¹ K. a. ovādaṃ.

² K. om.

³ C. C^a. Devakosambiya°. K. Devadighāvujātakāṃ.

⁴ K. B. Dīghāvu°.

⁵ K. B. °pitūsu.

⁶ F. B. om.

⁷ K. Kāsipa°.

⁸ B. na ca.

⁹ K. yamāmase (al.).

¹⁰ K. ettha.

¹¹ K. a. ettha.

¹² K. a. ti.

¹³ K. uparimā manussā.

¹⁴ C^a. na taṃ.

¹⁵ K. B. vijā°.

¹⁶ K. ca.

¹⁷ K. °pe.

¹⁸ K. a. paṇḍitā.

¹⁹ C. C^a. medhanaṃ.

²⁰ K. tesāṃ.

amāmakā pare nāma;¹ 'mayañ chandādivasena micchā-gahaṇaṇ² gahetvā 'ettha' saṅghamājjhe 'yamāmase' bhaṇḍanādinaṇ vuddhiyā³ vāyamāmā⁴ ti na vijānanti—idāni pana yoniso paccavekkhamānā⁵ tattha tumbhakaṇ antare ye paṇḍitapurisā 'pubbe mayañ chandādivasena vāyamantā ayoniso paṭipannā' ti vijānanti; tato tesañ santikā paṇḍitapurise nissāya ime idāni⁶ kalahasaṅkhātā medhagā sammantiti ayam ettha attho ti.⁷

Gāthāpariyosāne sampattabhikkhū⁸ sotāpattiṭṭhalādisu⁹ paṭiṭṭhahimsū ti.⁷

Kosambakavatthu pañcamaṇ.¹⁰

6. CŪLAKĀLA-MAHĀKĀLA-VATTHU

'Subhānupassiṇ viharantaṇ' ti¹¹ imaṇ dhamma-desanaṇ Satthā Setavyanagaraṇ¹² upanissāya¹³ viharanto Cūlakāla-Mahākāle ārabba kathesi.

Setavyavāsino¹⁴ hi¹⁵ Cūlakālo Majjhimakālo Mahākālo ti tayo¹⁶ bhātaro kutimbikā. Tesu jeṭṭhakaṇiṭṭhā disāsu vicaritvā sakatehi¹⁷ bhaṇḍaṇ āharanti; Majjhimakālo ābhaṭaṇ vikkiṇāti. Ath' ekasmiṇ samaye te ubho pi

¹ F., C., C^a. om.

² K. °gāhaṇ.

³ C. C^a. bu°.

⁴ K. °mānā.

⁵ C. C^a. paccavekkhayamānā.

⁶ C., K., B. dāni.

⁷ K. om.

⁸ K. °ttā bhi°. K. om. ti.

⁹ C^a. B. °disu.

¹⁰ K. °mbiyava°. C. C^a. Kosambikavatthuṇ. B. Kosambikabhikkhūnaṇ vatthu p°.

¹¹ B. subhānupassin ti. C^a. a . . . passi. F. C. °passī. K. °passi°. C. C^a. viharantiti.

¹² C. C^a. setabba°. K. B. Setabya°.

¹³ K. nissāya sisaṇpāvane. B. sisapāvane.

¹⁴ K. °byanagaraṇvā°.

¹⁵ C. C^a. pi.

¹⁶ B. Kaniṭṭhā.

¹⁷ K. B. pañca sakatasatehi.

bhātaro¹ pañcahi sakatasatehi nānābhaṇḍaṇ gaheṭvā Sāvattiṇ² gantvā Savatthiyā ca³ Jetavanassa ca antare sakatāni mocayissu. Tesu⁴ Mahākāḷo sāyaṇhasamaye mālāgandhādihatthe Sāvattvivāsino ariyasāvake dhamma-savaṇatthāya⁵ gacchante disvā 'kuhiṇ ime gacchantīti' pucchitvā, tam atthaṇ sutvā, 'aham pi gamissāmīti' cintetvā, kaniṭṭhaṇ āmantetvā: 'tāta sakatesu appamatto hohi, ahaṇ dhammaṇ sotuṇ gacchissāmīti'⁶ vatvā⁷ gantvā Tathāgataṇ disvā⁸ vanditvā parisapariyante nisīdi. Satthā taṇ divasaṇ⁹ tassa ajjhāsayaवासena¹⁰ ānupubbikathaṇ¹¹ kathento dukkhakkhandhasuttādivasena¹² anekapariyāyena kāmānaṇ ādīnaṇ ca¹³ okāraṇ saṅkilesaṇ ca kathesi. Taṇ sutvā Mahākāḷo: 'sabbhaṇ kira pahāya gantabbaṇ; paralokaṇ gacchantāṇ n'eva bhogā na ñātayo¹⁴ anugacchanti; kim me gharāvāsena, pabbajissāmīti' cintetvā, mahājane¹⁵ Bhagavantaṇ¹⁶ vanditvā pakkante¹⁷ Satthāraṇ pabbajjaṇ yācitvā,¹⁸ 'natthi te koci apaloke-tabbo' ti vutte,¹⁹ 'kaniṭṭho me atthi bhante' ti,²⁰ 'apalokehi naṇ' ti vutte, 'sādhū bhante' ti²¹ gantvā,²² 'tāta imaṇ sabbhaṇ sāpateyyaṇ²³ paṭipajjā' ti āha.²⁴

¹ C^a. bhātarā (° *sign erased*).

² C^a. °tthiyaṇ (*MSS. al. oscillate*).

³ C. C^a. om.

⁴ C^a. om.

⁵ C., K., B., C^a. °savaṇāya.

⁶ C., B., C^a. gacchāmīti.

⁷ K. sādhu ti sampaticchi, Mahākāḷo tattha.

⁸ C., K., B., C^a. om.

⁹ S. disvā.

¹⁰ C., K., B., C^a. ajjhāsayaena.

¹¹ C., K., B., C^a. anu°.

¹² K. °nde sutādi°. C^a. dukkhadukkhavās°.

¹³ C., K., B., C^a. om.

¹⁴ K. bhogāni ñātiyo. B. ñātakā ca. C^a. bhogānaṇ.

¹⁵ K. °nesu.

¹⁶ B. Satthāraṇ. C. C^a. om.

¹⁷ K. °ntesu.

¹⁸ K. a. Satthārā.

¹⁹ K. puttṭhe.

²⁰ K. B. a. vatvā tena hi. B. bh° atthitī.

²¹ B. vatvā.

²² K. a. āgantvā kaniṭṭhaṇ etad avoca. B. a. kaniṭṭham

pakkosāpetvā.

²³ C^a. pātheyyaṇ.

²⁴ K. B. °hiti. K. om. āha.

'Tumhe pana bhātikā'¹ ti. 'Ahaṇ Satthu santike pabbajissāmīti.' So tāṇ nānappakārehi yācitvā nivattitun² asakkonto: 'sādhū sāmī yathājjhāsayā³ karoṭhā' ti āha.⁴ Mahākāḷo gantvā Satthu santike pabbaji.⁵ 'Ahaṇ bhātikaṇ gahetvā va⁶ uppabbajissāmīti⁷ Cūlakāḷo pi pabbaji. Aparabhāge Mahākāḷo upasaṇṇpadaṇ labhitvā, Satthāraṇ upasaṇṇkamitvā 'sāsane kati⁸ dhurānīti'⁹ pucchitvā, Satthārā dvisu pi dhuresu kathitesu 'ahaṇ bhante mahallakakāle pabbajitattā ganthadhuraṇ¹⁰ pūretun na sakkhissāmi;¹¹ vipassanādhuram pana¹² pūressamīti yāva arahattā¹³ sosānikadhutaṅgaṇ¹⁴ kathāpetvā, paṭhamayā-mātikame sabbesu¹⁵ niddaṇ okkantesu susānaṇ gantvā¹⁶ paccūsakāle sabbesu¹⁷ anuṭṭhitesu¹⁸ yeva vihāraṇ āgacchati.

Ath' ekā susānagopikā Kālī nāma¹⁹ chavaḍḍahikā therassa ṭhitatṭhānaṇ nisinnatṭhānaṇ²⁰ caṇkamitatṭhānaṇ²¹ ca disvā: 'ko nu kho idhūgacchati, parigaṇhissāmi naṇ' ti parigaṇhitun asakkonti ekadivasaṇ susānakuṭikāyam²² eva²³ dīpam jāletvā²⁴ puttadhitaro ādāya gantvā ekamante nilinā²⁵ majjhimayāme therāṇ āgacchantāṇ disvā gantvā²⁶ vanditvā: 'ayyo no bhante imasmiṇ ṭhāne viharatīti' āha.²⁷ 'Āma upāsike'²⁸ ti. 'Bhante susāne

¹ K. °ka kuhi gamissathā.

² K., B., C°. °ttetun.

³ K. B. yathā a°.

⁴ K. om.

⁵ K. B. a. atha kho Cūlakāḷo cintesi.

⁶ K. anugantvā.

⁷ K. a. tadā.

⁸ C., B., C°. om.

⁹ C. C°. dhurāni.

¹⁰ K. a. pana.

¹¹ K. nāsakkh°.

¹² K. om.

¹³ K. °ttaṇ.

¹⁴ B. dhūt°.

¹⁵ K. a. manussesu.

¹⁶ B. nisidi.

¹⁷ K. a. manussesu.

¹⁸ C°. 'nutṭh°.

¹⁹ K. Kālikā nāma.

²⁰ K. nisidanatṭhānaṇ ca.

²¹ K. caṇkamana.

²² K. a. tiṇa°.

²³ K. om.

²⁴ B. jālapetvā.

²⁵ K. nilayi. B. niliyamānā.

²⁶ K. a. taṇ. B. āgantvā.

²⁷ K. thero.

²⁸ K. upāsikā.

viharantehi nāma vattaṇ uggaṇhitum¹ vaṭṭatīti.² Thero :
 'kiṇ pana mayaṇ tayā kathitavatte vattissāmā' ti³
 avatvā, 'kiṇ kātuṇ vaṭṭati upāsike' ti āha.⁴ 'Bhante
 sosānikehi⁵ nāma susāne vasanabhāvo susānagopakāṇaṇ
 ca⁶ vihare mahātherassa ca⁶ gāmaḥhojakassa ca⁶ kathe-
 tuṇ vaṭṭatīti.'⁷ Kiṇkārāṇā' ti. 'Katakammā⁸ corā⁹
 sāmikehi padānupadaṇ anubaddhā¹⁰ susāne bhaṇḍakam¹¹
 chaḍḍetvā palāyanti; atha manussā sosānikāṇaṇ pari-
 panthaṇ karonti; etesaṇ pana kathite 'mayaṇ imassa
 bhadantassa ettakaṇ nāma kālaṇ ettha¹² vasanabhāvaṇ
 jānāma, acoro eso' ti upaddavaṇ¹³ nivārenti; tasmā
 etesaṇ kathetuṇ vaṭṭatīti.'¹⁴ 'Aññaṇ kiṇ kātabbaṇ' ti.¹⁵
 'Bhante susāne vasantena nāma ayyena maṇsapitṭhaka-
 palālādīni¹⁶ vajjetabbāni, divā na niddāyitabbāṇ, kusitena
 na bhavitabbāṇ, āradḍhaviṇṇiyena¹⁷ asaṭṭhena¹⁸ amāyāvinā
 hutvā kalyāṇājjhāsayena vasitabbāṇ,¹⁹ sāyaṇ sabbesu
 suttesu viharato āgantabbāṇ, paccūsakāle sabbesu anu-
 tṭhitesu yeva vihāraṇ gantabbāṇ. Sace bhante ayyo
 imasmiṇ ṭhāne evaṇ²⁰ viharanto pabbajitakiccaṇ mat-
 thakaṇ pūpetuṇ sakkhissati,²¹ sace matasariraṇ ānetvā
 chaḍḍenti, ahaṇ²² kambalakūṭāgāraṇ āropetvā gandha-
 mālādīhi sakkāraṇ katvā sarirakiccaṇ karissāmi. No ce
 sakkhissati²³ citakaṇ jāletvā²⁴ saṅkunā ākaḍḍhitvā²⁵

¹ K. gaṇhituṇ.² K. vattessāmāti³ K. sā.⁴ K. susā°.⁵ C., K., C°. om.⁶ C°. om.⁷ B. thero.⁸ C. °kamme. K. kammā, corr. °mma.⁹ B. a. dhana.¹⁰ C. C°. anubandhanto.¹¹ K. °ikaṇ.¹² C°. etta.¹³ K. upaddhataṇ.¹⁴ B. K. a. thero.¹⁵ K. a. sāmi āha.¹⁶ K. macchamasappaṭṭhatilagulādīni. C°. °pitṭhipa°. B.

macchamasappaṭṭhatilagulādīni.

¹⁷ K. B. a. bhavitabbāṇ.¹⁸ K. asaṭṭhena. C°. B. asaṭṭhena.¹⁹ K. B. bhavitabbāṇ.²⁰ C°. eva.²¹ K. °sassi.²² C., K., C°. om.²³ K. °ssasi.²⁴ K. B. āropetvā. B. jālo° also.²⁵ C. C°. ka°. K. ākaddhi°.

bahi khipitvā¹ pharasunā kottetvā khaṇḍākhaṇḍikam
chinditvā aggimhi pakkhipitvā² jhāpessāmīti ' āha.³
Atha naṇṇa therō: 'sādhū bhaddhe' ti ekaṇa pana
rūpārammaṇaṇa disvā mayhaṇa katheyyāsīti⁴ āha.⁵ Sā
'sādhū' ti sampaticchi.⁶ Thero yathājjhāsayena susāne
samaṇadhammaṇa karoti. Cūlakāḷatthero pana utthāya
samutthāya gharadvāraṇa⁷ cintetvā⁸ puttadāraṇa anussarati
'bhātiko me⁹ atibhāriyaṇa kammaṇa¹⁰ karotīti' cinteti.¹¹
Ath' ekā kuladhītā tammuhuttasamutthitena¹² vyādhinā¹³
sāyaṇhasamaye amilātā akilantā kālam akāsi. Tam enaṇa
ñātakādayo¹⁴ dārutelādihi¹⁵ saddhiṇa sāyaṇa susānaṇa
netvā susānagopikāya: 'imaṇa jhāpehīti,' bhaṭṭiṇa datvā
niyyādetvā pakkamissa. Sā tassā pārutavattahaṇa¹⁶ apa-
netvā taṇa muhuttamatthaṇa¹⁷ piṇṇitapiṇṇitaṇa¹⁸ suvaṇṇa-
vaṇṇaṇa sarīraṇa disvā¹⁹ 'imaṇa ayyassa dassetvaṇa patirūpaṇa
ārammaṇaṇa' ti cintetvā gantvā therahaṇa vanditvā:²⁰
'evarūpaṇa nāma ārammaṇaṇa atthi, oloketha²¹ ayya' ti
āha.²² Thero 'sādhū' ti gantvā²³ pārūpanaṇa harā-
petvā²⁴ pādatalato yāvakesaggaṇa²⁵ oloketvā: 'atipīṇitam²⁶

¹ K. a. ṭhapetvā. ² K. a. tuyhaṇa nassetvā. C^a. °opetvā.

³ C., K., C^a. om.

⁴ K. kathehi.

⁵ K. om.

⁶ C., B., C^a. paccassosi. K. °ssoti.

⁷ K. B. gharāvāsaṇa.

⁸ K. B. °ntesi. C^a. cintesinti. C. C^a. pana cinteti.

⁹ K. ayaṇa me bhā°.

¹⁰ K. om.

¹¹ K. om.

¹² K. om. taṇa. K. mahuttaṇa (al.).

¹³ K. B. byā° (al. by° in such cases).

¹⁴ K. ññātiyo. B. ññatakā.

¹⁵ K. dārūni. C^a. B. °dīhi (long and short vowels in 'i' and 'u' nouns loc. and instr. pl. about equally divided).

¹⁶ K. pārūpanaṇa vā°.

¹⁷ C. B. °mataṇa.

¹⁸ K. paṇṇitapaṇṇitaṇa. B. paṇṇitaṇa.

¹⁹ C. om.

²⁰ B. a. bhante. K. a. after nāma.

²¹ K. olokeyyāthāti.

²² K. om.

²³ C., B., C^a. vatvā.

²⁴ B. āh°.

²⁵ K., B., C^a. °ggā (continual variant).

²⁶ K. B. atipāṇitaṇa.

etaṇ rūpaṇ suvaṇṇavaṇṇaṇ aggimhi¹ pakkhipitvā mahā-jālāhi² gahitamattakāle³ mayhaṇ āroceyyāsīti⁴ vatvā sakatṭhānam eva gantvā nisīdi. Sā tathā katvā therassa ārocesi; thero āgantvā⁵ olokesi, jālāya⁶ pahaṭṭapahaṭṭaṭṭhānaṇ⁷ kabaraḡāviyā⁸ viya⁹ sarīravaṇṇaṇ ahosi, pādā namitvā¹⁰ olambiṇsu, hatthā patikuṭṭiṇsu¹¹ naḷātaṇ¹² nīccammam ahosi.¹³ Thero: 'idaṇ¹⁴ sarīraṇ idān' eva¹⁵ oloketānaṇ apariyattikaraṇ¹⁶ hutvā idān' eva khayaṇ pattaṇ vayaṇ pattaṇ¹⁷ ti, rattitṭhānaṇ gantvā nisīditvā¹⁸ khayavayaṇ sampassamāno:¹⁹

'Aniccā vata saṅkhārā uppādayadhammino,
uppajjitvā nirujjhanti tesāṇ vūpasamo sukho'

ti gāthaṇ²⁰ vatvā vipassanaṇ vaḍḍhetvā saha paṭisaṃ-bhidāhi arahattaṇ²¹ pāpuṇi. Tasmiṇ arahattaṇ patte Satthā bhikkhusaṅghaparivuto cārikaṇ caramāno Setavayaṇ²² gantvā siṅsapāvanaṇ pāvīsi. Cūlakāḷassa bhariyāyo 'Satthā kira anuppatto'²³ ti sutvā 'amhākaṇ sāmikaṇ gaṇhissāmā' ti pesetvā Satthāraṇ nimantāpesuṇ. Buddhānaṇ pana aparicitaṭṭhāne²⁴ āsanapaññattiṇ²⁵ ācikkhakena²⁶ ekena bhikkunā paṭhamataraṇ gantuṇ vaṭṭati. Buddhānaṇ hi majjhimatṭhāne āsanaṇ paññāpetvā, tassa

¹ C., B., C^a. a. nam.

² K. mahājāla°.

³ K. om. °matta°.

⁴ K. °ceyyāhiti.

⁵ C., B., C^a. gantvā.

⁶ C^a. jālāyaṇ.

⁷ K. pahaṭṭaṭṭhāne.

⁸ C. C^a. °gāvi. B. °vī. K. kavaragāvi, corr. °va.

⁹ C. C^a. om. ¹⁰ K. ca nikkhamitvā. B. nikkhamitvā.

¹¹ B. a. ūru°.

¹² K. lalātaṇ.

¹³ C^a. hosi.

¹⁴ K. imaṇ (constant var. in all MSS.).

¹⁵ K. om.

¹⁶ K. pādayakaraṇ. B. pariyaṇta°.

¹⁷ K. vayasa°.

¹⁸ K. nisīdi.

¹⁹ K. a. imaṇ gāthaṇ āha.

²⁰ C^a. gāthā.

²¹ K. °ttaṭaṇ.

²² K. °byanagaraṇ.

²³ B. a. siṅsapāvanaṇ.

²⁴ B. apariciṇṇa°. K. °tta°.

²⁵ K. °naṇ °ttaṇ. C^a. °naṇ.

²⁶ K. B. ācikkhantena.

dakkhinato Sāriputtattherassa, vāmato Mahāmoggallānattherassa ca¹ tato paṭṭhāya ubhohi passehi² bhikkhusaṅghassa āsanaṃ paññāpetabbaṃ hoti. Tasmā Mahākālatthero cīvarapārūpanaṭṭhāne ṭhatvā:³ 'tvaṃ purato gantvā āsanapaññattiṃ ācikkhā' ti⁴ Cūlakālaṃ pesesi. Tassa diṭṭhakālatto paṭṭhāya gehajānā tena saddhiṃ parabhāsaṃ⁵ karonto⁶ nicāsanāni saṅghattherakoṭiyaṃ⁷ attharanti,⁸ uccāsanāni saṅghanavakakoṭiyaṃ.⁹ Itaro: 'mā evaṃ karoṭha nicāsanāni upari mā¹⁰ paññāpetha uccāsanāni heṭṭhā' ti āha. Itthiyo tassa vacanaṃ asuṇantiyo¹¹ viya: 'tvaṃ kiṃ karonto vicarasi, kiṃ tava āsanāni¹¹ paññāpetuṃ na vaṭṭati, tvaṃ kaṃ āpucchitvā pabbajito, kena pabbajito¹² 'si, kasmā idhāgato sīti' vatvā nivāsanapārūpanaṃ acchinditvā setakāni¹³ nivāsetvā sīse mālācumbatakaṃ¹⁴ ṭhapetvā: 'gaccha¹⁵ Satthāraṃ ānehi, mayaṃ āsanāni paññāpessāmā' ti pahinissu.¹⁶ Na ciraṃ bhikkhubhāve ṭhatvā avassikā va uppabbajitā¹⁷ lajjitūṃ na jānanti.¹⁸ Tasmā so¹⁹ tenākappena²⁰ nirāsaṅko va gantvā²¹ vanditvā buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ²² ādāya gato.²³ Bhikkhusaṅghassa pana bhattakiccāvasāne Mahākālaṃ bhariyāyo:²⁴ 'imāhi attano sāmiko gahito, mayaṃ pi amhākaṃ sāmikaṃ gaṇhissāmā'

¹ C., B., C^a. om.² C. C^a. °su passesu.³ K. a. kaniṭhaṃ (āha erased).⁴ K. °kkhāhīti.⁵ K. B. °hāsaṃ.⁶ K. karonti.⁷ K. B. °rassa ko°. C. saṅghaṃ therā°.⁸ K. attha°. C. C^a. attharati.⁹ K. °kassa ko°. C. °navakoṭiyaṃ.¹⁰ K. a. om.¹¹ K. asunantā.¹² K. pabbajāpito.¹³ K. a. vatthāni.¹⁴ K. °cumbi°. B. °cumbu°.¹⁵ K. a. taṃ.¹⁶ K. a. so.¹⁷ K. upa °tvā. B. °jitattā.¹⁸ K. B. jānāti.¹⁹ K. om.²⁰ K. B. tena āka°.²¹ B. a. Satthāraṃ. K. a. taṃ.²² C. C^a. saṅghaṃ.²³ K., B., C^a. āgato.²⁴ K. bhiriyaṃ (most freq. spelling in K.).

ti cintetvā punadivasatthāya¹ nimantayiṃsu. Tadā pana āsanāṃ paññāpaṇatthaṃ² añño bhikkhu agamāsi; tā tasmiṃ khaṇe okāsaṃ alabbhitvā Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nisidāpetvā bhikkhaṃ adaṃsu. Cūlakālassa pana dve bhariyāyo,³ Majjhimakālassa catasso, Mahākālassa attha.⁴ Bhikkhusaṅghe⁵ hi⁶ bhattakiccaṃ kātukāmā⁷ nisiditvā bhattakiccaṃ akaṃsu; bahigantukāmā utthāya agamaṃsu. Satthā pana nisiditvā bhattakiccaṃ kari; tassa bhattakiccapariyosāne tā itthiyo: 'bhante Mahākālo amhākaṃ anumodanaṃ katvā āgacchissati,⁸ tumhe purato gacchathā' ti vadiṃsu. Satthā: 'sādhū' ti vatvā, purato agamāsi; gāmadvāraṃ patvā bhikkhusaṅgho ujjhāyi:⁹ 'kiṃ nāṃ' etaṃ Satthārā kataṃ, ñatvā nu kho kataṃ udāhu ajānitvā' ti. Hiyyo Cūlakālassā¹⁰ purato gatattā pabbajjantarāyo jāto; ajja aññassa purato gatattā antarāyo nāhosi.¹¹ Satthā Mahākālaṃ nivattetvā¹² āgato. Silavā kho pana bhikkhū ācārasampanno; karissanti nu kho tassa pabbajjantarāyaṃ' ti. Satthā tesāṃ vacanaṃ sutvā¹³ t̥hito: 'kiṃ kathetha bhikkhave' ti pucchi. Te tam atthaṃ ārocesuṃ. 'Kiṃ pana tumhe bhikkhave Cūlakālaṃ viya Mahākālaṃ sallakkhethā' ti. 'Āma bhante, tassa hi dve pajāpatiyo, imassa attha; atthahi¹⁴ parikkhipitvā¹⁵ gahito kiṃ karissati bhante' ti. Satthā: 'mā bhikkhave evaṃ avacuttha, Cūlakālo¹⁶ utthāya samutthāya subhārammanabahuḷo viharati, papātataṭe t̥hitadubbalarukkkhasadiso;¹⁷ mayhaṃ pana putto

¹ K. B. divase Satthāraṃ. C^a. divase Satthā.

² C., B., C^a. āsanapaṇa°.

³ C. C^a. bhariyā.

⁴ K. a. bhiriyaṃ.

⁵ C., B., C^a. °saṅgho. K. bhikkhu.

⁶ C., K., B., C^a. pi.

⁷ B. °kāmo.

⁸ K. datvā gamissati.

⁹ B. bhikkhū ujjhāyiṃsu.

¹⁰ C^a. Cūlassa.

¹¹ K. nāhoti idāni.

¹² K. °ttāpetvā. B. idāni Mahākālaṃ t̥hapetvā.

¹³ K. a. nivattitvā. B. °etvā.

¹⁴ K. tāhi.

¹⁵ C^a. paṭi°.

¹⁶ K. a. divase.

¹⁷ B. tassa papāte t̥hito. K. papāte for papātataṭe. C. t̥hitaṃ du°.

Mahākāḷo asubhavihārī¹ ghanaselapabbatto viya acalo² ti vatvā imā gāthā³ abhāsi :

7. 'Subhānupassīṇ viharantaṇ indriyesu asaṇvutaṇ
bhojanamhi⁴ amataññuṇ kusitaṇ hīnavīriyaṇ,
taṇ ve pasahati⁵ Māro vāto rukkhaṇ va dub-
balaṇ.

8. 'Asubhānupassīṇ⁶ viharantaṇ indriyesu susaṇ-
vutaṇ
bhojanamhi ca mattaññuṇ saddhaṇ āradha-
vīriyaṇ
taṇ ve nappassahati⁷ Māro vāto selaṇ va
pabbataṇ' ti.'

Tattha 'subhānupassīṇ viharantaṇ' ti⁸ subhaṇ
anupassantaṇ iṭṭhārammaṇe⁹ mānasaṇ vissajjetvā viha-
rantaṇ ti attho. Yo hi puggalo nimittagāhaṇ¹⁰ anub-
yañjanaggāhaṇ¹¹ gaṇhanto, 'nakhā sobhaṇā' ti gaṇhāti;
'aṇḍuliyo sobhaṇā' ti gaṇhāti; 'hatthapādajaṇḍhā
ūru kaṭi udaraṇ¹² thanā gīvā oṭṭhā dantā mukhā¹³
nāsā akkhini¹⁴ kaṇṇā bhamukā naḷāṭaṇ¹⁵ kesā sobhaṇā'
ti gaṇhāti; 'kesā lomā¹⁶ nakhā dantā tato sobhaṇā'.

¹ B. asubhānupassī viharati. K. corr. asubhāram-
maṇaṇ viharati.

² K. gāthāyo

³ F. C^a. a. ca.

⁴ F. (new ed.), B. pasahati.

⁵ C. C^a. °ssī.

⁶ F. (new ed.). B. °hati.

⁷ C. C^a. subhānupassīti. K. °nuppassiti. B. °ssinti.

⁸ K. a. ca.

⁹ K. a. gaṇhanto.

¹⁰ F., C., C^a. anuvyañjana°.

¹¹ K. a. manāpaṇ.

¹² F. corr. B. mukhaṇ. K. mukha.

¹³ C^a. akkhini.

¹⁴ F. corr. naḷāṭā. K. lalātam.

¹⁵ F. corr. lomāṇ.

ti gaṇhāti; vaṇṇo subho saṇṭhānaṇ subhaṇ ti gaṇhāti; ayaṇ subhānupassī nāma. Taṇ eva¹ subhānupassiṇ viharantaṇ²—‘indriyesu asaṇvutaṇ’ ti, cakkhādisu cakkhudvārādini arakkhantaṇ,³ pariyesanamattā paṭigga-haṇamattā paribhogamattā ti imissā mattāya ajānanato ‘bhojanamhi’ ca ‘amattaññuṇ; api ca⁴ pacca-vekkhanamattā vissajjanamattā⁵ ti imissāpi⁶ mattāya ājānanato ‘amattaññuṇ; ‘idaṇ bhojanaṇ dhammikaṇ, idaṇ adhammikan’ ti⁷ pi ajānantaṇ;⁸ kāmavyāpāda-⁹ vihiṇsāvitakkavasikatāya¹⁰ ‘kusitaṇ; ‘hīnavīriyaṇ’ ti nibbiriyaṇ catūsu iriyāpathesu viriyakaraṇarahitam;¹¹ ‘pasahatīti’ abhibhavati, ajjhottharati; ‘vāto ruk-khaṇ va dubbalaṇ’ ti balavavāto chinnaṭṭe¹² jātaṇ dubbalarukkhaṇ viya. Yathā hi so vāto tassa¹³ rukk-hassa pupphapalāsādim¹⁴ pi sādeti¹⁵ vināseti,¹⁶ khudda-kasākhāpi bhañjati, mahāsākhāpi bhañjati,¹⁷ samūlakam pi taṇ¹⁸ rukkhaṇ ubbattetvā pātetvā uddhamūlaṇ adho-sākhāṇ katvā gacchati, evamevaṇ¹⁹ evarūpaṇ puggalaṇ antouppanno Kilesamāro pasahati; balavavātena²⁰ dubba-

¹ K. C^a. evaṇ. B. evaṇ taṇ.

² F. C. °passīvi°. K. °passivi°. K. indriyesū ti cakkh-vādisu chasu indriyesu asaṇvuttan ti.

³ K. a. amattaññū ti.

⁴ K. a.

⁵ C. K. om.

⁶ K. imisāya.

⁷ K. a. taṇ.

⁸ K. na jā° kusitan ti.

⁹ C. K. kāmavyāpāda°. B. Kāmachanda°.

¹⁰ B. vasitāya. C^a. vasik°.

¹¹ F. °saṇrahitāṇ. B. a. taṇ ve.

¹² K. corr. chinnaṭṭhe. B. chinnaṭṭhe.

¹³ B. a. dubbala°.

¹⁴ B. pupphaphalāpalāsādi. K. same as B., but °ādini. C^a. phalaphāsādiṇ.

¹⁵ K. B. pāteteti.

¹⁶ K. B. om.

¹⁷ F. om.

¹⁸ C^a. tañ ca.

¹⁹ B. evameva. K. a. bhikkhave.

²⁰ C., K., C^a. vāto.

larukkhaṣṣa pupphapalāsādīnaṃ¹ viya khuddānukhudda-
kāpattiāpajjanam² pi karoti; khuddakasākhābhāṇjanaṃ³
viya nissaggiyādiāpattiāpajjanam⁴ pi karoti; mahāsā-
khābhāṇjanaṃ viya terasasaṅghādisesāpattiāpajjanam⁵ pi
karoti. Ubbattetvā uddhamūlakaṃ heṭṭhāsākhāṃ katvā,
pātanaṃ viya pārājikāpajjanam pi karoti; svākkhāta-
sāsanaṃ nīharitvā katipāheṇ' eva gihibhāvaṃ⁶ pāpetīti.⁷
Evaṃ⁸ evarūpaṃ puggalaṃ Kilesamāro attano vase
vattetīti attho. 'Asubhānupassiṃ' ti⁹ dasasu asub-
hesu aññatarāṃ asubhāṃ passantaṃ, paṭikkūlamanasi-
kāre¹⁰ yuttaṃ kese asubhato passantaṃ, lome nakhe
dante tacaṃ vaṇṇaṃ saṇṭhānaṃ asubhato passantaṃ;
'indriyesū ti chasu indriyesu; 'susaṃvutaṃ' ti¹¹
nimittādigāharahitaṃ¹² pihitadvāraṃ;¹³ amattaññūtapaṭi-
pakkhena¹⁴ 'bhojanaṃhi mattaññuṃ,'¹⁵ 'saddhaṃ'
ti, kammaṣṣa c'eva¹⁶ phalassa ca saddahanalakkhaṇāya
lokikāya saddhāya,¹⁷ tīsu vatthūsu aveccappasādasāṅk-
hātāya lokuttarasaddhāya c'eva¹⁸ samannāgataṃ; 'ārad-
dhavīriyaṃ'¹⁹ ti, paggaḥitavīriyaṃ paripuṇṇavīriyaṃ;
'taṃ ve' ti, taṃ²⁰ evarūpaṃ puggalaṃ yathā dubbalaṃ vāto
saṅkaṃ paharanto ekagghanaṃ selaṃ cāletuṃ na sakkoti,

¹ C. pupphaphalaphalāsasādīnaṃ. K. *ut supra*, and a. pātanaṃ viya. B. pupphaphalaphalāsapātanaṃ viya.

² C. °pattikāpajjanam.

³ C. C. khuddhasā°.

⁴ K. °ādīni.

⁵ C. °disesāpajjanam. C. °disesāap°. K. °sāpi āpaj-
janaṃ. K. om. pi. K. terasasaṅghādisesā pi āpajjanaṃ
karoti ubbatetvā uddhaṃ mūlam, etc. Katvā pātanaṃ
viya.

⁶ S. gihī°.

⁷ K. pātetīti. B. vattetīti.

⁸ K. om.

⁹ F. °passīti. C. °passintīti.

¹⁰ K. °kārena yuttaṃ. C. kāresu. F. °kārentaṃ.

¹¹ F. C. om.

¹² C. °garahitaṃ.

¹³ K. °rañ ca.

¹⁴ B. °paṭikkhepena.

¹⁵ K. °ññuṃ ti attho.

¹⁶ C. ca.

¹⁷ B. lokikasaddhāya and a. c'eva.

¹⁸ B. ca K. °yañ c'eva ttīsu. ¹⁹ C. °yañ ca. ²⁰ B. e°taṃ.

tathā abbhantare uppajjamāno pi Dubbalakilesamāro nappasahati, khobhetuṇ,¹ cāletuṇ na sakkotiti attho.

Tā pi kho tassa purāṇadutiyikāyo² theraya parivāretva : ' tvaṇ kaṇ āpucchitvā pabbajito, idāni gihī bhavissasīti '³ ādini vatvā kāsavaṇ⁴ niharitukāmā ahesuṇ. Thero tāsaya ākāraṇ sallakkhetvā nisinnāsanā⁵ vutthāya iddhiyā uppattitvā kūtāgārakaṇṇikaṇ⁶ bhinditvā ākāsenāgantvā⁷ Satthari gāthā⁸ pariyosāpente va⁹ Satthu suvaṇṇavaṇṇaya sarīraṇ¹⁰ abhitthavanto otaritvā Tathāgatassa¹¹ pāde vandi.

Gāthāpariyosāne sampattabhikkhū¹² sotāpattiṭṭhalādisu paṭiṭṭhahiṇsu ti.

Cūlakāḷa-mahākāḷa-vatthu chaṭṭham.¹³

7. DEVADATTA-VATTHU

' Anikkasāvo '¹⁴ ti imaya dhammadesanaya Satthā Jetavane viharanto Rājagahe Devadattassa kāsāvalābhaya¹⁵ ārabha kathesi.

Ekasmiṇ hi samaye dve aggasāvaka¹⁶ pañcasate pañcasate attano parivāre ādāya Satthāraṇ āpucchitvā¹⁷ Jetavanato¹⁸ Rājagahaya agamaṇsu.¹⁹ Rājagahavāsino²⁰ dve pi tayo pi bahū pi ekato hutvā āgantukadānaya adayaṇsu. Ath' ekadivasaya āyasmā Sāriputto anumodanaya

¹ K. a. kampetuṇ vā. B. a. vā after cāletuṇ.

² C^a. °dūtīkāyo. K. °dutiya°.

³ C. C^a. bhavissatīti. B. bhavissasi na bha°.

⁴ K. kāsāyā. ⁵ B. °āya. ⁶ B. a. dvidhā.

⁷ C., C^a., K. ākāsenā gantvā. ⁸ C. C^a. gāthaya.

⁹ B. C. yeva. ¹⁰ C^a. °asarīraṇ.

¹¹ K. Tatthā° (a freq. spelling in the K. frr.).

¹² C., C^a., K. sampattā°.

¹³ K. °mahātheraya vatthu chaṭṭhamaya. C^a. vatthuya.

¹⁴ K. a. kāsavan. ¹⁵ K. a. gandhāra. ¹⁶ K. a. ekeko.

¹⁷ B. vanditvā. R. a. va°. ¹⁸ K. a. nikkhamitvā.

¹⁹ C. āgamiṇsu. C^a. agamiṇsu. K. agg°.

²⁰ K. °nagara°. B. a. pi.

karonto: 'upāsakā eko sayañ dānañ deti parañ na samādapeti; so nibbattanibbattaṭṭhāne bhogasampadañ labhati, no parivārasampadañ. Eko parañ samādapeti sayañ na deti; so nibbattanibbattaṭṭhāne parivārasampadañ labhati no bhogasampadañ. Eko sayañ pi na deti param pi na samādapeti; so nibbattanibbattaṭṭhāne kañjikamattam¹ pi kucchipūrañ na labhati, anātho hoti nippacayo. Eko sayañ pi deti parañ pi samādapeti, so nibbattanibbattaṭṭhāne attabhāvasate pi attabhāvasahassee pi attabhāvasatasahassee pi bhogasampadañ c'eva parivārasampadañ ca labhatīti' evaṃ dhammañ² desesi.

Tam eko³ paṇḍitapuriso sutvā 'acchariyā⁴ vata bho⁵ dhammadesanā, sukāraṇaṃ⁶ kathitaṃ; mayā imāsaṃ dvinnāṃ sampattīnaṃ nipphādaṃ kammaṃ⁷ kātuṃ vaṭṭatīti' cintetvā, 'bhante sve mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā'⁸ ti therāṃ nimantesi.⁹ 'Kittakehi te bhikkhūhi attho upāsakā' ti.¹⁰ 'Kittakā pana vo bhante parivārā' ti. 'Sahassaṃ¹¹ upāsakā' ti. 'Sabbhe'eva¹² saddhiṃ sve bhikkhaṃ gaṇhatha¹³ bhante' ti. Thero adhiyāsesi. Upāsako nagaravithiyaṃ caranto:¹⁴ 'amma tātā¹⁵ mayā bhikkhusahassaṃ nimantitaṃ, tumhe kittakānaṃ bhikkhūnaṃ¹⁶ bhikkhaṃ dātuṃ sakkhissatha, tumhe kittakānaṃ' ti samādapesi.¹⁷ Manussā attano attano pahona-

¹ K. °bhattaṃ.

² K. dhammadesanaṃ.

³ K. taṃ sutvā eko. F. tañ c'eko.

⁴ F., C., C^a., K. acchariyaṃ.

⁵ K. a. abbhūtaṃ vatta bho.

⁶ F. °desanāsu kā°. K. °desanaṃ sukhakār°. B. sukhakāraṇaṃ sukathitaṃ.

⁷ F. nipphādaṃ kammaṃ. K. nipphādana°.

⁸ F. gaṇhathi; corr. °tū.

⁹ K. a. thero āha.

¹⁰ K. a. taṃ sutvā āha.

¹¹ C. C^a. sahassamattā.

¹² F. va. C., C^a., K. sabbehi.

¹³ F., C., C^a., K. gaṇhatha.

¹⁴ K. a. manusse disvā.

¹⁵ K. tātā.

¹⁶ K. om.

¹⁷ F. K. °peti.

kaniyāmena: 'mayañ dasannañ¹ dassāma' — 'mayañ visatiyā' — 'mayañ² satassā' ti āhaṃsu. Upāsako: 'tena hi ekasmiñ thāne samāgamañ katvā ekato va pacissāma,³ sabbe tilataṇḍulasapphiphāṇitādīni⁴ samāharathā' ti ekaṭ-thāne⁵ samāharāpesi. Ath' assa eko kuṭimbiko sata-sahassagghanakañ⁶ gandhakāsāvavattañ datvā: 'sace te dānavattañ⁷ nappahoti, idaṃ vissajjetvā yadūnañ tañ⁸ pūreyyāsi; sace pahoti, yass' icchasi tassa bhikkhuno dadeyyāsiti' āha.⁹ Tassa sabbañ dānavattañ pahosi,¹⁰ kiñci ūnañ nāma nāhosi. So manusse pucchi: 'idaṃ ayyā¹¹ kāsāvañ ekena kuṭimbikena evañ nāma vatvā dinnañ¹² atirekañ jātañ, kassa nañ demā' ti. Ekacce: 'Sāriputtattherassā' ti āhaṃsu; ekacce: 'thero sassapākasaṃmaye¹³ āgantvā gamanasilo Devadatto amhākañ maṅgalāmaṅgalesu sahāyo udakamaṇiko viya niccapatitṭhito,¹⁴ tassa nañ¹⁵ demā' ti āhaṃsu. Sambāhulikāyakathāya¹⁶ pi: 'Devadattassa dātabbāñ' ti cattāro bahutarā ahesuñ. Atha nañ Devadattassa adaṃsu; so tañ chinditvā¹⁷ saṃvidahitvā rajitvā¹⁸ nivāsetvā pārupitvā vicarati.¹⁹ Tañ disvā: 'nayidaṃ Devadattassa anucchavikañ, Sāriputtattherassa anucchavikañ, Devadatto attano ananucchavikañ nivāsetvā pārupitvā vicaratīti' vadiṃsu.

¹ C. dvinnañ.

² K. a. tiṃsāya, mayañ cattālīsāya, mayañ pañcāsāya, mayañ. B. a. tiṃsati, mayañ cattālīsañ, mayañ, and has satañ.

³ B. parivississāma.

⁴ F. corr. °pāṇitādīni. C. C^a. tela°. B. a. °madhu° after °sappi°.

⁵ K., C^a., B. ekasmiñ th°.

⁶ F., C., C^a. sahassa°. C^a. °gghaṇakañ. K. B. °i-kañ.

⁷ S. a. pana.

⁸ F. tadā dūnañ. C. tañ dūnañ. C^a. ya° tañ dūnañ. B. yañ ūnañ tañ.

⁹ K. a. tadā.

¹⁰ K. pahoti.

¹¹ C. C^a. ayye.

¹² K. a. idaṃ dānavattañ.

¹³ K. °paripāka°.

¹⁴ K. B. niccañ.

¹⁵ K. tañ.

¹⁶ C., C^a., B. sambahu°. C^a. °likāya. C^a. a. tava.

¹⁷ K. nicchi° ra. sibbitvā.

¹⁸ F. om. K. a. koṭetvā.

¹⁹ K. a. manussā nañ. B. manussā after tañ disvā.

Ath' eko disāvāsiko bhikkhu Rājagahā¹ Sāvatthiṇ gantvā Satthāraṇ vanditvā katapaṭṭisanthāro Satthārā dvinnāṇ aggasāvakānaṇ phāsuvihāraṇ pucchito ādito² paṭṭhāya sabbaṇ taṇ pavatttiṇ³ ārocesi. Satthā: 'na kho bhikkhave⁴ idān' ev' eso⁵ attano ananucchavikaṇ vatthaṇ dhāreti, pubbe pi dhāresi yevā' ti vatvā⁶ atītaṇ āhari.

'Atīte Bārāṇasiyaṇ Brahmadaṭṭe rajjaṇ kārente Bārāṇasivāsi⁷ eko hatthimārako hatthi māretvā⁸ māretvā dante ca nakhe ca antāni ca ghanamaṇsaṇ ca āharitvā vikkiṇanto⁹ jivikaṇ kappeti.¹⁰ Ath' ekasmiṇ araṇṇe anekasabhassā hatthi gocaraṇ gahetvā gacchantā paccekabuddhe disvā tato paṭṭhāya gacchamānā gamanāgamana-kāle¹¹ jannukehi patitvā¹² vanditvā pakkamanti. Ekadivasaṇ hatthimārako taṇ kiriyaṇ disvā: 'ahaṇ ime kicchena māremi, ime ca gamanāgāmanakāle¹³ paccekabuddhe vandanti, kiṇ nu kho disvā vandantīti' cintento, 'kāsāvaṇ'¹⁴ ti sallakkhetvā: 'mayāp' idāni¹⁵ kāsāvaṇ¹⁴ laddhuṇ vaṭṭatīti cintetvā, ekassa paccekabuddhassa jātassaraṇ¹⁶ oruyha nahāyantassa tīre ṭhapitesu kāsāvesu¹⁷ cīvaraṇ thenetvā tesāṇ hatthinaṇ gamanāgamana-magge satthiṇ¹⁸ gahetvā sasīsaṇ¹⁹ pārūpitvā nisīdati.²⁰ Hatthi taṇ disvā 'paccekabuddho' ti saṇṇāya vanditvā pakkamanti. So tesāṇ sabbapacchato²¹ gacchantāṇ satthiā paharitvā māretvā dantādīni gahetvā sesāṇ

¹ F. °gaha; corr. °gahato.

² F. om.; corr. a. tato.

³ K. pavuttiṇ, om. taṇ, a. bhagavato.

⁴ B. bhikkhu.

⁵ K., C^a., B. eva so.

⁶ K. a. tena yācito.

⁷ K. °vāsiko.

⁸ F., C^a., K. om.

⁹ F. corr. vikkī°.

¹⁰ C., C^a. K. kappesi.

¹¹ F., C., C^a. gamanakāle.

¹² K. B. nipat°.

¹³ C. gamanakāle.

¹⁴ K. Kāsāvavatthan.

¹⁵ B., C., C^a. mayāpi idāni.

¹⁶ K. jātaṇ saraṇ. B. jātasaṇ.

¹⁷ B. cīvaresu, and om. cīvaraṇ. K. a. gato.

¹⁸ C^a. °maggena satthiṇ. K. satthiṇ.

¹⁹ B., C., C^a., K. sīsaṇ.

²⁰ K. nisīdi, and a. tadū. B. nisīdi.

²¹ F. corr. sabbesaṇ pa°.

bhūmiyaṃ nikkhanitvā¹ gacchati. Aparabhāge Bodhisatto hatthiyoniyaṃ paṭisandhiyaṃ gahetvā hatthijetṭhako yūthapati ahoṣi. Tadā pi so tath' eva karoti. Mahāpuriso attano parisāya parihāṇiyaṃ² ñatvā, 'kuhiyaṃ ime hatthī gatā,³ mandā jātā' ti pucchitvā, 'na jānāma sāmiti' vutte, 'kuhiñci⁴ gacchantā maṃ anāpucchā⁵ na gamissanti, paripanthena bhavitabbayaṃ' ti cintetvā,⁶ 'ekasmiyaṃ ṭhāne kāsavaṃ pārupitvā nisinnassa santikā paripanthena bhavitabbayaṃ' ti parisāṅketvā,⁷ taṃ parigaṇhituṃ vaṭṭatīti⁸ sabbe hatthī⁹ purato pesetvā sayayaṃ pacchato¹⁰ vilambamāno āgacchati. So sesahatthisu vanditvā gatesu mahāpurisaṃ āgacchantayaṃ disvā cīvaraṃ saṃharitvā sattiyaṃ vissajji.¹¹ Mahāpuriso sattiyaṃ upaṭṭhapento āgacchanto pacchato¹² paṭikkamitvā¹³ sattiyaṃ vañcesi. Atha naṃ: 'iminā' me¹⁴ hatthī nāsitā' ti gaṇhituṃ pakkhandi; itaro ekaṃ¹⁵ rukkhayaṃ purato katvā niliyi. Atha 'naṃ rukkhena saddhiyaṃ soṇḍāya parikkhipitvā gahetvā bhūmiyaṃ pothessāmiti'¹⁶ tena nīharitvā dassitayaṃ kāsavaṃ disvā: 'sa' āhayaṃ imasmiyaṃ dussissāmi¹⁷ anekasahas-sesu¹⁸ me buddhapacceka-buddhakhīṇāsavesu lajjā ca¹⁹ nāma bhinnā bhavissatīti' adhivāsetvā: 'tayā me ettakā²⁰ ñātakā nāsitā' ti pucchi. 'Āma sāmiti' vutte, 'kasmā evaṃ bhāriyaṃ kammam akāsi, attano ananucchavikaṃ vītarāgānaṃ anucchavikaṃ vatthayaṃ paridahitvā, eva-rūpaṃ kammaṃ karontena bhāriyaṃ tayā²¹ kataṃ' ti evaṃ ca pana²² vatvā uttarim pi niggaṇhanto: 'Anik-

¹ C^a. nikkhipitvā.

³ B. gaṇā gantva.

⁵ F. corr. °pucchantā. B. °itvā.

⁷ B. parisāṅketvā.

⁹ K. hatthino.

¹¹ K. a. yeva. K. °tvā.

¹³ K. °ati°.

¹⁵ C. kaṃ.

¹⁷ K. dubb°. B. dubbh°.

¹⁹ F. va. K. B. om.

²¹ C^a. om.

² F. corr. °ṇayaṃ.

⁴ C. kuhiyaṃ. C^a. °n ti.

⁶ B. vatvā.

⁸ F., C., C^a. om.

¹⁰ F. pacchā.

¹² F. om.

¹⁴ K. B. ime.

¹⁶ B. a. kate.

¹⁸ K. B. anekasatasa°.

²⁰ C. C^a. a. ime.

²² C. a. naṃ.

kasāvo kāsavaṇ¹—pe²—sa ve kāsavaṇ arahatīti³ vatvā
—‘ayuttaṇ te kataṇ’ ti āha.⁴

Satthā imaṇ dhammadesanaṇ āharitvā,⁵ ‘tadā hatthi-
mārako Devadatto ahosi, tassa niggāhako hatthināgo
aham evā’ ti⁶ jātaṇ samodhānetvā, ‘na bhikkhave
idān’ eva pubbe pi Devadatto attano ananucchavikaṇ
vatthaṇ dhāresi⁷ yevā’ ti vatvā, imā gāthā abhāsi:

9. ‘Anikkasāvo kāsavaṇ yo vatthaṇ paridahessati,⁸
apeto damasaccena, na so kāsavam arahati.

10. ‘Yo ca vantakasāv’ assa sīlesu susamāhito
upeto damasaccena sa ve kāsavam arahatīti.’

Chaddantajātakenāpi ca⁹ ayam attho dīpetabbo’ ti.¹⁰
Tattha ‘anikkasāvo’ ti rāgādihi¹¹ kasāvehi saka-
sāvo; paridahessatīti’ nivāsanapārupaṇaattaraṇaṇa-
sena paribhuñjissati—‘paridahissatīti’¹² pi pāṭho;
apeto damasaccenā’ ti indriyadamanena¹³ c’eva para-
matthasaccapakkhikena vacīsaccena ca apeto viyutto¹⁴
paricatto ti attho; ‘na so’ ti, so evarūpo puggalo
kāsavaṇ paridahitūṇ nārahati; ‘vantakasāv’ assā’ ti
catūhi maggehi vantakasāvo chaḍḍitakasāvo¹⁵ pahīna-
kasāvo assa; ‘sīlesū’ ti catupārisuddhisīlesu; ‘susa-
māhito’ ti suṭṭhu samāhito suṭṭhito¹⁶ ‘upeto’ ti
indriyadamanena c’eva¹⁷ vuttappakārena ca saccena¹⁸
upagato,¹⁹ ‘sa ve’ ti so evarūpo puggalo taṇ gandha-
kāsāvavattaṇ²⁰ aharatīti.’²¹

¹ K. kāsavaṇ; corr. to °vaṇ.

² K. gives all vs. 9—om. pe and sa ve kā° ar°.

³ K. a. gāthaṇ.

⁴ K. vatvā taṇ visajesi for āha.

⁵ B. a. jātaṇ samodhānesi.

⁶ K. a. vatvā.

⁷ F., C., C^a. dhāreti.

⁸ B. paridahissati.

⁹ K. °jake nāma. F. C. om. ca.

¹⁰ K. a. yevā. F. Jāt. v. 50.

¹¹ S. kāmarāg°.

¹² F. paridadhassatīti. B. paridha°.

¹³ B. °damena—and so infra.

¹⁴ K. vimutto.

¹⁵ C^a. om.

¹⁶ K. suṭṭhahito.

¹⁷ C. C^a. ca.

¹⁸ K. vacīsa°.

¹⁹ K. upeto.

²⁰ B. kāsāvavattaṇ, in brackets.

²¹ C^a. arahatīti.

Gāthāpariyosāne so¹ disāvāsiko bhikkhu sotāpanno jāto;² aññe pi bahū³ sotāpattiphalādini pāpuṇṇsu; desanā mahājanassa sātthikā ahoṣīti.

Devadattassa vatthu sattamaṇ.⁴

8. AGGASĀVAKA-VATTHU

‘Asāre sāramatino’ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Veluvane viharanto⁵ aggasāvakehi niveditaṇ Sañ-jayassa anāgamaṇaṇ ārabba kathesi.

Tatrāyaṇ anupubbikathā:⁶ Amhākaṇ hi Satthā ito kappasatasahassādhikānaṇ catunnaṇ asaṅkheyyānaṇ mat-thake Amaravatīnagare⁷ Sumedho nāma brāhmaṇaku-māro hutvā, sabbasippesu⁸ nipphattiṇ patvā, mātāpi-tunnaṇ⁹ accayena anekakoṭisaṅkhaṇ dhaṇaṇ pariccajivā, isipabbajjaṇ pabbajivā, Himavante vasanto jhānābhiñ-ṇaṇ¹⁰ nibbattetvā, ākāseṇa gacchanto Dīpaṅkaradasaba-lassa Sudassanavihārato Rammanagaraṇ¹¹ pavisanat-thāya¹² maggaṇ sodhiyamānaṇ¹³ disvā, sayam pi ekam¹⁴ padesaṇ gahetvā¹⁵ tasmiṇ asodhite¹⁶ yeva āgatassa Satthuno attānaṇ setuṇ katvā¹⁷ kalale attharivā: ‘Satthā sasāvaka-saṅgho kalalaṇ anakkamitvā maṇ akka-manto gacchatū’ ti nipanno, Satthārā taṇ¹⁸ disvā va: ‘Buddhaṅkuro¹⁹ esa anāgate kappasatasahassādhikānaṇ

¹ F. om.

² B. ahoṣi.

³ C^a. subahū.

⁴ C^a. dinnagandhakāsāvavatthū.

⁵ K. a. dvihi.

⁶ C^a. ānu°.

⁷ B. Amaravatīnāma°. F. Amaranaṅgare. C. C^a. Ama-ranagare.

⁸ K. °sippānaṇ. F., C., C^a. °sippe.

⁹ B. K. °ūnaṇ (*constant variant*).

¹⁰ K. °āni.

¹¹ B. Rammavatīnagare. K. Ambaravatīna°.

¹² F. Rammanaṅgarapa°.

¹³ C. S. a. janay.

¹⁴ K. eka°.

¹⁵ K. a. sodessāmi ti.

¹⁶ K. anitthiṭe.

¹⁷ K. a. ajinacammaṇ. B. ajinacammaṇ *after* kalale.

¹⁸ K. C^a. om.

¹⁹ K. °karo.

catunnaṃ asaṅkheyyānaṃ pariyosāne Gotamo nāma
 Buddho bhavissatīti' vyākato; tassa Satthuno aparab-
 hāge Koṇḍañño, Maṅgalo¹ Sumano, Revato,² Sobhito,
 Anomadassī, Padumo, Nārado, Padumuttaro, Sumedho,
 Sujāto, Piyadassī, Atthadassī, Dhammadassī, Siddhattho,
 Tisso, Phusso, Vipassī, Sikhī, Vessabhū, Kakusandho,³
 Koṇāgamano, Kassapo⁴ ti lokay obhāsetvā uppannānaṃ
 imesam pi tevīsatiyā⁵ Buddhānaṃ santike laddhavyā-
 karaṇo, dasa pāramiyo dasa upapāramiyo dasa para-
 matthapāramiyo ti samatiṃsapāramiyo pūretvā, Vessa-
 tarattabhāve tthito⁶ pathavikampanāni⁷ mahādānāni
 datvā, puttadāraṃ pariccajītvā āyupariyosāne Tusitapure⁸
 nibbattitvā,⁹ tattha jāvatīyukaṃ tathā dasasahassacak-
 kavāḷadevatāhi sannipatitvā :¹⁰

'Kālo' yaṃ¹¹ te mahāvīra, uppajja mātukucchiyaṃ
 sadevakan¹² tārayanto, bujjhassu amataṃ padaṃ' ti

vutte,¹³ pañca mahāvilokanāni viloketvā,¹⁴ tato cuto
 Sakyarājakule paṭisandhiṃ gahetvā,¹⁵ tattha mahāsam-
 pattiyaṃ parihariyamāno¹⁶ anukkamena bhadrayobbanāṃ
 patvā, tiṇṇaṃ utūnaṃ anucchavikesu tīsu pāsādesu deva-
 lokasiriṃ viya rajjasiriṃ¹⁷ anubhavanto uyyānakīḷaya
 gamanasamaye anukkamena jīṇṇavyādhimatasaṅkhāte¹⁸

¹ K. Suma°.

² K. Revatto.

³ Kakku°.

⁴ K. a. cā.

⁵ F. tevīsatiyānaṃ. B. catuvīsatiyā.

⁶ K. a. sattakkhattuṃ.

⁷ K. °kampādini. S. °kampanādini.

⁸ K. Tussipure.

⁹ K. B. °etvā.

¹⁰ K. a. Buddhathūya yūcitto.

¹¹ F., C., C°. om. B. deva° for yaṃ te.

¹² K. sadevalokaṃ.

¹³ K. taṃ sutvā for vutte.

¹⁴ K. a. Kālaṃ desaṃ ca dipaṃ ca kulāṃ mātaram eva
 ca ime pañca viloketvā uppajjanti mahāyasā ti (*two*
verses). B. *likewise, but has* uppajjati mahāyaso, *and puts*
the vss. after vutte.

¹⁵ B. a. dasamāsaccayena mātukucchito vijāyi soḷasavas-
 sakāle tattha, etc.

¹⁶ K. parivā°.

¹⁷ C°. om. K. om. ra°.

¹⁸ F. °saṅkhyāte.

tayo devadūte disvā, sañjātasajvego nivattitvā, catutthavāre¹ pabbajitaṃ² disvā, 'sādhū pabbajjā' ti pabbajjāya ruciṃ uppādetvā, uyyānaṃ gantvā tattha divasaṃ khepetvā Maṅgalapokkharanūṭire nisinno kappakavesaṃ gahetvā āgatena Vissakammena³ devaputtena alaṅkatapaṭiyātto Rāhulakumārassa jātasāsanaṃ sutvā, puttasiṇehassa balavabhāvaṃ ñatvā: 'yāva idaṃ bandhanaṃ na vaddhati,⁴ tāvad eva naṃ chindissāmīti' cintetvā, sāyaṃ nagaraṃ pavisanto:

'Nibbutā nūna sā mātā nibbuto nūna so pitā
nibbutā nūna sā nārī, yassāyaṃ idiso patīti'

Kisāgotamiyā⁵ nāma pitucchādhītāya bhāsitaṃ imaṃ gāthaṃ sutvā: 'ahaṃ imāya nibbutapadaṃ sāvito' ti⁶ muttāhāraṃ omuñcitvā tassā pesetvā, attano bhavanaṃ⁷ pavisitvā sirisayane nipanno⁸ niddūpagatānaṃ nātakithīnaṃ vippakāraṃ disvā, nibbiṇṇahadayo⁹ Channaṃ utthāpetvā, Kanthakaṃ¹⁰ āharāpetvā Kanthakaṃ āruya Channasahāyo dasasahassacakkavāḷadevatāhi parivuto mahābhinnikkhammaṇaṃ nikkhamitvā, Anomānāmanadīṭire¹¹ pabbajitvā, anukkamena Rājagahaṃ gantvā, tattha piṇḍāya caritvā Paṇḍavapabbatapabbhāre nisinno Magadharaṇṇo¹² rajjena nimantiyamāno taṃ paṭikkhipitvā, sabbaññutaṃ patvā, attano vijitaṃ āgamanatthāya tena gahitapaṭiṇṇo Ālāraṇ ca Uddakaṇ¹³ ca upasaṅkamtvā, tesāṃ santike adhigatavisesaṃ¹⁴ adisvā¹⁵ analaṅkaritvā¹⁶ chabbassāni mahāpadhānaṃ padahitvā, visākhapuṇṇama-

¹ C. C^a. catutthe vāre.

² S. °tarūpaṃ.

³ New S. ed. °kammunā. B. Visukammena. C. C^a. °kammade°. K. Vissakammanā.

⁴ K. na bbaddhati

⁵ K. kissā°. F. Kisagotamināmapitucchādhītābhā°.

⁶ K. tīti vato.

⁷ B. gabbhaṃ.

⁸ C., C^a., K. nisinno. (K. has panno erased.)

⁹ K. nibbindha°. B. nibbinda°. ¹⁰ K. B. °ṇṭh°.

¹¹ B. C^a. Anomānaditīre.

¹² B. and new S. raṇṇā

¹³ C^a. Uddālakaṇ. K. B. Udakaṇ. ¹⁴ C^a. a. anuttame.

¹⁵ F., K., B. om.

¹⁶ C. C^a. om. K. analabbhitvā.

divase¹ pāto va Sujātāya dinnapāyāsam paribhuñjitvā, Nerañjarāya nadiyā suvaṇṇapātiṇ² pavāhetvā, Nerañjarāya nadiyā³ tīre Mahāvanasaṇḍe nānāsamāpattihi divasabhāgaṇ vītinaṃmetvā, sāyaṇhasamaye sotthiyena dinnāṇ tiṇaṇ gaḥetvā, Kālena nāgarājena⁴ abhiththutaguno bodhimaṇḍaṇ āruyha, tiṇāni santharitvā: 'na tāv' imaṇ⁵ pallaṅkaṇ bhindissāmi yāva me anupādāya āsavehi cittaṇ vimuccatīti⁶ patiññaṇ katvā, puratthābhimukho⁷ nisīditvā⁸ suriye anattāhamite⁹ yeva Mārabalaṇ vidhamitvā, paṭhamayāme pubbenivāsaññaṇ¹⁰ majjhimayāme¹¹ cutūpapātaññaṇ¹² patvā,¹³ pacchimayā-māvasāne paccayākāre ñānaṇ otāretvā,¹⁴ dasabalacatuvesārajjādisabbagunapatimaṇḍitaṇ sabbaññutaññaṇ paṭivijjhitvā,¹⁵ sattasattāhaṇ bodhimaṇḍe¹⁶ vītinaṃmetvā, aṭṭhame sattāhe ajapālanigrodhamūle nisinno dhammagambhīratāpaccavekkhaṇena¹⁷ appossukkataṇ āpajjamāno dasasahassacakkavālamahābrahmaparivārena¹⁸ Sahampatibrahmuṇā¹⁹ āyācitadhammadesano²⁰ buddhacakkhunā lokaṇ oloketvā Brahmuno²¹ ca ajjhesanaṇ adhivāsetvā: 'kassa nu kho ahaṇ paṭhamaṇ dhammaṇ deseyyaṇ' ti olokento Ālāruddakānaṇ kālakatābhāvaṇ ñatvā, pañcavaggiyānaṇ bhikkhūnaṇ bahūpakārataṇ²² anussaritvā, utthāyāsanaṇ

¹ F. *corr.* °mādivase. K. °punṇami°.

² F. svaṇṇā°.

³ K. *om.*

⁴ K. kālanā°.

⁵ C°. a. sita°.

⁶ C. C°. vimucissatīti. K. vimuñcissatīti. B. na before vi°.

⁷ K. puratthimā°.

⁸ C. nisīdi.

⁹ K. B. aṭṭhaṅgamite.

¹⁰ K. C°. ññānaṇ.

¹¹ K. a. patvā. ¹² K. catūpapapāta°. F. C°. cutuppāta°.

¹³ K. nibbattetvā.

¹⁴ K. a. aruṇugamanasamaye.

¹⁵ K. patibujjhitvā. (K. *al.* patibujjh° for paṭivijjh°.)

¹⁶ K. °maṇḍale.

¹⁷ K. °atāya.

¹⁸ C°. dasasahassī°. C. dassasahassi°. F., C., C°, K. *om.* cakkavāla. C. C°. °mahābrā°.

¹⁹ K. Sahapati°.

²⁰ K. āyācitaṇ dhammaṇ desento.

²¹ F. Brahmaṇo. C. K. Brāhmuno. B. *om.* ca.

²² K. °raṇ.

Kāsipuraṇ gacchanto antarāmagge¹ Upakena² saddhiṇ mantetvā āsāḥipuṇṇamadvase³ Isipatane migadāye pañcavaggiyānaṇ⁴ vasaṇatthānaṇ patvā, te⁵ ananucchavikena samudācārena samudācarante saññāpetvā, Aññakoṇḍāññāpamukhe⁶ atthārasa brahmakoṭiyo⁷ amataṇ⁸ pāyento⁹ dhammacakkaṇ pavattetvā, pavattavaradhammacakko¹⁰ pañcamiyaṇ¹¹ pakkhassa sabbe pi¹² te bhikkhū arahatte patitthāpetvā, taṇ divasam eva Yasassa kulaputassa¹³ upanissayasampattiṇ disvā taṇ rattibhāge nibbijjivā¹⁴ gehaṇ pahāya nikkhantaṇ.¹⁵ 'ehi Yasā' ti pakkosivā, tasmiṇ ñeva rattibhāge sotāpattiphalāṇ patvā punadvase arahattaṇ pāpetvā¹⁶ apare¹⁷ pi tassa sahāyake catupaṇṇāsajane ehibhikkhupabbajjāya¹⁸ pabbājetvā arahattaṇ¹⁹ pāpesi.

Evaṇ loka ekasatthiya arahantesu jātesu vutthavasso pavāretvā.²⁰ 'caratha bhikkhave cārikaṇ' ti satthibhikkhū²¹ disāsu pesetvā sayāṇ Uruvelāṇ²² gacchanto antarāmagge Kappāsikavanasaṇḍe tiṇsajane²³ Bhaddavaggiyakumāre vinesi. Tesu sabbapacchimako sotāpanno, sabbuttamo anāgāmī ahosi; te pi²⁴ sabbe ehibhikkhubhāven' eva pabbājetvā disāsu pesetvā, sayāṇ Uruvelāṇ gantvā adḍhuddhāni pāṭihāriyasahassāni²⁵ dassetvā,

¹ K. antarāya ma°.

² F. corr. upāsakena. K. a. ājivakena.

³ F. C. asāḥipuṇṇamā°. C. āsāḥipuṇṇama°. B. āsāhi°. K. °mi°.

⁴ K. a. bhikkhūnaṇ.

⁵ K. tena.

⁶ C. Aññā°. K. B. Aññāta°. K. °ppa°.

⁷ K. brāhma°.

⁸ C. amatapānaṇ. C. amataṇ pānaṇ.

⁹ K. pāyetvā.

¹⁰ K. pavattitapavara°. B. pavattita°.

¹¹ K. pañcamigatiyaṇ.

¹² F., C., C. om.

¹³ B. Yasakula°.

¹⁴ K. nibbhinditvā. B. nibbind° in brackets.

¹⁵ K. nikkhamantaṇ. C. a. tam. B. a. taṇ disvā.

¹⁶ F. pāpesi.

¹⁷ B. aparabhāge.

¹⁸ C. ehi bhikkhū bhāvāya.

¹⁹ C. arahatte.

²⁰ K. a. satthā.

²¹ F. satthiṇ bhi°.

²² C. Uruvelāyaṇ. K. Uluvelāṇ (gen. Uru°).

²³ F. C. tiṇsajojane.

²⁴ C. a. satte.

²⁵ K. °ssā.

Uruvelakassapādayo saḥassajaṭṭilaparivāre tebhātikajaṭṭile vinetvā, ehibhikkhubhāven' eva pabbājetvā, Gayāsise nisīdāpetvā ādittapariyāya desanāya¹ arahatte paṭiṭṭhāpetvā, tena arahantasahassena² parivuto Bimbisārarañño dinnāṇ paṭiññaṇ mocessamīti' Rājagahanagarūpacāre Laṭṭhivanuyyānaṇ gantvā, 'Satthā kira āgato' ti sutvā dvādasanahutehi³ brāhmaṇagahapatikehi saddhiṇ āgatassa rañño madhuradhammakathaṇ kathento rājānaṇ ekādasahi nahutehi⁴ saddhiṇ sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhāpetvā, ekanahutaṇ saraṇesu⁵ paṭiṭṭhāpetvā, punadivase Sakkena devarañña⁶ māṇavakavaṇṇaṇ⁷ gahetvā abhiṭṭhutaṇaṇo Rājagahanagaraṇ⁸ pavisitvā, rājanivesane katabhattakicco Veḷuvanārāmaṇ paṭiggahetvā, tatth' eva vāsaṇ kappesi; tattha naṇ Sāriputtamoggallānā upasaṅkamiṇsu.

Tatrāpi ayaṇ⁹ ānupubbikathā:¹⁰ Anuppanne yeva hi Buddhhe Rājagahato avidūre Upatissagāmo Kolitagāmo ti¹¹ dve brāhmaṇagāmā ahesuṇ.¹² Tesu Upatissagāme Rūpasāriyā nāma brāhmaṇiyā gabbhassa paṭiṭṭhitadivase yeva Kolitagāme Moggaliyā nāma brāhmaṇiyā¹³ pi gabbho paṭiṭṭhahi. Tāni kira dve pi kulāni yāva sattamā kulaparivaṭṭā¹⁴ ābaddhaparibaddhasahāyakān'¹⁵ eva; tāsaṇ¹⁶ dvinnam pi ekadivasam eva¹⁷ gabbhaparihāraṇ adaṇsu. Tā ubho pi dasamāsaccayena putte vijāyiṇsu; nāmagaḥaṇadivase Sāriyā brāhmaṇiyā¹⁸ puttassa Upatissagāmake¹⁹ jeṭṭhakulassa puttattā 'Upatisso' ti nāmaṇ

¹ B. a. ne.

² C^a. °saḥassapari°.

³ K. °nahuttehi (°tt° al.).

⁴ K. ekādasana°.

⁵ K. tisa°.

⁶ K. C^a. °rañño. B. °rājena.

⁷ F. C^a. māṇavavaṇṇaṇ.

⁸ K. °gahaṇ.

⁹ C. C^a. °p'āyaṇ. K. tatrāyaṇ.

¹⁰ F., C., C^a. anu° (constant var.).

¹¹ F. C. om. K. cā ti.

¹² F. C. om. C^a. °gāmāhesuṇ.

¹³ F. Moggallānāmabrā°. C. Mogallānabrā°. C^a. Moggall°.

¹⁴ K. °vattāni.

¹⁵ K. āvaddha°. F. °paribaddhā (?) sa°. K. °pati°. B. °paṭi°.

¹⁶ C. °kān' etāsaṇ.

¹⁷ K. °divase meva.

¹⁸ F., C., C^a. Sāribrā°.

¹⁹ C^a. °gāme.

karinsu;¹ itarassa Kolitagāme jetṭhakulassa puttattā 'Kolito' ti nāmaṃ karinsu.² Te ubho pi³ vuḍḍhim⁴ anvāya sabbasippānaṃ pāraṃ agamaṃsu. Upatissamānavassa kilanattāya nadiṃ vā uyyānaṃ vā gamanakāle pañca suvaṇṇasivikāsātāni parivārāni⁵ honti; Kolitamānavassa pañca ājaññarathasātāni. Dve pi janā pañca⁶ pañca mānavakasataparivārā honti. Rājagahe ca anusayvaccharaṃ giraggasamajjaṃ⁷ nāma hoti.⁸ Tesā dvinnam pi ekatṭhāne yeva mañcam⁹ bandhanti; dve pi ekato va nisiditvā samajjaṃ passantā¹⁰ hasitabbatṭhāne hasanti, saṃvegatṭhāne saṃvegaṃ janayanti¹¹ dāyaṃ¹² dātuṃ yuttatṭhāne dāyaṃ¹³ denti. Tesā iminā va niyāmena ekadivasāṃ¹⁴ samajjaṃ passantānaṃ paripākagatatā¹⁵ ñāṇassa purimesu divasesu¹⁶ viya hasitabbatṭhāne hāso vā saṃvegatṭhāne saṃvegajananāṃ¹⁷ vā¹⁸ dātuṃ yuttatṭhāne dānaṃ¹⁹ vā nāhosi.²⁰ Dve pi pana janā evaṃ cintayinsu: 'kiṃ ettha oloketabbam atthi, sabbe p'ime²¹ appatte vassasate apaṇṇattikabhāvaṃ gamissanti, amhehi pana ekaṃ mikkhadhammaṃ²² pariyesituṃ vaṭṭatitī' ārammaṇaṃ gahetvā nisīdinsu. Tato Kolito Upatissaṃ āha: 'samma Upatissa na tvaṃ aññesu divasesu²³ viya haṭṭhapahaṭṭho²⁴ anattamanadhātuko 'si, kiya te salakkhitā' ti.²⁵ 'Samma Kolita etesaṃ olokane saro

¹ K. akaṃsu.² C. C^a. kariṃsū ti.³ F. om.⁴ C. uddhim.⁵ F., C., C^a. parivārā. F. corr. om.⁶ F. C^a. om.⁷ C^a. °samāpajjaṃ. K. °samajo.⁸ K. C^a. honti. B. ahosi.⁹ K. matipatiññaṃ for ma°.¹⁰ C^a. rep.¹¹ K. saṃvejanti. C^a. saṃvijjanti. C. B. saṃvejenti.¹² C. C^a. om.¹³ C^a. dāyadam.¹⁴ C. a. pi taṃ. C^a. a. pi.¹⁵ F. °gatassa.¹⁶ F. purimesu.¹⁷ K. C^a. saṃvego.¹⁸ K. a. dāyaṃ.¹⁹ K. dāyaṃ.²⁰ F. nāhoti; corr. K. na hoti. C^a. na hosi.²¹ F. v'ime.²² F. ekamo°.²³ C. aññadi°.²⁴ K. a. idāni.²⁵ K. a. So āha.

nāma¹ natthi, niratthakam etaṇ,² attano makkhadhammaṇ gavesituṇ vaṭṭatti' idaṇ cintayanto nisinn'o'mhi; tvaṇ pana kasmā anattamano' ti.³ So pi tath' eva āha.⁴

Ath' assa attanā saddhiṇ ekajjhāsayanāṇ ñatvā Upa-tisso āha :⁵ 'amhākaṇ ubhinnaṃ pi sucintitaṇ, makkha-dhammaṇ pana⁶ gavesantehi⁷ ekā pabbajjā⁸ laddhuṇ vaṭṭati, kassa santike pabbajāmā' ti.

Tena kho pana samayena Saṇjayo⁹ paribbājako Rāja-gahe paṭivasati, mahatiyā paribbājikaparisāya¹⁰ saddhiṇ. Te 'tassa santike pabbajissāmā' ti, pañca māṇavakasatāni 'sivikā¹¹ ca rathe ca gahetvā gacchathā' ti uyyojetvā,¹² pañcahi pi satehi saddhiṇ Saṇjayassa santike pabbajisū. Tesāṇ pabbajitakālato¹³ paṭṭhāya Saṇjayo atirekalābhag-gayasaggappatto ahosi,¹⁴ katipāhen' eva sabbaṇ Saṇja-yassa samayaṇ parimadditvā : 'ācariya tumhākaṇ jānana-samayo ettako va, udāhu uttarim pi atthīti' pucchisū. 'Ettako va; sabbaṇ tumhehi ñātaṇ' ti vutte,¹⁵ cinta-yisū : 'evaṇ satī imassa santike brahmacariyavāso¹⁶ niratthako, mayaṇ yaṇ¹⁷ makkhadhammaṇ gavesituṇ nikkhantā taṇ¹⁸ imassa santike uppādetuṇ na sakkoma,¹⁹ mahā kho pana Jambudīpo gāmanigamarājadhāniyo carantā²⁰ addhā²¹ makkhadhammadesakaṇ kañci ācariyaṇ labhissāmā' ti. Tato paṭṭhāya yattha yattha 'paṇ-ḍitasamaṇabrāhmaṇā atthīti'²² vadanti, tattha tattha gantvā sākacchaṇ karonti. Tehi puṭṭhapaṇḥaṇ aṇṇe

¹ C., C^a., K., B. om.

² C. °kam ev' etaṇ. C^a. °kam eva taṇ.

³ K. B. 'sīti. ⁴ C. tath' evāha.

⁵ K. a. samma.

⁶ K. a. gavesituṇ vaṭṭati.

⁷ K. a. nāma.

⁸ K. B. ekaṇ °jjaṇ.

⁹ B. a. māma.

¹⁰ K. °aka°.

¹¹ K. B. °kāyo.

¹² B. a. te ubho pi ekāya sivikāya ekena rathena gantvā—then Saṇjayassa, etc.

¹³ K. corr. °itato.

¹⁴ C^a. a. tena. K. a. te.

¹⁵ K. a. te.

¹⁶ F. a. va.

¹⁷ K. B. om.

¹⁸ C. C^a. so. K. caramānā.

¹⁹ C^a. sakkā amhākaṇ (Kho, etc.).

²⁰ F. a. tattha.

²¹ B. makkhadhammaṇ desitaṇ kiñci.

²² K. santī.

kathetun na sakkonti; te pana¹ tesan pañhan vissaj-jenti; evam sakalajambudipā² parigaṇhitvā³ nivattitvā sakatṭhānam eva⁴ āgantvā: 'samma Kolita amhesu⁵ yo paṭhaman amatan adhigacchati, so itarassa⁶ ārocetū' ti⁷ katikan akansu. Evaṇ tesu katikan katvā viharantesu Satthā vuttānukkamena⁸ Rājagahan patvā Veluvanan paṭiggahetvā Veluvane viharati; tadā:⁹ 'caratha bhikkhave cārikan bahujanahitāyā' ti ratanattayagunappakāsanatthan¹⁰ uyyojitānan ekasatṭhiyā arahantānan antare¹¹ pañcavaggiyānan abbhantaro¹² Assajimahāthero¹³ paṭini-vattitvā Rājagahan āgato punadivase pāto va patta-cīvaran ādāya Rājagahan piṇḍāya pāvīsi. Tasmiṇ samaye Upatissaparibbājako pāto va bhattakiccan katvā Paribbājakārāman gacchanto theran disvā cintesi: 'mayā evarūpo nāma pabbajito na ditṭhapubbo yeva ye loke arahanto¹⁴ vā arahattamaggaṇ vā samāpannā,¹⁵ ayaṇ tesan bhikkhūnan¹⁶ aññataro. Yannūnāhan iman bhikkhun upasaṅkamitvā puccheyyaṇ: 'kaṇsi¹⁷ tvaṇ āvuso uddissa pabbajito, ko vā te Satthā, kassa vā tvaṇ dhamman rocesīti.' Ath' assa etad ahosi: 'akālo kho iman bhikkhun pañhan pucchitun, antaragharan¹⁸ pavitṭho piṇḍāya carati. Yannūnāhan iman bhikkhun piṭṭhito¹⁹ piṭṭhito anubandheyyan, atthikehi upaññatan²⁰ maggaṇ' ti. So theran laddhapinḍapātan aññataran okāsan gacchantan disvā nisīditukāmatan c'assa ñatvā

¹ C^a. om.² K. °jambū°.³ K. a. pacchā.⁴ C^a. °tṭhān' eva.⁵ F. om.⁶ F., C., C^a., B. om.⁷ K. a. aññamaññan.⁸ K. anukk°.⁹ K. a. Satthārā.¹⁰ C^a. °tṭhāya.¹¹ K. antare after pa°.¹² F. C. abhantare. C^a. B. abbhantare.¹³ F., C., C^a. Assajithero. K. Assajitathero.¹⁴ F. corr. arahantā (?).¹⁵ C. samāpatto. C^a. samāpattan vā.¹⁶ K. bhikkhu.¹⁷ F. corr. k'āsi.¹⁸ K. a. ayaṇ.¹⁹ K. om.²⁰ C^a. upasa°.²¹ B. a. piṭṭhito piṭṭhito anubandhīti.

attano paribbājakapīṭhakaṃ¹ paññāpetvā adāsi; bhattakiccapariyosāne pi'ssa attano kuṇḍikāya udakaṃ adāsi. Evaṃ ācariyavattaṃ katvā katabhattakiccena therena saddhiṃ madhurapaṭisanthāraṃ katvā evaṃ āha²: 'vip-pasannāni³ kho pana⁴ te āvuso indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo, pariyodāto, kaṃsi⁵ tvaṃ āvuso uddissa pabbajito, ko vā te Satthā, kassa vā⁶ tvaṃ dhammaṃ rocesīti' pucchi. Thero cintesi: 'ime paribbājakā nāma sāsanaṃsa paṭipakkhabhūtā, imassa sāsane⁷ gambhīrataṃ dassessāmīti⁸ attano navakabhāvaṃ dassento āha: 'ahaṃ kho āvuso navo acirappabbajito adhunāgato imaṃ dhammavinayaṃ,⁹ na tāvāhaṃ¹⁰ sakkhissāmi vitthārena dhammaṃ desetum' ti. Paribbājako: 'ahaṃ Upatisso nāma, tvaṃ yathā sattiyā appaṃ vā bahuṃ vā vadatu;¹¹ etaṃ nayasatena nayasahassena paṭivijjhitum mayhaṃ bhāro' ti cintetvā āha:

'Appaṃ vā bahuṃ vā bhāsaṃsu
atthañ ñeva me brūhi
atthen' eva¹² me attho
kiṃ kāhasi vyañjanaṃ bahuṃ' ti.

Evaṃ vutte, thero: 'ye dhammā hetuppabbhavā' ti¹³ gāthaṃ āha. Paribbājako paṭhamapadadvayam eva sutvā sahasanayasampanne¹⁴ sotāpattiphale¹⁵ paṭiṭṭhahi, itaraṃ

¹ F. °piṭṭhikaya. C^a. °pīṭhaṃ.

² K. om. evaṃ āha.

³ F. pavippa°; corr. paṭippa°.

⁴ F., C., C^a, K. om. B. om. te.

⁵ F. corr. k'āsi.

⁶ K. a. dhammassa vā. C^a. Kasmā for Kassa vā.

⁷ B. sāsanaṃsa.

⁸ K. a. atha kho thero.

⁹ F. dhammaṃ vi°.

¹⁰ C^a. na yannūnāhaṃ. F. na, nāhaṃ. K. na tāva.

¹¹ F. vadatha. K. C^a. vada.

¹² C., C^a, K. atthena.

¹³ K. a. tesāṃ hetum Tathāgato, tesāñ ca yo nirodho evaṃvādi mahāsamaṇo (completing the verses).

¹⁴ K. B. °patimaṇḍite for °sampanne.

¹⁵ K. °magge for phale.

padadvayaṃ sotāpannakāle¹ niṭṭhāpesi.² So pi³ sotāpanno⁴ hutvā uparivisesse appavattante 'bhavissati ettha kāraṇaṃ' ti sallakkhetvā theraya āha : 'bhante mā upari-dhammadesanaṃ vaḍḍhayittha, ettakam eva hotu,⁵ kuhiṃ amhākaṃ⁶ Satthā vasatīti.' 'Veḷuvane⁷ āvuso' ti. 'Tena hi bhante tumhe purato yātha;⁸ mayhaṃ eko sahāyako atthi, amhehi ca aññamaññaṃ katikā katā,⁹ "yo¹⁰ paṭhamayaṃ amataṃ¹¹ adhigacchati so āroceṭū" ti, ahaṃ taṃ paṭiññaṃ¹² mocetvā mama¹³ sahāyakaṃ gahetvā tumhākaṃ gatamaggen'¹⁴ eva Satthu santikaṃ āgamis-sāmiti'¹⁵ pañcapatitṭhitena therassa pādesu¹⁶ nipatitvā, tikkhattum padakkhiṇaṃ katvā, theraya uyyojetvā, Parib-bājakārāmaḥhimukho āgamāsi. Kolitaparibbājako taṃ dūrato vāgacchantaya¹⁷ disvā : 'ajja mayhaṃ sahāya-kassa¹⁸ mukhavaṇṇo na aññadivasesu¹⁹ viya, addha tena amataṃ adhigataṃ bhavissatīti' amatādhigamaṃ pucchi. So pi'ssa : 'Ām'²⁰ āvuso amatam adhigataṃ' ti paṭi-jānitvā, tam eva gātham abhāsi. Gāthāpariyosāne Kolito sotāpattiphale patitṭhahitvā āha : 'kuhiṃ kira samma amhākaṃ Satthā vasatīti.'²¹ 'Veḷuvane kira samma,²² evaṃ no ācariyena Assajittherena kathitaṃ' ti. 'Tena hi samma āyāma, Satthāraṃ passissāmā' ti. Sāriputtatthero ca nāma esa sadāpi ācariyapūjako va²³ tasamā sahāyakaṃ²⁴ evam āha : 'samma amhehi amataṃ²⁵ adhigataṃ amhākaṃ ācariyassa Sañjaya-paribbājakassāpi kathessāma; bujjha-

¹ K. sotāpatiphalakāle. B. sotāpattiphalappattakāle.

² F. niṭṭhāsi. ³ F., C., C^a. om. ⁴ K. sotāpattipanno.

⁵ K. hoti.

⁶ K. tumhākaṃ.

⁷ K. a. viharati.

⁸ F. ṭhāta. C^a. yathā.

⁹ B. katikaṃ katvā and a. amhesu.

¹⁰ F. rep.

¹¹ C. C^a. am^o pa^o. ¹² C^a. om.

¹³ F., C., C^a, B. om.

¹⁴ F. āgamanama^o.

¹⁵ F. B. °ssāmāti.

¹⁶ B. pādāmūlesu.

¹⁷ C., C^a, K., B. va ā^o.

¹⁸ K. sahāyassa.

¹⁹ K. aññesu di^o.

²⁰ F., K., B. om.

²¹ K. pativ^o.

²² C. C^a. sammāti.

²³ F. om.

²⁴ C., C^a, K. sahāyayaṃ.

²⁵ F. om. C., C^a, B. adhigataṃ amataṃ.

māno paṭivijjhissati,¹ apaṭivijjhanto amhākaṇ saddahitva Satthu santikaṇ gamissati, Buddhānaṇ desanaṇ² sutvā maggaphalapaṭivedhaṇ karissatīti.' Tato³ dve pi janā Sañjayassa santikaṇ agamaṇsu. Sañjāyo te disvā: 'kiṇ tātā koci vo amatamaggadesako laddho' ti pucchi. 'Āma ācariya laddho, Buddho loke uppanno, dhammo⁴ uppanno, saṅgho⁵ uppanno, tumhe tucche asāre⁶ vicaratha,⁷ etha Satthu santikaṇ gamissāmā⁸ ti. 'Gacchatha tumhe, ahaṇ na sakkhissāmīti.' 'Kiṇ kāraṇā' ti.⁹ 'Ahaṇ mahājanassa ācariyo hutvā vicariṇ, tassa¹⁰ me antevāsi-bhāvo¹¹ cāṭiyā udañcanabhāvappatti¹² viya hoti, na sakkhissām' ahaṇ¹³ antevāsikavāsaṇ¹⁴ vasituṇ' ti. 'Mā evaṇ karittha¹⁵ ācariyā' ti. 'Hotu tātā gacchatha tumhe, nāhaṇ sakkhissāmīti.' 'Ācariya loke Buddhassa uppannakūlato paṭṭhāya mahājano gandhamālādihattho gantvā tam eva pūjessati, mayam pi tatth' eva gamissāma, tumhe kiṇ karissathā' ti. 'Tātā kiṇ nu kho imasmiṇ loke dandhā bahū, udāhu paṇḍitā' ti. 'Dandhā ācariya bahū, paṇḍitā nāma katipayā¹⁶ eva¹⁷ hontīti.' 'Tena hi tātā¹⁸ paṇḍitā paṇḍitasamaṇassa¹⁹ Gotamassa santikaṇ gamissanti, dandhā dandhassa²⁰ mama santikaṇ āgamis-

¹ C^a. apaṭi°.

² F. Buddhāde°. K. Buddhassa.

³ F., C., C^a. a. pi.

⁴ F., C., C^a. a. va.

⁵ K. B. a. loke.

⁶ K. a. gahetvā.

⁷ B. a. tasmā.

⁸ K. gacchāmā, and a. so āha.

⁹ K. a. pucchiṇsu—so āha.

¹⁰ B. vicarantassa.

¹¹ K. °vāsikavāso nāma. F. antevāsivāso. C. C^a. a. so.

¹² MSS. and F. are sadly at sea here. Udañcana of S. is a bucket for drawing water out of a well. See M. W., 'Sanskrit Dictionary,' s. r.

¹³ K. °mi'haṇ. C. C^a. °māhaṇ.

¹⁴ F., C., C^a. °vāsivāsaṇ.

¹⁵ F. B. kari.

¹⁶ F. katicī. C. C^a. kati. B. kadāci.

¹⁷ C^a. evaṇ. K. va.

¹⁸ F. om.

¹⁹ F. K. paṇḍitā sa°. B. sa°.

²⁰ F. K. dandhā. B. also, with amhākaṇ for mama. C^a. om.

santi, gacchatha tumhe, nāhaṇ gamissāmiti.' Te 'paññāyissatha tumhe ācariyā'¹ ti pakkamiṇsu. Tesu gacchantesu Sañjayassa parisā bhijji;² tasmiṇ khaṇe ārāmo tuccho ahosi. So tucchaṇ āraṃaṇ disvā uṇhaṇ lohitaṇ chaḍḍesi. Tehi pi saddhiṇ gacchantesu pañcasu paribbājakasatesu Sañjayassa³ aḍḍhateyyasatāni⁴ nivattiṇsu,⁵ attano antevāsikehi aḍḍhateyyehi paribbājaka-satehi saddhiṇ Veḷuvanaṇ agamaṇsu. Satthā catuparisamajjhe nisinno dhammaṇ desento te dūrato va⁶ disvā bhikkhū āmantesi: 'ete⁷ bhikkhave dve sahāyakā⁸ āgacchanti Kolito ca Upatisso ca,⁹ etaṇ me sāvakayugaṇ bhavissati aggaṇ bhaddayugaṇ'¹⁰ ti. Te Satthāraṇ vanditvā ekamantaṇ nisidīṇsu.¹¹ Te Bhagavantaṇ etad avocuṇ: 'labheyyāma mayaṇ bhante Bhagavato santike pabbajjaṇ, labheyyāma upasampadaṇ' ti. 'Etha bhikkhavo' ti,¹² Bhagavā avoca—'svākkhāto¹³ dhammo, caratha brahmacariyaṇ sammā dukkhassa antakiriyaṇ' ti; sabbe iddhimayaṇpattacivaradharā vassasatikatherā viya ahesuṇ.

Atha nesaṇ parisāya¹⁴ caritavasena¹⁵ Satthā dhamma-desanaṇ vaḍḍhesi, ṭhapetvā dve aggasāvake avasesā arahattaṇ pāpuṇiṇsu; aggasāvakānaṇ pana uparimagattayakiccaṇ¹⁶ na niṭṭhāsi. Kiṇ kārāṇa? Sāvakapāramiñāṇassa mahantatāya. Athāyasmā Mahāmoggallāno

¹ C^a. ācariy' assā ti.

² K. corr. bhijjisuṇ.

³ K. a. parisā.

⁴ K. a. °paribbājaka°.

⁵ K. a. te, and rep. attano. B. a. tesu gacchantesu.

⁶ K. B. a. āgacchante.

⁷ F. om.

⁸ F. sahāyā (constant variation in MSS. between simple forms and these in °ka).

⁹ B. cāti, etc.

¹⁰ C^a. a. bhavissati aggaṇ bhaddayugaṇ ti. K. agga-bhaddayuggaṇ bhavissatiti.

¹¹ K. B. a. nisiditvā ca pana.

¹² C^a. labhati for ti e° bh° ti.

¹³ F. C. a. Bhagavatā. C^a. a. vatā.

¹⁴ K. a. pubba°.

¹⁵ F. cariyāva°. C. C^a. parisāyāca°.

¹⁶ F., C., C^a. °maggakiccaṇ.

pabbajitadivasato¹ sattame divase Magadharatthe Kal-
lavālagāmakāṇ upanissāya viharanto thīnamiddhe okka-
mante Satthārā saṇvejito² thīnamiddhaṇ vinodetvā
Tathāgatena dinnāṇ dhātukammaṭṭhānaṇ suṇanto va
uparimaggattayakiccaṇ³ niṭṭhāpetvā, sāvakapāramiññaṇssa
matthakaṇ patto. Sāriputtatthero pi pabbajitadivasato⁴
addhamāsaṇ atikkamitvā Satthārā saddhiṇ tam eva
Rājagahaṇ upanissāya Sūkarakhatalene⁵ viharanto attano
bhāgineyyassa Dīghanakhaparibbājakassa Vedanāparigga-
hasuttante⁶ desiyamāne suttānusārena ñāṇaṇ pesetvā
parassa vaḍḍhitaṇ bhattaṇ⁷ bhuñjanto viya sāvakapāra-
miññaṇssa matthakaṇ patto.⁸ Nanu cāyasmā mahā-
pañño ; atha kasmā Mahāmoggallānato ciratarena
sāvakapāramiññaṇ pāpuṇti.' Parikammamahantatāya ;
yathā hi duggatamanussā⁹ katthaci gantukāmā khippam
eva nikkhamanti, rūjūnaṇ pana hatthivāhanakappanādi-
mahantaṇ¹⁰ parikammaṇ laddhuṇ vaṭṭati, evaṇ sam-
padaṇ idaṇ veditabbaṇ. Taṇ divasam eva¹¹ pana
Satthā vaḍḍhamānakacchāyā¹² Veluvane sāvakasanni-
pātaṇ katvū¹³ dvinnaṇ therānaṇ aggasāvakatṭhānaṇ datvā
Pātimokkhaṇ uddisi. Bhikkhū ujjhāyinsu : ' Satthā muk-
holokanena¹⁴ bhikkhaṇ deti, aggasāvakatṭhānaṇ dentena
nāma paṭhamaṇ pabbajitānaṇ pañcavaggiyānaṇ dātuṇ
vaṭṭati ; ete anolokentena Yasattherapamukhānaṇ pañca-
pannāsāya¹⁵ bhikkhūnaṇ dātuṇ vaṭṭati ; ete anolokentena

¹ K. a. paṭṭhāya.² F. saṇvedito. K. a. ṭhito.³ F. °maggatāya ki°. C^a. maggatthāya ki°.⁴ K. B. a. paṭṭhāya.⁵ C^a. sūkarekhata°. K. sukarakhāda°. C. °khanita-

lene. F. °batelene.

⁶ K. B. °haṇa°.⁷ C., C^a., B. vaḍḍhitabhattaṇ.⁸ K. pāpuṇi.⁹ S. a. yattha.¹⁰ F. °nādiṇ mahantaṇ. B. °dhi.¹¹ F. om. C. C^a. yeva for eva.¹² K. B. om.¹³ F. om.¹⁴ F. °lokena. C. lokana. C^a. °lokantaṇ.¹⁵ F. corr. °paññāsāya. C^a. pannāsāya. K. paññāsānaṇ.

Bhaddavaggiyānaṃ;¹ ete anolokentena Uruvelakassapādināṃ tebhātikānaṃ dātum vaṭṭati,² ettake³ pahāya sabba-pacchāpabbajitānaṃ aggasāvakatṭhānaṃ dentena⁴ mukhaṃ oloketvā dinnāṃ⁵ ti vadimsu.⁶ Satthā: 'kiṃ kathetha bhikkhave' ti pucchitvā, 'idaṃ nāma' ti vutte, 'nāhaṃ bhikkhave mukhaṃ oloketvā bhikkhaṃ⁶ demi, etesaṃ pana attanā attanā patthitapatthitam⁷ eva demi. Aññā-konḍañño⁸ hi ekasmiṃ sasse navavāre⁹ aggasassadānāni dento¹⁰ na⁹ aggasāvakatṭhānaṃ patthetvā¹¹ adāsi; agga-dhammaṃ pana arahattaṃ sabbapaṭhamāṃ paṭivijjhitaṃ patthetvā adāsīti.'¹² 'Kadā Bhagavā ti.' 'Suṇissatha bhikkhave' ti. 'Āma bhante' ti. Bhagavā atitaṃ āhari:¹³

'Bhikkave ito ekanavutikappe Vipassī¹⁴ Bhagavā loke udapādi. Tadā Mahākālo Cūlakālo ti dve bhātikā kuṭimbikā mahantaṃ sālikkhettaṃ vapāpesuṃ. Ath'ekadivasaṃ Cūlakālo sālikkhettaṃ gantvā ekaṃ sālīgabbhaṃ phāletvā khādi; taṃ¹⁵ atimadhuraṃ ahosi. So Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa¹⁶ sālīgabbhadānaṃ dātukāmo hutvā, jeṭṭhakabhātikaṃ upasaṅkamitvā: 'bhātika sālīgabbhaṃ¹⁷ phāletvā Buddhānaṃ anucchavikaṃ katvā¹⁸ pacāpetva, dānaṃ demā' ti āha.¹⁹ 'Kiṃ vadesi tāta,²⁰ sālīgabbhaṃ phāletvā dānaṃ nāma n'eva atite bhūtapubbāṃ nānāgate bhavissati, mā sassaṃ nāsayīti.'²¹ So punappunaṃ yāci

¹ K. a. tiṃsajanānaṃ dātum vaṭṭati. B. a. ti°.

² F. B. om. C. Cā. bhātikānaṃ ete pana.

³ K. ete pan' ettake. B. etena pana ett° mahāthere.

⁴ Cā. corr. a. va tu. B. dadantena. ⁵ K. om.

⁶ K. bhikkhūnaṃ dānaṃ. B. a. na. ⁷ K. patitṭhitam.

⁸ K. B. Aññāta° (al.). ⁹ C. nava. Cā. n'eva.

¹⁰ F. Cā. dente. B. dadante. ¹¹ K. patṭhitvā.

¹² K. taṃ sutvā āhaysu.

¹³ F., C., Cā., B. om. K. om. Bhagavā.

¹⁴ C. Vipassī. B. a. nāma. ¹⁵ F., C., Cā., B. om.

¹⁶ F., C., Cā., B. saṅghassa. ¹⁷ F. sālīkaṃ gabbhaṃ.

¹⁸ K. a. mayaṃ. ¹⁹ K. a. Mahākālo āha. ²⁰ K. B. om.

²¹ K. vināsehi and om. ti. B. na for ma, and a. vutto pi before so.

yeva.¹ Atha naṃ bhātā : 'tena hi khettaṃ dve koṭṭhāse katvā mama koṭṭhāsaṃ anāmasitvā² attano khettaṃ koṭṭhāse yaṃ icchasi taṃ karohi' āha. So 'sādhū' ti khettaṃ vibhajitvā³ bahumanusse hatthakammaṃ yācitvā sāligabbhaṃ phāletvā nirudake⁴ khire pacāpetvā sappimadhusakkharāhi⁵ yojetvā Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa dānaṃ datvā bhattakiccapariyosāne :⁶ 'imaṃ bhante mama aggaḍānaṃ aggaḍhammassa sabbapathamaṃ paṭivedhāya saṃvattatū'⁷ ti āha. Satthā, 'evaṃ hotū' ti anumodanaṃ akāsi. So pacchā⁸ khettaṃ gantvā olokento sakalakhette⁹ kaṇṇikābaddhehi viya sālisisēhi sañchannaṃ disvā pañcavidhapītiṃ¹⁰ paṭilabbhitvā,¹¹ 'lābhā¹² vata me' ti cintetvā¹³ puthukakāle puthukaggaṃ nāma adāsi, gāma vāsīhi saddhiṃ aggasassadānaṃ nāma adāsi¹⁴ dāyane dāyanaggaṃ¹⁵ veṇikaraṇe veṇaggaṃ, kalāpādīsu¹⁶ kalāpaggaṃ, khaḷaggaṃ¹⁷ khaḷabhaṇḍaggaṃ koṭṭhaggaṃ ti evaṃ ekasasse¹⁸ navavāre aggaḍānaṃ adāsi. Tassa sabba vāre¹⁹ gahita gahitaṭṭhānaṃ²⁰ paripūri, sassaṃ atirekaṃ utthānasampannaṃ²¹ ahosi; dhammo nāma'esa attānaṃ rakkhantaṃ rakkhati. Tenāha Bhagavā :²²

¹ C. C^a. eva. K. bhātiko. ² F. corr. amanasikatvā.

³ B. visajjitvā.

⁴ C^a. nirudaka°. K. B. °kena khirena.

⁵ F., C., C^a. °sakkarāhi. K. B. °ādihi (K. sakk°).

⁶ C^a. °āvasāne.

⁷ K. sampajjatū.

⁸ F., C., C^a, B. om.

⁹ K. B. °ttaṃ.

¹⁰ C., K., C^a. °vidhaṃ pītiṃ.

¹¹ K. labh°.

¹² K. a. suladdhā.

¹³ K. a. khirakāle khiram adāsi.

¹⁴ F. om.

¹⁵ K. B. lāy° lāyanaggaṃ.

¹⁶ C. C^a. kalāpāsu.

¹⁷ C. khaḷagge. K. maḷ° maḷaggaṃ and a. khaḷaggaḃh° koṭṭhagge ko°. B. a. maddanaggaṃ minaggaṃ, and om. kh°.

¹⁸ C. C^a. ekasassena.

¹⁹ K. sabbesu vāresu. C^a. B. °vāresu.

²⁰ C. sugahitū°. F. gahitaṭṭhānaṃ.

²¹ F. udhāpanasampannaṃ (= utthāpana°?).

²² F., C., C^a. om.

‘Dhammo have rakkhati dhammacāriṇ
 dhammo suciṇṇo sukhaṇ āvahāti.
 Es’¹ ānisaṇso dhamme suciṇṇe,
 na duggatiṇ gacchati dhammacārī’ ti.²

Evay esa Vipassīsammasambuddhakāle³ aggadhammaṇ⁴
 paṭhamay paṭivijjhituṇ patthento navavāre⁵ aggadānāni⁶
 adāsi. Ito satasahassakappamatthake⁷ pana Haṇṣavati-
 nagare Padumuttarabuddhakāle pi sattāhaṇ mahādānaṇ
 datvā tassa Bhagavato pādāmūle nipajjitvā aggadham-
 massa paṭhamay paṭivijjhanattham eva patthanay ṭhapesi.
 Iti iminā patthitam eva mayā dinnay, nāhaṇ mukhaṇ
 oloketvā⁸ demīti.’ ‘Yasakulaputtapamukhā pañcapañña-
 sajanā kiṇ kammaṇ kariṇsu bhante’ ti.⁹ ‘Ete pi¹⁰
 ekassa Buddhassa santike arahattaṇ¹¹ patthentā¹² bahuṇ
 puññakammaṇ katvā aparabhāge anuppanne Buddhe
 sahāyakā hutvā vaggabandhanena¹³ puññāni karontā¹⁴
 anāthasarīrāni¹⁵ paṭijaggantā vicariṇsu. Te ekadivasay
 sagabbhaṇ itthiṇ kālakataṇ disvā ‘jhāpessāmā’ ti susā-
 naṇ hariṇsu,¹⁶ etesu¹⁷ pañca jane¹⁸ ‘tumhe jhāpethā’
 ti susāne ṭhapetvā, sesā¹⁹ gāmaṇ pavittā. Yasadārako
 taṇ sarīraṇ¹⁵ sūlehi vijjhitvā parivattetvā²⁰ parivattetvā
 jhāpento asubhasaññaṇ paṭilabhi,²¹ itaresam pi catunnaṇ
 janānaṇ : ‘passatha bho imaṇ sarīraṇ tattha tattha vidd-
 hastacammaṇ²² kabaragorūpaṇ viya asuciṇ²³ duggandhaṇ

¹ F. etā.² K. a. Aññātakouḍaṇṇo.³ F., C., C^a. Vipassī°.⁴ K. a. sabba°.⁵ F., C., C^a. nava.⁶ K. °naṇ.⁷ K. ka°- sa°-. C^a. °Kena (om. pana).⁸ K. a. bhikkhaṇ.⁹ K. a. satthā āha.¹⁰ K. a. bhikkhave.¹¹ C. C^a. arahattassa.¹² K. C^a. °nto.¹³ K. °bandhena.¹⁴ C^a. °nto.¹⁵ B. qualifies with °mata°.¹⁶ K. āhar°.¹⁷ K., C^a, B. tesu.¹⁸ K. janesu.¹⁹ K. a. janā.²⁰ K. C^a. om.²¹ K. °itvā.²² K. viddhata°. F. viddhastāñ ca°. C^a. °mma°. B.

vidhaṇsita.

²³ F. om.

paṭikkūlaṃ¹ ti dassesi; te pi tattha¹ asubhasaññaṃ
 paṭilabhiṃsu. Te pañca pi² janā gāmaṃ gantvā sesasa-
 hāyakānaṃ kathayaṃsu. Yaso pana dārako gehaṃ gantvā
 matāpitunnaṃ ca bhariyāya ca³ kathesi; te sabbe⁴ pi
 asubhaṃ bhāvayaṃsu. Idam etesaṃ⁵ pubbakammaṃ.
 Ten'⁶ eva Yasassa itthāgāre susānasañña⁷ uppajji, tāya
 ca upanissaya-sampattiyaṃ sabbesaṃ viśeṣādhigamo nibbatti.

Evaṃ ime pi attanā⁸ patthitam eva labhiṃsu, 'nāhaṃ⁹
 mukhaṃ oloketvā¹⁰ dammīti.' 'Bhaddavaggiyasahāyaka'¹¹
 pana kiṃ kammaṃ¹² kariṃsu bhante' ti¹³ 'Ete pi pubba-
 buddhānaṃ santike arahattaṃ patthetvā¹⁴ puññaṃ katvā
 aparabhāge anuppanne Buddhhe tiṃsadhuttā hutvā Tuṇḍi-
 lovādaṃ sutvā saṭṭhivassasahassāni¹⁵ pañcasīlāni rak-
 hiṃsu; evaṃ ime pi attanā patthitam eva labhiṃsu,
 nāhaṃ mukhaṃ oloketvā dammīti.' 'Uruvelakassapa-
 dayo pana¹⁶ bhante kiṃ kariṃsū' ti¹⁷ 'Arahattam
 eva patthetvā¹⁴ puññaṃ¹⁸ kariṃsu, ito hi dve navuti-
 kappe¹⁹ Tisso Phusso ti dve Buddhā uppajjiṃsu; Phussa-
 buddhassa Mahindo nāma rājā pitā ahoṣi. Tasmiṃ
 pana sambodhiṃ patte, rañño kaṇiṭṭhaputto²⁰ agga-sāvako,
 purohitaputto dutiyasāvako ahoṣi. Rājā Satthu santikaṃ
 gantvā: 'jeṭṭhaputto me Buddhho, kaṇiṭṭhaputto²¹ agga-
 sāvako, purohitaputto dutiyasāvako' ti te oloketvā 'mam'
 eva Buddhho, mam' eva dhammo, mam' eva saṅgho'
 ti²²—'namo tassa Bhagavato arahato sammāsambudd-
 hassā' ti tikkhattvaṃ udānaṃ udānetvā Satthu pūdamūle

¹ K. rep.² C. C^a. om.³ C. C^a. bhariyaṃ ca.⁴ F. sabbaṃ.⁵ K. tesāṃ.⁶ K. B. eten'.⁷ F. °saññaṃ. C. susāsanasañña.⁸ K. attano.⁹ C^a. a. bhikkhave.¹⁰ K. a. bhikkhaṃ (al.).¹¹ F. Bhaddavaggiyā sā°. K. °yā tiṃsa°.¹² F, C., C^a, K. om.¹³ K. a. pucchēsu satthā āha (al.).¹⁴ K. °ntā.¹⁵ C. saṭṭhiṃ va°.¹⁶ K. ca.¹⁷ K. a. pubbe Buddhānaṃ santike. B. a. te pi.¹⁸ C^a. puññaṃ. ¹⁹ K. dvā navutti°.²⁰ C. kaṇiṭṭho.²¹ K. a. me.²² K. om.

nipajjitvā: 'bhante idāni me navutivassasahassaparimā-
 ṇassa¹ āyuno koṭiyaṃ nisīditvā² niddāyanakālo viya,
 aññesaṃ gehadvāraṃ agantvā³ yāvāhaṃ jīvāmi, tāva me
 cattāro paccaye adbhivāsethā' ti, paṭiññaṃ gahetvā,
 nibaddhaṃ buddhūpaṭṭhānaṃ karoti. Rañño pana apare
 pi tayo puttā ahesuṃ; tesu jeṭṭhassa pañca yodhasatāni
 parivārā,⁴ majjhimassa tīni,⁵ kaṇiṭṭhassa dve. Te:
 'mayam pi bhātikaṃ bhojessāma' ti pitarāṃ okāsaṃ
 yācivā alabhamānā,⁶ punappunaṃ yācantā pi alabhitvā,
 paccante kupite tassa vūpasamaṃpaṭṭhāya pesitā paccantaṃ
 vūpasametvā pitu santikaṃ āgamaṃsu.⁷ Atha ne pitā
 āliṅgitvā sīse cumbitvā: 'varaṃ vo tātā dammīti' āha.
 Te: 'sādhu devā ti' varaṃ gahitakaṃ katvā⁸ puna kati-
 pāhaccayena pitarā 'gaṇhatha tātā varaṃ' ti vuttā:
 'deva amhākaṃ aññena kenaci attho natthi, ito paṭṭhāya
 mayaṃ bhātikaṃ bhojessāma, imaṃ no varaṃ dehīti'
 āhaṃsu. 'Na demi tātā' ti. 'Niccakālaṃ adento,⁹ satta
 saṃvaccharāni dethā'¹⁰ ti. 'Na demi tātā' ti. 'Tena
 hi¹¹ cha¹² pañca cattāri tīni dve ekaṃ saṃvaccharaṃ
 satta māse cha māse pañca māse cattāro māse tayo
 māse dethā' ti. 'Na demi tātā' ti. 'Hotu deva
 ekekassa no ekekaṃ māsaṃ katvā tayo māse dethā' ti.
 'Sādhu tātā tena hi tayo māse bhojethā' ti.¹³ Tesāṃ
 pana tiṇṇam pi eko va koṭṭhāgāriko¹⁴ eko¹⁵ āyuttako
 tassa¹⁶ dvādasanahutaṃ purisaparivāro.¹⁷ Te¹⁸ te pakkosā-

¹ K. navati°.² K. corr. a. macumukhe.³ F., C., C^a., K. āgantvā.⁴ F., C., C^a. parivāro. K. B. °rāni.⁵ C., C^a., B. a. satāni.⁶ F., C., C^a., K. om. B. alabhitvā.⁷ C^a. ag°.⁸ C. C^a. datvā.⁹ S. C^a. °ntā. K. adatvā.¹⁰ K. B. a. devā.¹¹ C. tehi.¹² C. C^a. om. K. a. saṃvaccharāni.¹³ K. a. te pi tutthā rājānaṃ vanditvā sakaṭṭhānaṃ eva gato.¹⁴ C^a. Koṭṭhāso.¹⁵ C. om. B. a. va.¹⁶ K. tesāṃ.¹⁷ K. °nahuttaparisaṃparivāro. C., C^a., B. °nahutā.¹⁸ C. C^a. om.

petvā : ‘ mayañ imañ temāsañ dasasilāni gahetvā¹ kāsāyāni² nivāsetvā Satthārā saha vāsañ vasissāma ; tumhe ettakañ nāma dānavattañ gahetvā devasikañ navutisahasānañ bhikkhaūnañ yodhasahasassa³ ca no sabbañ khādanīyañ bhojanīyañ saṇvatteyyātha ;⁴ mayañ hi ito paṭṭhāya na kiñci vakkhāmā’ ti vadiṇsu. Te tayo pi janā parivārakapurisasahasasañ⁵ gahetvā dasasilāni samādāya kāsāvanivatthā⁶ vihāre yeva vasiṇsu. Koṭṭhāgariko ca āyuttako ca ekato hutvā tiṇṇaṇ bhātikānañ koṭṭhāgārehi⁷ vārena vārena dānavattam gahetvā dānañ denti, kammakarānañ pana puttā yāgubhattādināñ⁸ atthāya rodanti.⁹ Te tesañ bhikkhusaṅghe anāgate yeva yāgubhattādini denti, bhikkhusaṅghassa bhattakiccāvasāne kiñci atirekañ, na bhūtapubbañ.¹⁰ Te aparabhāge : ‘ dārakānañ demā’ ti attanāpi gahetvā khādiṇsu, manuññañ pi¹¹ āhārañ disvā adhivāsetuṇ nāsakkhiṇsu ; te¹² pana caturāsītisahasā¹³ ahesuṇ. Te saṅghassa dinna-dānavattañ khāditvā kāyassa bhedā parammaranā¹⁴ pettivisaye nibbattiṇsu. Te bhātikā pana purisasahasena¹⁵ saddhiṇ kālāñ katvā devaloke nibbattitvā¹⁶ devalokā devalokañ¹⁷ samsarantā dvenavutikappe¹⁸ khepesuṇ.¹⁹ ‘ Evañ te tayo bhātaro arahattañ paṭthentā tadā kalyāṇakammañ kariṇsu, te attanā paṭthitam eva labhiṇsu nāhañ mukhañ oloketvā²⁰ dammīti.²¹ Tadā

¹ C., C^a., B. a. dve.

² F. C. kāsāvāni.

³ C. C^a. °sahassa. B. °ssānañ.

⁴ K. sampav°. B. pav°.

⁵ C. C^a. parivārika°. K. paricārika°. B. parivārassa°.

⁶ F. K. kāsāya° (*constant var.*). K. B. °vatthāni, and

a. nivāsetvā.

⁷ K. °na.

⁸ S. a. pana.

⁹ C. parodanti.

¹⁰ C. C^a. abhū°.

¹¹ C., C^a., K., B. om.

¹² F. om.

¹³ C., C^a., K. sahasāni.

¹⁴ F., C^a., K., C. om.

¹⁵ C. C^a. °ssehi pana.

¹⁶ K. °etvā.

¹⁷ K. B. manussalokañ. B. also a. manussalokā devalokañ.

¹⁸ K. dvā navutti°.

¹⁹ C. C^a. khepasiṇsu.

²⁰ K. corr. a. bhikkhūnañ.

²¹ C. C^a. dammi.

pana tesañ āyuttako Bimbisāro ahosi, koṭṭhāgāriko Visākho upāsako,¹ tayo rājakumārā tayo jaṭilā ahesuṇ;² tesañ kammakarā tadā petesu nibbattitvā sugatiduggativasena³ saṇsarantā imasmiṇ kappe cattāri buddhan-tarāni⁴ petaloke yeva nibbattiṇsu. Te imasmiṇ kappe sabbapaṭhamañ uppannaṇ cattāṇisavassasahassāyukaṇ Kakusandhaṇ Bhagavantaṇ upasaṅkamitvā: ‘amhākaṇ āhāraṇ labhanakālaṇ⁵ ācikkhathā’⁶ ti pucchiṇsu. So pi:⁷ ‘mama tāva⁸ kāle na labhissatha, mama⁹ pacchato mahāpaṭhaviyā yojanamattaṇ abhirūḥhāya Koṇāgama-nabuddho nāma¹⁰ uppajjissati, taṇ puccheyyāthā’ ti āha.¹¹ Te tattakaṇ¹² kālaṇ khepetvā tasmiṇ uppanne¹³ taṇ pucchiṇsu. So pi: ‘mama tāva¹⁴ kāle na labhissatha, mama pana¹⁵ pacchato mahāpaṭhaviyā yojanamattaṇ abhirūḥhāya Kassapabuddho¹⁶ uppajjissati, taṇ puccheyyāthā’ ti āha. Tena vuttakālaṇ¹⁷ khepetvā tasmiṇ uppanne taṇ pucchiṇsu; so pi: ‘mama tāva¹⁴ kāle na labhissatha, mama pana¹⁸ pacchato mahāpaṭhaviyā yojanamattaṇ abhirūḥhāya Gotamo nāma¹⁹ Buddho²⁰ uppajjissati, tadā tumhākaṇ ñātako Bimbisāro nāma rājā bhavissati; so Satthu dānaṇ datvā tumhākaṇ pattiṇ²¹ pāpessati, tadā labhissathā’ ti āha; tesañ ekaṇ buddhan-taraṇ svedivasasadisāṇ²² ahosi. Te Tathāgate uppanne, Bimbisāraraññā paṭhamadivasāṇ dāne dinne pattiṇ alabhitvā²³ rattibhāge bheravasaddaṇ katvā rañño attānaṇ dassayiṇsu. So punadivase Veluvanaṇ āgantvā²⁴ Tathā-

¹ C. C^a. upāsiko.² F., C., C^a, K., B. om.³ K. om. sugati.⁴ C^a. a. khepetvā (bracketed).⁵ F. āhārāla°.⁶ C^a. ācikkhā.⁷ F., C., C^a. om.⁸ K. om.⁹ F. C. a. pana.¹⁰ F., C., C^a. om. K. B. °ano nāma Bu°.¹¹ C. C^a. om.¹² C. ettakaṇ.¹³ F. om.¹⁴ C., C^a, K., F., B. om.¹⁵ C., C^a, K. om.¹⁶ K. B., Ka° nāma Bu°.¹⁷ K. B. te tattakaṇ.¹⁸ K. om.¹⁹ F. om.²⁰ C. C^a. Gotamabuddho nāma.²¹ F., C., C^a, K. om.²² C. C^a. a. viya.²³ F., C., C^a, K. om.²⁴ K. B. ga°.

gatassa taṃ pavattiṃ ārocesi. Satthā: ‘mahārāja ito dvenavutikappamatthake Phussabuddhakāle¹ ete tava ñātakā, bhikkhusaṅghassa dinnadānavattaṃ khādītva peta-loke nibbattitvā² saṃsaranā Kakusandhādayo Buddhē³ pucchitvā, tehi idaṃ c’idaṃ ca vuttā, ettakaṃ kālāṃ tava dānaṃ paccāsīṃsamānā hiyyo tayā dāne dinne pattiṃ alabhamānā evaṃ akamsū’ ti āha.⁴ ‘Kiṃ pana bhante idāni pi dinne labhissantīti.’⁵ ‘Āma mahārāja’ ti. Rājā Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā puna-divase mahādānaṃ datvā: ‘bhante ito tesāṃ petānaṃ dībbanna-pānaṃ sampajjatū’ ti pattiṃ adāsi. Tesāṃ tam eva⁶ nibbatti. Punadivase naggā hutvā attānaṃ dassesun. Rājā: ‘ajja bhante naggā hutvā’ attānaṃ dassesun’ ti pucchi. ‘Vatthāni te na dinnāni mahārāja’ ti, punadivase Buddhapamukhassa saṅghassa⁸ cīvarāni datvā, ‘ito tesāṃ dībbavatthāni⁹ hontū’ ti pāpesi. Taṃ khaṇaṃ ñeva tesāṃ dībbavatthāni¹⁰ uppajjiṃsu, petattabhāvaṃ vijahitvā dībbattabhāve¹¹ saṇṭhahiṃsu. Satthā anumodanaṃ karonto: ‘tirokuḍḍesu¹² tiṭṭhantīti’ tirokuḍḍānumodanaṃ akāsi; anumodanāvasāne caturāsītiyā pāṇasaṃhassānaṃ dhammābhisamayo ahosi. Iti Satthā tebhātikajaṭṭilānaṃ vatthuṃ kathetvā, imaṃ pi dhamma-desanaṃ āhāri. ‘Aggasāvakaṃ pana bhante kiṃ kariṃsū’ ti. ‘Aggasāvakabhāvāya¹³ patthanaṃ kariṃsu:

‘Iti kappasatasāhassādhikassa hi kappānaṃ asaṅkheyyassa matthake Sāriputto brāhmaṇamahāsārakule¹⁴ nibbatti, nāmena Saradamāṇavo nāma¹⁵ ahosi; Moggallāno

¹ K. a. °sammāsam°.

² K. °etvā.

³ K. a. uppanne.

⁴ C., C^a., K. om.; and K. a. rājā taṃ sutvā.

⁵ K. a. pucchi.

⁶ K. B. tath’ eva.

⁷ K. a. mama.

⁸ C^a. B. a. bhikkhu°.

⁹ C. °vatthāya (so C^a. had °ni, but corr. to °ya).

¹⁰ K. °tthā.

¹¹ C. K. °bhāvena.

¹² K. °kuṭṭesu°.

¹³ C. C^a. a. aggasāvaka.

¹⁴ C., K., B. °sālakule.

gahapatimahāsārakule nibbatti; nāmena Sirivaḍḍhaku-
tumbiko nāma¹ ahosi; te ubho pi sahaṇṇasukilīkā
sahāyakā ahesuṇ. Tesu² Saradamāṇavo pitu accayena
kulasantakaṇ mahādhanāṇ paṭipajjitvā³ ekadivasāṇ raho-
gato cintesi: ‘ahaṇ idhalokattabhāvam⁴ eva jānāmi, no
paralokattabhāvaṇ, jātasattānaṇ ca maraṇaṇ nāma dhuvaṇ;
mayā ekaṇ pabbajjaṇ pabbajitvā mokkhaḍhammagave-
saṇaṇ kātuṇ vaṭṭatīti.’ So sahāyakaṇ pi⁵ upasaṅkamitvā
āha: ‘samma Sirivaḍḍhaka ahaṇ pabbajitvā mokkhaḍ-
hammaṇ gavesissāmi, tvaṇ mayā saddhiṇ pabbajituṇ
sakkhissasi, na⁶ sakkhissasīti.’ ‘Na sakkhissāmi⁷ samma,
tvaṇ yeva pabbajjāhīti.’ So cintesi: ‘paralokaṇ gac-
chanto sahāyake⁸ vā ñātimitte vā gahetvā gato nāma
natthi, attanā⁹ kataṇ attano¹⁰ va hotīti.’ Tato ratana-
koṭṭhāgāraṇ vivarāpetvā kapaṇaddhikavaṇibbakayācakā-
naṇ¹¹ mahādānaṇ datvā pabbatapādaṇ pavisitvā isipab-
bajjaṇ pabbaji. Tassa eko dve tayo ti evaṇ anupab-
bajjaṇ pabbajitvā¹² catusattatisahassamattā jaṭilā ahesuṇ.
So pañca abhiññā¹³ aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā tesāṇ
jaṭilānaṇ kasinaparikkamaṇ¹⁴ ācikkhi, te pi¹⁵ sabbe pañca
abhiññā, aṭṭha samāpattiyo nibbattesuṇ.

Tena samayena Anomadassī nāma Buddho loke uda-
pādi; nagaraṇ Bandhumatī¹⁶ nāma ahosi, pitā Yasavanto¹⁷
nāma khattiyo, mātā Yasodharā nāma devī, bodhi
ajjunarukkho, Nisabho ca Anomo ca dve aggasāvaka;
Varuṇo nāma upaṭṭhāko, Sundarā ca Sumanā ca¹⁸
dve aggasāvikā. Āyu vassasatasahassaṇ ahosi, sarīraṇ¹⁹

¹ K. om. B. makes the name Sirivaḍḍhana.

² F., C., C^a. om.

³ K. āpajj°.

⁴ C. lokass'atta°.

⁵ K., C^a., B. om.

⁶ F. om.

⁷ C. sakkhissatīti. C^a. om. na sakkhissasīti.

⁸ C., C^a., B. sahāyaṇ.

⁹ C., C^a., K. a. va.

¹⁰ C. C^a. attanā.

¹¹ F., C., C^a. kapaṇiddhika°.

¹² C. C^a. pabbajitā (C^a. corr. for °tvā.

¹³ K. pañcābh° (al.).

¹⁴ F. kasinā pa°.

¹⁵ S. om.

¹⁶ F., C., B. Candavatī. C^a. Candavārī. K. Bhandavatī.

¹⁷ B. Yasavā.

¹⁸ C. C^a. cāti.

¹⁹ C^a. a. pana.

atthapaññāsahatthubbedhaṃ, sarīrappabhā dvādasayojanāṃ phari, bhikkhusatasahassaparivāro ahosi. So ekadivasāṃ paccūsakāle mahākaruṇāsamāpattito¹ vuṭṭhāya lokaṃ olovento² Saradatāpasāṃ disvā: ‘ajja mayhaṃ Saradatāpasassa santikaṃ³ gatapaccayena dhammadessanā va⁴ mahatī bhavissatī, so ca aggasāvakatṭhānaṃ patthessatī, tassa sahāyako Sirivaddhakasetṭhikuṭimbiko⁵ dutiyasāvakatṭhānaṃ patthessatī;⁶ desanāpariyosāne c’assa⁷ parivārā catusattatisahassā⁸ jaṭilā arahattaṃ pāpuṇissanti, mayā tattha gantuṃ vaṭṭatīti,⁹ attano pattacivarāṃ ādāya aññaṃ kiñci anāmantetvā, siho viya ekacaro hutvā Saradatāpasassa antevāsikesu phalāphalatthāya gatesu ‘Buddhabhāvaṃ jānātū’ ti adhiṭṭhahitvā¹⁰ passantass’eva Saradatāpasassa ākāśato otaritvā paṭhaviyaṃ patitṭhāsi. Saradatāpaso Buddhānubhāvaṃ c’eva sarīranipphattiṃ ca disvā lakkhaṇamante¹¹ sammāsītva: ‘imehi lakkhaṇehi samannāgato nāma agāramajjhe vasanto rājā hoti cakkaṇvattī, pabbajanto loke vivatthacchaddo¹² Sabbaññūbuddho¹³ hoti, ayaṃ puriso nissāṃsayaṃ Buddho’ ti jānitvā, paccuggamanaṃ katvā pañcapatitṭhitena¹⁴ vanditvā āsanaṃ paññāpetvā adāsi. Nisīdi Bhagavā paññatāsane; Saradatāpaso pi attano anucchavikaṃ āsanaṃ gahetvā ekamantaṃ nisīdi. Tasmiṃ samaye catusattatisahassā¹⁵ jaṭilā¹⁶ paṇitāni¹⁷ paṇitāni ojavantāni phalāphalāni gahetvā ācariyassa santikaṃ sampattā¹⁸ Buddhānaṃ c’eva ācariyassa ca nisinnāsanaṃ oloketvā āhaṃsu:

¹ F. mahākaruṇāya samā°.

² F., C., B. vo° (*perpetual variant*).

³ F. °tāpasasantikaṃ.

⁴ C. C^a. om. K. B. ca.

⁵ F. Sirivaddhase°. C., C^a., K. Sirivaddhakutimbiko.

⁶ C. C^a. om.

⁷ C^a. ca tassa.

⁸ C. C^a. °sahassa°.

⁹ K. a. cintetvā.

¹⁰ F., C., C^a. om. K. cintetvā.

¹¹ F. lakkhaṇante.

¹² K. vivatṭa°.

¹³ F. sabbaññū buddho.

¹⁴ K. pañcaṅgapa°.

¹⁵ C. C^a. a. ca mattā.

¹⁶ C. jaṭila°. K. °sajā°.

¹⁷ F. om.

¹⁸ B. gantvā.

'ācariya mayaṃ imasmiṃ loke "tumhehi mahantataro natthīti" vicarāma, ayaṃ¹ pana puriso tumhehi mahantataro mañña' ti.² 'Tātā kiṃ vadetha, sāsapena saddhiṃ atthasatthiyojanasahasubbedhaṃ³ Sineruṃ samaṃ⁴ kātuṃ icchatha; sabbaññubuddhena saddhiṃ mamaṃ⁵ upamaṃ mā karittha puttakā⁶ ti. Atha te tāpasā: 'sac' āyaṃ puriso⁷ ittarasatto abhavissa, na amhākaṃ ācariyo evarūpaṃ upamaṃ āharissati,⁸ yāva mahā vatāyaṃ puriso⁹ ti, sabbe va¹⁰ pādesu¹¹ nipatitvā¹² sirasū vandisū. Atha ne ācariyo āha:¹³ 'tātā amhākaṃ Buddhānaṃ anucchaviko deyyadhammo natthi, Satthā ca bhikkhācāravelāyaṃ¹⁴ idhāgato, mayaṃ yathābalaṃ¹⁵ deyyadhammaṃ dassāma, tumhe yaṃ yaṃ paṇitaṃ phalāphalaṃ taṃ¹⁶ taṃ āharathā' ti āharāpetvā hatthe dhovitvā sayāṃ Tathāgatassa patte patiṭṭhāpesi.¹⁷ Satthārū phalāphalaṃ¹⁸ paṭiggahītamatte¹⁹ yeva²⁰ devatā dibbojaṃ pakhipiṃsu. So²¹ tāpaso udakaṃ pi sayam eva parisāvetvā adāsi; so²¹ tato bhattakiccaṃ katvā nisinne²² Satthari sabbe antevāsike pakkositvā Satthu santike sārāṇiyakathaṃ kathento nisīdi. Satthā 'dve aggasāvaka bhikkhusaṅghena saddhiṃ āgacchantū' ti cintesi. Te Satthu cittaṃ ṇatvā satasahasakhiṇāsavaparivārā āgantvā Satthāraṃ vanditvā ekamantaṃ atthayaṃsu. Tato Sarada-

1 C^a. °ām'ayaṃ. B. maññaema for vicarāma.

2 K. a. taṃ sutvā saradatāpaso āha.

3 C., C^a., K. °satasahasu°.

4 C. C^a. Sinerusamaṃ.

5 F., C., C^a., K. mama.

6 C^a. puttā.

7 F., C., C^a., B. om.

8 F., C., C^a. āharissatha.

9 K. arahā vatāyaṃ puriso.

10 F. om.

11 F. a. pādesu.

12 F., C., C^a. patitvā.

13 F. om.

14 C. C^a. °velāya.

15 K. a. yathāsati. B. °satti.

16 C. C^a. om.

17 K. °ap° (*great variance in the MSS. as to the causal of titṭhati*).

18 C. C^a. phalaṃ. K. °phale.

19 F. phalapati°.

20 C^a., K., B. om.

21 K. B. (*retains infra*) om.

22 C^a. nisinnāsanam pi.

tāpaso antevāsike āmantesi:¹ 'tātā Buddhānaṃ nisin-
nāsanam pi nīcaṃ, samaṇasatasahassānaṃ² pi āsanaṃ
natthi, tumhehi ajja ulāraṃ Buddhasakkāraṃ³ kātuṃ
vaṭṭatīti,' 'pabbatapādato vaṇṇagandhasampannāni pup-
phāni āharathā' ti. 'Kathanakālo⁴ papañco viya hoti,
iddhimato pana iddhivisayo⁵ acinteyyo' ti, muhut-
ten'eva⁶ te tāpasā vaṇṇagandhasampannāni pupphāni
āharitvā⁷ Buddhānaṃ yojanappamāṇaṃ pupphāsaṇaṃ pañ-
ñāpesuṃ; ubhinnaṃ aggasāvakaṇaṃ tigāvutaṃ, sesabhikk-
hūnaṃ aḍḍhayojanikādhedhaṃ⁸ saṅghanavakassa usabha-
mattaṃ ahosi. 'Kathaṃ ekasmiṃ assamapade tāvamahan-
tāni āsanāni paññattanīti' na cintetabbaṃ; iddhivisayo
h'esa.⁹ Evaṃ paññattesu āsanesu Saradatāpaso Tathā-
gatassa purato añjaliṃ paggayha ṭhito: 'bhante mayhaṃ
digharattaṃ hitāya sukhāya imaṃ pupphāsaṇaṃ abhiruy-
hathā'¹⁰ ti āha. Tena vuttaṃ:¹¹

'Nānāpupphaṇ ca gandhaṇ ca sannipādetva¹² ekato
pupphāsaṇaṃ paññāpetvā idaṃ vacanam abruvi:

'Idaṃ me¹³ āsaṇaṃ vīra paññattaṃ tav'anucchaviṃ¹⁴
mama cittaṃ pasādetto nisīda pupphamāsane.

'Sattarattiṃdivaṃ Buddho nisīdi pupphamāsane
mama cittaṃ pasādetvā hāsavitvā sadevake'¹⁵ ti.

Evaṃ nisinne Satthari dve¹⁶ aggasāvakā sesabhikkhū

¹ C. C^a. āmantetvā.

² C^a. caṅkamana for nīcaṃ samaṇa. C. C^a. °sahassassa.

³ K. Buddhānaṃ.

⁴ C. C^a. °kālato.

⁵ K. visayo (simply). C. C^a. a. pana.

⁶ F., C., C^a. muhuttamatten'.

⁷ K. āharaṇsu.

⁸ F. °kāni bhedaṃ.

⁹ C. C^a. esa (om. h').

¹⁰ F. corr. abhiruyha ṭhāthā. C^a. abhimhathā.

¹¹ K. Tenāha. F., C., C^a. om.

¹² F. °pādetvāna. K. B. sampādetvāna.

¹³ F., C., C^a. te.

¹⁴ F. °vaṇ. K. °vikaṇ.

¹⁵ K. sadevakaṇ.

¹⁶ C. C^a. om.

ca attano attano pattāsane¹ nisīdiysu. Saradatāpaso mahantaṃ pupphachattaṃ gahetvā Tathāgatassa matthake dhārento atthāsi. Satthā: ‘jaṭilānaṃ ayaṃ sakkāro mahapphalo hotū’ ti nirodhasamāpattiṃ samāpajji. Satthu samāpattiṃ samāpannabhāvaṃ² ñatvā dve aggasāvaka pi sesabhikkhū pi samāpattiṃ³ samāpajjiysū. Tathāgate sattāhaṃ nirodhasamāpattiṃ samāpajjitvā nisinne⁴ antevāsikā bhikkhācārakāle sampatte vanamūla-phalāphalaṃ⁵ paribhuñjitvā sesakāle⁶ Buddhānaṃ añjaliṃ paggayha tiṭṭhanti; Saradatāpaso pana bhikkhācāraṃ pi agentvā pupphachattaṃ dhārayamāno va sattāhaṃ pītisukhena vitināmesi. Satthā nirodhā⁷ vutthāya dakkhiṇapasse nisinnaṃ aggasāvakaṃ Nisabhattheraṃ āmantesi: ‘Nisabha sakkārakārakānaṃ⁸ tāpasānaṃ pupphāsanaṇumodanaṃ karohīti.’ Thero⁹ cakkavattirañño santikā paṭiladdhamahālābho mahāyodho viya tuṭṭhamānaso sāvaka-pāramīñāṇe ṭhatvā pupphāsanaṇumodanaṃ ārabhi. Tassa desanāvasāne dutiyasāvakaṃ āmantesi: ‘tvam pi bhikkhudhammaṃ¹⁰ deseḥīti.’ Anomathero Tepitakaṃ Buddha-vacanaṃ sammāsītva dhammaṃ kathesi; dvinnaṃ sāvakaṇaṃ¹¹ desanāya ekassāpi abhisamayo nāhosi. Atha Satthā aparimāṇe Buddhavisaye ṭhatvā dhammadesanaṃ ārabhi; desanāvasāne ṭhapetvā Saradatāpasaṃ sabbe pi¹² catusattatisahassajaṭilā arahattaṃ pāpuṇiysu.¹³ Satthā: ‘etha bhikkhave’ ti hatthaṃ pasūresi; tesāṃ tāvad eva kesamassuṃ antaradhāyi,¹⁴ attha parikkhārā kāye paṭimukkā¹⁵ va ahesuṃ, Saradatāpaso ‘kasmā arahattaṃ na patto’ ti vikkhittacittattā.¹⁶ Tassa kira Buddhānaṃ

¹ K. B. paññattās.² K. samāpajjana°.³ C^a. om.⁴ F. nisinno. K. a. tāpasassa.⁵ F. °mūlaphalaṃ. K. °le.⁶ F., C., C^a. °kālaṃ.⁷ C., C^a, K., B. nirodhato.⁸ F. °karānaṃ. K. °kānaṃ.⁹ F. om.¹⁰ F. bhikkhū dhammaṃ. B. bhikkhūnaṃ dh°.¹¹ K. agga°.¹² C. C^a. sabbesu.¹³ K. a. te pi Satthāraṃ pabbajaṃ yāciysu.¹⁴ K. B. °ūni °yiysu.¹⁵ F. kāyapaṭimukhā.¹⁶ C^a. °cittā. B. °cittatāya.

saśīti' evaṃ tāpaṣaṃ vyākariṭvā dhammakathaṃ kathetvā bhikkhusaṅghaparivuto ākāsaṃ pakkhandi. Saradatāpaṣo pi antevāsikatherānaṃ santikaṃ gantvā saḥāyakassa Sirivaḍḍhakakuṭimbikassa¹ sāsaṇaṃ pesesi: 'bhante mayhaṃ² saḥāyakassa vadetha: "saḥāyakena te Saradatāpasena Anomadassibuddhassa³ pādamūle anāgate uppajjanakassa Gotamabuddhassa sāsaṇe aggasāvakaṭṭhānaṃ patthitaṃ, tvaṃ⁴ dutiyasāvakaṭṭhānaṃ patthehīti,"'⁵ evaṃ ca pana vatvā therehi puretaram eva ekapaṣṣena gantvā Sirivaḍḍhakassa⁶ nivesanadvāre aṭṭhāsi. Sirivaḍḍhako⁶ 'ciraṣṣaṃ vata me ayyo āgato' ti āsaṇe nisīdāpetvā attanā nīcatare āsaṇe nīsinno, 'antevāsikapurisa'⁷ pana vo bhante na paññāyanti' pucchi. 'Āma samma amhākaṃ assamaṃ Anomadassi Buddhho āgato, mayaṃ tassa attano balena sakkāre akarimha,⁸ Satthā sabbeṣaṃ dhammaṃ desesi; desanāpariyosāṇe ṭhapetvā maṃ sesū⁹ arahattaṃ patvā pabbajīysu, ahaṃ Satthu aggasāvakaṃ Nisabhattheraṃ disvā anāgate uppajjanakassa Gotamabuddhassa nāma sāsaṇe aggasāvakaṭṭhānaṃ patthesiṃ, tvam pi tassa sāsaṇe dutiyasāvakaṭṭhānaṃ patthehīti.' 'Mayhaṃ Buddhhehi saddhiṃ paricayo natthi bhante' ti. 'Buddhehi saddhiṃ kathaṃ¹⁰ mayhaṃ bhāro hotu, tvaṃ mahantaṃ adhikāraṃ¹¹ sajjehīti.' Sirivaḍḍho tassa vacanaṃ sutvā attano nivesanadvāre¹² rājamāuena aṭṭha-karisaṃattaṃ¹³ ṭhānaṃ samalanākaṛetvā¹⁴ vālikaṃ¹⁵ okirā-

¹ C^a. Sirivaḍḍhakuṭ^o.

² C., C^a., K., B. mama.

³ F. °dassibu°. K. °dassissa Bu°.

⁴ C^a. om.

⁵ C^a. Sirivaḍḍhakuṭimbikassa. K. °ḍḍhassa.

⁶ K. a. taṃ disvā.

⁷ C. K. °parisā. C^a. parisa. C^a. na for pana.

⁸ C. K. sakkāraṃ karimha. C^a. sakkāraṃ akar°.

⁹ C^a. ṭhapetvāvasesaṃ.

¹⁰ C^a. kathaṃ.

¹¹ F. adhisakkāraṃ. C., C^a., K. abhisakkāraṃ. B. sakkāraṃ.

¹² C^a. nivesadvāre.

¹³ B. karisaṃattaṃ.

¹⁴ C. C^a. samanalanā°.

¹⁵ K. B. vālikaṃ (*frequent variant*).

petvā¹ lājapañcamāni pupphāni vikirāpetvā² niluppalacchadanaṃ maṇḍapaṃ karetvā³ Buddhāsaṇaṃ paññāpetvā sesabhikkhūnam pi āsanāni paṭiyādetvā mahantaṃ sakkārasammānaṃ sajjetvā Buddhānaṃ nimantanatthāya Saradatāpasassa saññaṃ adāsi. Tāpaso Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ⁴ gahetvā tassa nivesanaṃ agamāsi; Sirivaḍḍho pi⁵ paccuggamaṇaṃ katvā Tathāgatassa hatthato pattaṃ gahetvā maṇḍapaṃ pavesetvā paññattāsanesu⁶ nisinnassa Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa dakkhiṇodakaṃ datvā paṇitabhojanena parivisitvā bhat-takiccapariyosāne Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ mahārahehi vatthehi acchādetvā: ‘bhante nāyaṃ ārambho appamattakatṭhānatthāya iminā⁷ ca niyāmena sattāhaṃ anukampaṃ karoṭhā’ ti āha. Satthā adhiyāsesi; so ten’ eva niyāmena⁸ sattāhaṃ mahādānaṃ pavattetvā Bhagavantaṃ vanditvā añjaliṃ paggayha tṭhito āha: ‘bhante mama sahāyo Saradatāpasaso yassa Satthussa⁹ “aggasāvako bhaveyyaṃ” ti patthesi, ahaṃ tass’ eva dutiyasāvako bhaveyyaṃ’ ti. Satthā anāgataṃ oloketvā tassa patthanāya¹⁰ samijjhanabhāvaṃ disvā vyākāsi: ‘tvaṃ¹¹ ito kappasatasahassādhikaṃ¹² asaṅkheyyaṃ¹³ atikkamitvā Gotamabuddhassa dutiyasāvako bhavissasīti.’ Buddhānaṃ vyākaraṇaṃ sutvā Sirivaḍḍhako haṭṭhapa-haṭṭho ahoṣi. Satthā¹⁴ bhattānumodanaṃ katvā saparivāro vihāraṃ eva gato. ‘Ayaṃ bhikkhave,¹⁵ mama puttehi tadā¹⁶ patthitapatthanā,¹⁷ te yathā patthitam eva labhiṃsu, nāhaṃ mukhaṃ oloketvā demīti.’¹⁸

¹ F., C^a., B. okiritvā.

² F., C., B. vikiritvā. C^a. vicaritvā.

³ F. om.

⁴ C. C^a. (om. bhikkhu) °pamukhassa °saṅghassa saddhiṃ.

⁵ K. tassa.

⁶ K. C^a. °ne.

⁷ C^a. rep. K. me for ca.

⁸ C^a. °men’ eva.

⁹ F., C., C^a. Satthu. K. Satthuno.

¹⁰ C. C^a. patthanā.

¹¹ C. C^a. °tvā.

¹² C^a. °Kānaṃ.

¹³ C. C^a. asaṅkheyyānaṃ.

¹⁴ C., C^a., K., B. a. pi.

¹⁵ C^a. a. bhikkhu.

¹⁶ K. om.

¹⁷ K. patṭhitā pi. K. patṭhita° for yathā.

¹⁸ K. dammīti.

Evam vutte dve aggasāvaka bhagavantam vanditvā :
 ‘bhante mayam agāriyabhūtā samānā giraggasamajjam
 dassanāya¹ gata’ ti yāva Assajittherassa santikā sotā-
 pattiphalapaṭivedhā sabbam paccuppannavatthum kathetvā,
 te : ‘mayam bhante² ācariyassa santikam gantvā tam³
 tumhākam pādamūlam⁴ ānetukāmā tassa laddhiyā⁵ nis-
 sārabhāvam kathetvā idhūgamane ānissamam kathayimha,
 so “idāni mayham antevāsivāso⁶ nāma cāṭiyāudāñcana-
 bhāvappattisadisso, na sakkhissāmi antevāsivāsam vasitum”
 ti vatvā, “ācariya idāni mahājano gandhamālādibhattho
 gantvā Satthāraṇā nēva pūjessati tumhe katham bhavis-
 sathā” ti vutte, “kiṃ pana⁷ imasmiṃ loke paṇḍitā
 bahū udāhu dandhā” ti—“dandhā ācariya bahū,⁸
 paṇḍitā katipayā⁹” ti kathite—“tena hi paṇḍitā paṇ-
 ḍitasamanassa Gotamassa santikam gamissanti, dandhā
 dandhassa¹⁰ mama santikam āgamissanti, gacchatha
 tumhe” ti vatvā, āgantum nayicchi¹¹ bhante’ ti. Tam
 sutvā Satthā : ‘bhikkhave Saṇḍjāyo attano micchādittḥi-
 kāya asāram “sāro” ti, sārāṇ ca “asāro” ti gaṇhi;
 tumhe pana attano paṇḍitatāya saram¹² sūrato asāram
 ca asārato natvā, asāram pahāya saram¹³ eva gaṇhitthā’
 ti vatvā imā gāthā abhāsī :

11. ‘Asāre saramatino sāre cāsāradassino,¹⁴
 te saram nādhigacchanti micchāsāṇkappa-
 gocarā.

¹ C^a. °jjassamaggaṃ. F. °samajjada°.

² K. a. Saṇḍjāyassa.

³ C^a. om. tam.

⁴ K. °le.

⁵ C. C^a. a. na.

⁶ K. °vāsika°.

⁷ C. C^a. a. me.

⁸ K. bahū dandhā ācariyā ti kathite.

⁹ C. C^a. om. freq. da°.

¹⁰ F. K. dandhā. C. C^a. dandha.

¹¹ F. natthi. C., C^a, K. na icchi.

¹² K. sārāṇ ca.

¹³ K. °ñca. C^a. sārato va.

¹⁴ F., C., C^a, K. ca asāra°.

12. 'Sāraṇ ca sārato ñatvā asāraṇ ca asārato,
te sāraṇ adhigacchanti sammāsaṇkappa-
gocarā' ti.

Tattha 'asāre sāramatino' ti cattāro paccayā, dasavatthukā micchādītthi,¹ tassā upanissayabhūtā² dhammadesanā ti, ayaṇ asāro nāma, tasmiṇ sārādītthino ti attho; 'sāre cāsāradassino'³ ti dasavatthukā⁴ sammādītthi, tassā upanissayabhūtā dhammadesanā ti, ayaṇ sāro nāma, tasmiṇ nāyaṇ⁵ sāro ti asāradassino; 'te sāraṇ' ti te pana taṇ micchādītthigahaṇaṇ⁶ gahetvā tthitā kāmavitakkādinaṇ vasena micchāsaṇkappagocarā hutvā silasāraṇ samādhisāraṇ paññāsāraṇ vimuttisāraṇ vimuttiññāpadassanasāraṇ paramatthasāraṇ ti⁷ nibbānaṇ ca nādhigacchanti; 'sāraṇ cā' ti tam eva silasārādisāraṇ 'sāro⁸ nāma ayaṇ' vuttappakāraṇ⁹ ca asāraṇ 'asāro¹⁰ ayaṇ' ti ñatvā; 'te sāraṇ' ti te paṇḍitā evaṇ¹¹ sammādasanaṇ¹² gahetvā tthitā nekkhammasaṇkappādinaṇ vasena sammāsaṇkappagocarā hutvā taṇ vuttappakāraṇ¹³ sāraṇ adhigacchantīti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādini pāpuṇṇiṇsu,¹⁴ sannipatitānaṇ sātthikā dhammadesanā¹⁵ ahositi.

Aggasāvaka-vatthu aṭṭhamaṇ.¹⁶

¹ F. °dītthikā. C^a. °kassa (om. tassā). So *infra*.

² C. C^a. °bhūtassa. ³ F., C., C^a., K. ca asāra°.

⁴ C. C^a. °vatthuka. ⁵ K. sārenāyam.

⁶ C^a. te sūram pi te taṇ mi°. K. etay for pana taṇ. B. evaṇ for taṇ.

⁷ F., C., C^a. om.

⁸ C. silasārādisāro. C^a. silasāro. K. °ādisāro (om. sāro).

⁹ C. utta°. ¹⁰ C. a. nāma. C^a. a. ti nāma.

¹¹ K. etay. ¹² C. C^a. samma°.

¹³ C. C^a. utta°. ¹⁴ C^a. sampa°.

¹⁵ F., C., C^a. desanā.

¹⁶ C. om. C^a. om. aṭṭhamaṇ. K. Aggasāvaka-mvedita-saṇjayassānūgamanavattu. B. Sāriputtattheravattu a°.

9. NANDATTHERA-VATTHU

‘Yathāgāraṇa’¹ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Jetavane viharanto āyasmantaṇ Nandaṇ ārabba kathesi.

Satthā hi pavattitavaradhammacakko² Rājagahaṇ gantvā Veluvane viharanto: ‘puttaṇ me ānetvā das-
sethā’ ti Suddhodanamahārājaena pesitānaṇ sahasa-
sahassaparivārānaṇ³ dasannaṇ dūtānaṇ sabbapacchato
gantvā arahattaṇ pattaṇa⁴ Kāludāyittherena gamaṇa-
kālaṇ ñatvā maggavaṇṇaṇ vaṇṇetvā vīsatisahassakhīṇā-
savaparivuto Kapilapuraṇ⁵ nīto ñātisaṃāgame pokkhara-
vassaṇ aṭṭhuppattiṇ katvā,⁶ Vessantarajātaṇ⁷ kathetvā,
punadivase piṇḍāya pavittho, ‘uttitṭhe nappamajjeyyā’⁸
ti gāthāya pitaṇ sotāpattiṇphale patitṭhāpetvā, ‘dham-
maṇ care’⁹ ti gāthāya Mahāpajāpatiṇ sotāpattiṇphale,
rājānaṇ ca sakadāgāmiṇphale patitṭhāpesi. Bhattakiccā-
vasāne pana¹⁰ Rāhulamātugunaṇkathaṇ nissāya Canda-
kinnarajātaṇ¹¹ kathetvā, tato dutiyadivase¹² Nanda-
kumārassa abhisekagehappavesanaṇvivāhamāṇgalesu¹³ vat-
tamānesu piṇḍāya pavisitvā Nandakumārassa hatthe
pattaṇ datvā maṇḍalaṇ vatvā utṭhāyāsanaṇ pakkamanto¹⁴
kumārassa hatthato pattaṇ na gaṇhi. So pi Tathāgate
gāravena ‘pattaṇ vo bhante gaṇhathā’ ti vattuṇ
nāsakkhi; evaṇ pana cintesi: ‘sopānasīse pattaṇ gaṇ-
hissatīti’; Satthā tasmim pi ṭhāne na gaṇhi. Itaro
‘sopānapādamūle’¹⁵ gaṇhissatīti’ cintesi; Satthā tatthāpi

¹ K. yathā āg°.² K. pavara°. C. C°. pavattavara°.³ B. *one* sahasa°.⁴ K. sabbapacchā. So B., and om. gantvā. C. B. arahattappa°.⁵ K. Kapilavatthu°.⁶ B. Katvāna.⁷ K. mahāve°.⁸ Vss. 168-9.⁹ K. a. sucaritaṇ.¹⁰ C°. om.¹¹ K. B. °kinnari°. Cf. F. J. 4. 282-8.¹² K. tatiya°.¹³ C., C°, K. °ppavesanā.¹⁴ K. a. va Nanda°. B. Na°.¹⁵ C°. sopānamūle.

na gaṇhi. Itaro 'rājaṅgane gaṇhissatīti' cintesi; Satthā tatthāpi na gaṇhi. Kumāro nivattitukāmo aruciyaṃ gacchanto Satthu gūravena 'pattaṃ¹ gaṇhathā' ti vattun na sakkoti; 'idha gaṇhissati, ettha² ettha gaṇhissatīti' cinto gacchati. Tasmiṃ khaṇe³ Janapadakalyāṇiyaṃ ācikkhiṃsu: 'ayye Bhagavā Nandarājānaṃ gahetvā gato, tumhehi taṃ vinākarissatīti.'⁴ Sā⁵ udakabindūhi paggharanteh' eva aḍḍhullikhitehi kesehi vegena gantvā: 'tuvaṇaṃ kho ayyaputta āgaccheyyāsīti' āha. Taṃ tassa vacanaṃ tassa hadaye tiriyaṃ patitvā⁶ viya ṭhitāṃ; Satthāpi tassa⁷ hatthato pattaṃ agaṇhitvā va taṃ vihāraṃ netvā: 'pabbajissasi Nandā' ti āha. So Buddhagāravana 'na pabbajissāmiti' avatvā, 'āma pabbajissāmiti' āha. Satthā: 'tena hi Nandaṃ pabbajethā' ti āha. Satthā Kapilapuraṃ⁸ gantvā tatiyadivase Nandaṃ pabbajesi, sat-tame divase Rāhulamātā kumāraṃ alaṅkaritvā Bhagavato santikaṃ⁹ pesesi: 'passa tāta etaṃ visatisahassasamaṇa-parivutaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ brahmarūpivaṇṇaṃ¹⁰ samaṇaṃ; ayaṃ te pitā, etassa¹¹ mahantā nidhaya¹² ahesuṃ, tyāssa¹³ nikkhamaṇato paṭṭhāya na passāma;¹⁴ gaccha¹⁵ taṃ dāyajaṃ yāca:¹⁶ "ahaṃ¹⁷ tāta kumāro abhisekaṃ patvā cakkavattī bhavissāmi, dhanena me attho dhanaṃ, me dehi; sāmiko hi putto pitusantakassā"' ti. Kumāro Bhagavato santikaṃ gantvā va¹⁸ pitusinehaṃ¹⁹ paṭilabhitvā haṭṭhacitto: 'sukhā²⁰ te samaṇa chāyā' ti vatvā

¹ B. om.² K., B., C^a. om.³ K. a. aññā itthiyo taṃ disvā.⁴ C^a. vinā raviss°. K. vinā kiṃ karissathā.⁵ K. a. taṃ sutvā. B. Kiṃ tumhehi taṃ vinā karissathā.⁶ C^a. patetvā.⁷ B. 'ssa.⁸ C^a. om. Satthā. K. Kapilavatthu°.⁹ K. B. °ike.¹⁰ °rūpa°.¹¹ K. a. ṭava pituno jātakāle.¹² B. nidhikumbhiyo.¹³ C., C^a., K. tassa. B. tyassa. Vide Müller, p. 62.¹⁴ K. °mi.¹⁵ C^a. B. gacchatha.¹⁶ K. yācāhi.¹⁷ C^a. ayāṇ.¹⁸ C^a. om. K. vanditvā.¹⁹ C^a. °senahaṃ.²⁰ C^a. sukhato (om. te).

aññam pi bahun attano anurūpaṃ vadanto atthāsi. Bhagavā katabhattakicco anumodanaṃ katvā utthāyāsanā pakkāmi; kumāro pi: 'dāyajjaṃ me samaṇa dehi,¹ dāyajjaṃ me samaṇa dehīti' Bhagavantaṃ anubandhi. Bhagavā kumāraṃ na nivattāpesi; pariṇano² pi Bhagavatā saddhiṃ gacchantāṃ nivattetuṃ nāsakkhi. Iti so Bhagavatā saddhiṃ āramam eva agamāsi. Tato Bhagavā cintesi: 'yaṃ ayaṃ pitusantakaṃ dhanāṃ icchati, taṃ vaṭṭānugataṃ savighātaṃ; haṃ' assa bodhitale paṭiladdhaṃ sattavidhaṃ ariyadhanaṃ demi, lokuttaradāyajjassa³ taṃ⁴ sāmikaṃ⁵ karomīti.⁶ Āyasmantaṃ Sāriputtaṃ āman-tesi: 'tena hi tvaṃ Sāriputta Rāhulakumāraṃ pabbā-jehīti.'⁷ Pabbājite⁸ ca pana⁹ kumāre rañña¹⁰ adhimat-taṃ dukkhaṃ uppajji, taṃ¹¹ adhivāsetuṃ asakkonto Bhagavato nivedetvā, 'sādhu bhante ayyā mātāpitūhi ananuññātaṃ puttaṃ na pabbājeyyuṃ' ti varaṃ yāci. Bhagavā tassa taṃ varaṃ datvā pun' ekadivasaṃ¹² rājani-vesane katapātaraṃ ekamantaṃ nisinnena rañña, 'bhante tumhākaṃ dukkarakārikakāle ekā devatā maṃ upasañ-kamitvā: "putto te kālakato" ti āha; ahaṃ tassā vacanaṃ na saddahanto¹³ "na mayhaṃ putto bodhiṃ appatvā kālaṃ karotīti" paṭikkhipiṃ' ti vutte, 'idāni kiṃ saddahissatha, pubbe pi atthikāni dassetvā "putto te mato" ti vutte na¹⁴ saddahitthā' ti imissā¹⁵ atthup-pattiya Mahādhammapālaṃ jātakaṃ kathesi. Kathāpari-yosāne¹⁶ rājā anāgāmiphale paṭiṭṭhahi.

Iti Bhagavā pitaṃ tisu phalesu paṭiṭṭhāpetvā bhik-

¹ B. *only once, and om. me.*

² C. *parisapariṇano.*

³ C^a. °raṇ.

⁴ K. *om.*

⁵ B. *dāyādaṃ.*

⁶ K. *a. atha kho Bhagavā.*

⁷ K. B. *a. thero taṃ. B. kumāraṃ pabbājesi.*

⁸ C. B. *pabbājite. C^a. °to.*

⁹ C. C^a. *om.*

¹⁰ K. *a. taṃ sutvā.*

¹¹ B. *om.*

¹² K. *punadivase. B. pun' ekadivase.*

¹³ C^a. K., B. *asa°.*

¹⁴ C^a. *idāni.*

¹⁵ C^a. *imassā.*

¹⁶ K. B. *gāthā°. Cf. F. J. 4. 50-5.*

khusaṅghaparivuto punadeva¹ Rājagahaṇ gantvā, tato Anāthapiṇḍikena Sāvatthiṇ āgamanatthāya gahitapaṭiṇṇo, niṭṭhite Jetavanamahāvihāre, tattha gantvā² vasaṇ kappesi. Evaṇ Satthari Jetavane viharante āyasmā Nando ukkaṇṭhitvā³ bhikkhūnaṇ etam atthaṇ ārocesi: ‘anabhirato ahaṇ āvuso, brahmacariyaṇ carāmi, na sakkomi brahmacariyaṇ santānetuṇ,⁴ sikkhaṇ paccakkhāya hīnāyāvattissāmīti.’ Bhagavā taṇ pavattiṇ sutvā⁵ āyasmantaṇ Nandaṇ pakkosāpetvā etad avoca: ‘saccaṇ kira tvaṇ⁶ Nanda sambahulānaṇ bhikkhūnaṇ evaṇ⁷ ārocesi: “anabhirato ahaṇ āvuso brahmacariyaṇ carāmi, na sakkomi brahmacariyaṇ santānetuṇ, sikkhaṇ paccakkhāya hīnāyāvattissāmīti.”’ ‘Evaṇ bhante’ ti. ‘Kissa pana tvaṇ Nanda anabhirato brahmacariyaṇ carasi, na sakkosi brahmacariyaṇ santānetuṇ, sikkhaṇ paccakkhāya hīnāyāvattissasīti.’⁸ ‘Sākiyānī maṇ bhante Janapadakalyāṇī gharā nikkhamantassa aḍḍhullikkhitehi kesehi apaloketvā⁹ etad avoca—“tuvaṇ kho ayyaputta āgaccheyyāsīti,” so kho ahaṇ bhante tad¹⁰ anussaramāno anabhirato brahmacariyaṇ carāmi, na sakkomi brahmacariyaṇ santānetuṇ, sikkhaṇ paccakkhāya¹¹ hīnāyāvattissāmīti.’ Atha kho Bhagavā āyasmantaṇ Nandaṇ bāhāya¹² gahetvā iddhibalena tāvatiṇsadevalokaṇ nento¹³ antarāmagge ekasmiṇ jhāmakkhette jhāmakhāṇuke¹⁴ nisinnaṇ chinna-kappaṇāsānaṇ gutthaṇ ekaṇ paluṭṭhamakkatiṇ¹⁵ dassetvā tāvatiṇsabhavane Sakkassa devaraṇṇo upaṭṭhānaṇ āgatāni kakutaṇpādāni¹⁶ pañcaaccharāsātāni dassesi. ‘Kakutaṇpa-

¹ K. B. punadivase.² C. tatthāg°.³ K. °ito.⁴ B. santāretuṇ—so *infra*.⁵ C., C°, K. a. taṇ.⁶ C°. taṇ.⁷ B. om. bh° e°.⁸ C. C°. vattissati.⁹ K. ava°. C., C°, K., B. a. maṇ.¹⁰ K. B. taṇ.¹¹ C., C°, B. om. brahmacariyaṇ . . . paccakkhāya.¹² C. C°. bāhāsu. B. K. °yaṇ.¹³ C. nente va. C°. nento va. B. ānento.¹⁴ K. °khāṇumatthake.¹⁵ B. paluddha°.¹⁶ B. kukkuṭa° (al.).

dānti' rattavaṇṇatāya pārāpatapādasadisāni¹ pādāni.² Dassetvā ca pan'āha: 'tvaṇ³ kiṇ maññasi Nanda katamā nu kho abhirūpatarā vā⁴ dassaniyatarā vā⁴ pāsādikatarā vā Sākiyāṇi vā Janapadakalyāṇi imāni vā pañca accharāsatāni kakuṭapādānti.'⁵ 'Seyyathā pi sā bhante chinna-kappaṇāsānaṅgutṭhapaluṭṭhamakkati, evam eva kho bhante Sākiyāṇi Janapadakalyāṇi imesaṇ⁶ pañcannaṇ accharāsatānaṇ upanidhāya saṅkham pi na upeti, kalam pi na upeti, kalabhāgam pi na upeti;⁷ atha kho imān' eva pañcaaccharāsatāni abhirūpatarāni c'eva dassaniyatarāni ca pāsādikatarāni cā' ti.⁸ 'Abhirama⁹ Nanda, ahaṇ te pāṭibhogo pañcannaṇ accharāsatānaṇ paṭilābhāya kakuṭapādinaṇ'¹⁰ ti.¹¹ 'Sace me bhante Bhagavā pāṭibhogo pañcannaṇ accharāsatānaṇ paṭilābhāya kakuṭapādinaṇ abhiramissām' ahaṇ bhante bhagavati¹² brahmacariye' ti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṇ Nandaṇ gahetvā tattha antarāhito Jetavane yeva pāturahosi. Assosuj kho bhikkhū: 'āyasmā kira Nando Bhagavato bhātā mātucchāputto accharānaṇ hetu brahmacariyaṇ carati, Bhagavā kir' assa pāṭibhogo pañcannaṇ accharāsatānaṇ paṭilābhāya kakuṭapādinaṇ' ti. Atha kho āyasmato Nandassa sahāyakā bhikkhū āyasmantaṇ Nandaṇ bhataka-vādena¹³ ca upakkita-kavādena ca samudācaranti: 'bhatako kirāyasmā Nando, upakkitako kirāyasmā Nando, accharānaṇ¹⁴ hetu brahmacariyaṇ carati, Bhagavā kir' assa pāṭibhogo pañcannaṇ accharāsatānaṇ paṭilābhāya kakuṭapādinaṇ' ti. Atha kho āyasmā Nando sahāyakānaṇ

¹ K. pārāvatta°. B. pārevata°.

³ C., C^a., K. corr. taṇ.

⁵ K. a. taṇ sutvā āha.

⁷ B. om. na up°.

⁹ C^a. °ramā. K. rep. a° Na°.

¹¹ K. a. taṇ sutvā āha.

¹³ K. bhatika°.

¹⁴ K. upatiko kirāyasmā Nando pañcannaṇ accharāsatānaṇ.

² K. °sadisap°.

⁴ K. ca.

⁶ C., C^a., K. imāsaṇ.

⁸ K. a. tena hi.

¹⁰ K. °ānan (al.).

¹² B. Bhagavā.

bbikkhūnaṃ bhatakavādena ca upakkitakavādena¹ ca aṭṭiyamāno harāyamāno jigucchamāno² eko vūpakatṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto, na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammad³ eva agārasmā anagāriyaṃ pabbajanti tad anuttaraṃ brahmacariyapariyosānaṃ, diṭṭhe va dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā,⁴ 'khinā jāti, vusitaṃ brahmacariyaṃ, kataṃ karaṇiyaṃ nāparaṃ itthattāyā' ti abhiññāsi aññataro ca kho pan' āyasmā⁵ arahataṃ⁶ ahosi.

Ath' ekā devatā rattibhāge sakalaṃ Jetavanaṃ obhāsetvā Satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā ārocesi: 'āyasmā bhante Nando Bhagavato⁷ mātucchāputto āsavānaṃ⁸ khayā anāsavaṃ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭhe va dhamme sayāṃ abhiññā⁹ sacchikatvā upasampajja viharatīti' Bhagavato pi kho ñāṇaṃ udapādi, 'Nando āsavānaṃ khayā anāsavaṃ¹⁰ cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭhe va dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatīti.'

So p'āyasmā¹¹ tassā rattiyā accayena Bhagavantaṃ upasaṅkamitvā vanditvā¹² etad avoca: 'yaṃ me bhante Bhagavā paṭibhogo pañcannaṃ accharāsātānaṃ paṭilābhāya kakutapādīnaṃ, muñcām' ahaṃ¹³ bhante Bhagavantaṃ etasmā paṭissavā' ti. 'Mayā pi kho¹⁴ Nanda cetasaṃ ceto paticca vidito "Nando āsavānaṃ khayā anāsavaṃ

¹ C. upakkitavādena.

² C. digucchamāno. B. jigucchiyamāno.

³ K. sammād. B., *after* kulaputtā, *has* pabbajanti, taṃ sacchākāsi. Aññataro arahataṃ ahosi.

⁴ K. a. upasampaja viharati.

⁵ K. a. Nando. C. C^a. (*for* kulaputta . . . panāyasmā) pe.

⁶ C., C^a., K. arahattaṃ.

⁷ K. B. a. bhātā.

⁸ C. anāsavā.

⁹ C. C^a. abhiññāya.

¹⁰ C. C^a. anāsavānaṃ.

¹¹ K. B. a. Nando.

¹² B. om.

¹³ K. °mi'haṃ.

¹⁴ C^a. B. a. te.

cetovimuttiṃ paññāvimuttiṃ diṭṭhe va dhamme sayāṃ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatīti”;¹ devatā pi me etam atthaṃ ārocesi, ‘āyasmā² Nando—pe—viharatīti; yad³ eva kho te Nanda anupādāya āsavehi cittaṃ vimuttaṃ,⁴ athāhaṃ mutto etasmā patissavā’ ti. Atha kho Bhagavā etam atthaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imay udānaṃ udānesi :

‘Yassa nittiṃṇo pañko⁵ ca⁶ maddito kāma-
kaṇṭako
mohakkhayaṃ anuppatto sukhadukkhe⁷ na
vedhatīti.’

Ath’ ekadivasāṃ bhikkhū taṃ āyasmantaṃ Nandaṃ⁸ pucchisū : ‘āvuso Nanda⁹ tvaṃ “ukkaṇṭhito ’mhīti” pāvedesi;¹⁰ idāni te kathaṃ’ ti. ‘Natthi me āvuso gihībhāvāya¹¹ ālayo’ ti. Taṃ sutvā bhikkhū :¹² ‘abhūtaṃ¹³ āyasmā¹⁴ Nando katheti,¹⁵ aññaṃ vyākaroṭi, atitadivasesu¹⁶ “ukkaṇṭhito ’mhīti”¹⁷ vatvā idāni “natthi me gihībhāvāya ālayo” ti kathetīti’¹⁸ gantvā Bhagavato tam¹⁹ atthaṃ ārocesuṃ. Bhagavā : ‘bhikkhave atitadivasesu Nandassa attabhāvo ducchannagehasadisō ahoṣi, idāni succhannagehasadisō jāto ; ayaṃ²⁰ dibbaccharānaṃ diṭṭhakālaṭo paṭṭhāya pabbajitakiccassa matthakaṃ

¹ C. viharanti. C^a. om. ti.

² K. B. a. bhante, and repeats the whole sentence.
C^a. a. bhante āsavānaṃ khayā then pe, etc.

³ K. yath’.

⁴ C. K. vimuttiṃ.

⁵ K. B. tiṇṇo kāmapañko.

⁶ C., C^a., K., B. om.

⁷ C. C^a. °dukkhesu. K. corr. °su na.

⁸ C. C^a. om.

⁹ K. corr. a. pubbe.

¹⁰ C., C^a., K. vadesi.

¹¹ K. gihi° (common variant).

¹² B. om.

¹³ K. abbhūtaṃ.

¹⁴ K. om.

¹⁵ K., C^a., B. kathesi.

¹⁶ C. C^a. °divase.

¹⁷ K. ’smīti.

¹⁸ K. a. vatvā.

¹⁹ B. etaṃ.

²⁰ C., K., B. a. hi.

pāpetuṇ¹ vāyamanto taṇ kiccaṇ² patto' ti vatvā imā gāthā abhāsi.

13. 'Yathā agāraṇ³ ducchannaṇ vuṭṭhī samati-vijjhati,
evaṇ abhāvitaṇ cittaṇ rāgo samativijjhati.

14. 'Yathā agāraṇ succhannaṇ vuṭṭhī na sama-tivijjhati,
evaṇ subhāvitaṇ cittaṇ rāgo na samati-vijjhatīti.'

Tattha 'agāraṇ' ti yaṇ kiñci gehaṇ; 'ducchannaṇ' ti viralacchannaṇ⁴ chiddāvachiddaṇ; 'samati-vijjhatīti' vassavuṭṭhī vinivijjhati; 'abhāvitaṇ' ti taṇ agāraṇ vuṭṭhī⁵ viya bhāvanārahitattā⁶ abhāvitaṇ cittaṇ pi rāgo samativijjhati, na kevalaṇ rāgo va, dosamohamānādayo sabbakilesā tathārūpaṇ cittaṇ ativiya vijjhanti⁷ yeva; 'subhāvitaṇ' ti samathavipassanā-bhāvanāhi subhāvitaṇ, evarūpaṇ cittaṇ succhannagehaṇ⁸ vuṭṭhī viya rāgādayo kilesā ativijjhitaṇ na sakkontīti.⁹ Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādinī pāpuṇṇsu, mahājanassā sātthikā desanā ahoṣi.

Atha bhikkhū dhammasabhāyaṇ kathaṇ samuṭṭhāpesuṇ: āvuso Buddhā nāma acchariyā,¹⁰ Janapadakalyāṇiṇ nissāya ukkaṇṭhito nāma āyasmā Nando Satthārā devaccharā¹¹ āmiṣaṇ katvā vinīto' ti. Satthā āgantvā: 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinno' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'na bhikkhave

¹ C. pattuṇ. C^a. pattaṇ.

² B. a. matthakaṇ.

³ K. B. *separate*. MSS. and edd. yathāgāraṇ.

⁴ K. B. *viraḷa*°.

⁵ B. a. samativijjhati.

⁶ B. bhāvanāya ra°.

⁷ F., C., C^a., K. ativijjho°.

⁸ C., C^a., K., B. succhannaṇ gehaṇ.

⁹ B. om. ti.

¹⁰ K. acchiriyā.

¹¹ B. °āya.

idān' eva pubbe p'esa mayā¹ mātugāmena palobhetvā
vinīto yevā' ti vatvā atītaṃ āhari:²

'Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bārā-
ṇasīvāsī Kappaṭṭo³ nāma vāṇijo ahosi.' Tass' eko
gadrabho kumbhabhāraṃ vahaṭi; ekadivasena⁴ satta
yojanāni gacchati. So ekasmiṃ samaye gadrabha-
bhārakehi⁵ Takkaṣilaṃ gantvā, yāva bhaṇḍakassa⁶ vissaj-
janaṃ⁷ gadrabhaṃ caritvā vissajjesi. Ath' assa so gad-
rabho parikhāpīṭṭhe caramāno ekaṃ gadrabhiṃ disvā
upasaṅkami;⁸ sā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karontī
āha: 'kuto āgato 'sīti.'⁹ 'Bārāṇasito.' 'Kena kam-
menā' ti. 'Vāṇijjakammenā'¹⁰ ti. 'Kittakaṃ bhāraṃ
vahasīti.' 'Kumbhabhāraṃ.'¹¹ 'Ettakaṃ bhāraṃ vahaṇto
kati yojanāni gacchasīti.' 'Satta yojanāni.'¹² 'Gataṭ-
ṭhāne'¹³ koci te¹⁴ pādaparikammaṭṭhiparikammakaro¹⁵
atthīti.'¹⁵ 'Natthīti.'¹⁶ 'Evaṃ sante mahādukkhaṃ nāma
anubhosīti.'

Kiñcāpi hi tiracchānagatānaṃ pādaparikammādikārako¹⁷
nāma natthi, kāmasaṃyojanaghaṭṭanattaṃ evarūpaṃ¹⁸
katheti.¹⁹

So tassā kathāya ukkaṇṭhi. Kappaṭṭo pi bhaṇḍaṃ²⁰
vissajjetvā tassa santikaṃ āgantvā: 'ehi tāta gamissāmā'
ti āha. 'Gacchatha tumhe, nāhaṃ gamissāmīti.' Atha

¹ B. om.

² C^a. āharitvā.

³ K. Kappako.

⁴ K. divase divase.

⁵ B. a. saddhiṃ.

⁶ C., C^a., B. bhaṇḍassa.

⁷ K. B. a. tāva.

⁸ B. °ati.

⁹ K. āgato 'mhīti.

¹⁰ C^a. vāṇijjakammena, om. ti.

¹¹ K. °raṇ ti. B. vahaṇmīti.

¹² K. a. gacchāmīti. Kim.

¹³ C. C^a. yojanaṭṭhānaṃ ti. K. gataṭaṭṭhāne.

¹⁴ K. te kaci. B. te koci.

¹⁵ C. K. parikammaṃ, twice. B. pādakammaṭṭhi-
kamma°. B. C^a. karā. K. karontā.

¹⁶ K. a. vutte.

¹⁷ B. pādakammādikārakā.

¹⁸ B. a. kathaṃ.

¹⁹ K. kathesi.

²⁰ K. bhaṇḍakaṃ.

nay punappuna yācitvā anicchantaṇ¹ bhāsetvā² 'nayaṇ
nessāmīti' cintetvā imaṇ gātham āha :

'Patodaṇ te karissāmi soḷasaṅgulakantaṇ,³
sañchindissāmi te kāyaṇ ; evaṇ jānāhi gad-
rabhā' ti.

Taṇ sutvā gadrabho : 'evaṇ sante aham pi te kattab-
baṇ jānissāmīti' vatvā imaṇ gātham āha :

'Patodaṇ me karissasi soḷasaṅgulakantaṇ,³
purato patitṭhahitvāna⁴ uddharitvāna pac-
chato,
dantaṇ⁵ te pātayissāmi ; evaṇ jānāhi Kap-
paṭā'⁶ ti.

Taṇ sutvā vāṇijo : 'kena nu kho kāraṇena esa⁷ evaṇ
vadatīti' cintetvā, ito cito ca olokeno taṇ gadrabhiṇ
disvā 'imāy 'esa evaṇ sikkhāpito bhavissati, evarūpiṇ
nāma⁸ te gadrabhiṇ ānessāmīti' mātugāmena nay palob-
hetvā nessāmīti' imaṇ gātham āha :

'Catuppadiṇ saṅkhamukhiṇ nāriṇ sabbaṅga-
sobhiniṇ,⁹
bhariyaṇ te ānāyissāmi¹⁰ evaṇ jānāhi gad-
rabhā' ti.

Taṇ sutvā tuṭṭhacitto gadrabho imaṇ gātham āha :

'Catuppadiṇ saṅkhamukhiṇ nāriṇ sabbaṅga-
sobhiniṇ,⁹
bhariyam me ānāyissasi,¹¹ Kappaṭa' bhiyyo
gamissāmi
yojanāni catuddasā' ti.

¹ C^a. anicchataṇ.

² K. anāgacchantaṇ bhāṇjetvā. B. paribhās°.

³ K. °aṅguli°. B. °aṅguli°. C. °kanthakaṇ.

⁴ K. °petvāna. ⁵ K. bhaṇḍaṇ. ⁶ K. al. kappak°.

⁷ C. kāraṇen' esa. C^a. tesāṇ for esa.

⁸ C^a. om.

⁹ C., C^a., K. °sobhaniṇ.

¹⁰ K. nay°.

¹¹ K. me bha° nay°.

Atha naṃ Kappaṭo, 'tena hi ehīti' gahetvā sakat-
 ṭhānaṃ agamāsi. So katipāhaccayena taṃ āha: 'nanu
 maṃ tumhe "bhariyaṃ te ānāyissāmiti" ¹ avocutthā' ti.
 'Āma vuttaṃ, nāhaṃ attano kathaṃ bhindissāmi, bhariyaṃ
 te ānessāmi, ² vaṭṭaṃ ³ pana tuyhaṃ ekakass' ⁴ 'eva dassāmi' ⁵
 tuyhaṃ pana ⁶ attadutiyassa ⁷ pahotu vā mā vā tvam eva
 jāneyyāsi; ubhinnaṃ vo saṃvāsam ⁸ anvāya puttāpi
 jāyissanti, tehi bahūhi saddhiṃ tuyhaṃ taṃ pahotu ⁹ vā
 mā vā, tvam eva jāneyyāsīti; gadrabho tasmīṃ kathente
 kathente ¹⁰ yeva anapekkho ahosi.

Satthā imaṃ desanaṃ āharitvā, 'tadā bhikkhave gad-
 rabhī Janapadakalyāṇi ahosi, gadrabho Nando, ¹¹ vūṇijo
 aham eva; evaṃ pubbe p'esa mayā mātugāmena palob-
 hetvā vinīto' ti jātaṃ niṭṭhapesīti.

Nandattheravattthu ¹² navamaṃ.

10. CUNDASŪKARIKA-VATTHU

'Idha socatīti' ¹³ imaṃ dhammadesanaṃ Satthā
 Veluvane viharanto Cundasūkarikaṃ nāma ¹⁴ ārabha
 kathesi.

So kira pañcapaṇṇāsavassāni sūkare vadhitvā, khādanto
 ca vikkīṇanto ca jīvikaṃ kappesi; chātakāle ¹⁵ sakatena ¹⁶
 vihiṃ ādāya janapadaṃ gantvā nālidvenāḷimattena ¹⁷

¹ C^a. āness^o.

³ B. vettanaṃ.

⁵ K. a. pattiṃ.

⁷ K. attano du^o.

⁹ C. C^a. tāva hotu.

¹¹ K. a. ahosi.

¹² Nandavatthu. C^a. Nandavatthun. B. Nandattherassa
 vatthu.

¹³ K. a. pecca socatī.

¹⁵ C^a. chātakakāle.

¹⁷ K. ekanū^o °dvi^o.

² C. C^a. ānāyissāmi.

⁴ C^a. ekass'.

⁶ C. C^a. om. B. vettanaṃ, om. attā^o.

⁸ B. a. vāsa.

¹⁰ C., C^a., K. om.

¹⁴ K. B. a. purisaṃ.

¹⁶ B. °ehi.

gāmasūkarapotake¹ kiṇitvā² sakataṇ paṛetvā āgantvā³ pacchānivesane vajaṇ viya ekaṇ tḥanaṇ parikkhipitvā⁴ tatth' eva tesāṇ nivāpaṇ ropetvā⁵ nānāgacche ca sarīra-malañ⁶ ca khāditvā vadḍhitesu yaṇ yaṇ māretukāmo hoti,⁷ taṇ taṇ ālāne⁸ niccalaṇ bandhitvā sarīramāṇsassa uddhumāyitvā⁹ bahalabhāvatthaṇ¹⁰ caturassaramuggerena¹¹ pothetvā 'bahalamāṇso jāto' ti ñatvā mukhaṇ vivaritvā antare daṇḍakaṇ datvā lohathāliyaṇ pakkaṭṭhitaṇ uṇhodakaṇ mukhe āsiṇcati. Taṇ kucchiṇ¹² pavisitvā pakkaṭṭhitaṇ¹³ karisaṇ ādāya adhobhāgena nikkhamati; yāva thokam pi karisaṇ atthi tāva āvilaṇ hutvā nikkhamati;¹⁴ suddhe udare acchaṇ¹⁵ anāvilaṇ nikkhamati. Ath' assa avasesaṇ udakaṇ piṭṭhiyaṇ āsiṇcati, taṇ kālacammaṇ¹⁶ uppāṭetvā gacchati; tato¹⁷ tiṇukkāya lomāni jhāpetvā tiṇhena¹⁸ asinā sīsaṇ chindati. Paggharaṇakaṇ¹⁹ lohitaṇ bhājanena paṭiggahetvā māṇsaṇ lohiteṇa²⁰ vadḍhetvā pacitvā puttadāramajjhe nisinno khāditvā sesaṇ vikkiṇāti. Tassa iminā²¹ niyāmena jivikaṇ kap-pentassa pañcapaṇṇāsavassāni atikkantāni. Tathāgate Dhuravihāre vasante ekadivasaṇ pi pupphamuṭṭhimattena pūjā vā kaṭacchumattaṇ bhikkhādānaṇ vā aññaṇ vā kiñci puññaṇ nāma²² nāhosi. Ath' assa sarīre rogo uppajji,

¹ B. gāme sū°.² C. vikkhi°. C°. vikki°.³ C. om.⁴ S. paricchinditvā.⁵ C°. nivāsaṇ kārāpetvā. K. a. tesāṇ. B. nivāsāpetvā, and a. tesu.⁶ K. °valañjanañ for °malañ.⁷ B. ahosi.⁸ All MSS. and edd. ālāhane. This reading I owe to Dīpankara (cf. ālhako).⁹ C°. °matāyitvā.¹⁰ C. bālahabhā°.¹¹ K. caturrasamu°.¹² K. kucchiyaṇ.¹³ C°. pakkantaṇ.¹⁴ C. C°. om.¹⁵ C°. acchalaṇ.¹⁶ C. kālāñ camma.¹⁷ C°. om.¹⁸ B. tikhiṇena.¹⁹ K. °rantakaṇ.²⁰ C°. māṇsalohite. C. om. bhājanena . . . lohiteṇa.²¹ B. a. va.²² B. om.

jīvantass' eva Avicimahānirāyasantāpo utṭhahi.¹ Avicimantāpo nāma yojanasate tathā olokontassa akkhinaṃ² bhijjanasamattho³ pariḷāho.⁴ Vuttay pi a' etay: 'samantā yojanasataṃ pharivā tiṭṭhati sabbadā' ti Nāgasenatharena⁵ pan' assa pākatiaggisantāpato⁶ adhimattakāya ayaṃ upamā vuttā: 'yathā mahārāja kūṭāgāramatto pāsāṇo pi nerayikaggimhi⁷ khaṇena vilayaṃ⁸ gacchati,⁹ nibbattasattā¹⁰ pan' ettha kammabalena mātukucchigatā viya na viliyantīti.¹¹ Tassa tasmiṃ santāpe upaṭṭhite¹² kamma sarikkhako ākāro uppajji; gehamajjhe yeva sūkararavaṃ ravitvā jannukehi vicaranto puratthimavatthuy pi pacchimavatthum pi gacchati. Ath' assa gehe¹³ mānusakā daḥhaṃ gahetvā mukhaṃ pidahanti, kammavipāko nāma na sakkā¹⁴ kenaci paṭibāhituṃ. So viravant' eva ito cito ca vicarati¹⁵ samantā¹⁶ sattasu gharesu manussā niddaṃ na labhanti, maraṇabhayaṇa tajjitassa¹⁷ bahi nikkhamanaṃ vāretuṃ¹⁸ sabbo gehaparijano¹⁹ yathā anto tithi²⁰ vicarituṃ na sakkoti, tathā gahetvā²¹ dvārāni thaketvā bahi gehaṃ parivāretvā rakkhanto acchati. Itaro antogehe yeva nirayasantāpena viravanto ito cito ca vicarati. Evaṃ sattadivasāni vicarivā sattame²² divase kūlay katvā Avicimahānirāye nibbati; Avicimahānirāyo Devadūtasuttantena vaṇṇetabbo. Bhikkhū tassa gharadvarena

¹ K. upa°.² C., C^a., K., B. akkhini.³ C., C^a., K. bhindanasa°.⁴ K. a. hoti.⁵ K. a. (rañño puṭṭhena).

Cf. Milindapañha. Trenckner, 67-8.

⁶ B. pākatiaggisantāpanato.⁷ B. nirayaaggimhi pakkhinto! K. a. pakkhitto.⁸ B. K. viliyaṃ.⁹ C. C^a. gacchatīti.¹⁰ B. nibbattaka°.¹¹ C., C^a., B. viliyanti. C^a. om. na.¹² C^a. utṭhite.¹³ C., C^a., K., B. geha°.¹⁴ C. sakko.¹⁵ So K.¹⁶ C. C^a. om.¹⁷ B. tajjito tassa pana.¹⁸ K. B. nivār°, and a. asakkonto.¹⁹ B. a. gehajano. K. a.²⁰ K. B. a. bahi.²¹ B. K. geha°.²² K. corr. utṭhame.

gacchantā taṃ saddaṃ sutvā, 'sūkarasaddo' ti saññino hutvā, vihāraṃ gantvā Satthu santike nisinnā evaṃ āhaṃsu: 'bhante Cundasūkarikassa gehadvāraṃ pidahitvā sūkarānaṃ māriyamānānaṃ ajja sattamo divaso, gehe kāci maṅgalakiriyaṃ bhavissati maññe, ettake nāme bhante sūkare mārentassa ekam pi mettacittaṃ vā kāruṇṇiṃ vā natthi, na vata¹ evarūpo kakkhaḷo pharusso satto diṭṭhapubbo' ti. Satthā: 'na bhikkhave so ime satta-divase² sūkare māreti, kammaśarikkhakaṃ paṇ' assa³ udapādi;⁴ jīvantass' eva Avicimāhānirayasantaṇṇo upaṭṭhāsi;⁵ so tena santāpena satta divasāni sūkararavaṃ ravanto antonivesane vicaritvā ajja kālaṃ katvā Avicimhi nibbatto' ti vatvā, 'bhante idha loke evaṃ socitvā puna gantvā socanaṭṭhāne yeva nibbatto' ti vutte, 'āma bhikkhave pamatto nāma, gahaṭṭho vā hotu⁶ pabbajito vā, ubhayattha socati yevā' ti vatvā imaṃ gāthaṃ āha:

15. 'Idha socati pecca socati pāpakārī ubha-
yattha socati
so socati so vihaññati disvā kammakiliṭ-
ṭhaṃ attano' ti.

Tattha 'pāpakārīti' nānappakārassa pāpakammasa kārako puggalo; 'akataṃ vata me kalyāṇaṃ, kataṃ' pāpaṃ' ti ekaṃsen' eva⁸ maraṇasamaye 'idha socati,' idam assa kammaśocanaṃ vipākaṃ anubhonto pana 'pecca socati,' idam assa paraloke vipākaśocanaṃ, evaṃ so 'ubhayattha socati' yeva; ten' eva kāraṇena jīvamāno yeva so Cundasūkariko pi⁹ 'disvā

¹ C. mano. C^a. B. no *for* vata. K. na ca vata.

² C. K. °divasesu. B. imesu sattadivasesu.

³ B. a. vipākaṃ.

⁴ K. a. tassa.

⁵ C^a. utṭh°.

⁶ C^a. hoti.

⁷ K. a. me.

⁸ F. *corr.* ekaso ten' eva.

⁹ K. a. socati.

kammakiliṭṭhaṃ attano' ti¹ attano kiliṭṭhakam-
maṃ² passitvā socati³ nānappakāraṃ vilapanto 'vihañ-
ñatīti.'⁴

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ; mahā-
janassa sūttikā desanā⁵ jātā ti.

Cundasūkarikavatthu dasamaṃ.⁶

11. DHAMMIKAUPĀSAKASSA-VATTHU

'Idha modatīti' imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jeta-
vane viharanto dhammikaṃ upāsakaṃ ārabha kathesi.

Sāvattīhiyaṃ kira pañcasatā dhammikaupāsakā nāma
ahesuṃ.⁷ Tesu ekekassa pañca pañca upāsakasatāni
parivārā;⁸ yo tesāṃ jeṭṭhako,⁹ tassa satta puttā satta
dhītaro.¹⁰ Tesu ekekassa ekeka salākayāgu salākabhat-
taṃ pakkhikabhattaṃ¹¹ navacandabhattaṃ¹² vassāvāsikaṃ.
Te pi¹³ sabbe va anujāta-puttā nāma ahesuṃ; iti cudda-
sannaṃ puttānaṃ bhariyāya¹⁴ upāsakassā ti soḷasasalāka-
yāguādīni pavattanti;¹⁵ iti so saputtadāro¹⁶ sīlavā
kalyāṇadhammo dānaṃ vibhāgarato ahosi. Ath' assa
aparabhāge rogo uppajji, āyusañkhāro parihāyi. So

¹ C. C^a. om.

² C^a. kammaṃ merely.

³ B. om.

⁴ K. a. kilamati, and om. ti.

⁵ K. a. dhamma°.

⁶ C. C^a. sūkarikassa vatthuṃ. B. Cundasūkarikassa
vatthu da°.

⁷ C. C^a. om.

⁸ K. °rāni. So B., and a. ahesuṃ.

⁹ B. a. Mahādhammikaupāsako nāma.

¹⁰ C^a. satta satta puttadhītaro. K. a. honti.

¹¹ K. a. saṅghabhattaṃ uposathikabh°. B. a. niman-
tanabh° uposathikabh° āgantukabh°.

¹² K. āgantukabh°. B. saṅghabh°.

¹³ C. C^a. tehi. B. dadantehi.

¹⁴ C. bhariyāye.

¹⁵ C. C^a. vattanti.

¹⁶ C. C^a. soḷasapu°.

dhammaṃ sotukāmo 'attha vā¹ soḷasa vā² bhikkhū pesethā' ti.³ Satthu santikaṃ pahīni. Satthā pesesi; te gantvā tassa mañcaṃ parivāretvā paññattesu āsanesu nisinnā, 'Bhante ayyānaṃ me dassanaṃ dullabhaṃ bhavissati, dubbalo' mhi, ekaṃ me suttaṃ sajjhāyathā' ti vutte,⁴ 'katarāṃ suttaṃ sotukāmo upāsakā' ti, 'Sabbabuddhānaṃ avijahitaṃ Satipatthānasuttaṃ'⁵ ti vutte, 'ekāyano ayaṃ bhikkhave maggo sattānaṃ visuddhiyā' ti suttantaṃ paṭṭhapesuṃ. Tasmiṃ khaṇe chahi deva-lokehi sabbālaṅkārapatimaṇḍitā sahaṣṣasindhavayuttā diyaḍḍhayaḍḍhayaṇasatikā⁶ cha rathā āgamiṃsu;⁷ tesu tthitā devatā 'ambhakaṃ ambhakaṃ⁸ devalokaṃ nessāmā' ti, 'ambho mattikabhājanaṃ bhinditvā suvaṇṇabhājanaṃ gaṇhanto viya ambhakaṃ devalokaṃ⁹ abhiramituṃ idha nibbattā' ti vadiṃsu. Upāsako dhammasavaṇantarāyaṃ anicchanto: 'āgametha āgamethā ti' āha. Bhikkhū 'amhe vadatīti' saññāya tuṇhi ahesuṃ. Ath' assa puttadhītarō: 'ambhakaṃ pitā¹⁰ dhammasavaṇena atitto ahosi, idāni pana bhikkhū pakkosāpetvā sajjhāyaṃ karetvā sayam eva vāreti, maraṇassa abhāyanto¹¹ nāma natthīti' viraviṃsu. Bhikkhū 'idāni anokāso' ti utthāya¹² pakkamiṃsu.

Upāsako thokaṃ vītināmetvā satij labhitvā¹³ putte pucchi: 'kasmā kandathā' ti. 'Tāta tumhe bhikkhū pakkosāpetvā dhammaṃ suṇanto¹⁴ sayam eva vārayittha; atha mayaṃ "maraṇassa abhāyanasatto¹⁵ nāma natthīti"

¹ K., C^a., B. a. me.

² K. a. dhammakathika°.

³ K. a. dūtaṃ.

⁴ C. K. vuttā.

⁵ C^a. patthānaṃ ti.

⁶ C^a. °sati.

⁷ C. C^a. āharimsu.

⁸ C. C^a. om. K. B. rep. a° de° ne.

⁹ C., C^a., K. °loke, and rep. amhā° de° (not so K.).

¹⁰ K. B. a. pubbe.

¹¹ K. a. santo. B. abhāyanakasatto.

¹² B. °āsanā.

¹³ K. a. pati°.

¹⁴ B. °tā.

¹⁵ K. corr. °uto satto. B. ut supra.

kandimbhā' ti. 'Ayyā pana kuhij' ti. "Anokāso" ti utthāyāsanaṃ pakkantā' ti. 'Tātā¹ nāhaṃ ayyehi saddhiṃ kathemīti.' 'Atha kena² saddhiṃ kathesi tātā' ti.³ 'Chahi devalokehi devatā cha⁴ rathe alaṅkaritvā ādāya ākāse thatvā "amhākaṃ devaloke⁵ abhirama, amhākaṃ devaloke abhiraṃā" ti saddaṃ karonti, tāhi saddhiṃ kathemīti.' 'Kuhij tātā rathā, na mayaṃ passāma' ti vutte.⁶ 'Atthi pana mayhaṃ ganthitāni pupphānīti.' 'Atthi tātā' ti. 'Kataradevaloko⁷ ramaṇiyo' ti. 'Sabbabodhisattānaṃ Buddhamātāpitunnaṃ ca vasi-tatthānaṃ⁸ Tusitabhavanaṃ ramaṇiyaṃ tātā' ti. 'Tena hi "Tusitabhavanato⁹ āgatarathe laggaṭū" ti puppha-dāmaṃ khipathā' ti. Te khipiṃsu. Taṃ rathadhure laggitvā ākāse olambi; mahājano tad eva¹⁰ passati; rathaṃ na passati; upāsako: 'passath' etaṃ puppha-dāmaṃ¹¹ ti vatvā, 'āma passāma' ti vutte, 'etaṃ Tusitabhavanato āgatarathe olambati,¹² ahaṃ Tusitabhavanaṃ gacchāmi, tumhe mā cintayittha, mama santike nibbattitukāmaṃ hutvā mayā kataniyāmen' eva puññaṃ karoṭhā' ti vatvā¹³ kālaṃ katvā¹⁴ rathe patitthāsi; tāvad ev' assa tigāvutappamaṇo saṭṭhisakaṭabhārālaṅkārapatimaṇḍito at-tabhāvo nibbatti. Accharāsahassaṃ parivāresi, pañcavi-satiyojanikaṃ kanakavimānaṃ¹⁵ pātur ahoṣi. Te bhikkhū vihāraṃ anuppatte Satthā pucchi: 'sutā bhikkhave upāsakena dhammadesanā' ti.¹⁶ 'Āma bhante, antarā yeva pana "āgamethā" ti vāresi. Ath' assa puttadhītarō

¹ C. K. pa° tātāti. C^a. B. om. tātā.

² C. ath' ekena.

³ K. B. kathethā ti.

⁴ C. C^a. om.

⁵ C. C^a. °lokaṃ.

⁶ C. C^a. om.

⁷ K. B. kataro.

⁸ K. vasana°.

⁹ K. tuss° (al.).

¹⁰ C. C^a. etad eva.

¹¹ C. C^a. dāmaṃ.

¹² C^a. olambi. B. olambīti.

¹³ C^a. om.

¹⁴ K. a. tussita°.

¹⁵ C^a. ratanavi°.

¹⁶ K. 'tumhehi 'ssa bh° upāsakassa dhammo desito' ti. So B., with tumhe bhi°.

kandiṇsu, mayaṇ “idāni anokāso” ti utthāyāsanā nikkhantā’ ti. ‘Na so bhikkhave tumhehi saddhiṇ kathesi,¹ chahi pana devalokehi devatā cha rathe alaṅkaritvā āharitvā taṇ upāsakaṇ pakkosiṇsu;’² so dhammadesanāya antarāyaṇ anicchanto tehi³ saddhiṇ kathesīti.’ ‘Evaṇ bhante’ ti. ‘Evaṇ bhikkhave’ ti. ‘Idāni bhante so⁴ kuhiṇ nibbatto’ ti. ‘Tusitabhavane bhikkhave’ ti. ‘Bhante idāni idha⁵ ñātimajjhe modamāno vicaritvā idān’ eva gantvā puna modanaṭṭhāne yeva nibbatto’ ti. ‘Āma bhikkhave appamattā pi gahaṭṭhā vā pabbajitā⁶ vā sabbattha modanti yevā’ ti vatvā imaṇ gātham āha :

16. ‘Idha modati pecca modati katapuñño
ubhayattha modati,
so modati so pamodati disvā kamma-
visuddhiṇ attano’ ti.

Tattha ‘katapuñño’ ti nānappakārassa kusalassa kārako puggalo: ‘akataṇ vata me pāpaṇ kataṇ’ kal-yāpaṇ’ ti idha kammamodanena, pecca vipākamodanena modati,⁷ evaṇ ubhayattha modati nāma; ‘kammavi-suddhiṇ’ ti dhammikaupāsako⁸ pi attano kammavi-suddhiṇ⁹ puññakammasampattiṇ disvā kālakiriyato pubbe idha loka pi modati, kālaṇ katvā idāni paraloka pi¹⁰ atimodati¹¹ yevā ti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṇ; mahā-janassa sātthikā dhammadesanā jātā ti.

Dhammikaupāsakassa vatthu ekādasamaṇ.¹²

¹ C. C^a. katheti.

² K. upakk^o.

³ K. tāhi.

⁴ C., C^a., B. om. K. bh^o i^o.

⁵ C^a. idam for idha. K. om. idāni.

⁶ B. °tto, °ṭṭho, °to (all singulars).

⁷ K. a. vata me. B. a. me.

⁸ C. C^a. modatīti.

⁹ K. hi.

¹⁰ C^a. kammato vi^o.

¹¹ K. a. pamodati.

¹² C., C^a., B. modati.

¹³ C. °upāsikavatthuṇ. K. °upāsaka^o. C^a. vatthuṇ, om. eh^o.

12. DEVADATTASSA-VATTHU

'Idha tappatitī'¹ imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jetavane viharanto Devadattaṃ ārabba kathesi.

Devadattassa vatthuṃ pabbajitakāla² paṭṭhāya yāva paṭhavippavesanā Devadattaṃ ārabba bhāsītāni³ sabbāni jātakāni vitthāretvā kathitaṃ. Ayaṃ paṇ' ettha saṅkhepo: Satthari Anupiyaṃ nāma Mallānaṃ nigamo taṃ⁴ nissāya Anupiyambavane viharante yeva Tathāgataṃ lakkhaṇapaṭiggahaṇadivase⁵ yeva asītisahassehi nātikulehi 'rājā vā hotu Buddhō vā, khattiyaparivāro vicarissatīti' asītisahassaputtā paṭiññātā. Tesu yebhuyyena pabbajitesu Bhaddiyarājānaṃ⁶ Anuruddhaṃ Ānandaṃ Bhaguṃ Kimbilaṃ Devadattaṃ ti ime cha Sakke⁷ apabbajante⁸ disvā: 'mayaṃ attano⁹ putte pabbajema, ime cha Sakkā na¹⁰ nātakā maññe, tasmā na pabbajantīti' kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Atha kho Mahānāmo Sakko Anuruddhaṃ upasaṅkamitvā: 'tāta amhākaṃ kulā¹¹ pabbajito natthi, tvaṃ vā pabbaja¹² ahaṃ vā pabbajissāmīti' āha. So pana sukumālo¹³ hoti sampannabhogo, 'natthīti' vacanaṃ pi tena na suttaṃ pubbaṃ. Ekadivasaṃ hi tesu chasu khattiyesu guḷakīlaṃ¹⁴ kīlantesu Anuruddho pūvena¹⁵ parājito pūvatthāya¹⁶ paṇiṇi. Ath' assa mātā pūve sajjetvā

¹ K. a. pecca tappatī.

² F. pabbajjāto. C. C^a. pabbajjato.

³ C. tāni.

⁴ F. nigamaṃ.

⁵ C. °patigaṇhadi°. C^a. lakkhaṇe lokaṇadi°.

⁶ B. Bhaddiyaṃ nāma rā.

⁷ B. Sakye.

⁸ K. a. nātiyo.

⁹ C^a. rep.

¹⁰ F. K. sakyā na; corr. Sakyānaṃ.

¹¹ B. kule.

¹² B. pabbajissasi.

¹³ MSS. and edd. sukhumālo. *Dīpankara* and S. sukhumālo. *The h seems due to a confusion with sukhumo.*

¹⁴ F. guḷikīlā; corr. °laṃ. C., C^a, K., B. °kīlāya.

¹⁵ F. pūpe. C. C^a. pūve.

¹⁶ K. a. purisaṃ mātū santikaṃ.

pūvaṇ nāma na paci; ito paṭṭhāya aññaṇ pūvaṇ nāma¹ na khādissāmīti,² gehaṇ gantvā pi¹ mātaraṇ pucchi: 'amma tumbhākaṇ ahaṇ piyo appiyo'³ ti.⁴ 'Tāta ekakkhino akkhi viya ca⁵ hadayaṇ viya ca atipiyo⁶ me' ti.⁷ 'Atha kasmā ettakaṇ kālaṇ mayhaṇ natthipūvaṇ na pacittha⁸ ammā'⁹ ti. Sā cūlūpaṭṭhākaṇ pucchi: 'atthi kiñci pātiyaṇ tāta' ti. 'Paripuṇṇaṇ¹⁰ ayye pāti pūvehi, evarūpā pūvā nāma me na ditṭhapubbā' ti. Sā cintesi: 'mayhaṇ putto puññavā katābhinihāro bhavissati, devatāhi pātiṇ pūretvā pūvā pahitā bhavissantīti.' Atha naṇ putto: 'amma ito paṭṭhāyāhaṇ aññaṇ pūvaṇ nāma na khādissāmi, natthipūvam eva paccyāsīti.' Sā pi 'ssa tato paṭṭhāya 'pūvaṇ khādītukāmo 'smīti¹¹ vutte tuccha-pātim eva aññāya pātiyā paṭikujjetvā¹² peseti;¹³ yāva agāramajjhe vasi,¹⁴ tāv' assa devatā dibbapūve¹⁵ pahinṇsu. So ettakam pi ajānanto vā¹⁶ pabbajjaṇ¹⁷ nāma kiṇ jānissati? Tasmā 'kā esā pabbajjā¹⁸ nāmā' ti bhātaraṇ pucchitvā, 'ohāritakesamassunā, kāsāvanivatthena,¹⁹ kaṭṭhattharake²⁰ vā bidalamañcake²¹ vā nipajjitvā, piṇḍāya carantena vihātabbaṇ,²² esā pabbajjā nāmā' ti vutte, 'bhātika²³ ahaṇ sukumālo nāhaṇ sakkhissāmi

¹ C. C^a. om.² K. B. a. so.³ B. na piyo.⁴ K. a. sā āha.⁵ C., C^a., K. om.⁶ B. atipiyapiyo.⁷ C. 'hīti. K. ahoṣīti. B. asīti.⁸ C. C^a. anapacittha.⁹ K. a. āha.¹⁰ F. corr. °puṇṇa.¹¹ C., C^a., K., B., 'mhīti.¹² K. °itvā.¹³ F. K. pesesi.¹⁴ C. C^a. vasati.¹⁵ C. C^a. va pūvaṇ. B. pūve hi.¹⁶ K., C^a., B. om.¹⁷ K. S. pabbajjā.¹⁸ C. pabbajjaṇ.¹⁹ C. C^a. °kāsāyavatthena. F. °kesamussukāsāyavatthena.

B. kāsāya°.

²⁰ F. kanthatthare (leg. katth°).²¹ B. virāḷa°.²² F. B. vihāritabbaṇ.²³ C. C^a. bhātiya (cf. Kosambika and Kosambiya, freq. rar. in MSS.).

pabbajituṇ' ti āha. 'Tena hi tāta kammantaṇ¹ ugga-hetvā gharāvāsaṇ vasa; na pi sakkā amhesu ekena apabbajituṇ' ti. Atha naṇ 'ko esa kammanto nāmā' ti pucchi;² bhattutṭhānaṭṭhānam³ pi ajānanto kulaputto kammantaṇ nāma kiṇ⁴ jānissati? Ekadivasaya hi tiṇṇaṇ khattiyānaṇ kathā udapādi: 'bhattaṇ nāma kuhiṇ utṭha-hatīti.' Kimbilo āha: 'koṭṭhake⁵ utṭhahatīti.' Atha naṇ Bhaddiyo: 'tvaṇ bhattutṭhānaṭṭhānaṇ⁶ na jānāsi,⁷ bhattaṇ nāma ukkhaliyaṇ utṭhahatīti' āha; Anuruddho: 'tumhe dve pi na jānātha, bhattaṇ nāma ratanama-kulāya suvaṇṇapātiyaṇ⁸ utṭhahatīti' āha. Tesu kira ekadivasaya Kimbilo koṭṭhato vihi otāriyamāne disvā 'ete koṭṭhe va⁹ jātā' ti saññī ahosi. Bhaddiyo ekadivasaya ukkhalito bhattaṇ vaḍḍhiyamānaṇ disvā 'ukkhaliyaṇ ñeva uppannaṇ' ti saññī ahosi. Anuruddhena pana n'eva vihiṇ¹⁰ koṭṭenta¹¹ na bhattaṇ pacanta¹² na vaḍḍhenta ditṭhapubbā, vaḍḍhetvā pana purato ṭhapitam eva passati. So 'bhuñjitukāmakāle bhattaṇ pātiyaṇ utṭhahatīti'¹³ saññam akāsi. Evaṇ tayo pi¹⁴ bhattutṭhānaṭṭhānaṇ¹⁵ na jānanti; tenāyaṇ 'ko esa¹⁶ kammanto nāmā' ti pucchitvā, 'pathamaṇ khettaṇ kasāpetabbaṇ' ti ādikaṇ saṇvacchare¹⁷ saṇvacchare kattabbakiccaṇ sutvā: 'kadā kammantaṇaṇ anto paññāyissati, kadā mayaṇ apposukkā bhoge bhuñjissamā' ti vatvā, kammantaṇaṇ apariyantaṭāya akkhayaṭāya¹⁸ 'tena hi tvaṇ ñeva gharāvāsaṇ vasa, na mayhaṇ eten' attho'¹⁹ ti²⁰ mātaṇaṇ upasaṅka-

¹ C^a. kammante.

² F. pucchitvā.

³ B. C^a. (C^a. al.) °utṭhānaṇ (om. °ṭṭhānaṇ).

⁴ C. C^a. kiṇ nāma.

⁵ F., K., B. koṭṭhe. C. koṭṭhā.

⁶ K. B. bhattassa u°.

⁷ C. C^a. jānāti.

⁸ C. C^a. °pātiyā.

⁹ K. B. yeva.

¹⁰ K. vihiyo.

¹¹ K. °nto.

¹² C. C^a. pacanta.

¹³ C. K. upaṭṭha°.

¹⁴ C., C^a, B. a. te.

¹⁵ C. C^a. a. pi.

¹⁶ F. rep.

¹⁷ K. C^a. om.

¹⁸ K. akkhātāya.

¹⁹ F. ekena attho. K. C^a. etena a°.

²⁰ K. a. vatvā.

mitvā: ‘anujānāhi maṇṇa amma, pabbajissāmiti’ vatvā tāya¹ tikkhattuṇ paṭikkhipitvā:² ‘sace te saḥāyako Bhaddiyarājā pabbajissati³ tena saddhiṇ pabbajāhīti’ vutte, taṇ upasaṅkamitvā: ‘mama kho samma pabbajjā tava paṭibaddhā’ ti vatvā, taṇ nānappakārehi saññāpetvā sattame divase attanā saddhiṇ pabbajjanatthāya paṭiññaṇ gaṇhi. Tato Bhaddiyo Sakyarājā⁴ Anuruddho Ānando Bhagu⁵ Kimbilo Devadatto ti ime cha khattiyā Upālikappakasattamā devā viya dibbasampattiṇ sattāhaṇ⁶ anubhavitvā seyyānaṇ gacchantā⁷ viya caturaṅgiṇiyā senāya nikkhamitvā paravisayaṇ patvā rājāṇāya senaṇ⁸ nivattetvā⁹ paravisayaṇ pakkamiṇsu.¹⁰ Tattha cha khattiyā attano¹¹ attano ābharaṇāni¹² omuñcitvā bhaṇḍikaṇ katvā, ‘handā bhaṇe Upāli¹³ nivattassu, alaṇ te ettakaṇ jivikāya’ ti tassa adaṇsu. So tesā pādamūle pavatṭetvā¹⁴ paridevitvā āpaṇ atikkamituṇ asakkonto utthāya¹⁵ nivatti; tesā dvidhājātakāle¹⁶ vanaṇ¹⁷ ārodanappattaṇ¹⁸ viya paṭhavi kampamānakārappattā viya ahosi. Upāli¹⁹ thokaṇ nivattitvā:²⁰ ‘caṇḍā kho Sākiyā “iminā kumārā nipphātītā” ti²¹ ghāteyyum pi maṇṇa, ime hi nāma Sakya-kumārā evarūpaṇ sampattiṇ pahāya imāni anagghāni ābharaṇāni khelapiṇḍaṇ viya chaḍḍetvā pabbajissanti,

¹ B. a. nānappakārehi ca.² K. °ito, and a. tāta.³ F. C^a. pabbajati. C. pabbajeti. ⁴ F. Sakkhirājā.⁵ K. corr. Bhaggulo.⁶ K. a. mahāsampattiṇ.⁷ C^a. °nto.⁸ C. senā. C^a. senāya. K. rājāṇāpetvāya sabba°.⁹ K. B. °āpetvā.¹⁰ C., C^a., B. okkamiṇsu. K. oka°.¹¹ K. om.¹² K. °ṇā.¹³ K. a. tvaṇ.¹⁴ B. °itvā. K. nipattitvā.¹⁵ K. a. taṇ gaḥetvā.¹⁶ F. vi-. C. C^a. vīdhāya. K. dvidhābhijikā°.

B. dvidhābhijjita°.

¹⁷ C. va. C^a. om.¹⁸ C^a. ārodanappattaṇ.¹⁹ K. a. kappako pi.²⁰ K. °etvā evaṇ cintesi.²¹ C^a. imā ti kumārā ti. F. nipphātītā ti. C. C^a. ghātītātī.

B. nighātītā. K. nipphatt°. S. nippā°.

kiṃ aṅga paṇāhaṃ' ti¹ bhaṇḍikaṃ omuñcitvā² tāni ābharaṇāni rukke laggetvā: 'atthikā gaṇhantū' ti vatvā tesāṃ santikaṃ gantvā tehi, 'kasmā nivatto 'sīti' puṭṭho tam atthaṃ ārocesi. Atha naṃ te ādāya Satthū santikaṃ gantvā:³ 'mayāṃ bhante Sākiyā nāma māna-nissitā, ayaṃ amhākaṃ dīgharattaṃ paricārako,⁴ imaṃ paṭhamataraṃ pabbājetha, mayam assa⁵ paṭhamataraṃ⁶ abhivādanādini karissāma, evaṃ no māno nimmānayis-satīti'⁷ vatvā taṃ paṭhamataraṃ pabbājetvā pacchā sayāṃ pabbajīysu. Tesu āyasmā Bhaddiyo ten'ev'antaravas-sena⁸ tevijjo ahoṣi, āyasmā Anuruddho dibbacakkhuko hutvā⁹ pacchā Mahāpurisavittakassuttaṃ sutvā arahattaṃ pāpuṇi, āyasmā Ānando sotāpattiphale patitṭhahi, Bhagutthero ca Kimbilatthero ca aparabhāge vipassanaṃ vadḍhetvā arahattaṃ pāpuṇīysu, Devadatto pothujjanikaṃ¹⁰ iddhiṃ patto. Aparabhāge Satthari Kosambiyaṃ viharante sasāvakaśaṅghassa¹¹ Tathāgatassa mahanto lābhasakkāro nibbatti.¹² Vatthabhesajjādihattā¹³ manussā vihāraṃ pavisitvā, 'kuhiṃ Satthā, kuhiṃ Sāriputtatthero, kuhiṃ Mogallānatthero,¹⁴ kuhiṃ Mahākassapatthero, kuhiṃ Bhaddiyatthero, kuhiṃ Anuruddhatthero, kuhiṃ Ānandatthero, kuhiṃ Bhagutthero, kuhiṃ Kimbilatthero' ti asīti¹⁵ mahā-sāvakaṇaṃ nisinnaṭṭhānaṃ oloketvā¹⁶ vicaranti.

'Devadatthero kuhiṃ nisinno vā ṭhito vā' ti vattāpi¹⁷ natthi; so cintesi: 'ahaṃ etehi saddhiṃ yevā pabbajito, ete pi¹⁸ khattiyapabbajitā¹⁹ aham pi khattiyapabbajito,

¹ K. a. cintetvā.

³ K. a. Bhagavantāṃ vanditvā.

⁵ K. imassa.

⁷ F. nimāda°. K. nimmāy°.

⁹ C°. om.

¹¹ F. C°. sāvaka°.

¹³ C., C°, K. Tattha bhe°

¹⁵ F., C., C°. asītiyā.

¹⁷ K. pucchanto nāma. B. vutto nāma.

¹⁸ F. hi.

² C. C°. muñcitvā.

⁴ K. B. paricāriko.

⁶ C., C°, K., B. om.

⁸ C. C°. °vasse va.

¹⁰ F. C°. puthu°.

¹² C. C°. °ttitī.

¹⁴ C°. mahā°.

¹⁶ K. B. °nto.

¹⁹ C. C°. khattiyā pa°.

lābhasakkārahatthā manussā ete¹ pariyesanti, mama nāmaṃ gaheṭāpi² natthi, kena nu kho saddhiṃ ekato hutvā³ kaṃ pasādetvā mama lābhasakkāraṃ nibbatteyyaṃ⁴ ti. Ath' assa⁵ etad ahosi: 'ayaṃ rājā Bimbisāro paṭhamadassanen' eva ekādasahi nahutehi saddhiṃ sotā-pattiphale patitṭhito, na sakkā etena saddhiṃ ekato bhavituṃ; Kosalarañña⁶ ca⁷ saddhiṃ na sakkā;⁸ ayaṃ kho pana rañño putto Ajātasattukumāro⁹ kassaci guṇadose na jānāti, etena saddhiṃ ekato bhavissamīti.' So¹⁰ Kosambito Rājagahaṃ gantvā kumāravaṇṇaṃ abhinimminivā¹¹ cattāro āsivise catūsu hatthapādesu ekaṃ gīvāya¹² pilandhitvā¹³ ekaṃ sīse cumbākaṃ katvā ekaṃ ekaṃsaṃ karitvā imāya ahimekhalāya¹⁴ ākāsatō oruyha Ajātasattussa ucchaṅge nisiditvā tena bhītena: 'ko 'si tvaṃ' ti vutte, 'ahaṃ Devadatto' ti vatvā, tassa bhaya-vinodanattahaṃ¹⁵ taṃ attabhāvaṃ paṭisamharitvā¹⁶ saṅghātipattacīvaradharo purato ṭhatvā taṃ pasādetvā lābhasakkāraṃ nibbattesī. So lābhasakkārābhībhūto: 'ahaṃ bhikkhusaṅghaṃ pariharissāmīti' pāpakaṃ cittaṃ uppādetvā saha cittuppādena iddhito parihāyitvā Satthāraṃ¹⁷ Veluvanavihāre sarājikāya¹⁸ parisāya dhammaṃ desentaṃ¹⁹ vanditvā utṭhāyāsana²⁰ añjaliṃ paggayha; 'Bhagavā bhante etarahi jīṇo vuddho mahallako²¹ appossukko diṭṭhadhammasukhavihāraṃ anuyuñjatu, ahaṃ bhikkhusaṅghaṃ pariharissāmi, nīyādettha²² me²³ bhikkhusaṅghaṃ'

¹ B. a. yeva.² B. gaheṭvā.³ F. om.⁴ F. tassa.⁵ C^a. °ñña.⁶ C., C^a. pi. K. om.⁷ B. a. bhavituṃ.⁸ F. Ajātasattussa ucchaṅge nisiditvā.⁹ K. a. pana.¹⁰ C. abhinimminivā. K. °minmitvā.¹¹ K. C^a. °yaṃ.¹² C. C^a. bandhitvā.¹³ K. °mekhalikāya.¹⁴ S. °tthāya.¹⁵ B. vijahitvā.¹⁶ K. a. upasaṅkamitvā.¹⁷ C. sarājikāya.¹⁸ K. B. a. Bhagavantāṃ.¹⁹ K. upatṭh° (constant var. in all MSS.).²⁰ C. mahallako uddho. C^a. m°v°.²¹ F., C., C^a, B. niyyā°.²² B. maṃ.

ti vatvā, Satthārā khelāsikavādena apasādetvā paṭikkhitto¹ anattamano imaṃ paṭhamāṃ Tathāgate āghātaṃ bandhitvā pakkami.² Ath' assa Bhagavā Rājagahe pakāsanīyakammaṃ³ kāresi. So 'pariccatto dāni ahaṃ samaṇena Gotamena, idāni 'ssa anattaṃ karissāmiti' Ajātasattuṃ upasaṅkamitvā āha :⁴ 'pubbe kho kumāra manussā dighāyukā etarahi appāyukā, tṭhānaṃ kho paṇ' etaṃ vijjati yaṃ tvaṃ kumāro va samāno kālaṃ kareyyāsi,⁵ tena hi tvaṃ⁶ kumāra pitaṃ hantvā rājā hohi, ahaṃ Bhagavantaṃ hantvā Buddho bhavissāmiti' vatvā tasmiṃ rajje patitṭhite Tathāgataṃ⁷ vadhāya purise payojetvā tesu sotāpattiphalāṃ patvā nivattesu, sayāṃ Gijjhakūṭaṃ⁸ abhiruhitvā,⁹ 'ahaṃ eva samaṇaṃ Gotamaṃ jivitā voropessāmiti' siḷaṃ¹⁰ paṭivijjhितvā¹¹ rudhiruppāda-kammaṃ¹² katvā imināpi upāyena māretuṃ asakkonto puna Nālāgiriṃ vissajāpesi; tasmiṃ āgacchante Ānandathero attano jivitaṃ Satthu pariccajitvā purato¹³ atṭhāsi. Satthā nāgaṃ dametvā nagarā nikkhamitvā vihāraṃ āgantvā¹⁴ anekasaḥassehi upāsakehi abbihaṭamahādānaṃ¹⁵ paribhuñjitvā tasmiṃ divase sannipatitānaṃ atṭhārasakotisaṅkhānaṃ¹⁶ Rājagahavāsīnaṃ¹⁷ ānupubbikathaṃ kathetvā¹⁸ caturāsītiyā pāpasahassānaṃ dhammābhisa-maye jāte:¹⁹ 'aho mahāguṇo āyasmā Ānando, tathārūpe nāma hatthināge āgacchante attano jivitaṃ paric-

¹ C. Cā. parikkhitto.

² F., C., Cā. apakkami. K. pakkāmi.

³ F. pabbājakapakā°. C. Cā. pabbājakā°.

⁴ K. om.

⁵ C. Cā. °siti.

⁶ K. om. tvaṃ.

⁷ B. Tathāgataṃ.

⁸ K. B. °ṭapabbataṃ.

⁹ K. abhiruyhitvā (ruyho° common in K.).

¹⁰ K. B. selāṃ.

¹¹ S. pavī°.

¹² F. °ppāda-kammaṃ (?). C. Cā. ruhiruppāda-kammaṃ. K. ruhiruppāda-kā°. So B. (°pp°).

¹³ B. om.

¹⁴ K. B. ga°.

¹⁵ C., Cā., B. abbihaṭaṃ ma°.

¹⁶ K. °khātānaṃ.

¹⁷ F. C. °vāsīnaṃ.

¹⁸ K. kathesi.

¹⁹ C., Cā., K. °samayo jāto.

cajitvā Satthu purato atthāsīti' therassa guṇakathaṃ sutvā: 'na bhikkhave idān' eva, pubbe p'esa mam' atthāya jīvitaṃ pariccaji¹ yevā' ti vatvā² bhikkhūhi yācito Cūlahāṃsamahāṃsakakkakāṭakajātakāni³ kathesi.

Devadattassāpi kammaṃ n'eva pākataṃ,⁴ tathā rañño mārāpitattā na vadhakānaṃ payojitattā na silāya paviddhattā⁵ pākataṃ ahosi, yathā Nālāgirihaṭṭhino vissajjitatthā. Tadā hi mahājano: 'rājāpi⁶ Devadatten' eva mārāpito vadhakā pi pāyojitā silāpi apaviddhā, idāni pana tena Nālāgiri vissajjāpito, evarūpaṃ nāma pāpakaṃ⁷ gahetvā rājā vicaratīti' kolāhalaṃ akāsi. Rājā mahājanassa kathaṃ sutvā pañca thālipākassatāni nīharāpetvā⁸ na puna⁹ tassūpatthānaṃ agamāsi; nāgarā pi'ssa kulaṃ upagatassa¹⁰ bhikkhāmattam pi na adaṃsu. So parihīnalābhasakkāro kohaṇṇena jīvitukāmo Satthāraṃ upasaṅkamitvā pañca vatthūni yācitvā, Bhagavatā, 'alaṃ Devadatta, yo icchati, so ārañṇako hotū' ti paṭikkhitto.¹¹ 'Kassāvuso vacanaṃ sobhanaṃ, kiṃ Tathāgatassa udāhu mama vā ti;¹² ahaṃ hi¹³ ukkaṭṭhavasena evaṃ vadāmi.'¹⁴ 'Sādhu bhante, bhikkhū yāvajjīvaṃ ārañṇakā assu,¹⁵ piṇḍapātikā,¹⁶ paṇsukūlikā,¹⁷ rukkhamaṇḍikā macchamaṇṣaṇa na khādeyyun' ti; 'yo¹⁸ dukkhā muñcitukāmo¹⁹ so mayā saddhiṃ āgacchatū' ti vatvā pakkāmi. Tassa

¹ K. °ajjati.

² C^a. om.

³ F. °kakkaṭajā°. K. °kukkaṭajā°. Cf. F. J., 5. 333-54, and 2. 341-5.

⁴ S. a. ahosi.

⁵ C. C^a. paṭivī°. K. B. pavijjit°.

⁶ K. om. pi and eva.

⁷ K. pāpaṃ.

⁸ F. hārāpetvā. C. harā°. C^a. āharā°.

⁹ K. punapunaṃ.

¹⁰ K. a. ekaṃ.

¹¹ K. a. taṃ sutvā.

¹² F., C., C^a. om. B. mamā ti. K. vacanaṃ.

¹³ C. C^a. °su for hi. K. om. ahaṃ.

¹⁴ C^a. °miti.

¹⁵ F. °ko assa.

¹⁶ K. piṇḍi°, and a. assu.

¹⁷ K. a. assu.

¹⁸ C. C^a. om.

¹⁹ B. mucc°.

vacanaṃ sutvā ekacce navapabbajitā¹ mandabuddhino :
 'kalyāṇaṃ Devadatto āha, etena saddhiṃ vicarissāmā'
 ti, tena saddhiṃ ekato² ahesuṃ. Iti so pañcasatehi
 bhikkhūhi saddhiṃ tehi³ pañcahi⁴ vatthūhi lūkhappa-
 sannaṃ janaṃ saññāpento kulesu viññāpetvā⁵ viññāpetvā
 bhuñjanto saṅghabhedāya parakkami. So Bhagavatā,
 'saccaṃ kira tvaṃ Devadatta saṅghabhedāya parakka-
 masi cakkabhedāyā'⁶ ti puṭṭho, 'saccaṃ' ti vatvā,
 'garuko kho Devadatta saṅghabhedo' ti ādihi oবাদito
 pi Satthu vacanaṃ anādiyivā pakkanto⁷ āyasmantaṃ
 Ānandaṃ Rājagahe⁸ piṇḍāya carantaṃ disvā, 'ajjatagge
 jānāhaṃ'⁹ āvuso Ānanda aññatr'eva Bhagavatā aññatra
 Bhikkhusaṅghā¹⁰ uposathaṃ karissāmi saṅghakammaṃ
 karissāmiti' āha. Thero¹¹ taṃ atthaṃ Bhagavato ārocesi ;
 taṃ viditvā Satthā uppannadhammasaṃvego hutvā, 'Deva-
 datto sadevakassa lokassa anātthanissitaṃ attano Avicimhi
 paccanakakammaṃ karotīti' parivitakketvā :¹²

'Sukarāni asādhūni attano ahitāni ca¹³
 yaṃ ve hitaṇ ca sādhuṇ ca taṃ ve parama-
 dukkaraṃ'¹⁴ ti,

imaṃ gāthaṃ vatvā puna imaṃ udānaṃ udānesi :

'Sukaraṃ sādhunā sādhu, sādhu pāpena
 dukkaraṃ ;
 pāpaṃ pāpena sukaraṃ, pāpam ariyehi
 dukkaraṃ'¹⁵ ti.

Atha kho Devadatto uposathadivase attano parisāya
 saddhiṃ ekamantaṃ nisīditvā, 'yass' imāni pañca vatthūni

¹ S. navaka°.

² K. a. va.

³ C. C°. om.

⁴ K. pañca°.

⁵ F. B. om.

⁶ B. (vaggabhedā) yā ti.

⁷ K. a. Devadatto.

⁸ B. °gahaṃ.

⁹ F. B. dānāhaṃ.

¹⁰ C. C°. °saṅgho. S. saṅghena.

¹¹ K. a. āgantvā.

¹² B. takketvā.

¹³ C. om.

¹⁴ vs. 163.

¹⁵ See Fausb., new ed., p. 38, note.

khamanti, so salākaṃ gaṇhatū' ti vatvā pañcasatehi Vajjiputtakehi¹ navakehi appakataññūhi salākāya gahitāya saṅghaṃ bhinditvā te bhikkhū ādāya Gayāsīsam agamāsi. Tassa tattha gatabhāvaṃ sutvā Satthā tesāṃ bhikkhūnaṃ ānayanatthāya dve aggasāvake pesesi. Te² tattha gantvā ādesanāpāṭihāriyānusāsaniyā ca³ iddhipāṭihāriyānusāsaniyā ca anusāsantā te amataṃ pāyetvā ādāya ākāsenāgamisū. Kokāliko pi kho: 'utthehi āvuso Devadatta, nītā te bhikkhū Sāriputtamoggallānehi, nanu⁴ tvaṃ mayā vutto "mā āvuso Sāriputtamoggallāne vissāsīti."⁵ 'Pāpicchā Sāriputtamoggallānā pāpikānaṃ⁶ icchānaṃ vasaṃ⁷ gatā' ti vatvā jannukena hadaya-majjhe⁸ pahari, tassa tatth' eva uṇhaṃ lohitaṃ⁹ mukhato uggañchi. Āyasmantaṃ pana Sāriputtaṃ bhikkhusaṅgha-parivutaṃ ākāsenāgacchantaṃ disvā bhikkhū āhaṃsu: 'bhante āyasmā Sāriputto gamanakāle attadutiyo¹⁰ va¹¹ gato, idāni mahāpārivāro āgacchanto sobhatīti.' Satthā: 'na bhikkhave idān' eva,¹² tiracchānayaṇiyaṃ nibbata-kāle pi mama¹³ putto mama santikaṃ āgacchanto sobhati yevā' ti vatvā:¹⁴

'Hoti silavataṃ attho paṭisanthāravuttinaṃ,
lakkhaṇaṃ passa āyantaṃ ñātisaṅghapurakkhataṃ;
atha¹⁵ passas' imaṃ¹⁶ Kūlaṃ¹⁷ suvihīnaṃ va ñātihīti'

¹ C^a. °puttehi.

² F. om.

³ F. gantvā āha: desanā° niyañ ca. B. c'eva. K. ānādes. K. °yā anu°.

⁴ F. om.

⁵ K. visāsissathā pacchā sār . . . nā pāp°. S. vis-sasīti (v. Childers s.r.).

⁶ K. pāpah°.

⁷ C. icchānuvasaṃ. C^a. icchānuvaṇsaṃ. F. vasagatā.

⁸ K. hadayaṃ majjhe.

⁹ C. C^a. uṇhalo°.

¹⁰ K. adutiyo.

¹¹ C., C^a., B. om.

¹² K. B. a. Sāriputto sobhati pubbe pi tir°.

¹³ B. mayhaṃ.

¹⁴ C. C^a. a. imaṃ gātham āha (v. F. Jāt., I., p. 144).

¹⁵ K. atth' assa.

¹⁶ C. C^a. passath' imaṃ.

¹⁷ F. Jāt., Kālaṃ.

idaṃ jātaṃ¹ kathesi. Puna bhikkhūhi: 'bhante Devadatto kira dve aggasāvake ubhosu passesu nisidāpetvā, "Buddhalīhāya dhammaṃ desessāmi" tumhākaṃ anukiriyaṃ harīti'² vutte, 'na bhikkhave idān' eva, pubbe p'esa mama anukiriyaṃ kātuṃ vāyami,³ na pana sakkhīti'⁴ vatvā:⁵

'Api Viraka passesi⁶ sakuṇaṃ mañjubhāṇakaṃ⁷
mayūragīvasaṅkāsaṃ patiṃ mayhaṃ Savitṭhakaṃ.⁸

'Udakathalacarassa⁹ pakkhino niccaṃ āmakamacchabhōjino¹⁰
tassānukaraṃ¹¹ Savitṭhako⁸ sevāle paḷiguṇṭhito¹²
mato' ti

ādinā¹³ jātaṃ kathetvā¹⁴ aparāparesu¹⁵ pi divasesu
tathārūpim¹⁶ eva kathaṃ¹⁷ ārabha:¹⁸

'Acari vatāyaṃ¹⁹ vitudaṃ vanāni kaṭṭhaṅgaruk-
khesu asārakesu
athāsadā²⁰ khadiraṃ jātasāraṃ yatth' abbhida
garuḷo uttamaṅgaṃ' ti

¹ K. Kuruka° (F.'s title is Lakkhaṇajātaka).

² B. karohīti.

³ K. vāyamati.

⁴ K. nās°, om. pana.

⁵ r. F. Jāt., I., p. 150.

⁶ F. passesi; corr. °hi.

⁷ K. B. °ikam.

⁸ C. C^a. kavi°.

⁹ K. °le car°.

¹⁰ K. °ano.

¹¹ K. Kiriyaṃ.

¹² K. °lehi °kuṇṭhito.

¹³ K. Nadicaraka for ādinā (F.'s title is Virakajāt°).

B. om. ādinā.

¹⁴ K. B. vatvā.

¹⁵ K. aparesu.

¹⁶ K. B. °paṇ.

¹⁷ K. om.

¹⁸ F. Jāt. II. 163.

¹⁹ C. C^a. ācāritāyaṃ. F. ācāratāyaṃ. K. ācariya vatā°.

F. J. acūr' utāyam.

²⁰ C. C^a. ath' assadā°. K. assatṭhā sadā kh°. C^a. °abbh°.

‘Lasī ca te nipphalitā, matthako ca vidālito,
sabbā te phāsukā bhaggā, ajja kho tvaṃ
virocasīti’¹

ca evamādinī jātakāni kathesi. ‘Puna akataññū Deva-
datto’ ti kathaṃ ārabha :

‘Akaramhasa te² kiccaṃ yaṃ balaṃ ahuvamhase³
migarāja namo⁴ tyatthu⁵ api kiñci labhāmase.⁶
Mama lohitabhakkhassa⁷ niccaṃ luddāni kubbato
dantantaragato santo taṃ bahuṃ yam hi⁸ jīvasīti’⁹

ādinī jātakāni kathesi.⁹ Puna vadhāya parisakkanāṃ¹⁰
pan’ assa¹¹ ārabha :¹²

‘Nātaṃ etaṃ kurungassa¹³ yaṃ tvaṃ¹⁴ sepaṇṇi
seyyasi ;
aññaṃ sepaṇṇiṃ gacchāma,¹⁵ na me¹⁶ te
ruccate phalaṃ’ ti

ādinī jātakāni kathesi.¹⁷

Puna¹⁸ ‘ubhato¹⁹ parihīno Devadatto lābhasakkārato
ca sāmāññato cā’ ti kathāsu pavattamānāsu : ‘na bhik-
khave idān’ eva, pubbe p’esa²⁰ parihīno yevā’ ti
vatvā :²¹

¹ F., C., C^a, K. idāni kho tvaṃ samma vi^o (r. F. Jāt. I. 498).

² K. °mhā va te.

³ B. ahuvāmase.

⁴ C^a. namo.

⁵ C. C^a. tthatthu.

⁶ K. °mhase.

⁷ K. a. maṃsa. C. C^a. °bhikkhassa. K. °ābh^o.

⁸ C. C^a. pi.

⁹ K. a. attānaṃ. F. Jāt. III. 26.

¹⁰ C^a. parikammakārassa.

¹¹ C. om.

¹² F. Jāt. I. 174.

¹³ K. kurang^o. C. kurangassa.

¹⁴ C^a. taṃ.

¹⁵ F. K. gacchāmi.

¹⁶ C^a. ca for me.

¹⁷ S. a. evaṃ Rājagahe viharanto.

¹⁸ B. punadivase.

¹⁹ C^a. ubhayato. K. ubho.

²⁰ C., C^a, K. pi.

²¹ F. Jāt. I. 483.

‘Akkhī bhinnā paṭo nattho sakhigehe¹ ca
bhaṇḍanaṇ
ubhato² paduṭṭhakammanto³ udakamhi tha-
lamhi cā’ ti

ādini jātakāni kathesi. Evaṇ⁴ Rājagahe viharanto Deva-
dattaṇ ārabba bahūni jātakāni kathetvā Rājagahato
Sāvatthiṇ gantvā Jetavanavihāre⁵ vasaṇ kappesi.

Devadatto pi kho navamāse gilāno pacchime kāle
Satthāraṇ daṭṭhukāmo hutvā attano sāvake āha:⁶ ‘ahaṇ
Satthāraṇ daṭṭhukāmo, taṇ me dassethā’ ti vutte,⁷
‘tvaṇ samatthakāle Satthārā saddhiṇ verī hutvā acari,⁸
na mayaṇ taṇ⁹ tattha nessāmā’ ti vutto,¹⁰ ‘mā maṇ
nāsethā, mayā Satthari āghāto kato;¹¹ Satthu pana¹²
mayi kesaggamatto pi āghāto natthi. So hi Bhagavā:¹³

“Vadhake Devadattamhi, core Aṅgulimālake
Dhanapāle Rāhule c’eva¹⁴ sabbattha sama-
mānaso”’ ti

‘Dassettha me taṇ¹⁵ Bhagavantaṇ’ ti punappunaṇ ti
yāci. Atha naṇ te mañcakenādāya nikkhamiṇsu. Tassa
āgamaṇaṇ¹⁶ sutvā bhikkhū Satthu ārocesuṇ: ‘bhante
Devadatto kira tumhākaṇ dassanattāya āgacchatīti.’
‘Na¹⁷ bhikkhave so¹⁷ ten’ attabhāvena maṇ passituṇ
labhissatīti’—Bhikkhū kira pañcannaṇ vatthūnaṇ āyācita-
kālato paṭṭhāya puna Buddhē¹⁸ daṭṭhum na labhanti,¹⁹

¹ F. sakkhi°. C., K., B. saka°.

² K. ubho.

³ F. Jāt. °ṭṭho ka°.

⁴ F. Evam evaṇ.

⁵ K. mahā°. B. Jetavane vihāre.

⁶ K. om.

⁷ F., C., C°, K. vatvā, and K. a. tehi.

B. om. vutte.

⁸ F. ācari. K. ācariya for ā°na.

⁹ C., C°, B. om.

¹⁰ K. C°. vutte.

¹¹ C. pi. C°. om.

¹² C°. na.

¹³ K. a. niccaṇ mettaṇ vaḍḍhento.

¹⁴ K. B. ca.

¹⁵ C. te.

¹⁶ K., C., C°. tassāga°.

¹⁷ F. oms.

¹⁸ K. B. Buddhāṇ.

¹⁹ B. labhati and bhikkhu *supra*.

ayaṇ dhammatā. 'Asukaṭṭhānaṇ ca asukaṭṭhānaṇ ca' āgato bhante' ti.² 'Yaṇ icchatī, taṇ karotu, na so maṇ³ passituṇ labhissatīti.' 'Bhante ito yojanamattaṇ āgato, aḍḍhayaṇaṇ, gāvutaṇ, pokkharapaṇisaṇipāṇ⁴ āgato' bhante ti. 'Sace pi⁵ anto Jetavanaṇ pi⁵ pavisati n'eva maṇ passituṇ labhissatīti.' Devadattaṇ gahetvā āgatā Jetavanapokkharapaṇitīre mañcaṇ otāretvā pokkharapaṇiṇ⁶ nahāyituṇ otariṇsu. Devadatto pi kho mañcato vuṭṭhāya⁷ ubho pāde bhūmiyaṇ ṭhapetvā nisīdi; te⁸ paṭhaviṇ pavisiṇsu. So anukkamena yāva goppakā⁹ yāva janukā yāva kaṭito yāva thanato yāva gīvato pavisitvā hanukaṭṭhikassa¹⁰ bhūmiyaṇ patitṭhitakāle:¹¹

'Imehi aṭṭhihi¹² tam aggapuggalaṇ
devātidevaṇ naradammasārathiṇ
samantacakkhuṇ satapuññaḷakkhaṇaṇ
paṇehi Buddhaṇ saraṇaṇ gato'smīti'

imaṇ gātham āha.¹³ Idaṇ kira ṭhānaṇ disvā Tathāgato Devadattaṇ pabbājesi; 'sace hi so na pabbajissa,¹⁴ gihī hutvā kammaṇ ca bhāriyaṇ akarissa āyatibhavassa ca paccayaṇ kātuṇ na sakkhissa,¹⁵ pabbajitvā pana, kiñcāpi kammaṇ bhāriyaṇ karissati, āyatibhavassa paccayaṇ¹⁶

¹ F. *corr. om.*² K. *a.* āhaṇsu.³ S. *a.* bhikkhave.⁴ K. B. Jetavanapokkh°.⁵ K. *om.*⁶ K. °iyaṇ.⁷ F., C., C°, K. utṭhāya.⁸ B. pādā.⁹ C. K. goppakā.¹⁰ C. °kaṇṭhikassa. C°. haṇukaṇṭhito Kassa.¹¹ K. *a.* gātham āha.¹² K. Imāni atthi pi. S. aṭṭhehi.¹³ C°. *om.* imaṇ. K. *om.* °i g° ā°.¹⁴ K. °ssati.¹⁵ K. nāsakkhissati. C°. B. °ssati. F. kātuṇ aparaddha-bhāvena pana niccalo va hutvā paccatū ti yojanasatike ante (antoavācimhi?) nāsakkhissa.¹⁶ B. āyatiṇ bhavanissaraṇapaccayaṇ.

kātuṇ sakkhissatīti, tena¹ taṇ Satthā pabbājesi. So hi ito satasahassakappamatthale Aṭṭhissaro² nāma paccekabuddho bhavissati.³ So paṭhaviṇ pavisitvā Avīcimhi nibbatti, 'niccale Buddhhe aparaddhabhāvena⁴ pana niccalo hutvā paccatū'⁵ ti yojanasatike antoavīcimhi yojanasatubbedham ev'assa⁶ sarīraṇ nibbatti, sīsaṇ yāva kappasakkhalito upari ayakapālaṇ⁷ pāvisi; pādā yāva gopphakā hetthā ayapaṭhaviyaṇ pavitthā, mahātālakkhandhaparimāṇaṇ ayasūlaṇ pacchimabhittito nikkhamitvā piṭṭhimajjhaṇ bhinditvā urena⁸ nikkhamitvā puratthimaṇ bhittin⁹ pāvisi; aparāṇ dakkhiṇabhittito nikkhamitvā dakkhiṇapassaṇ bhinditvā uttarapassena¹⁰ nikkhamitvā uttarabhittin pāvisi; aparāṇ uparikapallato nikkhamitvā matthakaṇ bhinditvā adhobhāgena nikkhamitvā ayapaṭhaviṇ¹¹ pāvisi; evaṇ so tattha niccalo hutvā paccati.¹² Bhikkhū, 'ettakaṇ ṭhānaṇ āgantvā¹³ Devadatto Satthāraṇ daṭṭhuṇ alabhitvā va paṭhaviṇ pavittho' ti¹⁴ kathaṇ samuṭṭhāpesuṇ. Satthā, 'na bhikkhave Devadatto idān' eva mayi aparajjhivā paṭhaviṇ pāvisi, pubbe pi pavittho yevā' ti vatvā Hatthirājakāle maggamūlaṇ purisaṇ samassāsetvā¹⁵ attano piṭṭhin āropetvā khemantaṇ pāpītena¹⁶ tena¹⁷ puna tikkhattuṇ āgantvā aggaṭṭhāne majjhimatṭhāne¹⁸ mūle ti evaṇ dante chinditvā tatiyavāre mahāpurisassa cakkhupathaṇ atikkamantassa¹⁹ paṭhaviṇ pavitthabhabhāvaṇ dipetum :

¹ K. om.

² C. C^a. Saṭṭhissaro (cf. Hardy, M.B., 840).

³ K. a. ti.

⁴ B. aparajjha°.

⁵ K. paccati.

⁶ F., C., C^a., K. eva.

⁷ F. ayoka°. C., C^a., B. °kapallaṇ. K. ayokapale.

⁸ F. udarena.

⁹ B. purimabhi°.

¹⁰ K. B. vāmapa°.

¹¹ K. ayyasula°.

¹² B. va pacci for hu° pa°.

¹³ K. ga°.

¹⁴ C^a. °sīti.

¹⁵ C. samassāpetvā.

¹⁶ C., C^a., B. om.

¹⁷ K. pāpitassa.

¹⁸ F. majjhatṭhāne.

¹⁹ K. B. a. tassa.

'Akataññussa posassa, niccaṇ vivaradassino,
sabbāṇ ce¹ paṭhaviṇ dajjā, n'eva naṇ abhirād-
haye ' ti²

imaṇ jātaṇ³ kathetvā puna pi⁴ puna pi tath' eva
kathāya samuṭṭhitāya Khantivādibhūte attani aparaj-
hitvā Kalāburājabhūtassa⁵ tassa paṭhaviṇ pavitṭhabhā-
vaṇ dipetuṇ Khantivādi-jātaṇ,⁶ Culladhammapālabhūte
attani aparajjhitvā⁷ Mahāpatāparājabhūtassa tassa paṭha-
viṇ pavitṭhabhāvaṇ dipetuṇ Culladhammapāla-jātaṇ ca⁸
kathesi.

Paṭhaviṇ pavitṭhe pana Devadatte mahājano haṭṭha-
tuṭṭho dhajapatakā kadaliyo⁹ ussāpetvā punṇaghaṭe
ṭhapetvā, 'lābhā vata no' ti mahantaṇ chaṇaṇ anubhoti.¹⁰
Tam atthaṇ Bhagavato ārocesuṇ; Bhagavā: 'na bhikk-
have idān' eva Devadatte mate mahājano tussati, pubbe
pi tussi¹¹ yevā' ti vatvā sabbajanassa appiye caṇḍe
pharuse Bārānasiyaṇ Piṅgalarāje¹² nāma mate mahā-
janassa tuṭṭhabhāvaṇ dipetuṇ :¹³

'Sabbo jano hiṇsito Piṅgalena,
tasmiṇ mate paccayaṇ vedayanti;¹⁴
piyo nu te āsi akaṇhanetto,¹⁵
kasmā tvaṇ¹⁶ rodasi dvārāpāla.

¹ C. C^a. sabba te.

² C. C^a. abhidhāraye. K. ārādhaye.

³ F. Jāt. I. 322.

⁴ K. om. one puna pi.

⁵ C^a. Kalāpu°. K. Kalābhū°.

⁶ F. °vādajā°. B. a. ca. For this J. v. F. J. III. 39-43.

⁷ K. par°.

⁸ F. J. III. 177-182.

⁹ F. °patākaka°.

¹⁰ K. anubhosi.

¹¹ F., C^a., B. tussati.

¹² C^a. Piṅgale nāma rāje. B. Piṅgalaraññe.

¹³ F. Jāt. II. 241-242.

¹⁴ S. paccayā.

¹⁵ C. C^a. akaṇṇa°.

¹⁶ F. nu tvaṇ. C. C^a. tvaṇ.

'Na me piyo āsi akaṇhanetto,¹
bhāyāmi paccāgamanāya tassa,
ito gato hiṇseyya maccurājaṇ,
so hiṇsito ānayeyya² puna idhā' ti

idaṇ³ Piṅgalajātaṇ kathesi. Bhikkhū Satthāraṇ puc-
chiṇsu: 'idāni bhante Devadatto kuhiṇ nibbatto' ti.
'Avicimahāniraye bhikkhave' ti. 'Bhante idha tappanto
vicarivā puna gantvā tappanaṭṭhāne yeva nibbatto' ti.
'Āma bhikkhave pabbajitā vā hontu gahaṭṭhā vā pamā-
davihārino ubhayattha tappanti yevā' ti vatvā imaṇ
gāthaṇ āha:

17. 'Idha tappati pecca tappati pāpakārī ubha-
yattha tappati
"pāpaṇ me kataṇ" ti tappati, bhiyyo⁴
tappati duggatiṇ gato' ti.

Tattha 'idha tappatīti' idha kammatappanena
domanassamattena tappati; 'peccā' ti paraloke pana
vipākatappanena atidāruṇena apāyadukkhena tappati;
'pāpakārīti' nānappakārassa pāpassa kattā;⁵ 'ubha-
yatthā' ti iminā vuttappakārena tappanena ubhayattha
tappati nāma; 'pāpam me' ti so hi kammatappanena
tappanto 'pāpam me kataṇ' ti tappati, taṇ appamat-
takaṇ tappanaṇ, vipākatappanena pana tappanto 'bhiyyo
tappati duggatiṇ gato' ti⁶ atipharusena tappanena
ativiya tappatīti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṇ; desanā
mahājanassa sātthikā jātā ti.

Devadattassa vatthu dvādasamaṇ.⁷

¹ C. C^a. akaṇṇa°.

² F. J. āneyya. K. a. naṇ.

³ C^a. imaṇ.

⁴ S. bhiyo.

⁵ C., C^a., B. Katattā.

⁶ K. C^a. om. ti.

⁷ C^a. Devadattavatthuṇ simply. C. vatthuṇ.

13. SUMANĀDEVIYĀ-VATTHU

‘Idha nandatīti’¹ imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jetavane viharanto Sumanādeviṃ² ārabbhā kathesi.

Sāvattiyaṃ hi devasikaṃ Anāthapiṇḍikassa gehe dve bhikkhusahassāni bhuñjanti, tathā Visākhāya mahā-upāsikāya; Sāvattiyaṃ ca yo yo dānaṃ dātukāmo hoti, so³ so tesaṃ ubhinnaṃ okāsaṃ labhitvā va karoti. Kiṃkāraṇā? ‘Tumhākaṃ’⁴ dānaggaṃ Anāthapiṇḍiko vā Visākhā vā āgatā’ ti pucchitvā, ‘nāgatā’ ti vutte, satasahassaṃ vissajjetvā katadānam pi, ‘kiṃ dānaṃ nāma’ etaṃ’ ti garahanti. Ubho pi⁵ te bhikkhusaṅghassa⁶ ruciṃ⁷ ca anucchavikakiccāni⁸ ca ativiya jānanti. Tesu vicārentesu⁹ bhikkhū cittarūpaṃ¹⁰ bhuñjanti; tasmā sabbe dānaṃ dātukāmā te gahetvā va gacchanti. Iti te attano¹¹ ghare bhikkhū¹² parivisituṃ na labhanti. Tato Visākhā, ‘ko nu kho mama ṭhāne ṭhatvā bhikkhusaṅghaṃ parivisatīti’¹³ upadhārenti, puttassa dhītaraṃ disvā taṃ attano ṭhāne ṭhapesi; sā tassā nivesane bhikkhusaṅghaṃ parivisati. Anāthapiṇḍiko pi Mahāsubhaddaṃ nāma jeṭṭhadhītaraṃ¹⁴ ṭhapesi; sā bhikkhūnaṃ veyyāvaccaṃ karonti dhammaṃ suṇanti sotāpannā hutvā patikulaṃ agamāsi. Tato Cullasubhaddaṃ ṭhapesi; sāpi tath’ eva karonti sotāpannā hutvā¹⁵ patikulaṃ gatā. Atha Sumanādeviṃ nāma kaṇiṭṭhadhītaraṃ ṭhapesi; sā pana¹⁶ sakadāgāmiphalāṃ patvā kumārīkā va hutvā tathā-

¹ K. a. pecca nandatī.

² C. C^a. om.

³ C., C^a., B. a. hi.

⁴ C. °saṅgharuciṃ.

⁵ C^a. B. vicarantesu. K. viharante.

⁶ K. cittaṇurūpaṃ.

⁷ K. bhikkhusaṅghaṃ.

⁸ C^a. jeṭṭhakā°.

⁹ K. a. dhammaṃ sutvā.

² K. Sumana°.

⁴ K. a. kiṃ.

⁶ C^a. °saṅghaṃ ca.

⁸ K. °kaṃ kiccākiccaṃ.

¹¹ B. rep.

¹³ C. B. parivissasīti.

¹⁵ C^a. om.

rūpena aphāsukena āturā āhārūpacchedaṇ¹ katvā pitarāṇ
 daṭṭhukāmā hutvā² pakkosāpesi. So ekasmiṇ dānagge
 tassā sāsaṇaṇ sutvā va āgantvā, 'kiṇ amma Sumane'
 ti āha. Sāpi naṇ³ āha: 'kiṇ tāta kaniṭṭhabhātikā' ti.
 'Vippalapasi⁴ amma ti.⁵ 'Na vippalapāmi kaniṭṭha-
 bhātikā' ti. 'Bhāyasi⁶ amma' ti. Na bhāyāmi kaniṭṭha-
 bhātikā' ti ettakaṇ vatvā⁷ yeva pana⁸ sā kālaṇ
 akāsi. So sotāpanno pi samāno setṭhī dhītari⁹ uppan-
 nasokaṇ adhivāsetuṇ asakkonto dhītusarīrakiccaṇ kāretvā
 rodanto Satthu santikaṇ gantvā,¹⁰ 'kiṇ gahapati dukkhi-
 dummano assumukho rudamāno¹¹ āgato¹² 'sīti' vutte.
 'Dhītā me bhante Sumanādevī kālakatā' ti āha. 'Atha
 kasmā socasi,¹³ nanu sabbesaṇ ekaṇsikaṇ¹⁴ maraṇan' ti.
 'Jānām' etaṇ bhante, evarūpā pana me hirottappa-
 sampannā¹⁵ dhītā, "sā maraṇakāle satīṇ paccupaṭṭhā-
 petuṇ asakkonti vippalapamānā matā" ti¹⁶ me anap-
 pakāṇ¹⁷ domanassaṇ uppajjati. 'Kiṇ pana tāya kathī-
 taṇ mahāsetṭhīti.' 'Ahaṇ taṇ bhante "amma Sumane"
 ti āmantesiṇ, atha maṇ āha: "kiṇ tāta kaniṭṭhabhātikā"
 ti, tato "vippalapasi amma" ti¹⁸—"na vippalapāmi
 kaniṭṭhabhātikā" ti—"bhāyasi amma" ti—"na bhāyāmi
 kaniṭṭhabhātikā" ti, ettakaṇ vatvā kālam akāsīti.' Atha
 naṇ Bhagavā āha: 'na¹⁹ te mahāsetṭhī dhītā vippala-
 patīti.' 'Atha²⁰ kasmā evam āhā' ti. 'Kaniṭṭhattāy'

¹ C. C^a. āhāracchedaṇ.

² K. a. taṇ.

³ K. pitarāṇ for pi naṇ.

⁴ B. vilapasi and vilap^o infra.

⁵ K. a. sā.

⁶ C. C^a. bhāyāsi.

⁷ C^a. Katvā.

⁸ K. om. pana.

⁹ C. setṭhadhītu. C^a. setṭhidhītu. K. setṭhitari. B. dhītaraṇ paṭicca.

¹⁰ K. a. Bhagavatā taṇ disvā.

¹¹ K. B. rod^o.

¹² S. upāgato.

¹³ C. socati.

¹⁴ K. ekaṇsisa^o.

¹⁵ C., C^a., K., B. hiriott^o.

¹⁶ C^a. nā for matā ti. K. tena for ti. B. a. tena.

¹⁷ K. anappakāraṇ.

¹⁸ K. a. vutte.

¹⁹ K. a. hi.

²⁰ K. a. naṇ.

eva; dhītā hi te gahapati maggaphalehi¹ mahallikā, tvaṇ hi sotāpanno, dhītā pana te sakadāgāmini, sā maggaphalehi² mahallikattā taṇ evaṃ āhā' ti. 'Evaṇ bhante' ti. 'Evaṇ gahapatīti.' 'Idāni kuhiṇ nibbattā bhante' ti. 'Tusitabhavane gahapatīti' vutte,³ 'bhante mama dhītā idha ñātakānaṇ antare nandamānā vicaritvā⁴ ito gantvā pi Nandanatthāne⁵ yeva nibbattā' ti. Atha naṇ Satthā, 'āma gahapati⁶ appamattā nāma gahatthā vā pabbajitā vā idha loke ca paraloke ca nandanti yevā' ti vatvā imaṇ gātham āha :

18. 'Idha nandati, pecca nandati
katapuñño ubhayattha nandati,
"puññaṇ me katan" ti nandati
bhiyyo⁷ nandati sugatiṇ gato' ti.

Tattha 'idhā' ti idha loke kammanandanena nandati;⁸ 'peccā' ti paraloke vipākanandanena⁹ nandati;⁸ 'katapuñño' ti nānappakārassa puññassa kattā;¹⁰ 'ubhayatthā' ti idha 'katan me kusalaṇ akatan pāpaṇ' ti¹¹ nandati,¹² parattha vipākaṇ anubhavanto nandati; 'puññaṇ me' ti idha nandanto¹³ pana 'puññaṇ¹⁴ me katan' ti somanassamattakena vā kammanandananaṇ upādāya nandati; 'bhiyyo' ti vipākanandanena pana 'sugatiṇ gato' sattapaññāsavassakoṭiyo¹⁵ satthiṇ ca vassasatasa-hassāni¹⁶ dibbasampattiṇ anubhavanto Tusitapure ativiya nandatīti.'

¹ C^a. B. a. tayā.

² B. a. tayā.

³ K. B. om.

⁴ K. car°.

⁵ K. Nanda°.

⁶ C. °patīti.

⁷ C. bhiyyo.

⁸ C. nandatīti.

⁹ C^a. °nandane ti.

¹⁰ B. C^a. Katattā. K. kattatā.

¹¹ C. C^a. pāpānīti.

¹² C^a. nandatīti.

¹³ B. nandanato.

¹⁴ C^a. puññaṇ.

¹⁵ B. °matten' eva. B. °en' eva.

¹⁶ C. C^a. °paññāsakoṭiyo. K. °vasa°.

Gāthāpariyosāne bahu sotāpannādayo ahesum ; mahā-janassa sātthikā dhammadesanā jātā ti.

Sumanādeviyā vatthu terasamaṇ.¹

14. DVESAHAAYAKABHIKKHŪNAṆ-VAITHU

‘Bahū pi ce’² ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Jetavane viharanto dve sahāyake³ ārabha kathesi.

Sāvattvivāsino hi dve kulaputtā sahāyakā vihāraṇ gantvā Satthu dhammadesanaṇ sutvā kāme pahāya⁴ sāsane uraṇ datvā pabbajitvā pañcavassāni ācariyūpajjhāyānaṇ⁵ santike vasitvā Satthāraṇ upasaṅkamitvā sāsane dhuraṇ pucchitvā vipassanādhuraṇ ca ganthadhuraṇ⁶ ca vitthārato sutvā, eko tāva, ‘aham bhante mahallakakāle pabbajito na sakkhissāmi ganthadhuraṇ⁷ pūretum, vipassanādhuraṇ pana⁸ pūressāmīti’ yāva arahattā⁹ vipassanaṇ¹⁰ kathāpetvā ghaṭento vāyamanto saha paṭisambhidāhi arahattaṇ pāpuṇi. Itaro pana,⁸ ‘ahaṇ ganthadhuraṇ pūressāmīti’¹¹ anukkamena Tepitakaṇ Buddha-vacanaṇ uggaṇhitvā gatagataṭṭhāne dhammaṇ katheti¹² sarabhaññaṇ bhaṇati, pañcannaṇ bhikkhusatānaṇ dhammaṇ vācento vicarati, aṭṭhārasannaṇ mahāgaṇānaṇ ācariyo ahosi. Bhikkhū Satthu santike kammaṭṭhānaṇ gahe tvā itarassa therassa vasanaṭṭhānaṇ gantvā tass’ ovāde ṭhatvā arahattaṇ patvā therāṇ vanditvā : ‘Satthāraṇ datṭhukāṃ’

¹ C^a. Sumanadeviyā vatthuṇ (*simply*). K. Sumanadevi-vatthu terassamaṇ (K. B. *al.* Sumana^o).

² K. *a.* sahitaṇ bhāsamāno.

³ F. sahāyakabhikkhū. K. *a.* bhikkhū.

⁴ K. *a.* Satthu.

⁵ C. C^a. ācariyau^o. K. °yapajjāy^o.

⁶ C. C^a. gandha^o.

⁷ C^a. *a.* pana.

⁸ K. *om.*

⁹ C^a. °ttaṇ.

¹⁰ B. vipassanādhuraṇ.

¹¹ B. pūretuṇ sakkhissāmīti.

¹² K. kathesi. S. deseti.

ambā' ti vadanti. Thero: 'gacchath' āvuso¹ mama vacanena Satthāraṃ vanditvā asītimahāthere vandathā, sahāyakattheram pi me "amhākaṃ ācariyo tumhe vandatīti" vandathā' ti. Te² vihāraṃ gantvā³ Satthāraṃ ca there⁴ ca vanditvā: 'bhante amhākaṃ ācariyo tumhe vandatīti' vutte,⁵ itarena ca, 'ko nāma eso'⁶ ti vutte, 'tumbhākaṃ sahāyakabhikkhu'⁷ bhante' ti vadanti. Evaṃ there punappunaṃ sāsanaṃ pahīṇante so bhikkhu thokaṃ kālaṃ sahitvā aparabhāge sahituṃ asakkonto: 'amhākaṃ ācariyo tumhe vandatīti' vutte, 'ko eso' ti vatvā, 'tumbhākaṃ sahāyakabhikkhū'⁸ ti vutte, 'kiṃ pana tumhehi tassa santike gahitaṃ kiṃ⁹ Dīghanikāyādisu aññataro nikāyo,¹⁰ tīsu Piṭakesu ekaṃ Piṭakaṃ' ti vatvā, 'catuppadikam pi gāthaṃ na jānāti,¹¹ paṇsukūlaṃ gahetvā pabbajitakāle yeva araṇṇaṃ pavitṭho bahū vata antevāsike labhi, tassa āgatakāle mayā pañhaṃ pucchituṃ vaṭṭatīti' cintesi. Athāparabhāge¹² thero, Satthāraṃ daṭṭhum āgato sahāyakattherassa santike pattacīvaraṃ ṭhapetvā gantvā Satthāraṃ c'eva asītimahāthere ca vanditvā sahāyakassa¹³ vasanaṭṭhānaṃ paccāgami. Ath' assa so vattaṃ karetvā samappamāṇaṃ āsanaṃ gahetvā, 'pañhaṃ pucchissāmīti' nisīdi. Tasmiṃ khāṇe Satthā 'esa evarūpaṃ mama puttaṃ vihetṭhetvā¹⁴ niraye nibbatteyyā'¹⁵ ti tasmiṃ anukampāya viharacārikaṃ caranto viya tesāṃ nisinnaṭṭhānaṃ gantvā paññatte¹⁶ Buddhāsane nisīdi. Tattha tattha nisīdanta hi bhikkhū¹⁶ Buddhāsaṇaṃ paññāpetvā va nisīdanti;

¹ C. gacchāvuso.² B. a. bhikkhū.³ C. C^a. āgantvā.⁴ C^a. therāṇ. B. asītimahāthere ca therāṇ ca.⁵ C. vadanti. C^a. vadantīti.⁶ C. C^a. nām' eso.⁷ B. sahāyako.⁸ B. ti.⁹ C. nikāyā. K. a. kiṃ.¹⁰ C^a. pajānāti.¹¹ K. a. vipassanā°.¹² K. °katherassa. C. C^a. sahāyassa.¹³ C. C^a. vihetṭhetvā.¹⁴ C^a. °yyāstī.¹⁵ K. paññatapavara°.¹⁶ C., C^a., B. om.

19. 'Bahum pi ce sahitaṃ bhāsamāno
na takkaro hoti naro pamatto,
gopo va gāvo gaṇayaṃ paresaṃ
na bhāgavā sāmāññaṃ hoti.

20. 'Appam pi ce sahitaṃ bhāsamāno
dhammassa hoti anudhammacārī
rāgaṃ ca dosaṃ ca pahāya mohaṃ
sammappajāno, suvimuttacitto
anupādiyaṃ idha vā huraṃ vā
sa bhāgavā sāmāññaṃ hotīti.'

Tattha 'sahitaṃ' ti Tepitakassa Buddhavacanass' etaṃ nāmaṃ, taṃ¹ ācariye upasaṅkamtvaṃ uggaṇhitva² 'bahum pi paresaṃ bhāsamāno'³ vācento,⁴ taṃ dhammaṃ sutvā yaṃ kārakeṇa puggaleṇa kattabbāya taṃkaro⁵ na hoti, kukkuṭassa pakkhapaharaṇamattam pi aniccādivasena yonisomanasikāraṃ⁶ nappavattati,⁷ eso⁸ yathā nāma divasaṃ bhatiyā⁹ gāvo rakkhanto gopo¹⁰ pāto va paṭicchitva¹¹ sāyaṃ gaṇetvā¹² sāmikānaṃ niyyādetvā, 'divasubhatimattaṃ gaṇhāti'¹³ yathāruciya¹⁴ pana¹⁵ pañca gorase paribhuñjituṃ na labhati, evaṃ eva kevalaṃ antevāsikānaṃ santikā vattapaṭivattakaraṇamattassa bhāgī hoti, sāmāññaṃ pana bhāgī na hoti; yathā pana gopālakena

¹ C., C^a., B. om. B. a. ca after ācariye.

² K. bahuṃ ga° for ugga°.

³ B. obh°.

⁴ K. a. kathento.

⁵ K. B. takkaro.

⁶ C., C^a., K., B. manasi°.

⁷ K. °ttesi. B. °tteti.

⁸ C^a. a. tāva.

⁹ K. divase. F. corr. divasabha°.

¹⁰ C^a. B. gopo viya. K. gopā viya (for gopo).

¹¹ K. sampa°. B. niravasesaṃ sampa°.

¹² C. C^a. saṅg°. B. sāraṃ gaṇetvā.

¹³ F., C., C^a., K., B. gaṇhāti.

¹⁴ K. a. ruciya.

¹⁵ K. om.

niyyāditānaṇ gunnaṇ¹ gorasaṇ sāmikā² va paribhuñjanti, Tathāgatenā³ kathitaṇ dhammaṇ sutvā kārakapuggalā⁴ yathānusiṭṭham⁵ paṭipajjitvā keci paṭhamajjhānādini pāpuṇanti,⁶ keci vipassanaṇ vaḍḍhetvā maggaphalāni⁷ pāpuṇantīti; gosāmikā⁸ gorasassa' eva sāmāññassa bhāgino honti. Iti Satthā sīlasampannassa bahussutassa pamāda-vihārino aniccādivasena yonisomanasikāre appavattassa⁹ bhikkhuno vasena paṭhamagāthaṇ¹⁰ kathesi, na dussīlassa.

Dutiyagāthā pana appassutassāpi¹¹ yonisomanasikāre¹² kammaṇ karontassa kārakapuggalassa vasena kathitā. Tattha 'appam pi ce' ti thokaṇ ekavaggadvivaggamattam pi; 'dhammassa hoti anudhammacārīti' attham aññāya dhammam aññāya navalokuttaradhammassa anurūpaṇ dhammaṇ¹³ pubbabhāgapaṭipadāsāṅkhātaṇ catupārisuddhisiladhutaṅgaasubhakammaṭṭhānādibhedāṇ¹⁴ caraṇato¹⁵ anudhammacārī hoti; 'ajja ajj' evā' ti paṭivedhaṇ ākaṅkhanto vicarati; so imāya sammāpaṭipattiyā 'rāgañ ca dosañ ca pahāya mohaṇ,' sammā hetunā¹⁶ nayena pari jānita bbadhamme pari jānanto tadaṅgavikkhambhanasamucchedapaṭippassaddhi-nissaraṇavimuttinaṇ vasena¹⁷ 'suvimuttacitto; anupādiyāno idha vā huraṇ vā' ti idhalokapara-loka-pariyāpannā vā¹⁸ ajjhattikabāhirā vā¹⁸ khandhāyatana-dhātuyo¹⁹ catūhi upādānehi anupādiyanto²⁰ mahākhiṇāsavo maggasaṅkhātassa sāmāññassa vasena āgatassa

¹ C^a. guṇaṇ.

³ F. K. tathā tena.

⁵ C. °siṭṭhiṇ.

⁷ B. °ādini.

⁹ F. C. nappa°. B. pamattassa.

¹⁰ F. paṭhamāṇ gāthaṇ.

¹² C., C^a., K. kārena.

¹⁴ C. °pārisuddhiṇ sīla°.

¹⁶ C. mohassa°.

¹⁸ C. va.

¹⁹ C. C^a. °dhātu.

² K. go°.

⁴ C. kārapu°.

⁶ K. °ṇiysu.

⁸ B. goṇa°.

¹¹ S. om.

¹³ S. anurūpadhammaṇ.

¹⁵ K. caranto.

¹⁷ K. °vimuttiva°.

²⁰ C. C^a. °yāno.

phalasāmaññassa¹ c'eva pañca asekkhadhammakkhanda-
hassa² ca 'bhāgavā³ hotī' ti⁴—ratanakūṭena viya
agārassa arahattena desanākūṭaṃ⁵ gaṇhīti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ, desanā
mahājanassa sātthikā jātā ti.

Dve saḥāyakabhikkhūnaṃ vatthu catuddasamaṃ.⁶

Yamakavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭhamo Vaggo.⁷

¹ K. Khandhasāmaññassa.

² C. C^a. asekha°. B. a. sāmaññassa.

³ F., C., C^a. bhāgivā. S. bhāgī. K. āgār°. ⁴ K. om.

⁵ C. desanaṃ kutaṃ. K. B. desanāya.

⁶ K. om. dve. K. saḥāyabhikkhuvatthu, and a. cudda-
samaṃ. C. C^a. vatthuy.

⁷ K. om. Paṭh° va°.

Pali Text Society

The Commentary on the Dhammapada

EDITED BY

H. C. NORMAN, M.A.

PROFESSOR OF ENGLISH LITERATURE, QUEEN'S COLLEGE, BENARES

VOL. I.

PART II.

London

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY

BY

LUZAC & COMPANY, LTD.

46 GREAT RUSSELL STREET, W.C.1

1970

***First published* - 1906**
***Reprinted* - 1970**

**This reprint of
The Commentary on the Dhammapada
and the Index volume
has been made possible by the generosity
of the
Well-Wisher
who sponsored the reprint
in 1969 of
Buddhist Legends
by E. W. Burlingame**

DHAMMAPADATTHAKATHĀ.

II. APPAMĀDA-VAGGO.

1. UḌENA-VATTHU.

‘ APPAMĀDO AMATAPADAN ’ ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Kosambiyaṃ upanissāya Ghositārāme¹ viharanto Sāmavati-pamukhānaṃ² pañcannaṃ itthisatānaṃ, Māgandikapamukhānaṃ³ etissā⁴ pañcannaṃ nātisatānaṃ maraṇavyasanaṃ ārabha kathesi.

Tatrāyaṃ ānupubbikathā : Atīte Allakappa-ratṭhe Allakappakarājā⁵ nāma, Veṭṭhadīpaka-ratṭhe Veṭṭhadīpakarājā⁶ nāmā ti, ime dve daharakālato paṭṭhāya sahāyakā⁷ ekācariyakule sippan uggaṇhitvā attano pitunnaṃ accayena chattaṃ ussāpetvā⁸ dasadasayojanike ratṭhe⁹ rājāno ahesuṃ. Te kālena kālaṃ samāgantvā ekato tiṭṭhantā nisīdantā¹⁰ nipajjantā mahājanaṃ jāyamānaṃ ca miyamānaṃ ca disvā, ‘ paralokaṃ gacchantā¹¹ anugacchanto¹² nāma natthi.

¹ K. Khosighotārāme.

² F. C^a Sāmava^o.

³ K. °iya. So B. and a. ca.

⁴ F. itissā K. om.

⁵ F. B. °kapparājā.

⁶ C^a Veṭṭhadīpake Veṭṭhadīparājā K. Veṭṭhadīpakaratṭhe.

⁷ K. a. hutvā.

⁸ F. adds āyāmato.

⁹ K. a. dve.

¹⁰ K. om.

¹¹ K. a. pitā yātakā (sic).

¹² K. °ntā.

antamaso attano sarīram pi¹ sabbaṇ pahāya gantabbaṇ, kiṇ no gharāvāsena, pabbajissāmā' ti mantetvā rajjāni putta-dārassa niyyādetvā isipabbajjaṇ pabbajitvā Himavanta-padese vasantā mantayīṇsu : ' mayaṇ rajjaṇ pahāya pabbajitā,² na jivitūṇ asakkontā, te mayaṇ³ ekatṭhāne vasantā apabbajita-sadisā yeva homa, tasmā viṣuṇ⁴ vasissāmā ; tvaṇ etasmiṇ⁵ pabbate vasa, ahaṇ imasmiṇ pabbate⁶ vasissāmi, anvaddhamāsaṇ⁷ pana uposathadivase ekato bhavissāmā' ti. Atha nesaṇ etad ahosi : ' evam pi no gaṇasaṅgaṇikā⁸ bhavissati, tvaṇ tava pabbate aggiṇ jāleyyāsi, ahaṇ mama pabbate aggiṇ jālessāmi,⁹ tāya¹⁰ saññāya atthibhāvaṇ jānissāmā' ti, te tāthā kariṇsu.

Atha aparabhāge¹¹ Veṭṭhadīpakatāpasaso kālaṇ katvā mahe-sakkho¹² devarājā hutvā nibbatti.¹³ Tato addhamāse¹⁴ pabbate¹⁵ aggiṇ adisvā va¹⁶ itaro ' sahāyako me kālakato ' ti aññāsi. Itaro pi nibbattakkhaṇe yeva attano devasiriṇ oloketvā, kammaṇ upadhārento, nekkhammato¹⁷ paṭṭhāya attano tapacariyaṇ¹⁸ disvā,¹⁹ ' āgantvā²⁰ mama sahāyaṇ passissāmi ' ti,²¹ taṇ attabhāvaṇ vijahitvā²² maggika-puriso²³ viya tassa santikaṇ gantvā vanditvā ekamantaṇ atṭhāsi. Atha naṇ so āha : ' kuto āgato sī ' ti. ' Maggi-

¹ B. a. nānugacchati.

² K. °tvā.

³ S. a. sace.

⁴ K. rep.

⁵ K. B. C. C°ek°.

⁶ K. om.

⁷ K. addhamāse.

⁸ K. gahapa°. C°. B. a.va. K. va na.

⁹ F. C°. jālissāmi. K. a. ubho.

¹⁰ F. adds maṇ (mayaṇ?).

¹¹ F. athāpara° K. om. atha.

¹² S. C°. °kko (so infra).

¹³ F. B. nibbatto.

¹⁴ F. anvaddha°.

¹⁵ K. B. sampatte.

¹⁶ F. om.

¹⁷ K. B. °manato.

¹⁸ K. katacar°.

¹⁹ K. a. idānāham.

²⁰ K. C°. B. gantvā.

²¹ K. cintetvā tasmiṇ kāle for ti.

²² K. pajjah°.

²³ K. maggamulha° (sic infra).

kapuriso ahaṇ bhante' ti,¹ 'dūrato va āgato 'mhi.² 'Kiṇ pana bhante ayyo imasmiṇ ṭhāne ekako va vasati,³ añño pi koci atthi' ti.⁴ 'Atthi⁵ eko sahāyako' ti. 'Kuhiṇ so' ti. 'Etasmiṇ pabbate vasati, uposathadivuse pana aggiṇ na jālesi,⁶ mato bhavissatīti. 'Evaṇ bhante' ti. 'Evam āvuso' ti. 'Ahaṇ so bhante' ti. 'Kuhiṇ nibbatto 'sī' ti. 'Devaloke mahesakkho devarājā hutvā nibbatto' smi⁷ bhante, 'ayyaṇ passissāmiti puna āgato⁸ 'mhi; api nu kho ayyānaṇ imasmiṇ ṭhāne vasantānaṇ koci upaddavo atthi' ti. 'Āma āvuso⁹ hatthi nissāya kilamāmī' ti. 'Kiṇ¹⁰ vo bhante hatthi¹¹ karontī' ti.¹² 'Sammajjanaṭṭhāne laṇḍaṇ pāṭenti, pādehi paharitvā paṇsuṇ¹³ uddharanti, svāhaṇ¹⁴ laṇḍaṇ¹⁵ chaḍḍento¹⁶ paṇsuṇ samaṇ karonto kilamāmī' ti. 'Kiṇ pana tesāṇ anāgamaṇaṇ icchathā' ti. 'Āma āvuso¹⁷ ti. 'Tena hi tesāṇ anāgamaṇaṇ karissāmī' ti tāpasassa hatthikantaviṇaṇ c'eva hatthikantamantaṇ ca adāsi. Dadanto ca pana viṇāya tisso tantiyo dassetvā, tayo mante uggaṇhāpetvā, 'imaṇ tantiṇ paharitvā, imasmiṇ mante vutte nivattitvā¹⁸ oloketum pi asakkontā hatthi palāyanti, imaṇ tantiṇ paharitvā imasmiṇ mante vutte nivattitvā pacchato oloketā oloketā¹⁹ palāyanti, imaṇ tantiṇ paharitvā imasmiṇ mante²⁰ vutte²¹ yūthapati piṭṭhiṇ upanento²² āgacchatī' ti ācikkhitvā, 'yaṇ vo ruccati taṇ kareyyāthā'

¹ F. B. om.² F. K. mhi.³ C. vasavati.⁴ K. a. āha.⁵ C^a. om.⁶ K. a. nūnaṇ sahāyako.⁷ F. corr. C^a. 'smi. K. 'smiṇ.⁸ K. punāggato.⁹ F. K. B. āmāvuso.¹⁰ K. a. pana.¹¹ F. adds kiṇ.¹² K. a. rattiṇ.¹³ C. paṇsu. B. has bhūmiyaṇ before paharitvā.¹⁴ K. a. pāto va.¹⁵ C^a laṇḍe.¹⁶ F. C^a. chaḍḍento.¹⁷ B. a. pacchato. ¹⁸ S.¹⁹ K. om. mante.²⁰ K. B. a. hatthi°. ²¹ K. anāmento. B. unnāmento.

ti vatvā pakkāmi. Tāpaso palāyana-mantaṇ vatvā¹ palāyana-tantiṇ paharitvā hatthī palāpetvā va² vasi.³

Tasmiṇ samaye Kosambiyaṇ Parantapo nāma rājā hoti.⁴ So ekadivasaṇ gabbhiniyā deviyā saddhiṇ bālātapaṇ tappa-māno⁵ ākāsatale⁶ nisīdi. Devī⁷ rañño pārupanaṇ satasahassagghanikaṇ rattakambalaṇ pārupitvā nisinnā raññā saddhiṇ samullapamānā⁸ rañño aṅgulito⁹ satasahassagghanikaṇ rājamuddikaṇ nīharitvā attano aṅguliyaṇ pilandhi. Tasmiṇ samaye hatthiliṅgasakuṇo ākāseṇa gacchanto¹⁰ devīṇ disvā ‘maṇsapesī’ ti saññāya pakkhe vissajjetvā¹¹ otari. Rājā tassa otaraṇasaddena¹² utthāya antonivesanaṇ pāvisi, devī garugabbhatāya c’eva bhīrukajātikatāya¹³ ca vegena gantaṇ nāsakkhi. Atha naṇ so sakuṇo ajjhappatto¹⁴ nakhapañjare¹⁵ nisīdāpetvā ākāsaṇ pakkhandi.—Te kira sakuṇā pañcannaṇ hatthīnaṇ balaṇ dhārenti; tasmā ākāseṇa netvā yathārucita-ṭṭhāne¹⁶ nisīditvā maṇsaṇ khādanti.—Sāpi tena niyyamānā maraṇabhaya-bhītā cintesi: ‘sacāhaṇ viravissāmi,—manussasaddo nāma tiracchānagatānaṇ ubbejaniyo¹⁷—taṇ sutvā maṇ chaḍḍessati, evaṇ sante saha gabbhena jīvitakkhayaṇ pāpuṇissāmi; yasmiṇ pana ṭṭhāne nisīditvā¹⁸ khāditaṇ ārabhissati, tatra¹⁹ naṇ saddaṇ katvā palāpessamī’ ti sā attano paṇḍitatāya adhiyāsesi. Tadā ca²⁰ Himavantapadese thokaṇ vaḍḍhitvā²¹

¹ K. a. tāpasaṇ vanditvā.

² F. K. B. om.

³ K. a. Vetthadipaka-allakappa-vatthu.

⁴ K. ahosi. B. for Pa° has Pūrantappo.

⁵ K. bālasuriyātapata°. B. also, with °paṇ.

⁶ K. B. abbhokāse.

⁷ K. a. tassa.

⁸ F. sallapa°. K. °piyomānā.

⁹ K. aṅgulito.

¹⁰ K. °nāg° a. dūrato rattanakambalapārupanaṇ.

¹¹ C°. °itvā.

¹² K. a. bhīto.

¹³ C°. °tthāya —om. ca. K. °jātikāya.

¹⁴ K. a. taṇ.

¹⁵ F. corr. nakhe pa°. K. naṅkha°.

¹⁶ F. °ṭṭhānaṇ gantvā ni°.

¹⁷ B ubbegajaniyo.

¹⁸ K. a. maṇ. B. for sa° ka° has manussasaddaṇ sutvā.

¹⁹ K. tattha.

²⁰ K. om.

²¹ B. C°. vaḍḍhetvā.

maṇḍapākārena t̥hito eko nigrodho¹ hoti; so sakuno migarūpāni² tattha netvā khādati. Tasmā tam pi tatth'eva netvā viṭapabbhantare t̥hapetvā āgatamaggam olokesi.—Āgatamaggolokanaṃ kira tesāṃ dhammatā.—Tasmiṃ khaṇe devī, 'idāni imaṃ palāpetuṃ vaṭṭatīti cintetvā ubho hatthe ukkhipitvā pāṇisaddaṃ c'eva mukhasaddaṃ ca katvā taṃ palāpesi. Ath' assā suriyatthaṅgamanakāle³ kammajavātā calis̥su sabbadisāsū⁴ gacchanto⁵ mahāmegho ut̥thahi; sukhedhitāya rājamahesiyā 'mā bhāyi ayye⁶ ti vacanamattam pi⁷ alabhamānāya dukkhaparetāya⁸ sabbarattij⁹ niddā nāma nāhosi. Vibhātāmānāya⁹ pana¹⁰ rattiyā valāhakavigamo¹¹ ca aruṇuggamanaṃ ca tassā gabbhavut̥thānaṃ ca¹² ekakkhaṇe yeva ahosi. Sā megha-utuṃ ca pabbata-utuṃ ca¹³ aruṇa-utuṃ ca¹⁴ gahetvā jātattā puttassa "Udeno" ti nāmam akāsi¹⁵ 'ti.¹⁵

Allakappatāpasassāpi kho tato avidūre vasanaṭṭhānaṃ hoti. So¹⁶ pakatiyā va¹⁷ vassadivase sītabhayena phalāphalatthāya vanaṃ na pavisati; taṃ rukkhamaṇaṃ gantvā sakunehi¹⁸ khāditamaṃsānaṃ atthi āharitvā koṭṭetvā rasaṃ katvā¹⁹ pibati.²⁰ Tasmā taṃ divasam pi²¹ 'atthi²² āharissāmī' ti tattha²³ gantvā rukkhamaṇe atthi pari-

¹ F. K. B. mahāni°.² K. °ādini.³ F. suriyuggamanavele. C^a. B. suriyatthaṃ. K. a. gabbhe.⁴ K. °disā.⁵ F. B. gajjanto. K. gajento.⁶ F. ayyā.⁷ F. om.⁸ K. °dukkhappatāya.⁹ F. pabhāya°. K. B. vibhātāya.¹⁰ F. om.¹¹ C^a. °niggamo.¹² F. C^a. °vut̥thānaṃ.¹³ K. ratti utuṃ ca (for pa°). C^a. om. pabbata-utuṃ ca.¹⁴ C^a. varuṇa°. K. aruṇuggamana-u°.¹⁵ F. K. B. akāsi.¹⁶ K. tāpaso.¹⁷ F. K. om.¹⁸ K. B. °ṇena.¹⁹ K. paccitvā for ra° ka°.²⁰ F. B. pivati.²¹ B. hi.²² C. atthi.²³ F. tatth'eva.

yesanto upari dāraśasaddaṃ sutvā ullokento¹ devij disvā,
 'kāsi tvaṃ' ti vatvā, 'mānusi² 'mhī' ti.³ 'Kathaṃ āgatāsi'
 ti. 'Hatthiliṅgasakupenānīta 'mhī' ti vutte, 'otarā' ti⁴
 āha. 'Jāṭisambhedato bhāyāmi ayyā' ti. 'Kāsi tvaṃ' ti.
 'Khattiyā' ti. 'Aham pi khattiyo⁵ vā' ti. 'Tena hi
 khattiya-māyaṃ⁶ kathehī' ti. So kathesi. 'Tena hi
 āruya puttakaṃ⁷ me otārehī' ti. So ekena passena
 abhiruhaṇamaggaṃ katvā⁸ abhiruhitvā dāraśaṃ gaṇhi,⁹
 'mā maṃ hatthena chupī' ti¹⁰ ca vutto¹¹ taṃ acchupitvā
 va dāraśaṃ otāresi, devī pi otari. Atha naṃ assamaṇapadaṃ
 netvā silabhedāṃ akatvā va anukampāya¹² paṭijaggi, nim-
 makkhikamadhvaṃ āharitvā sayajātasāliṃ¹⁴ āharitvā yāguṃ
 pacitva adāsi. Evaṃ tasmiṃ paṭijaggante sā aparabhāge
 cintesi: 'ahaṃ n'eva āgatamaggaṃ¹⁵ na gamanamaggaṃ
 jānāmi, imināpi me saddhiṃ viśāsamattam pi natthi;
 sace paṇāyaṃ¹⁰ amhe pahāya katthaci gamissati, ubho
 pi idh' eva maraṇaṃ pāpuṇissāma; yaṃ kiñci¹⁷ katvā
 imassa sīlaṃ bhinditvā yathā¹⁸ na muñcati¹⁹ tathā kātuṃ
 vaṭṭati' ti. Atha naṃ dunnivattha-duppāruta²⁰-dassanena
 palobhetvā silavināsaṃ pāpesi; tato paṭṭhāya dve pi samag-
 gāvāsaṃ²¹ vasiṃsu.

Ath' ekadivasaṃ tāpaso nakkhattayogaṃ olokento Paranta-
 passa nakkhattapīlanaṃ disvā, 'bhadde Kosambiyaṃ Parana-

¹ F. B. olo°.

² F. manussi. B. mānusiṭṭhī.

³ K. a. vutte. K. kiṃ for Ka°.

⁴ F. C°. B. otarāhīti.

⁵ K. °mhīti. B. yevāti.

⁶ F. māyā.

⁷ K. puttaṃ.

⁸ K. om. a° ka°.

⁹ K. gaṇhitvā.

¹⁰ F. chūpiti; corr. K. chupīti.

¹¹ K. om. ca; vutte.

¹² K. anukampaṃ upādāya.

¹³ C°. °madhukaṃ.

¹⁴ Sayañjāta°. C°. sayāṃ.

K. sañjātaṃ.

¹⁵ B. a. jānāmi.

¹⁶ F. pana.

¹⁷ K. a. kammaṃ.

¹⁸ F. K. B. a. maṃ.

¹⁹ K. a. taṃ.

²⁰ F. corr. duppārupitā.

²¹ F. K. samaggavāsaṃ.

taparājā mato¹ ti āha. 'Kasmā ayya² evaṇ vadesi, kiṇ tena saddhiṇ āghāto³ atthi' ti. 'Natthi bhadde, nakkhatta-pīlanam assa disvā evaṇ⁴ vadāmi' ti. Sā parodi. Atha naṇ 'kasmā rodasi' ti pucchitvā, tāya tassa attano sāmika-bhāve akkhāte āha: 'mā bhadde rodi, jātassa nāma niyato maccū' ti. 'Jānāmi ayyā' ti. 'Atha kasmā rodasi' ti. " 'Putto⁵ me kulasantakassa rajjassa anucchaviko; sace tattha⁶ bhavissati setacchattaṇ ussāpayissati,⁷ mahājāniko vata jāto" ti sokena rodāmi ayyā' ti. 'Hotu bhadde, mā cintayi, sac' assa rajjaṇ patthesi, aham assa rajjaṇ labhanā-kāraṇ⁸ karissāmi' ti.⁹ Ath' assa hatthikantavīṇaṇ c'eva hatthikantamante ca¹⁰ adāsi. Tadā anekāni hatthisahassāni āgantvā vaṭarukkhamūle¹¹ nisidanti; atha naṇ āha: 'hatthisu anāgatesu yeva rukkham abhiruhitvā tesu āgatesu imaṇ mantaṇ vatvā¹² imaṇ tantiṇ pahara, sabbe nivattitvā¹³ oloketum pi asakkontā palāyissanti, ath' otaritvā āgaccheyyāsi' ti. So tathā katvā āgantvā taṇ pavattiṇ ārocesi. Atha naṇ dutiyadivase āha: 'ajja¹⁴ imaṇ mantaṇ vatvā imaṇ tantiṇ pahareyyāsi¹⁵ nivattitva¹⁶ oloketā oloketā palāyissanti' ti. Tadāpi tathā katvā āgantvā¹⁷

¹ R. karantapo nāmatto (*corr.* nāma mato). ² C^a. ayyā.

³ K. āghāto (*al.*). ⁴ K. ekaṇ. ⁵ F. vutte.

⁶ K. tatrāyaṇ. B. tatra *and has* abhavissā.

⁷ K. usāpayittha *a.* idāni. B. ussāpayissatha, *atha-dittography for* °assa atha.

⁸ K. labhamānāk°.

⁹ K. *a.* sāpi° 'yadi evaṇ hoti sādhu ayyā' ti. 'Ama bhadde' ti.

¹⁰ K. °añ ca. *After* adāsi B. *has*: tadā mahesakkhena puttānayaṇ' eva 'ssa ācikkhitvā imaṇ tantiṇ paharivā imasmiṇ mante vutte. *Then* tadā, *etc.*

¹¹ K. vanarūkkha°. B. nisīdissanti *for* nisīdanti.

¹² K. *a.* tesu āgatesu. ¹³ K. °etvā (*constant var.*).

¹⁴ K. *om.* ¹⁵ K. *a.* hatthi.

¹⁶ K. *v.* pacchato ¹⁷ K. *a.* taṇ pavuttiṇ.

ārocesi.¹ Ath' assa mātarāṇ āmantetvā, 'bhadde puttassa te sāsanaṇ dehi, etto va² gantvā rājā bhavissati' ti āha. Sā³ puttāṇ āmantetvā, 'tāta tvaṇ "Kosambiyaṇ Parantaparañño putto, maṇ hatthiliṅgasakuṇo ānesi" ti vatvā, senāpati-ādinaṇ nāmāni ācikkhitvā, asaddahantānaṇ imaṇ pitupārupanakambalaṇ c'eva pilandhanamuddikaṇ ca dasseyyāsī' ti⁴ datvā uyyojesi. Kumāro tāpasāṇ⁵ 'idāni kiṇ karomī' ti āha. 'Rukkhasa heṭṭhimasākhāya nīsiditvā imaṇ mantāṇ vatvā imaṇ⁷ tantiṇ pahara, jeṭṭha-hatthi⁸ te piṭṭhiṇ upanāmetvā⁹ upasaṅkamissati,¹⁰ tassa¹¹ piṭṭhiyaṇ nisinno raṭṭhaṇ¹² gantvā rajjaṇ gaṇhāhi' ti. So mātāpitaro vanditvā tathā katvā¹³ āgatassa hatthino piṭṭhiyaṇ nīsiditvā kaṇṇe mantayi¹⁴: 'aham Kosambiyaṇ Parantaparañño putto, pettikaṇ¹⁵ me rajjaṇ gaṇhitvā dehi sāmī' ti. So taṇ sutvā, 'anekāni hatthisahassāni sannipatantū' ti hatthiravaṇ¹⁶ viravi¹⁷ anekāni hatthisahassāni sannipatiṇsu; puna 'jīṇṇahatthi paṭikkamantū' ti ravaṇ ravi, jīṇṇahatthi paṭikkamiṇsu; puna 'atitaruṇā nivattantū' ti ravi, te pi nivattiṇsu. So anekehi yodhahatthisahashehi va¹⁸ parivuto paccantagāmaṇ patvā, 'ahaṇ rañño putto,¹⁹

¹ Atha naṇ tatiyadivase āha: 'imaṇ mantāṇ vatvā imaṇ tantiṇ pahareyyāsī, yūthapati piṭṭhiṇ onāmento āgacchatiti.' Tadāpi tathā katvā āgantvā ārocesi. *Of the MSS. only K. has this passage; it also occurs in B, which varies slightly, and S.*

² C^a. eten' eva. K. ito. ³ C^a. om.

⁴ K. °kañcadi (for °ādiṇ) katvā dadeyyāsī 'ti vatvā. B. vatvā.

⁵ K. a. vanditvā. ⁶ F. om. ⁷ K. pahari.

⁸ F. C^a. jeṭṭhaka°; F., C., C^a., °i.

⁹ K. onāmetvā. ¹⁰ C^a. °ssāti. K. a. tvaṇ.

¹¹ C^a. tattha. ¹² K. va. B. om. ¹³ K. om.

¹⁴ K. taṇ kaṇṇe mantesi. ¹⁵ K. pettikaṇ.

¹⁶ C. C^a. °rāvaṇ. K. °viravaṇ.

¹⁷ F. C^a. B. ravi. K. a. te pi nivattiṇsu; so pi anekehi yodhahatthisahashehi parivutto, etc.

¹⁸ F. om. C^a. °sseh' eva. So B. with yūtha.

¹⁹ K. Parantapara°.

sampattiṃ patthayamānā¹ mayā saddhiṃ āgacchantū' ti. Tato paṭṭhāya manussa-saṅgahaṃ karonto gantvā nagaraṃ parivāretvā, 'yuddhaṃ² me dentu rajjaṃ vā' ti sāsanaṃ pesesi. Nāgarā āhaṃsu: 'mayam dve pi na dassāma, amhākaṃ hi³ devī garugabbhā, hatthiliṅgasakuṇṇāhaṭṭā,⁴ tassā atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā na jānāma; yāva tassā pavattiṃ⁵ suṇāma⁶ tāvad eva yuddhaṃ dassāma na⁷ rajjaṃ' ti. — Tadā kira taṃ pavenirajjaṃ ahosi. — Tato kumāro 'ahaṃ tassā putto' ti vatvā, senāpati-ādinaṃ nāmāni kathetvā, tathāpi asaddahantānaṃ kambalaṃ⁸ ca muddikaṃ ca dassesi. Te⁹ kambalamuddikaṃ saṅjānitvā¹⁰ dvāraṃ vivaritvā¹¹ rajje¹² abhisiñciṃsu.

AYAṆ TĀVA UDENASSA UPPATTI.

Ajitaratṭhe¹³ pana dubbhikkhe¹⁴ jīvitun asakkonto eko Kotūhalako¹⁵ nāma manusso. Kāpiṃ nāma taruṇaputtaṃ Kāliṃ nāma bhariyaṃ ādāya, 'Kosambiyaṃ¹⁶ gantvā jivissāmī' ti pātheyyaṃ gahetvā nikkhamī. 'Ahivātakarogena mahājane mārente¹⁷ nikkhamī' ti pi¹⁸ vadanti yeva. Te gacchantā pātheyye parikkhīṇe khudābhibhūtā dārakaṃ vahitun nāsakkhiṃsu. Atha sāmiko pajāpatiṃ āha: 'bhadde mayaṃ jivantā puna puttaṃ labhissāma, chaḍḍetvā naṃ gacchāmā' ti. 'Mātuhadayaṃ¹⁹ nāma mudukaṃ' ti²⁰; tasmā sā āha: 'nāhaṃ²¹ jivantam eva puttaṃ chaḍḍetun sakkhissāmī' ti. 'Atha kiṃ karomā' ti. 'Vārena naṃ vahāmā' ti. Mātā attano vāre pupphadāmaṃ viya naṃ ukkhipitvā ure nipajjā-

¹ K. a. te. ² F. adds a. va. B. a. vā. ³ F. C^a. pi.

⁴ F. °ṇena haṭṭā. K. B. °na nītā. ⁵ F. B. a. na.

⁶ K. sunoma. ⁷ C. om. ⁸ K. rattanaka°.

⁹ K. a. ratta°. K. °laṇ ca °kaṇ ca.

¹⁰ K. a. nikaṇkhā. ¹¹ K. B. a. taṃ.

¹² F. rajjena. ¹³ K. Tadā Alakapparatṭhe. B. has Alla°.

¹⁴ K. a. uppanne jānā. ¹⁵ K. S. B. °iko.

¹⁶ K. Kosāmb° (cf. spelling Tāmba°).

¹⁷ K. B. marante and a. disvā. ¹⁸ K. om.

¹⁹ K. mātuyā. ²⁰ K. hoti for ti.

²¹ K. ahaṃ. ²² K. °itun na.

petvā añkena vahitvā pitu deti; tassa¹ taṇ gaheṭvā ṭhapitaṭhapita-ṭṭhāne chātakato pi balavatarā vedanā uppajjati. So taṇ punappunāha: ‘bhadde mayaṇ jīvantaṇ puttāṇ labhissāma, chaḍḍema naṇ’ ti. Sā pi punappuna paṭikkhipitvā paṭivacanaṇ adāsi.² Dārako vārena parivattiyamāno kilanto³ pitu-hatthe niddāyi; so tassa niddāya-nabhāvaṇ ñatvā mātaraṇ purato katvā ekassa gacchassa heṭṭhā paṇṇasanthare taṇ nipajjāpetvā pāyāsi. Mātā nivattitvā olokeṇti puttāṇ adisvā, ‘sāmi kuhiṇ me putto’ ti pucchi. ‘Ekassa me gacchassa heṭṭhā nipajjāpito’ ti. ‘Sāmi⁴ mā maṇ nāsayi, puttāṇ⁵ vinā jivitūṇ na sakkhissāmi, ānehi me puttāṇ’ ti uraṇ paharitvā paridevi. Atha naṇ nivattitvā⁶ ānesi.⁷ Iti so ettake ṭhāne puttāṇ chaḍḍetvā tassa nissandena bhavantare sattavāre chaḍḍito, ‘pāpa-kammaṇ nām’ etaṇ appakaṇ’ ti na avamaññitabbaṇ. Te gacchantā ekaṇ gopālakulaṇ pāpuṇṇisu. Taṇ divasaṇ⁸ gopālakassa dhenumaṅgalaṇ hoti; gopālakagehe nibaddhaṇ eko paccakabuddho bhuñjati, so taṇ bhojetvā maṅgalaṇ akāsi; bahu pāyāso paṭiyatto hoti. Gopālako te āgate disvā, ‘kuto āgat’ atthā ti pucchitvā, sabbaṇ pavattiṇ sutvā mudujātiko kulaputto⁹ tesu anukampaṇ katvā pahūtena¹⁰ sappinā pāyasaṇ dāpesi. Bhariyā ‘sāmi tayi jivante ahaṇ jivāmi nāma, digharattaṇ ūnodaro¹¹’ si, yāvadatthaṇ bhuñjāhi’ ti¹² sappiṇ¹³ tadabhimukhaṇ ñeva katvā attanā mandasappiṇ thokam eva bhuñji.¹⁴ Itaro bahuṇ bhuñjitvā satt-aṭṭha-divase chātataṇ āhāraṇaṇ chinditūṇ nāsakkhi. Gopālako¹⁵ tesāṇ pāyasaṇ dāpetvā

¹ K. a. sa.² K. B. nādāsi.³ K. kiḷ°.⁴ C^a. sāmika.⁵ C^a. saputtaṇ.⁶ K. °etvā.⁷ K. a. tasā deti-putto pi antarāmagge matto.⁸ C^a. divase. K. S. B. °añ ca.⁹ Note spelling ‘kulla’ in K.¹⁰ K. bahū tesāṇ. B. bahukena. ¹¹ K. onodaro.¹² K. bhuñjā ti. ¹³ K. sappinādi. B. sappiṇ ca dadhiṇ ca.¹⁴ K. bhañji.¹⁵ K. a. pi.

sayaṃ bhuñjitun¹ ārabhi. Kotūhalako taṃ oloken-to
nisīditvā heṭṭhāpiṭṭhe² nisinnāya sunakkhiyā gopālakena
vaḍḍhetvā diyyamānaṃ pāyāsapiṇḍaṃ disvā ‘dhañña³
vatāyaṃ sunakhī yā nibaddhaṃ eyarūpaṃ bhojanaṃ labhati’
ti cintesi. So⁴ rattibhāge taṃ pāyasaṃ jirāpetun asakko-
kālaṃ katvā tassā sunakkhiyā kucchismiṃ nibhatti. Ath’assa
bhariyā sarīrakiccaṃ katvā, tasmiṃ yeva gehe bhatiṃ katvā
taṇḍulanāliṃ labhitvā⁵ pacitvā paccekabuddhassa patte
patitthāpetvā,⁶ ‘dāsassa vo pāpuṇantū’⁷ ti vatvā, cintesi :
‘mayā idh’ eva vasituṃ vaṭṭati nibaddham ayyo idha-
gacchati deyyadhammo hotu vā mā vā devasikaṃ vandanti
veyyāvaccaṃ karonti cittaṃ pasādentī bahun puññaṃ pasa-
vissāmī’⁸ ti, sā tatth’ eva bhatiṃ karonti vasi. Sā pi kho
sunakhī chaṭṭhe vā sattame vā mase ekam eva kukkuraṃ
vijāyi. Gopālako tassa ekadhenuyā khiraṃ dapesi, so na
cirass’ eva vaḍḍhi. Ath’assa paccekabuddho bhuñjanto
nibaddhaṃ ekaṃ⁹ bhatta-piṇḍaṃ deti, so bhatta-piṇḍaṃ
nissāya paccekabuddhe sineham akāsi. Gopālako pi nibad-
dhaṃ dve vāre paccekabuddhassa upatṭhānaṃ yāti,¹⁰
gacchanto pi antarāmagge vālamiga-tṭhāne¹¹ daṇḍena
gacce ca bhūmijaṇṇe ca paharitvā, ‘sū sū’ ti tikkhattun
saddaṃ katvā vālamige palāpesi. Sunakho pi tena saddhiṃ
gacchati. So ekadivasaṃ paccekabuddhaṃ āha : ‘bhante
yadā me okāso na bhavissati, tadā imaṃ sunakhaṃ peses-
sāmi; imassa pahitasaññānenāgaccheyyātha’¹² ti. Tato
patṭhāya¹³ anokāsadvise ‘gaccha tāta, ayyaṃ ānehi’ ti
sunakhaṃ pesesi, so ekavacanen’ eva pakkhanditvā sāmi-
kassa gacchapothana-bhūmipothana-tṭhāne¹⁴ tikkhattun
bhussitvā tena saddena vālamigānaṃ palātabhāvaṃ¹⁵

¹ K. paribh°.

² C^a. °pītthe. K. °pitthe. B. nippannāya for nis°.

³ K. B. puññā. ⁴ K. a. pi. ⁵ K. om. ta° la°.

⁶ K. *a.* bhante. ⁷ K. °nātū.

⁸ K. B. °veyyāmīti. ⁹ K. ekeka°.

¹⁰ K. a. so. ¹¹ K. bāla°.

¹² K. °na ā° (*gen. avoids sandhi in such cases*).

¹³ K. *a. attano.* ¹⁴ K. *gacchabh°.* ¹⁵ K. *palāyana°.*

ñatvā,¹ pāto va sarīra-paṭijaggaṇaṇ katvā paṇṇasālaṇ pavisitvā nisinnassa² paccekabuddhassa vasana-tṭhāṇaṇ gantvā paṇṇasāladvāre tikkhattuṇ bhussitvā attano āgata-bhāvaṇ jānāpetva ekamantaṇ nipajjati.³ Paccekabuddhe velaṇ sallakkhetvā nikkhante⁴ bhussanto purato purato⁵ gacchati. Antarantarā paccekabuddho taṇ vīmaṇsanto aññaṇ maggaṇ paṭipajjati, ath' assa purato tiriyaṇ ṭhatvā bhussitvā itara-maggaṇ eva nam āropeti.⁶ Ath' ekadivasaṇ aññaṇ maggaṇ paṭipajjitvā tena⁷ tiriyaṇ ṭhatvā⁸ vāriya-māno pi anivattitvā sunakhaṇ pādena apanuditvā pāyāsi. Sunakho tassa anivattana-bhāvaṇ⁹ ñatvā nivattitvā¹⁰ nivāsanakaṇṇe¹¹ ḍaṇsitvā ākaḍḍhanto itaramaggaṇ¹² eva naṇ pāpesi.¹³ Evaṇ so tasmai¹⁴ balavasinehaṇ uppādesi.¹⁵ Aparabhāge paccekabuddhassa cīvaraṇ jīri; ath' assa gopālako cīvara-vatthāni adāsi. Tam enaṇ paccekabuddho āha: 'āvuso cīvaraṇ nāma ekakena¹⁶ dukkaṇaṇ kātuṇ,¹⁷ phāsukaṭṭhāṇaṇ gantvā¹⁸ kāressāmī¹⁹ ti. 'Idh' eva bhante karoṭhā' ti. 'Na sakkā²⁰ āvuso' ti. 'Tena hi bhante mā ciraṇ bahi vasitthā²¹ ti. Sunakho²² tesāṇ kathaṇ suṇanto atṭhāsi. Paccekabuddho 'tiṭṭha upāsakā' ti gopālakaṇ nivattetvā²³ vehāsaṇ abbhuggantvā Gandhamādanābhimukho pakkāmi. Sunakhassa²⁴ taṇ ākāseṇa

¹ K. B. a. gacchati Paccekabuddho.

² K. nisidi; sunakho. B. nisinne. ³ K. nipajji.

⁴ K. °mante and a. so. K. pa° ant°.

⁵ K. va.

⁶ K. °pesi.

⁷ K. a. purato.

⁸ C^a. om.

⁹ C^a. °vattabh°.

¹⁰ C^a. B. om. K. nivattetum.

¹¹ K. °Kaṇṇaṇ.

¹² K. itaraṇ (as al.).

¹³ K. āropesi.

¹⁴ K. tasmiñ ca.

¹⁵ K. B. a. tato.

¹⁶ K. ekena.

¹⁷ K. om.

¹⁸ C^a. a. mā.

¹⁹ K. karisāmī.

²⁰ K. sakkomi.

²¹ K. vassathā.

²² K. a. pi.

²³ K. S. B. °ttāpetvā.

²⁴ C^a. Sunakhā.

gacchantaṃ disvā huṅkaritvā¹ t̥hitassa tasmiṃ cakkhu-pathaṃ vijahante vijahante² hadayaṃ phalitaṃ.³—Tiracchānā kira nāma⁴ ete ujujātikā honti akuṭilā,⁴ manussā pana aññaṃ hadayena cintenti, aññaṃ mukhena kathenti; ten' evāha: 'gahanaṃ h'etaṃ⁵ bhante yad idaṃ manussā, uttānakaṃ h'etaṃ bhante yad idaṃ pasavo' ti.—Iti so tāya ujudiṭṭhitāya akuṭilatāya kālaṃ katvā tūvaṭṭisa-bhavane nibbatto accharāsahassa-parivuto mahāsampattiṃ anubhoti.⁶ Tassa⁷ kaṇṇamūle mantayantassa saddo soḷasa-yojana-t̥thānaṃ⁸ pharati, pakatikathāya saddo pana sakala-dasayojana-sahassaṃ devanagaraṃ chādeti,⁹ ten' ev'assa¹⁰ Ghosaka-devaputto ti nāmaṃ ahoṣi. 'Kassa paṇ'esa nissando' ti; paccekabuddhe¹¹ pemaṇa huṅkaraṇassa.¹²

So tattha na ciraṃ t̥hatvā cavi. Devalokato hi devaputto¹³ āyu-kkhaṇṇena puñña-kkhaṇṇena āhāra-kkhaṇṇena kopenāti¹⁴ catūhi kāraṇehi cavanti. Tattha yena bahuaṃ puññaṃ¹⁵ kammaṃ kataṃ hoti, so devaloke uppajjitvā yāvatāyukaṃ t̥hatvā uparūpari nibbattati;¹⁶ evaṃ āyu-kkhaṇṇena cavati nāma. Yena¹⁷ parittaṃ puññaṃ kataṃ hoti, tassa rājakoṭṭhāgāre¹⁸ pakkhittaṃ ticatunālimattaṃ¹⁹ dhaññaṃ viya antarā va taṃ puññaṃ²⁰ khīyati, antarā va kālaṃ karoti, evaṃ puñña-kkhaṇṇena cavati nāma. Aparo kāmagaṇe²¹ paribhuñjamāno satisammodhena²² āhāraṃ aparibhuñjitvā kilanta-kāyo kālaṃ karoti, evaṃ āhāra-kkhaṇṇena cavati nāma. Aparo pi aparassa²³ sampattiṃ

¹ K. B. bhukkaritvā.² K. a. marati.³ K. c'etaṃ (*bis.*).⁴ K. a. kassaci.⁵ K. ādeti.⁶ C^a. °ddhassa.⁷ K. °puttā.⁸ C^a. puñña°.⁹ K. ye ca.¹⁰ K. a. pañca.¹¹ B. °mosena.² K. B. om.⁴ C^a. akuṭilatāya.⁶ K. °si.⁸ C^a. yojanaśa°.¹⁰ K. eva sa.¹² K. bhukar°. B. bhukk°.¹⁴ K. kopena cū ti.¹⁶ K. nibbatti.¹⁸ C^a. rājā°.²⁰ C^a. a. viya.²¹ K. °paṇaṃ.²³ K. aparo 'parassa.

asahanto kujjhitvā kālaṃ karoti evaṃ kopena cavati nāma.—
Ayaṃ pana kāma-guṇe paribhuñjanto muṭṭha-ssati hutvā,
āhāra-kkayaena cavi, cavitvā ca pana Kosambiyaṃ nagara-
sobhiniyā kucchismiṃ paṭisandhiy gaṇhi. Sā vijāta-divase
'kim etaṃ' ti dāsiṃ pucchitvā, 'putto ayye'¹ ti vutte,
'handa je'² imaṃ dārakaṃ kattarasuppe³ āropetvā saṅkāra-
kūṭe chaḍḍehi' ti chaḍḍāpesi.—Nagarasobhiniyo hi
dhītaṃ paṭijagganti, na puttaṃ; dhītarā hi tāsaṃ paveni
ghaṭṭiyati.⁴—Dārakaṃ kākā pi sunakhā pi parivāretvā nīsi-
diṃsu, paccekabuddhe sineha-ppabbhavassa huṅkaraṇassa
nissandena eko pi upagantaṃ na visahati.⁵ Tasmiṃ khaṇe
eko manusso bahi nikkhantaṃ taṃ kākasunakha-sannipātaṃ
disvā 'kiṃ nu kho etaṃ' ti⁶ gantvā, dārakaṃ disvā, putta-
sinehaṃ paṭilabbhitvā, 'putto me laddho' ti gehaṃ nesi.

Tadā Kosambikaseṭṭhi⁷ rājakaṃ gacchantaṃ rājani-
vesanato āgacchantāṃ porohitaṃ⁸ disvā, 'kiṃ ācariya ajja
te tithi-karaṇa-nakkhatta-yogo⁹ olokito' ti pucchi. 'Āma
mahāseṭṭhi, amhākaṃ kiṃ aññaṃ¹⁰ kiccaṃ' ti. 'Janapa-
dassa kiṃ bhavissati'¹¹ ti. 'Aññaṃ natthi, imasmiṃ pana
nagare ajja-jāta-darako jeṭṭhaka-seṭṭhi bhavissati' ti.
Tadā seṭṭhino bhariyā garugabbhā hoti tasmā so sīhaṃ
gehaṃ¹² pesesi 'gaccha'¹³ jānāhi taṃ "vijātā vā no vā"¹⁴
ti, 'na vijātā' ti ca sutvā, rājānaṃ disvā¹⁴ vegena gehaṃ
gantvā Kāḷiṃ nāma dāsiṃ pakkositvā¹⁵ sahaṃsaṃ datvā,

¹ C^a. ayyo ti om. putto.

² C^a. a. vutte.

³ C^a. °sappe.

⁴ K. paveniṃ ghaṭṭayanti.

⁵ K. visahi ti. B. visahi.

⁶ K. a. tattha.

⁷ K. Kosāmbiyaṃ se.

⁸ K. paro°. B. pu°.

⁹ K. nimittadiṭṭhi° for tithi. B. nimittaṃ vidhi°.

¹⁰ K. mayaṃ.

¹¹ K. a. ācariyā.

¹² K., S., B. a. purisam.

¹³ K., S., B. a. bhaṇe.

¹⁴ K. so taṃ sutvā vegena gehaṃ gantvā pucchi:
'seṭṭhibhariyā vijātā' ti, 'na vijāyati' ti sutvā puna
nagaraṃ gantvā 'na vijātā' ti āha. Seṭṭhi 'na vijāyati' ti
sutrā puna rājānam, etc.

¹⁵ K. pakosāpetvā.

‘gaccha imasmiṇ nagare upadhāretvā¹ ajja-jātadārakaṇ gaṇhitvā ehi’ ti. Sā upadhārentī taṇ gehaṇ gantvā,² ‘ayaṇ dārako kadā jāto’ ti gahapatāniy³ pucchitvā, ‘ajjā’ ti vutte, ‘imaṇ mayhaṇ dehī’ ti ekaṇ kahāpaṇaṇ aḍiṇ katvā mūlaṇ vaddhenti sahaṣṣaṇ datvā, taṇ ānetvā seṭṭhino dassesi. Seṭṭhī⁴ ‘sace me dhītā jāyissati tīya naṇ saddhiṇ nivesetvā seṭṭhiṭṭhānassa sāmikaṇ karissāmi, sace putto jāyissati māressāmi nan’ ti cintetvā taṇ gehe kāresi. Ath’ assa bhariyā katipāha-ccayena puttāṇ vijāyi. Seṭṭhī ‘imasmiṇ asati mama putto va⁵ seṭṭhi-ṭṭhānaṇ labhissati, idān’ ev’ etaṇ⁶ māretuṇ vattati’ ti cintetvā, Kāliṇ āmantetvā, ‘gaccha je vajato gunnaṇ⁷ nikkhamāṇ-avelāya vajadvāramajjhe imaṇ tiriyaṇ nipajjāpehi, gāviyo naṇ madditvā māressanti;⁸ maddanā-maddana-bbhāvaṇ⁹ paṇ’assa ñatvā ehi’ ti āha. Sā gantvā gopūlakena vajadvāre vivaṭamatte yeva taṇ tathā nipajjāpesi. Gogaṇa-jetṭhako usabho aññasmiṇ kāle sabba-pacchā nigacchanto¹⁰ pi taṇ divasaṇ sabba-paṭhamāṇ nikkhamitvā dārakaṇ catunnaṇ pādānaṇ antare katvā aṭṭhāsi. Aneka-sata-¹¹ gāviyo usabhassa dve passāni ghaṇṣantiyo¹² nikkhamiṇsu. Gopālako pi ‘ayaṇ usabho pubbe sabba-pacchā nikkhamati, ajja pana sabba-paṭhamāṇ nikkhamitvā vajadvāre¹³ niccalo¹⁴ ṭhito, kiṇ nu kho etaṇ’ ti cintetvā, gantvā tassa heṭṭhā nipannaṇ dārakaṇ disvā puttasiṇhaṇ paṭilabbhitvā, ‘putto me laddho’ ti gehaṇ nesi. Kāli gantvā seṭṭhinā pucchitā tam attham ārocetvā, ‘gaccha naṇ puna imaṇ sahaṣṣaṇ¹⁵ datvā ānehi’ ti vuttā¹⁶ puna ānetvā adāsi.

¹ K. a. sahaṣṣaṇ datvā.

² K. B. a. dārakaṇ disvā.

³ K. gehasāminiṇ.

⁴ K. a. pi.

⁵ K. om.

⁶ K. B. eva taṇ.

⁷ K. B. goṇānaṇ.

⁸ K. mārenti. B. māriṣṣanti.

⁹ C^a. maddā-maddanabhāvaṇ. K. maddanā-maddabh^o.

¹⁰ K. nikkhamanto.

¹¹ S. K. °satā.

¹² K. S. °entiyo.

¹³ K. B. °ra-majjhe.

¹⁴ K. B. a. va.

¹⁵ K. K. a. tassa.

¹⁶ K. om. ā°vu°.

Atha naṇ āha : ‘amma Kālī imasmiṇ nagare pañca sakata-satāni paccūsa-kāle utthāya vāṇijjāya gacchanti, tvaṇ imaṇ netvā cakka-magge nipajjāpehi goṇā vā naṇ maddissanti, cakkā¹ vā bhindissanti, pavattiṇ c’assa ñatvā va āgaccheyyāsi’ ti. Sā taṇ netvā cakka-magge nipajjāpesi, sākaṭika-jetthako² purato ahosi. Ath’ assa goṇā taṇ ṭhānam patvā dhuraṇ chaddesuṇ, punappunaṇ āropetvā pājiyamānā pi purato na gacchiṇsu, evaṇ tassa hi³ tehi saddhiṇ vāya-mantass’ eva aruṇaṇ utthahi. So ‘kiṇ nām’etaṇ goṇā kariṇsū’ ti, maggaṇ olokeno dārakaṇ disvā, ‘bhāriyaṇ vata me kammaṇ’ ti cintetvā, ‘putto me laddho’ ti tuṭṭhamānaso taṇ⁴ gehaṇ nesi. Kālī gantvā seṭṭhinā pucchitā taṇ pavattiṇ ācikkhitvā ‘gaccha naṇ puna sahaṇsaṇ datvā ānehī’ ti vuttā⁵ tathā akāsi. Atha naṇ āha : ‘idāni naṇ āmakasusānaṇ netvā gacchantare nipa-jjāpehi, tattha sunakhādīhi vā khādito amanussehi vā pahaṭo marissati, matāmata-bhāvaṇ c’assa jānitvā va āgaccheyyāsi’ ti. Sā taṇ netvā tattha nipajjāpetvā ekamante atthāsi, taṇ sunakho vā kāko vā amanusso vā upasaṇkamituṇ nāsakkhi.—Nanu c’assa n’eva mātā na pitā na bhātikā ti ādisu⁶ koci rakkhitā⁷ nāma atthi, ko taṇ⁸ rakkhati’ ti. Suna-khakāle paccakabuddhe sinehena pavattita-huṇkaraṇa-mattam eva naṇ rakkhati.—Ath’ eko ajapālo⁹ anekasa-hassā ajā gocaṇaṇ nento susānapassena gacchati. Ekā ajā paṇṇādiṇi khādamānā gacchantaraṇ pavitthā¹⁰ dārakaṇ disvā jaṇṇukehi ṭhatvā dārakassa thanaṇ adāsi. Ajapāla-kena ‘he he’ ti sadde kate pi na nikkhami ; so ‘yaṭṭhiyā naṇ paharitvā nīharissāmī’ ti,¹¹ gacchantaraṇ pavittho

¹ C^a. B. cakkaṇ. K. cakkāni.

² K. B. tadā sakataje°.

³ K. om. B. pi.

⁴ C^a. om. taṇ.

⁵ K. vutte.

⁶ K. mātā-pitā-bhātikādisu. K. C^a. om. na before bh°.

⁷ K. rakkhito.

⁸ C^a. a. rakkhitā tam.

⁹ B. K. °lako.

¹⁰ K. pavisitvā.

¹¹ C^a. nīharitvāmīti.

jaṇṇukehi¹ thatvā dārakaṇ khīraṇ pāyentiṇ² disvā dārake puttasiṇehaṇ paṭilabbhitvā, 'putto me laddho' ti³ ādāya pakkāmi. Kālī⁴ gantvā seṭṭhinā pucchitā taṇ pavattiṇ ācikkhitvā, 'gaccha naṇ puna sahaṣsaṇ datvā ānehi' ti vuttā,⁵ tathā akāsi. Atha naṇ āha: 'amma⁶ imaṇ ādāya Corapapāta-pabbataṇ abhiruhitvā papāte khīpa;⁷ pabbata-kucchiyaṇ paṭihaññamāno khaṇḍākhaṇḍiko hutvā⁸ bhūmiyaṇ patissati, matāmatabbhāvaṇ c'assa ñatvā va āgaccheyyāsi' ti. Sā taṇ tattha netvā pabbata-matthake thatvā khipi. Taṇ kho pana pabbatakucchiṇ nissāya mahāveṇugumbo⁹ pabbatānusāren' eva vaḍḍhi, tassa matthakaṇ¹⁰ ghanajāto jiṇṇuka-gumbo avatthari, dārako patanto kojave viya tasmiṇ pati. Taṇ divasaṇ ca naḷakārajetṭhakassa¹¹ veṇubali patto¹² hoti. So puttena saddhiṇ gantvā taṇ veṇugumbaṇ chindituṇ ārabhi, tasmiṇ calante dārako saddam akāsi. So 'dārakasaddo viyā' ti ekena passena abhiruhitvā taṇ disvā, 'putto me laddho' ti tuṭṭha-citto¹³ ādāya gato. Kālī seṭṭhissa santikaṇ gantvā tena pucchitā taṇ pavattiṇ ācikkhitvā, 'gaccha naṇ puna sahaṣsaṇ datvā¹⁴ ānehi' ti vuttā¹⁵ tathā akāsi. Seṭṭhino¹⁶ idaṇ c'idaṇ ca karontass' eva dārako vaḍḍhito¹⁷ Ghosako tvev' assa nāmaṇ ahosi. So seṭṭhino akkhimhi kaṇṭako viya khāyi, ujukaṇ¹⁸ oloketum pi na visahi. Ath' assa māraṇūpāyaṇ cintento attano¹⁹ kumbhakārassa santikaṇ gantvā, 'kadā āvāsaṇ ālimpessasi' ti taṇ²⁰ pucchitvā, 'sve' ti vutte,

¹ K. ajjija°.² B. pāyantiṇ ajiṇ.³ K. a. taṇ.⁴ K. a. disvā.⁵ K. vutte.⁶ K., B., a. kālī.⁷ K. khipi. B. khipatha.⁸ C^a. om. hutvā.⁹ K. B. °veḷu°.¹⁰ K. tattha mathake.¹¹ K. °ako.¹² K. veḷuvanaṇ (for ve° pa°).¹³ K. a. taṇ.¹⁴ C^a. netvā.¹⁵ K. vutte.¹⁶ K. °inā.¹⁷ K. vadhiko.¹⁸ K. ujukena.¹⁹ K., S., B., a. saḥāyakassa.²⁰ K. B. om.

‘tena hi idaṇ sahaṣṣaṇ gaṇhitvā¹ mam’ekaṇ kammaṇ karohī’ ti āha. ‘Kiṇ sāmī’ ti. ‘Eko me avajātaputto atthi, taṇ tava santikaṇ pesessāmi;² atha naṇ³ gabbhaṇ pavesetvā tikhiṇāya vāsiyā khaṇḍākhaṇḍikaṇ chinditvā cāṭiyaṇ pakkhipitvā āvāpe paceyyāsi, idaṇ te sahaṣṣaṇ saccakāraśadisāṇ,⁴ uttariṇ pana⁵ te kattabba-yuttakaṇ pacchā karissamī’ ti. Kumbhakāro ‘sadhū’ ti sampatiṇchi. Setṭhī puna-divase Ghosakaṇ pakkositvā,⁶ ‘hiyyo mayā kumbhakārassa⁷ ekaṇ kammaṇ āṇattaṇ;⁸ ehi tvaṇ tassa santikaṇ gantvā evaṇ vadehi: “hiyyo kira me pitarā āṇattaṇ kammaṇ nipphādehī”’ ti paṇiṇi. So ‘sadhū’ ti agamāsi. Taṇ tattha⁹ gacchantāṇ itaro setṭhino putto¹⁰ dārakehi saddhiṇ guḷakīḷaṇ¹¹ kīlanto disvā¹² pakkositvā, ‘kuhiṇ gacchasi’¹³ ti pucchitvā, ‘pitu sāsanaṇ gahetvā kumbhakārassa santikaṇ’ ti vutte, ‘ahaṇ tattha gamissāmi, ime maṇ dārakā¹⁴ bahuṇ lakkhaṇ jiniṇsu, taṇ me paṭijinitvā dehī’ ti āha. ‘Ahaṇ pitu bhāyāmī’ ti. ‘Mā bhāyi bhātika, ahaṇ taṇ sāsanaṇ harissāmi; bahuṇ hi jinito¹⁵ yāvāhaṇ āgacchāmi, tāva me lakkhaṇ paṭijina’ ti.¹⁶—Ghosako kira guḷa-kīḷāya cheko, tena taṇ evaṇ nibandhi.¹⁷—So pi naṇ ‘tena hi gantvā kumbhakāraṇ vadehi: “pitarā kira me hiyyo ekaṇ kammaṇ āṇattaṇ, taṇ nipphādehī”’ ti uyyojesi. So tassa santikaṇ gantvā tathā avaca. Atha naṇ kumbhakāro setṭhinā vuttaniyāmen’eva¹⁸ māretvā āvāpe khipi. Ghosako pi divasa-bhāgaṇ kīḷitvā sāyaṇhasamayaṇ¹⁹ geḥaṇ

¹ K. B. gahetvā.

³ K., B., a. gahetvā.

⁵ K. puna.

⁷ K. B. °ro.

⁹ K. rep.

¹¹ K., B., S. guḷaṇ.

¹³ K., S., a. bhātikā. So B. before kuhiṇ.

¹⁴ K. dārakaṇ. ¹⁵ K. B. jito.

¹⁷ C^a. nibb°. K. nibbaddhaṇ kīḷi.

¹⁸ C^a. °yāmena, om. eva.

¹⁹ K. B. °ye.

² K. pesiss°.

⁴ K. sabbā°.

⁶ K. a. tāta.

⁸ K. B. āṇatto.

¹⁰ K. setthīpu°.

¹² K. a. taṇ.

¹⁶ K. °nāhīti.

gantvā¹ 'kiṇ tātāgato 'sī' ti² vutte, attano āgatakāraṇaṇ ca kaṇṭṭhassa gatakāraṇaṇ ca ārocesi.³ Setṭhī 'haṇ dhīti'⁴ mahāviraṇaṇ viravitvā⁵ sakalasarire pakkatṭhita-lohito⁶ viya hutvā, 'ambho kumbhakāra mā maṇ nāsayi mā nāsayi' ti bāhā paggayha kandanto tassa santikaṇ agamāsi. Kumbhakāro taṇ tathā āgacchantāṇ disvā, 'sāmi mā saddaṇ kari, kammaṇ⁷ nipphanuṇ' ti āha. So pabbatena viya mahan-tena sokena avatṭhaṭo⁸ hutvā anappakaṇ domanassaṇ paṭisaṇvedesi, yathā taṇ appaduṭṭhassa paduṭṭhamāno. Tenāha Bhagavā.⁹

137. Yo daṇḍena adaṇḍesu appaduṭṭhesu¹⁰ dussati dasannam aññatarāṇ ṭhānaṇ khippam eva nigac-chati.

138. Vedanaṇ pharusāṇ jāniṇ sarīrassa ca bhedanaṇ garukaṇ vāpi¹¹ ābādhaṇ cittakkhepaṇ va pāpune.¹²

139. Rājato vā upassaggaṇ abbhakkhānaṇ va¹³ dāruṇaṇ parikkhayaṇ va¹⁴ ñātīnaṇ bhogaṇaṇ va¹⁴ pabhaṇ-guṇaṇ.

140. Athavassa¹⁵ agārāni aggī dahati pāvako kāyassa bhedaṇ duppañño nirayaṇ sōpapajjati 'ti.¹⁶

¹ K. a. setṭhinā disvā.

² C^a. Kiṇ nāgato 'sīti. K. B. na gato.

³ K., S., a. taṇ sutvā.

⁴ B. ahaṇ dhīti.

⁵ K. ravitvā.

⁶ K. paku°.

⁷ K. a. te.

⁸ K. avatṭharito.

⁹ Dh., verses 137-140.

¹⁰ C^a. appaduṭṭhena.

¹¹ K. °ñ cāpi.

¹² K. C^a. ca pāpune.

¹³ K. °ñ ca.

¹⁴ K. ca.

¹⁵ K. atṭha°.

¹⁶ K. so upp°, and a. catassudāyamarapakāṇḍam.

Evayaṃ sante¹ pana² naṃ seṭṭhī ujukaṃ oloketuṃ na sakkoti, 'kinti naṃ māreyyaṃ' ti cintento, 'mama gāmasate āyuttakassa santikaṃ pesetvā mārāpessamī' ti upāyaṃ disvā, 'ayam me avajātaputto, imaṃ māretvā vaccaakūpe khipatu; evaṃ kate ahaṃ mātulassa kattabbayuttakaṃ³ jānissāmī' ti⁴ paṇṇaṃ likhitvā, 'tāta Ghosaka ambhakaṃ gāmasate āyuttako atthi, imaṃ paṇṇaṃ haritvā tassa dehi' ti vatvā paṇṇaṃ tassa dasante bandhi. So pana akkharasamayaṃ⁵ na jānāti; daharakālato⁶ paṭṭhāya hi naṃ mārāpetuṃ vāyamanto⁷ va seṭṭhī māretuṃ nāsakkhi, kiyaṃ akkharasamayaṃ sikkhāpessati? Iti so attano mārāpana-paṇṇaṃ eva dasante⁸ bandhitvā nikkhamanto āha: 'pātheyyam me tāta⁹ natthi' ti. 'Pātheyyena kammaṃ¹⁰ natthi, antarāmagge asukagāme nāma mama sahāyako seṭṭhī atthi, tassa ghare pātaraṣaṃ katvā parato gacchāsī' ti.¹¹ So 'sādhū' ti pitaṃ vāditvā, nikkhanto taṃ gāmaṃ¹² patvā, seṭṭhigahaṃ pucchitvā gantvā, seṭṭhijāyaṃ¹³ passi, 'kuto āgato 'sī' ti ca¹⁴ vutte, 'antonagarato' ti āha. 'Kassa putto 'sī' ti. 'Tumhakaṃ sahāyaka-seṭṭhino amma' ti. 'Tvaṃ si¹⁵ Ghosakanāma' ti.¹⁶ 'Āma amma' ti. Tassa saha dassanen' eva tasmiṃ puttasiṃheho uppajji. Seṭṭhino paṇ' ekā dhītā atthi paṇṇarasa-solasavassa-padesikā¹⁷ abhirūpā pāsādikā, taṃ rakkhituṃ ekam eva pesanadārikaṃ¹⁸ dāsiṃ datvā sattabhūmakassa¹⁹ pāsā-dassa uparitale sirigabbhe vasāpentī.²⁰ Seṭṭhi-dhītā tas-

¹ K., C^a., a. pi.² K. puna.³ K. a. pacchā.⁴ C^a., B., a. tassa.⁵ K. °yamattaṃ pi.⁶ C^a. daharakakāl°.⁷ K. B. mārāpento for mā° vā°.⁸ K. B. dussante.⁹ C^a. tāta.¹⁰ K. te kiccaṃ. B. katakammaṃ.¹¹ C^a. om ti. K., B., S. °hīti.¹² C^a. gāmaṃ.¹³ K. °bhariyaṃ.¹⁴ K. om.¹⁵ K. asi.¹⁶ K. °ko.¹⁷ K., B., S. °vassudes°.¹⁸ K. sesanakārikaṃ.¹⁹ K., B., S. °ik°.²⁰ K. °peti.

miṃ khaṇe taṇ¹ dāsiṃ antarāpanaṃ pesesi. Atha naṃ
 seṭṭhi-jāyā disvā, 'kuhiṃ gacchasi' ti pucchitvā, 'ayye
 dhītāya pesanenā' ti vutte, 'ito tāva ehi, tiṭṭhatu pesanaṃ;
 puttassa me pīṭhakaṃ attharitvā pāde dhovitvā² telaṃ³
 makkhetvā sayanaṃ⁴ attharitvā dehi, pacchā pesanaṃ
 karissasi' ti. Sā tathā akāsi. Atha naṃ cironāgataṃ
 seṭṭhi-dhītā santaṃjjesi. Atha naṃ sā āha : 'mā me kujjhi,
 seṭṭhiputto Ghosako āgato, tassa⁵ idaṃ c'idaṃ ca katvā
 tattha⁶ gantvā āgata 'mhī' ti. Seṭṭhidhītāya 'seṭṭhiputto
 Ghosako' ti nāmaṃ sutvā va pemaṃ chavi-ādini chinditvā
 aṭṭhimiṇṇaṃ⁷ āhacca ṭhitāṃ. Kotūhalaka-kālasamiṃ hi sā⁷
 tassa pajāpatī hutvā nūlikodanaṃ paccekabuddhassa adāsi,
 tassānubhāvena gantvā⁸ imasmiṃ seṭṭhikule nibbattā.⁹ Iti
 taṃ so pubbasineho avattharitvā gaṇhi. Tenāha Bhagavā :¹⁰

**‘ Pubbe va sannivāsena paccuppannahitena vā,
evañ tañ jāyate pemañ uppalañ va yathodake ’ ti.**

Atha naṇ pucchi : ‘kuhiṇ so amma’ ti. ‘So¹¹ sayane nipanno niddāyati’¹² ti āha. ‘Atthi paṇ’ assa hatthe kiñci’ ti. ‘Dasante paṇṇaṇ atthi’ ti. Sā ‘Kiṇ paṇṇaṇ nu kho etaṇ’ ti¹⁴ tasmiṇ niddāyante mātāpitunnay aññavihitatāya apassantānaṇ otaṇitvā¹⁵ taṇ paṇṇaṇ mocetvā ādāya attano gabbhaṇ pavasitvā dvāraṇ pidhāya vāṭapānaṇ vivaritvā akkharasamaye kusalatāya paṇṇaṇ vācetvā, ‘aho¹⁶ bālo attano maraṇapaṇṇaṇ dasante

¹ K. om. tan.

² K. lovītṇā.

³ K. telena. B. *has* makkhitvā.

⁴ K. սպառն.

⁵ C^a. āgat'assa. ⁶ K. *rep.*

7 C^a. om.

⁸ K. om. gantvā.

^o C^a. nibbattati.

¹⁰ K. *a. yasmiṃ* mano nivisati cittaṃ cāpi pasīdati
 aditṭhapubbake dose kāmaṃ kalig hi sase (*legc.* pose,
 tasmiṃ, vissase; *vs. in* F. J. I. 309).

¹¹ К. аyye. C^a. B. om.

¹² Ca. niddātīti. K. dāyatī.

¹³ K. a. ammā.

14 C^a. eva tan ti.

¹⁵ K. a. santikaṇ gantvā.

¹⁶ B. a. vata.

bandhitvā carati;¹ sace mayā na diṭṭhaṇ assa, natthi tassa jivitaṇ² ti taṇ paṇṇaṇ phāletvā seṭṭhissa vacanena aparāṇ paṇṇaṇ likhi: ‘Ayaṇ mama putto Ghosako nāma; gāmasa-tato paṇṇākāraṇ āharāpetvā imassa janapadasēṭṭhino dhītarā saddhiṇ maṅgalaṇ katvā attano vasana-gāmassa majjhe dvibhūmikaṇ³ gehaṇ kārapetvā pākāraparikkhepena c’eva purisa-guttiyā ca susaṇvihitārakkhaṇ karotu, mayhañ ca “idaṇ c’idaṇ ca⁴ mayā kataṇ” ti sāsanaṇ pesetu, evaṇ kate ahaṇ mātulakassa⁵ kattabbayuttakaṇ jānissāmī’ ti likhitvā ca pana saṇharitvā dasante yev’ assa⁶ bandhi. So divasabhāgaṇ niddāyitvā utṭhāya bhutvā⁷ pakkāmi. Punadivase pāto va taṇ gāmaṇ gantvā āyuttakaṇ gāma-kiccaṇ karontaṇ yeva⁸ passi.⁹ Taṇ disvā, ‘kiṇ tātā’ ti pucchi.¹⁰ ‘Pitarā me tumhākaṇ paṇṇaṇ pesitaṇ’ ti. ‘Kissa paṇṇaṇ tātā, āharā’ ti, paṇṇaṇ gahetvā vācetvā tuṭṭhamānaso ‘passatha bho mama sāmīno mayi sinehaṇ “jetṭhaputtassa me maṅgalaṇ karotū” ti mama santikaṇ¹¹ pahiṇi; siḥhaṇ dāru-ādini āharathā’ ti gahapatike vatvā gāmamajjhe vuttappakāraṇ gehaṇ kāretvā gāmasatato paṇṇākāraṇ āharāpetvā, janapada-seṭṭhino¹² dhītarā ānetvā maṅgalaṇ katvā seṭṭhissa sāsanaṇ pahiṇi, ‘idaṇ c’idaṇ ca mayā kataṇ’ ti. Taṇ sutvā seṭṭhino ‘yaṇ kārema¹³ taṇ na hoti, yaṇ na kārema tad eva hoti’ ti mahantaṇ domanassaṇ uppajji. Puttasokena saddhiṇ so soko ekato hutvā kucchiḍāhaṇ uppādetvā atisāraṇ janesi. Seṭṭhidhītā pi ‘sace koci¹⁴ seṭṭhino santikā āgacchati,¹⁵ mama akathetvā¹⁶ seṭṭhiputtassa paṭhamatarāṇ mā kathayitthā’

¹ K. vicarati.² K. assa na jī°. B. natth’ assa jī°.³ Ca. °makaṇ.⁴ Ca. om. idaṇ c’idaṇ ca.⁵ K. B. °lassa.⁶ Ca. om. assa.⁷ K. B. bhuñjitvā.⁸ K. °ññeva (*freq. in all MSS.*).⁹ Ca., B., a. so.¹⁰ K. a. so pi.¹¹ K. a. paṇṇaṇ.¹² S. a. santikā.¹³ K. B. kāremi.¹⁴ K. a. pitu no.¹⁵ K. a. tumhe.¹⁶ K. mamañ ca ka°. K. a. jane.

ti ānāpesi.¹ Setṭhī pi kho 'na dāni taṇ duṭṭhaputtan mama sāpateyyassa sāmikaṇ karissāmī' ti cintetvā, ekaṇ āyuttakaṇ āha: 'mātula puttāṇ daṭṭhukāmo 'mhi,² ekaṇ pādamūlakaṇ pesetvā mama puttāṇ pakkosāpehī'³ ti. So 'sādhū' ti paṇṇaṇ datvā, ekaṇ purisaṇ pesesi. Setṭhi-dhītā tassāgantvā dvāre ṭhitabhāvaṇ sutvā pakkosāpetvā 'kinti tātā' ti⁴ pucchi. 'Setṭhī gilāno puttāṇ passitūṇ pakkosāpesi⁵ ayye' ti. 'Tāta balavā dubbalo' ti. 'Balavā tāva āhāraṇ bhuñjati yeva ayye' ti. Sā setṭhiputtāṇ ajānāpetva etassa nivesanañ⁶ ca paribbayañ ca⁷ dāpetvā, 'mayā pesitakāle gamissasi, accha tāvā' ti āha. Setṭhī puna āyuttakaṇ avoca:⁸ 'kiṇ mātula na te mama puttassa santikaṇ pahitaṇ' ti. 'Pahitaṇ sāmī, gatapuriso na tāva etī' ti. 'Tena hi puna aparāṇ pesehī' ti. So¹⁰ pesesi. Setṭhidhītā tasmiṇ pi tath'eva paṭipajji. Atha setṭhino rogo balavā jāto; ekaṇ bhājanaṇ pavisati, ekaṇ nikkhamati. Puna setṭhī āyuttakaṇ pucchi: 'kiṇ mātula na te mama puttassa santikaṇ pahitaṇ' ti. 'Pahitaṇ sāmī,¹¹ gatapuriso pana na etī'¹² ti. 'Tena hi puna aparāṇ pesehī' ti. So pesesi. Setṭhi-dhītā tatiyavāraṇ āgatam pi tam pavattiṇ pucchi.¹³ So 'bālha-gilāno ayye setṭhī; āhāraṇ pacchinditvā mañcaparāyaṇo¹⁴ jāto ekaṇ bhājanaṇ nikkhamati, ekaṇ pavisati' ti āha. Setṭhi-dhītā 'idāni gantuṇ kālo' ti, setṭhiputtassa 'pitā kira te gilāno' ti ārocetvā, 'kiṇ vadasi bhadde' ti vutte, 'aphāsukam assa sāmī' ti āha. 'Idāni kiṇ kātabbāṇ' ti.¹⁵ 'Gāmasate¹⁶

¹ K. a. Kosāmbika°.² C^a. mha.³ K. pakosehī.⁴ K. āgata for ti.⁵ K. °ti.⁶ K. nivās°.⁷ C^a. om. parib° ca. K. a. mahā.⁸ K. avoca. C^a. corr. pucchi.⁹ C^a. om. pes°.¹⁰ C^a. setṭhī.¹¹ C^a. om.¹² C^a. ehīti.¹³ K. a. 'kiṇ setṭhino (al.) ābādhan' ti.¹⁴ B. maccu°.¹⁵ K. a. sāmī.¹⁶ K. °satto. So B.

uttāhāna-panṇākāraṇ¹ ādāya gantvā passissāma naṇ' ti.² So 'sādhū' ti panṇākāraṇ āharāpetvā sakateṇādāya³ pakkāmi. Atha naṇ sā 'pitā te dubbalo ettakaṇ panṇākāraṇ gahetvā gacchantānaṇ papañco bhavissati, etaṇ nivattehi' ti vatvā, taṇ sabbaṇ attano kulagehaṇ pesetvā seṭṭhiputtam⁴ āha: 'sāmi tvaṇ attano pitu pādapasse tiṭṭheyyāsi, ahaṇ ussisaka-passe⁵ ṭhassāmi' ti geḥaṇ pavisaṃmānā yeva ca⁶ 'gehassa purato ca pacchato ca ārakkhaṇ gaṇhathā' ti attano purise āṇāpesi. Pavitṭhākāle pana seṭṭhiputto pitu pādapasse aṭṭhāsi, itarā ussisaka-passe. Tasmiṇ khaṇe seṭṭhī uttānako nipanno hoti; taṇ āyuttako pan'assa pāde parimajjanto, 'putto te sāmi āgato' ti āha. 'Kuhiṇ' so' ti. 'Esa pādāmūle ṭhito' ti.⁸ Atha naṇ disvā, āyakammikaṇ⁹ pakkosāpetvā, 'mama geḥe kittakaṇ dhanāṇ' ti pucchitvā, 'sāmi dhanass' eva cattālisa koṭiyo, upabhoga-paribhoga-bhaṇḍānaṇ pana gāma-kkhetta-dvipada-catuppada-yāna-vāhanānaṇ ca ayaṇ ca paricchedo, ti vutte, 'ahaṇ ettakaṇ dhanāṇ mama puttassa Ghosakassa na demī' ti vattukāmo 'demī' ti āha. Taṇ sutvā seṭṭhidhītā 'ayaṇ puna kathento aññaṇ kiñci katheyyā' ti¹⁰ sokāturā viya kese vikiritvā rodamānā 'kiṇ nām' etaṇ tāta vadetha, idam pi nāma vo vacanaṇ suṇoma, alakkhikā vat' amhā' ti vatvā matthakena taṇ uramajjhe paharantī patitvā, yathā puna vattuṇ na sakkoti, tassa¹¹ uramajjhaṇ¹² matthakena ghaṇsentī ārodanaṇ dassesi.¹³ Seṭṭhī taṇ khaṇaṇ yeva kālam akāsi;¹⁴

¹ C^a. uttāhānaka°. K. °kaṇ. S. upatṭhāna°. B. vutṭhānaka°.

² K. a. āha.

³ K. B. °ṭehi ā°.

⁴ C^a., B., K. puna taṇ.

⁵ C^a. ussisapasse.

⁶ K. om.

⁷ K. kahaṇ.

⁸ K. a. āha.

⁹ K. āyutaka°. B. āyuttakaṇ.

¹⁰ K. a. cintetvā.

¹¹ K. tathāssa. B. tathā sā tass' eva.

¹² K. B. °majjhe.

¹³ K. °eti.

¹⁴ K., S., a. seṭṭhī mato ti. B. a. tasmiṇ mate.

gantvā Udenassa rañño ārocayiṃsu. Rājā tassa sarīra-kiccaṃ kārāpetvā, 'atthi pan' assa putto vā dhītā vā' ti pucchi. 'Atthi deva Ghosako nāma tassa putto; sabbaṃ sūpateyyaṃ tassa niyyādetvā va¹ mato devā' ti. Rājā aparabhāge setṭhiputtaṃ pakkosāpesi. Tasmiṃ ca² divase devo vassi, rājaṅgaṇe tattha tattha udakaṃ saṅṭhāsi. Setṭhiputto 'rājānaṃ passissāmi' ti pāyāsi. Rājā vāta-pānaṃ vivaritvā, taṃ āgacchantaṃ olokento rājaṅgaṇe udakaṃ laṅghetvā āgacchantaṃ disvā āgantvā vanditvā ṭhitāṃ 'tvaṃ Ghosako nāma'³ ti pucchitvā, 'āma devā' ti vutte, '“pitā me mato”' ti mā soci; tava pettikaṃ setṭhi-ṭṭhānaṃ tuyham⁴ eva dassāmi' ti taṃ assāsettvā, 'gaccha⁵ tātā' ti uyyojesi,⁶ gacchantaṃ ca⁷ olokento va atṭhāsi. So⁸ āgamanakāle laṅghitaṃ udakaṃ otaritvā⁹ āgamāsi. Atha naṃ rājā tato va¹⁰ pakkosāpetvā, 'kiṃ nu kho tātā tvaṃ mama santikaṃ āgacchanto udakaṃ laṅghetvā¹¹ āgamma, gacchanto¹² otaritvā¹³ gacchasi' ti pucchi. 'Āma deva¹⁴ ahaṃ tasmiṃ khaṇe kumārako kilānakālo¹⁵ nāma so¹⁶ idāni pana me devena ṭhānantaraṃ paṭissutaṃ, tasmā yathāpurāṃ acaritvā idāni sannisinnena hutvā carituṃ vaṭṭati' ti. Taṃ sutvā rājā 'dhitimū¹⁷ puriso, idān' ev' assa ṭhānantaraṃ dassāmi' ti, pitarā bhutta-bhogaṃ datvā sabbasatena setṭhi-ṭṭhānaṃ adāsi. So rathe ṭhatvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ akāsi, olokitolokita-ṭṭhānaṃ kampati. Setṭhidhītā¹⁸ Kālīdāsiyā saddhiṃ mantayamānā

¹ K. *om.*³ K., B., *a.* tātā.⁵ C^a. āgaccha.⁷ K., B., *a.* naṃ. C^a. gacchantā va.⁸ C^a. *om.*¹⁰ C^a. ca.¹² K. *a.* idāni.¹⁴ C^a. *a.* āha.¹⁵ C^a. kumārakilākalo.¹⁷ K., B., *a.* ayam.² C^a. *om.* ca.⁴ C^a. tumham.⁶ S., K., *a.* rājā.⁹ K. *a.* sanikaṃ.¹¹ K. B. °ghitvā.¹³ K. *a.* sanikaṃ.¹⁶ K. nām 'eso.¹⁸ K. *a.* pi.

nisinnā 'amma Kālī puttassa te¹ ettikā² sampatti maṇ
nissāya nipphannā' ti āha. 'Kiṇkāraṇā ammā' ti. 'Ayaṇ
hi attano maraṇa-paṇṇaṇ dasante³ bandhitvā ambhakaṇ
gharaṇ āgato; ath' assa mayā taṇ paṇṇaṇ phāletvā mayā
saddhiṇ maṇḍalakarapaṭṭhāya⁴ aññaṇ paṇṇaṇ likhitvā,
ettakaṇ kālaṇ tattha ārakkho kato' ti. 'Amma tvaṇ
ettakaṇ passasi, imaṇ pana seṭṭhī daharakālato paṭṭhāya
māretukāmo māretuṇ nāsakkhi, kevalaṇ imaṇ nissāya
bahuṇ⁵ dhanāṇ khiyi⁶ ti. 'Amma⁷ atibhāriyaṇ vata
seṭṭhinā kataṇ' ti.⁸ Nagaraṇ padakkhiṇaṇ katvā gehaṇ
pavisantaṇ pana taṇ disvā, 'ayaṇ ettikā⁹ sampatti maṇ
nissāya nipphannā' ti hasitaṇ akāsi. Atha naṇ seṭṭhi-
putto¹⁰ 'kiṇ kāraṇā hasi' ti pucchi. 'Ekaṇ kāraṇaṇ
nissāyā' ti. 'Kathehi naṇ' ti. Sā na kathesi. So 'sace
na kathesi dvidhā taṇ chindissāmī' ti asiṇ nikkadḍhi. Sā
'“ayaṇ ettikā sampatti tayā¹¹ maṇ nissāya laddhā”' ti
cintetvā hasitaṇ¹² ti āha. 'Yadi mama pitarā attano
santakaṇ mayhaṇ niyyāditaṇ tvaṇ ettha kiṇ hosī' ti.
So kira ettakaṇ kālaṇ kiñci na jānāti, ten' assā vacanaṇ
na saddahi. Ath' assa sā 'tumbhakaṇ pitarā maraṇa-
paṇṇaṇ¹³ datvā pesitā tumhe mayā idaṇ c'idaṇ ca katvā
rakkhitā' ti sabbay kathesi. 'Abhūtaṇ kathesi' ti asadda-
hanto, 'mātaṇ Kālīṇ pucchissāmī' ti,¹⁴ 'evaṇ kira ammā'
ti. 'Āma tāta daharakālato paṭṭhāya taṇ māretukāmo
māretuṇ asakkonto taṇ nissāya bahuṇ dhanāṇ khiyi,¹⁵
sattasu ṭhānesu tvaṇ¹⁶ maraṇato mutto idāni bhogagāmato

¹ C^a. om.

³ K. dussente (*above* dussa°).

⁴ C^a. maṇḍalaṇ Ka°.

⁶ K. khiyati. B. khiyittna.

⁸ K. a. sã.

¹⁰ K. a. disvã.

¹¹ C^a. sampattiyã om. tayã.

¹³ K. marap°.

¹⁴ K., S., a. cintetvã.

¹⁵ K. Khiyati.

² K. ettaka.

⁵ K., B., C^a. bahu°.

⁷ C^a. om.

⁹ K. ettakã.

¹² K. a. seṭṭhī.

¹⁶ K. om.

āgama sabbasatena saddhiṃ¹ seṭṭhi-ṭṭhānaṃ patto² 'ti.² So sutvā, 'bhāriyaṃ vata me kammaṃ evarūpā kho pana maraṇā muttassa³ pamādāya jīvitaṃ⁴ jivituṃ ayuttaṃ, appamatto bhavissāmī⁵ 'ti cintetvā, devasikaṃ sahaṣsaṃ viṣṣajjetvā andha-kapaṇādīnaṃ dānaṃ paṭṭhapesi. Mitto nāma⁶ assa kuṭumbiko dānaveyyāvatiko⁷ ahosi. Idaṃ⁸ Ghosakaseṭṭhino⁹ uppatti.⁸

Tasmiṃ pana kāle Bhaddavati-nagare⁹ Bhaddavatiya-seṭṭhī nāma Ghosita-seṭṭhino¹⁰ adiṭṭha-sahāyako¹¹ ahosi. Bhaddavatiya-nagarato hi¹² āgatānaṃ vāṇijānaṃ santike Ghosita-seṭṭhī Bhaddavatiya-seṭṭhino sampattiṃ ca vāyappadesaṃ ca sutvā tena saddhiṃ sahāyaka-bhāvaṃ icchanto paṇṇākāraṃ pesesi. Bhaddavatiyaseṭṭhī pi Kosambito āgatānaṃ¹³ santike Ghosita-seṭṭhino sampattiṃ ca vāyaṃ¹⁴ ca sutvā tena saddhiṃ sahāyaka-bhāvaṃ icchanto paṇṇākāraṃ pesesi. Evaṃ te aññamaññaṃ adiṭṭhasahāyakā hutvā vasiṃsu. Aparabhāge Bhaddavatiya-seṭṭhino gehe ahivātakarogo pati,¹⁵ tato tasmiṃ patite paṭṭhamaṃ makkhikā maraṇti, tato anukkamen' eva kiṭṭhā mūsikā kukkuṭā sūkarā¹⁶ gāvo dāsi-dāsā sabba-pacchā¹⁷ ghara-mānusakā maranti. Tesu hi¹⁸ ye bhittiyaṃ bhinditvā palāyanti, te jīvituṃ¹⁹ labhanti. Tadā pana²⁰ seṭṭhī ca bhariyā ca dhītā c'assa²¹ tathā palāyitvā, Ghosita-seṭṭhiṃ²² paṭṭhenta

¹ K. om.² K. °sīti.³ K., B., a. mama.⁴ K. S. pamāda-jīvitaṃ.⁵ K. dānaveyyāvatiko, other MSS. and S. vyāvaṭo.⁶ C^a. a. pana.⁷ K. Ghosita°.⁸ K. vatthu.⁹ C^a. om.¹⁰ C^a. B. Ghosaka° (constant var^{ia} in MSS.).¹¹ K., S., B. °pubba°.¹² K. om.¹³ K. a. manussānaṃ.¹⁴ K. B. vāyappadesaṃ.¹⁵ K. B. patito om. tato.¹⁶ K. a. sunakhā majjārā.¹⁷ K. °pacchāya.¹⁸ K. B. om. hi.¹⁹ K. jīvitaṃ.²⁰ K. pi for pana. B. om.²¹ K. om. assa.²² K. Ghosika° al.

Kosambiyamaggaṇ¹ paṭipajjīṇsu. Te antarāmagge yeva khīṇa-pātheyyā vātātapena c'eva khuppiṇāsaṇṇi ca kilanta-sarīrā kicchena Kosambiyaṇ gantvā² udaka-phāsuka-ṭṭhāne nahātvā³ nagaradvāre ekaṇ sālaṇ pavasiṇsu. Tato⁴ seṭṭhī bhariyaṇ āha : ' bhadde iminā nihārena gacchantā vijāta-mātuyā pi amanāpā honti, sahāyo me kira⁵ andha-kakapaṇādīnaṇ⁶ devasiṇ sahaṇṇaṇ viṇṇaṇ dānaṇ deti ;⁷ tattha dhītarāṇ pesetvā āhāraṇ āharāpetvā ekāhaṇ dvīhaṇ idh'eva sarīraṇ santappetvā sahāyakaṇ passissāmā ' ti. ' Sādhu sāmī ' ti, te sūlāyaṇ eva vasiṇsu. Punadivase kāle ārocite kapaṇandhikādisu āhāratthāya gacchantesu mātāpitaro ' amma gantvā⁸ āhāraṇ āharā ' ti dhītarāṇ pesayiṇsu, mahābhogakulassa dhītā vipattiyaṇ acchinna-lajjitāya alajjamānā va⁹ pātīya gahetvā kapaṇajanena¹⁰ saddhiya āhāratthāya gata. ¹¹ ' Kati paṭivīṇse¹² labhissasi¹³ ammā ' ti puṭṭhā ca pana ' tayo ' ti āha ; ath'assā tayo paṭivīṇse adāsi. ¹⁴ Tāya bhatte āhaṇ tayo pi ekato bhuñjitūya nisīdiṇsu. Atha mātā-dhītaro seṭṭhiya āhaṇsu : ' sāmī vipatti nāma mahākulānam pi uppajjati, amhe anoloketvā bhuñja mā cintayī ' ¹⁵ ti ; iti naṇ nānappakārehi yācitvā bhojesu. So bhuñjitvā¹⁶ jirāpetuṇ asakkonto aruṇe uggacchante kālaṇ akāsi. Mātādhītaro nānappakārehi paridevitvā rodīṇsu. Kumārikā punadivase rodamānā āhāratthāya gantvā, ¹⁷ ' kati paṭivīṇse gaṇhissasi ' ¹⁸

¹ K. B. Kosumbi°.² K. patvā. B. °iy patvā.³ Ca. nahāyitvā. K. ṇhātvā.⁴ K. tatra te. B. tatra.⁵ Ca. om. me. K. kira me.⁶ K. addhikakapaṇādīnaṇ. So B. Cf. F. J. i. 6, l. 9.⁷ K. dūpeti.⁸ K., B., a. amhākam.⁹ K. Ca. om.¹⁰ K. °janehi.¹¹ B. gantvā. K. a. mittakutumbhikena.¹² K. Ca. gaṇhissasi.¹³ K. kati pativise.¹⁴ K. adāsi.¹⁵ K. nicintayī. B. oloketvā *supra*.¹⁶ K. a. āhāraṇ.¹⁷ K. a. tena taṇ disvā.¹⁸ K. a. ammā.

ti vuttā, 'dve' ti¹ vatvā, āhāraṃ āharitvā¹ mātaṃ yācitvā bhojesi. Sā tāya yāciyamānā bhuñjitvā² taṃ divasaṃ kālāṃ akāsi. Kumārikā ekikā va roditvā paridevitvā tāya dukkhupattiyā ativiya sañjāta - cchātaka - dukkhā punadivase yācakehi saddhiṃ rodantī āharatthāya gantvā, 'kati paṭi-viṇṣe gaṇhissasi amma' ti vutte, 'ekaṃ' ti āha. Mitta-kuṭimbiko taṃ tayo divase bhattaṃ gaṇhantiṃ sañjānitvā³ tena naṃ⁴ 'nassa vasalī, ajja tava kucchi-ppamāṇaṃ aṇṇāsi' ti āha. Hīrottappa-sampannā kuladhītā paccorasmiṃ sattippahāraṃ viya vaṇe khārodakasecakaṃ⁵ viya ca patvā, 'kiṃ sāmī' ti āha. 'Tāya pure tayo koṭṭhāsā gahitā, hiyyo dve, ajja ekaṃ⁶ gaṇhāsi, ajja te⁷ kucchippamāṇaṃ ṇātaṃ' ti.⁸ 'Mā maṃ sāmī "attano va atthāya gaṇhī" ti amaṇṇitthā' ti. 'Atha kasmā¹⁰ gaṇhī' ti. 'Pure tayo janā ahamha sāmī, hiyyo dve, ajja ekikā va jāta'mhī' ti. So 'kena kārāṇenā' ti pucchitvā, ādito¹¹ paṭṭhāya tāya kathitaṃ sabbaṃ pavattiṃ sutvā assūni sandhāretuṃ asakkonto sañjāta - balava - domanasso hutvā, 'amma evaṃ sante mā cintayi, tvaṃ Bhaddavatiya-
setṭhino¹² dhītā ajjakālato¹³ paṭṭhāya mama dhītā yeva nāmā' ti vatvā, sīse cumbitvā gharāṃ netvā attano jeṭṭha-kadhītu-ṭṭhāne¹⁴ ṭhapesi. Sā dānagge uccāsadda-mahāsaddaṃ sutvā, 'tāta kasmā etaṃ¹⁵ janaṃ nissaddaṃ katvā dānaṃ na dethā' ti āha. 'Na sakkā kātuṃ amma' ti. 'Sakkā tāta' ti. 'Kathaṃ amma' ti. 'Tāta dānaggaṃ

¹ K. a. āha. So dve pativise adāsi. Sā āharitvā, etc.

² K. a. āhāraṃ jirāpetuṃ asakkonti.

³ C^a. sañjānīte. B. sañjānāti.

⁴ K. a. apehi. C^a. om. naṃ.

⁵ S. °parisekaṃ. K. Khāraparisekam. C^a. Khārodakass' ekaṃ.

⁶ C^a. ajja tava Kucchikaṃ.

⁷ K., B., a. attano.

⁸ K. a. āha.

⁹ K. maṇṇ°.

¹⁰ K. a. tayo. B. a. evaṃ.

¹¹ C^a. a. va.

¹² C^a. setṭhi.

¹³ C^a. Kālakatā.

B. pitukālaṇkatato.

¹⁴ C^a. °dhīti°.

¹⁵ K. evaṃ.

parikkhipitvā ekekass¹ eva pavesana²-ppamāṇena dve dvārāni yojetvā “ekena dvārena pavisitvā ekena³ nikkhamathā” ti vadetha evaṃ nissaddā hutvā⁴ gaṇhissantī⁵ ti. So taṃ sutvā, ‘bhaddako⁶ amma upāyo’ ti tathā kāresi. Sā pi pubbe Sāmā nāma, vatiyā pana kāritattā⁷ Sāmavati nāma jātā. Tato paṭṭhāya dānagge kolāhalaṃ pacchinnay.⁸ Ghosita-seṭṭhī⁹ pubbe taṃ saddaṃ suṇanto ‘mayham dānagge saddo’ ti tussati; dviha-tihaṃ¹⁰ pana saddaṃ asuṇanto Mittakuṭimbikaṃ attano upaṭṭhānaṃ āgataṃ pucchi ‘diyyati¹¹ kapaṇandhikādīnaṃ dānaṃ’ ti. ‘Āma sāmī’ ti. ‘Atha kiṃ dviha-tihaṃ saddo na suyyati’ ti. ‘Yathā nissaddā hutvā gaṇhanti, tathā me upāyo kato’ ti. ‘Atha pubbe va¹² kasmā na¹³ kāsi’ ti. ‘Ajānanatāya sāmī’ ti. ‘Idāni te kathaṃ ñāto’ ti. ‘Dhītarā me akkhāto sāmī’ ti. ‘Mayhaṃ aviditā tava dhītā nāma atthī’ ti. So ahivātaka-roгато¹⁴ paṭṭhāya sabbaṃ Bhaddavatiya-seṭṭhino pavattiṃ ācikkhitvā tassā attano jeṭṭha-dhīti-tṭhāne¹⁵ ṭhapita-bhāvaṃ ārocesi. Atha naṃ seṭṭhī ‘evaṃ sante mama kasmā na kathesi, mama sahāyakassa dhītā mama¹⁶ dhītā nāmā’ ti taṃ pakkosāpetvā pucchi: ‘amma seṭṭhino dhītā ‘sī’ ti. ‘Āma tātā’ ti. ‘Tena hi mā cintayi,¹⁷ mama dhītā ‘sī’ ti. Taṃ sīse cumbitvā parivāratthāya tassā pañca itthisatāni datvā taṃ attano jeṭṭha-dhītu-tṭhāne ṭhapesi. Ath’ ekadivasaṃ tasmiṃ nagare nakkhattaṃ ghuṭṭhaṃ,¹⁸ tasmiṃ pana nakkhatte buhi anikkhamanaka-kuladhītarō¹⁹ pi attano parivārena saddhiy.

¹ C^a. eka°.

² K. corr. a. nikkhamana.

³ C^a. om. pav° ek°.

⁴ K. a. va.

⁵ C^a. °atiti.

⁶ K. karitattā.

⁷ C^a. paṭicch°

⁸ K. here ghosita°.

⁹ K. dvīhaṃ.

¹⁰ K. diyyasi.

¹¹ C^a. om. B. nākūsi.

¹² K. °roguppattito. B. °rogau°.

¹³ K. °dhītu°.

¹⁴ K. mayhaṃ.

¹⁵ C^a cintesi.

¹⁶ K. B. saṃghu° hoti.

¹⁷ K. anikkhamanakāle ku°. C^a. °manaka-ku°.

padasā va nadiṃ gantvā nahāyanti. Tasmā taṃ divasaṃ Sāmāvatī pi¹ pañcahi² itthisatehi parivāritā rājāṅgaṇe yeva nahāyituṃ agamāsi. Udeno³ sihapañjare thito taṃ disvā, 'kass'imā nāṭakittṭhiyo'⁴ ti pucchitvā,⁵ 'na kassaci nāṭakiyo⁶ devā' ti. 'Atha kassa dhītaro' ti. 'Ghosita-seṭṭhi-dhītā'⁷ deva Sāmāvatī nām'esā' ti. So disvā va uppanna-sineho seṭṭhino sāsanaṃ pāhesi: 'dhītaraṃ kira me pesetū' ti. 'Na pesemi devā' ti. 'Mā kira evaṃ karotu,⁸ pesetu yevā'⁹ ti. 'Mayaṃ gahapatikā nāma kumārīkānaṃ heṭhetvā viheṭhetvā kathana-bhayena na dema devā'¹⁰ ti. Rājā kujjhivā¹¹ gehaṃ lañchāpetvā seṭṭhiṃ ca bhariyaṃ c'assa hatthe gahetvā bahi kārāpesi. Sāmāvatī nahātvā¹² āgatā gehaṃ pavisituṃ okāsaṃ alabhanti, 'kiṃ etaṃ tātā' ti pucchi. 'Amma'¹³ rājā tava kārāṇā pahiṇi atha "mayaṃ na dassāma" ti vutte gharāṃ lañchāpetvā amhe bahi kārāpesi' ti. 'Tāta bhāriyaṃ vo kammaṃ kataṃ; rañña nāma pahite "na demā" ti avatvā, "sace"¹⁴ dhītaraṃ saparivāraṃ gaṇhatha demā" ti vattabbaṃ bhaveyya tātā' ti. 'Sādhu amma tava ruciyaṃ sati evaṃ karissāmi' ti. Rañño tathā sāsanaṃ pāhesi; rājā 'sādhū' ti sampaticchitvā, taṃ saparivāraṃ ānetvā abhisinñitvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi; sesā tassā parivāritthiya ahesuṃ. Idaṃ Sāmāvatīyā uppatti.¹⁵

Udenassa¹⁶ pana aparā pi Vāsuladattā¹⁷ nāma devī

¹ K. om. pi.

² C^a. pañca.

³ S. a. rājā pi. K. a. rājā.

⁴ C^a. nāṭakiyo.

⁵ K. B. pucchi.

⁶ K. °itthiyo.

⁷ K. °seṭṭhino.

⁸ K. a. me.

⁹ K. evā.

¹⁰ K. om. he°. B. pothetvā and kaḍḍhana°. C^a. demāti devāti.

¹¹ K. a. seṭṭhi°.

¹² C^a. nahāyitvā. B. nhāyi°.

¹³ C^a. amma.

¹⁴ K., C^a., B., a. me.

¹⁵ K. vatthuṃ. B. vatthu.

¹⁶ K. Udd°. B. Ut°. al.

¹⁷ K. C^a. Vāsūla° (The Story in Rh. D.'s 'Buddhist India').

ahosi Caṇḍapajjotassa dhītā. Ujjeniyaṃ hi Caṇḍapajjoto nāma rājā ahosi. So ekadivasaṃ uyyānato āgacchanto attano sampattiṃ oloketvā, 'atthi nu kho aññassa pi kassaci evarūpā sampatti' ti vatvā¹ 'kiṃ sampatti nām'esā, Kosambiyaṃ Udenassa rañño atimahaṭṭhi sampatti' ti vutte,² āha : 'tena hi gaṇhissāma naṃ' ti. 'Na sakkā so gahetuṃ' ti.³ 'Yaṃ kiñci katvā gaṇhissām' evā' ti. 'Na sakkā devū' ti. 'Kiṃ kārāṇā' ti. 'So hatthikantaṃ nāma sippaṃ jānāti, mantaṃ parivattetvā hatthikanta-vīṇaṃ vādetto nāge palāpeti pi gaṇhāti pi hatthi-vāhana-sampanno tena sadiso nāma natthi'⁴ ti. 'Na sakkā mayā taṃ gahetuṃ' ti. 'Sace te⁵ ekantena ayaṃ nicchayo, tena hi dāruhatthiṃ karetvā tassāsaṇṇaṭṭhānaṃ⁶ pesehi, so hatthi-vāhanaṃ vā⁷ assa-vāhanaṃ vā sutvā⁸ dūram pi gacchaṭṭi, tattha naṃ āgataṃ gahetuṃ sakkā bhavissatī' ti.⁹ Rājā 'atth'eso upāyo' ti dārumayaṃ yantahatthiṃ karetvā bahi pilotikāhi¹⁰ veṭhetvā kata-citta-kammaṃ¹¹ tassa vijite āsaṇṇaṭṭhāne okasmiṃ saratire vissajjāpesi. Hatthino antokucchiyaṃ saṭṭhi purisā aparāparaṃ caṅkamanti; hatthilaṇḍaṃ āharitvā tattha tattha¹² chaḍḍesuṃ. Eko vanacaraṃko hatthiṃ disvā, 'amhākaṃ rañño anucchaviko' ti cintetvā, gantvā¹³ rañño ārocesi : 'deva mayā sabbaseto Kelāsakūṭa-paṭibhāgo¹⁴ tumhākaṃ ñeva¹⁵ anucchaviko varavāraṃ diṭṭho' ti. Udeno¹⁶ tam eva maggadesikaṃ katvā hatthiṃ abhiruyha¹⁷ sapaṇṇaṃ nikkhami. Tassāgamaṇaṃ

¹ K., S., a. taṃ sutvā manussehi.

² K., B., a. rājā.

³ K. rājā : mayaṃ Ki°.

⁴ C^a. na koci atthiti.

⁵ F., S., K., B. aḍḍi deva.

⁶ C^a. tassā nisinnaṭṭhānaṃ. K. tassa vasannaṭṭhānaṃ pesesi.

⁷ K. a. sutvā.

⁸ F. om.

⁹ K. a. atha and sutvā (after r°).

¹⁰ F., S., K. bahi pi°. C^a. °kā.

¹¹ K., B., a. katvā

¹² K. om.

¹³ K. a. Uddenassa.

¹⁴ C^a. °viparibh°

¹⁵ F. c'eva.

¹⁶ K. a. rājā.

¹⁷ S. āruyha.

ñatvā carapurisā gantvā Caṇḍapajjotassa ārocesuṇ, so āgantvā majjhe tucchāṇ katvā ubhosu passesu balakāyaṇ payojesi. Udeno tassāgamaṇaṇ añānanto hatthiṇ anubandhi, antoṭhitamanussā vegena palāpesuṇ, kaṭṭhahatthi rañño mantaṇ parivattetvā vīṇaṇ vādentassa tantisaddaṇ asuṇanto viya palāyati yeva. Rājā hatthināgaṇ pāpuṇituṇ asakkonto assaṇ abhiruyha¹ anubandhi, tasmiṇ vegena anubandhante balakāyo ohiyī; rājā ekako va ahosi. Atha naṇ ubhosu passesu payuttā Caṇḍapajotassa purisā gaṇhitvā attano rañño adaṇsu; ath'assa balakāyo amittavasagatabhāvaṇ² ñatvā bahi³ khandhāvāraṇ nivesetvā acchi. Caṇḍapajjoto pi Udenaṇ jīvagāham eva gāhāpetvā ekasmiṇ coragehe⁴ pakkhipitvā dvāram pidahāpetvā tayo divase jayapānaṇ pivi. Udeno tatiyadivase ārakkhike⁵ pucchi: 'Kahaṇ vo tātā rājā'⁶ ti. '“Paccāmitto me gahito” ti, jayapānam pivatī' ti.⁷ 'Kā nām' esā mātugāmassa viya tumhākaṇ rañño kiriyā, nanu paṭirājānaṇ gahetvā vissajjetuṇ vā māretuṇ vā vaṭṭati,⁸ amhe dukkhaṇ nisidāpetvā⁹ jayapānaṇ kira pivatī' ti. Te gantvā rañño tam atthaṇ kathesuṇ; so āgantvā, 'saccaṇ kira tvaṇ'¹⁰ evaṇ vadesī' ti pucchi. 'Āma mahārājā' ti. 'Sādhū taṇ vissajjessāmi; evarūpo kira te manto atthi, taṇ mayhaṇ dassasi' ti. 'Sādhū dassāmi, gaṇhanasamayena gaṇhāhi,¹¹ kiṇ pana tvaṇ mam vandissasi' ti. 'Kyāhaṇ taṇ vandissāmi na vandissāmi' ti.¹² 'Aham pi¹³ na dassāmi'

¹ K. āruyha.

² B. C^a. vasaṇgata°.

³ B. a. nagare va.

⁴ K. coraka°.

⁵ B. S. °ake.

⁶ S. K. rā° tū°. C. C^a. tātā. B. kuhiṇ te tātā.

⁷ S. K. a. Uddeno taṇ sutvā. (S. Udeno.)

⁸ B. °titi.

⁹ C^a. a. tayo divase.

¹⁰ B. om. sa° kira tvaṇ.

¹¹ K. °samaye maṇ vanditvā taṇ gaṇhāhi.

¹² K. kiṇ na vandissasīti, na vandissāmīti.

¹³ B. a. te.

ti. 'Evaṇ sante rājānaṇ¹ te karissāmī' ti. 'Karohi, sarir-
assa me issaro, na pana cittassā' ti. Rājā tassa sūra-
gajjitaṇ sutvā, 'kathaṇ nu kho² mantaṇ gaṇhissāmī' ti
cintetvā, 'imaṇ³ mantaṇ aññaṇ jānāpetuṇ na sakkā, mama
dhītarāṇ etassa santike uggaṇhāpetvā ahaṇ tassā santike
gaṇhissāmī' ti.⁴ Atha naṇ āha : 'aññassa vanditvā gaṇ-
hantassa dassasī' ti. 'Āma mahārājā' ti. 'Tena hi
amhākaṇ ghare ekā khujjā atthī, tassā antosāṇiyaṇ⁵ nisin-
nāya tvaṇ bahisāṇiyaṇ t̥hito⁶ va mantaṇ vācehi' ti.⁷
'Khujjā vā hotu pīṭhasappī⁸ vā, vandantiyā dassāmī' ti.
Tato rājā gantvā dhītarāṇ Vāsuladattaṇ āha : 'amma eko
saṅkhakutthī⁹ anagghaṇ mantaṇ jānāti, taṇ aññaṇ jānā-
petuṇ na sakkā,¹⁰ tvaṇ antosāṇiyaṇ nisīditvā¹¹ mantaṇ
gaṇha,¹² so bahisāṇiyaṇ t̥hatvā tuyhaṇ vācessati, tava
santikā ahaṇ gaṇhissāmī' ti. Evaṇ so nesāṇ¹³ aññamaññaṇ
santhavakaraṇabbhayaena dhītarāṇ khujjaṇ, itaraṇ saṅkha-
kutthiṇ katvā kathesi. So tassā antosāṇiyaṇ¹⁴ nisinnāya
bahisāṇiyaṇ¹⁵ t̥hito¹⁶ mantaṇ vācesi. Atha naṇ ekadivasaṇ
punappuna vuccamānam¹⁷ pi mantapadaṇ vattuṇ asak-
kontiṇ¹⁸ 'are¹⁹ khujje atibahalotṭhakapolaṇ te mukhaṇ,²⁰
evaṇ nāma vadehi' ti āha. Sā kujjhitvā, 'are duṭṭha-

¹ K. rājakadaṇḍaṇ. B. S. °naṇ.

² K. a. imassa. B. a. imaṇ. S. a. tam assa.

³ K. idaṇ. ⁴ K. a. cintesi.

⁵ K., C., C^a. °sāṇiyaṇ. B. a. vanditvā.

⁶ C^a. nisinnako.

⁷ K. S. a. sādhu mahārāja. So B. with ti.

⁸ C^a. °iyā.

⁹ K. °t̥thipuriso.

¹⁰ K. sakko.

¹¹ K. corr. a. taṇ vanditvā.

¹² K. uggaṇhi.

¹³ B. om.

¹⁴ K. B. a. vanditvā.

¹⁵ K. B. bahi.

¹⁶ K. a. va.

¹⁷ B. °nā.

¹⁸ B. a. naṇ.

¹⁹ B. hare.

²⁰ K., B., a. pothayissāmī.

kuṭṭhi¹ kiṇ evaṇ² vadesi,³ mādisā khujjā nāma hontī⁴ ti, sānikaññaṇ ukkhipitvā,⁴ 'kāsi tvaṇ' ti vutte, 'rañño dhītā Vāsuladattā nāmāhan'⁵ ti āha. 'Pitā te taṇ'⁶ mayhaṇ kathento "khujjā" ti kathesī⁷ ti. 'Mayhaṇ kathento pi taṇ saṅkhakuṭṭhiṇ⁷ katvā kathesī⁸ ti. Te ubho pi 'tena hi⁸ amhākaṇ santhavakaraṇabhayena kathitaṇ bhavissatī⁹ ti, antosāṇiyaṇ yeva santhavaṇ kariṇṇu : tato paṭṭhāya mantagahaṇaṇ vā sippagahaṇaṇ vā natthi. Rājā pi dhītaṇ niccaṇ pucchati :⁹ 'sippaṇ gaṇhasi amma¹⁰ ti. 'Gaṇhāmi tātā¹¹ ti. Atha naṇ ekadivaṇaṇ Udeno āha : 'bhadde sāmikena kattaḇḇaṇ nāma n'eva mātāpitaro na bhātikā¹² bhaginiyo kātuṇ sakkonti ; sace mayhaṇ jīvitaṇ dassasi,¹³ pañca te itthisatāni parivāraṇ¹⁴ datvā aggamahesi-
tṭhānaṇ dassāmi¹⁵ ti. 'Sace imasmiṇ¹⁶ vacane¹⁷ paṭitṭhātuṇ sakkhissatha dassāmi vo jīvitadānaṇ¹⁸ ti. 'Sakkhissāmi bhadde¹⁹ ti. Sā²⁰ 'sādhū sāmī²¹ ti pitu santikaṇ gantvā vanditvā ekamantaṇ atṭhāsi. Atha naṇ so pucchi : 'amma niṭṭhitaṇ sippaṇ²² ti. 'Niṭṭhitaṇ tāva²³ tātā sippaṇ²⁴ ti. 'Atha²⁵ kiṇ amma²⁶ ti.²⁷ 'Amhākaṇ ekaṇ dvāraṇ ca²⁸ vāhanaṇ ca laddhuṇ vaṭṭati tātā²⁹ ti. 'Idaṇ kiṇ amma³⁰ ti. 'Tātā "rattiṇ kira tārakasaññāya³¹ mantassa upacāra-
tṭhāya ekaṇ osadhaṇ gaḥetabbāṇ atthi"³² ti,³³ tasmā amhākaṇ

¹ F. °kuṭṭha. K. B. duṭṭhasaṅkhakuṭṭhi.

² B. K. om.

³ B. a. kiṇ.

⁴ K. a. taṇ disvā.

⁵ F. nām'ahan. K. om. ahan.

⁶ F. B. om.

⁷ F. a. nāma.

⁸ C. C^a. om. tena hi.

⁹ B. pucchi.

¹⁰ B. a. na. F. bhātibhaginiyo.

¹¹ C^a. dassesi.

¹² K. parivārāni.

¹³ K. no etasmiṇ. B. me etasmiṇ.

¹⁴ C^a. a na.

¹⁵ C^a. om.

¹⁶ B. na tāva ni°. K. na ni°, om. tāva.

¹⁷ K., B., a. naṇ.

¹⁸ K. a. pucchi.

¹⁹ K. a. ekaṇ.

²⁰ F. saññā.

²¹ K. S. om.

velāya vā avelāya vā nikkhamanakāle ekadvāraṇ c'eva vāhanaṇ ca laddhuṇ vaṭṭatī' ti. Rājā 'sādhū' ti sampaticchi. Te attano abhirucitaṇ ekaṇ dvāraṇ hatthagataṇ kariṇsu. Rañño pana pañca vāhanāni ahesuṇ : Bhaddavati nāma kaṇeru,¹ ekadivasan paññāsa yojanāni gacchati; Kāko nāma dāso, saṭṭhi yojanāni gacchati, Celakaṇṭhī² ca nāma Muñjakesī cāti³ dve assā, yojanasataṇ gacchanti Nālāgirihaṭṭhī viṣaṇ⁴ yojanasataṇ ti.

So kira rājā anuppanne Buddhhe ekassa issarassa upaṭṭhāko ahosi. Ath' ekadivasan tasmiṇ issare bahinagare⁵ nahātvā āgacchante eko paccekabuddho nagaraṇ piṇḍāya pavisitvā sakalanagaravāsinaṇ Mārena āvaṭṭitattā⁶ ekabhikkham⁷ pi alabhitvā yathādhoteṇa pattena nikkhami. Atha naṇ nagraḍvāraṇ pattakāle⁸ Māro aññataravesena upasaṅkamitvā, 'api⁹ bhante¹⁰ kiñci laddhaṇ' ti pucchi.¹¹ 'Kiṇ pana me tvaṇ¹² labhanākāraṇ¹³ karī' ti. 'Tena hi nivattitvā puna pavisatha, idāni¹⁴ karissāmi' ti. 'Nāhaṇ puna nivattissāmi' ti.¹⁵ Sace hi nivatteyya, puna so sakalanagaravāsinaṇ sarīre adhimuñcitvā¹⁶ paṇiṇ paharitvā hasanakeliṇ kareyya.¹⁷ Atha so issaro yathādhoteṇa

¹ K. B. kareṇukā.

² C., C^a., S. °kaṇsī. K. Velukaṇṭhī. *For the name cf. 'Harivaṇśa,' 6046. M. is a name of Viṣṇu.*

³ K. ca nāmā ti.

⁴ F. viṣa°. K. B. viṣati.

⁵ K. °raṇ gantvā.

⁶ F. avasitattā. S. āvesitattā.

⁷ B. ekaṇ bhi°.

⁸ K. sampatta°.

⁹ B. a. ca.

¹⁰ B. a. te.

¹¹ K. a. paccekabuddho.

¹² C^a. taṇ.

¹³ F. labhanā, *corr.* °naṇ. B. alabhamānāk°.

¹⁴ K., B., a. na.

¹⁵ B. a. Paccekabuddhe anivattitvā gate Māro tatth'eva antaradhāyi. *So, then sace etc.*

¹⁶ F. C^a. *corr.* °ccitvā.

¹⁷ K. a. Paccekabuddhe anivatte Māro tatth' eva antara-dhāyi.

pattenāgacchantaṇ paccekabuddhaṇ disvā vanditvā, 'api bhante kiñci laddhaṇ' ti pucchi. 'Caritvā nikkhant' amhāvuso' ti. So cintesi: 'ayyo mayā pucchitaṇ akathetvā aññaṇ vadati, na kiñci laddhaṇ bhavissati' ti. Atha¹ pattaṇ olokeno tucchaṇ² disvā gehe bhattassa³ nitthitānitthitabhāvaṇ ajānanatāya sūro hutvā pattaṇ gahetuṇ avisahanto, 'bhante ṭhokaṇ adhivāsethā' ti vatvā, vegena ghaṇaṇ gantvā, 'amhākaṇ bhattaṇ nitthitaṇ' ti pucchitvā, 'nitthitaṇ' ti vutte,⁴ upatthākaṇ āha: 'tāta añño tayā sampannavagataro⁵ natthi; sīghena javena bhaddantaṇ⁶ patvā "pattaṇ me⁷ bhante dethā" ti vatvā, pattaṇ gahetvā⁸ ehī' ti. So ekavacanen' eva⁹ pakkhanditvā pattaṇ gahetvā āhari; itaro¹⁰ pi attano bhojanassa pattaṇ pūretva, 'imaṇ sīghaṇ¹¹ ayyassa sampādehi, ahaṇ te ito pattiṇ dammī' ti āha. So¹² javena gantvā paccekabuddhassa pattaṇ datvā pañcapatitthitena vanditvā, 'bhante velā upakatthā' ti, 'ahaṇ atisīghena javena gato cāgato,¹³ etassa me javassa phalena¹⁴ yojanānaṇ paññāsa-satthhisatavīsa-satagamanasamatthāni¹⁵ vāhanāni nibbattantu, āgacchantassa ca me gacchantassa ca sarīraṇ suriyatejena tattaṇ, tassa me phalena nibbattaṭṭhāne¹⁶ āṇā¹⁷ suriyatejasadisā¹⁸ hotu; imasmiṇ me piṇḍapāte sāmīnā patti¹⁹ dinnā, tassā me²⁰ nissandena tumhehi

¹ K. B. ath' assa.² K., B., a. pattaṇ.³ K. a. attano.⁴ C^a., B., a. taṇ.⁵ B. a. nāma.⁶ B. bhadd°. K. taṇ bhadd°.⁷ K. om.⁸ K. a. vegena.⁹ K. °vacane va.¹⁰ K. B. issaro.¹¹ K., B., a. gantva.¹² K. a. taṇ gahetvā. B. a. pi.¹³ C. C^a. ca. K. ca āg° ca. B. āg° ca ga° ca.¹⁴ B. balena.¹⁵ K. a. pañca.¹⁶ C^a., B., S. rep. nibbatta.¹⁷ C^a. ānaṇ.¹⁸ C^a. °tejena sa°.¹⁹ C. C^a. °ij.²⁰ K., B., F. om. me. B. tassa.

ditṭhadhammassa bhāgī homī' ti āha. Paccekabuddho
'evaṇ hotū' ti vatvā :

'Icchitaṇ patthitaṇ tuyhaṇ sabbam¹ eva samijjhatu,
pūrentu sabbe saṅkappā² cando paṇṇarasī yathā.
Icchitaṇ patthitaṇ tuyhaṇ sabbam eva samijjhatu,
pūrentu sabbe saṅkappā maṇi jotiraso yathā' ti,

anumodanaṇ akāsi. Paccekabuddhānaṇ kira imā dve gāthā
anumodanagāthā³ nāma honti. Tattha "jotiraso"⁴
ti sabbakāmadadaṇ maṇiratanāṇ vuccati. Idaṇ tassa
pubbacaritaṇ.⁵ So etarahi Caṇḍapajjoto ahosi, tassa ca⁶
kammassa⁷ nissandena imāni pañca vāhanāni nibba-
ttiṇsu.

Ath' ekadivasaṇ rājā uyyānakīlaya nikkhami. Udeno
'ajja palāyitabbaṇ' ti mahantamahante⁸ cammapasibbake
hiraññasuvannaṇassa⁹ pūretvā kaṇerupitṭhe¹⁰ ṭhapetvā,
Vāsuladattaṇ ādāya palāyi. Antepurapālakā¹¹ disvā
gantvā rañño ārocesuṇ. Rājā 'sīghaṇ gacchathā' ti balaṇ
pahīni. Udeno balassa pakkhandanabhāvaṇ¹² ñatvā
kahāpaṇapasibbakaṇ¹³ mocetvā pātesi, manussā kahāpaṇe
uccinitvā puna pakkhandiṇsu; itaro suvaṇṇapasibbakaṇ
mocetvā pātetvā, tesāṇ¹⁴ suvaṇṇalobhena papañcentānaṇ

¹ K. B. khippam.

² F. sabbasaṇ°. K. B. sabbe pūr° (so *infra*).

³ C°. °nā gā°.

⁴ Cf. Rām. II. 94-6. M. Bh. IV. 24. Skt. jyotirasa.
K. °cariyaṇ. ⁶ F. om. S. c'assa.

⁷ C°. kamma°.

⁸ K. mahante. B. °nte °nte.

⁹ K. °ṇṇehi.

¹⁰ F. kaṇeruyā. K. kāreṇū°. B. kareṇuka°.

¹¹ F. S. anto°. C°. antepure palā. B. a. palāyantaṇ taṇ.
K. a. pal°.

¹² F. C°. pakkanta°.

¹³ C°. °ka.

¹⁴ B. pātesi nesāṇ.

yeva¹ bahinivittṭhaṇ attano khandhāvāraṇ pāpuṇi. Atha naṇ āgacchantaṇ disvā va attano balakāyo parivāretvā nagaraṇ pavesesi. So gantvā,² Vāsuladattaṇ abhisīñcitvā aggamaheṣittṭhāne tṭhapesi.

Idaṇ Vāsuladattāya vatthun.³

Aparā⁴ pana Māgandiyā nāma rañño santikā aggamaheṣittṭhānaṇ labhi. Sā kira Kururaṭṭhe Māgandiyabrāhmaṇassa⁵ dhītā, mātū⁶ pi 'ssā Māgandiyā tv eva⁷ nāmaṇ cūlapitā pi 'ssā Māgandiyō va. Sā abhirūpā ahosi devaccharapaṭibhāgā. Pitā pan' assā anucchavikaṇ sāmikaṇ alabhanto mahantamahantehi⁸ kulehi yācito pi 'na⁹ mayhaṇ dhitu tumhe¹⁰ anucchavikā' ti tajjetvā uyyojesi.¹¹ Ath' ekadivasaṇ Satthā paccūsasamaye lokaṇ olokeno¹² Māgandiyabrāhmaṇassa sapajāpatikassa anāgāmiphālupānissayaṇ¹³ disvā, attano pattacīvaraṇ ādāya tassa bahinigame¹⁴ aggiparīcaraṇaṭṭhānaṇ agamāsi. So Tathāgataṇ rūpaggappattaṇ¹⁵ attabhāvaṇ oloketvā, 'imasmiṇ¹⁶ loke iminā purisena sadiso añño puriso nāma natthi, ayaṇ mayhaṇ dhitu anucchaviko, imassa¹⁷ posāvanatthāya mama dhītaṇ dassāmi' ti cintetvā, 'samaṇa ekā me¹⁸ dhītā atthi, ahaṇ ettakaṇ kālaṇ tassā anucchavikaṇ purisaṇ na passāmi, tumhe tassā sū ca tumhākaṇ yeva anucchavikā,¹⁹ tumhākaṇ

¹ B. pamuñcanto gaṇhantānañ ñeva.

² K. a. va.

³ S. B. vatthu.

⁴ K. a. pi.

⁵ C. C^a. °ya°.

⁶ B. mātā.

⁷ B. yeva.

⁸ B. mahantehi mahantehi. K. mahantehi.

⁹ B. om., with ananu°.

¹⁰ K. om.

¹¹ C. C^a. °jeti.

¹² K. B. vo°.

¹³ F. phalūpassayaṇ. C^a. phalam upa°.

¹⁴ F. nigame. B. bahi nikkhamitvā.

¹⁵ K. B. rūpasobhaggappattaṇ.

¹⁶ K. ismiṇ.

¹⁷ K. a. purisassa.

¹⁸ C., C^a, S. me ekā.

¹⁹ B. tumhe tassā ca anucchavikā sū ca tumhākañ ñeva anucchavikā.

hi¹ pādapariçārikā tassā ca bhattāraṇ laddhuṇ vattati, taṇ vo² ahaṇ dassāmi, yāva mamāgamanā³ idh' eva tiṭṭhathā' ti āha. Satthā kiñci avatvā tuṇhī ahoṣi. Brāhmaṇo vegaṇa⁴ gharāṇ gantvā 'bhoti bhoti dhītu me anucchaviko puriso⁵ diṭṭho, sīghaṇ sīghaṇ⁶ naṇ alaṇkarohī' ti taṇ alaṇkārāpetvā, saddhiṇ brāhmaṇiyā⁷ ādāya Satthu santi-kaṇ pāyāsi. Sakalanagaraṇ saṇkhubhi:⁸ 'ayaṇ ettakaṇ kālaṇ "mayhaṇ dhītu anucchaviko natthī" ti kassaci adatvā "ajja me dhītu anucchaviko diṭṭho" ti kira vadati,⁹ kidiso nu kho so,¹⁰ passissāma naṇ' ti mahājano ten'eva saddhiṇ nikkhami. Tasmiṇ dhītarāṇ gahetvā āgacchante Satthā¹¹ tena vuttatṭhāne aṭhatvā tattha padacetiyaṇ das-setvā gantvā aññasmiṇ ṭhāne aṭṭhāsi.—Buddhānaṇ hi pada-cetiyaṇ adhiṭṭhahitvā akkantatṭhāne yeva paññāyāti na aññattha,¹² yesaṇ c'atthāya adhiṭṭhitāṇ hoti te¹³ yeva naṇ passanti; tesāṇ padaṇ¹⁴ adassanakāraṇatthaṇ hatthiādayo vā akkamantu mahāmegho vā vassatu¹⁵ verambhavātā¹⁶ vā paharantu, na naṇ¹⁷ koci makkhetuṇ sakkoti.

Atha brāhmaṇī brāhmaṇaṇ āha: 'kuhiṇ so puriso' ti. '“Imasmiṇ ṭhāne tiṭṭhāhī” ti naṇ¹⁸ avacaṇ,¹⁹ kuhiṇ nu kho so gato' ti olovento padacetiyaṇ disvā, 'ayam assa

¹ K. om. B. °ñ hi.

² B. te.

³ C^a. mama ga°.

⁴ K. a. taṇ.

⁵ K. om.

⁶ F. sīghasīghaṇ. C^a. sīghasīghā.

⁷ K. °iyaṇ.

⁸ C^a. khubhi.

⁹ B. vadeti.

¹⁰ K. a. puriso. Bi puriso for so.

¹¹ F. om.

¹² C. C^a. °tthaṇ.

¹³ C^a. om.

¹⁴ K. pada.

¹⁵ B. pavassatu.

¹⁶ So B. K. (K. om. vātā.) Vairambhaka in Divyāv, points to rambh + vi. The Sinhalese MSS. have veramba°; from ramb + vi? F. °vāto and paharatu.

¹⁷ F. om.

¹⁸ C. om.

¹⁹ C^a. avaca.

padavalañño¹ ti āha. Brāhmaṇī salakkhaṇamantānaṃ² tiṇṇaṃ vedānaṃ³ paguṇatāya lakkhaṇamante parivattetvā padalakkhaṇaṃ upadhāretvā, 'nayaḍaṇ⁴ brāhmaṇa pañca-kāmaguṇasevino padaṇ⁵ ti vatvā imaṃ gātham āha :

'Rattassa hi ukkuṭikaṇ⁶ padaṇ bhava,
duṭṭhassa hoti sahasānupīlitaṇ,
mūlhassa hoti avakaḍḍhitaṇ padaṇ,
vivattacchadassa⁶ idaṇ idisaṇ padaṇ⁷ ti.

Atha naṃ brāhmaṇo evaṃ⁷ āha : 'bhoti tvaṃ udaka-pātiyaṃ kumbhile⁸ gehamaṃjhe ca pana⁹ core vissamante passanaṣilā, tuṇhi hohi¹⁰ ti. 'Brāhmaṇa yaṃ icchasi taṃ¹⁰ vadehi, nayaḍaṇ pañcakāmaguṇasevino padaṇ¹¹ ti.—Tato¹¹ olokento¹² Satthāraṇ disvā, 'ayaṃ so puriso¹³ ti vutte,¹³ brāhmaṇo gantvā 'Samaṇa dhītarāṇ te posāvana-tthāya dammi¹⁴ ti āha. Satthā 'dhītarā hi¹⁴ te mayhaṇ attho atthi vā natthi vā¹⁵ ti avatvā va, 'brāhmaṇa ekaṃ te kāraṇaṃ kathamī¹⁶ ti vatvā, 'kathehi samaṇā¹⁶ ti vutte, mahābhiniikkhamanaṇato paṭṭhāya yāva Ajapālānigrodhamūlā Mārena anubaddhabhāvaṇ,¹⁵ ajapālānigrodhamūle ca pana 'atīto dāni me esa visayaṇ¹⁶ ti tassa sokāturassa sokavūpasamanatthaṇ āgatāhi Māraddhīti kumāri-

¹ C. pāda°.

² C^a. sārallakkhaṇa°. B. lakkhaṇa°.

³ B. bedānaṇ.

⁴ C. C^a. na idaṇ.

⁵ K. ukka°. *The same variants in Skt.*

⁶ S. C^a. °ddassa.

⁷ B. om.

⁸ B. °laṇ. K. a. viya.

⁹ K. vasana°.

¹⁰ B. a. maṇ.

¹¹ K. S. ito c'ito ca.

¹² F., C., C^a., a. hi.

¹³ K. S. vatvā.

¹⁴ C^a. pi. K. om.

¹⁵ F. om. Aja° Mā° anu°.

¹⁶ B. visayo.

vaṇṇādivasena payojitapalobhanā¹ ācikkhitvā, 'tadā pi mayhaṇ² :

'Disvāna Taṇham Aratiṇ Ragañ ca³
nāhosi chando api methunasmiṇ,
kim ev' idam muttakarīsapunṇaṇ
pādāpi naṇ⁴ samphusituṇ na icche' ti

imaṇ gātham āha; gāthāpariyosāne brāhmaṇo ca brāhmaṇi
ca anāgāmiphale patiṭṭhahiṇsu.

Māgandiyā pi kho⁵ 'sac' assa⁶ mayā⁷ attho natthi
anattikabhāvo ca⁸ vattabbo, ayaṇ pana maṇ⁹. muttakarīsapunṇaṇ karoti, hotu, attano jātikulapadesabhogavaya-sampattiṇ¹⁰ āgamma tathārūpaṇ bhattāraṇ labhitvā samaṇ-
assa¹¹ kattabbayuttakaṇ jānissāmī¹² ti Satthari āghātaṇ bandhi. — Kiṇ pana Satthā tassā attani āghātuppattiṇ jānāti, na jānāti¹³ ti. 'Jānāti.'¹⁴ 'Jānanto kasmā gātham āha?'¹⁵ 'Itaresaṇ dvinnaṇ vasena; buddhā hi¹⁶ āghātaṇ agaṇetvā maggaphalādhigamārahānaṇ¹⁷ vasena dhammaṇ desenti yeva.'—Mātāpitara taṇ netvā Cūlamāgandiyaṇ¹⁸ paṭicchāpetvā¹⁹ pabbajitvā arahattaṇ pāpuṇiṇsu. Cūlamā-

¹ F. B. payojitaṇ pa°.

² S. a. chando nāhosīti vatvā. K. a. chando na hotīti vatvā.

³ K. B. ca Rāgaṇ. F. Ratiñ ca.

⁴ K. maṇ.

⁵ K. a. dhitā.

⁶ K. a. samaṇassa.

⁷ K. mayhaṇ.

⁸ B. om.

⁹ B. C. om.

¹⁰ After °bhoga°, K. a. °yasa°.

¹¹ C., K., B., a. Gotamassa. C°. brackets Go°. F. om.

¹² B. karissāmī.

¹³ B. no ti. C°. om.

¹⁴ B. a. yeva. K. corr. a. ti.

¹⁵ B. a. ti.

¹⁶ K. a. nāma.

¹⁷ B. agga°.

¹⁸ K. a. kaniṭṭhaṇ.

¹⁹ B. paṭicchād. K. a. Satthu santike gantvā ubho pi ca.

gandiko¹ pi cintesi : 'mama dhītā omakasattassa na anucchavikā,² ekassa rañño va anucchavikā' ti,³ tam ādāya Kosambiyaṇ⁴ gantvā sabbālaṅkārehi alaṅkaritvā 'imaṇ itthiratanāṇ devassa anucchavikaṇ' ti Udenassa rañño adāsi. So taṇ disvā va uppanabalavasineho abhisekaṇ datvā⁵ pañcasatamātugāmāṇaṇ⁶ parivāraṇ katvā aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi.⁷

Evam assa diyaḍḍhasahassanāṭakitthiparivārā tisso aggamaheṣiyo ahesuṇ.

Tasmiṇ kho pana⁸ samaye Ghositasetṭhi⁹ Kukkuṭasetṭhi Pāvāriyasetṭhīti¹⁰ Kosambiyaṇ tayo setṭhī¹¹ honti. Te upakaṭṭhāya vassūpanāyikāya pañcasatatāpase¹² Himavanta āgantvā nagare bhikkhāya carante disvā pasīditvā nisīdāpetvā¹³ bhojetvā paṭiññaṇ gaheṭvā¹⁴ cattāro māse attano santike vāsetvā¹⁵ puna vassūratte āgamanatthāya paṭijānāpetvā uyyojesuṇ ; tāpasā pi tato paṭṭhāya aṭṭha māse Himavante vasitvā cattāro māse tesu santike vasanti.¹⁶ Te aparabhāge Himavanta āgacchantā araṇṇāyatane ekaṇ mahānigrodhaṇ disvā tassa mūle nisīdiṇsu. Tesu jeṭṭhaka-tāpaso cintesi : 'imasmiṇ rukkhe addhivatthā devatā na oramattikā¹⁷ bhavissati, mahesakken'¹⁸ ettha devarājena

¹ B. K. °iyo.

² K. nānu°.

³ C^a. om. ek° ra° va anu°.

⁴ F. B. Kosambiṇ.

⁵ B. katvā.

⁶ B. °gāmaṇ. K. gāmam assā.

⁷ B. S. a. idaṇ Māgandiyāvatthu. K. a. idaṇ Māgandiyāvatthu.

⁸ B. om.

⁹ B. Ghosaka°.

¹⁰ K. Pāvārika°.

¹¹ K. B. setṭhino.

¹² F. K. °sate tāp°. C^a. satā tāp°.

¹³ C^a. °tvāna

¹⁴ K. a. te.

¹⁵ F., K., B, S. vasāpetvā. C^a. vasitvā.

¹⁶ B. vasiṇsu.

¹⁷ F. oramatthintikā. C^a. °akā.

¹⁸ K. °ena v' ettha.

bhavittabbaṇ;¹ sādhu vat'² assa sac' āyaṇ isigaṇassa pāniyaṇ dadeyyā' ti; so pāniyaṇ adāsi. Tāpaso nahāno-dakaṇ cintesi; tam pi adāsi. Tato bhojanaṇ cintesi; tam pi adāsi. Ath' assa etad ahosi: 'ayaṇ devarājā³ amhehi cintitacintitam⁴ sabbaṇ deti, aho vata naṇ passeyyāmā' ti. So rukkhakkhandhaṇ padāletvā attānaṇ dassesi. Atha naṇ 'devarāja⁵ mahatī te sampatti, kim nu kho katvā ayaṇ⁶ laddhā' ti pucchisū. 'Mā pucchatha ayyā' ti. 'Ācikkha devarājā' ti.' So attanā⁷ katakammasa parittattā⁸ lajjamāno kathetuṇ na visahatī,⁹ punappuna nippīliyamāno pana, 'tena hi suṇāthā' ti vatvā kathesi.

So kir' eko¹⁰ duggatamanusso hutvā bhatīṇ pariyesanto Anāthapiṇḍikassa santike bhatikammaṇ labhitvā taṇ nissāya jīvitaṇ kappesi. Ath' ekasmiṇ uposathadivase sampatte Anāthapiṇḍiko vihārato āgantvā pucchi: 'tassa bhatikassa ajja uposathadivasabhāvo kenaci kathito' ti. 'Na kathito sāmī' ti. 'Tena hi 'ssa sūyamāsaṇ pacathā' ti. Ath' assa patthodanaṇ paciṇsu. So divasaṇ araṇṇe kammaṇ katvā sāyaṇ āgantvā¹¹ bhatte vaḍḍhetvā dinne 'chāto 'smī'¹² ti sahasā¹³ abhuñjitvā va, 'aṇṇesu divasesu imasmiṇ gehe "bhattaṇ detha, sūpaṇ detha, vyañjanaṇ dethā" ti mahākolāhalaṇ hoti, ajja sabbe nisaddā nipajjisū, mayham ev'¹⁴ ekassāhāraṇ vaḍḍhayisū, kiṇ nu kho etaṇ' ti cintetvā pucchi: 'avasesū bhuñjisū' ti. 'Na bhuñjisū' ti. 'Kiṇ-kāraṇā'¹⁵ ti.¹⁶ 'Imasmiṇ gehe uposathadivasesu¹⁷ sāya-

¹ K. a. taṇ.

³ C^a. a. so.

⁵ F. C^a. °rājā.

⁷ K. B. °no.

⁹ C. visayhati. K. a. tehi.

¹¹ F. gantvā.

¹³ K. a. va.

¹⁴ C. C^a. om. B. eva.

¹⁵ K. B. a. tātā.

¹⁷ B. °divase.

² B. vata.

⁴ K. cintitaṇ.

⁶ B. a. te.

⁸ K. B. parittakattā.

¹⁰ K. kira eko.

¹² B. 'mhī.

¹⁶ K. a. te.

māsaṃ na bhuñjanti,¹ sabbe uposathikā² honti, antamaso thanapāyino pi dārake mukhaṃ vikkhāletvā³ catumadhuraṃ mukhe pakkhipāpetvā⁴ mahāseṭṭhī uposathike kāreti,⁵ gandhatele dīpe jalante,⁶ khuddakamahallakā⁷ sayanagatā⁸ dvattiṃsākāraṃ sajjhāyanti, tuyhaṃ pana uposathadivasabhāvaṃ kathetuṃ satīṃ na karimha⁹ tasmā tav'eva bhattaṃ pakkaṃ bhuñjassu naṃ' ti. 'Sace idāni uposathikena¹⁰ bhavituṃ vaṭṭati, aham pi bhaveyyaṃ' ti.¹¹ 'Idaṃ seṭṭhī jānāti' ti. 'Tena hi naṃ¹² pucchathā' ti. Te gantvā seṭṭhiṃ pucchisṃsu, so evaṃ āha: 'idāni abhuñjitvā¹³ mukhaṃ vikkhāletvā uposathaṅgāni adhiṭṭhahanto upaḍḍhūposathakammaṃ¹⁴ labhissati' ti. Itaro taṃ sutvā tathā akāsi. Tassa sakaladivaasaṃ kaṃmaṃ katvā chātassa sarīre vātā kuppiṃsu,¹⁵ so¹⁶ yottaṃ bandhitvā yottakoṭiyaṃ gahetvā¹⁷ parivattati.¹⁸ Seṭṭhī taṃ pavattiṃ sutvā ukkāhi dhāriyamānāhi catumadhuraṃ gālāpetvā tassa santikaṃ gantvā,¹⁹ 'kiṃ tātā' ti pucchi. 'Sāmi vātā me kupitā' ti. 'Tena hi utṭhāy' idaṃ²⁰ bhesajjaṃ khādāhi' ti. 'Tumhe pi²¹ khādittha²² sāmi' ti. 'Amhākaṃ aphāsukaṃ natthi, tvaṃ khādāhi' ti. 'Sāmi uposathakammaṃ

¹ C^a. bhuñjissu. K. paccanti.

² K. a. va.

³ K. S. °āpetvā.

⁴ C^a. pakkhipetvā.

⁵ K. kāresi.

⁶ B. gandhateladīpe jalante. K. gandhateladīpā jalante.
F. dīpenti for dīpe jal°.

⁷ F., B., K. °llakadārakā.

⁸ F. sayaṃ gatā.

⁹ C. C^a. ak°

¹⁰ C. C^a. °ike.

¹¹ K. a. āha.

¹² C. na. F. om.

¹³ C^a. bhuñj°.

¹⁴ B. upaḍḍhaṃ up°.

¹⁵ F. kujjh.

¹⁶ F. om.

¹⁷ K. a. yottena udaraṃ.

¹⁸ F. °ttatīti. C^a. °ttetvā ti.

¹⁹ K. B. āg°.

²⁰ K. °ya i°.

²¹ K. C^a. hi.

²² K. khāditāṃ. B. khādatha.

karonto sakalaṃ kātuṃ nāsakkhiṃ, upaddhakaṃ¹ pi me vikaḷaṃ² mā ahoṣi³ ti na icchi. 'Mā evaṃ kari tātā' ti⁴ vuccamāno pi anicchitvā aruṇe utthahante milāta-mālā⁵ viya kālaṃ katvā tasmiṃ nigrodharukkhe nibbatti. Tasmā imam atthaṃ kathetvā⁶ 'setthi⁷ Buddhamāmakō dhammamāmakō saṅghamāmakō; taṃ nissāya katassa upaḍḍhūposathakammassa nissandena⁸ esā⁹ sampatti mayā laddhā' ti āha. 'Buddho' ti vacanaṃ sutvā va pañcasatā tāpasā utthāya¹⁰ devatāya añjaliṃ paggayha '“Buddho” ti vadehi¹¹ ti. '“Buddho” ti vadāmi¹² ti tikkhattuṃ paṭijānāpetvā, 'ghoso pi kho eso dullabho lokasmiṃ' ti udānaṃ udānetvā, 'devate anekesu kappasatasahassesu assutapubbaṃ saddaṃ tayā¹³ suṇāpit' amhā' ti āhaṃsu. Ath' antevāsino¹⁴ ācariyam etad avocuṃ: 'tena hi Satthu santikaṃ gacchāmā' ti. 'Tātā tayo setthino amhakaṃ bahūpakārā, sve tesāṃ nivesane bhikkhaṃ gaṇhitvā tesam pi ācikkhitvā gamissāma, adhivāsetha¹⁵ tātā' ti; te¹⁶ adhivāsayiṃsu. Punadivase setthino yūgubhattaṃ sampādetvā āsanāni paññāpetvā, 'ajja no ayyānaṃ āgamanadivaso' ti ñatvā paccugga-maṇaṃ katvā¹⁷ ādāya nivesanaṃ gantvā nisīdāpetvā bhikkhaṃ adaṃsu. Te katabhattakiccā 'mahāsetthino mayaṃ gamissāmā' ti vadiṃsu. 'Na nu bhante tumhehi

¹ K. upaḍḍhūposathakammaṃ, and om. pi.

² S. C^a. vikāḷaṃ.

³ K. māhoṣi.

⁴ C^a. Karitthā ti.

⁵ B. °mūnā.

⁶ F., K., B. a. so.

⁷ K. a. pi.

⁸ K. °n'eva.

⁹ C., C^a., K. sā.

¹⁰ K. vu°.

¹¹ K. B. vadesi.

¹² F. B. vademi. B. also rep. Buddho ti vadesi and Buddho ti vademi.

¹³ B. a. no.

¹⁴ C^a. om. ath' ant°. B. K. atha. K. °sikā.

¹⁵ °ssāmā ti adhivāseti.

¹⁶ C. C^a. tena.

¹⁷ K. a. te.

cattāro vassike māsē ambhākaṃ gahitā va paṭiññā,¹ idāni kuhiṃ gacchathā' ti. ' Loke kira Buddho uppanno dhammo uppanno saṅgho uppanno, tasmā Satthu² santikaṃ gamis-sāmā' ti. ' Kiṃ pana tassa Satthu³ santikaṃ tumhākaṃ ñeva gantuṃ vaṭṭatī' ti. ' Aññesam pi avāritaṃ āvuso' ti. ' Tena hi bhante āgametha, mayam pi parivacchay⁴ katvā āgacchāmā'⁵ ti. ' Tumhesu parivacchay⁶ karontesu ambhākaṃ papañco hoti, mayaṃ purato gacchāma tumhe āgaccheyyāthā'⁷ ti vatvā, te puretarāṃ gantvā Sammāsam-buddhaṃ disvā abhiṭṭhavitvā vanditvā ekamantaṃ nisī-diysu. Atha nesāṃ Satthā anupubbikathaṃ⁸ kathetvā dhammaṃ desesi, desanāpariyosāne sabbe pi⁹ saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā pabbajjaṃ yācitvā, ' etha¹⁰ bhikkhavo' ti vacanasamanantaraṃ¹¹ iddhimaya-patta-cīvaradharā ehibhikkhū¹² ahesuṃ. Te pi kho tayo seṭṭhī¹³ pañcahi pañcahi sakata-satehi vatthacchādanasaṃpi-madhupphāṇitādini dānūpakaraṇāni ādaya Sāvathhiy¹⁴ patvā,¹⁵ Satthāraṃ vanditvā dhammakathaṃ sutvā kathū-pariyosāne¹⁶ sotṭāpatti-phale paṭiṭṭhahiṃsu.¹⁷ Addhamāsa-mattaṃ¹⁸ dānaṃ dadamānā Satthu santike vasitvā Kosambi-gamanatthāya Satthāraṃ yācitvā, Satthārā¹⁹ paṭiññāṃ dadan-

¹ C^a. °ññāya. B. gahitapaṭiññā.

² C^a. tassa.

³ B. Satthuno.

⁴ B. gamanaparisajjan.

⁵ K. B. ga°.

⁶ B. parisajjan. ⁶ F. a. va.

⁷ K. pacchato ga°. S. pacchāg°.

⁸ S. ānu°.

⁹ F. ehi.

¹⁰ K. vassasatikatherā viya.

¹¹ B. seṭṭhino.

¹² K. a. Jetavanaṃ pavisitvā.

¹³ F., K., B. paṭiṭṭhāya.

¹⁴ B. a. pi.

⁹ K. om.

¹¹ K. a. eva.

¹⁴ F. °iyaṃ.

¹⁶ K. gāthā°.

¹⁹ B. a. ca.

tena¹ 'suññāgāre kho² Tathāgatā abhīramanti' ti vutte, 'aññātaṇ bhante amhehi pahitasāsanenāgantū³ vaṭṭati' ti vatvā Kosambiyaṇ⁴ gantvā Ghositasetthi⁵ Ghositārāmaṇ Kukkūtaseththi Kukkūtarāmaṇ Pāvāriyasetthi⁶ Pāvāriyākārāmaṇ ti tayo mahāvihāre kārapetvā⁷ Satthu āgamana-tthāya sāsanaṇ pahīṇisu. Satthā tesāṇ sāsanaṇ sutvā tattha agamāsi, te paccuggantvā Satthāraṇ viharāṇ⁸ pavesetvā⁹ varena varena¹⁰ paṭijagganti. Satthā devasikaṇ ekekasmiṇ viharē vasati, yassa viharē vuttho hoti, tass'eva gharadvāre piṇḍāya carati. Tesāṇ pana tiṇṇaṇ setthinaṇ upatthāko Sumano nāma mālākāro ahosi. So te setthino evam āha: 'ahaṇ tumhākaṇ dīgharattaṇ upakārako Satthāraṇ bhojetukāmo'mhi, mayhaṇ pi ekadivasāṇ Satthāraṇ dethā' ti. 'Tena hi sve¹¹ bhojehi'¹² ti. 'Sādhu sāmī' ti so Satthāraṇ nimantetvā¹³ sakkāraṇ paṭiyādesi.

Tadā rājā Sāmāvatiyā devasikaṇ pupphamūle¹⁴ atṭha kahāpaṇe deti. Tassā Khujjuttarā nāma dāsī Sumana-mālākārassa santikaṇ gantvā nibaddhaṇ pupphāni gaṇhāti. Atha naṇ tasmiṇ divase āgataṇ mālākāro āha: 'mayā Satthā nimantito, ajja pupphehi Satthāraṇ pūjessāmi,¹⁵ tiṭṭha tāva tvaṇ parivesanāya¹⁶ sahāyikā hutvā dhammaṇ sutvā avasesāni pupphāni gaṇetvā gamissasī'

¹ F. dadanto; *corr.* tā.

² C^a. a. pana. K. B. a. gahapatiyo.

³ K. °ena gantū. B. °ena āg°.

⁴ F., K., B. °iṇ.

⁵ B. Ghosaka°, *but* Ghositār°.

⁶ C^a. a. Pāvārikasetthi.

⁷ K. B. kāretvā.

⁸ viharē.

⁹ K. a. cātuddisassa Buddhapamukhassa bhikkhusaṅghassa demī ti tikkhattuṇ niyyādetvā.

¹⁰ K. a. taṇ.

¹¹ K. a. bhāṇe.

¹² C. C^a. bhojesī.

¹³ C. C^a. itvā.

¹⁴ B. °mūlaṇ.

¹⁵ B. °issāmi.

¹⁶ C. C^a. pariye°.

ti. Sā¹ 'sādhū' ti adhivāsesi. Sumano Buddhapamukhaṇ
bhikkhusaṅghaṇ parivisitvā anumodanakaraṇatthāya²
pattaṇ gahesi,³ Satthā anumodanadhammadesanaṇ
ārabhi. Khujjuttarā⁴ Satthu dhammakathaṇ suṇanti
yeva sotāpattiphale patitṭhahi. Sā aññesu divasesu
cattāro kahāpaṇe attano⁵ gahetvā catūhi pupphāni gahetvā
gacchati; taṇ divasaṇ atṭhahi pupphāni gahetvā gatā.
Atha naṇ Sāmāvatī āha: 'kiṇ nu kho amma ajja amhākaṇ
raññā diguṇaṇ⁶ pupphamūlaṇ dinnāṇ' ti. 'No' ayye' ti.
'Atha kasmā bahūni pupphāni' ti. 'Aññesu divasesu
ahaṇ cattāro kahāpaṇe⁸ gahetvā catūhi pupphāni āharāmi'
ti. 'Ajja kasmā na gaṇhī'⁹ ti. 'Sammāsambuddhassa
dhammakathaṇ sutvā dhammassa adhigatattā' ti. Atha
naṇ 'are¹⁰ dutṭhadāsi ettakaṇ kālaṇ tayā gahitakahāpaṇe¹¹
me¹² dehī' ti atajjetvā, 'amma tayā pītaṇ¹³ amataṇ, amhehi
pi pāyehī' ti vatvā, 'tena hi maṇ nahāpehi' ti vutte,
soḷasehi¹⁴ gandhodakaghaṭehi¹⁵ nahāpetvā, dve maṭṭha-
sātake dāpesi.¹⁶ Ekaṇ nivāsetvā¹⁷ ekaṇ ekaṇsaṇ
pārūpitvā¹⁸ āsanaṇ paññāpetvā ekaṇ vijaniṇ āharāpetvā
āsane nisiditvā vicittavijaniṇ¹⁹ ādāya pañca mātugāma-
satāni āmantetvā²⁰ Satthārā desitaniyāmen' eva dhammaṇ
desesi. Tassā dhammakathaṇ sutvā tā sabbāpi sotāpatti-
phale patitṭhahiṇsu. Tā sabbāpi Khujjuttaraṇ vanditvā,

¹ F. sādhu.² K. °tvānu°. C°. °naṇ kar°.³ K. B. aggahesi.⁴ K. a. pi.⁵ C. C°. attanā.⁶ K. dvi°.⁷ K. a. dinnāṇ.⁸ K. a. attano.⁹ K. gaṇhasi.¹⁰ B. hare.¹¹ K. gahitagahita°.¹² F. mama.¹³ B. pivitaṇ.¹⁴ B. S. °ahi.¹⁵ F. soḷasaga°.¹⁶ K. a. sā.¹⁷ K. C°. saṇṇi°.¹⁸ B. ekaṇ pārūpetvā. C. C°. om. ekaṇ.¹⁹ K. vicitra°. F. citra°.²⁰ K. a. tāsāṇ.

'amma ajja¹ paṭṭhāya tvaṇ kiliṭṭhakammaṇ mā kari, amhā-
kay mātiṭṭhāne² ca ācariyaṭṭhāne ca³ ṭhatvā Satthu santikaṇ
gantvā⁴ desitaṇ desitaṇ⁵ dhammaṇ sutvā⁶ amhākaṇ kathehi'
ti vadiṇsu. Sā tathā karonti aparabhāge tipitakadharā
jātā. Atha naṇ Satthā 'etadaggaṇ bhikkhave mama
sāvikaṇaṇ upāsikaṇaṇ bahussutānaṇ⁷ dhammakathikaṇaṇ
yadidaṇ Khujjuttarā' ti etadagge ṭhapesi. Tāpi kho
pañcasatā itthiyo taṇ evam āhaṇsu: 'amma Satthāraṇ
passitukām' amha,⁸ taṇ no⁹ dassehi, gandhamālādihi naṇ
pūjessāmā' ti. 'Ayye rājakulaṇ nāma bhāriyaṇ, tumhe
gahetvā bahi gantuṇ na sakkā' ti. 'Amma mā no¹⁰ nāsehi,
dasseh'¹¹ eva amhākaṇ Satthāraṇ' ti. 'Tena hi tumhākaṇ
vasanagabbhānaṇ¹² bhittisu yattakena oloketuṇ sakkā
hoti¹³ tattakaṇ chiddaṇ katvā gandhamālaṇ¹⁴ āharāpetva
Satthāraṇ tiṇṇaṇ seṭṭhinaṇ gharadvāraṇ gacchantaṇ¹⁵ tesu
tesu ṭhānesu ṭhatvā oloketha c'eva hatthe ca¹⁶ pasāretvā
vandatha c'eva pūjethā'¹⁷ ti. Tā tathā katvā Satthāraṇ
gacchantaṇ c'eva¹⁸ āgacchantaṇ ca¹⁹ olovento²⁰ vandiṇsu
c'eva pūjesuṇ ca. Ath' ekadivasaṇ Māgandiyā attano
pāsādata lato nikkhamitvā caṇkamamānā tāsāṇ²¹ vasana-
ṭṭhānaṇ gantvā gabbhe²² chiddaṇ disvā, 'idaṇ kiṇ' ti
pucchitvā, tāhi tassā²³ Satthari baddhāghātaṇ²⁴ ajānantīhi

¹ K. B. ajjato.

² B. K. mātu°.

³ C. C°. om. ca āc° ca.

⁴ K. B. a. Satthārā.

⁵ K. B. om.

⁶ K. supitvā.

⁷ K. om. Aṅg. I. 26.

⁸ K. °kāmāmhā. B. daṭṭhukāmāmhā.

⁹ B. om.

¹⁰ B. no mā.

¹¹ B. dassetha.

¹² F. K. vasanavasanaga°.

¹³ K. om.

¹⁴ C. C°. °lanaṇ.

¹⁵ K. a. tumhe.

¹⁶ K. om.

¹⁷ B. C°. °tha cā.

¹⁸ K. gacchantañ ca.

¹⁹ C°. om. āg° ca.

²⁰ B. °etvā.

²¹ C. C°. rep.

²² K. B. gabbhesu.

²³ C°. om.

²⁴ B. āghātaṇ baddhabhāvaṇ.

'Satthā imaṃ nagaṃ āgato,¹ mayaṃ ettha t̥atvā Satthāraṃ passāma² c'eva pūjemā'³ ti vutte, 'āgato nāma imaṃ nagaṃ samaṇo Gotamo, idāni 'ssa kattaḃbaṃ jānissāmi; imā pi tassa upat̥ṭhāyikā, imāsam pi kattaḃbaṃ jānissāmi' ti cintetvā⁴ rañño ārocesi: 'mahārāja Sāmāvatimissikānaṃ⁵ bahiddhā patthanā atthi, katipāhen' eva te jīvitaṃ harissanti'⁶ ti. Rājā 'na tā evarūpaṃ karissanti' ti na saddahi⁷ yeva, puna⁸ vutte pi na saddahi yeva. Atha naṃ⁹ tikkhattuṃ vutte pi asaddahantaṃ, 'sace me na saddahi tāsāṃ vasaṇat̥ṭhānaṃ gantvā upadhārehi mahārājā' ti āha. Rājā gantvā¹⁰ gabbhesu chiddaṃ disvā, 'idaṃ kiṃ' ti pucchitvā, tasmiṃ atthe ārocite tāsāṃ¹¹ akujjhितvā kiñci avatvā va chiddāni¹² pidahāpetvā sabba-gabbhesu uddhacchiddakavātapānāni kāresi;¹³ uddhacchiddakavātapānāni kira tasmiṃ kāle uppannāni. Māgandiyā tāsāṃ kiñci kātuṃ asakkuṇitvā, 'samaṇassa Gotamassa va¹⁴ kattaḃbaṃ karissāmi' ti nāgarānaṃ lañcaṃ datvā 'samaṇaṃ Gotamaṃ antonagaraṃ pavisitvā¹⁵ carantaṃ¹⁶ dāsakammakapuriṣehi¹⁷ saddhiṃ akkositvā¹⁸ paribhāsetva¹⁹ palāpethā' ti. Micchāditt̥hikā tīsu ratanesu appasannā antonagaraṃ pavit̥ṭhaṃ Satthāraṃ anubandhitvā 'coro

¹ F. gato.² K. vandāma.³ K. °ma cā.⁴ K. B. a. gantvā.⁵ B. missak°.⁶ C. na bhavissanti. C°. bhavissati, *with* na before te. K. pahar°. B. māriṣanti.⁷ K. saddahati *bis*.⁸ B. punappunaṃ.⁹ B. a. evaṃ.¹⁰ C°. om.¹¹ F. C°. a. akuppitvā.¹² K. om.¹³ F. om. u° kāresi.¹⁴ K. C°. °ss' eva.¹⁵ C. C°. pavisanto.¹⁶ B. vic°.¹⁷ F. °karehi porisehi. K. °porisehi.¹⁸ B. °etvā.¹⁹ F. S. °itvā.

'si, bālo 'si, mūlho 'si, oṭṭho 'si, goṇo 'si, gadrabho¹ 'si, nerayiko 'si, tiracchānagato 'si, natthi tuyhaṇ sugati, duggati yeva tuyhaṇ pātikañkhā' ti dasahi² akkosa-vatthūhi akkosanti paribhāsanti. Taṇ sutvā āyasmā Ānando Satthāram etad avoca: 'bhante ime nāgarā amhe akkosanti paribhāsanti, ito aññattha gacchāmā' ti. 'Kuhij³ Ānandā' ti. 'Aññaṇ nagaraṇ bhante' ti. 'Tattha manussesu akkosantesu⁴ puna kattha gamissāma Ānandā' ti. 'Tato pi aññaṇ nagaraṇ bhante' ti. 'Tattha manussesu akkosantesu kuhij gamissāmā'⁵ ti. 'Tato pi aññaṇ nagaraṇ bhante' ti. 'Ānanda na evaṇ kātuṇ vaṭṭati; yattha adhikaraṇaṇ uppannaṇ tatth' eva⁶ tasmiṇ vūpasante⁷ aññattha gantuṇ vaṭṭati, ke pana te Ānanda akkosanti' ti. 'Bhante dāsakammakare upādāya sabbe akkosanti' ti. 'Ahaṇ Ānanda saṅgāmaṇ otiṇṇahatthi-sadiso,⁸ saṅgāmaṇ otiṇṇahatthino⁹ catūhi disāhi āgate sare sahituṇ bhāro¹⁰ tath' eva bahūhi dussilehi kathita-kathānaṇ¹¹ sahanaṇ nāma mayhaṇ bhāro' ti vatvā attano va¹² attānaṇ ārabbha dhammaṇ desento imā Nāgavagge tisso gāthā¹³ abhāsi:

320. 'Ahaṇ nāgo va saṅgāme cāpāto patitaṇ saraṇ
ativākyaṇ¹⁴ titikkhissaṇ, dussilo hi bahujjano.¹⁵

¹ C. gaddrabho.

² B. dasa°.

³ B. a. gacchasi.

⁴ C. C^a. manusse akkosante. *So infra*.

⁵ C. C^a. °ssāmī.

⁶ K. a. vupasame ti.

⁷ F. °samante.

⁸ F. om. saṅg° ot°.

⁹ B. a. hi.

¹⁰ B. a. ti.

¹¹ F., B., S., a. sahanaṇ.

¹² F., S., K., B. om. attano va.

¹³ K. gāthāyo.

¹⁴ C. C^a. °vakkhyaṇ.

¹⁵ K. bahujjano.

cūlūpatthākaṇ paṇiṇi : ‘gaccha tāta mama cūlapitu santi-
kaṇ’ ti. So gantvā tena dinne attha sajjivakukkūṭe
ānetvā, ‘deva purohitena paṇṇākāro pahito’ ti āha. Rājā
‘bhaddako vata no uttaribhaṇṇo uppanno, ko nu kho
paceyyā’ ti āha. Māgandikā ‘mahārāja Sāmāvatī-
pamukhā pañcasatā itthiyo nikkammā¹ vicaranti, tesaṇ
pesehi, tā² pacitvā āharissanti’ ti āha. Rājā ‘gaccha tesaṇ
datvā aññassa kira hatthe adatvā sayam eva māretvā
pacantū’³ ti pesesi. Cūlūpatthāko⁴ ‘sādhu devā’ ti
gantvā tathā vatvā, tāhi ‘mayaṇ paṇātipātaṇ na karomā’⁵
ti paṭikkhitto āgantvā tam atthaṇ rañño ārocesi. Māgan-
dikā⁶ ‘diṭṭhante’⁷ mahārāja idāni tesaṇ paṇātipātassa
karaṇaṇ vā akaraṇaṇ vā jānissasi,⁸ “samaṇassa Gotamassa
pacitvā pesetū”⁹ ti vadehi devā’ ti āha. Rājā tathā
vatvā pesesi, itaro te gahetvā gacchanto viya hutvā gantvā
te kukkūṭe purohitassa¹⁰ datvā matakukkūṭe¹¹ tesaṇ santi-
kaṇ netvā, ‘ime kira kukkūṭe pacitvā Satthu santikaṇ
paṇiṇathā’ ti. ‘Āhara sāmī,¹² idaṇ¹³ nāma amhākaṇ
kiocaṇ’ ti paccugantvā gaṇhinsu. So rañño santikaṇ
gantvā, ‘kiṇ tātā’ ti puṭṭho, “samaṇassa Gotamassa
pacitvā, pesethā”¹⁴ ti vuttamatte yeva paṭimaggāṇ āgantvā
gaṇhinsū’ ti ācikkhi. Māgandiyā ‘passa’¹⁵ mahārāja, na
tā tumhādisānaṇ karonti, “bahiddhā patthanā tesaṇ atthi”
ti vutte, ‘na saddahasi’¹⁶ ti āha.¹⁷ Rājā taṇ¹⁸ sutvā pi

¹ B. nikammikā.

² F. °atū.

³ K. karissāmā.

⁷ B. vo for te.

⁹ K. pesentū.

¹¹ K. a. gahetvā sā.

¹² B. tā sāmī āhara. K. āha tā, etc. F. āha, om. āhara
sāmī.

¹³ C. sām’ idaṇ. F. midāṇ. K. iman.

¹⁴ K., B., om. pa° pe°.

¹⁶ F. saddaha ; corr. ? °hīti.

¹⁸ C. ṇaṇ.

² C. tāni.

⁴ F. cūla-up°.

⁶ B. K. °iyā.

⁸ C. °ati.

¹⁰ C. C. poro°.

¹⁵ K. passatha.

¹⁷ F. om.

adhivāsetvā tuṇhī yeva¹ ahosi. Māgandiyā 'kiṇ nu kho karissāmi' ti cintesi.²

Tadā pana rājā Sāmāvatīyā Vāsuladattāya Māgandiyāya³ cā' ti tissannam pi etāsaṇ etāsaṇ⁴ pāsādātale vārena vārena sattāhaṇ⁵ vītināmeti. Atha naṇ 'sve vā pare⁶ vā Sāmāvatīyā pāsādātalaṇ gamissatī' ti ṇatvā Māgandiyā cūlapitu sāsanaṇ pahīni: 'agadena kira' dāthā dhovitvā ekaṇ sappan pesetū' ti. So tathā katvā pesesi. Rājā attano gamanaṭṭhānaṇ haṭṭhikantavīṇaṇ⁸ ādāya yeva gacchati. Tassā pokkhare ekaṇ chiddaṇ atthi; Māgandiyā tena chiddena sappan pavesetvā chiddaṇ mālāguḷena⁹ thakesi; sappo dvīhatīhaṇ antovīṇāyam eva ahosi. Māgandiyā rañño gamana-divase 'ajja katarissā pāsādaṇ¹⁰ gamissasi devā' ti pucchitvā, 'Sāmāvatīyā' ti vutte, 'ajja mayā¹¹ amanāpo supino diṭṭho, na sakkā tattha gantaṇ devā' ti.¹² 'Gacchām' evā' ti. Sā yāvatatiyaṇ vāretvā, 'evaṇ sante aham pi tumhehi saddhiṇ gamissāmi'¹³ ti vatvā, nivattiyamānā pi anivattitvā, 'na jānāmi kiṇ bhavissati devā' ti rañña¹⁴ saddhiṇ yeva agamāsi. Rājā Sāmāvatimissakāhi¹⁵ dinnāni vatthapupphagandhābharāṇāni dhāretvā subhojanaṇ bhuñjitvā vīṇaṇ ussīsake ṭhapetvā sayane nipaṇji. Māgandiyā aparāparaṇ vicarantī viya hutvā vīṇachiddato pupphagūḷaṇ apanesi, sappo dvīhatīhaṇ nirāhāro tena chiddena nikkhamitvā passasanto¹⁶ phaṇaṇ katvā sayanapitṭhe

¹ F. om.

² K. a. Māgandiyā-āghāta-kaṇḍaṇ.

³ C. C^a. °dattā and °diyā. K. ca after each name.

⁴ F. K. om.

⁵ K. rep.

⁶ K. B. parasuve.

⁷ K. a. me attho.

⁸ C., C^a, a. ca.

⁹ F. °kulena.

¹⁰ C^a. katarassa pāsādassa. B. katarass' itthiyā pā°.

¹¹ K. a. mahārāja.

¹² K. a. rājā.

¹³ B. a. devā.

¹⁴ F., C., C^a. rañño.

¹⁵ F. °kādihi.

¹⁶ K. ass°.

nipajji. Māgandiyā taṇṇ disvā ‘haṇḍi¹ deva sappo’ ti mahāsaddaṇ katvā rājānaṇ ca tāva² akkosanti, ‘ayaṇ dandharājā³ alakkhiko mayhaṇ vacanaṇ na suṇoti,⁴ imā pi nissirikā dubbinitā kiṇ nāma rañño santikā na labhanti,⁵ tumhe imasmiṇ mate yeva sukhaṇ jīvissatha, jīvante dukkhaṇ jīvatha;⁶ “ajja mayā pāpasupino ditṭho, Sāmāvatīyā pāsādaṇ gantaṇ na vaṭṭati” ti viravantiyā⁷ pi me⁸ tayā saddo na suto devā’ ti āha. Rājā sappāṇ disvā maraṇabhayaṭajjito ‘evarūpam pi nāma imā karissanti,⁹ aho, pāpā, ahaṇ¹⁰ imāsam pāpabhāvaṇ ācikkhantiyā pi imissā¹¹ vacanaṇ na saddahiṇ; paṭhamāṇ attano gabbhesu chiddāni katvā¹² nisinnā, puna mayā pesite kukkuṭe paṭipahiṇsu,¹³ ajja sayane sappāṇ vissajjajjinsū’¹⁴ ti kodhena sampajjalito viya¹⁵ ahosi. Sāmāvatī¹⁶ pañcannaṇ itthi-satānaṇ ovādaṇ adāsi: ‘ammā¹⁷ amhākaṇ aññaṇ paṭisaraṇaṇ natthi, narinde ca deviyā ca attani ca samasamam¹⁸ eva cittaṇ¹⁹ pavattetha,²⁰ mā kassaci kopāṇ karitthā’ ti. Rājā sahaṣsatthāmaṇ²¹ siṅgadhanuṇ ādāya jiyaṇ poṭhetvā visapītasaraṇ sannahitvā²² Sāmāvatīy dhure katvā,

¹ F. āhaṇḍi. C. C^a. ahanti. K. kiṇ. B. āha dhī dhī. S. aha dhī. See *Pischel Gr. Pr.* § 275.

² B. tāsaṇ ca. K. tāyo ca.

³ B. andhabālarājā.

⁴ F., B., S. suṇāti.

⁵ K. a. kiṇ.

⁶ K. jīvissatha.

⁷ B. vārentiyā.

⁸ B. a. vacanaṇ.

⁹ C. C^a. °ntīti.

¹⁰ K. pāpo ‘haṇ.

¹¹ C. C^a. imassa.

¹² C. C^a. °kkhamiṇsu.

¹³ F. C^a. pahi°.

¹⁴ B. visajjajjinsū.

¹⁵ F. om.

¹⁶ F., C^a, K., a. pi.

¹⁷ C. C^a. om.

¹⁸ K. B. samam.

¹⁹ F. mettaṇ.

²⁰ C^a. patthetha.

²¹ F. K. °tthāma°.

²² F., K., B., S. sannayh°.

sabbā tā paṭipāṭiyā t̐hapāpetvā, Sāmāvatīyā ure saraṇaṇ vīssajjesi. So tassā¹ mettānubhāvena paṭinivattitvā āgata-maggābhimukho va hutvā rañño hadayaṇ pavisaṇto viya aṭṭhāsi. Rājā cintesi: 'mayā khitto saro silam pi vini-vijjhivā² gacchati, ākāse paṭihananaṇ³ natthi, atha ca⁴ pan' esa nivattitvā mamābhimukho⁵ jāto⁶: ayaṇ hi nāma⁷ niccitto nijjīvo saro pi etissā guṇaṇ jāni,⁸ ahaṇ manussabhūto pi na jānāmi' ti so dhaṇaṇ chaḍḍetvā añjalinṇaṇ paggayha Sāmāvatīyā pādamaṇḍale ukkuṭikaṇaṇ nīsi-ditvā imaṇ gātham āha:

'Sammuyhāmi pamuyhāmi sabbā muyhanti me disā,
Sāmāvatī maṇaṇ t̐yassu, tvaṇ ca me saraṇaṇ bhavā' ti.

Sā tassa vacanaṇ sutvā, 'sādhu deva maṇaṇ saraṇaṇ gacchā' ti avatvā 'yaṇ ahaṇ⁹ mahārāja saraṇaṇ gatā tam eva tvam pi saraṇaṇ¹⁰ gacchā'¹¹ ti,

Idaṇ vatvā Sāmāvatī Sammāsambuddhasāvika¹²
'mā maṇ¹³ tvaṇ saraṇaṇ gaccha; yam ahaṇ¹⁴
saraṇaṇ gatā,
esa Buddhho mahārāja, esa Buddhho anuttaro;
saraṇaṇ gaccha taṇaṇ Buddhaṇ¹⁵ tvaṇ ca me
saraṇaṇ bhavā' ti,

¹ B. saro.

² F. nibbijjhivā. K. vijjh°.

³ K. paṭihanaṇ^o and a. pi.

⁴ K. om.

⁵ K. B. mama hadayābhi°.

⁶ B. a. ti saṇviggamānacitto.

⁷ F. niccitto. B. nisatto. K. a. nissatto.

⁸ K., B., S. jānāti.

⁹ C°. mayhaṇ for yam ahaṇ.

¹⁰ K. B. om.

¹¹ K. B. gacchāhi.

¹² F. idaṇ vatvā Sāmāvatī sammāsambuddhā vikāmā
(as prose).

¹³ F. corr. imaṇ.

¹⁴ C. C°. gacchāma mayhaṇ.

¹⁵ F. sa° tvaṇ Buddhaṇ (gaccha).

āha. Rājā¹ 'idānāhaṇ atirekatarāṇ bhāyāmi' ti vatvā,
imaṇ gātham āha :

'Esa bhiyyo pamuyhāmi sabbā muyhanti me disā,
Sāmāvatī maṇ tāyassu, tvañ ca me saraṇaṇ bhavā' ti.

Atha naṇ sā² purimanayen' eva puna pi³ paṭikkhipitvā,
'tena hi⁴ tvañ⁵ ca saraṇaṇ gacchāmi Satthāraṇ ca,⁶
varaṇ ca te dammī' ti vutte, 'varo gahito hotu mahārājā'
ti āha. So Satthāraṇ upasaṅkamitvā saraṇaṇ gantvā
nimantetvā, bhikkhusaṅghassa sattāhaṇ mahādānaṇ⁷
datvā⁸ Sāmāvatīṇ āmantetvā: 'utthehi varaṇ gaṇhā'⁹ ti
āha.¹⁰ 'Mahārāja mayhaṇ hiraṇṇādīhi attho natthi, idaṇ¹¹
pana me varaṇ dehi: tathā karohi yathā Satthā nibaddhaṇ
pañcahi bhikkhusatehi saddhiṇ idhāgacchati, dhammaṇ
suṇissāmi'¹² ti. Rājā Satthāraṇ vanditvā, 'bhante pañcahi
bhikkhusatehi saddhiṇ nibaddhaṇ idhāgacchatha, Sāmā-
vatimissikā¹³ "dhammaṇ suṇissāmā" ti vadanti' ti āha.
'Mahārāja Buddhānaṇ nāma ekasmiṇ tṭhāpe nibaddhaṇ
gantvā na vaṭṭati mahājano¹⁴ paccāsīṇsatī' ti. 'Tena hi
bhante ekaṇ bhikkhuṇ āṇāpethā' ti. Satthā Ānanda-
ttheraṇ āṇāpesi; so pañca bhikkhusatāni ādāya nibaddhaṇ
rājakulaṇ gacchati, tā pi deviyo nibaddhaṇ therāṇ¹⁵ bhojenti
dhammaṇ suṇanti. Tā ekadivasaṇ therassa dhamma-
kathaṇ sutvā pasīditvā pañcahi uttarāsaṅgasatehi pūjaṇ¹⁶

¹ K. a. tassā vacanaṇ sutvā.

² C^a. om.

³ F., K., B. om.

⁴ F. om.

⁵ C. tañ.

⁶ B. a. saraṇaṇ gacchāmi.

⁷ K. dānaṇ.

⁸ B. a. rājā.

⁹ K. gaṇhāhī.

¹⁰ F. āma.

¹¹ B. imaṇ.

¹² B. omā.

¹³ K. missakā al.

¹⁴ B. a. Satthāraṇ āgamanatthāya.

¹⁵ K. a. saparivāraṇ.

¹⁶ K. dhammapū°.

akaṇṣu, ekeko uttarāsaṅgo pañcasatāni¹ agghatī. Tā ekavattthā pi adisvā² rājā pucchi: 'kuhiṇ vo uttarāsaṅgo' ti. 'Ayyassa no dinno' ti. 'Tena³ sabbe gahitā' ti. 'Āma gahitā' ti. Rājā theraya upasaṅkamitvā vanditvā tāhi uttarāsaṅgānaṃ⁴ dinnabhāvaṃ⁵ pucchitvā tāhi dinnabhāvaṃ ca therena gahitabhāvaṃ ca sutvā, 'nanu bhante atibahūni vatthāni, ettakehi⁶ kiṇ karissathā' ti pucchi. 'Amhākaṇ pahonakāni⁷ gaṇhitvā sesāni jīṇṇacīvarakānaṃ⁸ dassāmi mahārājā' ti. 'Te attano cīvarāni⁹ kiṇ¹⁰ karissantī' ti. 'Jīṇṇataracīvarānaṃ¹¹ dassantī' ti. 'Te attano cīvarāni¹² kiṇ karissantī' ti. 'Paccattharanāni karissantī' ti. 'Purāṇapaccattharanāni kiṇ karissantī' ti. 'Bhummattharanāni karissantī' ti. 'Purāṇabhummattharanāni kiṇ karissantī' ti. 'Pādapuñchanāni¹³ mahārājā' ti. 'Purāṇapādapuñchanāni kiṇ karissantī' ti. 'Khaṇḍā-khaṇḍikaṇ koṭṭetvā mattikaṇ¹⁴ madditvā bhittiṇ limpisantī¹⁵ ti. 'Bhante ettakaṇ gantvā pi ayyānaṃ dinnāṇ na nassatī¹⁶ ti. 'Āma mahārājā' ti. Rājā pasanno aparāni pi pañca vatthasatāni āharāpetvā¹⁷ pādamūle ṭhapāpesi.¹⁸ Thero kira pañcasatagghanakān'eva¹⁹ vatthāni

¹ B. *rep.*

² F. *disvā*. K. *tāsaṇ ekekavattthaṇ adisvā*. B. *tāsaṇ santike ekaṇ vatthaṇ adisvā*.

³ B. *te*.

⁴ C. °saṅga°. C^a. °saṅgaṇ.

⁵ K. °ñ ca.

⁶ C. *ettake*.

⁷ B. *a. vatthāni*.

⁸ B. *a. bhikkhūnaṇ*,

⁹ K. *purāṇā cī°*. B. *jīṇṇacī°*. S. *purāṇacī°*.

¹⁰ C. C^a. *om*.

¹¹ S. B. °cīvarakānaṇ.

¹² K., B., S. *jīṇṇacī°*.

¹³ C. C^a. *a. karissantīti*.

¹⁴ B. K. *mattikāya*.

¹⁵ K. *vili°*.

¹⁶ K. B. *dinnāni na nassantīti*.

¹⁷ K. *a. therassa*.

¹⁸ B. *ṭhapesi*.

¹⁹ B. K. °ikāni, *om eva*.

sahassabhāgena¹ va² pādamūle ṭhapetvā dinnāni³ sata-sahassakkhattuṇ⁴ labhi, saḥassagghanakāni⁵ saḥassabhāgena pādamūle ṭhapetvā dinnāni saḥassakkhattuṇ labhi satasahassagghanakāni⁶ saḥassabhāgena pādamūle ṭhapetvā dinnāni satakkhattuṇ⁷ labhi, ekaṇ dve tīṇi⁸ cattāri pañca dasā ti ādinā nayena laddhānaṇ pana gaṇanā natthi. Tathāgate kira parinibbute therō sakalajambudīpaṇ vicaritvā sabbavihāresu bhikkhūnaṇ attano santakān' eva pattacīvarāni adāsi.⁹

Māgandiyā 'yaṇ ahaṇ karomi taṇ tathā ahutvā aññathā va hoti, kiṇ nu kho karissāmi' ti cintetvā, 'atth' eso upāyo' ti,¹⁰ uyyānakilaṇ gacchanti¹¹ cūlapitu sāsanaṇ paṇiṇi: 'Sāmavatiyā pāsādaṇ gantvā dussakoṭṭhāgāra-telakoṭṭhāgārāni¹² vivarāpetvā dussāni telacāṭisu temetvā thaṇbhe veṭhetvā tā sabbā¹³ ekato katvā, dvāraṇ pida-hitvā bahi yantakaṇ datvā daṇḍadīpikāhi¹⁴ gehe¹⁵ aggiṇ dadamaṇo otaritvā gacchatū' ti. So¹⁶ pāsādaṇ abhiruyha

¹ K. pañcasatabhāgena.

² F., K., B. om. C^a. °gen' eva.

³ K. a. pi.

⁴ K. pañcasatakkh°.

⁵ K. a. vatthāni.

⁶ K. a. vatthāni sata°.

⁷ K. C^a. satasahassa°.

⁸ B. tayo; a. idaṇ after Māg° *infra*.

⁹ K. a. kiṇ pubbakammaṇ kataṇ ettakaṇ vatthaṇ labhi? Thero pubbe pi kira tantavāyukāle ekassa pucceka-buddhassa ekāya sūciyā saddhiṇ hatthatalumattaṇ coḷakkhaṇdaṇ adāsi. So sūcidānaphalena imasmiṇ attabhāve mahāpañño ahosi. Coḷakkhandassa dānaphalena iminā niyāmena ettakaṇ vatthaṇ labhi. Sāmavativaralābha-kaṇḍaṇ. Tadā Māg°. C. C^a. akūsi *for* adāsi.

¹⁰ K. a. raññe.

¹¹ K. gacchente. B. gacchati.

¹² B. du°-āgarāni ca telu°-āgarāni ca.

¹³ F. a. pi.

¹⁴ K. °dīpak°.

¹⁵ B. gehaṇ.

¹⁶ K. a. khippaṇ.

koṭṭhāgarāṇi vivaritvā¹ vatthāṇi telacāṭṭisu temetvā thambhe veṭhetuṇ ārabhi. Atha naṇ Sāmāvatipamukhā itthiyo 'kiṇ etaṇ cūlapitā' ti vadantiyo upasaṅkamiṇsu. 'Amma² rājā daḷhikammattāhāya³ ime thambhe telapilotikāhi veṭhāpeti,⁴ rājagehe⁵ nāma suyuttaduyuttaṇ⁶ dujjānaṇ,⁷ mā me⁸ santike hotha amma' ti evaṇ vatvā, tā āgatā gabbhe pavesetvā dvārāṇi pidahitvā bahi yantakaṇ datvā ādito paṭṭhāya aggaṇ dento⁹ otari. Sāmāvatī tāsāṇ ovādaṇ adāsi: 'amhākaṇ anamatagge saṅsāre vicarantīnaṇ evam evaṇ¹⁰ aggaṇā jhāmaattabhāvānaṇ¹¹ Buddhaññaṇena pi paricchedo¹² na sukaro, appamattā hothā' ti. Tā gehe jhāyante vedanāpariggahakammattāhānaṇ¹³ manasikarontiyo kāci dutiyaphalaṇ kāci tatiyaphalaṇ pāpuṇṇiṇsu.—Tena vuttaṇ:¹⁴

Atha kho sambahulā bhikkhū¹⁵ pacchābhattaṇ piṇḍapāta-paṭikkantā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṇsu,¹⁶ upasaṅkamitvā Bhagavantaṇ abhivādetvā ekamantaṇ nisīdiṇsu; ekamantaṇ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṇ etad avocuṇ: 'idha¹⁷ bhante rañño Udenassa uyyānagatassa antepuraṇ daddhaṇ pañca itthisatāṇi kālāṇkatāṇi,¹⁸ Sāmāvatipamukhāṇi,¹⁹ tāsāṇ bhante upāsikānaṇ kā gati ko abhisamparāyo' ti. 'Sant' ettha bhikkhave upāsikāyo

¹ K. °āpetvā.² K. amma.³ K. daḷha°.⁴ B. °pesi.⁵ B. rājūnaṇ gehe.⁶ S. suyuttaṇ.⁷ F. dujjātaṇ. B. dujātaṇ.⁸ K. mam'eva. B. mama.⁹ K. dadanto.¹⁰ K. om. B. eva.¹¹ K. B. jhāyamānānaṇ a°.¹² C°. vipari°.¹³ B. vedanāpattā pi pari°. K. °pariggāhaṇa°.¹⁴ Udāna ed. Steinthal, p. 79.¹⁵ Ten words of the Udāna are omitted.¹⁶ C. C°. upasaṅkami.¹⁷ K. B. idāni.¹⁸ C. C°. S. kalam akaṇsu tāni. F. kālakatāti.¹⁹ K. a. daddhāni honti.

sotāpannā, santisakadāgāminiyo,¹ santi anāgāminiyo, sabbā tā² bhikkhave upāsikā³ anipphalā kālakatā⁴ ti. Atha kho Bhagavā etam atthaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imaṃ udānaṃ udānesi :

‘ Mohasambandhano loko⁵ bhabbarūpo va dissati,
upadhisambandhano⁶ bālo tamassa⁷ parivārito
sassati viya⁸ khāyati, passato natthi kiñcanaṃ’ ti,

evaṃ ca pana vatvā ‘ bhikkhave sattā nāma vaṭṭe⁹ vicarantā¹⁰ niccakālaṃ appamattā hutvā puññakammam eva na karonti, pamādino hutvā pāpakammam¹¹ pi karonti, tasmā vaṭṭe vicarantā sukham pi dukkham pi anubhavanti ’ ti dhammaṃ desesi.

Rājā ‘ Sāmāvatīyā¹² gehaṃ kira jhāyati ’ ti sutvā, vegena gacchanto¹³ adaddhe¹⁴ sampāpūṇituṃ nāsakkhi, āgantvā¹⁵ pana gehaṃ nibbāpetvā¹⁶ uppannabalavadomanasso amaccaparivuto¹⁷ nisiditvā Sāmāvatīyā guṇe anussaranto, ‘ kassa nu kho idaṃ¹⁸ kammaṃ ’ ti cintetvā, ‘ Māgandīyā-kāritaṃ¹⁹ bhavissati ’ ti taṃ²⁰ ñatvā, ‘ tāsetvā pucchīyamānā na kathessati, saṅikaṃ upāyena pucchissāmi ’ ti cintetvā,

¹ C. C^a. S. sotāpattisakad° (C. C^a. °miyo).

² C. om.

³ Ud. K. B. °ikāyo.

⁴ Ud. °lāni °tāni. B. nipphalā na.

⁵ C. C^a. loka.

⁶ Ud. K. B. upadhibandhano.

⁷ Ud. tamasā.

⁸ K. sassari viya. Ud. sassar iva. See Abhidh, 189.

Many variants in Steinthal.

⁹ K. saṅsāravatṭe.

¹⁰ °nte.

¹¹ K. pāpakaka°.

¹² F. °ti°.

¹³ F. K. vegenāg°. B. C^a. a. pi.

¹⁴ K. °aṇ.

¹⁵ K. a. ca.

¹⁶ B. °ento.

¹⁷ K. B. amaccagaṇa°.

¹⁸ B. imaṃ.

¹⁹ K. B. °yāya kār°. K. a. kammaṃ.

²⁰ F. B. om.

amacce āha : ‘ ambho ahaṇ ito pubbe utṭhāya¹ samutṭhāya
 āsaṇkitaparisaṇkito va homi,² sā³ me niccaṇ otāraṇ eva
 gavesati;⁴ idāni pana me cittaṇ nibbutaṇ bhavissati,
 sukhena ca sayitun⁵ labhissāmī ’ ti.⁶ ‘ Kena nu kho deva
 idaṇ kammaṇ⁷ kataṇ ’ ti.⁸ ‘ Mayi⁹ sinehena kenāpi¹⁰ kataṇ
 bhavissati ’ ti. Māgandiyā¹¹ samīpe tṭhitā, taṇ sutvā,¹²
 ‘ añño kho kātun¹³ sakkhissati, mayā kataṇ yeva¹⁴ ahaṇ
 cūlapitaraṇ āṇāpetvā kāresin ’ ti āha.¹⁵ ‘ Taṇ tṭhapetvā añño
 mayi sasneho satto¹⁶ nāma natthi pasanno ’ smi, varaṇ
 te dammi,¹⁷ attano ṇātigaṇaṇ pakkosāpehi ’ ti. Sā ṇātakā-
 naṇ sāsaṇaṇ pahini : ‘ rājā me¹⁸ pasanno varaṇ deti, siḡhaṇ
 āgacchantū ’ ti. Rājā āgatāgatānaṇ mahantaṇ sakkāraṇ
 kāresi ; taṇ sutvā¹⁹ tassā aññātakā pi laṇcaṇ datvā ‘ mayaṇ
 Māgandiyāññātikā ’²⁰ ti āgacchiṇsu. Rājā te sabbe gāhā-
 petvā rājaṇgaṇe nābhippamāṇena²¹ āvāte khaṇāpetvā te
 tattha nisīdāpetvā paṇsuṇ²² pūretvā upari palālaṇ²³ vikirā-
 petvā aggiṇ dāpesi, cammassa daḍḍhakāle²⁴ ayaṇaṇga-

¹ C. F. upatṭh°.² K. hoti.³ K. B. Sāmāvatī.⁴ K. a. sā kālakatā.⁵ K. B. vasitun for ca sa°.⁶ K. B. a. te.⁷ B. om.⁸ K. B. a. āhaṇsu.⁹ B. mama.¹⁰ B. K. kena ci.¹¹ K. B. a. pi.¹² F. om. taṇ sutvā.¹³ K. koci (for kho) kā° na. B. n’añño koci.¹⁴ F. B. K. deva.¹⁵ K. a. rājā.¹⁶ F. K. sinehasatto. B. sineho satto.¹⁷ K. demi, and a. tvaṇ.¹⁸ B. om. me.¹⁹ K. disvā.²⁰ F. °ñātakā. C°. °ndikāya. K. °ndiyāya.²¹ F. corr. K. S. °māṇe.²² C°. paṇsū. B. paṇsūhi. S. om. pa° pūr°.²³ B. patāle.²⁴ K. a. rājā.

lena¹ kasāpetvā khaṇḍākhaṇḍaṇ hīrahīraṇ² kāresi, Māgandiyāsarīrato³ pi tikhiṇena⁴ satthena ghanaghana-tṭhānesu maṇsaṇ uppāṭetvā telakapallakaṇ⁵ uddhanaṇ āropetvā pūve⁶ viya bhajjāpetvā⁷ tam eva khādāpesi.⁸

Dhammasabbhāyam pi⁹ bhikkhū kathaṇ samuṭṭhāpesuṇ, ‘ananucchavikaṇ vata¹⁰ evarūpāya saddhāya¹¹ sampannāya upāsikāya evarūpaṇ maraṇaṇ’ ti. Satthā āgantvā, ‘kāya nu ’ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā’ ti pucchitvā, ‘imāya nāmā’ ti vutte, ‘bhikkhave imasmiṇ attabhāve Sāmāvatipamukhānaṇ itthīnaṇ etaṇ¹² ayuttaṇ appattaṇ,¹³ pubbe katakammassa pana yuttam eva¹⁴ etāhi laddhaṇ’ ti vatvā, ‘kiṇ bhante etāhi pubbe kataṇ,¹⁵ ācikkhathā’¹⁶ ti¹⁷ yācito atītaṇ āhari :

‘Atite Bārānasiyaṇ Brahmadatte rajjaṇ kārente rāja-gehe¹⁸ nibaddhaṇ aṭṭha paccekabuddhā bhuñjanti, pañca-satā itthiyo¹⁹ upaṭṭhahanti. Tesu satta janā²⁰ Himavan-taṇ gacchanti, eko—naditīre ekaṇ tiṇagahanaṇ atthi—tattha²¹ jhānasamāpattiṇ²² samāpajjitvā nisīdati.²³ Ath’ ekadivasaṇ rājā paccekabuddhesu gatesu tā itthiyo ādāya²⁴

¹ K. °lehi.

² K. B. hīrahīraṇ (cf. *Skt.* hīrā).

³ K. °yāyasa°.

⁴ K. tikkihiṇen’ eva.

⁵ C^a. B. kapālaṇ. K. telena pakkaṇ.

⁶ C^a. pūpe.

⁷ K. paccāpetvā.. B. pacāp°.

⁸ K. a. Sāmāvatimarāṇakaṇḍaṇ. Ath’ ekadivasaṇ.

⁹ K. om. B. om. pi bhi°.

¹⁰ K. B. a. āvuso.

¹¹ F. S. saddhā°.

¹² K. evaṇ.

¹³ K. om. B. sampattaṇ.

¹⁴ C^a. a. pattam eva.

¹⁵ B. a. taṇ.

¹⁶ K. a. no.

¹⁷ K. B. a. tehi.

¹⁸ F. °guhe.

¹⁹ K. B. a. te.

²⁰ K. B. paccekabuddhā.

²¹ K. a. paccekabuddho.

²² K. B. jhānaṇ.

²³ F. K. nisīdi.

²⁴ K. a. nadiyaṇ.

udakakīḷaṇ kīḷitvaṇ gato, tattha tā itthiyo divasabhūgaṇ udake¹ kīḷitvā uttaritvā sītapiḷitā² visivetukāmā, ‘amhākaṇ aggikaraṇaṭṭhānaṇ³ olokethā’ ti, aparāparaṇ vicarantiyo taṇ tiṇagahanaṇ disvā ‘tiṇarāsī’ ti saṇṇāya parivāretvā tthitā aggiṇ adayaṇsu. Tiṇesu jhāyitvā patantesu paccekabuddhaṇ disvā, ‘naṭṭh’ amhā naṭṭh’ amhā,⁴ rañño paccekabuddho jhāyati,⁵ rājā nātvā amihe nāsessati, sudaḍḍhaṇ naṇ karissāmā⁶ ti sabbā⁷ ito cito ca dārūni āharitvā tassa upari rāsiṇ⁸ kariṇsu, mahādārurāsī ahosi. Atha naṇ ālimpetvā ‘idāni jhāyissati’ ti pakkamiṇsu. Tā paṭhamāṇ asaṇcetanikā⁹ hutvā idāni kammanābhajjiṇsu;¹⁰ paccekabuddhaṇ pana antosamāpattiyaṇ sakaṭasahassaṇ dārūṇaṇ¹¹ āharitvā ālimpetvā¹² pi usumākūramattaṇ¹³ pi¹⁴ gahetuṇ na sakkonti,¹⁵ tasmā so sattame divase utthāya yathāsukhaṇ agamāsi. Tā tassa kammassa katattā bahūni vassasatasahassāni nirāye pacitvā tass’ eva kammassa vipākāvasesena attabhāvasate iminā va niyāmena gehe jhāyamāne jhāyiṇsu. Idaṇ etāsaṇ pubbakammaṇ’ ti.

Evay vutte bhikkhū Satthāraṇ paṭipucchīṇsu : ‘Khujujuttarā pana bhante kena kammena khujjā jūtā, kena¹⁶ mahāpaṇṇū kena sotāpattiphalāṇ adhigatā, kena¹⁷ paresaṇ pesana-

¹ K. udakaṇ.

² K. a. va aggiṇ visibbetu°. B. aggivisibb°.

³ F. aggiṇ ka°.

⁴ C°. B. om. second na° a°. B. naṭṭhāmhā amhākaṇ.

⁵ B. jhāyīti.

⁶ C. C°. °miti.

⁷ K. a. itthiyo. B. a. tū.

⁸ B. dārurāsiṇ.

⁹ C. C°. acet°.

¹⁰ B. kammunā na bhajjiṇsu idāni pacchā saṇcetanāya kammunā ba°.

¹¹ B. °ssehi dārūni. K. F. °ssadārūni.

¹² F. °ento. K. °entā.

¹³ F. usmā°. B. ussumā°.

¹⁴ K. om.

¹⁵ B. sakkoti.

¹⁶ K. a. kammena every time.

¹⁷ B. a. here kammena.

kārikā jātā ' ti.—' Bhikkhave tass' eva rañño Bārāṇasiyaṇ
 rajjaṇ karaṇakāle sv eva¹ paccekabuddho thokaṇ² khujja-
 dhātuko³ ahosi. Ath' ekā upatthāyikā itthi kambalaṇ
 pārupitvā suvaṇṇasarakkaṇ⁴ gahetvā, ' amhākaṇ pacceka-
 buddho evaṇ⁵ vicarati⁶ ti khujjā hutvā tassa vicaraṇā-
 kāraṇ dassesi; tassa nissandena khujjā jātā. Te pana
 paccekabuddhe paṭhamadivase⁷ rājagehe nisidāpetvā patte
 gāhāpetvā pāyāsassa pūretvā⁸ dāpesi, uṇhapāyāsassa pūre
 patte paccekabuddhā parivattetvā parivattetvā⁹ gaṇhanti.
 Sā itthi te tathā karonte disvā attano santakāni¹⁰ attha
 dantavalayāni datvā, ' idha tṭhapetvā gaṇhathā ' ti āha.
 Te tathā katvā taṇ oloketvā,¹¹ ' natthi bhante amhākaṇ
 etehi¹² attho, tumhākaṇ ñeva tāni¹³ pariccattāni gahetvā¹⁴
 gacchathā ' ti āha. Te¹⁵ Nandamūlapabbhāraṇ¹⁶ agamaṇsu;
 ajjā¹⁷ pi tāni valayāni arogān¹⁸ eva. Sā tassa kammaṇ
 nissandena idāni tipitakadharā mahāpaññā jātā, pacceka-
 buddhānaṇ kataupaṭṭhānanissandena¹⁹ pana²⁰ sotāpatti-
 phalaṇ pattā. Idaṇ assā buddhantare²¹ kammaṇ. Kas-
 sapasammāsambuddhassa²² kāle pana ekā Bārāṇasi-
 setṭhino dhītā²³ vaḍḍhamānakacchāyāya²⁴ ādasaṇ gahetvā
 attānaṇ alaṅkaronti nisīdi. Ath' assā vissāsikā ekā khīṇā-

¹ B. a. eko.² F. thoka°.³ C°. °dhātu.⁴ F. svaṇṇa°. C. °karakkaṇ.⁵ F., K., B. evañ ca evañ ca.⁶ C. C°. caratī.⁷ F. °divasaṇ.⁸ B. pūrāp°.⁹ K. om. one.¹⁰ C°. santakū.¹¹ K. olokesuṇ; sā tesāṇ adhippāyaṇ ūatvā natthi, etc.¹² C°. eten'.¹³ K. ñev' etāni. B. ñeva et°.¹⁴ K. om.¹⁵ K. a. gahetvā.¹⁶ F. K. °mūlaka°.¹⁷ B. ajjatanā.¹⁸ F. °gāni.¹⁹ B. °nassa ni°.²⁰ K. om.²¹ K. a. pubba°.²² F. C°. °ddhakāle.²³ C. C°. a. santike.²⁴ F°. mānacch°.

savā bhikkhunī taṃ datṭhuṃ agamāsi, bhikkhuniyo hi khiṇāsavā pi sāyaṇhasamaye upatṭhākakulāni datṭhukāmā honti. Tasmīṃ pana khaṇe seṭṭhidhitāya santike kāci pesanakārikā natthi. Sā ‘vandāmi ayye etaṃ tva me pasādhanapeḷikaṃ¹ gahetvā dethā’ ti āha. Theri cintesi : ‘sac’ assā imaṃ² gaṇhitvā na dassāmi mayi āghātaṃ katvā niraye nibbattissati, sace pana dassāmi parassa pesanakārikā³ hutvā nibbattissati, nirayasantāpato kho pana parapesanassa⁴ bhāvo va seyyo’ ti sā anuddayaṃ⁵ paṭicca taṃ gahetvā tassā adāsi. Tassa kammassa nissandena paresaṃ pesanakārikā jātā’ ti.

Pun’ ekadivasaṃ⁷ dhammasabbhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ : ‘Sāmāvatipamukhā pañcasatā itthiyo gehe agginā jhāyīṃsu, Māgandikāya⁸ ñātikā⁹ upari palālaggiṃ datvā ayaṇāṅgalehi bhinnā, Māgandikā pakkatṭhitatele¹⁰ pakkā, ke¹¹ nu kho ettha jīvanti, ke¹² matā nāmā’ ti. Satthā āgantvā, ‘kāya nu ’ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā’ ti pucchitvā, ‘imāya nāmā’ ti vutte, ‘bhikkhave ye keci pamattā te vassasataṃ jīvanti¹³ matā yeva nāma, ye appamattā te matāpi jīvanti¹⁴ matā yeva nāma, tasmā Māgandiyā jivanti pi matāpi¹⁵ matā yeva nāma, Sāmāvatipamukhā¹⁶ matāpi jīvanti yeva nāma; na hi bhikkhave appamattā maranti nāmā’ ti vatvā imā gāthā abhāsi :

¹ B. °peḷikaṃ.

² B. idaṃ bhaṇḍikaṃ.

³ B. K. °pesana°.

⁴ B. anudayaṃ.

⁵ B. a. atha.

⁶ K. °yāya. B. °yā.

⁷ K., B., a. bhikkhū.

⁸ F. B. °akā.

⁹ B. K. °telena.

¹⁰ C. C°. ke na. F. ko.

¹¹ C°, B., a. nāma.

¹² K. B. om.

¹³ F. S. amatā. B. jīvanti.

¹⁴ F. C°. om.

¹⁵ K. B. a. pañcasatā itthiyo.

21. 'Appamādo amatapadaṇ, pamādo maccuno padaṇ appamattā na miyanti, ye pamattā yatha matā.
22. Etaṇ viśesato ñatvā appamādamhi paṇḍitā appamāde pamodanti ariyānaṇ gocare ratā.
23. Te jhāyino sātatikā niccaṇ daḥhaparakkamā¹ phusanti dhīrā nibbānaṇ yogakkhemaṇ anutta-
raṇ ' ti.

Tattha 'appamādo' ti padaṇ mahantaṇ atthaṇ dīpeti, mahantaṇ atthaṇ gahetvā tiṭṭhati, sakalam pi hi² tepiṭṭa-
kaṇ buddhavacanaṇ āharitvā kathiyamānaṇ appamādaṇ
eva otarati, tena vuttaṇ.³ 'Seyyathā pi bhikkhave yāni
kāñci jaṅgamānaṇ⁴ pāpānaṇ padajātāni sabbāni tāni
hatthipade samodhānaṇ gacchanti, hatthipadaṇ tesāṇ
aggam akkhāyati yadidaṇ mahantattena, evam eva kho
bhikkhave ye keci kusalā dhamma sabbe te appamāda-
mūlakā appamādasamosaraṇā, appamādo tesāṇ dhammā-
naṇ aggam akkhāyati ' ti, so paṇ' esa atthato satiyā avippa-
vāso,⁵ avippavāso nāma niccaṇ upatṭhitāya satiyā c'etaṇ
nāmaṇ. 'Amatapadaṇ' ti amataṇ vuccati nibbānaṇ taṇ
hi ajātattā⁶ na jiyiyati na miyyati, tasmā 'amataṇ' ti
vuccati, 'padaṇ' ti iminā ti padaṇ⁷ amataṇ pāpuṇanti' ti
attho, amatassa padaṇ amatapadaṇ, amatassa adhigama-
vupāyo⁸ vuttaṇ hoti. 'Pamādo' ti pamajjanabhāvo
muṭṭhasaccasañkhātassa⁹ satiyā vossaggassa' etaṇ nāmaṇ.

¹ K. °kkāmā.

² F. om.

³ Aṅguttara, vol. V. p. 21.

⁴ B. K. jaṅgalānaṇ. *So Hardy, but he says* : Com. has
jaṅgama.

⁵ F., S., K. om.

⁶ C^a. ajāṇ°.

⁷ B. pajjan.

⁸ C^a. adhigamaṇ u°. F., K., B., S. °gamūpāyo ti.

⁹ C. C^a. muṭṭhasattisañkhātassā.

'Maccuno' ti maraṇassa. "Paḍaṇ" ti upāyo maggo pamatto hi jātiṇ nātivattati, jāto¹ jīyyati c'eva mīyati cā ti pamādo maccuno paḍaṇ nāma hoti maraṇaṇ upeti.² 'Appamattā na mīyanti' ti satiyā samannāgatā hi appamattā sattā³ na maranti, aṇāmarā honti ti na sallakkhetabbā, na hi koci satto aṇāmaro⁴ nāma atthi, pamattassa pana vaṭṭaṇ nāma aparicchinnaṇ appamattassa paricchinnam, tasmā pamattā jātiādihi aparimuttattā jīvantāpi matāpi⁵ matā yeva nāma, appamattā⁶ pana appamādalakkhaṇaṇ vaḍḍhetvā khippaṇ maggaphalāni sacchikatvā dutiyatatiyaattabhāvesu na⁷ nibbattanti, tasmā te jīvantā pi matā pi na mīyanti yeva nāma. 'Ye pamattā yathā matā' ti ye pana sattā⁸ pamattā te pamāda-maraṇena matattā,⁹ yathā hi¹⁰ jīvitindriyūpacchedena¹¹ matā dārukkhandhasadisā apagataviññāpā tath' eva honti, tesā¹² pi hi matānaṇ viya gahaṭṭhānaṇ tāva 'dānaṇ dassāma sīlaṇ rakkhissāma uposathakammaṇ karissāmā'³ ti ekaṇ cittaṇ pi nūpajjati, pabbajitānam pi 'ācariyūpa-jjhāyavattādini¹⁴ pūressāma,¹⁵ dhūtaṅgāni samādiyissāma, bhāvanaṇ vaḍḍhessāmā'¹⁶ ti ekaṇ cittaṇ¹⁷ pi nūpajjati ti matena¹⁸ kiṇ nānākāraṇā¹⁹ va honti, tena vuttaṇ: 'ye pamattā yathā matā' ti. 'Etaṇ²⁰ visesato ñatvā' ti pamattassa vaṭṭato nissaraṇaṇ natthi appamattassa atthi ti

¹ K. a. ca.

² C., C^a., S. upenti. K. upaneti.

³ F. S. om.

⁴ B. aṇaro a^o.

⁵ C., C^a., K., B. om.

⁶ C^a. appamattattā.

⁷ K. corr. puna.

⁸ C. C^a. om.

⁹ F. K. mattā.

¹⁰ K. om.

¹¹ C^a. jīvitindriyesūp^o.

¹² F. rep.

¹³ F. om. u^o kar^o.

¹⁴ B. °yādinaṇ vattādini.

¹⁵ F. °ayissāma.

¹⁶ B. °yyāmā.

¹⁷ F. ekacittam.

¹⁸ B., K., a. te.

¹⁹ F. ninnākāraṇā, corr. ninna^o.

²⁰ C^a. evaṇ.

etaṇ¹ viṣesaṇ viṣesato va jānitvā, ke paṇ' etaṇ viṣesaṇ² jānanti ti? 'Appamādamhi paṇḍitā' ti ye paṇḍitā medhāvino³ sapaññā⁴ attano appamādena⁵ thatvā appamādaṇ vaddhenti te evaṇ⁶ viṣesakāraṇaṇ jānanti. 'Appamāde pamodanti' ti te evaṇ ñatvā tasmiṇ attano appamāde pamodanti pahāṇsitamukhā tuṭṭhapapaṭṭhā honti. 'Ariyānaṇ gocare ratā' ti te evaṇ appamāde pamodantā taṇ appamādaṇ vaddhetvā⁷ 'ariyānaṇ' buddhapacceka⁸ buddhasāvakānaṇ 'gocara' - saṅkhāte catusatipaṭṭhānādibhede⁹ sattatiṇṣasabodhapakkhiyadhamme¹⁰ navavidhe¹¹ lokuttaradhamme ca 'ratā' niratā¹² abhiraṭā honti ti attho. 'Te jhāyino' ti te appamattā paṇḍitā aṭṭhasamāpattisaṅkhātena ārammaṇūpaniṇṇānaṇa vipassanāmagga¹³ phala¹⁴ saṅkhātena lakkaṇūpaniṇṇānaṇa cā ti duvidhena¹⁵ pi jhānaṇa jhāyino. 'Sātātikā' ti abhinikkhamaṇato¹⁶ paṭṭhāya yāva arahattamaggā satataṇ pavattakāyikacetasikaviriya. 'Niccaṇ dāḷha para-kkama' ti yaṇ taṇ purisaṭṭhāmena purisa¹⁷ viriyena purisa¹⁸ parakkamena patta¹⁹ bbaṇ taṇ apāpūṇitvā viriyassa saṇṭhānaṇ na²⁰ bhavissati²¹ ti evarūpena viriyena antara²² anosakkitvā niccaṇ pavattena²³ dāḷhena parakkamena samannāgatā. 'Phusanti' ti ettha dve phusanā ñāṇa²⁴ phusanā vipākaphusanā ca,²⁵ tattha cattāro maggā ñāṇa²⁶ phusanā nāma cattāri phalāni vipākaphusanā nāma, tesu idha vipākaphusanā²⁷ adhippetā, ariyaphalena nibbānaṇ

¹ B. evaṇ.² K. B. om.³ F. °vi.⁴ F. saṇḍipaññā.⁵ F., K., B. °māde.⁶ K. etaṇ.⁷ K. °itvā.⁸ F. °bhedaṇ. C. °bheda°.⁹ K. °ika°.¹⁰ B. °vidha°.¹¹ B. om.¹² K. dubbidhena.¹³ B. °nakālato.¹⁴ C. C°. om. B. K. place before taṇ.¹⁵ K. rep.¹⁶ S. niccappavattitena.¹⁷ K. C°. om.¹⁸ F. om.

sacchikarontā 'dhīrā' paṇḍitā tāya vipākaphusanāya nibbānaṃ sacchikaronti.¹ 'Yogakkhemaṃ anuttaraṃ' ti ye va² cattāro yogā mahājanaṃ vaṭṭe osīdāpenti tehi khemaṃ nibbhayaṃ sabbehi lokiyalokuttaradhammehi seṭṭhataṃ anuttaraṃ ti.

Idha³ desanāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti. Sāmāvatīyā Māgandīyā ca maraṇaparidīpika-Udenavattū.⁴

2. KUMBHAGHOSAKA-VATTHU.

'Uṭṭhānavato'⁵ ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Veluvane viharanto Kumbhaghosakaṃ⁶ ārabba kathesi.

Rājagahaṣmiṃ⁷ hi Rājagahaṣeṭṭhino gehe ahivātakarogo⁸ uppajji, tasmiṃ uppanne makkhikā ādiṃ katvā yāva gāvo paṭhamaṃ tiracchānagatā⁹ maranti, tato dāsakammakaraṃ sabbapaccā gēhasāmino.¹⁰ Tasmā so rogo sabbapaccā seṭṭhiṃ ca jāyaṃ ca¹¹ gaṇhi, te rogaphuṭṭhā puttāṃ santike ṭhitaṃ oloketvā assupunnehi nettehi taṃ āhaṃsu: 'tāta imasmiṃ kira roge uppanne bhittiṃ bhinditvā palātā jīvituṃ¹² labhanti, tvaṃ amhe anoloketvā¹³ palāyitvā jīvanto punāgantvā asukaṭṭhane¹⁴ nāma cattāḷisa dhanakoṭṭiyo nidahitvā ṭhapitā, tā¹⁵ uddharitvā jīvikaṃ kappeyyāsī' ti.

¹ C^a. °ntīti.

² F., K., B. om.

³ K. B. om.

⁴ K. Somāvatīvatthu paṭhamaṃ. B. Sāmāvatīyā vatthu paṭhamaṃ. F. °dīpi-Ud°. C., C^a., S. Udeni°. S. Māgandīyā, om. ca, and has paridīpaka°.

⁵ K. a. satimato.

⁶ K. °kaseṭṭhiṃ.

⁷ K. °hanagarasmiṃ.

⁸ K. °tarogo.

⁹ B. a. va.

¹⁰ K. B. °sāmikā.

¹¹ K. corr. bhariyaṃ ca.

¹² K. B. jīvitaṃ.

¹³ K. a. yathā tathā.

¹⁴ K. a. amhākaṃ.

¹⁵ C^a. om. B. K. taṃ.

So tesañ vacanañ sutvā rudamāno¹ mātāpitāro vanditvā maraṇabhayaabhīto bhittin bhinditvā palāyitvā pabbata-gaṇaṇaṇ gantvā dvādasa vassāni tattha vasitvā² pacchā-gacchi. Atha naṇ daharakāle gantvā parūlhakesamassu-kāle āgatattā na koci sañjāni,³ so mātāpitūhi dinnasaññāvasena dhanatṭhānaṇ gantvā dhanassa ārogabhāvaṇ⁴ ñatvā cintesi: ‘mañ na koci sañjānāti, sac’āhaṇ dhaṇaṇ uddharitvā valañjissāmi,⁵ “ekena duggatena nidhiṇ⁶ uddhaṭo”⁷ ti mañ gahetvā vihettheyyūy, yannūnāhaṇ bhaṭin katvā jīveyyaṇ’ ti. Ath’ ekaṇ pilotikaṇ nivāsetvā, ‘atthi koci bhatakena atthiko’ ti⁸ pucchanto bhatakavithiṇ pāpuṇi. Atha naṇ bhatakā disvā, ‘sace amhākaṇ ekaṇ kammaṇ karissasi, bhattavetaṇaṇ⁹ te dassāmā’ ti āhaṇsu. ‘Kiṇ kammaṇ nāmā’ ti. ‘Pabodhanacodanakammaṇ,¹⁰ sace hi¹¹ ussahasi pāto va utthāya, “tāta utthahatha¹² sakatāni gaṇhatha¹³ goṇo¹⁴ yojettha hatthiassānaṇ¹⁵ tiṇatthāya gamanavelā,¹⁶ ammaṇ tumhe pi utthahatha yāguṇ pacatha bhattaṇ pacathā” ti vicaritvā ārocehi’ ti. So ‘sādhū’ ti sampaticchi. Ath’ assa vasanattāya ekaṇ ghaṇaṇ adaṇsu, so devasikaṇ taṇ kammaṇ akāsi.¹⁷ Ath’ assa ekadivasaṇ rājā Bimbisāro saddam assosi, so pana sabbara-vaññū¹⁸ ahosi, tasmā ‘mahādhanassa purisassa¹⁹ saddo’ ti āha. Ath’ assa santike tṭhitā ekā paricārīkā ‘rājā yaṇ

¹ K. rod°.

² K. a. mātāpituvasanatṭhānaṇ.

³ K. sañjānāti.

⁴ K., B., S. aroga°.

⁵ K. °essāmi.

⁶ S. K. nidhi, lege nidhi-m-u°?

⁷ K. uddharito.

⁸ C. C°. ci.

⁹ K. B. vett°.

¹⁰ C°. pabodhacod°.

¹¹ K. B. om.

¹² C°. utthaha.

¹³ K. B. sannayhatha.

¹⁴ K. B. goṇe.

¹⁵ K. °assādīnaṇ.

¹⁶ K. °velāyaṇ.

¹⁷ C. adāsi.

¹⁸ C°. °ñño. K. B. °rudaññū.

¹⁹ K. °ss’ eso. B. a. esa.

vā taṇ vā na kathessati, idaṇ¹ mayā ñātuṇ vaṭṭatī' ti cintetvā, 'gaccha tāva² evaṇ³ jānāhi' ti ekaṇ purisaṇ pahīṇi. So vegena gantvā⁴ taṇ disvā āgantvā, 'eko bhatikānaṇ⁵ bhatikārako kapaṇamanusso eso' ti, ārocesi; rājā tassa vacanaṇ sutvā tuphī hutvā dutiyadivase pi tatiyadivase pi taṇ tassa⁶ saddaṇ sutvā tath' evāha. Sā pi paricārīkā tath' eva cintetvā punappunaṇ pesetvā, 'kapaṇamanusso'⁷ ti vutte cintesi: 'rājā "kapaṇamanusso eso" ti vacanaṇ sutvāpi na saddahati punappuna "mahādhanassa purisass' eso⁸ saddo" ti vadati, bhavitabbam ettha kapaṇena yathā sabhāvato etaṇ ñātuṇ vaṭṭatī' ti. Sā rājānaṇ āha: 'deva ahaṇ sahasaṇ labhamānā dhītarāṇ ādāya gantvā etaṇ dhanāṇ rājakulaṇ pavesessāmī' ti. Rājā tassā sahasaṇ dāpesi, sā taṇ gahetvā dhītarāṇ ekaṇ malinadhātukaṇ vatthaṇ nivāsāpetvā⁹ tāya saddhiṇ rājagehato nikkhamitvā maggapaṭipannā viya bhata kavithiṇ¹⁰ gantvā ekaṇ gharaṇ pavisitvā, 'amma mayaṇ maggapaṭipannā ekāhadvīhaṇ¹¹ idha vissamitvā gamissāmā' ti āha. 'Amma bahūni gharamānusakāni¹² na sakkā idha vasituṇ, etaṇ¹³ Kumbhaghosakassa gehaṇ tucchaṇ tattha¹⁴ gacchathā' ti. Sā tattha gantvā, 'sāmi mayaṇ maggikā¹⁵ ekāhadvīhaṇ idha vasissāmā' ti vatvā tena punappuna paṭikkhattā pi 'sāmi ajj' ekadivasamattaṇ vasitvā pāto va gamissāmā' ti¹⁶ nikkhamituṇ na icchi.¹⁷ Sā tatth' eva vasitvā punadivase tassa araṇṇagamanavelāya 'sāmi tava nivāpaṇ¹⁸ datvā

¹ K. imaṇ.³ K., S., B. etaṇ.⁵ K. B. bhata k°.⁷ B. a. eso.⁸ C°. om. B. eva.⁹ K. nivāsetvā.¹¹ K. C°. ekāhaṇ dv°.¹³ B. om.¹⁵ B. maggapaṭipannakā.¹⁶ K. a. yad' evaṇ vasathā ti, punadivase sā.¹⁷ K. icchati.² K. tūta.⁴ C°. °nāgantvā.⁶ K. om.¹⁰ K. °ika°.¹² K. B. °uss°.¹⁴ C°. tassa.¹⁸ C°. tavāsaṇaṇ.

yāhi, ahaṇ¹ te pacissāmī' ti vatvā, 'alaṇ² aham eva pacitvā bhuñjissāmī' ti vutte, punappunaṇ nibandhitvā tena dinne gahitamattake yeva katvā antarāpaṇato bhājanāni c'eva parisuddhataṇḍulādini ca āharāpetvā rājakule pacananiyāmena suparisuddhaṇ odanaṇ sādurasāni³ dve tiṇi sūpabyañjanāni⁴ pacitvā tassa araṇṇato āgatassa adāsi. Atha naṇ bhuñjitvā muducittataṇ⁵ āpannaṇ⁶ 'sāmi kilant' amha ekāhadvīhaṇ idh' eva homā' ti āha. So 'sādhū' ti sampaticchi. Ath' assa sāyam pi punadivase pi madhura-bhattaṇ pacitvā adāsi⁷ muducittataṇ⁸ c'assa⁹ ṇatvā, 'sāmi katipāhaṇ idh' eva vasissāmā' ti. Tattha vasamānā tikhiṇena satthena tassa¹⁰ mañcavānaṇ¹¹ heṭṭhā¹² aṭaniyaṇ taṇaṇ taṇaṇ chindī, mañco tasmiṇ āgantvā nisinnamatte¹³ heṭṭhā olambi. So 'kasmā ayaṇ mañco evaṇ chinditva¹⁴ gato' ti āha. 'Sāmi daharake¹⁵ vāretuṇ¹⁶ na sakkomi,¹⁷ āgantvā etth' eva nipatantī' ti. 'Amma idaṇ me dukkhaṇ tumhe nissāya jātaṇ, ahaṇ hi¹⁸ pubbe katthaci gacchanto dvāraṇ pidahitvā gacchāmī' ti. 'Kiṇ karomi tāta vāretuṇ na sakkomī' ti. Sā iminā va¹⁹ niyāmena dve tayo divase chinditvā tena²⁰ ujjhāyitvā khīyitvā vuccamanā pi tath' eva vatvā puna ekadve rajjuke ṭhapetvā sese chindī. Taṇ

¹ S., B., K. āhāraṇ.

² K om. B. alaṇ amma.

³ C^a., B., K. sādhu.

⁴ C^a. °vya°.

⁵ K. B. cittaṇ.

⁶ K. a. ṇatvā.

⁷ B. a. atha.

⁸ C., C^a., K. cittaṇ.

⁹ C^a. B. tassa.

¹⁰ K. om.

¹¹ K. °ṭṭhānassa. B. °ṭṭhānaṇ.

¹² C^a. ahetthā.

¹³ K. a. va.

¹⁴ So all MSS. B. S. chijjitvā.

¹⁵ K., B., S. daharadārake.

¹⁶ K. nivār°.

¹⁷ B. °ma, and om. āg°.

¹⁸ K. ahaṇ hi, a common Sandhi in K. and B.

¹⁹ B. om. sā and va.

²⁰ B. om.

divasaṃ tasmiṃ nisinnamatte yeva sabbāṃ vāṇaṃ¹ bhūmi-
yaṃ pati, siṣaṃ jannukehi saddhiṃ ekato² ahosi. So
uttāya, 'kiṃ karomi idāni kuhiṃ gamissāmi nippajjana-
mañcassāpi³ tumhehi asāmi⁴ kato 'mbi' ti āha.⁵ 'Tāta
kiṃ karomi, paṭivissakadārake vāretuṃ na sakkomi, hotu
mā cintayi imāya⁶ velāya kuhiṃ gamissasī' ti, dhītaraṃ
āmantetvā, 'amma tava bhātikassa nipajjanokāsaṃ karohi'
ti. Sā ekapasse⁷ sayitvā, 'idhāgaccha⁸ sāmī' ti,⁹ itarāpi
naṃ 'gaccha tāta, bhaginiyā saddhiṃ nipajjā'¹⁰ ti vadesi.
So tāya saddhiṃ ekamañce nipajjitvā taṃ divasaṃ yeva¹¹
santhavaṃ akāsi. Kumārikā parodi, atha naṃ mātā pucchi:
'kiṃ amma rodasī' ti. 'Amma idaṃ nāma jātaṃ' ti.
'Hotu,¹² kiṃ sakkā kātuṃ tayāpi ekaṃ bhattāraṃ¹³ iminā
p' ekaṃ¹⁴ pādapari-carikaṃ laddhuṃ vaṭṭati' ti taṃ jāmā-
taraṃ akāsi. Te samaggavāsaṃ¹⁵ vasiṃsu. Sā katipā-
haccayena rañño sāsanaṃ pesesi: '“bhatakavīthiyaṃ
chaṇaṃ karontu, yassa¹⁶ ghare chaṇo na kariyati¹⁷ tassa
ettako nāma daṇḍo” ti ghosanaṃ karetu’¹⁸ ti, rājā tathā
kāresi.¹⁹ Atha naṃ sassu āha: 'tāta bhatakavīthiyaṃ
rājāṇāya chaṇo kattabbo jāto,²⁰ kiṃ karomā' ti. 'Amma
ahaṃ bhaṭiṃ karonto pi jīvitūṃ na sakkomi, kiṃ karissāmi'
ti. 'Tāta gharāvāsaṃ vasantā nāma iṇaṃ pi gaḥhanti,

¹ K. va ṭhānaṃ. B. sabbatṭhānaṃ.

² K. a. va.

³ K. °mañcanapassa.

⁴ B., K., a. viya.

⁵ B. a. ahaṃ.

⁶ B. a. nāma.

⁷ B. °ssena.

⁸ B. idha gacchatha.

⁹ C^a. a. āha.

¹⁰ K. °asī.

¹¹ K. B. °ñ ñeva.

¹² K., B., a. amma.

¹³ B. a. laddhuṃ vaṭṭati.

¹⁴ K. pi. e°.

¹⁵ C^a. samaggāv°.

¹⁶ K. a. pana.

¹⁷ B. karissati.

¹⁸ C^a. so sāsanaṃ karetu. K. a. devā.

¹⁹ K. akāsi.

²⁰ K. va hoti.

rañño āṇā akātuṇ na labbhā, iṇā¹ nāma yena kenaci upāyena muñcitūṇ² sakkā, gaccha³ kutoci ekadve⁴ kahāpaṇe āharā' ti āha.⁵ So ujjhāyanto⁶ gantvā cattālīsa-koṭṭidhanaṭṭhānato ekam eva kahāpaṇaṇ āhari. Sā taṇ kahāpaṇaṇ rañño pesetvā, attano kahāpaṇena⁷ chaṇaṇ katvā puna katipāhaccayena tath' eva sāsanaṇ paṇiṇi. Puna rājā 'chaṇaṇ karontu, akarontānaṇ ettako daṇḍo' ti āṇāpesi, puna pi so⁸ tūya tath' eva vatvā nippīliyamāno gantvā tayo kahāpaṇe āharitvā⁹ adāsi. Sā te pi kahāpaṇe rañño pesetvā puna katipāhaccayena¹⁰ sāsanaṇ paṇiṇi : 'idāni purise pesetvā imaṇ pakkosāpetū' ti; rājā¹¹ pesesi. Purisā¹² gantvā, 'Kumbhaghosaka nāma kataro' ti pucchitvā pariyesantā taṇ disvā, 'ehi bho¹³ rājā taṇ¹⁴ pakkosati' ti āhaṇsu. So bhīto 'na maṇ¹⁵ rājā jānāti' ti ādīni vatvā gantuṇ na icchi. Atha naṇ balakkārena hatthādisu gahetvā kaḍḍhiṇsu.⁶ Sā itthī te disvā 'are dubbinitā tumhe mama jāmātaṇaṇ hatthādisu gahetuṇ anucchavikā'¹⁷ ti tajjetvā, 'ehi tāta mā bhāyi, rājānaṇ disvā tava hatthādigāhakānaṇ hatthe yeva chindāpessāmī' ti dhitaṇaṇ ādāya purato hutvā¹⁸ rājagehaṇ patvā vesāṇaṇ purivattetvā sabbālaṇkārapatimaṇḍitā ekamantaṇaṇ aṭṭhāsi, itaram¹⁹ pi parikaḍḍhitvā ānayaṇsu c'eva.²⁰ Atha naṇ vanditvā ṭhitaṇaṇ rājā āha : 'tvaṇ Kumbhaghosako nāmā' ti, 'Āma devā' ti. 'Kiṇkāraṇā mahādhanāṇaṇ vañcetvā²¹

¹ K. B. iṇato.³ K. a. tāta.⁵ K. om.⁷ K. ekakah°.⁹ B. āhari, om. adāsi.¹¹ K. a. tadā purise. B. a. °naṇ.¹² K. a. tattha.¹⁴ K. om.¹⁶ K. ākaḍḍhayiṇsu. B. kaḍḍhayiṇsu.¹⁷ B. K. ananu°.¹⁹ B. itare.²¹ B. valañjetvāna.² C., C°, a. na.⁴ K. ekaṇ vā dve vā.⁶ K. a. khiyanto.⁸ B. a. pana.¹⁰ B. a. tath' eva.¹³ K. ambho.¹⁵ K. nāmaṇ.¹⁸ K. gantvā.²⁰ K. B. yeva.

khādasī' ti. 'Kuto me deva dhanay,¹ bhatij katvā jīvissāmī'² ti. 'Mā evaṇ kari, kiṇ amhe vañcesi'³ ti. 'Na vañcemi deva, natthi me dhanay' ti. Ath' assa rājā te kahāpaṇe datvā,⁴ 'ime kassa kahāpaṇā'⁵ ti āha. So sañjānitvā, 'ahe hatō'⁶ mhi, kathay nu kho ime rañño hatthay pattā' ti ito cito ca olokento tā dve pi maṇḍita-pasādhitā⁷ gabbhadvāramūle tthitā disvā, 'bhāriyay vat' idaṇ kammaṇ, imāhi rañño⁸ payojitāhi bhavitabbay' ti cintesi. Atha naṇ rājā 'vadehi bho, kasmā so' evaṇ karoṣī' ti āha. 'Nissayo me natthi devā' ti. 'Mādiso nissayo¹⁰ na vaṭṭatī' ti. 'Kalyāṇay deva sace me devo nissayo hotī'¹¹ ti. 'Homi bho, kittakay te dhanay' ti. 'Cattālīsa koṭiyo devā' ti. 'Kiṇ laddhuy vaṭṭatī' ti. 'Sakaṭāni devā' ti.¹² Rājā anekasatāni sakaṭāni yojāpetvā pahīnitvā¹³ taṇ dhanay āharāpetvā rājaṇgaṇe rāsiṇ¹⁴ kāretvā¹⁵ Rājagahavāsino sannipātetvā,¹⁶ 'atthi kassaci imasmiṇ nagare ettakay dhanay' ti pucchitvā, 'natthi devā' ti. 'Kiṇ pan' assa kātuy vaṭṭatī' ti. 'Sakkāray¹⁷ devā' ti vutte mahantena sakkārena taṇ seṭṭhiṭṭhāne tṭhapetvā¹⁸ dhītaray¹⁹ datvā tena saddhiy Satthu santikay gantvā vanditvā, 'bhante passath' imaṇ purisaṇ, evarūpo dhītimā nāma natthi cattālīsakoṭivibhavo honto pi ubbillā-vitākāray vā asmimānamattay vā na karoti, kapaṇo viya

¹ B. mahādhanay.

² B. jivantassā.

³ C^a. °eti.

⁴ C^a. adatvā. K. B. dassetvā.

⁵ K. kah^o kassā.

⁶ B. bālo.

⁷ B. paṭimaṇḍitapasāṭhanā. K. °pasādhikā.

⁸ S. B. raññā.

⁹ K., B., S. om.

¹⁰ B. a. bhavituy.

¹¹ B. avassayo boṭhā.

¹² B. a. āha.

¹³ C^a. pahīṇi.

¹⁴ K. dhanarāsiṇ.

¹⁵ K. B. kārāpetvā.

¹⁶ K. °pūtāpetvā.

¹⁷ K. a. tassu.

¹⁸ K. a. tassa.

¹⁹ B., K., a. tass'eva.

pilotikaṇ nivāsetvā bhatakavīthiyaṇ bhatiṇ katvā jīvanto mayā iminā nāma upāyena ñāto, jānitvā ca panā pakko-sitvā¹ sadhanabhāvaṇ sampaticchāpetvā taṇ dhaṇaṇ āharā-petvā setthiṭṭhāne ṭhapito dhītā c' assa² mayā dinnā bhante mayā evarūpo dhītimā na diṭṭhapubbo' ti āha. Taṇ sutvā Satthā 'taṇ³ evaṇ jivantassa jīvitaṇ dhammi-kaṇ⁴ nāma mahārāja corikādikammaṇ⁵ pana idhaloke c'eva piḷeti⁶ paraloke ca tato nidānaṇ sukhaṇ nāma natthi ; purisassa hi dhanapārijuṇṇakāle⁷ bhatiṇ vā⁸ katvā jivitaṇ eva dhammi-kaṇ jivitaṇ⁹ nāma evarūpassa hi viriyasam-pannassa satisampannassa kāyavācāhi parisuddhakammassa paṇṇāya nisammakārino kāyādihi saññatassa dhamma-jivitaṇ¹⁰ jivantassa satia-vippavāse ṭhitassa issariyaṇ vaḍḍha-ti¹¹ yevā' ti vatvā imaṇ gātham āha :

24. 'Uṭṭhānavato satimato
sucikammassa nisammakārino
saññatassa ca dhammajivino
appamattassa yaso 'bhivaḍḍhati' ti.¹²

Tattha 'uṭṭhānavato' ti uṭṭhānaviriyavantassa. 'Satimato' ti sutisampannassa. 'Sucikammassa' ti niddosehi¹³ niraparādhehi kāyakammādihi samannāgata-ssa. 'Nisammakārino' ti 'evaṇ ce bhavissati¹⁴ evaṇ karissāmī' ti vū 'imasmiṇ kamme evaṇ kate idaṇ nāma bhavissati' ti vū evaṇ nidānaṇ¹⁵ sallakkhetva roga-

¹ K. B. °āpetvā.

³ K. om.

⁵ C^a. katacor°.

⁷ C. corr. °parijaṇṇa°.

⁹ K. °ka-jiv°.

¹¹ K. °yū °nti.

¹³ C^a. niddose.

¹⁵ K. nivādaṇ.

² K. pi °ssa.

⁴ K. B. dha° jiv°.

⁶ K. a. piṇseti.

⁸ K. a. kuṣiṇ vā.

¹⁰ S., C., C^a. °itā.

¹² K. yaso a°.

¹⁴ F., C^a, B. °titi.

tikicchanay¹ viya sabbakammāni nisāmetvā upadhānetvā karontassa. 'Saññatassā' ti kāyādihi saññatassa nicchiddassa.² 'Dhammajīvino' ti agārikassa³ tulū-kūṭādi⁴ vajjetvā kasigorakkhādihi anāgārikassa vejja-kammaḍutakammādi⁵ vajjetvā dhammena samena bhikkhācariyāya jīvanay⁶ kappentassa. 'Appamattassā' ti avippavutthasatino. 'Yaso 'bhivaḍḍhatī' ti issariya-bhogasammānasañkhāto⁶ c'eva kittivaṇṇasañkhāto⁷ ca yaso 'bhivaḍḍhatī ti.

Gāthāpariyosāne Kumbhaghosako sotāpatti-phale pati-tṭhahi, aññe pi bahū sotāpatti-phalādi⁸ni pāpunisū.⁸ Evaṃ mahājanassa sātthikā dhammadesanā⁹ jātā ti.

Kumbhaghosakavatthu.¹⁰

3. CŪLAPANTHAKATTHERA-VATTHU.¹¹

'Uṭṭhānen' appamādenā' ti imay dhammadesanay. Satthā Veluvane viharanto Cūlapanthakattheray ārabbhā kathesi.

Rājagahe kira dhanasetṭhikulassa dhītā vayappattakāle mātāpitūhi sattabhūmakassa¹² pāsādassa uparitale ativiya rakkhamānā¹³ yobbanamadamattatāya purisalolā¹⁴ hutvā

¹ K. °inay.

² B. nicitassa.

³ K. āg°. F. agāriyassa.

⁴ F. kulākulāni.

⁵ K. B. jīvitay.

⁶ B. °sampanna° for °sammāna°.

⁷ B. a. °bhaṇana° after °vaṇṇa°.

⁸ C°. °sūti. B. sampā°.

⁹ K. desanā.

¹⁰ K. B. Kumbhaghosakasetṭhivatthu dutiyan.

¹¹ Cf. F. Jāt. I. 114-20. Cullakasetṭhijātaka, *introductory portion*.

¹² K. B. °ik°.

¹³ K., B., S. rakkhiya°.

¹⁴ C°. purisāl°. J. om. from vaya° to hutvā.

attano dāsen' eva saddhiṃ santhavaṇ katvā, 'aññe pi me idaṇ kammaṇ jāneyyūn' ti bhītā evam āha: 'amhehi imasmiṇ ṭhāne'na sakkā vasitū; sace me¹ mātāpitaro imaṇ dosaṇ jānissanti khaṇḍakhaṇḍikaṇ maṇ karissanti, videsaṇ gantvā vasissāmā' ti. Te² hatthasāraṇ gahetvā aggad-vārena³ nikkhamitvā, 'yattha vā tattha vā aññehi ajāna-natṭhānaṇ gantvā vasissāmā' ti ubho pi agamaṇsu. Tesā ekasmiṇ ṭhāne vasantānaṇ saṇvāsam anvāya tassā⁴ kucchismiṇ gabbho paṭiṭṭhāsi;⁵ sā gabbhaparipākaṇ āgamma tena saddhiṇ mantesi:⁶ 'gabbho me⁷ paripākaṇ gato, nātibandhavarahite⁸ ṭhāne gabbhavuṭṭhānaṇ nāma ubhinnam pi amhākaṇ dukkhāvahaṇ,⁹ kulageham eva¹⁰ gacchāmā' ti. So 'sacāhaṇ¹¹ tattha gamissāmi, jīvitaṇ me natthi' ti bhayena,¹² 'ajja gacchāma sve gacchāmā' ti divase atikkāmesi. Sā cintesi: 'ayam bālo attano dosa-mahantatāya gantuṇ na ussaḥati,¹³ mātāpitaro nāma ekan-tahitā,¹⁴ ayaṇ gacchatu vā mā vā—ahaṇ gamissāmi'¹⁵ ti, sī¹⁶ tasmiṇ gehā nikkhante gehaparikkhāraṇ paṭisāmetvā, attano kulagharāṇ gamanabhāvaṇ¹⁷ anantaragehavāsīnaṇ ārocetvā maggaṇ paṭipajji. So pi¹⁸ gharāṇ āgantvā¹⁹ taṇ adisvā paṭivissake pucchitvā,²⁰ 'kulagharāṇ gatā' ti sutvā vegena anubandhitvā antarāmagge sampāpuṇi. Tassāpi tatth' eva gabbhavuṭṭhānaṇ ahosi. So 'kiṇ idaṇ bhadde'

¹ K. mama. B. om.² K. a. gehe.³ K. uttaradv°.⁴ C°. 'ssā.⁵ K. B. °āti.⁶ K. B. ām°.⁷ K. B. om.⁸ B., J., K. °bandhuvirahite. C°. °virahite.⁹ J. dukkham eva.¹⁰ J. om.¹¹ B. sacāyaṇ.¹² J. om. from sī° to bhayena.¹³ C. C°. °hīti.¹⁴ B. a. vā. K. a. kāmā (for kamaṇ?).¹⁵ J. mayā gantuṇ vaṭṭatīti.¹⁶ J. B. om.¹⁷ J. B. gatu°.¹⁸ J. atha so puriso.¹⁹ J. āgato.²⁰ K., B., a. vā.

ti pucchi. 'Sāmi¹ eko putto jāto' ti. 'Idāni kiṃ karissāma' ti. 'Yass' atthāya mayaṃ² kulagharayaṃ gaccheyāma taṃ kammaṃ antarā³ va nipphannaṃ, tattha gantvā kiṃ karissāma, nivattāma' ti, dve pi ekacittā hutvā va nivattiṃsu, tassa ca dārakassa panthe jātattā 'Panthako' ti nāmaṃ kariṃsu.⁴ Tassā na ciren'⁵ eva aparo pi gabbho patitṭhahi. Sabbaṃ purimanayen' eva vitthāretabbāṃ. Tassa pi dārakassa panthe jātattā paṭhamajātattā⁶ paṭhamajātassa Mahāpanthako ti nāmaṃ karitvā,⁷ itaraṃ Cūlapanthako ti nāmaṃ kariṃsu.⁸ Te dve pi dārake gahetvā attano vasaṇatṭhānam eva gatā.⁹ Tesāṃ tattha vasaṇtānaṃ Mahāpanthakadārako¹⁰ aññe dārake 'cūlapitā mahāpitā'¹¹ ti 'ayyako¹² ayyakā'¹³ ti vadante sutvā mātaraṃ pucchi: 'amma aññe dārakā'¹⁴ "ayyako¹⁵ ayyakā" ti vadanti,¹⁶ amhākaṃ nātakā natthi' ti. 'Āma tāta tumhākaṃ¹⁷ ettha nātakā natthi, Rājagahanagare pana vo¹⁸ dhanasetṭhī nāma¹⁹ ayyako nāma,²⁰ tattha amhākaṃ²¹ bahū nātakā' ti. 'Kasmā tattha na gacchāma²² amma' ti. Sā attano agamanakāraṇaṃ puttass' akathetvā²³ puttesu pun. appunaṃ kathentesu puttapitaraṃ²⁴ āha: 'ime maṃ²⁵

¹ K., B., a. me.³ K. a. magge.⁵ J., B., K. cirass'.⁷ J., B., K. katvā.⁹ J. āgatā.¹⁰ J. ayaṃ Panthadārako.¹² J. a. ti.¹³ K. B. °ika. S. °akī.¹⁴ J. a. cullapitā ti.¹⁶ B. a. mahāpitā cūlapitā ti pi vadanti. K. a. kacci.¹⁷ K. amh°.¹⁹ K. B. om.²¹ J. tumh°.²² B. na gacchatha, om. tattha.²⁴ K. puttassa pi°. B. J. sāmikaṃ.²⁵ J. B. om.² C^a. om.⁴ J. akaṃsu.⁶ J., B., S. om.⁸ J. akaṃsu.¹¹ J. om.¹⁵ K. a. ti vad°.¹⁸ B. om.²⁰ J., B., S. om.²³ K. B. °ssa ak°.

dārakā¹ ativiya kilamenti kiṇ no mātāpītaro disvā maṇsaṇ khādissanti; ehi² dārakānaṇ ayyakakulaṇ dassessāmā' ti āha.³ 'Ahaṇ sammukhā bhavituṇ⁴ na sakkomi,⁵ taṇ⁶ pana⁷ nayissāmī' ti. 'Sādhu⁸ yena kenaci upāyena⁹ dārakānaṇ ayyakakulaṇ eva daṭṭhuṇ vaṭṭati' ti. Dve pi janā dārake ādāya anupubbena Rājagahaṇ gantvā¹⁰ nagara-dvāre ekissā sālāya vasiṇsu¹¹ dārakamātā dve dārake gahetvā¹² āgatabhāvaṇ mātāpitunnaṇ¹³ ārocāpesi. Te taṇ sāsanaṇ sutvā, 'saṇsāre vicarantānaṇ¹⁴ na putto na¹⁵ dhītā bhūtapubbā¹⁶ nāma natthi, te amhākaṇ mahāparādhikā, na sakkā tehi amhākaṇ cakkhupathe ṭhātuṇ, ettakaṇ¹⁷ nāma dhanāṇ gahetvā dve pi janā phāsukaṭṭhānaṇ gantvā jīvantu, dārake pana idha pesentū'¹⁸ ti. Te¹⁹ pesitaṇ dhanāṇ gahetvā dārake āgatadūtānaṇ yeva hatthe datvā pahiniṇsu,²⁰ dārakā ayyakakule vadḍhanti. Tesu Cūlapanthako atidaharo Mahāpanthako pana ayyakena saddhiṇ Dasabalassa dhammakathaṇ sotuṇ gacchati; tassa niccaṇ Satthu santikaṇ²¹ gacchantassa²² pabbajjāya cittaṇ nami. So ayyakaṇ āha: 'sace maṇ²³ anujāneyyātha, ahaṇ

¹ C. C^a. daharakā.

² K. a. dāni.

³ J. B. om.

⁴ J. va ṭhātuṇ.

⁵ C. C^a. sakkāmi (for sakkhāmi = śakṣyāmi?). J., K., B. sakkhissāmī.

⁶ K. te.

⁷ J. a. tattha.

⁸ J. a. ayya.

⁹ J. nayena.

¹⁰ J., B., K. patvā.

¹¹ So K.; C. C^a. vasitvā. B. pavisitvā. J. nivāsaṇ kappetvā.

¹² K., B., a. attano.

¹³ K. B. °ūnaṇ.

¹⁴ J. car^o.

¹⁵ J. om.

¹⁶ J. om.

¹⁷ J. a. pana.

¹⁸ B. a. dhanāṇ datvā dūtaṇ pahesuṇ.

¹⁹ K., B., C^a, a. tehi. J. seṭṭhidhitā mātāpitūhi.

²⁰ J. pesesi.

²¹ J. sammukhā.

²² J. a. dhammaṇ suṇantassa.

²³ J. tumhe sampatiṇchatha, om. maṇ.

pabbajjeyyan' ti. 'Kiṇ vadesi tāta¹ sakalalokussa² pi me pabbajjāto³ tava⁴ pabbajjā bhaddikā, sace sakkosi pabbajjāhī'⁵ ti⁶ taṇ Satthu santikaṇ netvā,⁷ 'kiṇ gahapati dārako te laddho' ti vutte,⁸ 'āma bhante ayaṇ me' nattā tumhākaṇ santike pabbajitukāmo'¹⁰ ti āha. Satthā aññataram piṇḍacārikaṇ bhikkhuṇ¹¹ 'imaṇ dārakaṇ pabbājehī' ti āṇāpesi. Thero tassa tacapañcakakammaṭṭhānaṇ ācikkhitvā pabbājesi; so bahuṇ Buddhavacanaṇ uggaṇhitvā paripuṇṇavasso upasampadaṇ labhitvā¹² yoniso-manasikāre¹³ kammaṇ¹⁴ karonto arahattaṇ pāpuṇi. So jhānasukhena phalasukhena¹⁵ vitināmento cintesi: 'sakkā nu kho idaṇ¹⁶ sukhaṇ Cūḷapanthakassa dātun' ti, tato ayyakasetṭhissa santikaṇ gantvā evaṃ āha: 'mahāsetṭhi sace'¹⁷ anujāneyyātha ahaṇ Cūḷapanthakaṇ pabbajeyyan' ti āha. 'Pabbājetha bhante' ti. Setṭhī kira sāsane suppasanno, 'kataradhītāya vo ete puttā' ti pucchiyamāno pi ca 'palātadhītāya' ti vattuṇ lajjati tasmā sukhen' eva tesāṇ pabbajjaṇ anujāni.¹⁸ Thero ca¹⁹ Cūḷapanthakaṇ pabbā-

¹ J. *a.* mayhaṇ, *and om.* pi me.

² B. sakalassa lo°.

³ J. pabbajato. K. pabbajitato. B. pabbajjaṇ avārito.

⁴ J. tav'eva.

⁵ J. pabbaja tātā.

⁶ J. *a.* sampañcchitvā.

⁷ J. gato Satthā.

⁸ J. *om.*

⁹ J. dārako mayhaṇ.

¹⁰ J. pabbajāmī.

¹¹ J. *om.* B. K. piṇḍapātācārikaṇ.

¹² J. labhi, *and a.* upasampanno.

¹³ B. K. °kārena.

¹⁴ B. K. kammatṭhānaṇ.

¹⁵ J. maggasukhena ca.

¹⁶ J. K. imaṇ.

¹⁷ C^a. *a.* setṭhi. J. *ut supra.*

¹⁸ J. *om.* from. setṭhī to anujāni.

¹⁹ C^a. pi. J., K., B. *om.*

jetvā¹ silesu patitṭhāpesi, so pi² pabbajitvā va dandho
ahosi.

‘ Padumaṇ yathā kokanadaṇ sugandhaṇ
pāto siyā phullam avītagandhaṇ,
Aṅgīrasaṇ passa virocamaṇaṇ
tapantam ādiccam iv’ antalikkhe ’ ti,

imaṇ ekaṇ gāthaṇ catūhi māsehi gaṇhituṇ³ nāsakkhi.
So kira Kassapasammāsambuddhakāle pabbajitvā paññavā
huvā aññatarassa dandhabhikkhuno uddesagahaṇakāle
parihāsakehiṇ akāsi, so bhikkhu tena parihāsena lajjito
n’eva uddesaṇ gaṇhi na sajjhāyam akāsi. Tena kam-
menāyaṇ⁴ dandho jāto, gahitapadaṇ⁵ uparipadaṇ⁶ gaṇhan-
tassa nassati;⁷ tassa imam eva gāthaṇ gahetuṇ vāyaman-
tassa cattāro māsā atikkantā. Atha naṇ Mahāpanthako
āha:⁸ ‘ Panthaka⁹ tvam imasmiṇ sāsane abhabbo catūhi
māsehi ekaṇ gātham pi gahetuṇ¹⁰ na sakkosi¹¹ pabbajita-
kiccaṇ pana¹² kathaṇ matthakaṇ pāpessasi, nikkhama¹³
ito vihārā ’ ti nikkadḍhi. Cūlapanthako buddhasāsane
sinehena¹⁴ gihibhāvaṇ na pattheti. Tasmiṇ ca kāle Mahā-
panthako bhattuddesako hoti.¹⁵ Jīvako Komārabhacco
bahuṇ mālāgandhavilepanaṇ¹⁶ ādāya attano¹⁷ ambavanaṇ
gantvā¹⁸ Satthāraṇ pūjetvā dhammaṇ sutvā utthāyāsanaṇ
Dasabalaṇ vanditvā Mahāpanthakaṇ upasaṅkamtivā,

¹ J. a. dasasu.

² J. Cullapanthakasāmaṇero for so pi.

³ Ca. ugg°

⁴ J., B., K., S., a. pabbajitvā va.

⁵ J., B., K., gahitagahitaṇ padaṇ.

⁶ J. upariuparipa°. B. K. uparūpari°.

⁷ K. °nti.

⁸ K. om.

⁹ B. K. Cūlapanthaka.

¹⁰ B. K. gaṇhituṇ.

¹¹ K. sakko.

¹² J. a. tvaṇ.

¹³ K. nikkhamatha.

¹⁴ C. sene°.

¹⁵ Ca. om. B. ahosi.

¹⁶ J. gandhamālaṇ.

¹⁷ K. om.

¹⁸ B. āg°.

‘kittakā bhante Satthu santike bhikkhū’ ti pucchi. ‘Pañcamattāni satāni’¹ ti. ‘Sve bhante buddhapamukhāni pañca bhikkhusatāni ādāya amhākaṃ nivesane bhikkhaṃ gaṇhathā’ ti. ‘Upāsaka Cūḷapanthako nāma dandho’² avirūḷhidhammo, taṃ ṭhapetvā sesānaṃ nimantaṇaṃ paṭicchāmi’³ ti thero āha. Taṃ sutvā Cūḷapanthako cintesi: ‘thero ettakānaṃ bhikkhūnaṃ nimantaṇaṃ paṭicchanto’⁴ maṃ bāhiraṃ⁵ katvā paṭicchati nissaṃsayaṃ mayhaṃ bhātikassa mayi cittaṃ bhinnaṃ bhavissati; kiṃ dāni mayhaṃ iminā sāsanaṇa, gihī hutvā dānādāni puññāni karonto jīviṣṣāmi’ ti. So punadivase pāto va’⁶ vibbhamitvaṃ pāyāsi. Satthā paccūsakāle yeva lokaṃ volokento’⁷ imaṃ kārāṇaṃ disvā paṭhamataṇaṃ gantvā Cūḷapanthakassa gamanamagge’⁸ dvārakoṭṭhake caṅkamanto aṭṭhāsi. Cūḷapanthako gacchanto’⁹ Satthāraṃ disvā upasaṅkamitvā vandi.¹⁰ Atha naṃ Satthā ‘kahaṃ pana tvaṃ Cūḷapanthaka imāya velāya gacchasi’ ti āha. ‘Bhātā maṃ bhante nikkadḍheti,’¹¹ tenāhaṃ vibbhamitvaṃ gacchāmi’ ti. ‘Cūḷapanthaka tava pabbajjā nāma mama santakā,’¹² bhātārā nikkadḍhito kasmā mama santikaṃ nāgañchi,¹³ ehi kiṃ te gihibhāvena mama santike bhavissasi’ ti cakkāṅkitatalena pāṇinā taṃ sirasmiṃ¹⁴ parāmasitvā¹⁵ ādāya gantvā gandhakuṭipamukhe nisīdāpetvā, ‘Cūḷapanthaka puratthābhimukho hutvā imaṃ pilotikaṃ “rajoḥaraṇaṃ rajoḥaraṇaṃ” ti parimajjanto idh’ eva hohi’ ti iddhiyā abhisāṅkhataṃ

¹ K. B. bhikkhusatāni.² K. a. bhikkhu.³ B. sampatiṇṇapemi.⁴ B. sampā° al.⁵ K. B. bāhiraṃ.⁶ J. a. gihī bhavissāmīti, om. vibbh°.⁷ J. ol°.⁸ B. °maggena tāva.⁹ J. gharā nikkhamanto.¹⁰ B. vanditvā aṭṭhāsi.¹¹ B. nikkadhi. K. °ati.¹² K. B. santike hoti.¹³ B. nāgacchissasi.¹⁴ K. B. sīsaṃ.¹⁵ J. Cullapanthakaṃ for ca° pā° taṃ sirasmiṃ par°.

Gāthāpariyosāne Cūlapanthako saha paṭisambhidāhi arahattaṇ paṇṇi, saha paṭisambhidāhi yev' assa¹ tīni piṭakāni āgamaṇsu.² So kira pubbe rājā hutvā nagaraṇ padakkhiṇaṇ karonto nalātato sede muccante³ parisuddhena sātakena nalātaṇ⁴ puñchi,⁵ sātako kiliṭṭho ahosi. So 'imaṇ sariraṇ nissāya evarūpo parisuddhasātako⁶ pakatiṇ jahitvā kiliṭṭho jāto "aniccā vata saṅkhārā" ti aniccasaññaṇ paṭilabhi⁷ Tena kāraṇena'ssa rajoharaṇam eva paccayo jāto. Jīvako pi kho Komārabhacco Dasabalassa dakkhiṇo-dakaṇ upanāmesi. Satthā : 'nanu Jīvaka vihāre bhikkhū atthi' ti hatthena pattaṇ pidahi. Mahāpanthako 'nanu bhante vihāre natthi bhikkhū' ti āha.⁸ Satthā 'atthi Jīvaka' ti āha. Jīvako 'tena hi bhāṇe gaccha vihāre bhikkhūnaṇ atthibhāvaṇ vā natthibhāvaṇ vā⁹ jānāhi' ti purisaṇ pesesi. Tasmiṇ khaṇe Cūlapanthako 'mayhaṇ bhātiko "vihāre bhikkhū natthi" ti bhaṇati,¹⁰ vihāre bhikkhūnaṇ atthibhāvaṇ assa pakāsessāmī'¹¹ ti sakalaṇ ambavanaṇ bhikkhūnaṇ yeva¹² pūresi, ekacce bhikkhū cīvarakammaṇ karonti, ekacce rajanakammaṇ karonti,¹³ ekacce sajjhāyaṇ karonti,¹⁴ evaṇ aññamaññaṇ asadisāṇ bhikkhusahassaṇ māpesi. So puriso vihāre bahū bhikkhū¹⁵ disvā nivattitvā 'ayya sakalaṇ¹⁶ ambavanaṇ bhikkhūhi paripuṇṇaṇ' ti Jīvakassa ārocesi. Thero pi kho¹⁷ tatth' eva,

¹ C^a. c'ev'assa.² C^a. ag^o.³ J. muñcante.⁴ J., B., K. nalātantaṇ.⁵ J. puñji (*yet one of F.'s MSS. is right*).⁶ J., B., K. °ddho sā^o.⁷ B. labhi.⁸ C^a. om.⁹ So B., K.; B. also a. tvañ ñeva.¹⁰ B. āha.¹¹ B. °issāmī.¹² J. ñeva.¹³ J. K. om.¹⁴ J. a. ti.¹⁵ B. bahū bhikkhū.¹⁶ C^a. sakala^o.¹⁷ B. om.

‘Sahassakkhattuṃ attānaṃ nimmiṇṭvāna Pan-
thako
nisid’ ambavane ramme yāva kālappave-
danā¹ ti.

Atha Satthā taṃ purisaṃ āha : ‘vihāraṃ gantvā “ Satthā Cūlapanthakaṃ nāma pakkosati ” ti vadehi’ ti, tena gantvā tathā vutte ‘ahaṃ Cūlapanthako, ahaṃ Cūlapanthako’ ti mukhasahassaṃ utṭhahi.² Puriso gantvā³ ‘sabbe pi kira bhante Cūlapanthakā⁴ yeva nāmā’ ti āha.⁵ ‘Tena hi gantvā yo paṭhamāṃ⁶ “ ahaṃ Cūlapanthako ” ti vadati taṃ hatthe gaṇha, avasesā antaradhāyissantī’ ti. So tathā akāsi, tāvad eva sahasamattā bhikkhū antaradhāyissu. Thero gatenā⁷ purisena saddhiṃ agamāsi. Satthā bhattachappariyosāne Jivakaṃ āmantesi : ‘Jivaka Cūlapanthakassa paṭṭaṃ gaṇha,⁸ ayaṃ te anumodanaṃ karissati’ ti, Jivako tathā akāsi. Thero sihanādaṃ nadanto taruṇasīho viya tīṇi piṭakāni paṭisaṅkhobhetvā⁹ anumodanaṃ akāsi. Satthā utṭhāyāsanaṃ bhikkhusaṅghaparivuto¹⁰ vihāraṃ gantvā¹¹ bhikkhūhi vatte dassite¹² gandhakuṭipamukhe ṭhatvā bhikkhusaṅghassa sugatovādaṃ datvā kammaṭṭhānaṃ kathetvā bhikkhusaṅghaṃ uyyojetvā¹³ surabhigandhāvāsavāsitaṃ¹⁴ gandhakuṭiṃ pavasitvā dakkhiṇena passena sihaseyyaṃ upagato. Atha sāyaṇhasamaye bhikkhū ito c’ito ca¹⁵ samosaritvā rattakambalasūṇiṃ¹⁶ parikkhipanto¹⁷

¹ B. °sanā.

² B. °iṃsu. B., K., a. so.

⁴ C^a. °kaṃ. B. °ko.

⁶ J., B., K. after ti.

⁷ B. pi tena. K. va tena.

⁹ J., B., K. tīhi Piṭakehi saṅ°.

¹⁰ J. °parivāro.

¹² B., K., a. utṭhāyāsanaṃ.

¹³ K. om. bhi° uyy°.

¹⁴ J. om. °vāsa.

¹⁶ K. °sūṇiyā.

³ K. punāgantvā.

⁵ K. a. Bhagavā.

⁸ B. gaṇhāhi.

¹¹ C^a. āg°.

¹⁵ B. K. om.

¹⁷ B. K. °ento.

viya nisīditvā Satthu guṇakathaṃ ārabhiṃsu : ‘āvuso Mahāpanthako Cūlapanthakassa ajjhāsayaṃ ajānanto “catūhi māsehi ekaṃ gāthaṃ uggaṇhituṃ¹ na sakkoti dandho ayan” ti viharā nikkalādhī, Sammāsambuddho pana attano anuttaradhammarājatāya² ekasmiṃ yeva³ antarabhatte⁴ saha paṭisambhidāhi⁵ arahattaṃ adāsi, tīpi piṭakāni paṭisambhidāhi yeva āgatāni, aho Buddhānaṃ nāma balaṃ⁶ mahantaṃ’ ti. Atha Bhagavā dhamma-sabhāyaṃ imaṃ kathāpavattiṃ ātvā, ‘ajja mayā gantuṃ vattatī’ ti Buddhaseyyāya utthāya⁷ surattadupaṭṭaṃ⁸ nivāsetvā vijjullataṃ⁹ viya kāyabandhanaṃ bandhitvā rattakambalasadisaṃ sugatamahācīvaraṃ¹⁰ pūrupitvā surabhigandhakuṭito nikkhamma mattavaravāraṇasiha-vikkantavilāsena¹¹ anantāya Buddhaliṅhāya dhammasabhaṃ¹² gantvā alaṅkatamaṇḍalamajjhe¹³ supaññattavara-buddhāsanaṃ¹⁴ abhiruyha chabbannabuddharaṇsiyo¹⁵ vis-sajjento¹⁶ aṇṇavakucchiṃ khobhayamāno¹⁷ Yugandhara-matthake bālasuriyo viya āsanamajjhe nisīdi. Sammā-sambuddhe pana āgatamatte pana¹⁸ bhikkhusaṅgho kathaṃ paṭicchinditvā¹⁹ tuṃhi ahosi. Satthā mudukena metta-

¹ J. ga°. B. uggaṇhitvā. K. gaṇhāpetuṃ.

² B. °dhammatāya.

³ J., B., K. yev’ assa.

⁴ K. C°. antarā°.

⁵ J. °dāya.

⁶ J., B., K. balan nāma.

⁷ K. C°. vu°.

⁸ B. paṭṭaṃ.

⁹ J. B. °atā.

¹⁰ K. °paṇsukūlacīvaraṃ.

¹¹ B. °vāraṇo viya sīhavijambhita°.

¹² J. °ayaṃ.

¹³ C°. maṇḍalamālamajjhesu. J. °maṇḍapa°. B. °maṇ-
ḍasālāya majjhe.

¹⁴ K. °pavara°.

¹⁵ S. °varabu°. C°. °rasmiyo.

¹⁶ B. K. °anto.

¹⁷ J. obhāsayaṃāno. B. a. viya.

¹⁸ B. K. om.

¹⁹ J., B., K. pacch°.

cittena parisāṇ oloketvā, 'ayaṇ parisā ativiya sobhati ekassa pi hatthakukkuccaṇ vā pāḍakukkuccaṇ vā¹ ukkā-sitasaddo vā khipitasaddo vā² natthi, sabbe p' ime Buddha-gāravena sagāravā Buddhatejena tajjitā, mayi āyukappam pi akathetvā nisinne³ paṭhamaṇ kathaṇ samutṭhāpetvā na kathessanti, kathāsamutṭhāpanavattaṇ nāma mayā va jānitabbaṇ, aham eva paṭhamaṇ kathessāmī' ti madhurena brahmāssarena bhikkhū āmantetvā, 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā, kā ca pana vo⁴ antarā kathā⁵ vippakatā⁶ ti pucchitvā,⁷ 'imāya nāmā' ti vutte, 'na bhikkhave Cūḷapanthako idan' eva dandho, pubbe pi dandho va,⁸ na keval' assāhaṇ⁹ idān' eva avassayo jāto. pubbe pi avassayo ahosi c'eva,¹⁰ pubbe ca paṇāhaṇ imaṇ lokiyakuṭumbassa sāmikaṇ akāsiṇ,¹¹ idāni lokuttarakuṭumbassā¹² ti vatvā Satthā¹³ vitthārato sotukāmehi bhikkhūhi yācito¹⁴ atitaṇ āhari :

'Atīte¹⁵ Bārānasīnagaravāsī eko māṇavo Takkaṣilaṇ gantvā sippaṇ uggahaṇatthāya¹⁶ disāpāṃokkhasa ācariyassa¹⁷ dhammantevāsiko hutvā pañcannaṇ māṇavakassatānaṇ antare ativiya ācariyassa upakārako¹⁸ ahosi, pādaparikammādāni sabbakiccāni karoti, dandhatāya pana kiñci uggaṇhituṇ na sakkoti. Ācariyo 'ayaṇ mama bahūpakāro, sikkhāpessāmi naan' ti vāyamanto¹⁹ kiñci sikkhā-

¹ C^a. om. pā^o vā.

² C. C^a. om. khi ^ovā.

³ K. a. kacci.

⁵ B. C^a. antarakathā.

⁷ J. āha.

⁹ B., K., S. ^oñcassāhaṇ. B. a. Cūḷapanthakassa.

¹⁰ B. K. yeve.

¹² B., K., a. sāmikan.

¹³ C^a. a. tam atthaṇ.

¹⁵ K., B., a. bhikkhave.

¹⁶ K., B., S. sippugga.

¹⁸ K. upakāro.

⁴ B. kho.

⁶ C^a. om.

⁸ B. K. yeve.

¹¹ B. K. ^osi.

¹⁴ C^a. B. āyācito.

¹⁷ B. a. santike.

¹⁹ C^a. a. pi.

petuṇ na sakkoti. So ciraṇ vasiṭvā ekaṇ gātham¹ pi uggaṇhituṇ asakkonto ukkaṇṭhitvā 'gamissāmī' ti ācariyaṇ āpucchi.² Ācariyo cintesi: 'ayaṇ mayhaṇ upakārako'³ paṇḍitabhāvaṇ assa paccāsīṇsāmī,⁴ na pana kātuṇ sakkomi, avassaṇ mayā imassa paccupakāro kātabbo, ekam assa mantaṇ bandhitvā dassāmī' ti. So taṇ araṇṇhaṇ netvā, 'Ghaṭṭesi, ghaṭṭesi, kiṇkārāṇā ghaṭṭesi, aham pi taṇ jānāmī' ti imaṇ mantaṇ bandhitvā uggaṇhāpento anekasatakkhattuṇ parivattāpetvā,⁵ 'paññāyati te' ti pucchitvā, 'āma paññāyati' ti vutte, 'dandhena'⁶ nāma vāyāmaṇ katvā paṇaṇ kataṇ sippaṇ na palāyati' ti cintetvā,⁷ magga-paribbayaṇ datvā, 'gaccha imaṇ mantaṇ nissāya jīvissasi, apalāyanatthāya pan' assa niccaṇ sajjhāyaṇ kareyyāsī'⁸ ti vatvā taṇ⁹ uyyojesi. Ath' assa Bārāṇasiyaṇ pattakāle¹⁰ 'putto me sippaṇ sikkhitvā āgato' ti mātā mahāsakkārasammānam akāsi.

Tadā Bārāṇasirājā 'atthi nu kho me kāyakammādīsu koci doso' ti paccavekkhanto attano¹¹ aruccanakaṇ¹² kiñci kammaṇ adisvā, 'attano vajjaṇ nāma attano na paññāyati, paresaṇ paññāyati, nagaraṇ¹³ parigaṇhissāmī' ti cintetvā sāyaṇ aññātakavesena nikkhamitvā, 'sāyamāsaṇ bhuñjitvā nisinnamanussānaṇ katthāsallāpo nāma nānappakārako hoti,¹⁴ sacāhaṇ¹⁵ adhammena rajjaṇ kāremi'¹⁶ "pāpena adhammikaraññā¹⁷ daṇḍabaliādīhi¹⁸ hat' amhā" ti vakkhanti, sace dhammena¹⁰ kāremi "dighāyuko no hotu

¹ C^a., B., K. ekagātham.

³ K. upakāro.

⁵ B. °ttetvā.

⁷ K. ācikkhitvā.

⁹ S. om.

¹¹ B. om.

¹² B. ananucchavikaṇ.

¹⁴ B. ahosi.

¹⁶ B. kāressāmī.

¹⁷ B. K. adhammikena raññā.

¹⁹ B. a rajjaṇ.

² C^a. pucchi.

⁴ B. °sisāmī.

⁶ B. dandho.

⁸ B. kār°.

¹⁰ B. K. sampatta°.

¹³ K. nāgarānaṇ.

¹⁵ K. sace 'haṇ.

¹⁸ K. °añādīhi.

rājā" ti ādīni vatvā mama guṇaṃ kathessanti' ti tesāṃ
 tesāṃ gehānaṃ bhittianusārena vicari.¹ Tasmiṃ khaṇe
 ummaggaṇā² dvinnāṃ gehānaṃ antare ummaggaṇaṃ bhin-
 danti ekaummaggaṇaṃ eva dve gehāni³ pavisaṇatthāya.⁴
 Rājā te disvā gehacchāyāya aṭṭhāsi. Tesāṃ ummaggaṇaṃ
 bhinditvā gehaṇaṃ pavisitvā bhaṇḍānaṃ⁵ olokanakāle⁶ māṇavo
 pabujjhित्वा taṃ mantaṃ sajjhāyanta⁷ 'ghaṭṭesi ghaṭṭesi
 kiṃkāraṇā ghaṭṭesi, aham pi taṃ jānāmi jānāmi'⁸ ti āha.
 Te taṃ sutvā 'iminā kira 'mhā⁹ ñātā, idāni no nāsessati' ti
 nivatthavattāni pi chaḍḍetvā bhītā sammukhasammukha-
 tṭhānena¹⁰ palāyisū. Rājā te palāyante disvā itarassa
 mantaṃ¹¹ sajjhāyanasaddaṃ sutvā¹² nagaraṃ parigaṇhitvā
 nivesanaṃ pavisi.¹³ Vibhātāya pana rattiyā pāto va¹⁴ ekaṃ
 purisaṃ pakkosित्वा,¹⁵ 'gaccha bhaṇe, asukavithiyaṃ nāma
 yasmiṃ gehe¹⁶ ummaggo bhinno, tattha Takkaṣilato
 sippaṃ uggaṇhitvā āgata māṇavo atthi, taṃ ānehi' ti. So
 gantvā 'rājā taṃ pakkosati' ti vatvā māṇavaṃ ānesi.
 Atha naṃ rājā āha : 'tvaṃ tāta Takkaṣilato sippaṃ uggaṇ-
 hitvā āgata māṇavo' ti. 'Āma devā' ti. 'Amhākaṃ pi
 taṃ sippaṃ dehi' ti. 'Sādhu deva, samāsane¹⁷ nisidित्वा
 gaṇhā'¹⁸ ti.¹⁰ Rājā tathā katvā²⁰ mantaṃ gaṇetvā, 'ayan

¹ B. K. vicarati.

² B. K. umaṅga°.

⁴ B. a. umaṅgaṃ khaṇanti.

⁵ B. K. bhaṇḍakāṃ.

⁷ K. sajjhāyaṃ karonto.

⁸ C^a., B., K. om one.

¹⁰ B. K. °n' eva.

¹¹ K. a. sajjhāyantassa.

¹² B. a. gehaṇā ñeva vavatthāpetvā.

¹³ K., B., a. so.

¹⁵ K. a. āha.

¹⁶ K. asukasmiṃ nāma gehe.

¹⁷ B., K., S. samānūsane.

¹⁸ B. gaṇhūhi.

²⁰ K. a. taṃ.

³ C^a. gehā.

⁶ B. olokita°.

⁹ B. amhākaṃ.

¹⁴ B. K. v'.

¹⁹ K. a. atha.

te ācariyabhāgo ' ti sahasaṇṇaṇ adāsi. Tada senāpati rañño kappakaṇ āha : ' kudā rañño massuṇ karissasī ' ¹ ti. ' Sve vā pare ' vā ' ti. So tassa sahasaṇṇaṇ datvā, ' kiccan te ' atthi ' ti vatvā, ' kiṇ sāmī ' ti vutte, ' rañño massukammaṇ ' karonto viya hutvā khuraṇ ativiya pahaṇsitvā, ⁵ galanāliṇ chinda ⁶; tvaṇ senāpati bhavissasi ahaṇ rājā ' ti. So ' sādhu ' ti sampatiṇchi. ⁷ Rañño massukaraṇadivase gandhodakena massuṇ temetvā khuraṇ pahaṇsitvā naḷā-tante gahetvā, ' khuro thokaṇ kuṇṭhākāro, ⁸ ekappahārena va galanāliṇ chindituṇ vaṭṭatī ' ti puna ekamantaṇ ṭhatvā khuraṇ pahaṇsi. ⁹ Tasmiṇ khaṇe rājā attano mantaṇ saritvā sajjhāyaṇ karonto, ' ghaṭṭesi ghaṭṭesi, kiṇkaraṇā ghaṭṭesi, aham pi taṇ jānāmi jānāmi ' ti āha. Nahāpi-tassa ¹⁰ naḷāṭato sedā muccinṇsu, ' so jānāt ' imaṇ ¹¹ kāraṇaṇ rājā ' ti, bhito khuraṇ bhūmiyaṇ khipitvā pādamūle urena nipajji. Rājāno nāma chekā honti, tena taṇ ¹² evaṇ āha : ' are duṭṭha nahāpita " na naṇ rājā jānātī " ti saññaṇ karosī ' ti. ¹³ ' Abhayaṇ me dehi devā ' ti. ' Hotu mā bhāyi, kathehi ' ti. ' Senāpati me deva sahasaṇṇaṇ datvā " rañño massuṇ karonto viya galanāliṇ chinda, ¹⁴ ahaṇ rājā hutvā taṇ senāpatiṇ karissāmi " ti āhā ' ti. Rājā ¹⁵ ' ācariyaṇ me nissāya jivitaṇ ¹⁶ laddhaṇ ' ti cintetvā, senā-

¹ C. C^a. °tī.

² B. parasuve. K. parasve.

³ S. me. B. K. no.

⁴ C. °kamma. K. B. massuṇ karonto.

⁵ Childers suggests that it may be a desiderative from han + pra. But B. ghaṇsitvā al. Hence = ghaṇ + pra.

⁶ C. corr. chindayi.

⁷ B. K. °itvā.

⁸ B. kuṇṭhadhāro.

⁹ B. ghaṇsi.

¹⁰ B. nhā. K. ṇhā°, as al. in forms from snā.

¹¹ K. B. mama.

¹² K. naṇ.

¹³ K., B., a. saṇtajjesi so.

¹⁴ K. a. tasmiṇ mate.

¹⁵ K. a. taṇ sutvā.

¹⁶ C^a. a. me.

patiṇ pakkositvā¹ 'ambho senāpati kiṇ nāma tayā mama santikā na laddhaṇ, idāni taṇ datṭhuṇ na sakkomi, mama ratṭhā nikkhamā' ti² ratṭhā pabbājetvā, ācariyaṇ pakko-sāpetvā, 'ācariya taṇ nissāya jīvitaṇ laddhaṇ' ti vatvā mahantaṇ sakkāraṇ karitvā tassa senāpatiṭṭhānaṇ adāsi.

So tadā Cūlapanthako ahosi, Satthā disāpāmokkhā-cariyo' ti,³ tasmā idaṇ atītaṇ āharitvā, 'evaṇ bhikkhave pubbe pi Cūlapanthako dandho yeva ahosi, tadāpi' ssāhaṇ avassayo hutvā taṇ lokiyakuṭumbe patiṭṭhāpesiṇ' ti vatvā, pun' ekadivasuṇ 'aho Satthā Cūlapanthakassa avassayo jāto' ti kathāya samutṭhitāya Cūlasetṭhi-jātaka⁴ atīta-vatthuṇ kathetvā,

Appakena pi⁵ medhāvī pābhatena vicakkhaṇo
samutṭhāpeti attānaṇ aṇuṇ aggiṇ va sandha-
man⁶ ti,

Gāthaṇ⁷ vatvā, 'na bhikkhave idān' evāhaṇ imassa avassayo jāto, pubbe pi avassayo ahosim⁸ eva, pubbe panāhaṇ imaṇ lokiyakuṭumbassa sāmikaṇ akāsiṇ,⁹ idāni lokuttarakuṭumbassa; tadā hi¹⁰ Cūlantevāsī¹¹ Cūlapanthako ahosi Cūlasetṭhī pana¹² aham evā' ti jātakaṇ samodhānesi.

Pun' ekadivasuṇ dhammasabhāyaṇ¹³ kathaṇ samutṭhāpesuṇ 'āvuso Cūlapanthako catūhi māsehi catuppadaṇ gāthaṇ gahetuṇ asakkonto pi viriyaṇ anossajjitvā va mahante¹⁴

¹ K. B. °āpetvā.

² B. K. nikkhamāhi ti. K. a. vatvā.

³ B. K. om. K. Satthā for tasmā.

⁴ B. K. Cūlase°.

⁵ B. °nāpi.

⁶ J. santhaman.

⁷ F. J., I. 122.

⁸ B. K. ahosi yeva.

⁹ B. K. akāsi.

¹⁰ B. K. pi.

¹¹ K. Cūlukantevāsiko.

¹² K. a. paṇḍito byatto nakkhattakovidō.

¹³ K. a. bhikkhū.

¹⁴ B. K. arahatte.

patitṭhito idāni lokuttaradhammakūṭumbassa sāmiko jāto ' ti. Satthā āgantvā, 'kāya nu'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'bhikkhave mama sāsane āradhaviṛiyo bhikkhu lokuttara-dhammasāmiko¹ yevā' ti vatvā imaṃ gatham āha :

25. 'Uṭṭhānen' appamādena saññāmena damena ca
dīpaṃ kayirātha medhāvī yaṃ ogho nābhikī-
ratī' ti.

Tattha 'dīpaṃ kayirāthā' ti viriyasaṅkhātena 'uṭṭhānena' satiyā avippavāsasaṅkhātena² 'appamādena' catupārisuddhisīlasaṅkhātena 'saṃyamena' indriya-'damena cā' ti imehi kāraṇabhūtehi catūhi dhammehi dhammojapaññāya samannāgato 'medhāvī' imasmiṃ atidullabhapatitṭhitāya³ atigambhire⁴ saṃsārasāgare attano patitṭhābhūtaṃ⁵ arahattaphalaṃ 'dīpaṃ kayirātha' kareyya kātuṃ sakkuṇeyyā' ti attho; kidisaṃ? 'yaṃ ogho nābhikīratī'⁶ yaṃ catubbidho pi kilesogho⁷ abhikirituṃ viddhaṇsetuṃ⁸ na sakkoti, na hi sakkā arahattaṃ oghena vikirituṃ⁹ ti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṃ, evaṃ desanā sampattaparisāya sātthikā jātā ti.

Cūlapanthakatttherassa vatthuṃ.¹⁰

¹ K. B. °dhammassa sā°.

² S. B. vāsākārasaṅkhātena. K. °vāsakāraṇa°.

³ F. S. ativiya du°.

⁴ F. ativiya ga°. K. °ra°.

⁵ C. C. °ṭṭhāya°. B. K. °ṭṭhāna°.

⁶ B., K., a. ti.

⁷ B. kilesa ogho.

⁸ F. om.

⁹ B. atikir°.

¹⁰ K. B. vatthu, and a. tatiyaṃ.

4. BĀLANAKKHATTAGHUṬṬHA-VATTHU.

‘Pamādam anuyuñjanti’ ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jetavane viharanto Bālanakkhattaṃ¹ ārabbhā kathesi.

Ekasmiṃ hi² samaye Sāvatthiyaṃ Bālanakkhattaṃ nāma ghuṭṭhaṃ,³ tasmiṃ nakkhatte bāladummedhajanā⁴ chārikāya c’eva gomayena ca sarīraṃ makkhetvā sattāhaṃ asabbhaṃ⁵ bhaṇanto⁶ vicaranti; tasmiṃ⁷ ñāti-suhajje⁸ vā pabbajitaṃ vā disvā lajjanto nāma natthi, dvāre thatvā asabbhaṃ⁹ bhaṇanti, manussā tesāṃ asabbhaṃ sotuṃ asakkontā yathābalaṃ aḍḍhaṃ vā¹⁰ kahāpaṇaṃ vā pesenti; te tesāṃ¹¹ ghare¹² laddhaṃ laddhaṃ gahetvā pakkamanti. Tadā pana Sāvatthiyaṃ pañcakoti-mattā ariyasāvaka,¹³ te Satthu santikaṃ¹⁴ pesayīṃsu: ‘bhagavā bhante sattāhaṃ bhikkhusaṅghena saddhiṃ nagaraṃ apavisitvā vihāre yeva hotū’ ti. Taṃ ca pana sattāhaṃ bhikkhusaṅghassa vihāre yeva yāgubhattādīni sampādetvā¹⁵ sayam pi gehā na nikkhamīṃsu.¹⁶ Nakkhatte pana pariyosite aṭṭhame pana divase buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā nagaraṃ pavesetvā mahādānaṃ datvā¹⁷ ekamantaṃ nisinnā, ‘bhante atidukkhena no¹⁸ satta divasā atikkantā¹⁹ bālānaṃ asabbhānaṃ²⁰ suṇantā-

¹ F. °ttaghuṭṭaṃ.² K. a. kira.³ B. K. saṅghu°.⁴ B. K. dummedhino janā.⁵ K. asabbhavācaṃ.⁶ K. B. °ntā.⁷ B. K. kiñci.⁸ K. ñāti vā su°.⁹ B. K. °āni.¹⁰ B., K., a. pādaṃ vā.¹¹ C^a. rep.¹² K. gharadvāre. S. dvāre.¹³ B. a. vasanti. K. a. honti.¹⁴ B. K. sāsanaṃ.¹⁵ B. a. pahīṇīṃsu.¹⁶ B. a. te.¹⁷ K. a. te ariyasāvaka.¹⁸ C^a. om.¹⁹ K. B. °sāni °tāni.²⁰ K. B. °āni.

naṃ kaṇṇā bhijjanākārappattā¹ honti, koci kassaci na lajjati, tena mayaṃ tumhākaṃ antonagaraṃ pavisitūṃ na damha,² mayam pi gehato na nikkhamimbhā³ ti āhaysu. Satthā tesāṃ kathaṃ sutvā 'bālānaṃ dummedhānaṃ kiriyaṃ nāma evarūpā hoti,⁴ medhāvino pana dhanasāraṃ viya appamādaṃ rakkhitvā amatamahānibbāṇasampattiṃ pāpuṇanti⁵ vatvā, imā⁶ gāthā abhāsi :

26. 'Pamādam anuyuñjanti bālā dummedhino
janā
appamādañ ca medhāvi dhanāṃ seṭṭhaṃ va
rakkhati.⁶

27. 'Mā pamādaṃ anuyuñjetha mā kāmaratisaṇ-
thavaṃ
appamatto hi jhāyaṃto pappoti vipulaṃ
sukhaṃ' ti.

Tattha 'bālā' ti ballena⁷ samannāgatā idhalokaparalokathāṃ ajānantā. 'Dummedhino' ti nippaṇṇā te pamāde ādīnavaṃ apassantā 'pamādaṃ anuyuñjanti' pavattenti pamādena kālaṃ vītinaṃti. 'Medhāvi' ti dhammojapaṇṇāya samannāgato pana paṇḍito kulavaṇṇasāgataṃ 'seṭṭhaṃ' uttamaṃ sattaratanadhanaṃ viya 'appamādaṃ rakkhati,' yathā hi 'uttamaṃ dhanāṃ nissāya kāmagaṇasampattiṃ pāpuṇissāma puttadāraṃ posissāma⁸ paralokagamanamaggāṃ sodhemā⁹' ti dhane ānisaṃsaṃ passantā taṃ rakkhanti, evaṃ paṇḍito pi 'appamatto paṭhama-

¹ K. a. viya.

² K. B. damhā. S. nādamha.

³ C^a. °amhā.

⁵ K. a. dve.

⁷ F., K., B. bālana. S. bāllena.

⁹ B. K. sodhessāmā.

⁴ K. B. honti.

⁶ C^a. °ti.

⁸ C^a. °essāma.

jñhānādīni paṭilabhati¹ maggaphalāni² pāpupāti³ tisso vijjā cha abhiññā sampādeti⁴ ti appamāde ānisaṇṇaṇ passanto dhaṇaṇ seṭṭhaṇ va⁵ appamādaṇ rakkhati⁶ ti attho. 'Mā⁶ pamādan' ti tasmā tumhe mā pamādam anuyuñjetha mā pamādena kālaṇ vitināmayittha.⁷ 'Kāma-ratisanthavaṇ' ti vatthukāmakilesakāmesu ratisaṅkhātaṇ taṇhāsanthavaṇ pi mā anuyuñjetha ma cintayittha⁸ mā paṭilabhittha. 'Appamatto hī' ti upatṭhitasatitāya hi appamatto hi 'j h ā y a n t o' puggalo 'v i p u l a ṇ' ulāraṇ nibbāṇa-' s u k h a ṇ' pāpupāti ti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpannādayo ahesuṇ, mahājanassa sātthikā dhammadesanā jātā ti.

Bālanakkhattaghuṭṭhavatthu.⁹

5. MAHĀKASSAPATTHERA-VATTHU.

'Pamādaṇ appamādenā' ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Jetavane viharanto Mahākassapattheraṇ ārabba kathesi.

Ekasmiṇ hi divase¹⁰ thero Pippaliguhāyaṇ viharanto Rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṇ¹¹ piṇḍapāta-paṭikkanto¹² ālokaṇ vadḍhetva pamatte ca¹³ appamatte¹⁴ ca udakapaṭhavipabbatādisu cavanake uppajjanake satte dibbena cakkhunā olokento nisīdi. Satthā Jetavane nisinno

¹ B. °issati.

² B. K. °ādīni.

³ B. °issāmi.

⁴ B. °ssāmi.

⁵ K. viya.

⁶ C. C°. om.

⁷ K., B., a. mā.

⁸ F. vidittha. B. K. vindatha.

⁹ B. °saṅghu°. C. °kkhattaṇ ghu°. C°. vatthuṇ.

B. a. catutthaṇ.

¹⁰ C°. corr. samaye.

¹¹ F. om. pi° ca° pa°.

¹² K. piṇḍāya pātaṇ pa°.

¹³ F. va bis.

¹⁴ F. °tto.

va, 'kena nu kho vihārena ajja mama putto Kassapo viharatī' ti dibbena cakkhunā upadhārento, 'sattānaṃ cutūpapātaṃ olokeno viharatī' ti ñatvā, 'sattānaṃ cutūpapāto nāma buddhañāṇena pi aparicchinnō, mātukucchiyaṃ paṭisandhiṃ gahetvā mātāpitāro ajānāpetvā cavanaka-sattānaṃ paricchedaṃ kātuṃ na sakkā, te jānituṃ tava¹ avisayo Kassapa, appamattako tava visayo, sabbaso pana cavante ca uppajjante ca jānituṃ passituṃ² buddhānam eva visayo' ti vatvā obhāsaṃ pharitvā sammukhe nisinnō viya hutvā imaṃ gātham āha :

28. 'Pamādam appamādena yadā nudati paṇḍito
paññāpāsādam āruyha asoko sokiniṃ pajaṃ
pabbatattṭho va bhummatṭhe dhīro bāle avek-
khatī' ti.

Tattha 'nudatī' ti yathā nāma pokkharāṇiṃ pavisaṇṭaṃ³ navodakaṃ purāṇodakaṃ saṅkhobhetvā tass' okāsam adatvā taṃ attano matthakamatthakena palāyaṇṭaṃ nudati nīharatī,⁴ evaṃ eva paṇḍito appamādalakkhaṇaṃ brūhento pamādass' okāsaṃ adatvā yathā⁵ appamādavegena taṃ⁶ nudati nīharatī, atha so paṇuṇṇapamādo⁷ accuggata-tṭhena⁸ parisuddhaṃ dibbacakkhuṃ saṅkhātāṃ paññāpāsādaṃ⁹ tassa¹⁰ anucchavikaṃ paṭipadaṃ pūrento tāya paṭipadāya nisseniya pāsādaṃ viya āruyha pahīna-sokasallatāya 'asoko' appahīnasokasallatāya 'sokiniṃ pajaṃ' sattakāyaṇ¹¹ cavamānaṃ ca uppajjamānaṃ ca dibbacakkhunā¹² 'avekkhatī' passati, yathā kiṃ?

¹ C^a. a. ca.

³ C. C^a. °tanaṃ.

⁵ F. om.

⁷ F. C^a. paṇuṇṇa°. B. K. panuda°

⁸ F. tṭhāne.

¹⁰ K. āruyha.

¹² C. C^a. dibbena ca°.

² K. om.

⁴ F. nudatīti ha°.

⁶ F. om.

⁹ F. paññāya pā°.

¹¹ B. K. °nikāyaṃ.

‘pabbataṭṭho va bhummaṭṭhe’¹ pabbatamuddhani
ṭhito bhūmiyaṇ ṭhite uparipāsāde vā pana² ṭhito³ pāsāda-
pariveṇe akicchena avekkhati, tathā so⁴ pi dhīro paṇḍito
mahākhiṇāsavo asamucchinnavaṭṭabije⁵ ‘bāle’ cavante
ca uppajjante ca avekkhati ti.

Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādini sacchiki-
riṇsū ti.

Mahākassapattherassa vaṭṭhu.⁶

6. DVESAHĀYAKABHIKKHŪNAṆ-VATTHU.

‘Appamatto pamattēsū’ ti imaṇ dhammadesanaṇ
Satthā Jetavane viharanto dve saḥāyake bhikkhū ārabha
kathesi.

Te kira Satthu santike kammaṭṭhānaṇ gahetvā ārañṇaka-
vihāraṇ⁷ pavisiṇsu. Tesu eko⁸ kālass⁹ eva dārūṇi āha-
ritvā āṅgārakapallaṇ sajjetvā daharasāmaṇerehi saddhiṇ
sallapanto paṭhamaṇ yāmaṇ¹⁰ nisidati. Eko appamatto
samaṇadhammaṇ karonto itaraṇ ovaḍati: ‘āvuso mā evaṇ
kari, pamattassa¹¹ cattāro apāyā sayanigharasadisā,¹²
buddhā nāma sāṭheyyena ārādhetuṇ na sakkā’ ti. So¹³
tass’ ovāḍaṇ asuṇāti,¹⁴ itaro ‘nāyaṇ vacanakkhamo’ ti
taṇ apaṭṭhapetvā¹⁵ appamatto samaṇadhammam akāsi.

¹ K. a. ti.

² K. om.

³ C^a. a. vā.

⁴ F. yo.

⁵ F., C., C^a. asamucchinne va°.

⁶ C^a. °ravatthuṇ. B. K. °ravatthu pañcamaṇ.

⁷ K. °ika°.

⁸ B. a. kira.

⁹ K. sakalass’.

¹⁰ B. a. viṣibbamāno.

¹¹ B., K., a. hi.

¹² B. sakaghara°. K. sayanaghara°.

¹³ K. a. alaso bhikkhu.

¹⁴ K., B., S. na su°. K. a. aṅgārakappale viṣibbetvā.

¹⁵ B. avatvā.

Alasatthero pi paṭhamayāme visivetvā¹ itarassa caṅka-
mitvā gabbhaṃ pavitṭhakāle pavisitvā, 'mahākusīta'² nipa-
jjitvā sayanattāya araṇṇaṃ pavitṭho 'si, kiṃ buddhānaṃ
santike kammaṭṭhānaṃ gahe tvā utṭhāya samaṇadhammaṃ
kātuṃ na³ vattati' ti vatvā attano vasaṇattānaṃ pavisitvā
nipajja⁴ supati. Itaro pi⁵ majjhimayāme vissamitvā
pacchimayāme paccutṭhāya samaṇadhammaṃ karoti, so
evaṃ appamatto viharanto na cirass' eva saha paṭisambhi-
dāhi arahattaṃ pāpuṇi. Itaro pamāden' eva⁶ vītināmesi.
Te vutthavassā Satthu santikaṃ gantvā⁷ vanditvā⁸ ekaman-
taṃ nisīdīsu. Satthā tehi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā
'kacci'⁹ appamattā samaṇadhammaṃ karittha, kacci vo
pabbajitakiccaṃ matthakaṃ pattaṃ ti pucchi. Pamatto
bhikkhu āha : 'kuto bhante etassa appamādo, gatakalato
paṭṭhāya nipajjitvā¹⁰ niddāyanto vītināmesi' ti.¹¹ 'Tvaṃ
pana bhikkhū' ti. 'Ahaṃ bhante kālass' eva dārūni
āharitvā aṅgārakapallaṃ¹² sajjitvā paṭhamayāmaṃ¹³ visī-
vento nisīditvā aniddāyanto va¹⁴ vītināmemi'¹⁵ ti. Atha
naṃ Satthā 'tvaṃ pamatto vītināmetvā "appamatto" mhi'
ti vadasi, appamattaṃ pana pamattaṃ karosi,¹⁶ tvaṃ mama

¹ B. K. visibb°.

² B. a. tvaṃ. K. taṃ.

³ B. om.

⁴ S., C°, K., B. °jjitvā.

⁵ K. a. viriyasampanno. K., B., a. paṭhamayāme caṅka-
mitvā.

⁶ B. a. kālaṃ.

⁷ K., B., a. Satthāraṃ.

⁸ C°. om.

⁹ K., B., a. bhikkhave.

¹⁰ K. a. kālaṃ. B. a. after ni.°

¹¹ B., K., a. kiṃ.

¹² C°. aṅgārī°.

¹³ B. °yāme.

¹⁴ K., B., a. kālaṃ, al.

¹⁵ B. K. °esin.

¹⁶ C°. kāresi.

puttassa santike javacchinno dubbalasso viya, eso pana tava santike sīghajavasso viyā' ti vatvā imaṃ gātham āha :

29. 'Appamatto pamattesu suttesu bahujāgaro abalassaṃ va sīghasso hitvā yāti sumedhaso' ti.

Tattha 'appamatto' ti sativepullapattatāya¹ appamādasampanno khīṇāsavo 'pamattesu' ti sativossagge ṭhitesu sattesu. 'Suttasu' ti satijāgariyābhāvena² sabbiriyāpathesu niddāyantesu yeva.³ 'Bahujāgaro' ti mahante sativepulle jāgariye ṭhito. 'Abalassaṃ vā' ti kuṇṭhapādaṃ chinnajavaṃ dubbalassaṃ sīghajavo⁴ sindhavājāniyo viya. 'Sumedhaso' ti uttamapañño tathārūpaṃ puggalaṃ āgamaṇa pi adhigamaṇa pi 'hitvā yāti,' mandapaññasmiṃ hi ekaṃ⁵ suttaṃ gahetuṃ vāyamante yeva sumedhaso ekaṃ vaggaṃ gaṇhāti evaṃ tāva āgamaṇa hitvā⁶ yāti, mandapañño⁷ pana raṭṭiṭṭhānadivāṭṭhānādīni⁸ kātuṃ vāyamante yeva kammaṭṭhānaṃ uggahetvā sajjhāyante yeva ca⁹ sumedhaso pubbabhāge pi pareṇa kataṃ rattiṭṭhānadivāṭṭhānaṃ¹⁰ pavisitvā¹¹ kammaṭṭhānaṃ sammāsanto sabbakilese khepetvā nava lokuttaradhamme hattha-

¹ C^a. om. sati.

² C. om. sati. B. K. °jāgarābh°.

³ B. K. om.

⁵ C^a. eka°.

⁷ K. B. °ñño, with °nto bis infra.

⁸ K. B. °āni.

⁹ K. B. om. C^a. a. tu.

¹⁰ F., B., K. °ṭṭhānaṃ vā di° vā. (F. om. vā vā.)

¹¹ K. a. katvā.

⁴ C^a. °java°.

⁶ F. om.

gate¹ karoti, evaṇ adhigamena² hitvā yāti, vaṭṭapadaṇ jahitvā³ chaḍdetvā vaṭṭato nissaranto yāti yevā ti.⁴

Gāthāpariyosāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuṇṇisū ti.

Pamattaappamattadvesahāyakabhikkhūnaṇ vatthu.⁵

7. MAHĀLIPANHA-VATTHU.

‘Appamādena Maghavā’ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Vesāliyaṇ upanissāya⁶ kūtāgārasālāyaṇ viharanto Sakkaṇ devarājānaṇ ārabba kathesi.

Vesāliyaṇ hi⁷ Mahāli nāma Licchavi,⁸ so Tathāgatassa Sakkapaṇhasuttantadesanaṇ⁹ sutvā, ‘Sammāsambuddho Sakkassa¹⁰ sampattiṇ mahattiṇ katvā kathesi, disvā nu kho¹¹ udāhu adisvā, jānāti nu kho Sakkaṇ udāhu no’ ti, ‘pucchissāmi nan’ ti cintetvā,¹² atha kho Mahāli Licchavi yena Bhagavā ten’ upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṇ abhivādetvā ekamantaṇ nisīdi, ekamantaṇ nisinno kho Mahāli Licchavi Bhagavantaṇ etad avoca: ‘diṭṭho¹³ bhante Bhagavatā Sakko devānam indo’ ti. ‘Diṭṭho kho

¹ F. hatthagate.

² C. °gamaṇaṇ.

³ F. vaddhe pana taṇ hitvā. B. vaṭṭe pana naṇ. K. vaṭṭe pana taṇ mandapaṇṇaṇ.

⁴ K. om. yevā ti.

⁵ C^a. B. °kkhuvatthū. K. dvesahāyakabhikkhuvatthu. B. a. chaṭṭhaṇ.

⁶ F. ni°.

⁷ B. a. kira.

⁸ B. Licchavi, al. K. a. vasati.

⁹ Cf. Saṅyutta ed. Feer: Sakkasaṅyutta, Duttiyo Vaggo, p. 228 of Vol. I.

¹⁰ B. Sakka°.

¹¹ C. C^a. om. B., K., a. kathesi.

¹² K. cintesi.

¹³ Sa. a. no. K. a. kho.

me Mahāli Sakko devānam indo' ti. 'So hi nūna bhante Sakkapaṭirūpako bhavissati, duddaso hi bhante Sakko devānam indo' ti. 'Sakkaṇ cāhaṇ¹ Mahāli pajānāmi² Sakkakarāṇe ca dhamme yesaṇ ca³ dhammānaṇ samā-dinnattā Sakko Sakkattaṇ ajjhagā⁴ pajānāmi. Sakko Mahāli devānam indo pubbe manussabhūto samāno Magho nāma mānavo⁵ ahosi, tasmā 'Maghavā' ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo pubbe manussabhūto samāno pure pure⁶ dānam adāsi tasmā 'Purindado'⁷ ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo pubbe manussabhūto samāno sakka-ccaṇ dānaṇ adāsi tasmā. 'Sakko' ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo pubbe manussabhūto samāno āva-satham adāsi tasmā 'Vāsavo' ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo sahaṣṣam pi atthaṇ muhuttana cintesi tasmā 'Sahaṣṣakkho'⁸ ti vuccati. Sakkassa Mahāli devānam indassa Sujātā⁹ nāma asurakaññā pajāpati, tasmā 'Sujam-patī' ti vuccati. Sakko Mahāli devānam indo devānaṇ. Tāvatiṇṣānaṇ issariyādhipaccaṇ¹⁰ rajjaṇ kāresi tasmā 'devānam indo' ti vuccati. Sakkassa Mahāli devānam indassa pubbe manussabhūtassa¹¹ satta vatapadāni¹² samattāni samādinnaṇi ahesuṇ yesaṇ samādinnaṇ Sakk

¹ Sa. B. °ñcā°.

² Sa. jā°.

³ Sa. om.

⁴ F. a. tiṇca (?) Sa., B., a. tañ ca. K. a. te. S. a. te ca.

⁵ Sa. mānavako.

⁶ B. om. one.

⁷ F. a. pinādo.

⁸ K. dīpam adāsi, padīpadānassa nissandena sahaṣṣam atthānaṇ mahutte cintesi, tasmā Sahaṣṣanetto. B. has Sahaṣṣanetto. Sa. atthānaṇ and cinteti.

⁹ C. Sa. Sujā (the spellings vary—v. Jātaka Index, p. 171).

¹⁰ F. issariyādiṇ paṭhavyaṇ kā°.

¹¹ K. a. samānassa.

¹² F. mata°, corr. vuta°.

Sakkattaṇ ajjhagā, katamāni satta?¹ yāvajīvaṇ mātāpettibharo assaṇ, yāvajīvaṇ kule jeṭṭhāpacāyī² assaṇ, yāvajīvaṇ saṇhavāco assaṇ, yāvajīvaṇ apisuṇo³ assaṇ yāvajīvaṇ vigatamalamaccherena cetasā agāraṇ ajjhāvaseyyaṇ, muttacāgo payatapāṇi⁴ vossaggarato yācayogadānasaṇvibhāgarato,⁵ yāvajīvaṇ saccavāco assaṇ, yāvajīvaṇ akkodhano⁶ assaṇ, sace pi me kodho uppajjeyya khippam eva naṇ paṭivineyyaṇ⁷ ti. Sakkassa Mahāli devānam indassa pubbe manussabhūtaṇsa imāni satta vatapadāni samattāni samādinnāni ahesuṇ yesaṇ⁸ samādinnattā Sakko Sakkattaṇ ajjhagā ti.⁹

‘Mātāpettibharaṇ jantaṇ kule jeṭṭhāpacāyinaṇ saṇhaṇ sakhilasambhāsaṇ pesuṇeyyappahāyinaṇ, maccheravinaye yuttaṇ saccaṇ kodhābhibuṇ naraṇ taṇ ve devā Tāvatiṇsā āhu “sappuriso” iti’ ti.

Idaṇ Mahāli Sakkena Maghamāṇavakakāle¹⁰ katakamman’ ti vatvā, puna tena ‘kathaṇ bhante Maghamāṇavo paṭipajji’¹¹ ti tassa paṭipattiṇ vitthārato sotukāmena puṭṭho, ‘tena hi¹² supāhi’ ti vatvā atītaṇ āhari.

Atīte¹³ Magadharatṭhe Macalagāme¹⁴ Magho nāma¹⁵

¹ Sa., B., K., a. vatapadāni.

² MSS. °yino.

³ B. apisuṇavāco. K. °vaco.

⁴ K. payutta°.

⁵ K. a. assaṇ.

⁶ Sa. B. ako°.

⁷ B. paṭivinodeyyaṇ. F. has four verses (yāvajīvaṇ, etc.), but what is the metre?

⁸ Ca. imesaṇ.

⁹ K. corr. a. avoca.

¹⁰ B. °māṇavakāle.

¹¹ K. °atīti.

¹² K. a. Mahāli.

¹³ Cf. F., J., I. 199-206. Kulāvakajāṭaka (the same tale in different words).

¹⁴ K. corr. Acala°.

¹⁵ F. om.

māṇavo gāmakammakaraṇaṭṭhānaṃ¹ gantvā attano tiṭṭha-
 naṭṭhānaṃ² pādena³ paṇsuṃ viyūhitvā ramaṇiyaṃ katvā
 aṭṭhāsi, aparo taṃ bāhunā paharitvā tato apanetvā sayāṃ
 tattha aṭṭhāsi. So tassa akujjhivā va aññaṃ ṭhānaṃ
 ramaṇiyaṃ katvā ṭhito, tato pi naṃ añña⁴ bāhunā
 paharitvā apanetvā sayāṃ aṭṭhāsi. So tassa pi akuj-
 jhivā aññaṃ ṭhānaṃ ramaṇiyaṃ katvā ṭhito; iti taṃ
 gehato nikkhantā nikkhantā purisā bāhunā paharitvā⁵
 paharitvā sodhitasodhitatṭhānato⁶ apanesum. So 'sabbe
 p' ete sukhitā jātā, iminā kammena mayhaṃ sukhadāya-
 kena puññakammena bhavitabban' ti cintetvā, punadivase
 kuddālaṃ⁷ ādāya khalamaṇḍalamattatṭhānaṃ⁸ ramaṇi-
 yaṃ akāsi sabbe gantvā tatth' eva aṭṭhaṃsu. Atha nesaṃ
 sitasamaye aggiṃ katvā adāsi,⁹ tato ramaṇiyaṃ ṭhānaṃ
 nāma sabbesaṃ piyaṃ.¹⁰ Ito paṭṭhāya 'mayā maggaṃ
 samaṃ karontena vicarituṃ vaṭṭati' ti cintetvā pāto va
 nikkhamitvā maggaṃ samaṃ karonto chinditvā haritabba-
 yuttakā rukkhāsākhā haranto vicari.¹¹ Atha naṃ aparo pi
 disvā āha: 'samma kiṃ karosī'¹² ti. 'Mayhaṃ sagga-
 gāmimaggaṃ¹³ karomi¹⁴ sammā' ti.¹⁵ 'Aham pi te sahā-
 yako¹⁶ homī' ti. 'Hohi samma, saggo nāma bahunnaṃ
 pi¹⁷ manāpo'¹⁸ ti. Tato paṭṭhāya dve janā ahesuṃ, te

¹ F. gāmakaraṇa°.

² K. B. ṭhitā°.

³ B. pādantena.

⁴ B. a. āgantvā.

⁵ F., Ca., B. om. one.

⁶ C. Ca. °ṭṭhāne. B. ṭhitatṭhānato.

⁷ F. °laṃ. S. Ca. khuddālaṃ. B. kudālaṃ.

⁸ F. °mattaṃ ṭhānaṃ.

⁹ K. a. gimhakāle udakaṃ.

¹⁰ B, a. kassaci appiyaṃ natthi. K. a. ka° a° nāma na°.

¹¹ Ca. B. vicarati.

¹² B. a. pucchi.

¹³ B. °gāmikaṃ ma°. Ca. °naṃ. F. °niṃ.

¹⁴ Ca. B. om.

¹⁵ K. B. a. tena hi.

¹⁶ F. B. sahāyo.

¹⁷ K. piya.

¹⁸ B. a. sukhabahulo.

disvā tath' eva pucchitvā ca sutvā ca aparō pi tesāṃ saḥāyo jāto, evaṃ aparō¹ aparō pi ti sabbe pi tettiṃsajanā² jātā. Te sabbe pi kuddālādihatthā maggaṃ samaṃ karontā yojanadvēyojanamattatṭhānaṃ³ gacchanti. Te disvā gāma-bhojako cintesi: 'ime manussā ayoge yuttā, sabbe p' ime araṇṇato macchamaṃsādini vā āhareyyuṃ, suraṃ vā katvā piveyyuṃ, aññaṃ vā tādisaṃ kammaṃ kareyyuṃ, aham pi kiñci⁴ labheyyaṃ' ti. Atha ne pakkosāpetvā pucchi: 'kiṃ karontā⁵ carathā⁶ ti. 'Saggamaggaṃ sāmī' ti.⁷ 'Gharā-vāsaṃ vasantehi nāma⁸ evaṃ kātuṃ na vaṭṭati, araṇṇato macchamaṃsādini āharituṃ suraṃ⁹ katvā pātuṃ nānappa-kāre ca kammante kātuṃ vaṭṭatī' ti.¹⁰ Te tassa vacanaṃ paṭikkhipiṃsu yeva;¹¹ punappunaṃ vuccamānā pi paṭikkhipiṃsu yeva. So kujjhitvā 'nāsessāmi ne' ti raṇṇo santikaṃ gantvā, 'core te¹² deva vaggabandhanena¹³ vicārante passāmī' ti vatvā,¹⁴ 'gaccha te gahetvā ānehi' ti vutte, tathā katvā raṇṇo dassesi. Rājā avimaṃsitvā va, 'hatthinā maddāpethā' ti āṇāpesi. Magho sesūnaṃ ovādam adāsi: 'sammā ṭhapetvā mettaṃ añño ambhākaṃ avassayo natthi, tumhe katthaci kopaṃ akatvā raṇṇe gāma-bhojake¹⁵ maddanahatthimhi attani ca mettēna¹⁶ samacittā hothā' ti. Te tathā kariṃsu; atha nesaṃ mettānubhāvena hatthi upasaṅkamituṃ na visahi.¹⁷ Rājā taṃ atthaṃ sutvā

¹ Ca. *om. one.* B. *a. pi.*

² S. Ca. *te ti°.* *The Jātaka makes them thirty.*

³ K. *ekayo°.* F. B. *°dvi°.*

⁴ Ca. *rep.*

⁵ C. *°nto.*

⁶ K. B. *vicar°.*

⁷ K. *a. gāma-bhojako.*

⁸ B. *vasanto nāma.* F. *vasantenāpi.* Ca. *°na hi.*

⁹ B. *a. vā.*

¹⁰ K. *a. āha.*

¹¹ B. *evaṃ.* K. *te evaṃ.*

¹² K. B. *om.*

¹³ B. *°ane, om. vicar°.*

¹⁴ K. *a. raṇṇā.*

¹⁵ K. *a. ca.* F. *a. ca after °hatthimhi.* B. *a. three ca's.*

¹⁶ F. B. *mettacittēna.*

¹⁷ K. *visahati.*

'bahū¹ disvā maddituṇ na visahissati, gacchatha kaṭa-sārena² paṭicchādetvā maddāpethā' ti āha. Te³ kaṭa-sārena paṭicchādetvā maddituṇ pesiyamāno⁴ hatthi dūrato va paṭikkami. Rājā taṇ pavattiṇ sutvā 'kāraṇen' ettha bhavitabban' ti te⁵ pakkosāpetvā pucchi: 'tātā maṇ nissāya tumhe kiṇ na labhathā' ti. 'Kim etaṇ⁶ devā' ti. 'Tumhe kira vaggabandhanena corā hutvā araṇṇe carathā'⁷ ti. 'Ko evaṇ āha devā'⁸ ti. 'Gāmabhojako tātā' ti 'Na⁹ mayaṇ deva corā, mayaṇ pana attano sagga-maggaṇ sodhentā idaṇ c' idaṇ ca karoma, gāmabhojako amhe akusalakiriya¹⁰ niyojetvā attano vacanaṇ akaronte¹¹ nāsetukāmo¹² kujjhivā evam āhā' ti.¹³ 'Tātā ayaṇ tiracchāno tumhākaṇ guṇe jānāti, ahaṇ manussabhūto jānituṇ nāsakkhiṇ,¹⁴ khamatha me' ti, evaṇ ca pana vatvā saputtadārakagāmābhojakaṇ¹⁵ tesāṇ dāsaṇ¹⁶ hatthiṇ¹⁷ ārohaṇiyaṇ taṇ ca gāmam yathāsukhaṇ paribhogaṇ katvā adāsi. Te 'idh' eva¹⁸ katapuññānisāṇso¹⁹ diṭṭho' ti bhiyyosomattāya pasannamānasā²⁰ hutvā taṇ hatthiṇ vārena vārena²¹ āruya²² gacchantā mantayisū: 'idāni

¹ K. B. a. manussā.

² F. °sārakena. B. ne kilaṇjēna. *So infra.*

³ K. om. F. āgate.

⁴ B. a pi.

⁵ F. ne.

⁶ B. nām' etaṇ.

⁷ B. K. vicar°.

⁸ F. om.

⁹ C^a. om.

¹⁰ C^a. °kiriye.

¹¹ F. karonto.

¹² K. a. hutvā.

¹³ K. a. atha rājā tesāṇ kathaṇ sutvā somanassappatto hutvā.

¹⁴ K. a. tasmā bālajanasāṇsaggadosena avinicchitāya me kathaṇ.

¹⁵ C^a. °dārakaṇ gā°. K. B. °dūraṇ gā°.

¹⁶ F. om. B. dāsathāya. K. dāsaṇ katvā taṇ.

¹⁷ B. a. pi tesāṇ.

¹⁸ B. a. no.

¹⁹ F., B., K. °puññassāni°.

²⁰ C^a. °manussā.

²¹ C. C^a. om. one.

²² F. B. abhiruya.

amhehi atirekatarāṇ puññaṇ kātābbaṇ, kiṇ karomā' ti cātummahāpathe¹ thāvaraṇ² katvā mahājanassa viśsa-manasālaṇ karissāmā' ti te³ vaḍḍhakiṇ⁴ pakkosāpetvā sālaṇ paṭṭhapesuṇ mātugāmesu pana vigatacchandatāya⁵ tassā sālāya mātugamānaṇ pattiṇ nādaṇsu. Maghassa pana gehe Nandā Cittā⁶ Sudhammā Sujātā ti catasso itthiyo honti, tāsū Sudhammā vaḍḍhakinā saddhiṇ ekato hutvā 'bhātika imissā sālāya⁷ maṇ jeṭṭhikaṇ karohī' ti vatvā lañcam adāsi. So⁸ 'sādhū' ti sampatiçchitvā paṭha-mam eva⁹ kaṇṇikarukkhaṇ¹⁰ sukkhāpetvā tacchitvā¹¹ vijjhitvā kaṇṇikaṇ niṭṭhapetvā 'Sudhammā nāma ayaṇ sālā' ti akkharāni chinditva¹² vatthena palivethetvā ṭhapesi. Atha¹³ sālaṇ niṭṭhapetvā kaṇṇikāropanadivase¹⁴ 'ayyā ekaṇ¹⁵ na sarimhā' ti āha. 'Kin nāma bho' ti. 'Kaṇṇi-kan'¹⁶ ti.¹⁷ 'Āharissāmā' ti. 'Idāni chinnarukkheṇa kātuṇ na sakkā, pubbe yeva hi¹⁸ chinditvā¹⁹ ṭhapita-kaṇṇikā laddhuṇ vaṭṭatī' ti. 'Idāni kiṇ kātābbaṇ' ti. 'Sace kassaci gehe niṭṭhapetvā ṭhapitā²⁰ vikkāyika-

¹ B. catuma°.

² K. ṭhānavaraṇ. B. salaṇ.

³ K. a. sādhū ti vatvā.

⁴ C°. °kaṇ. *Here J. and Dh. almost word for word.*

⁵ B. viratta°.

⁶ K. corr. B. Sunandā Sucittā.

⁷ J. F. °yaṇ.

⁸ C. om.

⁹ C. paṭham' eva.

¹⁰ B. kaṇṇikatthāya rukkhāṇ.

¹¹ J., B., K. °etvā.

¹² K. likhitvā tatth' eva. J. om. Su° . . . chinditvā.

¹³ K. a. naṇ vaḍḍhakī.

¹⁴ B. °hana°. J. °kāle and a. aho.

¹⁵ B. K. a. karaṇīyaṇ.

¹⁶ J. kaṇṇikā laddhuṇ vaṭṭatīti. Hotu āh°.

¹⁷ B. a hotu. K. a. hotu taṇ. C. corr. a. kaṇṇikaṇ.

¹⁸ J. B. om.

¹⁹ J., K., a. tacchetvā vijjhitvā. B. a. °itvā vi°.

²⁰ J. ṭhapita°.

Sudhammā pana attano vyattatāya¹ pattikā jātā, mayāpi kiñci kātuṇ vaṭṭati, kin nu kho karissāmī' ti. Ath' assā etad ahosi: 'sālaṇ āgatānaṇ² pana³ pāṇiyaṇ c'eva nahāno-dakaṇ c'eva⁴ laddhuṇ vaṭṭati ti pokkharāṇiṇ khaṇāpessāmī' ti sā pokkharāṇiṇ kāresi.⁵ Cittā cintesi: 'Sudhammāya kaṇṇikā dinnā, Nandāya pokkharāṇi⁶ kāritā, mayāpi kiñci kātuṇ vaṭṭati ti,⁷ kin nu kho karissāmī' ti. Ath' assā etad ahosi: 'sālaṇ āgatehi⁸ pāṇiyaṇ pivitvā nahātvā gamanakāle⁹ mālaṇ pilandhitvā gantuṇ¹⁰ vaṭṭati' ti, 'pupphārāmaṇ kāressāmī' ti, [sā ramaṇiyaṇ¹¹ pupphārāmaṇ kāresi, yebhuyyena¹² tasmiṇ ārame asuko nāma pupphū-pagaphalūpagarukkho¹³ natthi ti nāhosi.¹⁴ Sujātā pana 'ahaṇ¹⁵ Maghassa mātuladhītā c'eva pādaparicārikā ca, etena katakammaṇ¹⁶ mayham eva, mayā¹⁷ kataṇ¹⁸ etass' evā' ti cintetvā kiñci akatvā¹⁹ attabhāvam eva maṇḍayamānā vītināmesi. Magho pi mātūpatṭhānaṇ pitūpatṭhānaṇ²⁰ kule jetthāpacāyikakammaṇ²¹ saccavācaṇ aphaṇṇa-vācaṇ²² apisaṇavācaṇ maccheravinayaṇ²³ akkodhanan²⁴ ti imāni sattā vatapadāni²⁵ pūretvā: ²⁶

¹ B. K. by°. K. a. kaṇṇikaṇ katvā.

² B. āgatāg°.

³ B. C^a. om. B. pivanapāṇiyaṇ.

⁴ C. khaṇāpesi.

⁵ C^a. B. om.

⁶ B. a. pi.

⁷ C. raṇiyaṇ.

⁸ C. C^a. °paka°.

⁹ F. āha.

¹⁰ B. kataṇ ka°. C. C^a. kammaṇ.

¹¹ B., K., a. kammaṇ.

¹² B. mātupitūpatṭhānaṇ.

¹³ C^a. °cāyikammaṇ. B. °cāyana°.

¹⁴ C^a. om.

¹⁵ K. a. saṇhaṇ sakhilasambhāsaṇ.

¹⁶ F. akkodhan. J. om.

¹⁷ B. a. viharati.

¹⁸ F. ca.

¹⁹ C. °ṇiṇ.

²⁰ K. āgatāg.

²¹ B. gandhuṇ.

²² C. °yye.

²³ F. na hosi.

²⁴ C^a. om.

²⁵ K. a. attano.

²⁶ F. vuta°.

‘ Mātāpettibharāṇ jantaṇ kule jetthāpacayinam
 saṇhaṇ sakhilasambhāsaṇ pesuṇeyyappahāyinam
 maccheravinaye yuttaṇ¹ saccam kodhābhibbuṇ²
 naraṇ
 tam ve devā Tāvatiṇsā āhu “ sappuriso ”³ itī ’ ti.

Evaṇ pasaṇsiyabhāvam āpajjitvā jīvitapariyosāne Tāvatiṇsabhavane Sakko devarājā hutvā nibbatti, te pi ’ssa saḥāyā⁴ tatth’ eva nibbattiṇsu, vaḍḍhakī Vissakammadeva-putto⁵ hutvā nibbatti. Tadā Tāvatiṇsabhavane asurā vasaṇti, te ‘ abhinavadeva-puttā nibbattā ’ ti dibbapānaṇ sajjayiṇsu. Sakko attano parisāya kassaci⁶ apivanatthāya⁷ saññaṃ adāsi,⁸ asurā pivitva pamajjiṇsu. Sakko ‘ kim me⁹ imehi¹⁰ sādharmaṇena rajjena ’ ti¹¹ parisāya saññaṇ datvā te¹² pādesu gāhāpetvā mahāsamudde¹³ khipāpesi, te avaṇsirā samudde patiṇsu. Atha nesaṇ puññaṇubhāvena Sineruno¹⁴ heṭṭhimatale asuravimānaṇ nāma nibbatti Cittapāṭali¹⁵ nāma nibbatti. Devāsurasāṅgāme pana asuresu parājitesu dasayojanasahassaṇ Tāvatiṇsadeva-nagaraṇ nāma nibbatti, tassa¹⁶ pācīnapacchimadvārānaṇ¹⁷ antarā dasayojanasahassam¹⁸ hoti, tathā dakkhiṇuttara-dvārānaṇ. Taṇ kho¹⁹ pana nagaraṇ dvārāsahassayuttaṇ²⁰ ahosi, ārāmapokkharāṇīpatimaṇḍitaṇ, tassa majjhe

¹ K. yutte.³ F. C^a. °sā.⁵ B. Visu°.⁷ F. ājiv°.⁸ K. a. te apivitvā.¹⁰ C^a. S. imena hi.¹² K. tesāṇ.¹⁴ J. Sinerussa. F. Sineruno. C^a. Sineruno.¹⁵ K. corr. a. rukkho.¹⁶ K. a. pana nagarassa. B. a. nagarassa.¹⁷ C. C^a. dvāraṇ, so infra.¹⁸ K. a. bhavanaṇ.²⁰ F., C., C^a. °sahassaṇ yu°.² K. °bhū.⁴ B. K. °yakā.⁶ F. kañci.⁹ B. om.¹¹ K. a. attano.¹³ F. samudde.¹⁹ F. om.

sālāya nissandena tiyojanasatubbedhehi dhajehi patimaṇḍito¹ sattayojanasatubbedho Vejayanto nāma pāsādo² uggañchi. Suvanṇayaṭṭhisu maṇidhajā ahesuṇ, maṇiyaṭṭhisu suvaṇṇadhajā,³ pavālayaṭṭhisu muttadhajā⁴ muttayaṭṭhisu pavāladhajā, sattaratanamayāsu yaṭṭhisu⁵ sattaratanadhajā,⁶ iti⁷ sālāya nissandena yojanasahassubbedho⁸ pāsādo sattaratanamayo va⁹ hutvā nibbatti. Koviḷāraruḁkḁhassa nissandena samantā yojanasataparimaṇḍalo¹⁰ pāricchattako,¹¹ nibbatti, pāsānaphalakassa nissandena pāricchattakassa¹² mūle dighato satṭhiyojanā, puthulato paṇṇāsajojanā, bahalato pañcasatayojanā¹³ jayasumanālattakapāṭalavaṇṇapaṇḍukambalasilā¹⁴ nibbatti, yattha nisinnakāle upaḁḁhakāyo pavisati, utṭhitakāle ūnaṇ paripūreti.¹⁵ Hatthi¹⁶ Erāvaṇo nāma devaputto hutvā¹⁷ nibbatti, devalokasmiṇ hi tiracchānagatā na honti, tasmā so uyyānakilāya nikkhamāṇakāle attabhāvaṇ vijahitvā diyaḁḁdhayojanasatiko Erāvaṇo nāma hatthi hoti.¹⁸ So tettiṇsa janānaṇ¹⁹ tettiṇsa kumbhe māpesi,²⁰ āvaṭṭena²¹ tigāvutaadḁdhayojanappamāṇe.²² Sabbesaṇ majjhe Sakkassa atthāya Sudassanaṇ nāma tiṇsayojanikaṇ kumbhaṇ māpesi, tassa upari dvādasayojaniko²³

¹ K. *a.* sattaratanamayo.² F. pā° Ve° nāma.³ F. *om.* ma° su°. K. *a.* ahesuṇ.⁴ F. *a.* ahesuṇ.⁵ K. C°. °mayayaṭṭh°.⁶ K., B., *a.* majjhe ṭhito dhajo yojanasatubbedho (B. tiyo°) ahosi.⁷ B. *a.* dhajena saha.⁸ F. °sat°.⁹ B. *om.*¹⁰ B. tiyo°.¹¹ F. S. °tto.¹² F., C°, B., °ka°.¹³ C°. pañcadasa°. K. pannarasa°.¹⁴ K. jayakusumarattakambalavaṇṇā paṇḍu°; so B. *with* °sumana°.¹⁵ K. oṇamati paripūreti.¹⁶ K. *a.* pana.¹⁷ C°. *om.*¹⁸ B. ahosi.¹⁹ K. *a.* atṭhāsa.²⁰ F. S. °ti.²¹ F. K. āvaṭṭena. C°. āvaṭṭaṇ.²² F. gāvuta°.²³ C. C°. daṣṣa°.

ratanamandapo hoti, tattha¹ antarantarā sattaratana-
mayā yojanubbedhā dhajā uṭṭhahanti² pariyanṭe kiṅkīṇika-
jālam³ olambati yassa mandavāteritassa pañcaṅgikaturiya-
saddasammisso⁴ dibbasāṅgītisaddo viya ravo⁵ niccharati.
Maṇḍapamajjhe Sakkassa⁶ yojaniko maṇipallaṅko pañṇatto⁷
hoti, tattha Sakko nisīdati.⁸ Tettiṅsa⁹ kumbhānam eke-
kasmiṃ kumbhe satta satta¹⁰ dante māpeti,¹¹ tesu¹² ekeko
pañṇāsayaṇāyāmo ekekasmiṃ c'ettha¹³ dante¹⁴ satta
satta pokkharaniyo honti, ekekāya¹⁵ pokkharaniyā satta
satta padumagacchā,¹⁶ ekekasmiṃ gacche satta satta¹⁷
pupphāni honti, ekekassa pupphassa¹⁸ satta satta pattāni,¹⁹
ekekasmiṃ patte satta satta devadhītaro naccanti, evaṃ
samantā pañṇāsayaṇaṭṭhāne²⁰ hatthidantesu yeva nacca-
samajjā²¹ hoti.²² Evam mahantaṃ yasaṃ anubhavanto
Sakko devarājā vicarati.

Sudhammāpi kālaṃ katvā gantvā²³ tatth'eva nibbatti,
tadā²⁴ Sudhammā nāma navayojanasatikā²⁵ devasabhā
nibbatti, tato ramaṇiyataṃ kira aññaṃ ṭhānaṃ nāma

¹ C^a. tassa.

² K. a. tassa.

³ B. K. kiṅkanika°. S. K. °jālā.

⁴ K. °sadiso.

⁵ K. dibbagītasaddo viya saro. F. om. viya,

⁶ B. Sakkass' atthāya.

⁷ K. supā°.

⁸ K. a. tettiṅsa devaputtā attano attano kumbhe ratana-
pallaṅke nisīdati (lege °nti).

⁹ C. C^a. °saya.

¹⁰ C. satte. F. om.

¹¹ B. K. °esi.

¹² F. om.

¹³ B. om.

¹⁴ F. om.

¹⁵ F. K. °ka°.

¹⁶ F., C., C^a. padumāni ga°.

B. paduminigacchāni.

K. °gacchāni honti.

¹⁷ F. om. one.

¹⁸ K. °smiṃ °smiṃ.

¹⁹ K. a. honti.

²⁰ F. B. °yojane ṭṭh°.

²¹ B. naṭa°. F. naccasaddaṃ.

²² B. K. honti.

²³ B. om.

²⁴ B. K. tassā.

²⁵ K. pañca°.

natthi, māsassa aṭṭhadvase¹ dhammasavanāṇaṃ tatth' eva hoti, yāv' ajjatanā ramaṇiyaṇaṃ tṭhānaṃ disvā 'Sudhammā devasabhā viyā' ti vadanti. Nandāpi kālaṇ katvā gantvā tatth' eva nibbatti, tassa pañcayojanasatikā Nandā nāma pokkharāṇi nibbatti. Cittā² kālaṇ katvā³ tatth' eva nibbatti, tassāpi pañcayojanasatikaṇaṃ Cittalatāvanaṇaṃ nāma nibbatti, yattha⁴ uppannapubbānimitte⁵ devaputte netvā mohayamānā⁶ caranti. Sujātā pana kālaṇ katvā ekissā girikandarāya bakāsakuṇikā hutvā nibbatti.

Sakko attano paricārīkā⁷ olovento, 'Sudhammā idh' eva nibbattā tathā Nandā ca Cittā ca, Sujātā nu kho kuhiṇaṃ nibbattā' ti cintento taṇaṃ tattha nibbattaṇaṃ disvā 'balā kiñci puññaṇaṃ akatvā⁸ tiracchānayaṇiyaṇaṃ nibbattā, idāni pana⁹ puññaṇaṃ karetvā¹⁰ idhānetuṇaṃ vaṭṭatī' ti attabhāvaṇaṃ vijahitvā aññātakavesena¹¹ tassā santikaṇaṃ gantvā, 'kiṇaṃ karontī idha vicarasi'¹² ti pucchi. 'Ko pana tvaṇaṃ sāmī' ti. 'Ahaṇaṃ te sāmiko Magho' ti. 'Kuhiṇaṃ nibbatto 'si sāmī' ti. 'Ahaṇaṃ Tāvatisadevaloke nibbatto,¹³ tava sahāyikānaṃ pana nibbattatṭṭhānaṇaṃ¹⁴ jānāsī' ti. 'Na¹⁵ jānāmi sāmī' ti. 'Tāpi mama'eva santike nibbattā, passissasi te¹⁶ sahāyikā' ti. 'Kathāhaṇaṃ tattha gamissāmī' ti. Sakko 'ahaṇaṃ taṇaṃ¹⁷ nessāmī' ti¹⁸ taṇaṃ hatthatale katvā devaokaṇaṃ netvā Nandāya pokkharāṇiyā¹⁹ vissajjetvā itarāsaṇaṃ tiṇṇaṇaṃ²⁰ ārocesi: 'tumhākaṇaṃ sahāyikaṇaṃ²¹ Sujātāṇaṃ passissathā' ti. 'Kuhiṇaṃ sā²²

¹ B. aṭṭhame divase.

³ B. a. gantvā.

⁵ K. uppanne pu°.

⁶ F. mohā sa°. B. mod° vicar°.

⁷ B. pāri°. K. °ikāyo.

⁹ B. a. taṇaṃ.

¹¹ K. aññātakavesena.

¹³ C., C°, a. ti.

¹⁵ C°. om.

¹⁷ F. C°. te. K. a. tatta.

¹⁹ B. K. a. tīre.

²¹ K. sahāyaṇaṃ.

² K. a. pi.

⁴ F. C. tattha.

⁸ K. a. idāni.

¹⁰ K. kārāpetvā.

¹² K. °ti.

¹⁴ K. a. kiṇaṃ.

¹⁶ B. tā.

¹⁸ C°, B., a. vatvā.

²⁰ K. tissannaṇaṃ.

²² C° om.

devā' ti. 'Nandāpokkharaniyā tīre' ti.¹ Tā tisso pi gantvā, 'aho ayyāya evarūpaṇ² attabhāvamaṇḍanassa phalaṇ, idāni'ssā tuṇḍaṇ³ passatha, pāde passatha, jaṅghā⁴ passatha, sobhati etissā⁵ attabhāvo' ti keḷiṇ⁶ katvā pakkamiṃsu. Puna Sakko tassā santikaṇ gantvā, 'diṭṭhā te sahāyikā' ti vatvā, 'diṭṭhā maṇ uppaṇḍetvā gatā, tatth' eva maṇ nehi' ti vutte taṇ tatth' eva netvā uduke vissajjetvā, 'diṭṭhā te tassaṇ⁷ sampattī' ti pucchi. 'Diṭṭhā⁸ devā' ti. 'Tayāpi tattha nibbattanūpāyaṇ kātuṇ vaṭṭatī' ti. 'Kiṇ karomi devā' ti. 'Mayā dinnaṇ ovādaṇ rakkhissasī'⁹ ti. 'Rakkhissāmi devā' ti. Ath' assā pañcasilāni datvā 'appamattā rakkhāhi'¹⁰ ti vatvā pakkāmi. Sā tato paṭṭhāya sayāṇ matamacchake yeva pariyesitvā khādati. Sakko katipāhaccayena tassā vīmaṇsanatthāya gantvā vālukaṇ pitṭhe matamacchako viya hutvā¹¹ nipajji. Sā¹² disvā 'matamacchako' ti saññāya aggahesi; maccho gilanakāle naṅguṭṭhaṇ cālesi. Sā 'jīvamacchako'¹³ ti uduke vissajjesi. So thokaṇ vītināmetvā puna tassā purato uttāno hutvā nipajji. Puna sā 'matako'¹⁴ ti saññāya gahetvā gilanakāle agganāṅguṭṭhaṇ cālesi, taṇ¹⁵ disvā 'jīvamaccho' ti saññāya¹⁶ vissajjesi. Evaṇ tikkhattuṇ vīmaṇsitvā¹⁷ 'sādhukaṇ¹⁸ silam rakkhatī' ti attānaṇ jānāpetvā, 'ahaṇ tava vīmaṇsanatthāya āgato, sādhukaṇ silaṇ rakkhasi,¹⁹ evaṇ²⁰ rakkha-

¹ K. ṭhitā ti āha.

² B. rūpaṇ aho. C. C^a. a. aho. K. aho rūpaṇ.

³ F. nidānissākundaṇ.

⁴ F. jaṅghe.

⁵ K. vat' assā.

⁶ C. C^a. kiḷaṇ.

⁷ C^a. om.

⁸ K., a., me., C^a. de° di°.

⁹ C. C^a. °ti.

¹⁰ F. rakkhātīti. C. C^a. rakkhatīti.

¹¹ K. a. uttāno.

¹² K. a. taṇ.

¹³ B. sajjīva°, so infra.

¹⁴ B. K. matamacchako.

¹⁵ F. cālentaṇ, for cāl° taṇ.

¹⁶ B. om.

¹⁷ K. a. tavaṇ.

¹⁸ C^a. om.

¹⁹ K. rakkhāhi.

²⁰ K. a. silaṇ.

mānā na cirass' eva mama santike nibbattissasi, appa-
 mattā¹ hohī' ti vatvā pakkāmi. Sā² tato paṭṭhāya³ sayañ
 matamacchaṇṇ labhati vā na⁴ vā alabhamānā katipāhac-
 cayen' eva sussitvā kālaṇ katvā tassa sīlassa phalen' eva⁵
 Bārāṇasiyaṇ kumbhakārassa dhītā hutvā nibbatti. Ath'
 assā pannarasasolasavassakāle⁶ Sakko 'kuhin nu kho⁷
 nibbattā' ti āvajjento⁸ disvā, 'idāni mayā⁹ tattha gantaṇ
 vaṭṭatī' ti elālukaṇṇena paññāyamānehi sattahi ratanehi
 rathaṇ¹⁰ pūretvā¹¹ pājento Bārāṇasiyaṇ¹² pavisitvā,¹³ 'elālu-
 kāni gaṇhathā'¹⁴ ti ugghosento vīthiyaṇ¹⁵ paṭipajji mugga-
 māsādini gahetvā āgate pana 'mūlena na demī' ti vatvā,
 'kathaṇ desī'¹⁶ ti vutte,¹⁷ 'sīlaṇ¹⁸ rakkhikāya itthiyā
 dammī' ti āha. 'Sīlaṇ nāma sāmī kīdisaṇ, kiṇ kālaṇ
 udāhu sāmālādivaṇṇan'¹⁹ ti. 'Tumhe "sīlam kīdisan"²⁰
 ti pi na jānātha, kim eva naṇ²¹ rakkhissatha, sīlaṇ rakkhi-
 kāya pana²² dassāmī' ti. 'Sāmī esā kumbhakārassa²³
 dhītā "sīlaṇ rakkhāmī" ti vicarati, etissā detū' ti.²⁴ Sāpi
 naṇ²⁵ 'tena hi mayhaṇ detu sāmī' ti āha. 'Kāsi tvaṇ'
 ti. 'Ahaṇ avijahitapañcasilā' ti.²⁶ 'Tumhe²⁷ v'

¹ F. C. °tto.² F. om.³ B. a. pana.⁴ K. no.⁵ B. balena for pha° eva.⁶ K. B. °vassuddesikakāle.⁷ C^a. B. a. sā.⁸ B. °anto.⁹ C^a. maya.¹⁰ F. B. yānakaṇ.¹¹ B. a. taṇ.¹² B. °siṇ.¹³ B. a. amma tāta.¹⁴ B. rep.¹⁵ C. vīthi. C^a. vīthiṇ.¹⁶ C^a. dehī.¹⁷ K. a. ahaṇ.¹⁸ B. sīla°, al. So F. *infra*.¹⁹ F., S., B., K. nīlādi°. C^a. sīlādi°.²⁰ B. idisan.²¹ C. C^a. etaṇ for eva naṇ.²² B. itthiyā.²³ C. °kārakassa.²⁴ B. a. vatvā.²⁵ K. taṇ.²⁶ K. a. āha.²⁷ F., B., K. tuyhaṇ.

etāni¹ mayā ānītānī' ti yānakaṇ pājento tassā gharāṇ gantvā aññehi² asaṇhariyaṇ³ katvā elālukaṇṇena devadattiyam dhanāṇ datvā attānaṇ jānāpetvā, 'idan te jīvitavuttiyā dhanāṇ, pañca silāni akhaṇḍāni katvā rakkhā'⁴ ti vatvā pakkāmi. Sāpi tato cavitvā asurabhavane asurajetṭha-kassa dhītā hutvā Sakkassa veriyaghare nibbatti, dvīsu pana attabhāvesu silassa⁵ rakkhittattā⁶ abhirūpā ahosi suvaṇṇavaṇṇā asādhāraṇāya⁷ rūpasiriyā samannāgatā. Vepacitti⁸ asurindo āgatāgatānaṇ⁹ asurānaṇ 'tumhe mama dhītu¹⁰ anucchavikā na hothā' ti taṇ kassaci adatvā, 'mama dhītā attanā va attano anucchavikaṇ sāmikaṇ vāressatī' ti asurabalaṇ sannipātāpetvā 'tuyhaṇ anucchavikaṇ sāmikaṇ gaṇhā'¹¹ ti tassā hatthe¹² pupphadāmaṇ adāsi. Tasmiṇ khaṇe Sakko tassā nibbattaṭṭhānaṇ olokento taṇ pavattiṇ ñatvā, 'idāni mayā gantvā¹³ ānetuṇ¹⁴ vaṭṭatī' ti mahallakaasuravaṇṇaṇ nimmiṇitvā gantvā parisapariyante atṭhāsi. Sā¹⁵ ito c'ito¹⁶ ca olokontī¹⁷ pubbasannivāsavasena¹⁸ uppannena pemena mahoghen' eva ajjhotṭha-ṭahadayā¹⁹ hutvā, 'eso me sāmiko' ti tassa upari pupphadāmaṇ khiṇi. Asurā 'amhākaṇ rājā ettakaṇ kālaṇ dhītu anucchavikaṇ alabhivā²⁰ idāni labhi,²¹ ayam ev'assa dhītuyā²² pitāmahato²³ mahallako anucchaviko' ti lajja-

¹ B. ev'etāni. K. eva tāni.

³ F. °hāriyaṇ. B. anāhariyaṇ.

⁵ C. a. pana.

⁷ F. °ṇa sa°.

⁸ In the J. Vepacittiya.

¹⁰ C. C°. dhītā.

¹² C. hatthesu°.

¹³ F. gantuṇ. B., K., a. taṇ.

¹⁵ B. a. pi.

¹⁷ K. a. taṇ ditṭhamattā va.

¹⁸ C. °sannivāsena. K. °senti°,

¹⁹ K. ajjhotṭharita°.

²¹ F. om.

²³ B. a. aho.

² F. om.

⁴ B. K. rakkhāhī.

⁶ K. sura°.

⁹ K. āgatānaṇ.

¹¹ K. gaṇhāhī.

¹⁴ F. om.

¹⁶ C. cuto.

²⁰ C°. na la°.

²² F. B. dhītu.

mānā apakkamiṃsu.¹ Sakko pi taṃ hatthe² gahetvā. 'Sakko 'ham asmi' ti naditvā ākāsaṃ³ pakkhandi. Asurā 'vañcit' amhā⁴ jarasakkenā⁵ ti taṃ anubandhiṃsu. Mātali saṅgāhako Vejayantarathaṃ āharitvā antaramagge aṭṭhāsi,⁶ Sakko taṃ tattha ārohetvā⁷ devanagarābhimukho pāyāsi. Ath'assa simbalivanaṃ⁸ sampattakāle rathasaddaṃ sutvā bhītā⁹ garuḷapotakā viraviṃsu, tesāṃ saddaṃ sutvā Sakko Mātaliṃ pucchi: 'ke ete viravanti'¹⁰ ti. 'Garuḷā¹¹ devā' ti. 'Kiṅkāraṇā' ti.¹² 'Rathasaddaṃ sutvā maraṇabhayaṇā' ti. 'Maṃ ekaṃ nissāya ettako jano¹³ rathavegavicunṇito¹⁴ mā nassi, nivattehi rathan' ti. So sindhavasahassassa daṇḍakasaññā¹⁵ datvā rathaṃ nivattesi. Taṃ disvā asurā 'jarasakko¹⁶ asurapurato paṭṭhāya palāyanto idāni rathaṃ nivattesi, addhānena¹⁷ upatthambho laddho bhavissati' ti nivattitvā¹⁸ āgatamaggen¹⁹ eva asurapuraṃ pavisitvā puna sīsaṃ na²⁰ ukkhipiṃsu. Sakko pi²¹ Sujaṃ²² asurakaññaṃ devanagaram netvā addhateyyānaṃ accharākoṭīnaṃ jettikaṭṭhāne²³ ṭhapesi. Sā Sakkaṃ varaṃ yāci: 'mahārāja mama imasmiṃ devaloke mātāpitaro vā bhātikabhaginiyo²⁴ vā natthi, yattha yattha gacchasi tattha tattha maṃ gahetvā

¹ K. pa°.² C^a. hatthaṃ.³ K. ākāse.⁴ C. C^a. amha. F. vañcimhā.⁵ C. C^a. jarā°.⁶ K. ṭhapesi. C. a. tato.⁷ B. C^a. °petvā.⁸ B. sippali°.⁹ C. C^a. bhītā°. C^a. °garuḷa°.¹⁰ B. vicaranti.¹¹ B. K. garuḷapotakā.¹² K. a. te.¹³ F. ettakā janā. C^a. ettake jaṇe.¹⁴ F. °vegena cu°. C^a. °vege vi°.¹⁵ F. daṇḍasaññaṃ. K. daṇḍakena sa°.¹⁶ C^a. jarā°.¹⁷ F. addhā aññaṇa. B. addhā tena. K. addhā anena.¹⁸ B. °etvā.¹⁹ B. āgamaṇa°.²⁰ F. om.²¹ F. om. Sakkopi.²² K. Sujampati.²³ B. °aka°.²⁴ C. C^a. bhātibhagini.

va¹ gaccheyyāsi ' ti. So ' sādhu ' ti tassā paṭiññaṇ adāsi. Tato paṭṭhāya citta-pāṭaliyā² pupphitāya³ ' amhākaṇ⁴ dibba-pāricchattakassa pupphanakālo ' ti asurā⁵ yuddhatthāya Sakkaṇ abhiyanti,⁶ Sakko heṭṭhā samudde nāgānaṇ āra-khaṇ adāsi, tato supaṇṇānaṇ⁷ kumbhaṇḍānaṇ yakkhānaṇ, tato catunnaṇ mahārājānaṇ, sabbūpari⁸ pana devanagaradvāresu vajirahatthā Indapaṭimā⁹ ṭhapesi, asurā nāgādayo jinitvā¹⁰ āgatāpi Indapaṭimā disva¹¹ ' Sakko nikkhanto ' ti palāyanti.

Evaṇ Mahāli Magho māṇavo appamādapāṭipadaṇ paṭi-pajji, evaṇ appamatto ca¹² pan' esa evaṇ¹⁴ evarūpaṇ issariyaṇ patvā dvīsu devalokesu rajjam kāresi, appamādo nām' esa buddhādihi pasattho, appamādam hi nissāya sabbesam pi lokiyalokuttarānaṇ visesānaṇ adhigamo hoti' ti vatvā imaṇ¹⁵ gātham āha :

30. ' Appamādena Maghavā devānaṇ seṭṭhataṇ gato ;
appamādaṇ pasaṇsanti, pamādo garahito sadā ' ti.

Tattha appamādenā ti Macalagāme bhūmippadesa-sodhanaṇ¹⁶ ādiṇ katvā katena appamādena. " Maghavā " ti idāni ' Maghavā ' ti paññāto Maghamāṇavo dvinnaṇ devalokānaṇ rājabhāvena devānaṇ seṭṭhataṇ¹⁷ gato. " Pasaṇsanti " ti buddhādayo paṇḍitā appamādam eva

¹ F. om.

² C. °li.

³ K. a. asurā.

⁴ B. a. nibbattatṭhāne.

⁵ K. corr. saññāya.

⁶ B. saggaṇ abhiruyhanti. K. abhiyācitaṇ kālaṇ saggaṇ abhiruyhiṇsu.

⁷ B. sub°. B. K. a. tato.

⁸ B. a. upaddavanivattanatthāya. F. sadhu parijana for sa° pana.

⁹ B. °tthaṇ °maṇ (sing. infra.).

¹⁰ F. S. chinditvā.

¹¹ K. a. dūrato.

¹² K. nikkhamanto.

¹³ F., S., B., K. om.

¹⁴ F. K. S. B. om. C. a. appamatto ca.

¹⁵ K. om.

¹⁶ K., C., B. °dese so°.

¹⁷ K. saṭṭhitaṇ.

thomenti vaṇṇayanti, kiṅkāraṇā ? sabbesaṇ lokiyalokuttarānaṇ viśesānaṇ paṭilābhakāraṇattā.¹ “Pamādo garahito sadā” ti pamādo pana tehi ariyehi niccaṇ garahito nindito, kiṅkāraṇā ? sabbavipattiṇaṇ mūlabhāvato,² manus-sadobhaggaṇ vā³ apāyuppattiṇ⁴ vā sabbā pamādamūlikā⁵ yevā’ ti.

Gāthāpariyosāne Mahāli Licchavi sotāpattiphale paṭiṭṭhahi, sampattaparisaṃyā⁶ pi bahū sotāpānnādayo jātā ti.

Mahālīpañhavatthu.⁷

8. AÑÑATARABHIKKHUSSA-VATTHU.

‘Appamādarato bhikkhū’ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Jetavane viharanto aññatarāṇ bhikkhūṇ ārabba kathesi.

So kira Satthu santike yāva arahattaṇ kammaṭṭhānaṇ kathāpetvā⁸ araññaṇ pavisitvā ghaṭanto⁹ vāyamanto arahattaṇ pattuṇ¹⁰ nāsakkhi. ‘So “ viśesetvā kammaṭṭhānaṇ kathāpessāmī ” ti tato nikkhamitvā Satthu santikaṇ āgacchanto antarāmagge mahantaṇ dāvaggiṇ uṭṭhitaṇ disvā vegen’ ekaṇ¹¹ muṇḍapabbataṇ¹² abhiruyha nisinno arañ-

¹ F. °kārattā. B. °karaṇatāya.

² C. °ttimāṇa°. K. °pamādamūla°.

³ B. a. hi.

⁴ B. °upapattiṇ.

⁵ So B. K. (B. °akā) : C., C°, S. °aṇ °iko.

⁶ B. °parisā.

⁷ K. Sakkavatthu. B. Maghavatthu sattamaṇ. F. Sak-kavatthuṇ.

⁸ F. ṭhāpetvā.

⁹ F. °ento. B. K. °ṭtento.

¹⁰ K. pāpuṇituṇ.

¹¹ C°. eka°.

¹² K. B. °pabbatamatthakaṇ.

ñāṇ¹ dayhamānaṇ aggaṇ² disvā ārammaṇaṇ gaṇhi: 'yathā ayaṇ agga mahantāni³ khuddakāni ca upādānāni dahanto gacchati, evaṃ ariyamaggañāṇaggaṇāpi mahantāni⁴ khuddakāni ca saṇyojanāni dahantena gantabbaṇ bhavissatī' ti. Satthā gandhakūṭiyaṇ nisinno va tassa cittācāraṇ⁵ ñatvā, 'evaṃ etaṇ⁶ bhikkhu, mahantāni⁷ khuddakāni⁸ upādānāni viya imesaṇ sattānaṇ abbhantare uppajjamānāni aṇuṇthūlāni⁹ saṇyojanāni¹⁰ ñāṇaggaṇā jhāpetvā abhabbuppattikāni kātuṇ vaṭṭatī' ti¹¹ obhāsaṇ vissajjetvā tassa bhikkhuno abhimukhe¹² nisinno¹³ viya paññāyamāno imaṇ obhāsa-gātham¹⁴ āha.

81. 'Appamādarato bhikkhu pamāde bhayadassivā saññojanaṇ aṇuṇthūlaṇ dhaṇ aggaṇ gacchati' ti.

Tattha 'appamādarato' ti appamāde¹⁵ rato abhirato appamādena vītināmento ti attho. 'Pamāde bhayadassivā' ti nirayuppattiṇ¹⁶ ādikaṇ¹⁷ pamāde bhayaṇ passanto, tāsaṇ vā uppattiṇaṇ mūlattā pamādaṇ bhayato passanto. 'Saṇyojanaṇ' ti vaṭṭadukkhena saddhiṇ yojanaṇ ti¹⁸ bandhanaṇ¹⁹ vaṭṭe osīdāpanasamatthaṇ dasavidhasaṇyojanaṇ²⁰ 'Aṇuṇthūlan' ²¹ti mahantañ ca khuddakañ ca. 'Dhaṇ aggaṇ gacchati' ti yathā ayaṇ agga taṇ²²

¹ F. arañña, *corr.* °ññe.

² B. dhamānaṇ dāvaggaṇ.

⁴ K., B., C^a., a. ca.

⁶ F. a. taṇ. K. evaṃ eva.

⁸ C^a. a. hi. B., K., a. pi.

¹⁰ C^a. a. tāni.

¹² C^a. °khā. B. K. °kho.

¹⁴ C. obhāsaṇaṇ gā°. C^a obhāsamānaṇ gā°.

¹⁵ B. K. appamādena.

¹⁶ F. °tti. B. °upapa°, *al.*

¹⁸ B. K. om.

¹⁹ F. pajānaṇ. S. a. pa°.

²¹ F. C. anu°.

³ F. a. ca.

⁵ F. cittopacāraṇ.

⁷ C^a. °ntā.

⁹ C^a. anuth°.

¹¹ K., B., a. vatvā.

¹³ F., B., K. om.

¹⁷ B. ādiṇ katvā.

²⁰ C. C^a. °nānaṇ.

²² F. om. B. K. etaṇ

mahantañ ca khuddakañ ca upādānaṃ dahanto gacchati, evam eva¹ so² appamādarato bhikkhu³ appamādādhigatena ñāṇagginā etaṃ saṃyojanaṃ dahanto abhabbupattikaṃ karonto gacchati ti.⁴

Gāthāpariyosāne so bhikkhu yathā nisinno va sabba-saṃyojanāni jhāpetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā ākāseṇa āgantvā Tathāgatassa suvaṇṇavaṇṇasāriraṃ thometvā vaṇṇetvā vandamāno va pakkāmi ti.⁵

Aññatarabhikkhussa-vatthu.⁶

9. NIGAMAVĀSĪTISSATTHERA-VATTHU.

‘Appamādarato’ ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Jetavane viharanto Nigamatissattheraṃ⁷ ārabha kathesi.

Ekasmiṃ⁸ hi⁹ Sāvattthito avidūre nigamagāme jātasavaḍḍho eko kulaputto Satthu¹⁰ sāsane pabbajitvā laddhūpa-sampado Nigamatissatthero nāma appiccho santuṭṭho pavivitto āraddhaviriyo’ ti paññāyi. So nibaddhaṃ ñātigāme yeva piṇḍāya carati,¹¹ Anāthapiṇḍikādisu mahādānāni karontesu Pasenadi-Kosale¹² asadisadānaṃ karonte pi Sāvattthiṃ nāgacchati.¹³ Bhikkhū ‘ayaṃ Nigamatissatthero¹⁴ utthāya samutthāya ñātisaṅghaṭṭho viharati, Anāthapiṇḍikādisu mahādānāni¹⁵ karontesu Pasenadikosale asadisadānaṃ karonte pi ’ n’ eva āgacchati’ ti kathaṃ

¹ F. C^a. evaṃ.

³ C., C^a., a. ti.

⁵ C^a. om.

⁶ K. Aññatarabhikkhuvatthu. B. aññatarassa bhi°, and a. atthamaṃ. C. C^a. aññatarassa bhi° vatthuṃ.

⁷ B. °vāsi°, al.

⁹ C^a. om.

¹¹ B. K. vicar°.

¹³ B. a. spare.

¹⁵ B. K. °dānādini.

² F. yo.

⁴ K. a. attho.

⁸ K. corr. a. divase.

¹⁰ C^a. tattha.

¹² B. K. Pass°.

¹⁴ K. Nigamatisso.

samutṭhāpetvā Satthu ārocayiṃsu. Satthā taṃ pakkosāpetvā, 'saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu evaṃ karosī' ti pucchitvā, 'natthi bhante mayhaṃ ñātisaṃsaggo, aham ete manusse nissāya ajjhoharaṇīyamattaṃ¹ labhāmi lūke vā paṇīte vā yāpanamatte laddhe puna 'kiṃ āhārapariyesanena' ti na gacchāmi,² ñātihi pana me saṃsaggo nāma natthi bhante' ti vutte, Satthā³ pakatiyā pi tassa ajjhāsayaṃ vijānanto,⁴ 'sādhū sādhū bhikkhū' ti tassa sādhu-kāraṇaṃ datvā 'anacchariyaṃ kho pan' etaṃ⁵ bhikkhu yaṃ tvaṃ mādisaṃ ācariyaṃ labhitvā appiccho ahosi ayaṃ hi appicchatā mama tanti mama paveṇi' ti vatvā bhikkhūhi yācito atitaṃ āharaṃ :

Atite⁶ Himavante Gaṅgātīre ekasmiṃ udumbaravane anekasahassā suvā⁷ vasiṃsu. Tatthā⁸ eko suvarājā attano nivāsarukkhassa⁹ phalesu khīṇesu yad¹⁰ eva avasiṭṭham hoti¹¹ añkuro vā pattaṃ vā tacaṃ¹² vā¹³ taṃ khādītva Gaṅgāya pāṇiyaṃ pivitvā paramappicchasantutṭho¹⁴ hutvā aññattha na gacchati, tassa¹⁵ appicchasantutṭhabhāva-guṇena Sakkabhavanaṃ¹⁶ kampi. Sakko āvajjamaṇo taṃ disvā tassa vīmaṃsanatthaṃ attano ānubhāvena¹⁷ taṃ rukkhāṃ sukkhāpesi. Rukkho¹⁸ khāṇumatto hutvā chiddāvachiddo¹⁹ vāte paharante ākoṭito viya²⁰ saddaṃ nicchārento²¹ atṭhāsi, tassa chiddehi cuṇṇāni²² nikkhamanti,

¹ B. a. āhāraṇaṃ.

³ K. om.

⁵ C^a. pana taṃ.

⁶ F. J. III. 491. Mahāsukajātaka.

⁷ J. sukā (al. with k). K. suvakā.

⁸ K. B. tatr'.

¹⁰ J. yañ ñad. B. yaṃ yad.

¹² J. taco.

¹⁴ J. parama-a°. B. K. °echo sa°.

¹⁶ B. K. Sakkassa bha°.

¹⁸ K. a. ubhato.

¹⁹ B., K., a. va hutvā.

²¹ B. niracchanto.

² B. K. nāg°.

⁴ K. jān°.

⁹ K. B. nivāsana°.

¹¹ B. a. idha.

¹³ J. a. papaṭikā vā.

¹⁵ C^a. om.

¹⁷ B. anu°.

²⁰ J. ākoṭiyamaṇo va.

²² K. cuṇṇā.

suvarājā tāni¹ khāditvā Gaṅgāya² pāṇīyaṃ pivitvā aññattha agantvā³ vātātapaṃ agaṇetvā udumbarakhāṇumattthake nisīdi. Sakko tassa paramappicchabhāvam ñatvā mitta-dhammaguṇaṃ kathāpetvā varam assa datvā 'udumbaraṃ amataphalaṃ karitvā⁴ āgamissāmī' ti eko haṃsarājā hutvā Sujaṃ asurakaññaṃ purato katvā⁵ udumbaravanaṃ gantva avidūre ekassa rukkhassa sākāya nisīditvā tena saddhiṃ kathento⁶ imaṃ gātham āha :⁷

'Santi rukkhā haritapattā dumā 'nekaphalā bahū,
kasmā nu sukkhe koḷāpe suvassa nirato mano' ti.

Sabbaṃ jātaṃ dasanipāte⁸ āgatanayen' eva vitthāre-tabbā, atthupatti yeva hi tattha ca idha ca nānā⁹ sesaṃ tādisaṃ eva. Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā, 'tadā Sakko Ānando¹⁰ ahosi, suvarājā aham evā' ti vatvā, 'evaṃ bhikkhave appicchatā nāma' esā mama tanti mama paveṇi, anacchariyā mama puttassa Nigamavāsītissassa mādisaṃ ācariyaṃ labhitvā appicchatā, bhikkhunā¹¹ nāma Nigamatissena viya appicchen' eva¹² bhavitabbaṃ, evarūpo hi bhikkhu abhabbo¹³ maggaphalehi parihānāya aññadatthu nibbāṇass' eva santike hoti' ti vatvā imaṃ gātham āha :

31. 'Appamādarato bhikkhu pamāde bhayadassivā
abhabbo parihānāya nibbāṇass' eva santike' ti.

Tattha 'abhabbo parihānāya' ti so evarūpo bhikkhu samathavipassanādhammehi vā maggaphalehi vā parihā-

¹ J. a. caṇṇāni.

³ B. āg°.

⁵ J., K., a. taṃ.

⁶ J. kathaṃ samutthāpento.

⁷ The verse belongs to the Cullasukajātaka, F. J. III. 495.

⁸ It is in the Navanipāta of F.'s ed.

⁹ K. a. va.

¹¹ C^a. om.

¹³ B. a. samathavipassanādhammehi vā.

² K. °yaṃ.

⁴ B. katvā.

¹⁰ J. Anuruddho.

¹² K. B. om.

nāya abhabbo nāpi pattehi parihāyati¹ na appattāni na pāpuṇāti. 'Nibbāṇass' eva santike' ti kilesanibbāṇassāpi anupādāparinibbāṇassāpi² santike yevā³ ti.

Gāthāpariyosāne Nigamavāsītissatthero saha paṭisambhidāhi arahattam pāpuṇi, aññe pi bahū sotāpannādayo ahesuṇ, mahājanassa maggaphalā⁴ dhammadesanā jātā ti.

Nigamavāsītissatthera-vatthu.⁵

Appamādavaggaṇṇanā niṭṭhitā.

Dutiyo vaggo.

¹ C. C^a. patto pi parihānāyā ti.

² B. om. °pari°.

³ K. a. adhigamo.

⁴ K. B. sātthikā. S. mahapphalā.

⁵ K. Nigamātissattheravatthu. B. a. navamaṇ.

III. CITTAVAGGO.

1. MEGHIYATTHERA-VATTHU.

‘PHANDANAÑ CAPALAÑ CITTAN’ ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Cālikāya¹ pabbate viharanto āyasmanantaṃ Meghiyaṃ ārabba kathesi.

Tassa vatthuṃ² āvibhāvanatthaṃ sabbaṃ Meghiyasuttantaṃ³ vitthāretabbaṃ.

Satthā pana tihi vitakkehi⁴ anvāsattatāya tasmiṃ ambavane padhānaṃ anuyuñjitva asakkuṇitvā āgataṃ Meghiyattheraṃ āmantetvā, ‘atibhāriyaṃ te Meghiya kataṃ, āgamehi tāva Meghiya, ekako’ mhi,⁵ yāva añño pi koci bhikkhu dissatī’ ti ‘maṃ yācantaṃ ekakaṃ⁶ pahāya gacchantena bhikkhunā nāma evaṃ cittavasikena bhavitva na⁷ vattati, cittaṃ nāma’ etaṃ lahukaṃ, taṃ attano vasa vattetva vattatī’ ti vatvā imā dve gāthā abbhāsi :

33. ‘Phandanañ capalañ cittaṃ dūrakkhaṇaṃ⁸ dunni-vārayaṃ
ujuṃ karoti medhāvī usukāro va tejanaṃ⁹.’

34. ‘Vārijo va thale khitto okamokata ubbhato
pariphandat’ idaṃ cittaṃ Māradheyyaṃ pahātave’
ti.

¹ F. Cālināya.

² S. vatthu°.

³ Aṅguttara, vol. 4, p. 354 foll.

⁴ C^a. suvi°. B. K. cittavi°.

⁵ Aṅg. ekak’ amhā tāva yāva . . . dissatū, C. C^a ekak’amhi.

⁶ C. C^a. ekaṃ.

⁷ B. om.

⁸ C^a., B., K. dur°.

⁹ C. tejanā.

Tattha 'phandanaṇ' ti rūpādisu ārammaṇesu vip-phandamānaṇ. 'Capalan' ti ekiriyaṇpathena asaṇṭha-hanto gāmadārako viya ekasmiṇ ārammaṇe asaṇṭhahanato capalaṇ. 'Cittan' ti viññānaṇ bhūmikavatthuāram-maṇakiriyaḍicittatāya¹ paṇ' etaṇ cittan ti vuttaṇ.² 'Dūrakkhan' ti kiṭṭhasambādhe³ kiṭṭhakhādakagoṇaṇ viya ekasmiṇ⁴ sappāyārammaṇe yeva duṭṭhapanato yeva dūrakkhaṇ 'Dunnivārayan' ti visabhāgārammaṇaṇ gacchantaṇ⁵ paṭisedhetuṇ dukkhan ti⁶ dunnivārayaṇ⁷ 'Usukāro va tejanan' ti yathā nāma usukāro araṇṇato ekaṇ daṇḍakaṇ⁸ āharitvā nittacaṇ katvā kaṇḍiyatelenā makkhetvā⁹ aṅgarakapalle tāpetvā rukkhālake¹⁰ uppīletvā nibbaṇkaṇ¹¹ ujum vālavijjhanayoggaṇ karoti katvā ca pana rājarājamahāmattānaṇ¹² sippaṇ dassetvā mahantaṇ sak-kārasammānaṇ labhati,¹³ evam evaṇ medhāvī paṇḍito viññū puriso phandanādisabhāvam p'etaṇ cittan dhūtaṅgāraṇṇa-vāsavaṇa¹⁴ nittacam apagataolārikakilesaṇ¹⁵ katvā saddhāsinehena¹⁶ temetvā kāyikacetasikaviriyena tāpetvā samathavipassanālake¹⁷ uppīletva ujaṇ akuṭilaṇ nibbise-vaṇaṇ karoti katvā ca pana saṅkhāre sammasitvā mahan-taṇ avijjakkhandhaṇ padāletvā tisso vijjā cha abhiññā nava lokuttaradhamme ti imaṇ viṇesaṇ hatthagatam eva katvā

¹ S. C^a. °bhūmivattthu°.

² B. vuccati.

³ B. K. kiliṭṭha°. B. a. ṭhāne.

⁴ B. ekekasmiṇ.

⁵ C^a. sabhāgavisabhāgārammaṇaga°.

⁶ K. B. durakkhatā for du° ti.

⁷ S. °raṇ.

⁸ B. vaṇkada°.

⁹ K. °itvā.

¹⁰ B. rukkhanālake. K. rukkhālukena.

¹¹ F. tibbakaṇ. B. K. nivaṇkaṇ.

¹² F. rājāma°.

¹³ C. C^a. °nti.

¹⁴ F. °ññavāsena. B. °ññā°.

¹⁵ So S. All MSS. and edd. apagataṇ o°. C. C^a. olārikaṇ.

¹⁶ C. senahena.

¹⁷ B. °nānālake. For the word ālake see Morris in J.P.T.S., 1886, p. 158.

aggadakkhiṇeyyabhāvaṃ¹ labhati. 'Vārijo vā' ti maccho viya 'thale khitto' ti hatthena vā² pādena vā jālādinaṃ vā aññatarena thale³ chaḍḍito. 'Okamokata ubbhato' ti 'okapunṇehi cīvarehi' ti ettha udakaṃ, 'okaṃ okaṃ pahāya aniketasārī'⁴ ti ettha ālayo, idha⁵ ubhayaṃ pi labbhati okamokato ti hi⁶ ettha okamokato⁷ udakasamkhātā ālayā ti ayam attho. 'Ubbhato' ti uddhaṭo. 'Pariphandat' idaya cittaṃ' ti yathā so udakālayato⁸ ubbhato thale khitto maccho⁹ udakaṃ alabhanto pariphandati evaṃ idaya pañcakāmaguṇālayā bhirataṃ cittaṃ tato uddharitvā Māradheyyasaṃkhātavattaṃ¹⁰ pahātaya vipassanūkammaṭṭhāne cittaṃ kāyika-cetasikaviriyena santāpiyamānaṃ pariphandati¹¹ saṃvātaya na sakkoti, evaṃ sante pi dhuraṃ anikkhipitvā¹² medhavi puggalo taṃ vuttanayaṃ' eva ujum kammaṇiyaṃ karoti ti attho; aparō nayo: idaya Māradheyyaṃ kilesavattaṃ avijahitvā tṭhitaṃ cittaṃ so vārijo viya pariphandati, tasmā 'Māradheyyaṃ pahātave'¹³ yena kilesavattasaṃkhātena Māradheyyeṃ' eva¹⁴ pariphandati taṃ pahātavan ti.

Gāthāpariyosāne Meghiyatthero sotāpattiphale patitṭhito, aññe pi bahū sotāpannādayo jātā ti.

Meghiyattherassa vatthu.¹⁵

¹ F. aggaṃ da°.

² C. C°. om.

³ C. C°. om.

⁴ K. B. °cārī.

⁵ K. B. ettha.

⁶ K. om. C. C° hiti.

⁷ C°. a. hi.

⁸ K. udakālayato.

⁹ C. C°. udakamaccho.

¹⁰ C. °dheyyaṃ sa°. C., C°, B., K. °saṅkhātayaṃ.

¹¹ K. a. tattha.

¹² C. C°. °etvā.

¹³ K. a. ti.

¹⁴ K. °yye etaṃ.

¹⁵ K. Meghiyatheravattu. B. a. paṭhamayaṃ.

2. AÑÑATARABHIKKHUSSA-VATTHU.

‘Dunniggahassa lahuṇo’ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Sāvatthiyaṇ viharanto aññataraṇ bhikkhuṇ ārabba kathesi.

Kosalarañño kira vijite pabbatapāde Mātikagāmo nāma¹ eko ghanavāso gāmo ahosi. Ath’ ekadivasaṇ saṭṭhimattā bhikkhū Satthu santike yāva arahattaṇ kammaṭṭhānaṇ kathāpetvā taṇ gāmaṇ gantvā piṇḍāya pavasiṇsu. Atha te¹ —tassa gāmassa sāmi² Mātiko nāma—tassa mātā disvā gehe nisīdāpetvā nānaggarasena yāgubhattena parivisitvā, ‘bhante kattha gantukāma’ atthā’³ ti pucchi. ‘Yathā-phāsukaṭṭhānaṇ mahāupāsike’ ti. Sā ‘vassāvāsaṭṭhānaṇ ayyā pariyesanti maññe’ ti ñatvā pādamūle nipajjitvā, ‘sace ayyā imaṇ temāsaṇ idha vasissanti, ahaṇ tūhi saraṇāni pañca sīlāni gahetvā uposathakammaṇ karissāmi’ ti āha. Bhikkhū ‘mayāṇ imaṇ nissāya bhikkhāya akilantā’⁴ bhavanissaraṇaṇ⁵ kātuṇ sakkhissāmā’ ti adhivāsayaṇsu. Sā tesāṇ vasanaṭṭhānaṇ vihāraṇ paṭijaggitvā adāsi. Te tattha⁶ vasantā ekadivasaṇ sannipatitvā aññamaññaṇ ova-diṇsu: ‘āvuso amhehi pamādacāraṇ carituṇ na vaṭṭati; amhākaṇ hi sakagehaṇ viya aṭṭha mahānirayā vivaṭadvārā,’⁷ evaṇ dharamānakabuddhassa kho pana santike kamaṭṭhānaṇ gahetvā mayāṇ āgatā, buddhā ca nāma padānupadikaṇ vicarantenāpi saṭhena ārādhetuṇ na sakkā yathajjhāsayen’ eva ārādhetuṇ sakkā, appamattā hotha, dvīhi ekaṭṭhāne na ṭhatabbay na nisīditabbay, sāyaṇ kho pana therūpaṭṭhāna-kāle pāto va bhikkhācārakāle ekato bhavissāma, sesakāle dve ekato na bhavissāma, api ca kho pana aphāsukabhikk-

¹ B. K. ne. B. a. yo.² B. K. sāmiko.³ B. gantukāmatā. K. °ttā. S. °mā.⁴ B. akilamantā.⁵ K. bhavanti saraṇā.⁶ B. tatth’ eva.⁷ B., K., a. yeva. K. om. evaṇ.

hunā¹ āgantvā majjhe vihāre² gaṇḍiyā³ pahaṭṭāya gaṇ-
ḍisaññāya⁴ āgantvā tassa bhesajjam karissāmā⁵ ti. Tesu
evaṇ katikaṇ katvā viharantesu ekadivasāṇ sā upāsikā
sapphiphānitādini⁶ gāhāpetvā dāsakammakārādiparivutā
sāyaṇhasamaye taṇ vihāraṇ gantvā vihāramajjhe bhikkhū
adivā, ‘kahan nu kho ayyā gatā’ ti purise pucchitvā,
‘attano attano rattitṭhānadivātṭhānesu nisinnā bhavissanti
ayye’ ti vutte, ‘kin nu kho katvā daṭṭhuṇ sakkhissāmī’
ti āha. Atha naṇ bhikkhusaṅghassa katikavattaṇ jānana-
manussā āhaṇsu : ‘gaṇḍiyā pahaṭṭāya sannipatissanti ayye’
ti. Sā gaṇḍiṇ paharāpesi, bhikkhū gaṇḍisaddaṇ⁶ sutvā,
‘kassaci aphāsukaṇ bhavissati’ ti sakasakaṭṭhānehi nikkha-
mitvā vihāramajjhe sannipatiṇsu, dve pi janā ekamaggenā-
gatā nāma natthi. Upāsikā ekekaṭṭhānato ekam ekam⁷
eva āgacchantāṇ disvā, ‘mama puttehi aññamaññaṇ kalaho
kato bhavissati’ ti cintetvā, bhikkhusaṅghaṇ vanditvā
pucchi : ‘kalahāṇ nu kho bhante karitthā’ ti. ‘Na
karoma⁸ upāsike’ ti. ‘Sace vo bhante kalaho natthi, atha
kasmā yathā amhākaṇ gehāṇ āgacchantā sabbe ekato āgac-
chatha evam anāgantvā ekekaṭṭhānato ekekā va āgatā’ ti.
‘Mahāupāsike ekekaṇṇiṇ ṭhāne nisiditvā samaṇadhammaṇ
karimhā’ ti. ‘Ko esa tātā⁹ samaṇadhammo nāmā’ ti.
‘Dvattiṇsākāre sajjhāyaṇ karoma, attabhāve khayavayaṇ
paṭṭhapema¹⁰ mahāupāsike’ ti. ‘Kiṇ pana bhante dvatti-
ṇsākāre sajjhāyaṇ kātuṇ attabhāve ca khayavayaṇ paṭṭha-
petuṇ tumhākam eva vaṭṭati¹¹ udāhu amhākam pi’ ti.

¹ B. K. aphāsukena bhi°.

² B. vihāramajjhe. K. majjhavihāre.

³ So C., C^a., S. But B. K. have gaṇḍiyā and gaṇḍi°
throughout. Cf. gaṇṭā.

⁴ K. gaṇḍikasaññāya.

⁵ B. sappitelaphā°.

⁶ C. gaṇḍiṇ.

⁷ C^a. om. one. B. K. ekekaṇ.

⁸ B., K., a. maha°.

⁹ B. bhante.

¹⁰ B. upaṭṭhapema. K. upaṭṭhap°.

¹¹ C., C^a., a. ti.

'Kassaci¹ avārito esa dhammo mahāupāsike' ti. 'Tena hi² mayham pi dvattiṅsākāraṇ detha, attabhāve³ khayavaya-paṭṭhapanāṇ⁴ ācikkhathā' ti. 'Tena hi uggaṇha⁵ upāsike' ti sabbaṇ uggaṇhāpesuṇ. Sā tato paṭṭhāya dvattiṅsākāre sajjhāyaṇ katvā attani khayavayaṇ paṭṭhapetvā⁶ tehi bhikkhūhi puretaram eva tayo magge tīni ca phalāni pāpuṇi, maggen' eva c' assā⁷ catasso paṭisambhidā lokikaabhiññā⁸ ca āgamiṃsu. Sā maggaphalasukhato⁹ utthāya dibbacakkhunā oloketvā, 'kadā nu kho mama puttehi ayaṇ dhammo adhigato' ti upadhārentī, 'sabbe p'ime sarāgā sadosā samohā jhānavipassanāmattam pi nesaṇ¹⁰ natthi; kin nu kho mayhaṇ puttānaṇ¹¹ arahattassa upanissayo atthi, natthi' ti āvajjetvā, 'atthi' ti disvā, 'senāsanasappāyaṇ nu kho natthi' ti āvajjentī¹² taṇ pi¹³ disvā, 'puggalasappāyaṇ nu kho na labhantī' ti āvajjesi,¹⁴ puggalasappāyam pi¹⁵ disvā, 'āhārasappāyaṇ nu kho na¹⁶ labhantī' ti upadhārentī, 'āhārasappāyaṇ nesaṇ natthi' ti disvā, tato paṭṭhāya nānāvidhaṇ yāguṇ anekappahārikaṇ khajjakaṇ nānaggarasaṇ ca bhojanaṇ sampādetvā gehe bhikkhū nisidāpetvā dakkhiṇodakaṇ datvā, 'bhante tumhākaṇ yaṇ yaṇ ruccati taṇ taṇ gahetvā paribhuñjathā' ti niyyādesi, te yathāruciṇ¹⁷ yāguādini gahetvā paribhuñjanti. Tesāṇ sappāyāhāraṇ labhantānaṇ cittaṇ ekaggaṇ ahosi, te ekaggena cittena vipassanaṇ vadāhetvā saha paṭisambhidāhi arahattaṇ patvā cintayiṃsu: 'aho mahāupāsikā amhākaṇ patiṭṭhā jātā, sace mayaṇ sappāyāhāraṇ na labhimha, na no magga-phalapapaṭivedho abhavissa; idāni vutthavassā pavāretvā

¹ K. a. Bhagavatā. B. a. pi.

³ K. a. ca.

⁵ K. a. mahā°.

⁷ K. tassā.

⁹ B. maggaphalato.

¹¹ K. puttakāyaṇ.

¹³ B. K. senāsanasappāyaṇ for taṇ pi.

¹⁴ K. °etvā.

¹⁶ B. om.

² B. a. bhante.

⁴ B. K. °yaṇ pa°.

⁶ K. B. upa°.

⁸ K. B. lokiya°.

¹⁰ K. B. tesāṇ.

¹² B. K. °tvā.

¹⁵ B. K. om.

¹⁷ K. yathāruciya.

Satthu santikaṇ gamissāmā' ti. Te 'Satthāraṇ datṭhukām' amhā' ti mahāupāsikaṇ āpucchisū.¹ Upāsikā² 'sādhū ayyā' ti te³ anugantvā, 'puna pi bhante amhe olokeyyāthā' ti bahūni piyavacanāni vatvā paṭinivatti. Te pi kho bhikkhū Sāvattiya⁴ gantvā Satthāraṇ vanditvā ekamante⁵ nisinnā, 'kacci bhikkhave khamañiyaṇ kacci yāpaniyaṇ, na ca piṇḍakena kilamitthā' ti vuttā, 'khamañiyaṇ bhante yāpaniyaṇ, piṇḍakena pana n' eva kilamimha,⁶ amhākaṇ hi Mātikamātā nāma⁷ upāsikā citta-cāraṇ ñatvā "aho vata no evarūpaṇ nāma āhāraṇ paṭiyādeyyā' ti cintite yathā-cintitaṇ āhāraṇ paṭiyādetvā adāsi' ti tassā guṇakathaṇ kathayisū. Aññataro bhikkhu tassā guṇakathaṇ sutvā tattha gantukāmo hutvā Satthu santike kammaṭṭhānaṇ gahetvā, 'bhante taṇ gāmaṇ gamissāmī' ti Satthāraṇ āpucchitvā⁸ Jetavanā nikkhamitvā anupubbena taṇ gāmaṇ patvā vihāraṇ pavitṭhadivase⁹ yeva¹⁰ cintesi: 'ayaṇ kira upāsikā cintitacintitaṇ¹¹ jānāti, ahañ ca maggakilanto vihāraṇ sammajjituṇ¹² na sakkhissāmi, aho vata me vihārapaṭijaggikaṇ¹³ manussaṇ peseyyā' ti. Upāsikā gehe nisinnā va āvajjenti taṇ atthaṇ ñatvā, 'gaccha vihāraṇ paṭijaggitvā dehi' ti manussaṇ pesesi.¹⁴ Itaro pi pānīyaṇ¹⁵ pātukāmo¹⁶ 'aho vata me sakkharāpānakaṇ katvā peseyyā' ti cintesi, upāsikā¹⁷ pesesi. Punadivase¹⁸ pāto va 'siniddha-yāguṇ me sauttaribhaṅgaṇ pesetū' ti cintesi, upāsikā tathā

¹ C^a. pu°.

² B. K. mahāup°. K. a. tesāṇ sutvā.

³ K. a. na.

⁴ C^a. °iyaṇ.

⁵ B. K. °ntaṇ.

⁶ K. °mbā ti vatvā.

⁷ B. K. nām' ekā.

⁸ C. C^a. āmantetvā.

⁹ B. pavisana°.

¹⁰ B. K. om.

¹¹ K. cintitaṇ.

¹² B. K. paṭijaggituṇ.

¹³ B. K. vihāraṇ pa°. (K. °tuṇ.)

¹⁴ K. a. manusso taṇ vihāraṇ sammajjitvā tassa adāsi.

¹⁵ B. pānakaṇ. C^a. a. pi.

¹⁶ B. K. pivitu°.

¹⁷ C^a. a. cintitaṇ. B. K. a. taṇ.

¹⁸ B. a. so.

akāsi. So yāguṇ pivitvā, 'aho vata me evarūpaṇ khajjakaṇ peseyyā' ti cintesi, upāsikā tam pi pesesi. So cintesi: 'ayaṇ upāsikā mayā sabbaṇ cintitacintitaṇ pesesi, ahaṇ etaṇ datṭhukāmo, aho vata me nānaggarasabhojanaṇ gāhāpetvā sayam eva āgaccheyyā' ti. Upāsikā 'mama putto maṇ datṭhukāmo āgamaṇaṇ me paccāsiṇṇasati'¹ ti bhojanaṇ gāhāpetvā vihāraṇ gantvā tassa adāsi. So katabhattakicco 'Mātikamātā nāma tvaṇ upāsike'² ti pucchi. 'Āma tātā' ti.³ 'Tvaṇ paracittaṇ jānāsī' ti. 'Kiṇ maṇ pucchasi tātā' ti. 'Mayā cintitacintitaṇ sabbam akāsi, tena taṇ pucchāmi' ti. 'Paracittaṇ jānaṇabhikkhū bahū tātā' ti. 'Nāhaṇ aññaṇ'⁴ pucchāmi, tumhe⁵ pucchāmi upāsike' ti. Evaṇ sante pi upāsikā 'paracittaṇ jānāmi' ti avatvā, 'paracittaṇ ajānantā'⁶ nāma evaṇ karonti puttā' ti āha. So 'bhāriyaṇ vat'⁷ idaṇ kammaṇ, puthujjanā nāma sobhanam pi⁸ asobhanam pi cintenti; sacāhaṇ kiñci⁹ ayuttaṇ cintayissāmi, saha bhaṇḍakena coraṇ cūlāya gaṇhantī viya maṇ vippakāraṇ pāpeyya, mayā pana ito palāyituṇ vaṭṭati' ti cintetvā, 'upāsike ahaṇ gamissāmi' ti āha. 'Kahaṇ ayyā' ti. 'Satthu santikaṇ upāsike' ti. 'Vasatha tāva bhante idhā' ti. 'Na vasissāmi upāsike, gamissām' evā' ti nikkhamitvā Satthu santikaṇ agamāsi. Atha naṇ Satthā 'kiṇ bhikkhu na tvaṇ'¹⁰ tattha vasasī' ti pucchi. 'Āma bhante no sakkā tattha vasitun' ti. 'Kiṇkāraṇā bhikkhū' ti. 'Bhante sā upāsikā cintitacintitaṇ sabbaṇ jānāti, "puthujjanā"¹¹ nāma sobhanam pi asobhanam pi cintenti, sac' āhaṇ kiñci ayuttaṇ cintayissāmi¹² saha bhaṇḍakena¹³ coraṇ cūlāya gaṇhantī viya maṇ vippakāraṇ pāpessati'' ti cintetvā āgato' mhi' ti.¹⁴ 'Bhikkhu tatth' eva tayā vasitun

¹ B. K. °sīsati.³ K. a. upāsike.⁵ B. tuvaṇ.⁷ B. pan'.⁹ K. om.¹¹ C^a. a. ca.¹³ C^a. sabhaṇḍena. C. °ṇḍena.² B. K. upāsikā.⁴ K. aññe.⁶ K. B. jān°.⁸ B. a. cintenti.¹⁰ K. om. na tvaṇ.¹² K. B. cintessāmi.¹⁴ K. corr. a. Bhagavā.

vattati' ti. 'Na sakkomi bhante, nāhaṃ tattha vasissāmi' ti. 'Tena¹ hi tvaṃ bhikkhu ekam eva rakkhituṃ sakkhissasi' ti. 'Kiṃ bhante' ti. 'Tava cittaṃ eva rakkha² cittaṃ nāṃ' etaṃ dūrakkhaṃ³ tvam⁴ attano cittaṃ eva niggahaṃ, mā aññaṃ kiñci cintayi, cittaṃ nāṃ' etaṃ dunniggaḥaṇ' ti vatvā imaṃ gātham āha.

35. 'Dunniggaḥassa lahuṇo yaṭṭhakāmanipātino

Cittassa damatho sādhu, cittaṃ dantaṃ sukhāvahaṇ' ti.

Tattha cittaṃ nāṃ' etaṃ dukkhena niggayhati ti 'dunniggaḥaṇ.' 'Lahuṃ' uppajjati ca nirujjhati cā ti lahuṃ, tassa dunniggaḥassa lahuṇo.

'Yaṭṭhakāmanipātino' ti yaṭṭha katthaci⁵ eva nipātanasilassa etaṃ hi labhitabbatṭhānaṃ⁶ vā alabhitabbatṭhānaṃ⁷ vā⁸ yuttatṭhānaṃ vā ayuttatṭhānaṃ vā na jānāti, n' eva jātiṃ⁹ oloketi na gottaṃ na vayaṃ,¹⁰ yaṭṭha yaṭṭha¹¹ icchati tattha tatth' eva nipatati ti¹² yaṭṭhakāmanipāti ti vuccati, tassa evarūpassa cittassa 'damatho sādhu' catūhi ariyamaggehi dantabhāvo yathā nibbisevanaṃ hoti tathākatabhāvo sādhu, kiṃkāraṇā ? idaṃ hi 'cittaṃ dantaṃ sukhāvahaṇ' dantaṃ nibbisevanaṃ kataṃ maggaḥphalasukhaṃ paramatthanibbāṇaṃ¹³ sukhañ ca āvaḥati ti.

Desanāpariyosāne sampattaparisaṃ¹⁴ bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Mahājanassa sātthikā desanā¹⁵ jātā.¹⁶ Satthā

¹ C^a. na.

³ C^a, B., K., dur°.

⁶ K. cid.

⁷ C^a. na alabhitatṭh°.

⁹ C. C^a. jāti.

¹¹ B. K. yaṭṭh' eva.

¹³ F. arahattapa°.

¹⁵ B. dhammadesanā.

² C^a. rakkhituṃ.

⁴ K. om.

⁶ F. labhitatṭh°.

⁸ F. om.

¹⁰ F. vaddhaṃ. S. vaṇṣaṃ.

¹² C. C^a. nipatiti. K. °tino tīti.

¹⁴ B. K. °parisā.

¹⁶ C^a. a. ti.

tassa bhikkhuno imaṃ ovādaṃ datvā, ‘gaccha bhikkhu aññaṃ kiñci acintayitvā tatth’ eva vasāhi’ ti paṇiṇi. So bhikkhu Satthu santikā¹ ovādaṃ labhitvā tattha agamāsi, kiñci bahiddhācittā² nāma na cintesi. Mahāupāsikāpi dibbena cakkhunā oloketi therāṃ dīsvā, ‘idāni ovādadāyakaṃ ācariyaṃ labhitvā punāgato mama putto’ ti attano ñāṇen’ eva paricchinditvā tassa sappāyāhāraṃ paṭiyādetvā adāsi. So sappāyabhojanaṃ³ yeva labhitvā⁴ katipāhen’ eva⁵ arahattaṃ patvā maggaphalasukhena vītināmento, ‘aho mahāupāsikā mayhaṃ paṭiṭṭhā jātā, ahaṃ imaṃ nissāya bhavanissaraṇaṃ patto’ ti cintetvā, ‘imasmiṃ tava me attabhāve paṭiṭṭhā jātā, saṃsāre pana me⁶ saṃsarantassa aññesu pi⁷ attabhāvesu ayaṃ paṭiṭṭhā bhūtapubbā no’⁸ ti upadhārento ekūnaattabhāvasataṃ anussari. Sāpi ekūnaattabhāvasate tassa pādapariṇāṇikā hutvā aññesu paṭibaddhacittā⁹ taṃ¹⁰ jīvitaṃ voropāpesi.¹¹ Thero tassā ettakaṃ agunārasiṃ¹² dīsvā, ‘aho ayaṃ upāsikā bhāriyaṃ kammam akāsi’ ti cintesi. Mahāupāsikāpi gehe nisinnā va ‘kin nu kho mayhaṃ puttassa pabbajitakiccaṃ matthakaṃ pattaṃ’¹³ ti upadhārayamānā, tassa arahattapattiṃ ñatvā, uttariṃ¹⁴ upadhārayamānā ‘mama putto arahattaṃ patvā¹⁵ “aho vata me ayaṃ upāsikā mahatī paṭiṭṭhā jātā” ti cintetvā “atīte pi nu kho me¹⁶ ayaṃ paṭiṭṭhā bhūtapubbā no” ti upadhārento ekūnaattabhāvasataṃ anussari, ahaṃ¹⁷ kho pana ekūnaattabhāvasate aññehi saddhiṃ ekato hutvā etaṃ jīvitaṃ voropesiṃ, ayaṃ me¹⁸ ettakaṃ

¹ C^a. °kaṇ.² B. K. cinanaṃ.³ B. K. °yaṃ bho°.⁴ C^a., S., B., sevivā for yeva la°. K. om. yeva.⁵ K. a. saha poṭisambhidāhi.⁶ C. C^a. om..⁷ C. rep. aññesu pi.⁸ K. a. vā.⁹ K. B. a. hutvā.¹⁰ K. maṇ.¹¹ C. or°. B. S. voropesi.¹² K. agunaṃ.¹³ B. K. a. no.¹⁴ B. K. uttari.¹⁵ C^a. patto vā.¹⁶ K. om.¹⁷ K. a. pi.¹⁸ C^a. om.

agunārasiṇ¹ disvā “aho bhāriyaṇ kammaṇ kataṇ upāsikāyā” ti cintesi² natthi³ evaṇ nu kho saṇsāre saṇsarantiyā mama⁴ puttassa upakāro katapubbo’ ti sā⁵ upadhārayamānā tato uttariṇ satimam⁶ attabhāvaṇ anussaritvā ‘satime’⁷ attabhāve mayā etassa pādapariṇāyikāyā⁸ hutvā ekasmiṇ jīvitavaro-panatthāne jīvitadānaṇ dinnāṇ, aho mayā mama puttassa mahāupakāro kato’⁹ ti¹⁰ gehe nisinnā va, ‘uttariṇ visesetvā upadhārethā’ ti āha. So dibbāya sotadhātuyā¹¹ saddaṇ sutvā visesetvā¹² satimaṇ¹³ attabhāvaṇ anussaritvā tattha tāya¹⁴ attano jīvitassa dinnabhāvaṇ disvā, ‘aho mama imāya upāsikāya upakāro katapubbo’ ti attamano hutvā tatth’ eva catūsu maggaphalesu pañhaṇ kathetvā anupādisesāya nibbānadhātuyā parinibbāyi ti.

Aññatarabhikkhussa vatthu.¹⁵

3. UKKAṆṬHITAÑÑATARABHIKKHUSSA-VATTHU.

‘Sududdasan’ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Jeta-vane viharanto aññatarāṇ ukkaṇṭhitabhikkhuṇ ārabba kathesi.

Satthari kira Sāvatthiyaṇ viharante eko seṭṭhiputto attano kulūpagatheraṇ upasaṅkamitvā, ‘bhante ahaṇ dukkhā muccitukāmo,¹⁶ ekaṇ me dukkhato muñcanākāraṇ¹⁷ kathethā’

¹ B. K. agunāṇ.

² K. °siti, and a. sāpi uttari cintesi.

³ B. atthi.

⁴ K. mayā.

⁵ B. om.

⁶ B. sattamaṇ. C^a. samatiṇ sa.

⁷ B. sattame.

⁸ B. °kā.

⁹ B. katapubbo.

¹⁰ K. a. ñatvā.

¹¹ K. sotu°.

¹² C. C^a. visese.

¹³ B. sattamaṇ.

¹⁴ C^a. attabhāvaṇ.

¹⁵ B. Aññatarabhikkhuvatthu.

B. a. dutiyaṇ.

¹⁶ S. B. muñcitu°.

¹⁷ B. muñcanākāraṇaṇ.

ti āha. 'Sādh' āvuso sace 'si dukkhā muccitukāmo salāka-bhattaṇ dehi pakkhikabhattaṇ dehi vassāvāsikaṇ dehi cīva-rādayo paccaye dehi¹ attano sāpateyyaṇ tayo koṭṭhāse katvā ekena kammanṭaṇ² payojehi ekena puttadāraṇ posaya³ ekaṇ Buddhasāsane⁴ dehi⁵ 'ti āha. So⁶ 'sādhu bhante⁷ 'ti vutta-paṭipātiyā⁸ sabbāṇ katvā puna therāṇ pucchi: 'tato uttariṇ aññaṇ kiṇ karomi bhante⁹ 'ti. 'Āvuso tīṇi saraṇāni⁷ pañca silāni gaṇhāhi⁸ 'ti. Tāni pi gaheṭvā⁹ tato uttariṇ pucchi. 'Tena hi dasa silāni gaṇhāhi¹⁰ 'ti. So¹¹ 'sādhu bhante⁷ 'ti gaṇhi. So evam anupubbena puññakammasa katattā Anupubbasetṭhiputto¹² nāma jāto. 'Tato uttariṇ pi kattab-baṇ¹³ atthi bhante⁷ 'ti puna pucchitvā, 'tena hi pabbajāhi⁷ 'ti vutte nikkhamitvā pabbaji. Tass' eko ābhidhammika-bhikkhu¹⁴ ācariyo ahosi, eko¹⁵ vinayadharo upajjhāyo. Tassa laddhūpasampadassa ācariyo attano santikaṇ āgata-kāle abhidhamme pañhaṇ katheti: ¹⁶ 'Buddhasāsane¹⁷ idaṇ kātuṇ vaṭṭati, idaṇ kātuṇ¹⁸ na vaṭṭatī⁷ 'ti. Upajjhāyo pi'ssa attano santikaṇ āgatakāle vinaye pañhaṇ katheti: 'Buddha-sāsane nāma idaṇ kātuṇ vaṭṭati, idaṇ kātuṇ na vaṭṭatī⁷ 'ti;¹⁹ idaṇ kappati, idaṇ na kappatī⁷ 'ti. So cintesi: 'aho bhāri-yaṇ idaṇ kammaṇ, ahaṇ dukkhā muccitukāmo²⁰ pabbajito, idha mama²¹ hatthapasāraṇaṭṭhānam eva na paññāyati,

¹ K. paccudehi *for* pa° dehi.

² C^a. °nte. B. kammaṇ.

⁴ B. °naṇ.

⁶ B. K. vutte pa°.

⁸ B. K. gaṇhā.

¹⁰ K. gaṇhā.

¹² C^a. anupubbena se°.

¹³ B. kāt°. K. a. puññaṇ.

¹⁴ C. C^a. abhi°.

¹⁵ C. C^a. a. pi.

¹⁶ S. kathessati. B. K. kathesi, *So infra*.

¹⁷ B. K. a. nāma.

¹⁹ C^a. om. i° k° n° v° ti.

²¹ K. idha ca me. C^a. idaṇ ca. S. idh' eva.

³ K. B. posehi.

⁵ B. se.

⁷ B. K. a. gaṇha.

⁹ B. paṭigg°.

¹¹ B. om.

¹⁸ B. K. om.

²⁰ K. a. evaṇ.

gehe t̥atvā va¹ dukkhā muccituṇ sakkā, mayā gihinā bhavituṇ vaṭṭati' ti. So tato paṭṭhāya ukkaṇṭhito anabhiraṭo dvattimsākāre sajjhāyaṇ na karoti, uddesaṇ na gaṇhāti,² kiso lūkho dhamanīsanthatagatto³ ālasiyābhibhūto kacchuparikiṇṇo ahosi. Atha naṇ daharasāmaṇerā 'āvuso kiṇ tvaṇ⁴ t̥itatṭhāne t̥hito va nisinnatṭhāne nisinno⁵ va hosi⁶ paṇḍurogābhibhūto kiso lūkho⁷ kacchuparikiṇṇo kin te katan' ti pucchisū. 'Ukkaṇṭhito 'mhi āvuso' ti. 'Kiṇ-kāraṇā' ti. So taṇ pavattiṇ ārocesi. Te tassa ācariyupajjhāyānaṇ ācikkhisū, ācariyupajjhāyā taṇ ādāya Satthu santikaṇ agamaṇsu. Satthā 'kiṇ bhikkhave āgat'atthā' ti āha. 'Bhante ayaṇ bhikkhu tumhākaṇ sāsane ukkaṇṭhito' ti. 'Evaṇ kira bhikkhū' ti. 'Āma bhante' ti. 'Kiṇkāraṇā' ti. 'Ahaṇ bhante dukkhā muccitukāmo pabbajito, tassa me ācariyo abhidhammakathaṇ kathesi, upajjhāyo vinayakathaṇ,⁸ svāhaṇ "idha me hatthapasāraṇatṭhānam eva natthi, gihinā hutvā sakkā dukkhā muccituṇ, gihi bhavissāmi" ti sannitṭhānaṇ akāsiṇ bhante' ti. 'Sace tvaṇ bhikkhu ekaṇ eva rakkhituṇ sakkhissasi avasesānaṇ rakkhanakiccaṇ⁹ natthi' ti. 'Kiṇ bhante' ti. 'Tava cittaṃ eva rakkhituṇ sakkhissasi' ti. 'Sakkhissāmi bhante' ti. 'Tena hi attano cittaṃ eva rakkhā'¹⁰ ti vatvā,¹¹ imaṇ¹² ovādaṇ datvā imaṇ gātham āha :

36. 'Sududdasaṇ sunipunaṇ yatthakāmanipātinaṇ¹³
cittaṇ rakkhetha medhāvi, cittaṇ guttaṇ sukhā-
vahan ti.'

¹ K. vata.

² B. K. °ati.

³ Cf. Skt. dhamanīsaṇtata and dhamanīrajjusa°.

⁴ K. taṇ.

⁵ B. nisinnako.

⁶ B. K. ahosi.

⁷ K. a. dhamanī° āl°

⁸ B. K. a. kathesi.

⁹ K. rakkhitabba°. S. rakkhanakaṇ.

¹⁰ B. K. rakkhāhi, sakkā dukkhā muccitun (B. muñci°) ti.

¹¹ S. om.

¹² C. C°. idaṇ.

¹³ B. imaṇ. K. om.

‘Sududdasan’ ti suṭṭhu duddasaṇ. ‘Sunipunaṇ’ ti suṭṭhu nipunaṇ paramasaṇhaṇ. ‘Yatthakāmanipātinan’ ti jātīādīni anoloketvā labhitabbālabbhitabbayuttaṭṭhānesu¹ yatthakatthaci² nipātanasiṇaṇ. ‘Cittaṇ rak-khetha medhāvī’ ti andhabālo dummedho attano cittaṇ rakkhituṇ samattho nāma natthi, cittavasiko hutvā anaya-vyasaṇaṇ pāpuṇāti³ medhāvī pana paṇḍito va⁴ cittaṇ rakkhituṇ sakkoti, tasmā tvam⁵ pi cittaṇ⁶ gopehi, idaṇ hi ‘cittaṇ guttaṇ sukhāvahaṇ’ maggasukhaphalasukhanibbānasukhāni⁷ āvahaṭi ti.

Desanāpariyosāne so bhikkhu sotāpattiphalan pāpuṇi, aññe pi bahū sotāpānnādayo ahesuṇ, desanā mahājanassa sātthikā⁸ ahoṣi ti.

Ukkaṇṭhitaññātarabhikkhussa-vatthu.⁹

4. BHĀGINEYYASAṄGHARAKKHITATTHERA-VATTHU.

‘Dūraṅgaman’¹⁰ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Sāvattiyaṇ viharanto Saṅgharakkhitan nāma ārabha kathesi.¹¹

Sāvattiyaṇ kir’eko kulaputto Satthu dhammadesanaṇ sutvā nikkhamitvā pabbajito laddhūpasampado Saṅgharakkhitatthero nāma hutvā, katipāhen’ evārahattaṇ¹² pāpuṇi.

¹ C^a. om. °labhitabba°.

² B. K. a. pi.

³ K. pāpuṇi.

⁴ C^a. om.

⁵ S. tuvam.

⁶ B. K. a. eva.

⁷ B. K. maggaphalanibbānasukhāni. C^a. °sukhaṇ °sukhaṇ.

⁸ K. a. jātā.

⁹ B. aññātaraukkaṇṭhitabhikkavatthu, and a. tatīyaṇ. K. ukkaṇṭhitabhikkhuvatthu.

¹⁰ K. a. ekacaraṇ.

¹¹ Cf. Pañcatantra V. 9. Hitopadeśa IV. 15.

¹² B. K. eva a°.

Tassa¹ kaṇiṭṭhā² puttāṃ labhitvā therassa nāmaṃ akāsi. So Bhāgineyyasaṅgharakkhito nāma³ hutvā vayappatto therassa⁴ santike pabbajitvā laddhūpasampado aññatarasmiṃ gāmakārāme⁵ vassaṃ upagantvā ekaṃ sattahatthaṃ ekaṃ aṭṭhahatthaṃ ti dve vassāvāsikasātake labhitvā, 'aṭṭhahatthaṃ upajjhāyassa me bhavissati' ti sallakkhetvā, 'sattahatthaṃ mayhaṃ bhavissati' ti cintetvā, vutthavasso 'upajjhāyaṃ passissāmī' ti āgacchanto antarāmagge piṇḍāya caranto āgantvā there vihāraṃ anāgate yeva vihāraṃ pavisitvā therassa divātṭhānaṃ sammajjitvā pādodakaṃ upaṭṭhāpetvā⁶ āsanaṃ paññāpetvā āgamanamaggaṃ olokeno nisīdi. Ath'assa,⁷ āgacchantaṃ⁸ disvā,⁹ paccuggamanaṃ katvā pattacīvaraṃ paṭiggahetvā,¹⁰ 'nisīdatha bhante' ti therāṃ nisīdāpetvā tālavaṇṇaṃ ādāya vijetvā¹¹ pāṇīyaṃ datvā pāde dhovitvā taṃ sātakaṃ ānetvā¹² pādāmūle ṭhapetvā 'bhante imaṃ paribhuñjathā' ti vatvā vijayamāno¹³ aṭṭhāsi. Atha naṃ therō āha: 'Saṅgharakkhita mayhaṃ cīvaraṃ¹⁴ paripuṇṇaṃ, tvam¹⁵ eva paribhuñjā' ti. 'Bhante mayā laddhakālaṭo paṭṭhāya ayaṃ tumhākaṃ eva sallakkhito, paribhogaṃ karoṭhā' ti. 'Hotu Saṅgharakkhita paripuṇṇaṃ me ticīvaraṃ,¹⁶ tvam¹⁷ eva paribhuñjā' ti. 'Bhante mā evaṃ karoṭha, tumhe hi paribhuñjante mayhaṃ mahapphalaṃ bhavissati' ti, Atha naṃ tassa punappuna¹⁸

¹ F. assa.

² F. °ṭṭho. K. °ṭṭhe. B. kaṇiṭṭhabhaginī.

³ K. om.

⁴ F. °ss' eva.

⁵ F. gāmāhārāpi me.

⁶ B. K. paṭṭh°.

⁷ S. atha naṃ.

⁸ K. B. āgamanabhāvaṃ. (K. a°.)

⁹ B. K. ñatvā.

¹⁰ C°. pari°.

¹¹ B. K. °itvā.

¹² B. K. netvā.

¹³ F. S. vijamāno.

¹⁴ F. °ra°.

¹⁵ C°. om.

¹⁶ F. corr. B. K. cīvaraṃ.

¹⁷ C°. tam.

¹⁸ B. K. °naṃ.

kathentassāpi thero na icchi,¹ evaṇ so vījamāno² t̥hito va cintesi: 'ahaṇ therassa gihikāle bhāgineyyo pabbajitakāle saddhivihārīko, evaṇ pi mayā saddhiṇ upajjhāyo paribhogaṇ na kātukāmo,³ imasmiṇ mayā saddhiṇ paribhogaṇ akaronte kiṇ me samaṇabhāvena gihi bhavissāmī' ti. Ath' assa etad ahoṣi: 'dussaṇṭhāpiyo⁴ gharāvāso, kin nu kho katvā gihi bhūto jivissāmī' ti. Tato cintesi: 'at̥ṭṭhaṭṭhasātaṇ vikkīṇitvā ekaṇ elikaṇ gaṇhissāmī, elikā nāma khiṇṇaṇ vijāyanti, svāhaṇ vijātavijātaṇ⁵ vikkīṇitvā mūlaṇ karissāmī, mūlaṇ⁶ katvā ekaṇ pajāpatiṇ ānessāmī, sā ekaṇ puttaṇ vijāyissati, ath' assa mama mātulassa⁷ nāmaṇ katvā cūlayānake⁸ nisīdāpetvā mama puttaṇ ca bhariyaṇ⁹ ca ādāya mātulaṇ vanditvaṇ āgacchissāmī,¹⁰ āgacchanto antarāmagge mama bhariyaṇ¹¹ vakkhāmī: 'ānehi tāva me puttaṇ, vahissāmī¹² nan' ti, sā 'kiṇ tena¹³ puttena gahitena, ehi imaṇ yānakaṇ pājehī' ti vatvā puttaṇ gahetvā, 'ahaṇ¹⁴ nessāmī¹⁵ nan' ti¹⁶ sandhāretvaṇ asakkonti cakkapāde¹⁷ chaḍḍessati, ath' assa sariraṇ abhiruhitvā¹⁸ cakkaṇ gamissati, atha naṇ 'tvaṇ mama puttaṇ n'eva mayhaṇ adāsi na sandhāretvaṇ asakkhi,¹⁹ nāsito'mhi²⁰ tayā' ti vatvā patodalat̥ṭṭhiyā²¹ piṭṭhiṇ²² paharissāmī' ti so²³ evaṇ cinto

¹ B. a. yeva.² B. K. vījayamāno.³ B. kattu°.⁴ F. °ayo. But cf. Skt. saṇsthāpya. K. a. mayā.⁵ C. C°. vijātaṇ vi°. F. B. vijātaṇ.⁶ K. mūle bahū.⁷ K. °la°.⁸ F. mūla°, corr. mūlaṇ yā°.⁹ C. puttabhar.¹⁰ B. K. āgam°.¹¹ B. K. a. evaṇ.¹² B. gaṇhi°.¹³ B. K. te, and om. gahitena.¹⁴ B. om.¹⁵ B. K. ān°.¹⁶ B. a. netvā.¹⁷ cakkamagge.¹⁸ K. āruh°.¹⁹ K. nāsakkhi, om. preceding na.²⁰ F. B. K. 'smi.²¹ B. K. °yaṭṭhiyā.²² B. K. °iyaṇ.²³ C°. om.

thatvā vijayamāno¹ therassa sīse² tālavaṇṭena pahari. Thero³ 'kin nu kho ahaṇ Saṅgharakkhitena⁴ sīse pahaṭo' ti upadhārento, tena cintitacintitaṇ⁵ sabbaya ñatvā, 'Saṅgharakkhita mātugāmaṇ⁶ pahāraṇ dātuṇ nāsakkhi, ettha⁷ mahallakatherassa ko doso' ti āha. So 'aho nattho 'mhi, ñātaṇ⁸ kira me upajjhāyena cintitacintitaṇ, kiṇ me samaṇabhāvenā⁹ ti tālavaṇṭaṇ chaddetvā palāyituṇ āradddho. Atha naṇ daharā ca sāmānerā ca anubandhitvā ādāya Satthu santikaṇ agamaṇsu. Satthā te bhikkhū disvā, 'kiṇ bhikkhave āgat' attha, eko vo¹⁰ bhikkhu laddho' ti pucchi, 'Āma bhante imaṇ¹¹ daharaṇ ukkaṇṭhitvā palāyantaṇ gahetvā tumhākaṇ santikaṇ āgat' amhā' ti. 'Evaṇ kira bhikkhū' ti. 'Āma bhante' ti. 'Kiṇ atthaṇ te bhikkhu evaṇ bhāriyaṇ kammaṇ kataṇ, nanu tvaṇ āraddhaviriyassa ekassa Buddhassa putto, mādisassa¹² Buddhassa nāma¹³ sāsane pabbajitvā attānaṇ dametvā sotāpanno ti vā sakadāgāmianāgāmiarahā¹⁴ ti vā vadāpetuṇ nāsakkhi,¹⁵ kimatthaṇ evaṇ bhāriyaṇ kammam akāsi' ti. 'Ukkaṇṭhito 'smi bhante' ti. 'Kiykāraṇa ukkaṇṭhito 'si' ti. So evaṇ¹⁶ vassāvāsikasātakānaṇ¹⁷ laddhadiwasato paṭṭhāya yāva therassa tālavaṇṭena pahārā¹⁸ sabbayaṇ pavattiṇ¹⁹ ārocetvā, 'iminā kāraṇena palāto²⁰ 'smi²¹

¹ F. K. vijamāno.² B. K. sīsaṇ.³ C^a. itaro.⁴ B. °ito.⁵ K. cintitaṇ.⁶ K. °gāmassa tvaṇ. S. °gāme.⁷ K. a. me.⁸ C. C^a. ñātā. So S. with cintitacintitā.⁹ F. om. kiṇ me sa°.¹⁰ B. tumhehi.¹¹ F. C^a. idaṇ.¹² S. om. bu° pu° mā°. K. om. bu°.¹³ B. K. after mād°. C. C^a. om.¹⁴ B. K. ti vā after each.¹⁵ B. K. na sa°.¹⁶ F. ekaṇ. B. K. om.¹⁷ F. vassāvāsikaṇ.¹⁸ F. paharaṇaṇ.¹⁹ K. a. Satthu.²⁰ K. palāyito. C^a. °yato.²¹ B. om.

bhante' ti āha. Atha naṃ Satthā 'ehi¹ bhikkhu mā cintayi, cittaṃ nāma' etaṃ dūre hontam² pi ārammaṇaṃ sampaticchanakajātikaṃ³ rāgadosamohabandhanā muccanattāya⁴ vāyamituṃ vaṭṭatī' ti vatvā imaṃ gātham āha :

37. 'Dūraṅgamaṃ ekacaraṃ asariraṃ guhāsayaṃ

Ye cittaṃ saññamessanti mokkanti Mārabandhanā' ti.

Tattha 'dūraṅgamaṃ' ti cittassa hi makkaṭasuttamattam⁵ pi puratthimādidisābhāgena gamanāgamaṇaṃ nāma natthi, dūre santam pi pana ārammaṇaṃ sampaticchatī ti dūraṅgamaṃ nāma jātaṃ. Sattatṭhacittāni pana⁶ ekato kaṇṇikabaddhāni⁷ ekakkhaṇe uppajjituṃ samatthāni⁸ nāma natthi, uppattikāle ekekam eva cittaṃ uppajjati, tasmiṃ niruddhe puna ekekam⁹ eva uppajjati ti¹⁰ 'ekacaraṃ' nāma jātaṃ. Cittassa¹¹ sarira-saṇṭhānaṃ vā nīlādippakāro vaṇṇabhedo vā natthi ti asariraṃ nāma jātaṃ. Guhā nāma catumahābhūtaguhā idaṃ ca hadaya rūpaṃ nissāya pavattatī ti 'guhāsayaṃ' nāma jātaṃ. 'Ye cittaṃ' ti ye keci purisā vā itthiyo vā gahaṭṭhā vā pabbajitā vā annuppajjanakassa¹² kilesassa uppajjituṃ adentā¹³ satisammohena uppannaṃ kilesaṃ pajahantā¹⁴ cittaṃ 'saññamessanti' saṃyatanavikkhittaṃ karissanti¹⁵ 'mokkanti Mārabandhanā'

¹ F. om.

³ K. B. °anajā°.

⁵ S. B. K. °mattakam.

⁷ F. °kā°.

⁹ C°. ekam ekam. B. ekam. K. ekakam.

¹⁰ B. tasmā.

¹² °ntassa. C. C°. °nassa. B. anuppannaki°. K. anup-

pajjanaki°.

¹³ F. adenno. K. °nto.

¹⁵ S. om. sa° av° ka°. F. yantaṃ. C°. sayantaṃ.

² C°. dūrato na taṃ.

⁴ K. B. muñc.

⁶ C°. om.

⁸ K. °tthā.

¹¹ F. sattatṭhaci°.

¹⁴ C. C°. °nto.

ti sabbe te kilesabandhanābhāvena Mārabandhanasañ-
khātā¹ tebhūmakavattā² muccissanti ti.

Desanāpariyosāne Bhāgineyyasaṅgharakkhitatthero sotā-
pattiphalāṇ pāpuṇi aññe pi bahū sotāpannādayo jātā, mahā-
janassa sātthikā desanā³ ahosi ti.

Bhāgineyyasaṅgharakkhitattherassa vatthu.⁴

5. CITTAHATTHATHERA-VATTHU.

‘Anavattḥhitacittassā’ ti imaṇ dhammadesanaṇ
Satthā Sāvattḥiyaṇ viharanto Cittahatthattheraṇ⁵ nāma
ārabbha kathesi.

Eko kira Sāvattḥivāsī kulaputto natṭhagoṇaṇ pariyesanto
araññaṇ pavisitvā majjhantikakāle⁶ goṇaṇ diṣvā yūthe⁷
vissajjetvā, ‘avassaṇ ayyānaṇ santike āhāramattaṇ labhis-
sāmī’ ti khuppiṇāsaṇ pīlito vihāraṇ pavisitvā bhikkhūnaṇ
santikaṇ gantvā vanditvā ekamantaṇ atṭhāsi.⁸ Tasmiṇ kho
pana samaye⁹ bhikkhūnaṇ avakkārapātiye¹⁰ bhuttāvase-
sakaṇ bhattaṇ hoti te taṇ chātakapīlitaṇ diṣvā, ‘ito bhattaṇ
hoti, gahetvā bhuñjā’¹¹ ti vadiṇsu. Buddhakāle ca¹²
nāma¹³ anekasūpavyañjanaṇ bhattaṇ¹⁴ uppajjati. So tato

¹ C^a. °ta°.

² B. K. °ika°.

³ B. dhammadesanā.

⁴ B. Saṅgharakkhitabhāgineyyatheravatthu, and a.
catutthaṇ. C^a. vatthuṇ, al.

⁵ K. Ci° nāma therāṇ. Cf. F. Jāt. I., p. 811. Kuddāla-
jātaka, introd. The name there is : Cittahatthasāriputtat-
thero. Dhp. v. 85 is there quoted, not 38.

⁶ B. °ike kāle.

⁷ B., K., S. goyūthe.

⁸ B. nisīdi.

⁹ R. samayena.

¹⁰ B. K. °iyaṇ. This form in Mahāvagga IV. 1.

¹¹ B. K. bhuñjāhī.

¹² C^a., om.

¹³ B. pana.

¹⁴ K. om.

yāpanamattaṃ gahe tvā bhuñjitvā pāṇīyaṃ pi pivitvā hatthe dhovitvā bhikkhū vanditvā, 'kiṃ bhante ajja ayyā nimanti-tatthānaṃ¹ agamaṃsū' ti pucchi. 'Natthi upāsaka bhikkhū iminā va nīhārena nibaddhaṃ labhanti' ti. So cintesi:² 'mayā utthāya samutthāya³ rattin-divaṃ nibaddhaṃ kammaṃ karontāpi⁴ evaṃ madhuravyañjanaṃ bhattaṃ na labhāma, ime kira nibaddhaṃ bhuñjanti, kim me gihibhāvena, bhikkhu bhavissāmī' ti cintetvā bhikkhū⁵ upasaṅka-mitvā pabbajjaṃ yāci. Atha naṃ bhikkhū 'sādhū upāsakā' ti pabbājesuṃ. So laddhūpasampado sabbappakāraṃ vatta-paṭivattaṃ akāsi, so buddhānaṃ uppannena balavasakkārena⁶ katipāhassa⁷ eva⁸ thūlasarīro ahosi. Tato cintesi: 'kim me bhikkhāya caritvā jīvitena, gihī bhavissāmī' ti, so gantvā geḥaṃ pāvisi. Tassa gehe kammaṃ karontassa katipāhen⁹ eva sarīraṃ milāyi⁸ Tato 'kim me iminā dukkhena samaṇo bhavissāmī' ti cintetvā puna gantvā pabbaji; so katipāhaṃ vītināmetvā puna ukkaṇṭhitvā vibbhami. Pabbajitakāle pana⁹ upakārako hoti, so puna pi katipāhen⁹ eva ukkaṇṭhitvā, 'kim me gihibhāvena,¹⁰ pabbajissāmī' ti gantvā bhikkhū¹¹ vanditvā pabbajjaṃ yāci. Atha naṃ bhikkhū upakārasena puna¹² pabbājayiṃsu. Evaṃ so¹³ chakkhattuṃ¹⁴ pabbajitvā uppabbajito.¹⁵ Tassa bhikkhū 'esa cittavasiko hutvā vicarati' ti Cittahatthathero ti nāmaṃ kariṃsu. Tass¹⁵ evaṃ aparāparaṃ vicarantass¹⁵ eva bhariyā gabbhinī ahosi. So sattame vāre araṇṇato

¹ B. K. nimantana°.

² K. om.

³ K. om.

⁴ B. K. °nto pi.

⁵ B. bhikkhūnaṃ.

⁶ C. K. lābhasa°.

⁷ C^a., B. K. katipāhaccayena.

⁸ B. milāyati.

⁹ B. K. a. bhikkhūnaṃ.

¹⁰ S. gihī°, al.

¹¹ B. K. bhikkhūnaṃ.

¹² K. om.

¹³ B. a. iminā niyāmen¹³ eva.

¹⁴ Cf. J. chavāre. C. C^a. have tikkhattuṃ, which is strictly correct. But note sattavāre infra.

¹⁵ C. C^a. pa°.

kasibhaṇḍaṇ ādāya gehaṇ gantvā bhaṇḍakaṇ ṭhapetvā, 'attano kāsavaṇ gaṇhissāmi' ti gabbhaṇ pāvisi. Tasmiṇ khaṇe tassa bhariyā nipajjitvā niddāyati. Tassā nivatthasātako apagato,¹ mukhato lālā gaḷati,² nāsā ghurughurāyati³ mukhaṇ vivaṭaṇ, sā tassa⁴ uddhumātakasarīraṇ viya upaṭṭhāsi. So 'aniccaṇ dukkhaṇ idaṇ⁵ ahaṇ ettakaṇ kālaṇ pabbajjitvā imaṇ nissāya bhikkhubhāve saṇṭhātum nāsakhiṇ⁶ ti kāsavakoṭiyaṇ⁷ gahetvā udare bandhanto⁸ va gehā nikkhami.⁹ Ath' assa antaragehe¹⁰ thitā sassū taṇ tathā gacchamaṇaṇ¹¹ disvā, 'ayaṇ paṭikkantako¹² idān' eva araṇṇato āgacchanto¹³ va kāsavaṇ udare bandhitvā¹⁴ nikkhanto viharābhimukho¹⁵ gacchati, kiṇ nu kho' ti gehaṇ pavisitvā niddāyamānaṇ dhītaṇ passitvā,¹⁶ 'imaṇ disvā so vippaṭisārī hutvā gato' ti ñatvā dhītaṇ paharitvā, 'utṭhehi kālakaṇṇi, sāmiko te taṇ¹⁷ niddāyamānaṇ disvā vippaṭisārī hutvā gato, natthi so ito paṭṭhāya tuyhaṇ¹⁸ ti āha. 'Apehi amma kuto tassa gamanaṇ,¹⁹ katipāhen' eva puna āgamiṣṣatī²⁰ ti.²¹ So pi 'aniccaṇ dukkhaṇ' ti

¹ B. a. hoti.

² C^a. galagalāyati. B. K. paggharati.

³ B. K. ghura°; *both forms in Skt.* S. surūsurūyati.

⁴ B. so tassā.

⁵ B. a. ti saññaṇ labhitvā.

⁶ C^a. nāsakkhissan.

⁷ B. kāsāya°.

⁸ C^a. bandhento. B. bandhitvā.

⁹ B. °mitvā gato.

¹⁰ S. anantara. C^a. antaraṇ gehe.

¹¹ B. K. gacchantaṇ.

¹² B. paṭiukkaṇṭhito bhavissati. K. paṭikkanto.

¹³ C. C^a. araṇṇaṇ. S. a. āgato. B. āgantvā *for* āgacch°.

¹⁴ B. a. gehā.

¹⁵ B. K. a. va.

¹⁶ B. K. passi so.

¹⁷ B. a. saṇvāso.

¹⁸ B. K. punāg°.

¹⁷ B. K. om.

¹⁹ B. a. atthi.

²¹ B. a. āha.

vatvā gacchanto gacchanto¹ va² sotāpattiphalan pāpuṇi. So gantvā bhikkhū vanditvā pabbajjan yāci. 'Na sakkhissāma mayaṇ taṇ³ pabbājetuṇ, kuto tuyhaṇ samaṇabbhāvo satthakanisādanapāsāṇasadisaṇ⁴ tava sīsan' ti. 'Bhante⁵ maṇ ekavāraṇ pabbājethā' ti. Te taṇ⁶ upakāravasena pabbājayiṇsu. So katipāhen' eva saha paṭisambhidāhi arahattaṇ pāpuṇi; te pi naṇ āhaṇsu:⁷ 'āvuso Cittahattha tava gamanasamayaṇ tvam eva jāneyyāsī' ti 'imasmiṇ te vāre cirāyitan'⁸ ti. 'Bhante⁹ saṇsaggassa atthibhāvakāle gat' amha,¹⁰ so me¹¹ saṇsaggo chinno, idāni agamanadhammā jāt' amhā' ti. Bhikkhū Satthu santikaṇ gantvā, 'bhante ayaṇ bhikkhu amhehi evaṇ vutto,¹² evaṇ nāma katheti aññaṇ vyākaroti, abhūtaṇ vadati'¹³ ti āhaṇsu. Satthā 'āma bhikkhave mama putto attano anavaṭṭhitacittakāle¹⁴ saddhammaṇ ajānanakāle gamanāgamaṇaṇ akāsi, idāni'ssa puññaṇ ca pāpaṇ ca pahīṇaṇ' ti vatvā imā gāthā abhāsi:¹⁵

38. 'Anavaṭṭhitacittassa saddhammaṇ avijānato
pariplavapasādassa pañña na paripūrati.

39. Anavassutacittassa ananvāhatacetaso
puññapāpapahīṇassa natthi jāgarato bhayaṇ' ti.

Tattha 'anavaṭṭhitacittassā' ti cittaṇ nām' etaṇ
kassaci nibaddhaṇ vā thāvaraṇ vā natthi, yo pana puggalo

¹ B. K. *om. one.*

² C^a. *om.*

³ B. *om.*

⁴ B. K. *have °nisāna° = Skt. nīśāna, the commoner form: nīśādana, will = Skt. śātana 'sharpening, whetting' + ni. Both from root śo.*

⁵ B. K. *a. idāni.*

⁶ B. K. *a. tassa.*

⁸ C^a. *circa°.*

¹⁰ B. K. *amhā.*

¹² K. *vuddho.*

¹⁴ K. *°cittassa kāle.*

⁷ B. *om.*

⁹ K. *a. me.*

¹¹ S. *kho. B. no.*

¹³ C^a. *vadehī.*

¹⁵ B. K. *āha.*

assapitthe t̥hapitakumbhaṇḍakaṇ¹ viya, thusarāsīmhi² koṭṭhitakhāṇuko³ viya, khallātasīse⁴ kadambapupphaṇ viya ca katthaci na saṇṭhahati,⁵ kadāci acelako⁶ hoti kadāci ājīvako kadāci nigaṇṭhako⁷ kadāci tāpaso evarūpo puggalo anavaṭṭhitacitto nāma tassa 'anavaṭṭhitacittassa' sattatiṇṣabodhapakkhikadhammabhedāṇ⁸ idaṇ⁹ 'saddhammaṇ' avijānantassa,¹⁰ parittasaddhatāya vā upplavāna-ullopanasaddhatāya¹¹ vā 'pariplavapasādassa' kāmāvacararūpāvacarādibhedāpi¹² 'paññā na paripūrati' kāmāvacarāya pi aparipūriyamānāya¹³ kuto ca rupāvacarārūpāvacaralokuttarapaññā paripūrissatī ti dīpeti. 'Anavassutacittassā' ti rāgena atintacittassa. 'Ananvāhatacetaso' ti 'āhatacitto'¹⁴ khilajāto' ti āgataṭṭhāne dosena cittassa pahaṭabhāvo vutto, idha pana dosena appaṭihatacittassā ti attho. 'Puññapāpapaḥiṇassā' ti catutthamaggena paḥiṇapuññassa c' eva paḥiṇapāpassa ca khīṇāsavassa, 'Natthi jāgarato bhayaṇ' ti khīṇāsavassa jāgarantass'¹⁵ eva¹⁶ bhayābhāvo kathito viya, so pana saddhādihi pañcahi¹⁷ jāgaradhammehi samannāgatattā

¹ B. K. °ṇḍaṇ.

² B. tusa. K. thūsa.

³ B. K. koṭita°.

⁴ B. K. °saṇse. B. a. t̥hapitaṇ.

⁵ B. K. saṇṭhāti.

⁶ B. buddhasāvako. K., C., C°. sevako. S. acelako.

⁷ B. K. nigaṇtho.

⁸ B. K. °kkhiya°.

⁹ K. imaṇ. B. om.

¹⁰ F., B., K. ajān°.

¹¹ K. B. uplavasaddhatāya. F. upplavallopana°. (F. has parittasaddhammatāya, then °saddhatāya.) C°. om. C. lelājanasa° (lelāyana°?). The text is S. The root will be lup vimohane (Dhātup. 4, 126) + ud.

¹² C. C°. kāmāvacarāpi rū°.

¹³ So S. only. F. °iyamānā. B. K. °ayamānāya. C. C°. °ayamānā.

¹⁴ F. āha citto.

¹⁵ C°. jaggantass'.

¹⁶ C°. a. sa. B. abhayabhāvo.

¹⁷ K. om.

jāgaro nāma, tasmā tassa jaggantassāpi¹ ajaggantassāpi kilesabhayaṇ² natthi kilesānaṇ apacchāvattanato na hi taṇ kilesā anubandhanti tena tena³ maggena pahīṇaṇ⁴ punappuna⁵ anupagamanato. Ten' evāha: 'sotāpattimaggena ye⁶ kilesā pahīṇā te kilesā na pun' eti na pacchāgacchati sakadāgāmī anāgāmī, arahattamaggena ye kilesā pahīṇā te kilese⁷ na pun' eti⁸ na pacchāgacchati' ti. Desanā mahājanassa sātthikā saphalā ahosi.

Ath' ekadivasaṇ bhikkhū kathaṇ samuṭṭhāpesuṇ 'bhāriyā⁹ vat' ime āvūso kilesā nāma evarūpassa¹⁰ nāma arahattassa upanissayasampanno¹⁰ kulaputto kilesehi ālulito¹¹ sattavāre gihi hutvā sattavāre pabbajito' ti. Satthā tesu taṇ¹² kathāpavattiṇ¹³ sutvā taṇkhaṇānurūpena¹⁴ gamanena¹⁵ dhammasabhaṇ āgantvā¹⁶ buddhāsane nisinno 'kāya nu'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinna' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'evam etaṇ¹⁷ bhikkhave, kilesā nāma bhāriyā; sace ete rūpino hutvā katthaci pakkhipituṇ¹⁸ sakkā bhaveyyuṇ, cakkavālaṇ atisambādhaṇ brahmaloko atinīcako ti¹⁹ okāso nesaṇ na²⁰ bhaveyya. Mādisam pi nām' ete paññāya²¹ sampannaṇ purisājāneyyaṇ lolenti,²² avasesesu kā kathā? Ahaṇ hi aḍḍhanālimattaṇ varaka-

¹ C. C°. °ssa pi, bis. B. simply jāgarantassāpi. S. jāgar° and ajāgar°.

² C°. kilese bhayaṇ.

³ K. B. om. one.

⁴ B. a. kilesānaṇ.

⁵ B. K. puna.

⁶ B. K. a. hi.

⁷ B. K. °sā. B. na pun' enti bis.

⁸ B. °yaṇ.

⁹ B. evarūpo.

¹⁰ B. arahattūp°.

¹¹ B. K. ālulito.

¹² C°, B., K. om.

¹³ C°. kathaṇ.

¹⁴ C°. kha°.

¹⁵ C°. gatena.

¹⁶ B. K. gantvā.

¹⁷ B. K. eva.

¹⁸ C°. paṭikkh°. K. a. na.

¹⁹ K. S. om.

²⁰ K. pi.

²¹ S., B., K. paññā°.

²² B. K. ālol°.

corakaṇ¹ kuṇṭhakuddālaṇ ca nissāya cha vāre pabbajitvā uppabbajitapubbo² ti. 'Kadā bhante'³ ti. 'Suṇissatha bhikkhave' ti. 'Āma bhante' ti. 'Tena hi⁴ suṇāthā' ti atītaṇ⁵ āhari.

'Atīte Bārānasiyaṇ Brahmadaṭṭe rajjaṇ kārente⁶ Kuddālapaṇḍito⁷ nāma bāhirakapabbajjaṇ pabbajitvā atṭha māse Himavante vasitvā vassārattasamaye bhūmiyā tintāya 'gehe me aḍḍhanālimatto varakacorako ca kuṇṭhakuddā-lako ca atthi, 'varakacorakabijaṇ mā nassī' ti uppabbajitvā ekaṇ thānaṇ kuddālena kasitvā taṇ bijaṇ vapitva vatīṇ katvā pakkakāle uddharitvā nālimattaṇ bijaṇ thapetvā sesaṇ khāditvā,⁸ so⁹ 'kim me dāni gehena puna atṭha māse pabbajissāmī' ti¹⁰ nikkhamitvā pabbaji. Iminā va nihā-rena nālimattaṇ¹¹ varakacorakaṇ¹² kuṇṭhakuddālaṇ ca nissāya satta vāre gihī hutvā satta vāre¹³ pabbajitvā sattame pana vāre cintesi: 'ahaṇ satta vāre imaṇ kuṇṭhakuddālaṇ nissāya gihī hutvā pabbajito katthacid eva¹⁴ naṇ chaḍḍes-sāmī' ti, so Gaṅgātiraṇ¹⁵ gantvā, 'patitaṭṭhānaṇ passanto otaritvā gaṇheyyaṇ,¹⁶ yathāssa patitaṭṭhānaṇ na passāmī tathā naṇ chaḍḍessāmī' ti cintetvā nālimattaṇ bijaṇ piloti-kāya bandhitvā pilotikaṇ kuddālakaphale¹⁷ bandhitvā kuddālakaṇ aggadaṇḍake gaḥetvā Gaṅgātīre thito akkhini nimmiletvā¹⁸ upari sīse tikkhattuṇ āvattetvā¹⁹ Gaṅgāya

¹ C. °coraṇ, *al.*

² C°. uppabbajito.

³ B. K. *a.* kadā sugato.

⁴ C°. *rep.* tena hi.

⁵ F. J. I. 312-13, *the same story in different words.*

⁶ B. karonte.

⁷ C°. kh°. J. K. Kuddālaka°.

⁸ B. khādi.

⁹ C°. *om.*

¹⁰ B. *a.* cintetvā.

¹¹ C°. °tta°.

¹² B. K. °kaṇ ca.

¹³ K. *om.* satta vāre.

¹⁴ C°. evā.

¹⁵ B. °āya tīraṇ.

¹⁶ B. °yya.

¹⁷ C°. kuddālaṇ ekato. B. kuddālaphalena. K. °phale.

¹⁸ B. °itvā.

¹⁹ C°. āvajjitvā. S. °jjetvā. J. āvijjhītvā. B. K. āviñcitvā.

kipitvā nivattitvā olokeno patitthānaṃ adisvā, 'jitaṃ me jitaṃ me' ti tikkhattuṃ saddaṃ akāsi. Tasmiṃ khaṇe Bārāṇasirājā¹ paccantaṃ vūpasametvā āgantvā naditīre khandhāvāraṃ nivāsetvā nahānatthāya nadiṃ otiṇṇo taṃ saddaṃ assosi. Rājūnaṃ ca² nāma 'jitaṃ me' ti saddo amanāpo hoti.³ So tassa santikaṃ gantvā, 'ahaṃ idāni amittamathanaṃ⁴ katvā 'jitaṃ me' ti āgato, tvaṃ pana⁵ 'jitaṃ me jitaṃ me' ti viravasi, kin nāma⁶ etan⁷ ti pucchi. Kuddālapaṇḍito⁸ 'tvaṃ bāhirake core⁹ jini, tayā jitaṃ puna avajitaṃ⁸ eva hoti, mayā pana ajjhantiko lobhacoro jito, so puna maṃ na jinissati tass' eva jayo sādhu⁹ ti vatvā imaṃ gātham āha :⁹

'Na taṃ jitaṃ sādhu jitaṃ yaṃ jitaṃ avajiyati,
taṃ kho jitaṃ sādhu jitaṃ yaṃ jitaṃ nāvajiyati' ti.

Taṃ khaṇaṃ yeva Gaṇṇaṃ olokeno āpokasiṇaṃ nibbatetvā adhigataviseso ākāse pallaṅkena nisīdi ; rājā mahāpurisaassa dhammakathaṃ sutvā vanditvā pabbajjaṃ yācitvā saddhiṃ balakāyena pabbaji, yojanamattā parisā ahosi. Aparo pi¹⁰ sāmantarājā tassa pabbajitabhāvaṃ sutvā, 'tassa rajjaṃ gaṇhissāmi' ti āgantvā tathā samiddhaṃ nagaraṃ suṇṇaṃ disvā, 'evarūpaṃ nagaraṃ chaḍḍetvā pabbajanto rājā na¹¹ orake¹² thāne pabbajissati, mayā pi pabbajitūṃ vaṭṭati' ti cintetvā tattha gantvā mahāpurisaṃ upasaṅkamitvā¹³ pabbajjaṃ yācitvā sapariso pabbaji, eten' eva nihārena satta rājāno pabbajīṃsu, sattayojaniko assamo ahosi,¹⁴ sattarāja-

¹ C^a. °siyaṃ rājā.

² B. K. om.

³ B. ahosi.

⁴ B. K. °damaṇaṃ.

⁵ C^a. me.

⁶ K. a. mahārāja. S. C^a. °laka°.

⁷ B. K. bāhiracore.

⁸ B. ajitaṃ. C. C^a. avijitaṃ.

⁹ F. J., I. 813. Cf. Dhp. v. 179.

¹⁰ C^a. om.

¹¹ B. om. rājā na.

¹² C^a. otarake.

¹³ B. om.

¹⁴ B. hoti.

bhoggā chaḍḍitā.¹ Ettakaṇ janaṇ gahetvā mahāpuriso brahmacariyavāsaṇ vasitvā brahmalokūpago ahosi.²

Satthā imaṇ dhammadesanaṇ āharitvā 'ahaṇ bhikkhave tadā Kuddālapaṇḍito ahosiṇ³ kilesā nāma⁴ ete evaṇ bhāriyā ti abhāsi.⁴

Cittahatthatthera-vatthu.⁵

6. PAÑCASATAVIPASSAKABHIKKHŪNAṆ-VATTHU.

'Kumbhūpamaṇ' ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Sāvatthiyaṇ viharanto āradhavi-passake bhikkhū ārabha kathesi.

Sāvatthiyaṇ kira pañcasatā bhikkhū Satthu santike yāva arahattā⁶ kammaṭṭhānaṇ gahetvā 'samaṇadhammaṇ karissāmā' ti yojanasatamattaṇ gantvā ekaṇ mahāgāmaṇ agamaṇsu. Atha ne⁷ manussa disvā paññattāsane⁸ nisīdāpetvā paṇītehi yāguādihi⁹ parivisitvā, 'kattha¹⁰ bhante gacchathā' ti pucchitvā, 'yathāphāsukaṭṭhānaṇ' ti vutte, 'bhante imaṇ temāsaṇ idh'eva vasatha, mayam¹¹ pi tumbhakaṇ santike saraṇesu patiṭṭhāya¹² sīlāni rakkhissāmā' ti yācitvā tesāṇ adhi-vāsaṇaṇ¹³ viditvā, 'avidūre ṭhāne mahanto vanasaṇḍo atthi, ettha vasatha bhante' ti vatvā uyyojesaṇ;¹⁴ bhikkhū taṇ vanasaṇḍaṇ pavasiṇsu. Tasmiṇ vanasaṇḍe adhi-vatthadevatā sīlavanto¹⁵ 'ayyā imaṇ

¹ B. K. rājāno bhoge chaḍḍetvā pabbajiṇsu.

² C^a. a. ti.

³ B. K. ahosi.

⁴ B. K. āha.

⁵ C^a. °ssa va°. B. a. pañcamāṇ.

⁶ B. °tta°.

⁷ B. te.

⁸ K. °esu.

⁹ B. yāgubhattādīhi.

¹⁰ B. kahaṇ.

¹¹ B. mayhaṇ.

¹² B. a. pañca°.

¹³ K. adhi-vāsaṇ.

¹⁴ K. a. te.

¹⁵ K. °ntā.

vanasaṇḍaṇ anuppattā, ayuttaṇ kho pana ambhākaṇ ayyesu idha vasantesu puttabhātike¹ gahetvā rukkhe abhiruyha vasituṇ 'ti² otarivā bhūmiyaṇ nisīditvā cintayaṇsu : 'ayyā imasmiṇ ṭhāne ajj' ekarattiṇ vasitvā addhā sve gamissanti' ti. Bhikkhū pi punadivase antogāme piṇḍāya caritvā puna tam eva vanasaṇḍam agamaṇsu, devatā 'bhikkhusaṅgho svātanāya kenaci nimantito bhavissati³ tas mā punā-gacchati⁴ ajja gamanaṇ na bhavissati, sve gamissanti maññe' ti iminā upāyena addhamāsamattaṇ bhūmiyaṇ yeva acchiṇsu. Tato cintayaṇsu : 'bhadantā⁵ imaṇ temāsaṇ idh' eva maññe vasissanti, idh' eva⁶ kho pana vasantesu ambhākaṇ rukkhe abhiruhitvā nisīditum pi ayuttaṇ⁷ temāsaṇ puttabhātike⁸ gahetvā bhūmiyaṇ nisīdanaṭṭhānāni⁹ pi dukkhāni, kiñci¹⁰ katvā ime bhikkhū palāpetuṇ¹¹ vaṭṭatī' ti tā¹² tesu tesu¹³ rattitṭhānadivāṭṭhānesu¹⁴ c' eva caṇka-manakoṭṭisu ca¹⁵ chinnaśīsāni kavandhāni¹⁶ dassetuṇ amanūssasaddaṇ ca sāvetuṇ ārabhiṇsu, bhikkhūnaṇ khipitakakāsādayo¹⁷ rogā vattiṇsu.¹⁸ Te aññamaññaṇ 'tuyhaṇ āvuso kiṇ rujati'¹⁹ ti²⁰ pucchitvā,²¹ 'mayhaṇ khipitarogo, mayhaṇ kāso' ti vatvā, 'āvuso aham ajja²² caṇkamana-koṭṭiyam chinnaśīsāṇ addasaṇ, ahaṇ rattitṭhāne kavandhaṇ

¹ B. puttadāre.

² B. a. te rukkhato otāretvā.

³ B. K. a. ti.

⁴ B. puna gacchati. K. puna gacchanti.

⁵ B. K. bhaddantā.

⁶ C^a. om. ma° va° idh' eva.

⁷ B. na yuttā.

⁸ B. K. puttadāraṇ.

⁹ K. °tthānādini, and a. ambhākaṇ.

¹⁰ K. a. vippakāraṇ.

¹¹ K. palāyituṇ.

¹² B. K. devatā.

¹³ B. a. ṭhānesu.

¹⁴ C^a. rattitṭhānesu.

¹⁵ C^a. om.

¹⁶ C^a. dhā. K. B. kab°.

¹⁷ B. khipitakās°.

¹⁸ B. K. pava°.

¹⁹ B. K. rujj. C^a. rep. kiṇ rujati.

²⁰ C^a. a. kiṇ.

²¹ K. B. pucchanto.

²² K. om. aham ajja.

addasaṃ ahaṃ divātṭhāne amanussasaddaṃ assosiṃ, parivajjetabbakayuttakam¹ idaṃ ṭhānaṃ, amhākaṃ idha aphāsukaṃ hoti,² Satthu santikaṃ gacchissāmā³ ti te⁴ nikkhamitvā anupubbena Satthu santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisīdiṃsu. Atha ne Satthā āha : ‘ kiṃ⁵ bhikkhave tasmiṃ ṭhāne vasituṃ na sakkhissathā ’ ti. ‘ Āma bhante⁶ tasmiṃ⁷ vasantānaṃ evarūpāni bheravārammaṇāni upaṭṭhahanti,⁸ evarūpaṃ aphāsukaṃ hoti, tena mayaṃ ‘ vajjetabbakayuttaṃ idaṃ ṭhānaṃ ’ ti taṃ chaḍḍetvā tumhākaṃ santikaṃ āgatā ’ ti. ‘ Bhikkhave tatth ’ eva tumhākaṃ gantuṃ vaṭṭati ’ ti. ‘ Na sakkā bhante ’ ti, ‘ Bhikkhave tumhe āvudhaṃ⁹ agahetvā¹⁰ gatā idāni¹¹ gahetvā gacchathā ’ ti. ‘ Katarāvudhaṃ¹² bhante ’ ti. Satthā ‘ ahaṃ vo āvudhaṃ dassāmi,¹³ mayā dinnāvudhaṃ¹⁴ gahetvā gacchathā ’ ti vatvā ‘ karaṇīyam atthakusalena yantaṃ santaṃ padaṃ abhisamecca sakko ujū ca sūjū¹⁵ ca suvaco¹⁶ c’ assa mudu anatimāni ’ ti sakalaṃ Mettasuttaṃ¹⁷ kathetvā, ‘ bhikkhave imaṃ tumhe bahivihārassa vanasaṇḍato paṭṭhāya sajjhāyantaṃ antovihāraṃ¹⁸ paviseyyāthā ’ ti uyyojesi. Te Satthāraṃ vanditvā nikkhamitvā anupubbena taṃ ṭhānaṃ¹⁹ patvā bahivihāre gaṇasajjhāyaṃ katvā²⁰ sajjhāyamānā vanasaṇḍaṃ pavasiṃsu, sakalavanasaṇḍe²¹ devatā mettacittaṃ paṭilabhitvā tesāṃ paccuggamaṃ katvā pattacīvarapaṭiggahaṇaṃ āpucchīṃsu,

¹ S., B., K. °bbayu°.³ B. K. gam°. C°. °mīti.⁵ C°. om.⁷ B. K. a. ṭhāne.⁹ S. āyudhaṃ.¹¹ B. K. a. āvudhaṃ.¹³ C°. ti.¹⁵ B. K. suhujū.¹⁷ Khudd. 15, cf. the verse heading in the Paritta : yassānubhāvato yakkhā n’eva dassenti bhiṃsaṇaṃ, etc.¹⁸ B. vihāraṃ.¹⁹ K. vanasaṇḍaṃ for taṃ ṭh°.²⁰ K. om. sajjhāyaṃ katvā.² B. ahosi.⁴ B. a. bhikkhū.⁶ K. a. amhākaṃ.⁸ B. K. tena.¹⁰ C. gahetvā na.¹² B. K. °dhā.¹⁴ B. K. dinnaṃ ā°.¹⁶ B. K. suvacco.²¹ B. °aṃ.

guttasambāhanan¹ āpucchisū, tesan² tattha tattha ārakkhan³ susaṃvhiṭan⁴ karisū,⁵ sannisin⁶ nā ahesuṃ. Katthaci amanussasaddo nāma na hosi,⁷ tesan⁸ bhikkhūnaṃ cittaṃ ekaggaṃ ahosi,⁹ te rattitṭhānadivātṭhānesu nisinnā¹⁰ vipassanāya¹¹ cittaṃ otāretvā attani khayavayaṃ paṭṭhapetvā, 'ayam attabhāvo nāma bhijjanatṭhena¹² athāvaratṭhena¹³ kulālabhājanasadi¹⁴so' ti vipassanaṃ vadḍhayisū. Sammāsambuddho gandhakutiyā¹⁵ nisinn¹⁶o va tesan¹⁷ vipassanāya āradḍhabhāvaṃ ñatvā te bhikkhū āmantesi : 'evam eva¹⁸ bhikkhave ayaṃ¹⁹ attabhāvo nāma bhijjanatṭhena²⁰ athāvaratṭhena kulālabhājanasadi²¹so evā'²² ti vatvā, obhāsaṃ pharitvā yojanasate tṭhito pi abhimukhe nisinn²³o viya chabbaṇṇaraṃsiyo²⁴ vissajjetvā dissamānena rūpena imaṃ gātham āha :

40. 'Kumbhūpamaṃ kāyaṃ imaṃ viditvā
nagarūpamaṃ cittaṃ idaṃ tṭhapetvā
yodhetha²⁵ Māraṃ paññāvudhena,
jitaṃ ca rakkhe²⁶ anivesano siyā' ti.

Tattha 'kumbhūpamaṃ' ti abaladubbalaṭṭhena²⁷
anaddhaniyatāvakālikaṭṭhena²⁸ idaṃ kesādisamūhasaṇ-

¹ B. hatthapādasa°. K. pādasa°.

² S. °kkhā °tā.

³ B. K. saṃvidahiṃsu for su° ka°, and K. a. pakkamadhūpamaṃ viya. S. B. a. pakkadhūpanaṃ viya.

⁴ B. K. nāhosi.

⁵ K. hoti.

⁶ B. K. °ne sanni°.

⁷ C°. suvip°.

⁸ B. K. bhijjanaa°.

⁹ B. asāraṇatṭhena. K. athāvarakatṭhena.

¹⁰ K. °iyā.

¹¹ C°. evaṃ.

¹² C., C°. om.

¹³ B. K. bhijjanaka°.

¹⁴ C°. yevā.

¹⁵ C°. °rasmiyo.

¹⁶ So S., B., K.

¹⁷ K. a. na.

¹⁸ B. K. abalaṃ du°.

¹⁹ B. °iyaṃ tāva°. K. anaddhaniyatāya tāva.

khātaṃ 'kāyaṃ' kumbhūpamaṃ kulālabhājanasadisāṃ
 'viditvā.' 'Nagarūpamaṃ'¹ ti nagaṃ² nāma bahid-
 dhā thiraṃ hoti gambhīraparikkhaṃ pākāraparikkhitaṃ
 dvārattālayuttaṃ anto suvibhattavithicatukkasiṅghāṭa-
 kasampannaṃ³ antarāpamaṃ, 'taṃ vilumpissāmā' ti
 bahiddhā corā āgantvā pavisituṃ asakkontā pabbataṃ āsajja
 paṭihata⁴ viya gacchanti,⁵ evam evaṃ paṇḍito kulaputto
 attano vipassanācittaṃ thiraṃ nagarasadisāṃ katvā ṭhapetvā
 nagare ṭhito⁶ ekato dhārādinānappakārenāvudhena⁷ cora-
 gaṇaṃ⁸ viya vipassanāmayena⁹ ca ariyamaggamayena¹⁰ ca
 paññāvudhena taṃ taṃ maggavajjhaṃ kilesamāraṃ¹¹ paṭi-
 bāhanta¹² taṃ kilesamāraṃ 'yodhetha' pahareyyā¹³ ti
 attho. 'Jitañ ca rakkhe' ti jitaṃ uppāditāṃ taruṇa-
 vipassanaṃ āvāsasappāyautusappāyabhojanasappāyapugga-
 lasappāyadhammasavanasappāyādiṃ¹⁴ āsevanto antaran-
 tarā¹⁵ samāpattiṃ samāpajjitvā tato paṭṭhāya¹⁶ suddha-
 cittaṃ saṃkhāre sammasanto rakkheyya. 'Anivesano
 siyā' ti anālayo bhaveyya : yathā nāma yodho saṅgāmasīse
 balakotṭhakaṃ katvā amittehi saddhiṃ yujjhanto chāto vā

¹ K. a. i° ci° ṭh°.

² B. K. paccantanagaraṃ.

³ K. °siṅghāta°.

⁴ K. paṭibāhanta.

⁵ C°. vigacchanti for viya ga°.

⁶ K. a. eko. B. a. eko purisayodho.

⁷ B. °rāv°. F. °rena āv°.

⁸ F. °gahanaṃ. B. °gahanaṃ.

⁹ C°. °maggena.

¹⁰ C°, ariyamaggena.

¹¹ F. kilesaṃ.

¹² B. paṭidāhanta.

¹³ F., C., C°. hareyyā. B. K. pahareyyāthā. Cf. Dhātup.
 yudha—samprahāre; yojetha of F., C., C°, may be a confusion
 for yojjh° = yujjh°.

¹⁴ F. has sappāyaṃ four times. B. °āni for °ādiṃ.

¹⁵ C°. °ra°.

¹⁶ F. vutṭhāya.

pipāsito vā¹ hutvā sannāhe vā² sithile āvudhe vā patite balakoṭṭhakaṃ³ pavisitvā vissamitvā bhuñjitvā pivitvā sannayhitvā⁴ āvudhaṃ gahetvā puna nikkhamitvā yujjhanto parasenaṃ maddati ajitaṃ jināti⁵ jitaṃ⁶ rakkhati, so hi sace balakoṭṭhake⁷ evaṃ vissamanto taṃ assādentō⁸ accheyya⁹ rajjaṃ parahatthagataṃ¹⁰ kareyya, evam eva bhikkhu paṭiladdhaṃ taruṇavipassanaṃ punappuna samāpattiṃ samāpajjitvā¹¹ vuṭṭhāya suddhacittena¹² saṅkhāre¹³ sammāsanto rakkhituṃ sakkoti uttariṃ¹⁴ maggaṇṇaṭṭhāna¹⁵ kilesamāraṃ jināti, sace pana so¹⁶ samāpattim eva assādeti suddhacittena punappuna saṅkhāre na sammāsati,¹⁷ maggaṇṇaṭṭhānaṃ kātuṃ na sakkoti, tasmā rakkhitabbayuttakaṃ rakkhanto¹⁸ ‘anivesano siyā’ ti samāpattinivesanaṃ katvā tattha na niveseyya ālayaṃ na kareyya ti attho.¹⁹ ‘Tumhe hi evaṃ karoṭhā’ ti evaṃ Satthā tesāṃ bhikkhūnaṃ dhammaṃ desesi. Desanāvasāne pañcasatā bhikkhū nisinnaṭṭhāne nisinnā va saha paṭisambhidāhi arahattaṃ patvā Tatthāgatassa suvaṇṇavaṇṇasāriraṃ vaṇṇentā²⁰ thomentā vandantā va āgacchisū ti.

Pañcasatavipassakabhikkhūnaṃ-vatthu.²¹

¹ F. pipāsiti.

³ K. °ake.

⁵ C. C°. jitaṃ ti.

⁷ B. a. ṭhito.

⁹ C°. °yyaṃ. B. K. āgaccheyya.

¹⁰ K. parattha°.

¹² B. K. suddhena ci°.

¹⁴ F. uttari°.

¹⁶ B. om.

¹⁷ K. °seti. B. a. uttariṃ.

¹⁸ S. ento. B. antena.

²⁰ B. vannayantā.

²¹ B. pañcasatabhikkhuvatthu chaṭṭhaṃ. K. āraddhavi-

passakavatthu.

² C. om.

⁴ B. sannahitvā.

⁶ K. taṃ.

⁸ K. assāsentō.

¹¹ K. a. tato.

¹³ S. om.

¹⁵ B. maggaṇṇaṭṭhāna°.

¹⁹ B. a. addhā.

7. PŪTIGATTATISSATTHERA-VATTHU.

‘Aciraṇ vat’ ayaṇ kāyo’ ti imaṇ dhāmmadesanaṇ Satthā Sāvattiyaṇ viharanto Pūtigattatissattheram ārabba kathesi.

Eko kira Sāvattvivāsī kulaputto Satthu santike dhammaṇ sutvā sāsane uraṇ datvā pabbajito, so¹ laddhūpasampado Tissatthero nāma ahosi. Gacchante gacchante² kāle tassa sarīre rogo udapādi sāsapamattiyo pilakā³ utthahiṇsu tā anupubbena muggamattā kalāyamattā kolaṭṭhimattā āmalakamattā beluvamattā hutvā pabhijjīṇsu, sakalasariraṇ chiddāvachiddaṇ ahosi, Pūtigattatissatthero v’ assa nāmaṇ udapādi. Atha⁴ aparabhāge aṭṭhīni bhijjīṇsu,⁵ appaṭijaggiyo ahosi, nivāsanapārūpaṇaṇ⁶ pubbalohitamakkhitaṇ jālapūpasadisaṇ⁷ ahosi. Saddhivihārikādayo paṭijaggitūṇ asakkontā chaḍḍayiṇsu, so anātho hutvā nīpajji. Buddhānaṃ ca nāma dve vāre lokavilokanaṇ⁸ avijahitaṇ hoti, pac-cūsakāle lokaṇ volokentā cakkavālamukhavatṭhito paṭṭhāya⁹ Gandhakuṭiṇ abhimukhaṇ ñāṇaṇ katvā olokonti, sāyaṇ olo-kento Gandhakuṭito paṭṭhāya bahirābhimukhaṇ ñāṇaṇ katvā olokonti. Tasmiṇ pana samaye Bhagavato ñāṇa-jālassa anto Pūtigattatissatthero paññāyi. Satthā Tissassa bhikkhuno arahattassa upanissayaṇ disvā, ‘ayaṇ saddhivihārikādihi chaḍḍito, idāni ’ssa maṇ ṭhapetvā aññaṇ paṭi-saraṇaṇ natthī’ ti Gandhakuṭito nikkhamitvā vihāracārikaṇ caramāno¹⁰ aggisālaṇ gantvā ukkhaliṇ dhovitvā¹¹ uddhanaṇ ārōpetvā, udakassa tattabhāvaṇ āgamayamāno¹² aggisālāyam eva aṭṭhāsi, tattabhāvaṇ jānitvā gantvā tassa bhikkhuno

¹ K. B. *om*.² B. K. pilakā.³ K. a. so.⁴ B. K. °pūva°.⁵ K. B. lokaṇ volokanaṇ.⁶ K. B. a. viya.⁷ K. a. udakaṇ datvā.⁸ C^a. *om one*.⁹ B. K. ath’ assa.¹⁰ C. °pāpuraṇaṇ.¹¹ K. a. yāva.¹² C^a. āgamanaya°.

nipannamañcakakoṭiyaṇ¹ gaṇhi. Tadā bhikkhū 'apetha bhante mayaṇ gaṇhissāmā' ti mañcakaṇ gahetvā aggisālaṇ ānayaṇsu. Satthā ammaṇaṇ² āharāpetvā uṇhodakaṇ āsiñcitvā tehi bhikkhūhi³ tassa pārupanaṇ gāhāpetvā uṇhodayake⁴ maddāpetvā mandātape⁵ vissajjāpesi. Ath' assa santike ṭhatvā⁶ sarīraṇ uṇhodakena temetvā ghaṇsitvā nahāpetvā⁷ tassa nahānapariyosāne pārupanaṇ sukkhi; atha naṇ taṇ⁸ nivāsāpetvā nivatthakāsavaṇ udake⁹ maddāpetvā ātape vissajjāpesi. Ath' assa gatte udake chinnamatte tam pi sukkhi. So ekaṇ kāsavaṇ nivāsetvā ekaṇ pārupetvā¹⁰ sallahukasarīro¹¹ ekaggacitto¹² mañcake nipajji. Satthā tassa ussisake ṭhatvā, 'bhikkhu ayaṇ tava kāyo apeta viññāṇo¹³ nirupakāro hutvā kaliṅgaraṇ viya paṭhaviyaṇ sessatī'¹⁴ ti vatvā imaṇ gātham āha:

41. 'Aciraṇ vat' ayaṇ kāyo paṭhaviyaṇ adhisessati
Chuddho apeta viññāṇo niratthaṇ va kaliṅgaran' ti.

Tattha 'aciraṇ vatā' ti bhikkhu na cirass' eva ayaṇ kāyo paṭhaviyaṇ adhisessati imissā¹⁵ pakatiyā sayanena¹⁶ sayitāya paṭhaviyā upari sayissati. 'Chuddho' ti apaviddho.

¹ K. B. °mañcakakoṭiyaṇ.

² B. ambakaṇ. K. ambaṇakaṇ. C^a. arammanakaṇ.
C. ammaṇakaṇ.

³ K. om.

⁴ B. K. °kena, *so infra*.

⁵ K. ātape.

⁶ K. a. taṇ.

⁷ K. B. nhāpesi.

⁸ C^a. om

⁹ B. a. temetvā.

¹⁰ B. K. °itvā.

¹¹ K. sallahusa°.

¹² K. a. hutvā.

¹³ B. ahovi°. K. amatavi°.

¹⁴ K. B. adhisessatī.

¹⁵ B. iminā.

¹⁶ B. sayane. S. pakatisa°.

apagataviññāpatāya tuccho hutvā sessatī ti dasseti,¹ yathā kiṃ? 'niratthaṃ va kaliṅgarāṃ' nirupakāraṃ niratthakaṃ kaṭṭhakhaṇḍaṃ viya; dabbasambhāratthikā² hi manussā araññaṃ pavisitvā ujuṃ³ ujukasantānena vaṅkaṃ vaṅkasantānena chunditvā dabbasambhāraṃ gaṇhanti, avasesaṃ pana susiraṇ ca pūtikaṇ ca⁴ gaṇṭhijātaṇ ca chunditvā tatth' eva chaḍḍenti, aññe dabbatthikā āgantvā⁵ taṃ gaḥetā⁶ nāma natthi, oloketvā attano upakāram⁷ eva gaṇhanti, itaraṃ paṭhavigatam eva hoti, taṃ pana tena tena upāyena mañcapaṭipādakaṃ⁸ vā pādakaṭhalikaṃ vā phalaka-piṭhakaṃ⁹ vā kātuṃ sakkāpi bhaveyya,¹⁰ imasmiṃ¹¹ pan' attabhāve dvattiṃsāya¹² koṭṭhāsesu ekakoṭṭhāso pi mañcapaṭipādakavasena aññena vā upakāramukhena gayhūpago nāma natthi, kevalaṃ niratthaṃ va kaliṅgarāṃ ayaṃ¹³ apagataviññāno katipāhass' eva paṭhaviyaṃ sessatī ti.

Desanāvasāne Pūtigattatissatthero saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi, aññe pi bahū sotāpannādayo ahesuṃ. Thero pi¹⁴ arahattaṃ patvā parinibbāyi. Satthā tassa sarīrakiccaṃ kārāpetvā dhātuyo gaḥetvā cetiyaṃ kārāpesi. Bhikkhū Satthāraṃ pucchisū: 'bhante Pūtigattatissatthero kuhiṃ nibbatto' ti. 'Parinibbuto bhikkhave' ti. 'Bhante evarūpassa arahattūpanissayasampannassa bhikkhuno kiṃkāraṇā gattaṃ pūtikaṃ jātaṃ, kiṃkāraṇā aṭṭhīni bhinnāni, kim assa kāraṇaṃ arahattassa upanissayabhāvaṃ pattaṃ' ti. 'Bhikkhave sabbam etaṃ etassa attanā katakammen' eva nibbattaṃ' ti. 'Kiṃ pana tena bhante katan' ti. 'Tena hi bhikkhave suṇātha:¹⁵

¹ B. dassesi.² C^a. °thā.³ B. K. ujukaṃ.⁴ B. K. a. asārakaṇ ca.⁵ B. om.⁶ B. K. °tvā.⁷ K. °akaṃ.⁸ C^a. paṭi°.⁹ S. °piṭhaṃ.¹⁰ B. a. yo pana. K. a. pana.¹¹ C^a. rep.¹² C^a. dvattiṃsakāya°.¹³ B. a. kāyo.¹⁴ C^a. om.¹⁵ K. a. ti Bhagavā atītaṃ āhari.

‘Ayaṇ Kassapabuddhakāle¹ sākuṇiko hutvā bahū sakuṇe bandhitvā issarajanaṇ upatṭhahi, tesāṇ dinnāvasese vikkīṇāti, vikkīṭāvasese māretvā ‘ṭhapitā pūtikā bhavissanti’ ti yathā uppatitun² na sakkonti tathā tesāṇ jaṅghatṭhīni ca pakkhatṭhīni ca bhinditvā rāsiṇ katvā ṭhapeti³ te puna-divase vikkīṇāti, atibahun⁴ laddhakāle pana attano pi atthāya pacāpeti. Tass’ ekadivasaṇ⁵ rasabhojane pakke eko khīṇāsavo piṇḍāya caranto⁶ gehadvāre atṭhāsi. So therāṇ disvā⁷ cittaṇ pasādetvā, ‘mayā bahū pāṇā māretvā khādītā,⁸ ayyo ca me gehadvāre ṭhito anto gehe ca rasabhojanaṇ saṇvījati, piṇḍapātāma assa dassāmī’ ti tassa pattaṇ ādāya⁹ pūretvā rasapiṇḍapātāṇ datvā therāṇ pañcapatitṭhitaena vanditvā, ‘bhante tumhehi ditṭhadhammassa matthakaṇ pāpuṇeyyaṇ’ ti āha. Thero ‘evaṇ¹⁰ hotū’ ti anumodanaṇ akāsi. Bhikkhave tadā katakammassa vasena taṇ¹¹ Tissassa nipphannaṇ, sakunāṇaṇ atṭhibhedanissandena¹² Tissassa¹³ gattaṇ ca pūtikaṇ jātaṇ atṭhīni ca bhinnāni, khīṇāsavassa dinnarasapiṇḍapātānissandena¹⁴ arahattaṇ patto’ ti.

Pūtigattatissatthera-vatthu.¹⁵

8. NANDAGOPĀLA-VATTHU.

‘Diso disan’ ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Kosalanapade¹⁰ Nandagopālakaṇ ārabba kathesi.

Sāvattiyaṇ kira Anāthapiṇḍikassa gahapatino Nando

¹ B. K. °sammāsambuddha°.

² B. K. °esi.

³ K. B. atibahūnaṇ pana.

⁴ K. a. tassa.

⁵ K. atimāritā for mār° khād°.

⁶ B. katakammavassen’ etaṇ.

⁷ C°. °ss’ eva vasen’ etaṇ.

⁸ B. tassa.

⁹ B. a. sattamaṇ.

¹⁰ C°. °jjitun.

¹¹ C°. ekaṇ di°.

¹² K. B. om.

¹³ K. a. pattaṇ.

¹⁴ B. °bhedana°.

¹⁵ B. K. rasa°.

¹⁶ C°. K. a. viharanto.

nāma gopālako goyūthaṇ rakkhati aḍḍho mahaddhano mahābhogo. So kira yathā Keṇiyo¹ jaṭilo pabbajjāvasena² evaṃ gopālakattena³ rājapilaṇ⁴ pariharanto attano kuṭumbaṇ rakkhati. So kālānukālaṇ⁵ pañca gorase ādāya Anātha-piṇḍikassa santikaṇ gantvā Satthāraṇ passati dhammaṇ suṇāti,⁶ attano vasaṇatṭhānaṇ āgamanatthāya Satthāraṇ yācati. Satthā tassa nānaparipākaṇ āgamayamāno āgantvā⁷ paripakkabhāvaṇ nītvā ekadivasaṇ mahābhikkhusaṅgha-parivuto⁸ cārikaṇ caranto maggā okkamma tassa vasaṇatṭhānāsanne⁹ aññatarasmiṇ rukkhamūle nisīdi. Nando Satthu santikaṇ āgantvā¹⁰ vanditvā paṭisanthāraṇ katvā Satthāraṇ nimantetvā sattāhaṇ bhikkhusaṅghassa paṇītaṇ pañcagorasadānaṇ adāsi. Sattame divase Satthā anumodanaṇ katvā dānakathādibhedāṇ anupubbikathaṇ kathesi, kathāpariyosāne¹¹ Nandagopālako¹² sotāpattiphale patiṭṭhāya Satthu pattaṇ gahetvā Satthāraṇ anugacchanto dūraṇ gantvā, 'tiṭṭha upāsakā' ti¹³ nivattiyamāno¹⁴ vanditvā nivatti. Atha naṇ eko luddako vijjhītvā māresi, pacchato gacchantā¹⁵ bhikkhū¹⁶ disvā gantvā Satthāraṇ āhaṇsu: 'Nando bhante gopālako tumhākaṇ idhāgatattā mahādānaṇ datvā¹⁷ anugantvā nivattanto¹⁸ mārito, sace tumhe nāgacchissatha nāssa¹⁹ maraṇaṇ abhavissā' ti.

¹ F. seṇiyo. *But cf.* Mahāvagga, VI. 35, and Suttanipāta—Selasutta. Sumaṅgala, I. 270.

² B. pabbajjavesena. K. °itavesena.

³ F. °kante. B. K. gopālakagottena.

⁴ B. rājabaliṇ. K. rājapilikaṇ.

⁵ K. B. kālena kālaṇ.

⁶ B. a. so.

⁷ B. K. āgantvā. K. a. tassa.

⁸ K. °saṅghassa pa°.

⁹ F. vane.

¹⁰ B. K. gantvā.

¹¹ B. gāthā°.

¹² B. K. Nando go°.

¹³ B. a. vutte.

¹⁴ K. a. Bhagavantaṇ.

¹⁵ F. K. āga°. Ca. gacchanti.

¹⁶ B. a. naṇ. K. a. taṇ.

¹⁷ K. a. taṇ.

¹⁸ K. B. °ento.

¹⁹ B. n' assa.

Satthā 'mayi bhikkhave āgate pi anāgate pi tassa catasso disā catasso¹ anudisā² gacchantassāpi³ maraṇato muñcanū-pāyo⁴ nāma natthi, yaṇ hi n' eva corā na verino karonti taṇ imesaṇ-sattānaṇ antopaduṭṭhaṇ⁵ micchāpaṇihitaṇ cittaṇ eva karoti ti vatvā imaṇ gātham āha :

42. 'Diso disaṇ yaṇ taṇ kayirā, verī vā pana verinaṇ micchāpaṇihitaṇ⁶ cittaṇ pāpiyo naṇ tato kare' ti.'

Tattha 'diso disaṇ' ti coro coraṇ, 'disvā' ti pāṭha-seso. 'Yaṇ taṇ kayirā' ti yaṇ taṇ tassa anayavya-sanaṇ kareyya, dutiyapade pi es' eva nayo⁸ idaṇ vuttaṇ hoti eko ekassa mittadūbhicoro⁹ puttadārakhettavatthugo-mahisādisu¹⁰ aparajjhanto yassa aparajjhati taṇ pi tath' eva attani aparajjhantaṇ coraṇ disvā 'verī vā pana' kenacid eva kāraṇena¹⁰ baddhaveraṇ¹¹ veriṇ¹² disvā attano kakkha-ḷatāya¹³ dāraṇatāya yaṇ taṇ tassa anayavyasanaṇ kareyya, puttadāraṇ vā pīḷeyya khettādīni vā nāseyya jīvītā vā pana naṇ voropeyya, dasasu akusalakammāpathesu¹⁴ micchāṭhapitattā 'micchā-paṇihitaṇ cittaṇ pāpiyo naṇ tato kare' ti¹⁵ purisaṇ tato pāpataṇ kareyya, vuttappakārehi¹⁶ diso vā verī vā disassa vā verino vā¹⁷

¹ C^a. om. di° ca°.

² B. K. a. ca.

³ C^a. om. pi.

⁴ B. °pavattaṇ. F. mucca°.

⁵ B. °paṇi°.

⁶ C., C^a., karo.

⁷ C. C^a. a. ti.

⁸ K. B. °dubbhi°.

⁹ B. °dāraṇ. K. °dārā°. B. K. °mahīṇsādisu.

¹⁰ F. karaniyena.

¹¹ F. baddhaṇ ve°. B. K. bandha°.

¹² B. veraṇ.

¹³ F. aka°.

¹⁴ K. a. taṇ.

¹⁵ C. C^a. taṇ.

¹⁶ K. B. °ro hi.

¹⁷ F. diso vā di° verivā vā ve°.

imasmiṇ yev' attabhāve dukkhaṇ vā uppādeyya, jīvita-kkhaṇ vā kareyya, idaṇ pana akusalakammāpathesu¹ micchāṭṭhapitaṇ cittaṇ diṭṭhe va² dhamme anayavyasanaṇ pāpeti³ attabhāvasatasahassesu pi catūsu apāyesu khipitvā sīsaṇ ukkhipitvaṇ na deti ti.⁴

Desanāvasāne⁴ bahū sotāpattiphalādini pattā, mahājan-assa sātthikā desanā jātā.

Upāsakena pana bhavantare katakammaṇ bhikkhūhi na pucchitaṇ, tasmā Satthārā na kathitaṇ ti.

Nandagopāla-vatthu.⁵

9. SOREYYATTHERA-VATTHU.

Na taṇ mātā pitā kayirā ti imaṇ dhamma-desanaṇ Satthā⁶ Soreyyanagare samuṭṭhitaṇ Sāvattiyaṇ niṭṭhāpesi.⁷

Sammāsambuddhe Sāvattiyaṇ viharante Soreyyanagare Soreyyasetṭhiputto ekena sahāyakena saddhiṇ sukhayā-nake nisiditvā mahantena parivārena nahānatthāya nagarā nikkhami. Tasmiṇ khaṇe Mahākaccāyanatthero⁸ Soreyyaṇ⁹ piṇḍāya pavisitukāmo¹⁰ bahi nagare saṅghātiṇ pārupati, therassa ca suvaṇṇavaṇṇasarīraṇ.¹¹ Soreyyasetṭhiputto taṇ¹² disvā cintesi : 'aho vata ayaṇ vā thero mama bhariyā bhaveyya, etassa vā sarīravaṇṇo viya mama bhariyāya

¹ K. akusalāpathesu.

² K. pi.

³ C^a. °siti.

⁴ B. °pariyosāne.

⁵ B. a. aṭṭhamaṇ.

⁶ B. a. Sāvattiyaṇ Jetavane Soreyyasetṭhittheraṇ ārabha kathesi. Vatthu.

⁷ B. niṭṭha°.

⁸ K. Ka°.

⁹ C^a. °yye. K. B. Soreyyanagaraṇ.

¹⁰ B. a. hutvā.

¹¹ F. C^a. suvaṇṇavaṇṇaṇ sa°.

¹² B. om.

tumhākaṇ¹ ekaṇ itthiratanāṇ ānītan' ti. So² sutvā taṇ pakkosāpetva attano vayānurūpaṇ³ pāsādikaṇ disvā uppannasineho⁴ gehe akāsi. Purisā hi itthiyo itthiyo vā purisā abhūtapubbā nāma natthi; purisā hi parassa dāre⁵ aticaritvā kālaṇ katvā bahūni vassasatasahassāni niraye pacitvā manussajātiṇ āgacchantā attabhāvasate itthibhāvaṇ āpajjanti,⁶ Ānandatthero pi hi kappasatasahassaṇ pūritapāramī ariyasāvako saṅsāre saṅsaranto ekasmiṇ attabhāve kammārakule nibbatto paradārakammaṇ katvā niraye⁷ pakkāvasesena cuddasasu attabhāvesu⁸ parassa⁹ pādaparicārīkā itthi ahosi, sattasu attabhāvesu bījuddharaṇaṇ pāpuṇi. Itthiyo pana dānādini puññāni katvā itthibhāve chandaṇ virājetvā, 'idaṇ no puññaṇ¹⁰ purisattabhāvapaṭilābhāya¹¹ saṇvattatū' ti cittaṇ adhiṭṭhahitvā, kālaṇ katvā purisattabhāvaṇ paṭilabhanti, patidevatā hutvā sāmike sammāpaṭipattivasena pi¹² purisattabhāvaṇ paṭilabhante va.¹³ Ayaṇ pana seṭṭhiputto there ayoniso cittaṇ uppādetvā imasmiṇ yeva¹⁴ attabhāve itthibhāvaṇ paṭilabhi.¹⁵ Takkasilāya¹⁶ seṭṭhiputtēna saddhiṇ saṇvāsam anvāya paṇ' assā¹⁷ kucchiyaṇ¹⁸ gabbho paṭiṭṭhāsi.¹⁹ Sā dasamāsaccayena puttāṇ labhitvā tassa padasā gamanakāle aparam pi puttāṇ paṭilabhi, evam assā kucchiyaṇ vutthā dve puttā ahesuṇ, Soreyyanagare²⁰ taṇ paṭicca nibbattā dve ti cattāro puttā ahesuṇ. Tasmiṇ kāle Soreyyanagarato so²¹ tassā sahāyakaseṭṭhiputto pañcahi sakataṣasatehi Takka-

¹ K. a. gantvā.³ B. a. abhirūpaṇ.⁵ B. dāresu.⁷ K. B. a. pacitvā.⁹ K. B. purisassa.¹¹ B. °vaṇ pa°.¹³ F. om.¹⁵ F., K. B. °ati.¹⁷ B. K. pana tassā.¹⁹ K. paripaṭiṭṭh°.²¹ B. om. K. yo . . so.² B. a. taṇ.⁴ K. a. attano.⁶ K. B. āgacchanti.⁸ K. om.¹⁰ C. puññakammaṇ.¹² K. B. °nāpi.¹⁴ B. om.¹⁶ B. K. °āyaṇ.¹⁸ C. C°. kucchi.²⁰ B. K. a. pi.

silan gantvā sukhayānake nisinnō nagaṇaṇ pāvīsi. Atha naṇ sā uparipāsādatale vātapānaṇ vivaritvā antaravithiṇ¹ olokayamānā² ṭhitā³ disvā sañjānitvā dāsiṇ pesetvā pakkosāpetvā mahātale nisidāpetvā sakkārasammānaṇ akāsi. Atha naṇ so āha:⁴ ‘bhadde tvaṇ ito pubbe amhehi⁵ na diṭṭhapubbā, atha ca⁶ pana no mahantaṇ sakkāraṇ karosi, ‘jānāsi tvaṇ⁷ amhe’ ti. ‘Āma sāmī jānāmi, nanu tumhe Soreyyanagaravāsino’ ti.⁸ ‘Āma bhadde’ ti.⁹ Sā mātā-pitunnañ ca bhariyāya ca puttānañ ca ārogabhavaṇ¹⁰ pucchi. Itaro ‘āma bhadde ārogā’¹¹ ti vatvā¹² āha:¹³ ‘jānāsi tvaṇ ete’ ti. ‘Āma sāmī jānāmi, tesāṇ eko putto atthi, so kahaṇ¹⁴ sāmī’ ti. ‘Bhadde etaṇ mā¹⁵ kathehi, mayaṇ tena saddhiṇ ekadivaṇaṇ sukhayānake nisiditvā nahāyituṇ nikkhamitvā¹⁶ n’ eva tassa¹⁷ gatim nāgatiṇ¹⁸ jānāma, ito c’ ito¹⁹ vicaritvā adisvā mātāpitunnaṇ ārocayimha,²⁰ te pi’ssa roditvā kanditvā petakiccaṇ kariṇsū’ ti. ‘Ahaṇ so sāmī’ ti. ‘Apehi bhadde kiṇ kathesi, mayhaṇ sahāyo²¹ devakumāro viya²² eko puriso’ ti. ‘Hotu²³ sāmī ahaṇ so’ ti. Atha naṇ²⁴ ‘idaṇ kiṇ nāmā’ ti. ‘Taṇ divasaṇ te²⁵ ayyo Mahākaccāyanatthero diṭṭho’ ti,²⁶ ‘aham

¹ C. C^a. °iyaṇ.² B. K. °iya°.³ K. ṭhitaṇ. B. a. taṇ.⁴ C^a. ahaṇ. K. om. atha naṇ so āha.⁵ C. amhe.⁶ B. kathaṇ ca.⁷ K. a. pakkosāpetvā.⁸ F. °vāsiti.⁹ K. om. āma bhadde ti.¹⁰ B. K. aroga°.¹¹ B. a. so.¹² B. arogā.¹³ K. om., and K. B. a. amma, om. tvaṇ.¹⁴ C^a. so ’haṇ. B. so ahaṇ.¹⁵ B. mā evaṇ.¹⁶ B. K. nikkhantā.¹⁷ B. K. n’ ev’ assa.¹⁸ B. K. om.¹⁹ B. K. a. ca.²⁰ B. K. °mhā.²¹ K. °ako.²² K. a. sobhati.²³ S. a. me.²⁴ F. S. om.²⁵ C^a. om.²⁶ B. K. a. āma diṭṭho ti.

ayya¹ Mahākaccāyanatthera² oloketvā.' 'Aho vata aya³ vā therō mama bhariyā bhavēyya etassa vā sarīravanna viya mama bhariyā⁴ sarīravanna bhavēyya' ti cintesi, cintitakkhaṇe yeva me purisaliṅgaṇa antaradhāyi, itthiliṅgaṇa pātu bhavi,⁵ athāham lajjāya⁶ kassaci vattuṇa asakkuṇitvā palāyitvā idhāgatā sāmi⁷ '8 ti. 'Aho te bhāriyaṇa kammaṇa kattaṇa, kasmā mayhaṇa⁹ nācikkhi, api¹⁰ pana te therō khamāpito' ti. 'Na khamāpito¹¹ sāmi, jānāsi¹² pana tvaṇa kahaṇa therō' ti. 'Imam eva nagaraṇa upanissāya¹³ viharatī' ti. 'Sace piṇḍāya caranto idhāgaccheyya, ahaṇa mama¹⁴ ayyassa bhikkhāhāraṇa dadeyyaṇa sāmi' ti.¹⁵ 'Tena hi siḅhaṇa sakkāraṇa karoḁi, amhākaṇa ayyaṇa khamāpessāmā' ti¹⁶ therassa vasaṇaṭṭhānaṇa gantvā¹⁷ vanditvā ekamante¹⁸ nisinna, 'bhante sve mayhaṇa bhikkhaṇa gaṇhathā' ti.¹⁹ 'Nanu tvaṇa seṭṭhiputta āgantuko' ti. 'Bhante mā amhākaṇa āgantukabhāvaṇa pucchatha, sve me bhikkhaṇa gaṇhathā' ti. Therō adhivāsesi; gehe pi therassa mahāsakkāro paṭiyatto.²⁰ Therō punadivase taṇa gehadvāraṇa agamāsi. Atha naṇa nisidāpetvā paṇṭenāhārena parivisitvā seṭṭhiputto taṇa itthiṇa gaḁetvā therassa pādamaḁle nipajjāpetvā, 'bhante mayhaṇa sahāyikāya khamathā' ti āha. 'Kiṇa etaṇa' ti. 'Ayaṇa bhante pubbe mayhaṇa piyasahāyako²¹ hutvā tumhe oloketvā evaṇa nāma cintesi, atha' assa purisaliṅgaṇa antaradhāyi itthiliṅgaṇa pātu bhavi, khamatha bhante' ti. 'Tena hi uṭṭhahatha, khamāmi vo²² ahaṇa' ti.

¹ F. *om.*³ C. bhariyā.⁵ B. K. lajjamānā.⁷ C^a. a. taṇa.⁹ C. C^a. a. ti.¹¹ F. nissāya.¹³ K. dadeyyāṁṭi, *for* da^o sāmiti.¹⁴ K. a. so.¹⁶ B. K., S. °ñtaṇa.¹⁸ C. viyatto. C^a. ṭhito.²⁰ B. K. te.² C^a. Mahākaccāna^o.⁴ B. bhavati.⁶ K. a. tato.⁸ B. K. a. ca.¹⁰ F. *rep.* C. C^a. a. ti.¹² C. C^a. mam' ev'.¹⁵ C. C^a. a. sakkaccaṇa.¹⁷ K. a. therō.¹⁹ B. sahāyako.

Therena 'khamāmī' ti vuttamatte eva itthiliṅgam antara-dhāyi, purisaliṅgaṇ pātu bhavi,¹ purisaliṅge pātubhūta-matte eva taṇ Takkasilāya seṭṭhiputto āha: 'samma² sahāyaka ime dve dārakā tava kucchiyaṇ vutthattā maṇ³ paṭicca nibbattattā⁴ ubhinnam pi no puttā eva, idh' eva vasissāma, mā ukkaṇṭhī' ti. 'Samma aham ekena attabhāvena paṭhamāṇ puriso hutvā⁵ itthibhāvaṇ patvā⁶ puna puriso jāto ti vippakārappatto,⁷ paṭhamāṇ maṇ⁸ paṭicca dve puttā nibbattā, idāni me kucchito dve⁹ nikkhantā; so 'ham¹⁰ ekena attabhāvena vippakāraṇ patvā¹¹ puna gehe vasissāmī'¹² ti saññaṇ mā kari, ahaṇ mama¹³ ayyassa santike pabbajissāmī' ti, 'ime¹⁴ dārakā tava bhārā¹⁵ imesu mā pamajjī¹⁶ ti putte¹⁷ paricumbitvā parissajitvā¹⁸ pitu niyyādetvā¹⁹ nikkhamitvā²⁰ therassa santike pabbaji.²¹ Thero pi naṇ pabbājetvā upasampādetvā²² gaṇhitvā va cārikaṇ caramāno²³ Sāvattiyaṇ agamāsi. Tassa Soreyyatthero ti nāmaṇ ahosi. Janapadavāsino taṇ pavattiṇ ñatvā saṅkhubhitvā kotūhala-jātā²⁴ upasaṅkamitvā

¹ K. om. pu° pātu bhavi.

² C. C°. mama.

³ B. vutṭhaputtā mayhaṇ.

⁴ B. K. nibbattā.

⁵ B. K. a. puna.

⁶ C. pattā.

⁷ B. K. °raṇ patto. F. C°. a. ti, om after jāto.

⁸ C°. om.

⁹ K. a. puttā.

¹⁰ S. sahaṇ. B. K. svāhaṇ.

¹¹ K. om.

¹² F. S. °asīti. C°. vasatī. C. vasathā.

¹³ F. om.

¹⁴ B. a. dve.

¹⁵ B. a. ti. K. a. honti.

¹⁶ C°. °jjigsū. B. °jjatū.

¹⁷ B. a. sīse. K. upari cu°.

¹⁸ B. parimajjitvā ure nippajjāpetvā.

¹⁹ K. om. pi° nī°.

²⁰ C°. om.

²¹ B. pabbajjaṇ yāci

²² B. a. kammaṭṭhānaṇ.

²³ B. a. anupubbenā. K. a. anukkamena.

²⁴ B. K. °lā°. B. a. taṇ.

pucchiṇṣu: 'evam kira bhante'¹ ti. 'Āmāvuso'² ti. 'Bhante evarūpaṃ pi kāraṇaṃ nāma hoti,³ tumhākaṃ kira kucchiyaṃ dve puttā nibbattā, tumhe paṭicca dve⁴ jātā, tesāṃ vo kataresu balavasineho' ti.⁵ 'Kucchiyaṃ⁶ vutthakesu āvuso' ti. Āgātāgātā nibaddhaṃ tath'eva⁷ pucchanti.⁸ Thero 'kucchiyaṃ vutthakesu eva sineho balavā' ti⁹ puna-puna kathento harāyamāno eko va nisīdati, eko va tiṭṭhati. So evaṃ ekantūpagato¹⁰ attabhāve khayavayaṃ paṭṭhapetvā¹¹ saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṇi. Atha naṃ āgātāgātā pucchanti: 'evaṃ kira bhante evaṃ kira¹² nāma ahoṣī' ti. 'Āmāvuso' ti. 'Kataresu vo¹³ sineho balavā' ti. 'Mayhaṃ katthaci sineho¹⁴ natthī' ti. Bhikkhū 'ayaṃ abhūtaṃ katheti,¹⁵ purimadivasesu kucchiyaṃ vutthaputtesu sineho balavā' ti vatvā idāni 'mayhaṃ katthaci sineho natthī' ti vadati, aññaṃ vyākaroṭi bhante' ti āhaṃsu. Satthā 'na bhikkhave mayhaṃ¹⁶ putto aññaṃ vyākaroṭi, mama puttassa sammāpaṇihitena cittaṇa maggadassanaṃ¹⁷ diṭṭhakālaṭo paṭṭhāya na katthaci sineho jāto, yaṃ sampattiyaṃ¹⁸ n' eva mātā na¹⁹ pitā kātuṃ sakkonti²⁰ taṃ imesaṃ sattānaṃ abbhantare pavattacittam²¹ eva deti'²² ti vatvā imaṃ gātham āha:

¹ *K. a. nipphannan.*

² C. evam āvuso.

3 C. a. ti.

⁴ F. *om.*

⁵ Ca. K. hoti.

6 **Ca. kucchiu.**

⁷ C. C^a. *rep.* tath' eva.

⁸ B. °insu.

⁹ F. om. *from punappuna to balavā ti and resumes at mayhaṇ katthaci. So S. and a. vatvā idāni.*

¹⁰ B. ekatt°.

¹¹ B. samutth°.

12 Ca. om.

¹³ B. kho.

¹⁴ B. K. *a. nāma.*

¹⁵ Ca. °si. B. °sîti. K. °tîte.

¹⁰ B. K. mama.

¹⁷ B. K. maggassa da°.

¹⁸ B. K. ayaṇ sampatti.

¹⁹ F. om.

²⁰ B. K. sakkoti.

²¹ F. pavattasammāpanihitaṃ ci°. B. sammāpavattaṃ ci°.

K. pavattan ci°.

22 F. vadeti.

48. 'Na taṇ mātā pitā kayirā aññe vāpi ca¹ ñātakā
sammāpaṇihitaṇ² cittaṇ seyyaso naṇ tato kare' ti³

Tattha 'na taṇ' ti taṇ kāraṇaṇ n' eva mātā kareyya na pitā na aññe ñātakā. 'Sammāpaṇihitaṇ' ti dasasu kusalakammapathesu sammā ṭhapitaṇ.⁴ 'Seyyaso naṇ tato kare' ti tato kāraṇato seyyaso naṇ varatarāṇ uttaritaṇ kareyya karotī ti attho. Mātāpitāro pi⁵ puttānaṇ dhanāṇ dadamānā ekasmiṇ yeva⁶ attabhāve kammaṇ akatvā sukhena jivitapavattanakadhanaṇ⁷ dātuṇ sakkonti. Visākhāya mātāpitāro pi tāva mahaddhanā mahābhogā tassā ekasmiṇ yeva attabhāve sukhena jivitakappaṇaṇ dhanāṇ⁸ adaṇsu, catūsu pana⁹ dīpesu cakkavattisiriṇ dātuṇ samatthā mātāpitāro pi¹⁰ nāma puttānaṇ natthi, pageva dibbasampattiṇ vā, paṭhamajjhānādisampattiṇ vā, lokuttarasampattidāne¹¹ kathā va natthi, 'sammāpaṇihitaṇ' pana 'cittam' sabbam p'¹² etaṇ sampattiṇ dātuṇ sakkoti, tena vuttaṇ: 'seyyaso naṇ tato kare' ti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādini sampattā, desanā mahājanassa satthikā jātā ti.

Soreyyatthera-vatthu.¹³

Cittavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Vaggo tatiyo.¹⁴

¹ K. vā pana for vāpi ca.

² C^a. karo al.

³ K. B. hi.

⁴ sukhajivitaṇ pa°. S. jīvikā°. C^a. °nadhammaṇaṇ.

⁵ F. B. om.

⁶ K. a. jātaṇ.

⁷ K. a. paṇhitaṇ.

⁸ C^a. om.

⁹ K. om.

¹⁰ C^a., K., B. om.

¹¹ F. lokuttaradhamma°. C^a. lokuttarasammā°.

¹² K. B. om.

¹³ C^a. °ssa vatthu. B. a. navamaṇ.

¹⁴ B. ta° va°.

IV. PUPPHAVAGGO.

1. PAṬHAVIKATHĀPASUTAPAÑCASATABHIKKHŪNAṆ-VATTHU.

‘KO IMAṆ¹ PAṬHAVIṆ VIJESSATĪ’² ti imaṇ dhamma-desanaṇ Satthā Sāvattiyaṇ viharanto paṭhavikathāpasute pañcasate bhikkhū ārabba kathesi. Te kira Bhagavatā saddhiṇ janapadacārikaṇ caritvā Jetavanaṇ āgantvā sāyaṇhasamaye upaṭṭhānasālāyaṇ sannisinṇā³ attanā gatagata-ṭṭhāne⁴ asukagāmato asukagāmagamanatṭhāne⁵ samavisa-
maṇ, kaddamabahulaṇ sakkharabahulaṇ⁶ kalamattikaṇ tambamattikaṇ ti paṭhavikathaṇ kathesuṇ. Satthā āgantvā, ‘kāya nu ’ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinṇā’ ti pucchitvā, ‘bhante amhehi vicaritaṭṭhāne paṭhavikathāyā’ ti vutte, ‘bhikkhave esā bāhirapaṭhavī nāma, tumhehi ajjhattikapāṭhaviyaṇ parikammaṇ kātuṇ vaṭṭatī’ ti vatvā imā dve⁷ gāthā abhāsi :

44. Ko imaṇ paṭhaviṇ vijessati
Yamalokaṇ ca imaṇ sadevakayaṇ ?
Ko dhammapadaṇ sudesitaṇ
kusalo puppham iva pacesati ?

¹ K. ko-y-imaṇ.

² K. B. vicessatī, *so al.* Cf. Beal, p. 75, ‘select.’ Rockhill, p. 78, ‘conquer.’ Buddhaghosa and the Vatthu point to vici, not viji.

³ C^a. °āya.

⁴ K. B. āgatānāgata°, *om.* attanā. B. °nesu.

⁵ K. B. gāmaṇ ga°.

⁶ K. B. samaṇ vi°, kaddamaṇ ba°, sakkarayaṇ ba°.

⁷ K. B. *om.*

45. Sekho paṭhaviṃ vijessati
Yamalokaṃ ca imam sadevakaṃ;
sekho dhammapadaṃ sudesitaṃ
kusalo puppham iva pacesatī' ti.

Tattha 'ko imaṃ' ti ko imaṃ attabhāvasaṅkhātaṃ
'paṭhaviṃ.' 'Vijessatī' ti attano ñāṇena vijānissati
paṭivijjhissati sacchikarissati ti attho. 'Yamalokaṃ
cā' ti catubbidhaṃ apāyaloکاṃ ca. 'Imaṃ sadevakaṃ'
ti manussalokaṃ ca devalokena¹ saddhiṃ ko vijessati viji-
nissati vijānissati² paṭivijjhissati sacchikarissati ti puc-
chati.³ 'Dhammapadaṃ sudesitaṃ' ti yathāsa-
bhāvato kathitattā sattatiṃsabodhapakkhikadhammasaṅ-
khātaṃ⁴ dhammapadaṃ 'kusalo' mālākāro⁵ 'pupphaṃ'
vicinanto viya ko, pacesatī'⁶ ti vicinissati⁷ upa-
parikkhissati paṭivijjhissati sacchikarissati ti attho.
'Sekho' ti⁸ adhisīlasikkhā adhicittasikkhā adhipaññā-
sikkhā ti imā tisso sikkhā⁹ sikkhanta¹⁰ sotāpattimag-
gaṭṭhaṃ¹¹ ādiṃ katvā yāva arahattamaggaṭṭhā¹² sattavidho
sekho imaṃ attabhāvaṃ paṭhaviṃ¹³ arahattamaggena tato¹⁴
chandarāgaṃ apakaḍḍhanto¹⁵ vijessati vijinissati vijānis-

¹ C^a. devaka°.

² K. om. vijin° vijān°. B. vicinissati.

³ B. pucchi. K. ko.

⁴ K. B. bodhipakkhiya°, al.

⁵ C^a. māla°.

⁶ Sic F. corr. F., C., C^a. vijessati. B. K. S. vicessati.

⁷ B. a. vijānissati.

⁸ C^a. om.

⁹ B. a. yathāvuttappakārā.

¹⁰ F. sikkhato. Childers, °ito.

¹¹ F. °ṭṭhānaṃ. C. C^a. sotāpattiphala°.

¹² F. °ṭṭāṭṭhāya; corr. maggaṭṭhānā. K. °maggassa.

¹³ K. B. attabhāvasaṅkhāta°. K. a. saddhiṃ.

¹⁴ B. kato.

¹⁵ C. apakunto. C^a. apakkanto. B. °ḍḍhento.

sati¹ paṭivijjhissati sacchikarissati. 'Yama lokaṃ cā' ti tathāvuttappakārayamalokaṃ² ca imaṃ manussalokaṃ ca saha devehi sadevakaṃ³ sveva vijessati⁴ vijānissati paṭivijjhissati sacchikarissati ti. 'Sekho' ti sveva sattavidho sekho: yathā nāma⁵ kusalo mālākāro pupphārāmaṃ pavisitvā taruṇamakulāni ca paṇakaviddhāni⁶ ca milātāni ca⁷ gaṇṭhikajātāni⁸ ca pupphāni vajjetvā sobhanāni⁹ sujāta-sujātān'¹⁰ eva pupphāni pacināti,¹¹ evam eva imaṃ suka-thitaṃ¹² suniddiṭṭhaṃ bodhapakkhikadhammapadam pi paññāya 'pacessati'¹³ vicinissati upaparikkhissati¹⁴ paṭivijjhissati sacchikarissati ti¹⁵ Satthā sayam eva pañhaṃ vissajjesi.

Desanāvasāne pañcasatā bhikkhū saha paṭisambhidāhi arahattaṃ pāpuṃsū ti,¹⁶ sampattaparisaṃ¹⁷ sātthikā dhammadesanā¹⁸ ahoṃ ti.

Paṭhavikathāpasutapañcasatabhikkhūnaṃ-vatthu.¹⁹

2. MARĪCIKAMMATṬHĀNIKATṬHERA-VATTHU.

'Phenūpamaṃ' ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Sāvatthiyaṃ viharanto aññatarāṃ marīcikammatṭhānikaṃ bhikkhuṃ ārabba kathesi.

¹ K. om.

² B. K. yathā°. S. taṃ yathā°. B. K. °raṃ Ya°.

³ B. a. lokaṃ.

⁴ C^a. a. ti.

⁵ C^a. pana.

⁶ C. C^a. yāni.

⁷ K. om. mil° ca.

⁸ B. K. °ṇāni.

⁹ K. sujātān'.

¹⁰ K. vic°.

¹¹ K. ka°.

¹² B. om.

¹³ F. uppari°.

¹⁴ B. om. K. om. ti Satthā.

¹⁵ B. K. om.

¹⁶ C^a. pi.

¹⁷ K. desanā.

¹⁸ K. paṭhavikathāpasutavatthu. B. a. paṭhamāṃ.

¹⁹ B. a. bhikkhu.

So kira¹ Satthu santike kammaṭṭhānaṃ gahetvā, 'samaṇa-dhammaṃ karissāmi' ti araṇṇaṃ pavasitvā ghaṭṭitvā² vāyāmitvā³ arahattaṃ pattuṃ⁴ asakkonto visesetvā, 'kammaṭṭhānaṃ kathāpessāmi' ti Satthu santikaṃ āgacchanto antarāmagge marīciṃ disvā 'yathā ayaṃ gimhasamaye utṭhitā marīci vidūre⁵ tṭhitānaṃ rūpūpagatā⁶ viya paññāyati, santikaṃ āgacchantaṇaṃ n' eva paññāyati,⁷ ayam attabhāvo pi uppādavayaṭṭhena evarūpo hoti'⁸ ti marīci-kammaṭṭhānaṃ bhāvento āgantvā maggakilanto Aciravatiyaṃ nahāyitvā ekasmiṃ caṇḍasotatīre chāyāya⁹ nisinno udakavegābhighātēna utṭhahitvā mahante mahante phenapiṇḍe bhijjamāne disvā, 'ayaṃ attabhāvo pi uppajjitvā bhijjanaṭṭhena evarūpo yevā' ti ārammaṇaṃ aggahesi. Satthā Gandhakuṭiyaṃ tṭhito va taṃ¹⁰ therāṃ disvā, 'evam etaṃ¹¹ bhikkhu evarūpo cāyaṃ¹² attabhāvo phenapiṇḍo¹³ viya marīci viya uppajjanabhijjanasabhāvo evā'¹⁴ ti vatvā imaṃ gātham āha :

46. 'Phenūpamaṃ kāyaṃ imaṃ viditvā,
marīcidhammaṃ abhisambudhāno,
chetvāna Mārassa papupphakāni¹⁵
adassanaṃ maccurājassa gacche' ti.

Tattha 'imaṃ' ti imaṃ kesādisamūhasaṅkhātāṃ kāyaṃ abaladubbalaanaddhaniyatāvakālikatṭhena¹⁶ phenapiṇḍa-

¹ B. a. bhikkhu.

³ K. °etvā.

⁵ C^a. avidūre. B. K. dūre.

⁶ B. rūpagatā. K. rūpagataṃ.

⁸ K. B. om. C. C^a. om. ti.

¹⁰ K. om.

¹² B. K. 'yaṃ.

¹⁴ B. yevā.

¹⁶ B. °dubbalatṭhena an°. B. K. anaddhaniyaṃ.

² B. K. °tṭetvā.

⁴ B. pāpupitūṃ.

⁷ F. saṃñā.

⁹ B. rukkhach°.

¹¹ B. K. eva.

¹³ B. K. phenu°.

¹⁵ B. sapu°.

sarikkho¹ ti viditvā. 'Marīcidhammaṇ' ti yathā marīci dūre t̥hitānaṇ rūpagatā² viya gayhūpagā³ viya hoti santike upagacchantaṇaṇ upagacchantaṇaṇ⁴ rittā⁵ tucchā agayhūpagā sampajjati⁶ evaṇ⁷ khaṇikaṇ⁸ ittarapaccupaṭṭhānaṭṭhena⁹ ayaṇ kāyo pi marīcidhammo ti 'abhisambudhāno'¹⁰ bujjhanto jānanto ti attho. 'Papupphakānī'¹¹ ti Mārassa papupphakasaṇkhātāni tebhūmakāni vaṭṭāni ariyamaggena chinditvā khīṇāsavo bhikkhu maccurājassa adassanaṇ avisayaṇ amatamahānibbāṇaṇ gaccheyyā ti.

Gāthāvasāne therō saha paṭisambhidāhi arahattaṇ patvā Satthu suvaṇṇavaṇṇasuriraṇ thomento vandanto va āgato ti.

Marīcikammaṭṭhānikatthera-vatthu.¹²

3. VIDŪḌABHA-VATTHU.

Pupphāni heva pacinantaṇ¹³ ti imaṇ dhamma-desanaṇ Satthā Sāvattiyaṇ viharanto saparisam mahoghena¹⁴ ajjhottharitvā māritaṇ¹⁵ Viḍūḍabhaṇ¹⁶ ārabba katesi.

Tatrāyaṇ anupubbikathā :¹⁷—Sāvattiyaṇ¹⁸ Mahākosala-rañño putto¹⁹ Pasenadikumāro²⁰ nāma, Vesāliyaṇ²¹ Licchavi-

¹ C^a. °sarikkhatā. K. °parikkhīpo.

² K. °aṇ.

⁴ F. om. one.

⁶ C^a. samma°.

⁸ K. B. °ka°.

¹⁰ F. C. °ddhāno. K. a. ti.

¹² K. °navatthu. B. °bhikkhu°, and a. dutiyaṇ

¹³ C^a. pacinaṇ.

¹⁵ K. mārīta°.

¹⁶ K. B. Viṭaṭūbhaṇ, al.

¹⁷ Cf. F. J. IV. 144 ff.

¹⁹ K. om.

²¹ B. a. Licchavirañño putto.

³ K. gaṇhapakā.

⁵ C^a. cittā.

⁷ B. a. eva.

⁹ S. itarītaṇ°.

¹¹ K. B. sapu°.

¹⁴ K. oghena.

¹⁸ B. a. hi.

²⁰ K. °sukumāro.

kumāro¹ Mahāli nāma,² Kusinārāyaṇ Mallarājaputto Bandhulo nāmā ti ime tayo disāpāmoḁkhassa ācariyassa³ santike sippuggahaṇṇatthāya⁴ Takkaṣilaṇ gantvā bahinagare sālāya⁵ samāgatā⁶ aññaṃ aññaṃ āgatakāraṇaṃ ca kulaṃ ca nāmaṃ ca pucchitvā sahāyakā hutvā ekato va ācariyaṇ upasaṅkamitvā⁷ na cirass' eva uggahitasippā te ācariyaṇ⁸ āpucchitvā ekato va nikkhamitvā sakasakattāhānāni⁹ agamaṇsu. Tesu¹⁰ Pasenadikumāro pitu sippaṇ dassetvā pasannena pitarā rajje¹¹ abhisitto, Mahāli kumāro Licchavinaṇ sippaṇ dassento mahantena ussāhena dassesi, tassa akkhīni bhijjitvā agamaṇsu. Licchavirājāno 'aho vat' ambhakaṇ¹² ācariyo akkhivināsaṇ¹³ patto' ti, 'na naṇ'¹⁴ pariccajissāma¹⁵ upatṭhahissāma naṇ' ti satasahassuttāhānaṇ¹⁶ ekaṇ dvāraṇ¹⁷ adaṇsu. So taṇ nissāya pañcasate Licchavirājaputte sikkhaṇ¹⁸ sikkhāpento vasi. Bandhulakumāro satṭhiṇ satṭhiṇ¹⁹ veḷuṇ²⁰ gahetvā²¹ majjhe ayasalākaṇ pakkhipitvā satṭhi kalāpe ussāpetvā ṭhapite Mallarājakulehi²² 'ime kappetu' ti vutto,²³ asītihatthaṇ ākāsaṇ ullaṅghitvā²⁴ asinā kappento²⁵ agamāsi. So osāna-

¹ K. Licchaviputto.

² B. K. °ssāc°.

³ K. °yaṇ.

⁴ B. a. sippaṇ sikkhantā.

⁵ C^a. °ṇaṇ.

⁶ B. rajjena.

⁷ B. aho vatāc°. F., C., C^a. mahā vata. *The text is S. K. (K. vata amh°).*

⁸ C^a. akkhīni mahāvināsaṇ.

⁹ C^a. °dissāma.

¹⁰ F. vāraṇ.

¹¹ B. K. om. one, with satṭhi.

¹² K. a. Bandhulakumārassa ajānāpetvā tesāṇ.

¹³ K. B. Mallakarāja°.

¹⁴ C^a., K., B. vutte.

¹⁵ F. la°. C. C^a. °etvā.

¹⁶ K. a. kumāro.

¹⁷ K. B. °tthaṇ.

¹⁸ B. °ntvā.

¹⁹ K. vāc°.

²⁰ C. C^a. om.

²¹ K. taṇ.

²² K. tassa sah°.

²³ C^a. sippaṇ.

²⁴ K. veḷu.

²⁵ C^a. S. kappanto.

kalāpé ayasalākāya¹ 'kiṇī'² ti saddaṇ sutvā, 'kiṇ etaṇ' ti pucchitvā, sabbakalāpesu ayasalākānaṇ³ ṭhapitabhāvaṇ sutvā asiṇ chaḍḍetvā rodamāno, 'mayhaṇ ettakesu ñāti-suhajjesu eko pi sasneho⁴ hutvā imaṇ kāraṇaṇ nācikkhi. Sace hi ahaṇ jāneyyaṇ⁵ ayasalākāya saddaṇ anuṭṭhāpento⁶ va chindeyyaṇ' ti vatvā, 'sabbe p' ime māretvā rajjaṇ kāressan'⁷ ti mātāpitunnaṇ kathesi. Tehi 'paveṇiraḍḍaṇ⁸ tāta idaṇ⁹ na labbhā¹⁰ evaṇ kātuṇ' ti nānappakārehi¹¹ vāriṇo, 'tena hi mama sahāyassa¹² santikaṇ gamissāmi' ti Sāvatthiṇ agamāsi.¹³ Pasenadirāja¹⁴ tassaḡgamaṇaṇ¹⁵ sutvā paccuggantvā mahantena sakkārena¹⁶ nagaraṇ pavesetvā senāpatitṭhāne ṭhapesi; so mātāpitaro¹⁷ pakkosāpetvā tatth' eva vasaṇ kappesi. Ath' ekadivasaṇ rājā upari pāsāde ṭhito antaravithiṇ olokayamāno Anāthapiṇḍikassa Cūlaanāthapiṇḍikassa Visākhāya Suppavāsāyā ti etesaṇ geḥaṇ¹⁸ bhattakiccattāyā gacchante anekasaḥasse bhikkhū disvā, 'kahaṇ ayyā gacchanti' ti pucchitvā, 'deva Anāthapiṇḍikassa geḥe niccabhattagilānabhattādīnam atthāya devasikaṇ¹⁹ dve bhikkhusaḥassāni gacchanti,²⁰ Cūlaanāthapiṇḍikassa geḥaṇ²¹ pañca satāni, tathā Visākhāya tathā²² Suppavāsāyā' ti vutte,²³ sayam pi bhikkhusaṅghaṇ upaṭṭhahitukāmo vihāraṇ gantvā bhikkhusaḥassena²⁴

¹ B. °kassa.³ Ca. °kaṇ.⁵ K. °yya.⁷ B. K. kareyyun.⁹ K. imaṇ.¹¹ B. K. °rena.¹² B. sahāyakassa.¹³ F. °iyaṇ ga°.¹⁴ B. K. Pasenadikosalo rājā.¹⁶ B., K., a. taṇ.¹⁸ B. a. niccaṇ.²⁰ F. āga°.²² C. om.²³ K. a. tesāṇ vacanaṇ sutvā.² B. K. kirī.⁴ B. K. sineho.⁶ S. °ṭṭhap°.⁸ B., K., a. nāma.¹⁰ K. labbhaṇ.¹⁵ B. tassa ga°.¹⁷ Ca. a. pi.¹⁹ B. K. rep.²¹ B. geḥe.²⁴ K. °saṅghena.

saddhiṃ Satthāraṃ nimantetvā sattāhaṃ Satthu¹ dānaṃ datvā sattame divase² vanditvā,³ 'pañcahi me⁴ bhikkhusatehi saddhiṃ nibaddhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā' ti āha. 'Mahārāja buddhā nāma ekaṭṭhāne nibaddhaṃ bhikkhaṃ na gaṇhanti, bahū buddhānaṃ āgamaṇaṃ paccāsiṃsanti' ti. 'Tena hi⁵ ekaṃ bhikkhuṃ nibaddhaṃ pesethā' ti.⁶ Satthā Ānandattherassa bhāram akāsi. Rājā bhikkhusaṅghe āgate pattaṃ gaṇetvā 'ime nāma parivisantū' ti avicāretvā va sattāhaṃ sayam eva⁷ parivisitvā atṭhame divase vikkhitto⁸ papañcam⁹ akāsi. 'Rājakule¹⁰ nāma¹¹ anāpattā āsanāni paññāpetvā bhikkhū nisidāpetvā parivisitūṃ na labhanti' ti bhikkhū 'na mayaṃ idha ṭhātūṃ sakkhissāmā' ti bahū¹² pakkamiṃsu, rājā dutiyadivase pi pamajji, dutiyadivase pi¹³ bahū¹⁴ pakkamiṃsu, tatiyadivase pi pamajji; tadā Ānandatheraṃ ekakam eva ṭhapetvā avasesā pakkamiṃsu. Puñña-vantā nāma kāraṇavasikā honti, kulānaṃ pasādaṃ rakkhanti. Tathāgatassa ca¹⁵ Sāriputtatthero Mahāmoggallānatthero ti dve aggasāvaka,¹⁶ Khemā Uppalavaṇṇā¹⁷ ti dve aggasāvikā,¹⁸ upāsakesu Citto gaṇapati Hatthako Ālavako¹⁹ ti dve aggaupāsakā, upāsikāsu Velukaṇṭhako Nandamātā Khujjutarā ti dve aggaupāsikā,²⁰ iti ime²¹ atṭha jane ādiṃ katvā ṭhānanta-rapattā sabbe pi sāvaka ekadesena dasannaṃ pāramīnaṃ pūritattā mahāpuñña²² abhinihārasampannā—Ānandatthero

¹ F. S. *om.* B. K. sahatthā.

² K., B., *a.* Satthāraṃ.

⁴ F. *om.*

⁶ B. *a.* āha.

⁸ B. vikkhittacitto.

¹⁰ C. C^a. rājā. K. *a.* ca.

¹² B. *a.* bhikkhū.

¹⁴ K. *om.* B. *a.* bhikkhū.

¹⁶ B., K., *a.* bhikkhunīsu.

¹⁷ C. Upphala°. K. B. Upala°. K. °vannāvatī.

¹⁸ C. *a.* ti.

²⁰ F., C^a, K., S. °sāvikā (F. *corr.* upāsikā).

²¹ F. C^a. it' ime. S. itime.

³ K., B., *a.* bhante.

⁵ K. *a.* bhante.

⁷ C. C^a. *om.*

⁹ B. pamajjam.

¹¹ C. C^a. *om.*

¹³ B. *om.* du° pi.

¹⁵ K. *om.*

¹⁹ B. K. Āl°.

²² C^a. °ññābhi°.

pi kappasatasahassaṃ pūritapāramī abhinīhārasampanno mahāpuñño attano kāraṇavasikatāya kulassa pasādaṃ rakkhanto aṭṭhāsi.¹ Taṃ ekakaṃ² eva nisīdāpetvā parivisiṃsu. Rājā bhikkhūnaṃ gatakāle āgantvā khādaniya-bhojanīyaṇi³ tath'eva ṭhapitāni disvā, 'kiṃ ayyā na āgaṃsiṃsu'⁴ ti pucchitvā, 'Ānandatthero eko va āgato devā' ti sutvā,⁵ 'addhā ettakaṃ me chedanaṃ⁶ akaṃsū' ti bhikkhūnaṃ kuddho Satthu santikaṃ gantvā, 'bhante mayā pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ bhikkhā paṭiyattā, Ānandatthero kira ekako va gato, paṭiyattabhikkhā⁷ tath'eva ṭhitā, pañcasatā bhikkhū mama gehe saññaṃ na kariṃsu, kiṃ nu kho kāraṇaṃ' ti āha. Satthā bhikkhūnaṃ dosam avatvā 'mahārāja mama sāvakānaṃ tumhehi saddhiṃ viśāso⁸ natthi, tena nāgatā⁹ bhavissanti' ti vatvā, kulānaṃ anupagamanakāraṇaṇi ca upagamanakāraṇaṇi ca pakāśento¹⁰ bhikkhū āmantetvā imaṃ suttaṃ¹¹ āha :

'Navahi bhikkhave aṅgehi samannāgataṃ kulaṃ anupagantvā¹² vā nālaṃ upagantaṃ upagantvā vā¹³ nālaṃ upanisiḍḍitaṃ. Katamehi navahi? Na manāpena paccuṭṭhenti,¹⁴ na manāpena abhivādenti, na manāpena āsanaṃ denti, santam assa parigūhanti,¹⁵ bahukaṃ pi thokaṃ denti, paṇitaṃ pi lūkaṃ denti, asakkaccaṃ¹⁶ denti no sakkaccaṃ, no¹⁷ upanisiḍḍanti dhammasavanāya, bhāsaṇassa¹⁸ na

¹ F. *om.*

² F. B. ekam. C^a. *om.* taṃ.

⁴ F. C. aga°.

⁶ B. bhallacchedanaṃ.

⁸ F. viśvāso.

⁹ F. na gatā. C^a. gatā.

¹¹ Aṅguttara, IV., p. 387.

¹³ C^a. *om.*

¹⁵ Aṅg. pari°. F. S. pati°. B. K. paṭiguyhanti. C. C^a.

Nig° (*the common form in Skt.*).

¹⁶ K. no sa°.

¹⁷ K., B., a. sakkaccaṃ.

¹⁸ F. C. bhāsitam assa. Aṅg. bhāsitassa.

³ S. °yādini.

⁵ K. a. ayyā.

⁷ K. B. °ttā bhi°.

¹⁰ K. B. °santo.

¹² C^a. anugantvā.

¹⁴ B. paccupaṭṭhanti.

rañjiyanti,¹ imehi kho bhikkhave navahi aṅgehi samannāgataṃ kulaṃ anupagantvā vā nālaṃ upagantum upagantvā vā nālaṃ upanisīdituṃ. Navahi bhikkhave aṅgehi samannāgataṃ kulaṃ anupagantvā vā alaṃ² upagantuṃ upagantvā vā alaṃ upanisīdituṃ. Katamehi navahi? Manāpena paccutthenti,³ manāpena abhivādenti, manāpena āsanaṃ denti, santam assa na parigūhanti,⁴ bahukaṃ pi bahukaṃ⁵ denti, paṇitaṃ pi paṇitaṃ denti, sakkaccaṃ denti no asakkaccaṃ,⁶ upanisīdanti dhammasavanāya, bhāsantassa rañjiyanti,⁷ imehi kho bhikkhave navahi aṅgehi samannāgataṃ kulaṃ anupagantvā vā alaṃ upagantuṃ upagantvā vā alaṃ upanisīdituṃ. Iti⁸ kho mahārāja mama sāvakā tumhākaṃ⁹ santikā¹⁰ vissāsaṃ alabhanta nāgatā bhavissanti, porāṇaka-paṇḍitā hi¹¹ avissāsiyaṭṭhāne¹² sakkaccaṃ upaṭṭhiyamānāpi maraṇantikaṃ¹³ vedanaṃ patvā vissāsikaṭṭhānam eva gamiṃsū¹⁴ ti 'kadā bhante' ti raññā puttḥo atitā¹⁵ āhari :

'Atīte Bārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente Kesavo nāma rājā rajjaṃ pahāya isipabbajjaṃ pabbaji, taṃ pañca purisasatāni anupabbajiṃsu. So Kesavatāpaso nāma ahosi, pasādhanakuppako pan' assa pabbajitvā Kappo¹⁶ nāma antevāsiko ahosi. Kesavatāpaso parisāya saddhiṃ aṭṭha māse Himavante vasitvā vassāratte¹⁷ loṇambilasevana-

¹ Aṅg. rasiyanti. B. rajjissanti. K. rañjissanti.

² F. nālaṃ, *so infra*.

³ B. K. °tthapenti.

⁴ B. K. paṭiguyhanti.

⁵ C. bahum pi.

⁶ B. a. sakkaccaṃ.

⁷ *Readings ut supra*.

⁸ F. a. ha. S. a. hi.

⁹ K. a. aggamaṃsū ti pucchi; natthi, upāsakabhikkhū iminā nibharena nibaddhaṃ labhanti; so tu° santike vi°, *etc*.

¹⁰ B. °ke.

¹¹ C^a. pi. B. K. pi hi.

¹² B. °ika°.

¹³ S., C., C^a. mār°.

¹⁴ B. K. ag°.

¹⁵ F. J., III. 142-5. Kesavajāṭaka.

¹⁶ F., K., B., S. Kappako.

¹⁷ B. °ttasamaye.

tthāya Bārāṇasiṇ¹ patvā bhikkhāya² pāvīsi. Atha naṇ
 rājā disvā pasīditvā catumāsaṇ attano santike vasanattthāya
 paṭiññaṇ gaḥetvā³ uyyāne vasāpento sāyapātama⁴ assa
 upatthānaṇ gacchati, avasesatāpasā⁵ katipāhaṇ vasitvā
 hatthisaddādihi ubbālha⁶ ‘ācariya ukkaṇṭhit’ amhā,⁷
 gacchāmā’ ti āhaṇsu. ‘Kahaṇ tātā’ ti. ‘Himavantaṇ
 ācariyā’ ti. ‘Rājā amhākaṇ āgatadivase eva⁸ catumāsaṇ
 idha vasanattthāya paṭiññaṇ gaṇhi, kahaṇ gamissāma⁹
 tātā’ ti.¹⁰ ‘Tumhehi amhākaṇ anācikkhitvā¹¹ va paṭiñña
 dinnā mayaṇ na sakkoma vasituṇ, ito avidūre tumhākaṇ
 pavattivasanattthāne vasissāmā’ ti vanditvā pakkamiṇsu,
 Kappantevāsikena¹² saddhiṇ ācariyo¹³ ohiyi. Rājā upatthā-
 naṇ āgato, ‘kahaṇ ayyā’ ti pucchi. ‘“ Ukkaṇṭhit’ amhā ”
 ti vatvā Himavantaṇ gatā mahārājā’ ti.¹⁴ Kappo¹⁵ pi na
 cirass’ eva ukkaṇṭhitvā ācariyena punappuna vāriyamāno
 pi ‘na sakkomī’ ti vatvā pakkāmi, itaresaṇ pana santikaṇ
 āgantvā ācariyassa pavattiṇ suṇanto avidūratthāne¹⁶ vasi.
 Aparabhāge ācariyassa antevāsike anusarantassa kucchi-
 rogo uppajji. Rājā vejjeḥi tikicchāpeti, rogo na vūpasam-
 mati. Tāpaso āha :¹⁷ mahārāja icchatha me¹⁸ rogavūpasa-
 manaṇ’ ti. ‘Bhante sacāhaṇ¹⁹ sakkuṇeyyaṇ idān’ eva
 vo phāsukaṇ kareyyaṇ’ ti. ‘Mahārāja sace me phāsukaṇ
 icchasi maṇ antevāsikānaṇ santikaṇ peseḥi’ ti. Rājā

¹ K. °iyaṇ.² K. a. nagaraṇ.³ F. gaṇhitvā.⁴ B. K. sāyaṇ pā°.⁵ B. K. °esā tāp°.⁶ B. a. hutvā ukkaṇṭhitvā.⁷ So all MSS. and edd.⁸ K. B. yeva.⁹ K. °ssātha.¹⁰ C^a. om. C. om. tātā ti.¹¹ C^a. āci°.¹² K. Kappak°.¹³ B. a. eva.¹⁴ B. a. āha.¹⁵ B. K. Kappako.¹⁶ F. °re thāne.¹⁷ B. K. a. kiṇ.¹⁸ C. C^a. om.¹⁹ F. svāha. C., C^a, S. svahaṇ.

‘sādhū bhante’ ti¹ mañcake nipajjāpetvā Nāradaamacca-
pamukhe cattāro amacce ‘mama ayyassa pavattiṃ ñatvā
mayhaṇ sāsanaṇ pahīneyyāthā’ ti² uyyojesi. Kappantevā-
siko ācariyassa āgamaṇaṇ sutvā paccuggamaṇaṇ katvā,
‘itare kahaṇ’ ti vutte, ‘asukatṭhāne kira vasantī’ ti āha.
Te pi ācariyassa āgatabbhāvaṇ³ sutvā tatth’ eva⁴ samosaritvā
ācariyassa unhoḍakaṇ datvā phalāphalaṇ adaṇsu. Taṇ
khaṇaṇ yeva rogo vūpasami,⁵ katipāhen’ eva suvaṇṇavaṇṇo
ahosi. Atha naṇ Nārado pucchi :⁶

‘Manussindaṇ jahitvāna sabbakāmasamiddhinaṇ
kathaṇ nu bhagavā Kesī Kappassa ramati assame’ ti.⁷

‘Sādūni ramaṇīyāni santi rukkhā manoramā
subhāsītāni Kappassa Nārada ramayanti⁸ maṇ.’

‘Sālīnaṇ odanaṇ bhutvā⁹ suciṇ¹⁰ maṇsūpasecanaṇ
kathaṇ sāmākanīvārā¹¹ alona¹² chādayanti¹³ taṇ.’

‘Asāduṇ yadi vā sāduṇ¹⁴ appaṇ vā yadi vā bahuṇ
vissattho yattha bhuñjeyya vissāsaparamā¹⁵ rasā’ ti.¹⁷

Satthā imaṇ dhammadesanaṇ āharitvā jātaṇ¹⁶ samo-
dhānesi :¹⁷ tadā rājā¹⁸ Moggallāno ahosi, Nārado¹⁹ Sāriputto,

¹ B. K. a. taṇ.

² K. a. te.

³ B. K. gamana°.

⁴ C°. tattha, om. eva.

⁵ B. K. °sammati, and a. so.

⁶ K. pucchanto.

⁷ K. B. om.

⁸ K. rammaniyanti.

⁹ J. bhuñje.

¹⁰ C. C°. suci.

¹¹ F. °kaṇiṇ vāraṇ. J. kaṇivāraṇ.

¹² J. alonaṇ.

¹³ F. jayanti.

¹⁴ K. sādū vā yadi vāsādū.

¹⁵ K. B. visāsā pa°.

¹⁶ C. C°. om.

¹⁷ F. K. °nento.

¹⁸ F. a. bhikkhusaṅghena saddhiṇ.

¹⁹ C. C°. om.

Kappantevāsi¹ Ānando,² Kesavatāpaso ahaṇ eva' ti vatvā, 'evaṇ mahārāja pubbe pi³ paṇḍitā maraṇantikaṇ vedanaṇ patvā vissāsikaṭṭhānaṇ gamiṇsu,⁴ mama sāvakā na tumhākaṇ santike vissāsaṇ labhanti maññe' ti āha. Rājā 'bhikkhusaṅghena saddhiṇ mayā vissāsaṇ kātuṇ vaṭṭati' ti, 'kathaṇ nu kho karissāmi' ti, 'Sammāsambuddhassa ñātidhītaṇ mama⁵ gehe kātuṇ vaṭṭati' ti, 'evaṇ sante daharā ca sāmaṇerā ca "Sammāsambuddhassa ñāti⁶ rājā" ti mama santikaṇ vissatthā nibaddhaṇ āgamissanti' ti cintetvā, 'ekaṇ me dhītaṇ dentū'⁷ ti, Sākiyānaṇ santi-kaṇ⁸ pesesi, "katarasakkassa⁹ dhītā" ti¹⁰ ñatvā āgaccheyyāthā' ti vatvā dūte ānāpesi. Dūtā gantvā Sākiye¹¹ dārikaṇ yācimsu. Te sannipatitvā¹² 'pakkhantariyo¹³ rājā, sace na dassāma vināsessati no,¹⁴ na¹⁵ kho pana amhehi kulena sadiso, kiṇ nu kho kātābbaṇ' ti cintayiṇsu.¹⁶ Mahānāmo 'mama dāsiyā kucchismiṇ'¹⁷ jātā Vāsabhakkhattiyā nāma dhītā rūpaggappattā¹⁸ atthi, taṇ dassāmā' ti vatvā, dūte āha: 'sādhu rañño dārikaṇ dassāmā' ti. 'Kassa dhītā' ti. 'Sammāsambuddhassa cullapitu¹⁹ puttassa Mahānāmasakkassa²⁰ dhītā Vāsabhakkhattiyā nāmā' ti. Te gantvā rañño ārocayiṇsu. Rājā 'yadi evaṇ, sādhu; siṅhaṇ ānetha; khattiyā ca nāma bahumāyā dāsiddhītaṇ pi paṇeṇyūṇ, pitarā saddhiṇ ekabbhājane bhuñjantiṇ āney-

¹ B. K. °iko.² C. om.³ F., B., K. om.⁴ K. ag°. K. B. °sū ti.⁵ B. om.⁶ B. °ddhañāti⁷ K. B. detū.⁸ F. K. °ke. K., B., a. sāsaṇaṇ.⁹ K. B. katarassa Sakyassa.¹⁰ K., B., a. pucchitvā.¹¹ F. °ya°.¹² B. °pātetvā.¹³ K. B. °iko. S. pakkuttariyo.¹⁴ C. om.¹⁵ K. nanu.¹⁶ B. mantayiṇsu.¹⁷ B. K. °mhi.¹⁸ B. K. rūpasobhaggappattā.¹⁹ K. B. cūla°.²⁰ B. K. °massa Sa°.

yāthā' ti pesesi. Te gantvā 'deva tumhehi saddhiṃ ekato bhuñjantiṃ rājā icchatī' ti āhaṃsu. Mahānāmo 'sādhu tātā' ti taṇ alaṅkārapetvā attano bhuñjanakāle¹ pakkosāpetvā tāya saddhiṃ ekato² bhuñjanākāraṇ dassetvā³ dūtānaṇ niyyādesi. Te taṇ⁴ ādāya Sāvatthiṇ⁵ gantvā taṇ⁶ pavattiṇ rañño⁷ ārocayiṃsu.⁸ Rājā tuṭṭhamānaso taṇ pañcannaṇ itthisatānaṇ jeṭṭhikaṇ katvā aggamaheṣiṭṭhāne abhisīnci. Sā na cirass' eva suvaṇṇavaṇṇaṇ puttaṇ vijāyi. Ath' assa nāmagahaṇadivase rājā attano⁹ ayyakāya¹⁰ santikaṇ pesesi, 'Sakkarājadhītā Vāsabhakhattiyaṃ puttaṇ vijātā, kim assa nāmaṇ karontū'¹¹ ti. Taṇ pana sāsanaṇ gahetvā gato¹² amacco thokaṇ badhiradhātuko,¹³ so gantvā rañño ayyakāya ārocesi. Sā taṇ sutvā, 'Vāsabhakhattiyaṃ puttaṇ avijāyitvāpi sabbaṇ janaṇ abhibhavi, idāni pana rañño¹⁴ ativiya vallabhā bhavissati' ti āha.¹⁵ Badhirāmacco 'vallabhā' ti vacanaṇ dussutaṇ sutvā, 'viḍḍabho' ti salla-kkhetvā, rājānaṇ upagantvā, 'devakumārassa¹⁶ "Viḍḍabho" ti nāmaṇ karothā' ti āha. Rājā 'porāṇakaṇ no kulasantakaṇ¹⁷ nāmaṇ bhavissati' ti cintetvā Viḍḍabho ti¹⁸ nāmam akāsi. Ath' assa daharakāle yeva rājā 'Satthu piyaṇ karomī' ti senāpatitṭhānaṇ adāsi. So kumārāparihārena¹⁹ vaddhento²⁰ sattavassikakāle aññesaṇ kumārānaṇ mātāmahakulato hatthirūpakaassarūpakādīni āhariyamānāni disvā mātaraṇ pucchi: 'amma aññesaṇ mātāmahaku-

¹ B. bhojana°.² B. a. taṇ.³ C°. °iyaṇ.⁴ K. om.⁵ B. K. ārocesuṇ.⁶ B. ayyakassa. K. ayyikāya.⁷ C. C°. āgato.⁸ C. om.⁹ B. a. kira.¹⁰ J. kuladattikaṇ.¹¹ B. taṇ for Vi° ti.¹² C. F. °anto.¹³ C°. om.¹⁴ F. om.¹⁵ B. om.¹⁶ B. K. om.¹⁷ B. karotu.¹⁸ B. padhira°.¹⁹ B. a. taṇ.²⁰ C°. °vārena.

lato paṇṇākāro¹ āhariyati,² mayhaṇ koci kiñci na peseti,³ kiṇ tvaṇ nimmatāpitikā⁴ ti. Atha naṇ sā⁵ 'tāta tava Sakyarājāno mātāmahā, dūre pana vasanti, tena te na kiñci pesenti' ti vatvā⁶ vañcesi. Puna⁷ soḷasavassakāle 'amma tava⁸ mātāmahakulaṇ passitukāmo 'mhi' ti vatvā,⁹ 'alaṇ tāta kiṇ tattha¹⁰ kariessasi'¹¹ ti vāriyamāno pi punap-puna yāci. Ath' assa mātā 'tena hi gacchā'¹² ti sampatiṇchi. So pitu ārocetvā mahantena parivārena nikkhami. Vāsa-bbhakhattiyā puretarāṇ paṇṇaṇ pesesi: 'ahaṇ idha sukhaṇ vasāmi, māssa¹³ kiñci sāmīno antaraṇ dassayiṇsū' ti yāci.¹⁴ Sākiyā Viḍḍabhassa āgamaṇaṇ űatvā 'vandituṇ na sakkā'¹⁵ ti tassa daharatāre¹⁶ janapadaṇ pahīṇitvā tasmiṇ¹⁷ Kapilapuraṇ¹⁸ sampatte¹⁹ santhāgāre sannipatiṇsu. Kumāro tattha²⁰ gantvā aṭṭhāsi. Atha naṇ 'ayaṇ te tāta mātāmaho ayaṇ mātulo' ti vadiṇsu.²¹ So sabbe vandamāno vicaritvā²² ekaṇ pi attānaṇ vandantaṇ adisvā, 'kiṇ nu kho maṇ vandantā²³ natthi' ti pucchi. Sākiyā²⁴ 'kanitṭha-kumārā te²⁵ janapadaṇ gatā' ti²⁶ tassa mahantaṇ

¹ B. °raṇ.² B. K. °iyanti. C°. °riti.³ F. pesi ti. K. B. pesesi.⁴ K. B. nimatā nipitā.⁵ B. a. āha.⁶ K. om.⁷ F. om.⁸ J. K. om.⁹ J. om.¹⁰ J. a. bhavaṇ. S., K., B., a. gantvā.¹¹ F., C., C°, B. °ti.¹² J. gacchāhi.¹³ K. B. nāssa.¹⁴ J. om.¹⁵ K. sakko. B. sakkomā.¹⁶ J. daharadaharakumārake. K. B. daharadahare kumāre.¹⁷ J. °iṇsu. Kumāre for pa° ta°.¹⁸ J. °vatthuṇ.¹⁹ J. a. Sākiyā.²⁰ J. santhāgāraṇ.²¹ K. B. vandāpesuṇ.²² J. vicari. So yāva pitthiyā rujanappamāṇaṇ vanditvā.²³ F. vanditā. B. vandakā. K. vanditvā.²⁴ J., B., K., a. tāta. B. also a. te.²⁵ J. om.²⁶ J., B., K., a. vatvā.

sakkāraṇ karuṇsu. So katipāhaṇ vasitvā mahantena parivārena nikkhami. Ath' ekā dāsī santhāgāre tena nisinnaṇ¹ phalakaṇ 'idaṇ Vāsabhakkhattiyādāsiyā puttassa nisinnaphalakaṇ' ti akkositvā² khīrodakena dhovati.³ Eko puriso attano āvudhaṇ pammussitvā nivatto taṇ gaṇhanto⁴ Viḍḍabhakumārassa⁵ akkosanasaddaṇ sutvā taṇ antaraṇ pucchitvā,⁶ 'Vāsabhakkhattiyādāsiyā kucchismiṇ⁷ Mahānāmasakkassa⁸ jātā' ti ñatvā,⁹ balakāyassa kathesi: 'Vāsabhakkhattiyā kira dāsīdhītā'¹⁰ ti mahākolāhalaṇ ahosi.¹¹ Taṇ sutvā,¹² 'ete tāva maṇ¹³—nisinnaphalakaṇ khīrodakena dhovanti,¹⁴ ahaṇ pana rajje patiṭṭhitakāle etesaṇ¹⁵ gala-lohitaṇ gahe tvā mama phalakaṇ¹⁶ dhovāpessāmī'¹⁷ ti cittaṇ ṭhapesi.¹⁸ Tasmiṇ Sāvattiyaṇ¹⁹ gate amaccā sabbaṇ pavattiṇ rañño ārocayiṇsu.²⁰ Rājā 'mayhaṇ dāsīdhītaṇ adaṇsū' ti Sākiyānam kujjhitvā Vāsabhakkhattiyāya ca puttassa ca dinnaṇ²¹ parihāraṇ acchinditvā²² dāsādāsihi laddhabbamattam²³ eva dāpesi. Tato katipāhaccayena Satthā rājanivesanaṇ²⁴ gantvā²⁵ nisīdi. Rājā āgantvā vanditvā, 'bhante tumbhakaṇ kira ñātakehi dāsīdhītā'²⁶

¹ J. °nna°.

² K. *rep.* B. a. paribhāsīt vā.

⁴ K. a. taṇ.

⁶ B. *om.* taṇ a° pu°.

⁸ F. C°. °massa Sa°. B. a. paṭicca.

⁹ F. *om.* J. a. gantvā.

¹⁰ J. dāsiyā dhītā.

¹¹ J. a. kumāro.

¹³ F. *corr.* J., B., K. mama.

¹⁵ K. tesāṇ.

¹⁶ J., B., K. nisinnapha°.

¹⁷ J., B., K. dhovissāmī.

¹⁹ F. *corr.* J. K. °iṇ.

²¹ J., B., K., S. dinna°.

²³ C. C°. °bbam.

²⁵ C°, āg°, B. a. paññattāsane.

³ B. dhovi.

⁵ B. kumārassa.

⁷ K. B. °mhi.

¹² K. a. Vi°.

¹⁴ B. K. °ntu.

¹⁸ B. paṭṭh°.

²⁰ J. °esuṇ.

²² J. pa°.

²⁴ B. rañño ni°.

²⁶ C°. ñātīditā.

mayhaṇ dinnā, ten' assāhaṇ¹ saputtāya² parihāraṇ acchinditvā dāsādāsīhi laddhabbamattam³ eva dāpesiṇ⁴ ti āha. Satthā 'ayuttaṇ mahārāja Sākiyehi kataṇ, dadantehi nāma samajātikā⁵ dātabbā assa. Taṇ pana mahārāja vadāmi Vāsabhakhattiyā⁶ rājadhitā⁷ khattiyarañño gehe rañño⁸ abhisekaṇ laddhā.⁹ Viḍḍabho pi¹⁰ rājānaṇ¹¹ eva paṭicca jāto,¹² mātigottaṇ¹³ nāma kiṇ karissati, pitu¹⁴ gottam eva pamāṇaṇ¹⁵ ti porāṇakapaṇḍitā¹⁶ daḍiditthiyā katṭhahārikāya aggamaheṣiṭṭhānaṇ adāsu, tassā ca kucchismiṇ¹⁶ hi jāto kumāro dvādasayojanikāya Bārāṇasiyaṇ¹⁷ rajjaṇ patvā Katṭhavāhanarājā¹⁸ nāma jāto¹⁹ ti Katṭhahārikajātakāṇ¹⁹ kathesi. Rājā dhammakathaṇ sutvā, 'pitu kira gottaṇ eva pamāṇaṇ²⁰ ti tussitvā mātāputtānaṇ²⁰ pakatiparihāram eva dāpesi.²¹

Bandhulasenāpatissa pi kho Kusinārāyaṇ Mallikāya dhītā²² Mallikā nāma bhariyā²³ digharattaṇ²⁴ na vijāyi. Atha naṇ Bandhulo 'attano kulagharāṇ eva gacchā²⁵ ti uyyojesi. Sā 'Satthāraṇ disvā, gamissāmī²⁶ ti Jetavanaṇ pavisitvā Tathāgataṇ vanditvā²⁵ ṭhitā, 'kahaṇ gacchasi²⁶ ti vuttā²⁶ 'sāmiko

¹ K. B. assā ahaṇ.

² C^a. °ttāhaṇ.

³ J. °ttakam.

⁴ C. C^a. dāsin.

⁵ B. samānaja°. K. rājasamaja°. C., C^a, a. jātaṇ.

⁶ C. C^a. om. va° Vā°.

⁷ C^a. mahārāja°. K. kattiyaarāja°.

⁸ F. om.

⁹ B. labhi.

¹⁰ J. C^a. ti.

¹¹ K. khattiyaraṇ°.

¹² K., B., a. ti.

¹³ B. mātu°.

¹⁴ J. K. piti°, so *infra*.

¹⁵ C. °ṇapa°.

¹⁶ K. B. °mhi, om. hi. J. also om.

¹⁷ J. B. °iyā.

¹⁸ C. °hārika°.

¹⁹ C. °hāra°. C^a. J. °hari°. K. °hariya°. Cf. F. J., I. 133.

²⁰ B. Vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca.

²¹ B. a. senāpatitṭhāne ṭhapesi. K. Vi° pi sen° ṭhap°.

²² K. Mallarājadhītā.

²³ B. a. ahosi sāpi.

²⁴ B. a. puttay.

²⁵ J. a. ekamante.

²⁶ J. ca puṭṭhā. C^a. vutte.

maṇ¹ bhante kulagharāṇ pesesī' ti āha. 'Kiṇkāraṇā'² ti.³ 'Vaṇjhā kir' asmi⁴ aputtikā' ti.⁵ 'Yadi evaṇ gamana-kiccaṇ natthi nivattassū'⁶ ti. Sā⁷ tuṭṭhamānasā⁸ Satthāraṇ vanditvā nivesanaṇ gantvā,⁹ 'kasmā nivattāsī' ti vuttā,¹⁰ 'Dasabalena nivattit' amhā'¹¹ ti āha. Bandhulo¹² 'diṭṭhaṇ bhaviesati Dīghadassinā¹³ kāraṇaṇ' ti sampatiṇchi.¹⁴ Sā na cirass' eva gabbhaṇ paṭilabhitvā uppannadohaḷā, 'dohaḷo me uppanno' ti ārocesi. 'Kiṇ dohaḷo' ti. 'Vesālinagare¹⁵ gaṇarājakulānaṇ abhisekamaṇḍalapokkharāṇi¹⁶ otaritvā nahātvā pāṇiyaṇ pātukāma'¹⁷ amhi sāmī' ti. Bandhulo 'sādhū' ti vatvā, sahaṇṇasatthāmaṇ¹⁸ dhanuṇ gaḥetvā taṇ rathaṇ āropetvā Sāvattthito nikkhamitvā rathaṇ pājento¹⁹ Mahālilicchavino dinnadvārena Vesāliṇ²⁰ pāvīsi. Mahā-lilicchavino ca dvārasamīpe eva nivesanaṇ hoti. So²¹ rathassa ummāre paṭighātasaddaṇ²² sutvā, 'Bandhulassa²³ rathasaddo,²⁴ ajja²⁵ Licchavīnaṇ bhayaṇ uppajjissatī'²⁶ ti āha. Pokkharāṇiyā anto ca²⁷ bahi ca ārakkhā²⁸ balavā,²⁹ upari lohajālaṇ patthaṇaṇ sakuṇānaṇ pi okāso natthi.

¹ J. me.³ F., C., C^a. om. J. a. vutte.⁵ J. a. bhante ti vatvā Satthārā.⁶ J. nivattā.⁸ J. tuṭṭhā. K. a. hutvā.¹⁰ J. ca puṭṭhā. K. B. vutte.¹¹ C^a. °ttimhī. J. a. sāmī.¹³ J. Tathāgatena.¹⁵ K., B., a. kira.¹⁷ K. pivitū°.¹⁹ F. J. vāhento. K. vāhanto.²¹ C^a. om.²³ J. paṭighātaṇ.²⁵ J. Bandhulamallassa. K. Bandhulakassa.²⁷ J. rathavāhana°. B. a. eso ti.²⁹ C. om.²⁷ C^a. om.²⁹ B. a. honti.² J. kasmā.⁴ J. om. kir' asmi.⁷ J. vuttā.⁹ J. eva agamāsi.¹² J. senāpati.¹⁴ J. āha.¹⁶ C. °iyaṇ.¹⁸ B. K. °ma°.²⁰ C. C^a. °iyaṇ.²⁶ C. C^a. °jjatī.²⁸ J. C^a. ārakkho.

Bandhulasenāpati¹ pana rathā otaritvā ārakkhike² vettena³ paharanto palāpetvā lohajālaṇ chinditvā anto pokkharaniyaṇ⁴ bhariyaṇ nahāpetvā⁵ sayāṇ pi nahātvā puna taṇ⁶ rathaṇ āropetvā nagarā nikkhamitvā āgatamaggen' eva pāyāsi.⁷ Ārakkhikā⁸ Licchavīnaṇ ārocesuṇ, Licchavirājāno⁹ kujjhivā¹⁰ pañca rathasatāni āruya, 'Bandhulamallaṇ¹¹ gaṇhissāmā' ti nikkhamiṇsu. Taṇ pavattiṇ Mahāliṣsa ārocayiṇsu.¹² Mahāli¹³ 'mā gamittha, so hi vo sabbe ghātessati'¹⁴ ti āha. Te pi 'mayaṇ gamissāma evā'¹⁵ ti vadiṇsu. 'Tena hi cakkassa¹⁶ yāva¹⁷ nābhito¹⁸ pavitthattāṇaṇ disvā nivatteyyātha, tato anivattantā¹⁹ purato asanisaddaṇ viya suṇissatha, tamhā ṭhānā nivatteyyātha, tato anivattantā tumhākaṇ rathadhuresu²⁰ chiddaṇ passissatha, tamhā ṭhānā nivatteyyātha,²¹ purato²² mā gamitthā' ti.²³ Te tassa vacanena anivattitvā²⁴ taṇ anuban-

¹ J. senāpati.² B. °ake. B., K., a. manusse.³ C^a. vettehi. J., B., K. khaggena.⁴ B. a. pavisitvā, *then has* bhariyaṇ pāyetvā sayāṇ pi nhātvā puna taṇ, *etc.* K. pāyitvā nhāpetvā sayāṇ pi nhātvā pāyetvā puna, *etc.*⁵ J. a. pāyetvā.⁶ J. Mallikaṇ for puna taṇ.⁷ K., B., a. te.⁸ B. ārakkhamanussā. J. a. gantvā.⁹ B. °rājūnaṇ.¹⁰ J. a. pañcasatā.¹¹ B. Bandhulañ ca Mallikañ ca. K. Bandhulañ ca Mallañ ca.¹² J. °esuṇ.¹³ C. om.¹⁴ B. K. ghāt°. F. ghatissati. C^a. ghātissati.¹⁵ J. yevā.¹⁶ B. tassa rathaca°.¹⁷ C^a. om.¹⁸ B. a. paṭhaviṇ.¹⁹ K. B. °entā, al.²⁰ J. dhure.²¹ B. a. tato anivattentā.²² J. parato.²³ K. a. āha.²⁴ C. C^a. vacanan ti ṇatvā for va° ani°. B. K. °etvā.

dhingsu eva.¹ Mallikā disvā, 'rathā sāmī² paññāyanti' ti āha. 'Tena hi ekass' eva rathassa paññāyanakāle³ āroceyyāsi' ti. Sū yadā sabbe⁴ eko viya hutvā paññāyingsu, tadā 'ekam eva rathasīsaṇ paññāyati' ⁵ ti āha. Bandhulo 'tena hi imā rasmiyo gaṇhāhī'⁶ ti tassā rasmiyo datvā rathe ṭhito va⁷ dhanuṇ āropesi, rathacakkaṇ yāva nābhito paṭhaviṇ pāvisi. Licchavi⁸ taṇ ṭhānaṇ disvāpi na nivattiṇsu. Itaro thokaṇ gantvā jiyaṇ poṭhesi,⁹ asanisaddo viya ahosi, te¹⁰ tato pi na nivattiṇsu, anubandhantā¹¹ gacchant' eva.¹² Bandhulo rathe ṭhitako va ekaṇ saraṇ khiṇi, so pañcannaṇ rathasatānaṇ rathasīse¹³ chiddaṇ katvā pañca rājasatāni¹⁴ parikarabandhaṭṭhāne¹⁵ vinivijjhitaṇ paṭhaviṇ pāvisi. Te attano viddhabhāvaṇ ajānitvā, 'tiṭṭha re tiṭṭha re' ti vadantā¹⁶ anubandhingsu eva.¹⁷ Bandhulo rathaṇ ṭhapetvā¹⁸ 'tumhe matakā, matakaḥi saddhiṇ mayhaṇ yuddhaṇ nāma natthī' ti āha. 'Matakā nāma amhādisā¹⁹ honti'²⁰ ti. 'Tena hi sabbapurimassa²¹ parikaraṇ²² mocethā' ti āha.²³ Te mocayingsu, so muttamatte eva²⁴ maritvā patito. Atha ne 'sabbe pi tumhe evarūpā, attano gharāni gantvā saṇvi-dhātābbaṇ saṇvidahitvā²⁵ puttadāraṇ anusāsitvā²⁶ sannā-

¹ F. J. yeva.³ K., B., a. maṇ.⁵ C^a. paññāti.⁷ J., B., K. om.⁹ B. poṭesi.¹¹ C. C^a. °itvā.¹² K. B. gacchante, for ga° eva.¹⁴ K. °sataṇ.¹⁵ K. B. parikkhārabandhana°.¹⁷ J. yeva.¹⁹ F. S. amhe sadisā. K. B. amhākaṇ sadisā.²⁰ C. C^a. nantī. B. K. na honti. K. corr. a. āhaṇsu.²¹ K. sabbapacchimassa. B. sabbapurimacchima°.²² J., B., K. parikkhāraṇ.²³ F. yeva.²⁴ C. °vibhajitvā. C^a. °vijahitvā.² F. om.⁴ B. a. rathā.⁶ J. gaṇhā.⁸ K. B. °ino.¹⁰ J. om.¹³ C^a. B. °sīsaṇ.¹⁶ K. a. taṇ.¹⁸ B. pājetvā.²² J., B., K. om.²⁵ K. B. °etvā.

haṇ mocethā' ti āha. Te tathā katvā¹ sabbe pi jīvitak-
khayaṇ pattā. Bandhulo pi Mallikaṇ Sāvattthiṇ ānesi.
Sā soḷasakkhattuṇ yamake² putte vijāyi, sabbe pi sūrā
thāmasampannā ahesuṇ, sabbe sippe³ nipphattiṇ pāpuṇṇsu,
ekekassa⁴ purisasahassaparivāro ahosi, pitarā saddhiṇ rāja-
nivesanaṇ gacchantehi teh' eva rājāṇaṇaṇ paripūri. Ath'
ekadivasaṇ vinicchaye kūṭaṭṭaparājitamanussā⁵ Bandhulaṇ
āgacchantāṇ disvā mahāviraṇaṇ viravantaṇ vinicchayaamac-
cānaṇ⁶ kūṭaṭṭakāraṇaṇ tassa ārocesuṇ. So vinicchayaṇ
gantvā taṇ⁷ aṭṭaṇ⁸ tīretvā⁹ sāmikam eva sāmikam¹⁰ akāsi.
Mahājano mahāsaddena sādhu-kāraṇ pavattesi.¹¹ Rājā 'kiṇ
idaṇ' ti pucchitvā taṇ atthaṇ sutvā tussitvā¹² sabbe pi te
amacce hāretvā¹³ Bandhulass' eva vinicchayaṇ niyyādesi,
so tato paṭṭhāya¹⁴ sammā vinicchi.¹⁵ Te¹⁶ porāṇakavinic-
chayikā¹⁷ laṇcaṇ alabhantaṇ appalābhā hutvā, 'Bandhulo¹⁸
rajaṇ pattheti' ti rājakule¹⁹ paribhindaṇsu. Rājā tesāṇ
kathaṇ gahetvā²⁰ cittaṇ niggahetuṇ nāsakkhi, 'imasmiṇ
idh' eva ghāṭiyamāne²¹ garahā²² uppajjissati' ti puna
cintetvā payuttapurisehi paccantaṇ paharāpetvā Bandhulaṇ
pakkosāpetvā, 'paccanto kira kupito tava²³ puttehi saddhiṇ

¹ C. om.² K. B. rep.³ F. S. sabbasippe. K. B. sabbasippānaṇ.⁴ C. C^a. ekassa.⁵ B. K. kuṭaḍḍā pa°. J. °parājitā ma°. C^a. °mānuṣā.⁶ K. B. °yāma°. B. °yāmaccā.⁷ J. om.⁸ B. K. aḍḍ° al.⁹ B. K. vicāretvā.¹⁰ F. sāmim.¹¹ K. B. °eti. K. a. taṇ sutvā.¹² K. om.¹³ K. harāpetvā.¹⁴ C^a. a. vinicchayaṇ.¹⁵ F. J. °echini. B. °ati. K. °anti.¹⁶ J., B., K. tato.¹⁷ B. a. amaccā kiñci. K. a. amaccā.¹⁸ J. °laṇ.¹⁹ B. °kulaṇ.²⁰ B. saddahitvā.²¹ B. K. ghāṭ°.²² B. a. me.²³ C^a. taṇ.

gantvā core gaṇhāhi¹ ti pahīṇitvā² 'etth' ev' assa dvatti-
 ṇsāya puttehi saddhiṇ³ sīsaṇ chinditvā āharathā' ti tena⁴
 saddhiṇ aññe pi samatthe mahāyodhe pesesi. Tasmiṇ
 paccantaṇ gacchante eva⁵ 'senāpati kirāgacchatī' ti pay-
 uttakacorā⁶ palāyiṇsu. So taṇ padesaṇ āvāsāpetvā saṇṭhā-
 petvā⁷ nivatti. Ath' assa nagarato avidūre ṭhāne⁸ te
 yodhā saddhiṇ puttehi⁹ sīsaṇ chindiṇsu. Taṇ divasaṇ
 Mallikāya¹⁰ pañcahi bhikkhusatehi saddhiṇ dve aggasāvaka
 nimantitā honti. Ath' assā pubbaṇhe yeva¹¹ 'sāmikassa te
 puttehi saddhiṇ sīsaṇ chinnaṇ'¹² ti paṇṇaṇ āharitvā adaṇsu.
 Sā taṇ pavattiṇ ṇatvā kassaci avatvā paṇṇaṇ ucchaṅge katvā
 bhikkhusaṅgham eva parivisi.¹³ Ath' assā paricārikāyo
 bhikkhūnaṇ bhattaṇ datvā sappicāṭiṇ āharantiyo¹⁴ therānaṇ
 purato cāṭiṇ¹⁵ bhindiṇsu. Dhammasenāpati 'bhedana-
 dhammaṇ¹⁶ bhinnaṇ na cintetabbaṇ na cintetabbaṇ'¹⁷ ti
 āha. Sā ucchaṅgato paṇṇaṇ nīharitvā, "dvattiṇsāya¹⁸
 puttehi saddhiṇ pitu sīsaṇ chinnaṇ" ti¹⁹ me imaṇ²⁰ paṇṇaṇ
 āhariṇsu, ahaṇ imaṇ²¹ sutvāpi na cintemi, sappicāṭiyaṇ²²
 bhinnāya kiṇ cintessāmi bhante' ti āha. Dhammasenāpati

¹ J. gaṇhā.² B. °etvā.³ K. saha.⁴ K. B. tehi.⁵ J., B., K. yeva.⁶ K. B. payutta°.⁷ B. santapetvā. J. janapadaṇ santappetvā.⁸ J. F. °raṭṭhāne.⁹ K. B. puttehi saddhiṇ.¹⁰ K. a. deviyā.¹¹ K. B. eva.¹² C. chindī. K. B. chindantī. C^a. chindanti, om. ti.¹³ J. °cari.¹⁴ J. °ntā.¹⁵ K. B. sappicāṭī.¹⁶ K. bhadante dha°.¹⁷ S., C^a., B., K. only once. B. cinti°.¹⁸ F. °sāhi.¹⁹ C. C^a. chindanti. K. B. chindantīti.²⁰ K. om.²¹ J., B., K. idaṇ²² J., B., K. °iyā.

'animittam anaññātaṇ' ¹ ti-ādīni vatvā dhammaṇ desetvā utthāyāsanā vihāraṇ agamāsi. Sāpi dvattiṇsa suṇisāyo ² pakkosāpetvā, 'tumbhākaṇ sāmikā niraparādhā', ³ attano purimakammaphalaṇ labhiṇsu, tumhe mā socittha, ⁴ rañño ⁵ upari manopadosaṇ mā karitthā' ti ovadi. Rañño carapurisā ⁶ taṇ kathaṇ sutvā gantvā ⁷ tesā ⁸ niddosabhāvaṇ rañño kathayīṇsu. ⁹ Rājā saṇvegappatto tassā ¹⁰ nivesanaṇ gantvā Mallikaṇ ca suṇisāyo c' assā ¹¹ khamāpetvā Mallikāya varaṇ adāsi. Sā 'gahito me hotū' ti vatvā tasmiṇ gate ¹² matakabhattaṇ ¹³ datvā nahātvā rājānaṇ upasaṇkamitvā, 'deva tumhehi me ¹⁴ varo dinno, mayhaṇ ca aññen' attho natthi, dvattiṇsāya ca me suṇisānam mamaṇ ca ¹⁵ kulagharagamaṇaṇ anujānāthā' ti āha. Rājā sampatiṇchi, sā dvattiṇsa ¹⁶ suṇisā ¹⁷ yathāsakāni kulāni ¹⁸ pesesi. Sā ¹⁹ Kusinārānagaraṇ ²⁰ attano kulagharāṇ agamāsi. Rājāpi Bandhulasenāpatino bhāgineyyassa Dīghakārāyaṇassa nāma senāpatiṭṭhānaṇ adāsi. So pana 'mātulo me ²¹ iminā mārito' ti rañño otāraṇ ²² gavesanto ²³ vicarati. Rājāpi ²⁴ niraparā-

¹ Sutta-Nipāta, vs. 574. B. a. maccānaṇ idha jīvitān. So K. and a. kasiraṇ ca paritaṇ ca dukkhena saṇyuttan.

² F. C^a. °sā. C. a. ca.

³ K. B. niparādhā, so *infra*.

⁴ C^a. a. ti. K. B. a. mā paridevittha.

⁵ J. a. pi.

⁶ F. ca pu°.

⁷ C. om.

⁸ C^a. om.

⁹ J. F. °esuṇ. K. a. taṇ sutvā.

¹⁰ F. C. tassa.

¹¹ K. B. ca.

¹² B. gehe.

¹³ B. a. tesā. K. a. tassa.

¹⁴ B. mayhaṇ.

¹⁵ S., C^a., F. mama for °ñ ca.

¹⁶ C^a. Sāvattiṇ for sū dva°.

¹⁷ J. F. °sāyo.

¹⁸ J. sakasakakulaṇ.

¹⁹ J. pesetvā sayā. K. B. sayā pi.

²⁰ J. °re. S. kusinārāyaṇ.

²¹ J., C., C^a. om.

²² B. K. okāsaṇ.

²³ C. C^a. °ento. J. °sako carati.

²⁴ J. B. om. pi. K. kira.

dhassa Bandhulassa mārītakālatō¹ paṭṭhāya vipphaṭṭisārī² cittaśādanā na labhati, rajjasukhaṇaṇaṇubhoti. Tadaṇ Satthā Sakyānaṇ³ Uḷumpaṇaṇaṇāma nigamaṇaṇ⁴ nissāya⁵ viharati. Rājā tattha gantvā āramato avidūre khandhāvāraṇaṇaṇivāsetvā⁶ mandena⁷ parivārena ‘Satthāraṇaṇaṇvandiśāmī’ ti vihāraṇaṇaṇgantvā pañca rājakakudhabhaṇḍāni Dighakārāyaṇaṇassa⁸ datvā ekako va Gandhakuṭṭiṇaṇaṇpāvisi. SabbaṇaṇaṇDhammacetiyaśuttantaṇiyaṇmena⁹ veditaṇbbaṇaṇ. TasmiṇaṇaṇGandhakuṭṭiṇaṇaṇpavittṭhe Kārāyaṇaṇ¹⁰ tāni rājakakudhabhaṇḍāni gaṇhetvā Viḍḍabhaṇaṇaṇrājānaṇaṇkatvā rañño ekaṇaṇaṇassaṇaṇekaṇaṇca upaṭṭhānaṇakārīkaṇaṇaṇmātugāmaṇaṇaṇnivattetvā¹¹ Sāvattiṇiṇaṇ¹² agamāsi. Rājā Satthārā saddhiṇaṇaṇpiyakathaṇaṇ¹³ kathetvā¹⁴ nikkhanta¹⁵ senaṇaṇaṇadisvā¹⁶ mātugāmaṇaṇaṇpucchitvā taṇaṇpavattiṇaṇaṇsuvā¹⁷ ‘bhāgiṇeyyaṇaṇaṇādāya gantvā Viḍḍabhaṇaṇaṇgaṇhessāmī’ ti Rājagahaṇaṇaṇnagaraṇaṇaṇgaṇcchantaṇaṇaṇvikāle dvāresu pihitesu¹⁸ nagaṇaṇaṇpatvā ekissā sālāyaṇaṇaṇnipajjitvā vātātapaṇaṇkilanta¹⁹ rattibhāge tatth’ eva kālaṇaṇaṇakāsi. Vibhātāyaṇaṇaṇrattiyā ‘deva Kosalaṇaṇaṇnarinda²⁰ anātho²¹ jāto ‘sī’²² ti vilapaṇaṇntiyā tassā itthiyā saddaṇaṇaṇsuvā rañño ārocesuṇaṇ²³. So mātulaṇaṇssa maṇhantaṇaṇaṇsakkārena sarīraṇaṇkiccaṇaṇaṇkāresi. Viḍū-

¹ C. mārīto.² K. B. a. hutvā.³ K. Sākiyo. S. a. eva.⁴ B. Janapadaparamanāmanigamaṇaṇ. Trenckner *gives* Medaḷumpaṇaṇ.⁵ F., B., K. upaniyo.⁶ J. niveso.⁷ F. C. manona. K. B. mahantena.⁸ J. Kārō.⁹ C. Cetiyo. J., B., K. ośuttaniyo. Majjhima II. 118.¹⁰ K. B. Dighaō.¹¹ B. ṭhapetvā.¹² C. oīyaṇaṇ.¹³ K. kathaṇaṇ.¹⁴ K. B. a. Satthāraṇaṇaṇvanditvā.¹⁵ J. K. nikkhamanta.¹⁷ K. B. a. ahaṇaṇ.¹⁶ J., B., K. a. taṇaṇ.¹⁹ B. opehi kiō. K. opeṇa kiō.¹⁸ K. B. pidaṇhitesu.²¹ K. B. a. pi.²⁰ So K. B.²³ B. ośi.²² J. K. om.

ḍabho pi rajjaṇ labhivā taṇ veraṇ saritvā, 'sabbe pi¹ Sākiye māressānī' ti mahatiyā senāya² nikkhami. Taṇ divasaṇ Satthā paccūsakāle lokaṇ volokento ñātisaṅghassa³ vināsaṇ disvā, 'ñātisaṅghaṇ⁴ kātuṇ vaṭṭati' ti cintetvā pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā⁵ piṇḍapātapatikkanto Gandhakuṭiyaṇ sīhaseyyaṇ kappetvā sāyaṇhasamaye ākāsenā gantvā⁶ Kapilavatthusāmante⁷ kabaraacchāye rukkhamaḷe nisīdi. Tato⁸ Viḍḍabhassa rajjasīmāya mahanto sandacchāyo⁹ nigrodharukkho¹⁰ atthi. Viḍḍabho Satthāraṇ disvā upasaṅkamitvā vanditvā, 'bhante kiṅkāraṇā evarūpāya uṇhavelāya imasmiṇ kabaraacchāye rukkhamaḷe nisinn' attha,¹¹ etasmiṇ sandacchāye¹² nigrodhamāḷe nisīdatha bhante' ti vatvā, 'hotu mahārāja ñātakānaṇ chāyā nāma sītālā' ti vutte, 'ñātakānurakkhanatthāya¹³ Satthā āgato bhavissati' ti cintetvā Satthāraṇ vanditvā nivattitvā¹⁴ Sāvattim eva¹⁵ paccāgami. Satthā¹⁶ uppatitvā Jetavanam eva gato. Rājā Sākiyānaṇ dosaṇ saritvā dutiyam pi nikkhamitvā tath'¹⁷ eva Satthāraṇ passitvā puna nivatti; tatiyavāre pi¹⁸ nikkhamitvā tath' eva Satthāraṇ passitvā nivatti;¹⁹ catutthavāre²⁰ pana tasmiṇ nikkhante Satthā Sākiyānaṇ pubbakammaṇ oloketvā tesāṇ²¹ nadiyaṇ visapakkhepanapāpakamassa²² appaṭibāhiyabhāvaṇ ñatvā catutthavāre²³ na agamāsi.²⁴ Viḍḍabho 'Sākiye ghātessāmī' ti mahantena

¹ K. B. *om.*³ C. C^a. °ṇgha°.⁵ K. a. pacchābhattaṇ.⁷ J., B., K., a. ekasmiṇ.⁹ B. siha°.¹¹ J. nisīdittha. K. B. nisīdatha.¹³ J., B., K. ñātakānaṇ ra°.¹⁵ K. B. yeva.¹⁷ C. C^a. tath'.¹⁹ *Different order in* K. B.²¹ B. a. ekadivasaṇ.²³ C. C^a. catutthe vāre. J. catutthavāraṇ.²⁴ K. B. nāg°.² K. a. Sāvattithito.⁴ B. ñātiyā sa°.⁶ F., C^a., B. °nāg°.⁸ J. a. avidūre.¹⁰ K. B. nigrodho.¹² C^a *om.*¹⁴ K. °etvā.¹⁶ S., F., a. pi.¹⁸ K. B. *om.* pi.²⁰ C^a. °tthe vāre.²² K. B. °kkip°.

balena¹ nikkhami. Sammāsambuddhassa pana ñātakā asattughātakā² nāma,³ attanā⁴ marantāpi paresaṇ jīvita⁵ na voropenti, te cintayisū: 'mayā sikkhitā katahatthā⁶ katūpāsana mahissāsā,⁷ na kho pana sakkā amhehi paraṇ jīvita voropetuṇ, attano kammaṇ dassetvā palāpessamā' ti te katasannāhā nikkhamitvā yuddhaṇ ārabhisū. Tehi khittasārā⁸ Viḍūḍabhassa purisānaṇ antarantarena gacchanti, phalakantarakaṇṇachiddantarādīhi⁹ nikkhamanti. Viḍūḍabho disvā, 'nanu bhaṇe Sākiyā "asattughātak' amhā" ti vadanti, atha ca pana me purise nāsenti' ti. Atha naṇ eko puriso āha: 'kiṇ sāmi nivattitvā¹⁰ olokesi'¹¹ ti. 'Sākiyā me purise nāsenti' ti. 'Tumhākaṇ koci¹² puriso mato nāma natthi, iṅgha te¹³ gaṇāpethā' ti. Gaṇāpento ekassa pi vayaṇ¹⁴ na passi. So tato nivattitvā¹⁵ 'ye ye¹⁶ bhaṇe 'Sākiy' amhā' ti bhaṇanti¹⁷ sabbe māretha, mātāmahassa¹⁸ pana me¹⁹ Mahānāmasakkassa santike tthitānaṇ jīvitaṇ dethā' ti āha. Sākiyā gahetabbagahaṇaṇ apassantā ekacce tiṇaṇ ḍasitvā²⁰ ekacce naṇaṇ gahetvā aṭṭhaṇsū. 'Tumhe Sākiyā no' ti pucchite pana yasmā te²¹ marantāpi musāvādaṇ na bhaṇanti tasmā tiṇaṇ ḍasitvā tthitā, 'no sāko²²

¹ B. balakāyena.

² S. asatta°. K. B. asattha°, *al.*

³ C^a. *a.* natthi.

⁴ K. B. *om.*

⁵ K. B. jīvitaṇ.

⁶ K. B. sikkhitahatthā.

⁷ K. B. °āsino. Skt. maheṣvāsa.

⁸ K. B. khittā sarā.

⁹ C. C^a. °rāhi.

¹⁰ B., C^a, C^a. °etvā.

¹¹ B. °hi.

¹² K. B. eko.

¹³ B. bhaṇe. K. ne purise.

¹⁴ F., B., K., S. khayaṇ. *Our form* = vyaya (*cf.* Abh. 'khaye vayo').

¹⁵ B. °etvā.

¹⁶ C. *yo for ye ye.* C^a. *om. one.* B. *a. pana.*

¹⁷ C. vadanti.

¹⁸ K. B. pitā°.

¹⁹ K. B. *om.*

²⁰ K. B. ḍaṇs°.

²¹ K. B. *om.*

²² B. Sākiyā.

tiṇaṇ' ti vadanti, naḷaṇ gaheṭvā ṭhitā, 'no sāko¹ naḷo'² ti vadanti. Te ca³ Mahānāmassa santike ṭhitā⁴ jivitaṇ labhiṇsu, tesu tiṇaṇ dasitvā ṭhitā Tiṇasākiyā nāma, naḷaṇ gaheṭvā ṭhitā Naḷasākiyā nāma jāta.⁵ Avasese khīrapāyake⁶ pi dārake avissajjetvā ghātāpento lohitanadiy pavattetvā tesāṇ galalohitena phalakaṇ dhovāpesi. Evaṇ Sākiyavaṇso Viḍḍabhaena ucchinno.⁷ So Mahānāmasakkaṇ gaheṭvā⁸ nivatto⁹ pātarāsavelāya 'pātarāsaṇ karissāmi'¹⁰ ti ekasmiṇ ṭhāne otaritvā bhojane¹¹ upanīte 'ekato bhuñjissāmi'¹² ti ayyakaṇ pakkosāpesi. Khatṭiyā pana jivitaṇ cajantāpi¹³ dāsiputtehi¹⁴ saddhiṇ na bhuñjanti, tasmā Mahānāmo ekaṇ saraṇ oloketvā, 'kiliṭṭhagatto 'mhi, nahāyissāmi tātā' ti āha. 'Sādhu ayyaka nahāyathā' ti. So 'ayaṇ maṇ¹⁵ ekato abhuñjantaṇ ghātesseṭi,¹⁶ sayam eva me mataṇ seyyo' ti kese muñcitvā agge gaṇṭhikaṇ¹⁷ katvā, kesesu pādaṅg-utthake pavesetvā udake nimujji. Tassa guṇatejēna nāga-bhavanaṇ uṇhākāraṇ dassesi. Nāgarājā 'kiy nu kho' ti upadhārento¹⁸ tassa santikaṇ āgantvā taṇ¹⁹ phaṇe nisīdāpetvā nāgabhavanaṇ pavesesi; so dvādasavassāni tatth' eva vasi. Viḍḍabho²⁰ 'mayhaṇ ayyako idāni āgamissati, idāni āgamissati' ti²¹ nisīditvā, tasmīṇ aticirāyante saraṇ²² vicināpetvā dīpālokena paresaṇ vatthantarāni²³ pi oloketvā adisvā, 'gato bhavissati' ti pakkāmi. So rattibhāge Acira-

¹ B. Sakyā.² B. naḷā.³ F. S. tesu *for* te ca. K. B. ye ca.⁴ F. S. *om.* B. *a.* te ca.⁵ B. *a.* ti. Vi°.⁶ K. khīramukhe.⁷ K. B. upacch°.⁸ F. *om.* K. B. gāhāpetvā.⁹ S. °etvā.¹⁰ K. C°. °mā.¹¹ F. odane.¹² K. °mā.¹³ F. jaca°.¹⁴ K. °ttena.¹⁵ C. C°. mama.¹⁶ K. B. ghāṭ°.¹⁷ F. gaṇṭhi taṇ. K. B. gaṇṭhiṇ.¹⁸ B. *a.* taṇ ṇatvā.¹⁹ C. C°. *om.* B. *a.* attano.²⁰ K., B., *a.* pi.²¹ K., B., *a.* āgamāyamāno nisīdi.²² B. sare.²³ C. C°. °rā. K. avase parisabbhantarāni.

vatiṇ patvā khandhāvāraṇ nivāsesi ; ekacce anto nadiyaṇ¹ vālikāpuline² nipajjiṇsu, ekacce bahi thale, anto³ nipannesu pi pubbe⁴ akatapāpakammā atthi, bahi nipannesu pi pubbe katapāpakammā,⁵ tesāṇ⁶ nipannaṭṭhānā kipillikā⁷ utṭhahiṇsu. Te 'mayhaṇ nipannaṭṭhāne kipillikā, mayham pi nipannaṭṭhāne kipillikā' ti utṭhahitvā akatapāpakammā uttaritvā thale nipajjiṇsu, katapāpakammā otaritvā vālikāpuline nipajjiṇsu. Tasmiṇ khaṇe meggho utṭhahitvā ghanakarakavassaṇ⁸ vassi, nadiyā oggho āgantvā Viḍḍabhaṇ⁹ saddhiṇ parisāya samuddam eva pāpesi, sabbe¹⁰ macchakacchapabhattā ahesuṇ.

Mahājano kathaṇ samutṭhāpesi¹¹ 'Sākiyānaṇ maraṇaṇ ayuttaṇ, evaṇ nāma koṭṭetvā¹² 'Sākiyā māretabbā' ti ananucchavikaṇ etaṇ' ti. Satthā taṇ kathaṇ sutvā, 'bhikkhave imasmiṇ attabhāve kiñcāpi Sākiyānaṇ evaṇ maraṇaṇ ayuttaṇ pubbe katakammavasena¹³ pana¹⁴ yuttam eva etehi laddhaṇ' ti āha. 'Kiṇ pana bhante ete pubbe akaṇsū' ti. 'Pubbe¹⁵ ekato hutvā nadiyaṇ visaṇ pakkhiṇsū'¹⁶ ti. Pun' ekadivasaṇ dhammasabhāyaṇ¹⁷ kathaṇ samutṭhāpesuṇ : 'Viḍḍabho ettake Sākiye māretvā āgacchanto attano manorathaṇ¹⁸ matthakaṇ appatte eva¹⁹ ettakaṇ janaṇ ādāya samudde macchakacchapabhattaṇ²⁰

¹ C^a. °iyā.

² C. 'ka°.

³ K., B., a. nadiyaṇ.

⁴ B. a. attano.

⁵ B. a. atthi.

⁶ F. tesu °ṭṭhāne. C. C^a. tesu. K. B. °ṭṭhānesu.

⁷ C. C^a. °llakā. K. B. kippilikā.

⁸ B. ghanavassaṇ.

⁹ F., C., C^a. °bhena.

¹⁰ F., B., K., a. tattha.

¹¹ K. suṇ.

¹² F. rep. with °ddh°. B. rep.

¹³ F. kamma°. K. katapāpa°.

¹⁴ F. puna.

¹⁵ K. B. sabbe.

¹⁶ K. a. macchakacchapā pi maraṇaṇ pattā, bahū honti, tena pāpakammena sabbe Sākiyā vināsaṇ pattā honti.

¹⁷ K., B., a. bhikkhū.

¹⁸ C^a. āttamanoratha°. K. B. °rathe.

¹⁹ K. B. yeva.

²⁰ K. B. °bhakkho.

jāto' ti. Satthā āgantvā, 'kāya nu' ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā' ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'bhikkhave¹ imesaṃ sattānaṃ manorathaṃ² matthakaṃ appatte³ eva⁴ maccurājā suttaṃ gāmaṃ⁵ ajjhottharanto mahogho⁶ viya jīvitindriyaṃ chinditvā catūsu⁷ apāyasam-uddesu⁸ nimujjāpeti' ti vatvā imaṃ gātham āha :

47. 'Pupphāni heva pacinantaṃ byāsattamanasaṃ naraṃ suttaṃ gāmaṃ mahogho va maccu ādāya gacchatī' ti.

Tattha 'byāsattamanasaṃ naraṃ' ti sampatte vā asampatte vā laggamānaṃ. Idaṃ vuttaṃ hoti: yathā mālākāro pupphārāmaṃ pavisitvā, 'pupphāni pacinissāmī'⁹ ti tato pupphāni gahetvā¹⁰ aññamaññaṃ vā¹¹ gacchaṃ patthento sakalapupphārāme¹² manaṃ peseti, 'ito ca¹³ pupphāni pacinissāmī' ti tato pupphāni agahetvā aññattha manaṃ na¹⁴ peseti¹⁵ tam eva¹⁶ gacchaṃ pacinanto¹⁷ pamādaṃ āgacchati,¹⁸ evam evaṃ¹⁹ ekacco²⁰ pupphārāmasadisāṃ pañca-kāmaguṇamajjhaṃ otaritvā manoramaṃ rūpaṃ labhitvā manoramānaṃ saddagandharasaphoṭṭhabbadhammaṃ²¹ aññataraṃ pattheti²² tesu vā aññataraṃ labhitvā aññataraṃ

¹ B. om.

² C. C^a. om.

³ K. om.

⁴ K. catu.

⁵ C^a., K., B. vi^o.

⁶ C^a. om.

⁷ B. c' ito ca.

⁸ C^a., K., B. °esi.

⁹ K. B. vi^o.

¹⁰ K. B. eva.

¹¹ K. a. va.

¹² C^a. goes on to rūpaṃ eva. S. a. añño.

¹³ K. B. °rathe.

¹⁴ S. yeva.

¹⁵ K. B. mahāmegho.

¹⁶ F., C., C^a. °dde.

¹⁷ K. B. ag^o.

¹⁸ B. K. sakale pu^o.

¹⁹ S., K., B. om. na.

²⁰ K., B., a. pupphaṃ.

²¹ S., K., B. āpajjati.

²² C. C^a. ekaso.

pattheti rūpaṇ eva vā labhivā aññaṇ patthento¹ tam eva assādeti saddhādisu vā aññatarāṇ, es' eva nayo, gomahisadāsīdāsakhattavattunigamajanapadādisu² pabbajitānam³ pi parivenavihārapattacīvarādisū ti evaṇ kāmaguṇasañkhātāni⁴ pupphāni heva⁵ pacinantāṇ sampatte vā asampatte vā kāmaguṇe byāsattamanasaṇ naraṇ. 'Suttaṇ gāmaṇ' ti gāmassa gehabhittiādīnaṇ supanavasena⁶ supanaṇ nāma natthi, sattānaṇ pana⁷ suttapamattataṇ⁸ upādāya sutto nāma hoti evaṇ suttaṇ gāmaṇ. Dve tīṇi yojanāni āyata-gambhīro 'mahogho vā maccu ādāya gacchati' yathā so mahogho⁹ itthipurisagomahisakukkuṭādisu¹⁰ kiñci anavasesetvā sabbāṇ taṇ gāmaṇ samuddaṇ pāpetvā¹¹ macchakacchapabhattaṇ¹² karoti, evam eva¹³ byāsattamanasaṇ naraṇ maraṇamaccu¹⁴ ādāya jivitindriyam assa chinditvā catūsu apāyasamuddesu¹⁵ nimujjāpeti ti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pattā, mahājānassa sātthikā desanā jātā ti.

Viḍūḍabha-vatthu.¹⁶

4. PATIPŪJIKĀYA-VATTHU.

'Pupphāni hevā' ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Sāvattthiyaṇ viharanto Patipūjikaṇ nāma¹⁷ ārabha kathesi.

¹ K. B. tesu aññatarāṇ pattheti, rūpaṇ eva vā labhivā aññaṇ patthento taṇ eva assādeti. S. appathento.

² K. B. °gāmanigama°.

³ S. apa°.

⁴ K. B. pañca°.

⁵ K. B. eva.

⁶ B. pana°.

⁷ C. C^a. om.

⁸ C. S. suttama°.

⁹ K. a. va.

¹⁰ C. °purise go°.

¹¹ K., B., C. pāt°.

¹² K. B. bhakkhaṇ.

¹³ C. C^a. evaṇ.

¹⁴ K. B. maccu.

¹⁵ C. C^a. °dde.

¹⁶ B. a. tatīyaṇ.

¹⁷ K. a. itthiṇ. B. a. kumārikaṇ.

Vatthu¹ Tāvatiṇsadevaloke samuṭṭhitāṇ. Tattha kira Mālabhārī² nāma devaputto accharāsahassaparivuto uyyānaṇ pāvisi, pañcasatā devadhītaro rukkhāṇ āruyha pupphāni pātenti, pañcasatāhi³ pātītāni pupphāni gahetvā devaputtaṇ alaṅkaronti. Tāsu ekā devadhītā rukkhasākhāya eva cutā, sarīraṇ dīpasikhā viya nibbāyi.⁴ Sāvattiyaṇ ekasmiṇ kulagehe paṭisandhiṇ gahetvā jātakāle jātissarā hutvā, 'Mālabhāridevaputtassa bhariy' amhī' ti anussaranti vuddhiṇ⁵ anvāya gandhamālādipūjaṇ katvā sāmikassa santike abhinibbattiṇ⁶ patthesi. Sā soḷasavassakāle parakulaṇ gatāpi⁷ salākabhattaṇ⁸ pakkhikabhattaṇ vassāvāsikāni⁹ datvā, 'ayaṇ me¹⁰ sāmikassa santike nibbattanattāya saccakāro¹¹ hotū' ti vadati. Ath' assā bhikkhū 'ayaṇ¹² utṭhāya samuṭṭhāya patim eva patthetī' ti 'Patipūjikā' ti nāmaṇ kariṇsu. Sāpi nibaddhaṇ āsanasaḷaṇ paṭijaggati¹³ pāniyaṇ upaṭṭhapeti,¹⁴ āsanāni paṇṇāpeti. Aññe pi manussā salākabhattādini¹⁵ datukāmā 'amma imāni pi bhikkhusaṅghassa paṭiyūdeyyāsi'¹⁶ ti¹⁷ āharitvā denti. Sāpi etena niyāmena āgacchantī gacchantī ekapadavāre¹⁸ chappaṇṇāsa kusaladhamme¹⁹ paṭilabhati.²⁰ Tassā kucchiyaṇ gabbho samuṭṭhahi,²¹ sā dasamāsaccayena puttaṇ vijāyi, tassa padasā gamanakāle aññam pi aññam pi²² ti cattāro putte labhi.²³ Sā ekadivasaṇ dānaṇ datvā pūjaṇ katvā dhammaṇ

¹ S. C. vatthun.² K. °ni. B. a. devadhītāhi.³ F. buddhim. K. B. vuddhim.⁴ K. B. abhinibbattatu.⁵ K. B. °bhatta°.⁶ C. C. om.⁷ B. a. kumārikā.⁸ K. B. °esi.⁹ K. B. °pād°.¹⁰ C. yeva padavāreṇa. K. vārena.¹¹ C. °dhammaṇ.¹² C. °ṭṭhahi.¹³ F., K., B., S. paṭilabhi.¹⁴ F. Mālā°.¹⁵ C., K., B. a. sū.¹⁶ K. B. gantvāpi.¹⁷ K. B. °kādini.¹⁸ K. B. paccayo.¹⁹ C. °ggīti.²⁰ C. C. °bhattāni.²¹ F., C., a. vatvā.²² B. °labhi.²³ F. only once.

sutvā sikkhāpadāni rakkhitvā divasapariyosāne taṇ khaṇaṇ¹ nibbatten² ekena³ rogena kālaṇ katvā attano sāmikass' eva santike nibbatti. Itarāpi ettakaṇ kālaṇ devaputtaṇ alaṇkaronti eva.⁴ Devaputto taṇ disvā 'tvaṇ pāto va⁵ paṭṭhāya na dissasi, kuhiṇ gatāsī' ti āha. 'Cut' amhi sāmī' ti. 'Kiṇ vadesī' ti. 'Evaṇ etaṇ sāmī' ti. 'Kuhiṇ nibbattāsī' ti. 'Sāvattiyaṇ kulagehe' ti. 'Kittakaṇ kālaṇ tattha tṭhitāsī' ti.⁶ 'Dasamāsaccayena mātu kucchito nikkhamitvā soḷasa-vassakāle parakulaṇ gantvā cattāro putte vijāyitvā dānādīni puññāni katvā tumhe patthetvā āgantvā tumhākam ova santike nibbatt' amhi sāmī' ti. 'Manussānaṇ kittakaṇ āyuṇ' ti. 'Vassasatamattaṇ' ti. 'Ettakam evā' ti. 'Āma sāmī' ti. 'Ettakaṇ āyuṇ gahetvā nibbattā⁷ manussā kiṇ nu kho suttappamattā⁸ kālaṇ atināmenti⁹ udāhu dānādīni puññāni karonti' ti. 'Kiṇ vadetha¹⁰ sāmī, āsaṅkheyya-āyuṇ¹¹ gahetvā nibbattā viya ajarāmarā viya niccappamattā¹² manussā' ti.¹³ Mālabhāridevaputtassa mahāsaṇvego udapādi: 'vassasatamattaṇ āyuṇ gahetvā nibbattamanussā¹⁴ kira pamattā nipajjitvā niddāyanti, kadā nu kho dukkhā muccissanti' ti. Amhākaṇ pana¹⁵ vassasataṇ Tāvatiṇsānaṇ devānaṇ eko¹⁶ rattindivo, tāya rattiyā¹⁷ tiṇsa rattindivā māso, tena māsenā dvādasamāsiko saṇvaccharo, tena samvaccharena dibbaṇ¹⁸ vassasahassaṇ āyup-

¹ K. °ññeva.

² C^a. B. °ttena.

³ B. kenaci.

⁴ K. yeva.

⁵ K. B. om.

⁶ F. a. sã.

⁷ K. °tta°.

⁸ C^a. suttā pa°. B. °pamattataṇ. K. °pamattatā.

⁹ B. atikkāmenti. K. vītināmenti.

¹⁰ C^a. °atha.

¹¹ F., K., B., S. °yyaṇ āyuṇ.

¹² K. B. niccappa°.

¹³ K. a. tassa vacanaṇ sutvā.

¹⁴ K. B. °ttā ma°.

¹⁵ B. a. manussānaṇ.

¹⁶ K. B. ekā.

¹⁷ F., C^a, B., K. rattiyo.

¹⁸ K. B. dibba°.

pamāṇaṇ,¹ taṇ manussagaṇanāya² tisso ca³ vassakoṭṭiyo saṭṭhiṇ⁴ ca vassasatasahassāni.⁵ Tasmā tassa devaput-tassa ekadivaso pi nātikkanto muhuttasadiṣo va kālo ahosi, evaṇ 'appāyukāṇaṇ manussāṇaṇ pamādo nāma ativiya ayutto' ti.

Punadivase bhikkhū gāmaṇ pavitṭhā āsanasālaṇ appaṭi-jaggitāṇ āsanāni apaññattāni pāṇiyaṇ anupaṭṭhapitaṇ⁶ disvā, 'kahaṇ Patipūjikā' ti āhaṇsu. 'Bhante kahaṇ tumhe taṇ dakkhissatha, hiyyo ayyesu bhuñjitvā gāteṣu sāyaṇhasamaye matā' ti⁷ sutvā puṭhujjanabhikkhū⁸ etissā⁹ upakāraṇ sarantā assūni sandhāretuṇ nāsakkhiṇsu, khīṇā-savāṇaṇ dhammasaṇvego udayādi. Te bhattakiccaṇ katvā vihāraṇ gantvā Satthāraṇ pucchīṇsu: 'bhante Patipūjikā¹⁰ utṭhāya samutṭhāya nānappakārāni puññāni katvā sāmikaṇ eva patthesi,¹¹ sā idāni matā, kahaṇ nu kho nibbattā' ti. 'Attano sāmikassa' eva santike bhikkhave' ti. 'Natthi bhante sāmikassa santike' ti. 'Na sā bhikkhave etaṇ sāmikaṇ patthesi, Tāvatiṇsabhaṇe tassā Mālabhārīdeva-putto nāma sāmiko, sā tassa pupphapilandhanatṭhānato cavitvā puna gantvā tass' eva santike nibbattā' ti. 'Evaṇ kira bhante' ti. 'Āma bhikkhave' ti. 'Aho parittakaṇ¹² nāma¹³ bhante sattāṇaṇ jīvitaṇ, pāto va¹⁴ amhe parivisitvā sāyaṇ uppannavyādhinā matā' ti. Satthā 'āma bhikkhave, parittaṇ sattāṇaṇ jīvitaṇ nāma, ten' ev' ime¹⁵ satte vatthu-kāmehi c'eva¹⁶ kilesakāmehi¹⁷ ca atitte eva antako attano

¹ K. a. tāvatiṇsāṇaṇ.

³ K. B. om.

⁵ K. °nīti. B. a. honti.

⁷ K. B. a. taṇ.

⁸ F., B., K. °nā bhi°. C°. °ṇa°.

¹⁰ K. B. a. nāma upāsikā.

¹² K. B. parittaṇ.

¹³ F., C°, B., K. om. B. also om. bhante.

¹⁴ F. C. om.

¹⁵ F., C., C°. eva 'me.

¹⁶ C°. °kāme ca.

² C°. °gaṇanā.

⁴ K. B. saṭṭhi.

⁶ K. B. anuṭṭhi°.

⁹ K. B. tassā.

¹¹ B. °eti.

¹⁷ C°. °kāme.

vase vattetvā kandante paridevante gahetvā gacchatī ' ti
vatvā imaṃ gātham āha :

48. 'Pupphāni heva pacinantāṃ byāsattamanasaṃ naraṃ
atittāṃ yeva kāmesu antako kurute vasaṃ' ti.

Tattha 'pupphāni heva pacinantāṃ' ti pupphā-
rāme mālākāro nānāpupphāni viya attabhāvapaṭibaddhāni
c' eva upakaraṇapaṭibaddhāni ca kāmagaṇapupphāni
ocinantam eva. 'Byāsattamanasaṃ naraṃ' ti asam-
puttesu patthanāvasena sampattesu gedhavasena¹ vivi-
dhenākārena āsattacittāṃ. 'Atittāṃ yeva kāmesu' ti
vatthukāmakilesakāmesu pariyesanena pi paṭilābhena pi
paribhogena pi nidhānena pi atittāṃ eva² samānaṃ³
'Antako kurute vasaṃ' ti maraṇasaṅkhāto antako
kandantāṃ paridevantāṃ gahetvā gacchanto attano vasaṃ
pāpeti ti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādini pattā desanā mahā-
janassa sātthikā jātā ti.

Patipūjikāya-vatthu.⁴

5. MACCHARIKOSIYASEṬṬHI-VATTHU.

'Yathāpi bhamaro pupphaṃ' ti imaṃ dhamma-
desanaṃ Satthā Sāvattiyaṃ viharanto Kosiyaseṭṭhiṃ⁵
ārabbha kathesi.⁶

Vatthuṃ⁷ Rājagahe samuṭṭhitaṃ.

¹ C. om.

² K. C°. yeva.

³ B. mānasaṃ.

⁴ K. °kāvatthu. B. Patipūjikakumārivatthu catutthaṃ.

⁵ K. B. Macchariyakosiya°, al.

⁶ Cf. F. J., I. 345 ff.

⁷ K. B. tassa vatthu.

Rājagahanagarassa kira avidūre Sakkharaṇ¹ nāma nigamo,² tatth' eko Maccharikosiyō nāma setṭhi³ asitikoṭi-vibhavo paṭivasati. So tiṇaggena telabindum⁴ pi⁵ paresaṇ na deti, na attanā paribhuñjati. Iti 'ssa⁶ taṇ vibhavaajātaṇ, n' eva puttadārādinaṇ na samaṇabrāhmaṇānaṇ atthaṇ anubhoti, rakkhasapariggahītapokkharāṇi viya aparibhogā⁷ tiṭṭhati. Satthāpi⁸ ekadivasaṇ paccūsasamaye mahākaruṇāsamāpattito⁹ vuṭṭhāya sakalalokadhātubodhaneyyabandhave¹⁰ olokento pañcaccattālīsajojanamattthake vasantassa setṭhino sapajāpatikassa¹¹ sotāpattiphalassa upanissayaṇ addasa. Tato purimataradivase¹² pana so¹³ rājānaṇ upaṭṭhātuṇ rājagehaṇ gantvā rājūpaṭṭhānaṇ katvā āgacchanto ekaṇ chātakajjhataṇ¹⁴ janapadamanussaṇ kummāsapūraṇ¹⁵ kapallapūvaṇ khādantaṇ disvā, tattha pipāsaṇ uppādetvā attano gharāṇ gantvā cintesi: 'sacāhaṇ "kapallapūvaṇ khāditukāmo" mhi' ti vakkhāmi bahū¹⁶ mayā saddhiṇ khāditukāmā bhavissanti, evaṇ me¹⁷ bahūni tilataṇḍulasappipphānitādini¹⁸ parikkhayaṇ gamissanti,¹⁹ na kassaci kathessāmī' ti taṇhaṇ adhvāsento carati. So gacchante gacchante kāle uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhamanisanthatagatto jāto, tato taṇhaṇ adhvāsetuṇ asakkonto gabbhaṇ pavisitvā mañcakaṇ²⁰ upagūhitvā nipajji, evaṇ

¹ K. Sakkarāṇ. B. Sakkārāṇ.

² K. B. a. ahosi.

³ K. B. a. ca.

⁴ J. °bindumattaṇ.

⁵ J. a. n' eva, om. na.

⁶ J. tassa.

⁷ C^a. °gā.

⁸ J. C^a. om. pi.

⁹ B. °ṇāya sam°.

¹⁰ K. B. °uyaṇ bo° (K. bodheyya°). B. a. Buddha-cakkhunā.

¹¹ K. °patissa.

¹² K. B. purimadi°.

¹³ J. om. pana so. C^a. a. pana.

¹⁴ C^a. chātajjh°.

¹⁵ K. B. °pūvaṇ.

¹⁶ K. B. a. manussā.

¹⁷ K. B. om.

¹⁸ J. K. taṇḍula°.

¹⁹ C^a. a. taṇ.

²⁰ B. °ake.

gato pi dhanahānibhayena kassaci kiñci na kathesi. Atha naṇ bhariyā upasaṅkamitvā piṭṭhiṇ parimajjitvā,¹ 'kiṇ te sāmi aphāsukaṇ'² ti pucchi. 'Na me kiñci aphāsukaṇ atthi' ti.³ 'Kiṇ nu kho te rājā kupito' ti. 'Rājāpi me na kuppatti' ti. 'Atha kiṇ te puttadhītāhi⁴ dāsakammakarā-dīhi vā kiñci amanāpaṇ kataṇ atthi' ti. 'Evarūpam pi natthi' ti.⁵ 'Kismici⁶ pana te taṇhā atthi' ti. Evaṇ vutte pi dhanahānibhayena⁷ kiñci avatvā nissaddo⁸ va nipajji. Atha naṇ bhariyā 'kathēhi sāmi kismiṇ⁹ te taṇhā' ti āha. So¹⁰ vacanaṇ parigilanto¹¹ viya 'atthi me¹² taṇhā' ti āha. 'Kiṇ taṇhā sāmi' ti. 'Kapallapūvaṇ khāditukāmo 'mhi' ti.¹³ 'Atha¹⁴ kimatthaṇ na kathesi,¹⁵ kiṇ tvaṇ daḷiddo, idāni¹⁶ sakalasakkharanigamavāsinaṇ¹⁷ pahonake kapallapūve paccassāmi¹⁸ ti. 'Kiṇ te etehi¹⁹ attano²⁰ kammaṇ katvā khādisanti' ti. 'Tena hi ekaracchavāsinaṇ pahonake²¹ pacāmi²² ti. 'Jānām' ahaṇ tava mahājjhāsaya-bhāvaṇ²³ ti. 'Imasmiṇ gehamatte²⁴ sabbesaṇ pahonakaṇ²⁵ katvā pacāmi' ti. 'Jānām' ahaṇ tava mahājjhāsaya-bhāvaṇ' ti. 'Tena hi te puttadāramattass' eva pahonakaṇ katvā pacāmi' ti. 'Kiṇ te etehi' ti. 'Kiṇ pana tuyhaṇ ca mayhaṇ ca pahonakaṇ katvā²⁶ pacāmi' ti. 'Tvaṇ kiṇ

¹ K. om.³ K. om. from na to ti.⁵ C. J. om.⁷ K. a. kassaci.⁹ K. B. kismiñci.¹¹ K. B. parikil°.¹³ K. a. āha.¹⁵ C. C°. °siti.¹⁷ B. °nagara° for °sakkhara°. S. om. °sakkhara°.¹⁸ K. B. paci°.²⁰ K. attanā.²² K. B. paciss°.²³ J. mahādhana°. S., B., K. mahaddhana°.²⁴ B. °sāmente. S. °kkhette.²⁶ C°. C°. om.² K. B. a. jātan.⁴ B. a. vā.⁶ K. B. kiñcismiṇ.⁸ F. B. nisaddo.¹⁰ K. B. a. tassā.¹² J. a. ekā.¹⁴ K. B. a. naṇ.¹⁶ C. C°. a. °ssa.¹⁹ J. tehi for te e°.²¹ C. C°. a. na.²⁵ K. °ake.

karissasī' ti. 'Tena hi ekakass'¹ eva te² pahonakaṃ katvā pacāmī' ti. 'Imasmiṃ t̥hāne pacamāne³ bahū paccāsiṃsanti, sakalataṇḍule t̥hapetvā bhinnataṇḍule ca uddhanakapallāni ca ādāya thokaṃ khīrasappimadhuphāṇitaṃ ca gahetvā sattabhūmakassa pāsādassa⁴ uparimatalaṃ⁵ āruyha paca, tatthāhaṃ ekako va nisīditvā khādissāmī' ti. Sā 'sādhū' ti paṭisunītvā gahetabbāṃ gāhāpetvā pāsādaṃ āruyha dāsiyo vissajjetvā setthiṃ pakkosāpesi. So ādito paṭṭhāya dvārāni pidahanto sabbadvāresu sūcighaṭikaṃ⁶ datvā sattamaṃ talāṃ abhiruhitvā⁷ tattha pi dvāraṃ pidahitvā nisīdi. Bhariyāpi 'ssa uddhane aggiṃ jāletvā kapallaṃ⁸ āropetvā pūve⁹ pacitvaṃ ārabhi.

Atha Satthā pāto va Mahāmoggallānattheraṃ āmantesi : 'ehi¹⁰ Moggallāna, Rājagahassa avidūre Sakkharanāmanigame¹¹ macchariyasetthī¹² 'kapallapūve khādissāmī' ti aññesaṃ dassanabhayaena sattabhūmake¹³ pāsāde kapallapūve¹⁴ pacāpeti, taṃ¹⁵ tattha gantvā¹⁶ setthiṃ dametvā nibbisevanaṃ katvā ubho pi jayampatike¹⁷ pūve ca¹⁸ khīrasappimadhuphāṇitāni¹⁹ ca gāhāpetvā attano balena Jetavanaṃ ānehi, ajjāhaṃ pañcabhikkhusatehi²⁰ saddhiṃ vihare yeva²¹ nisīdissāmi, pūveh' eva bhattakiccaṃ karissāmī' ti āha.²² Thero 'sādhū bhante' ti Satthu vacanaṃ sampaṭi-

¹ J., K., B. ekass'.² C. om.³ J. °naṃ.⁴ B. K. °ikapā°.⁵ J. uparimahā°.⁶ J. °kūdayo. Ca. °kā. K. °kāni.⁷ K. °ruyhitvā.⁸ J. °akaṃ.⁹ K. B. pūvaṃ.¹⁰ Ca. so J., B., K. eso.¹¹ Ca. Sakkharagāme. K. Sakkaranigame. J. Sakkharanigame. B. Sakkāranigame.¹² Ca. J. macchari°.¹³ J. °ka°.¹⁴ Ca. °lloka°.¹⁵ J., K., B. tvaṃ.¹⁶ J. a. taṃ.¹⁷ K. jāy°.¹⁸ C. Ca. om.¹⁹ J. °tādīni.²⁰ J., S., B., K. pañcāhi bhi°.²¹ K. B. eva.²² K. om.

ecchitvā, tāvad eva iddhibalena taṇ nigamaṇ gantvā tassa pāsādassa sihapañjaradvāre sunivattho supāruto¹ ākāse eva² maṇirūpakaṇ viya atthāsi. Mahāsetthino therayaṇ disvā va hadayamaṇsaṇ kampa; so 'ahaṇ evarūpānaṇ yeva³ bhayena⁴ imaṇ thānaṇ āgato, ayaṇ ca⁵ āgantvā vātapāna-dvāre thito⁶ ti, gahetabbagahanaṇ apassanto aggimhi pakkhittaloṇasakkharā viya rosena⁷ tatātātāyanto evam āha: 'samaṇa ākāse thatvā va⁸ kiṇ labhissasi⁹ ākāse apade padaṇ dassetvā¹⁰ caṇkamanto pi n' eva labhissasi¹¹ '10 ti.¹¹ Thero tasmiṇ eva thāne aparāparaṇ¹² caṇkami.¹³ Setthi 'caṇkamanto pi¹⁴ kiṇ labhissasi,¹⁵ ākāse¹⁶ pallaṇkena nisīdanto¹⁷ pi na labhissasi yevā¹⁸ ti āha. Thero pallaṇkaṇ ābhujitvā nisīdi. Atha naṇ 'nisinno kiṇ labhissasi, āgantvā vātapānaummāre¹⁹ thito pi na labhissasi²⁰ ti āha. Thero ummāre atthāsi. Atha naṇ 'ummāre thito pi²¹ kiṇ labhissasi dhūpāyanto²² pi na labhissasi yevā²³ ti āha. Thero dhūpāyi, sakalapāsādo ekadhūmo ahosi. Setthino akkhīnaṇ sūciyā²⁴ vijjhanakālo viya ahosi.²⁵ Gehajjhāyanabhayena²⁶ 'taṇ²⁷ pajjalanto pi na labhissasi²⁸ ti avatvā²⁹ 'ayaṇ samaṇo suṭṭhu laggo aladdhā na gamis-

¹ K. B. supārupo. C^a. a. va.

² J. K. yeva.

³ J. ñeva. K. B. eva.

⁴ B. dassanabhayena.

⁵ B. a. bhikkhu ākāsen^o (āg^o).

⁶ B. dosena. C., C^a., rosentō.

⁷ J. thāva.

⁸ J., B., K. °sīti.

⁹ C^a. a. va.

¹⁰ K. B. °tī.

¹¹ J., C^a., a. āha.

¹² C^a. om.

¹³ K. paca^o.

¹⁴ J., C^a., om.

¹⁵ C. C^a. °sīti.

¹⁶ C^a. °sena.

¹⁷ J. °damāno.

¹⁸ B. °nassa um^o.

¹⁹ J. om.

²⁰ C^a., K., B. dhūm^o, so *infra*.

²¹ C^a. sūcin.ā

²² J. jāto.

²³ C. gehaṇ jhāna^o. C^a. gehaṇ jhāyana^o.

²⁴ J. pana naṇ. K. B. pana tvaṇ. S. tvaṇ.

²⁵ C., C^a., vatvā. C., J., a. cintesi.

sati,¹ ekam assa pūvaṇ² dāpessāmī' ti bhariyaṇ āha : 'bhadde ekaṇ khuddakapūvaṇ³ pacitvā samaṇassa datvā uyyojehi naṇ' ti. Sā thokaṇ yeva⁴ piṭṭhiṇ⁵ kapallapātiyaṇ pakkhipi, mahāpūvo hutvā sakalapātiṇ pūretvā uddhumāto⁶ atṭhāsi. Seṭṭhī taṇ disvā 'bahu⁷ tayā piṭṭhiṇ gahitā⁸ bhavissati' ti sayam eva dabbikaṇṇena thokaṇ piṭṭhiṇ gahetvā pakkhipi, pūvo purimapūvato mahantataro jāto. Evaṇ yaṇ yaṇ pacati so⁹ mahantamahanto¹⁰ va hoti. So nibbinno¹¹ bhariyaṇ āha : 'bhadde imassa ekaṇ pūvaṇ dehī' ti. Tassā¹² pacchito ekaṇ¹³ gaṇhantiyā sabbe ekābaddhā alliyiṇsu. Sā seṭṭhiṇ āha : 'sāmi sabbe pūvā ekato laggā,¹⁴ viṣiṇ kātuṇ na sakkomī' ti. 'Ahaṇ karissāmī' ti, so pi kātuṇ nāsakkhi, ubho pi janā koṭiyaṇ gahetvā kaddhantāpi viyojetuṇ nāsakkhiṇsu eva.¹⁵ Ath' assa pūvehi saddhiṇ vāyamanass' eva sarirato sedā mucciṇsu pipāsā uppajji.¹⁶ Tato bhariyaṇ āha : 'bhadde na me pūvehi attho, pacchiyā saddhiṇ¹⁷ samaṇassa¹⁸ dehī' ti. Sā pacchiṇ ādāya therāṇ upasaṅkami.¹⁹ Thero ubhinnaṇ pi dhammaṇ desesi, tiṇṇaṇ ratanānaṇ guṇaṇ²⁰ kathesi,

¹ K. B. °tīti. C. °sīti.

² C. C^a. ekapūvaṇ.

³ K. pūvaṇ.

⁴ S., B., K. eva. J. ñeva.

⁵ Śkt. piṣṭi. K., B., C. °aṇ.

⁶ B. a. hutvā.

⁷ J., B., K. bahuṇ.

⁸ C., C^a, S. °iṇ °aṇ. Cf. *Hemacandra*, III. 19, for °iṇ = °i. But J., B., K. piṭṭhaṇ gahitaṇ. In MSS. often °aṇ for °ā.

⁹ J., B., K. rep.

¹⁰ K. B. mahanto.

¹¹ K. B. nibbindo.

¹² C^a. tassa.

¹³ J.; B., K. a. pūvaṇ.

¹⁴ C. C^a. ekābaddhā ahosi.

¹⁵ C^a. evaṇ.

¹⁶ J. ca pacchijji. S. pacchijji. B. upacchijji. K. pipā-sappacchijji.

¹⁷ C. C^a. om. pa° sa°. J., K., a. yeva. B. ev'.

¹⁸ F. K. imassa bhikkhussa. B. assa.

¹⁹ B. °kamitvā adāsi.

²⁰ J. guṇe.

'atthi dinnan' atthi yitṭhan' ti dinnadānādinaṇ¹ phalaṇ gaganatale candan² viya dassesi. Taṇ sutvā pasannacitto³ seṭṭhi 'bhante āgantvā⁴ imasmiṇ pallaṅke nisīditvā⁵ paribhuñjathā' ti āha. Thero 'mahāseṭṭhi Sammāsambuddho "pūve khādissamī" ti pañcahi bhikkhusatehi saddhiṇ vihare nisinno, tumhākaṇ ruciyaṇ sati⁶ seṭṭhi bhariyaṇ pūve ca khīrādini ca gaṇhāpetha, Satthu santikaṇ gamissāmā' ti āha. 'Kahaṇ pana bhante etarahi Satthā' ti. 'Ito pañca-cattālisayojanamatthake Jetavanavihāre⁷ seṭṭhi⁸ ti. 'Bhante kālaṇ anatikkamitvā⁹ ettakaṇ addhānaṇ kathaṇ gamissāmā' ti. 'Mahāseṭṭhi tumhākaṇ ruciyaṇ sati ahaṇ vo attano iddhibalena¹⁰ nessāmi, tumhākaṇ pāsāde sopānasisaṇ attano tḥāne eva bhavissati, sopānapariyosānaṇ¹¹ pana Jetavanadvārakotṭhake bhavissati' ti,¹² 'uparipāsādā heṭṭhāpāsādaṇ¹³ otaraṇakālamatten' eva¹⁴ Jetavanaṇ nessāmī' ti. So 'sādhu bhante' ti sampatīcchi. Thero sopānasisaṇ tath' eva katvā 'sopānapādamūlaṇ Jetavanadvārakotṭhake hotū' ti adhiṭṭhasi. Tath' eva ahosi,¹⁵ thero seṭṭhiṇ ca bhariyaṇ¹⁶ ca uparipāsādā heṭṭhāotarana-kālato¹⁷ khippataran Jetavanaṇ sampāpesi. Te ubho pi Satthāraṇ upasaṅkamitvā kālaṇ ārocesuṇ, Satthā bhattagaṇ pavisitvā paññattabuddhāsane¹⁸ nisīdi saddhiṇ bhikkhusaṅghena. Mahāseṭṭhi Buddhapamukhassa saṅghassa¹⁹

¹ B. dinnānaṇ.

² K. B. puṇṇacandaṇ. B. a. ukkhipanto.

³ B. a. hutvā.

⁴ C^a. āgantā va.

⁵ J. a. pūve.

⁶ B. a. ahaṇ vo nessāmī ti.

⁷ C^a., B., K. Jetavanamahā°.

⁸ K. B. mahāse°.

⁹ C^a. na ati°.

¹⁰ C. C^a. balena.

¹¹ K. B. sopāṇa°.

¹² K. B. om.

¹³ C. heṭṭhā.

¹⁴ C^a. °matte yeva. S. °mattam eva. K. °mattena.

¹⁵ J., B., K., a. iti.

¹⁶ K. B. seṭṭhibh°.

¹⁷ K. B. heṭṭhāpāsādaṇ o°. K., B., a. va.

¹⁸ K. B. paññattavāra°.

¹⁹ bhikkhu°.

dakkhiṇodakaṇ adāsi, bhariyā¹ Tathāgatassa patte pūvaṇ patitthāpesi, Satthā attano yāpanamattaṇ gaṇhi, pañcasatabhikkhū pi yāpanamattaṇ gaṇhiṇsu. Setthi khīrasappimadhusakkharādini² dadamāno³ agamāsi. Satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhiṇ bhattakiccaṇ nitthāpesi⁴ mahāsetthi bhariyāya⁵ saddhiṇ yāvadatthaṇ khādi, pūvaṇaṇ pariyo-sānam eva na paññāyati, sakalavihāre bhikkhūnaṇ ca vighāsādānaṇ ca dinnesu⁶ pi pariyanto na paññāyat 'eva.'⁷ 'Bhante pūvā⁸ parikkhayaṇ na gacchanti' ti Bhagavato ārocesuṇ. 'Tena hi Jetavanadvārakoṭṭhake chaḍḍethā' ti āha.⁹ Atha ne¹⁰ dvārakoṭṭhakassa avidūre pabbhāratthāne chaḍḍayaṇsu, ajjāpi¹¹ taṇ ṭhānaṇ Kapallapūvapabbhāraṇ t'¹² eva paññāyati. Mahāsetthi saha¹³ bhariyāya Bhagavantaṇ upasaṅkamitvā¹⁴ ekamantaṇ atthāsi. Bhagavā anumodanaṇ akāsi, anumodanāvasāne¹⁵ ubho pi sotāpattiphale patitthāya Satthāraṇ vanditvā dvārakoṭṭhake sopānam āruya attano pāsāde yeva patitthahiṇsu. Tato patthāya setthi¹⁶ asitikoṭṭidhanaṇ¹⁷ buddhasāsane eva¹⁸ vikiri. Punadivase¹⁹ sāyaṇhasamaye dhammasabhāyaṇ sannipatitā²⁰ bhikkhū 'passathāvuso Mahāmoggallānattherassa ānubhāvaṇ anupahacca nāma saddhaṇ anupahacca bhoge²¹ Macchariya-

¹ B. a. pi 'ssa.

² K. °unā phāṇitasakkl°.

³ K., B., a. na khayaṇ.

⁴ C. C°. om. Satthā . . . nitthāpesi.

⁵ C°. sabha°.

⁶ J. dinne.

⁷ J. paññāyati.

⁸ B. °ānaṇ.

⁹ K. B. om.

¹⁰ C. te, om. atha.

¹¹ K., B., yāv' ajjatanāpi.

¹² J. °vaṇ pa°.

¹³ C°. sa. K. sabhariyo.

¹⁴ K., B., a. vanditvā.

¹⁵ °napariyosāne.

¹⁶ J. mahāsetthi.

¹⁷ K. B. asīti koṭṭinaṇ, om. dhanayaṇ.

¹⁸ K. B. yeva.

¹⁹ K. puna. J. a. two lines.

²⁰ J. °itvā. B. sannisinā.

²¹ J. om. anupahacca . . . bhoge. C. C°. om. a° n° s°.

seṭṭhiṇ¹ muhuttana dametvā nibbisevanāṇ katvā pūve gāhāpetvā Jetavanāṇ ānetvā Satthu sammukhaṇ² katvā sotāpattiphale patitṭhāpesi, aho mahānubhāvo thero³ ti therassa guṇakathaṇ⁴ kathentā⁴ nisidingsu. Satthā. . . . pe⁵ . . . 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinā⁶ ti pucchitvā, 'imāya nāmā⁷ ti vutte, 'bhikkhave kuladama-kena nāma bhikkhunā anupahacca saddhaṇ anupahacca bhoge⁸ kulāṇ akilametvā⁷ aviheṭhetvā pupphato rasagaṇ-
hantena⁸ bhamarena viya upasaṅkamitvā Buddhagaṇaṇ⁹ jānāpetabbaṇ, tādiso mama putto Moggallāno¹⁰ ti¹¹ therāṇ pasasitvā imaṇ gātham āha :

49. 'Yathāpi bhamaro pupphaṇ vaṇṇagandhaṇ aheṭha-
yaṇ¹²
paleti¹³ rasam ādāya evaṇ gāme munī care¹⁴ ti.

Tattha 'bhamaro' ti yā kāci madhukarajāti. 'Pupphaṇ' ti¹⁴ pupphārāme caranto pupphaṇ ca vaṇṇaṇ ca gandhaṇ ca aheṭhento¹⁵ avināsento caratī ti attho. 'Paleti' ti evaṇ caritvā yāvadatthaṇ rasaṇ pivitvā aparam pi madhukaraṇ-

¹ J. Macchari°.

² B. °mukhe.

³ K. B. guṇaṇ.

⁴ C°. °nto.

⁵ J. S. āgantvā. K. B. dibbāya sotadhātuyā kathaṇ sutvā āgantvā.

⁶ *Readings ut supra, but* K. bhogaṇ.

⁷ K. °itvā. J. avi° aki°.

⁸ J., S., B., K. reṇuṇ ga°. C°. raṇa°.

⁹ J. °ṇe.

¹⁰ C. °natthero. J. om. tā° ma° pu°.

¹¹ J. a. vatvā.

¹² K. B. apothayaṇ.

¹³ C. C°. pha°. K. paḷ°. *From* ḍi—vihāyasā gatau + pra.

¹⁴ C°. om. pu° ti.

¹⁵ B. apothayanto. K. avipothento.

atthāya¹ ādāya deti,² so evaṇ³ vanagahanaṇ⁴ ajjhogahetvā ekasmiṇ rukkhasusire taṇ⁵ rajamissakaṇ⁶ rasaṇ⁷ ṭhapetvā anupubbena⁸ madhurasāṇ⁹ madhuṇ karoti na¹⁰ tassa pupphārāme caritapaccayā pupphaṇ vā vaṇṇagandhaṇ vāssa vigacchati,¹¹ atha kho sabbāṇ pākatikaṇ eva hoti. 'Evaṇ gāme muni care' ti evaṇ sekhāsekhabhedo¹² anāgāriyamuni kulapaṭipātiyā gāme bhikkhaṇ gaṇhanto vicarati¹³ ti attho, na hi tassa gāme caraṇapaccayā kulānaṇ saddhāhāni vā bhogahāni vā¹⁴ saddhāpi bhogāpi pākatikā¹⁵ va¹⁶ honti, evaṇ caritvā¹⁷ pana nikkhamitvā sekhamuni tāva bahigāme udakaphāsukatthāne¹⁸ saṅghātiṇ paññāpetvā nisinno akkhabhañjanavaṇapaṭicchādanaputtamaṇsūpamavasena¹⁹ paccavekkhanto piṇḍapātaṇ paribhuñjitvā tathārūpaṇ vanasaṇḍaṇ anupavisitvā ajjhattikakammaṭṭhānaṇ sammasanto cattāro magge cattāri ca²⁰ phalāni²¹ hatthagatān' eva karoti, asekkhamuni pana diṭṭhadhammasukha-

¹ B. madhukaraka°.

² B. K. paleti (K. paḷ°). C°. gaccheti. F. yeti.

³ K. B. ekaṇ.

⁴ C°. °ggahane. K. B. °gāh°.

⁵ C. etaṇ.

⁶ F. rajavi°.

⁷ C. rasojaṇ.

⁸ C., C°, a. madhurarasaṇ.

⁹ S. madhurara°. C°. madhuka°.

¹⁰ C°. om.

¹¹ K. B. vaṇṇaṇ vā gandhaṇ vā (B. a. rasaṇ vā vināsetvā) gacchati.

¹² K. sekkho sekhavarado. B. sekhāsekhasaṅkhāto.

¹³ K. B. car°.

¹⁴ K., B., a. honti.

¹⁵ B. °ikāni.

¹⁶ B. om.

¹⁷ C°, S., a. ca.

¹⁸ K. °nesu.

¹⁹ S. akkhavabhajanūpamavasena vaṇapaṭicchādanūpamavasena puttamaṇsūpamasevanaṇ. C°. °maṇsūpasevanaṇ. C. °sevanaṇ for °vasena. K. B. akkhabha°. B. °ūpamā°. F., C., C°. akkhama°. For puttamaṇsa see Saṃyutta II., 97 ff.

²⁰ K. C. om.

²¹ B. sāmaññaph°.

vihāram¹ anuyuñjati, ayam assa bhamarena saddhiṃ madhukaraṇasarikkhatā² veditabbā, idha pana khīṇāsavo adhippeto.³

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pāpuniṃsū ti. Satthā imaṃ dhammadesanaṃ vatvā uttarim pi therassa guṇaṃ pakāsetuṃ 'na bhikkhave idān' eva Moggallānena Maccarisetṭhī⁴ damito, pubbe pi naṃ⁵ dametvā kamma-phalasambandhaṃ jānāpesi⁶ evā⁷ ti⁸ imam atthaṃ pakā-sento atitaṃ āharitvā,

'Ubho khañjā ubho kuṇī ubho visamacakkhulā⁹
ubhinnaṃ pilakā jātā¹⁰ nāhaṃ passāmi Illisaṃ' ti

imaṃ Illisajātakaṃ kathesi ti.

Macchariyakosiyasetṭhi-vatthu.¹¹

6. PĀTHIKĀJĪVAKA-VATTHU.

'Na paresaṃ vilomānī' ti imaṃ dhammadesanaṃ Satthā Sāvattiyaṃ viharanto Pāṭhiyaṃ¹² nāma ājivakaṃ ārabha kathesi.

Sāvattiyaṃ kir' eko gahapatānī puttattṭhāne ṭhapetvā Pāṭhikaṃ nāma ājivakaṃ paṭijaggati. Tassānantaragharesu manussā Satthu dhammadesanaṃ sutvā āgantvā, 'aho acchariyā Buddhānaṃ dhammadesanā' ti nānappakārehi¹³ buddhagūṇe vaṇṇenti. Sā buddhānaṃ guṇakathaṃ sutvā

¹ F. C°. °dhamme su°.

³ F. S. veditabbo.

⁵ S. taṃ. C°. om. C. pana.

⁷ S. yevā.

⁹ K. B. °uno.

¹¹ C°. °riko. Macchariyasetṭhiva°. B. a. pañcamaṃ.

¹² C°. Pāṭhiyaṃ. F. Pāṭikāj°. B. Pāveyyaṃ. K. Pāpikaṃ.

¹³ S. °ena.

² C°. °karena sa°.

⁴ S. °iya°.

⁶ C°. jānaṃ pāpesi.

⁸ K., B., a. vatvā.

¹⁰ K. sīse.

vihāraṇ gantvā dhammaṇ sotukāmā taṇ atthaṇ ājīvakassa kathetvā, 'gacchissām' ahaṇ¹ ayyā' ti āha. So² 'mā gacchā³ ti vāretvā⁴ taṇ punappuna yācamānam⁵ pi vāresi⁶ eva.⁷ Sā 'ayaṇ mama⁸ vihāraṇ gantvā dhammaṇ sotuṇ na deti,⁹ Satthāraṇ nimantetvā idh' eva dhammaṇ suṇis-sāmi' ti.¹⁰ Sā sāyaṇhasamaye puttaṇ pakkositvā,¹¹ 'gaccha¹² svātānāya Satthāraṇ nimantehi' ti pesesi. So gacchanto paṭhamataṇ ājīvakassa vasaṇaṭṭhānaṇ gantvā taṇ vanditvā nisidi. Atha naṇ so 'kahaṇ gacchasī' ti āha. 'Mātu vacanena Satthāraṇ nimantetuṇ gacchāmi' ti. 'Mā tassa santikaṇ gacchā' ti.¹³ 'Alaṇ ayya mama mātu bhāyāmi¹⁴ gacchissām' ahaṇ' ti. 'Etassa katasakkāraṇ ubho pi khādissāma, mā gañchi' ti.¹⁵ 'Alaṇ¹⁶ mātā me tājessati¹⁷ ti. 'Tena hi¹⁸ gaccha, gantvā¹⁹ pana nimantetvā "amhākaṇ gehaṇ asukaṭṭhāne vā asukavīthiyaṇ vā asukamaggena vā gantabban" ti mā ācikkhi santike t̥hito viya aññena maggena gacchanto viya palāyitvā ehi' ti. So ājīvakassa kathaṇ²⁰ sutvā Satthu santikaṇ gantvā nimantetvā, ājīvakena vuttaniyāmen' eva sabbaṇ katvā tassa santikaṇ gantvā, 'kiṇ te kataṇ' ti puṭṭho, 'sabbaṇ²¹ kataṇ ayyā' ti āha. 'Bhaddakaṇ te kataṇ, tassa katasakkāraṇ ubho pi khādissāmā' ti vatvā, punadivase ājīvako pāto va taṇ gehaṇ agamāsi, taṇ gahetvā pacchāgabbhenisidāpesuṇ. Paṭivissakamanussā taṇ gehaṇ allagomayena upalimpitvā lājapañca-

¹ K. om.³ K. gacchasī.⁵ B. yāciyamānā. K. yāciyamānaṇ.⁶ K. B. niv°.⁸ B. om.¹⁰ K. a. cintetvā.¹² K., B., a. tāta.¹³ K. gacchāhīti vāreti.¹⁴ C. C°. om. m° m° bh°.¹⁶ K., B., a. ayya.¹⁸ K. a. tvaṇ.²⁰ B. vacanaṇ. K. paṭivacanaṇ.² K. a. amma.⁴ K. B. nivār°.⁷ K. yeva.⁹ C. denti.¹¹ K. B. °apetvā.¹⁵ K. B. gacchā.¹⁷ K. B. °iss°.¹⁹ K. a. ca.²¹ K., B., a. taṇ.

mānī pupphānī vikiritvā Satthu nisīdanatthāya mahārahaṇaṇ āsanaṇ paññāpesuṇ. Buddhehi saddhiṇ aparicitamanussā hi āsanapaññattiṇ na jānanti. Buddhānañ ca magga-desakena¹ kiccaṇ nāma natthi, bodhimūle dasasahassiloka-dhātun kampetvā sambodhipattadivase² eva³ hi nesuṇ ‘ayaṇ maggo nirayaṇ gacchati ayaṇ tiracchānayaṇiyaṇ⁴ ayaṇ pettivisaṇ⁵ ayaṇ manussalokaṇ ayaṇ devalokaṇ ayaṇ amatamahānibbāṇaṇ’ ti sabbe maggā āvibhūtā, gāma-nigamādinuṇ pana⁶ magge⁷ vattabbam eva natthi. Tasmā Satthā pāto va pattacīvaram ādāya mahāupāsikāya gehadvāraṇ gato.⁸ Sā gehā nikkhamitvā Satthāraṇ pañcapatitṭhitena vanditvā anto⁹ pavesetvā āsane nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṇ datvā¹⁰ paṇitena khādanīyena bhojanīyena parivisi. Upāsikā katabhattakiccassa Satthuno anumodanaṇ kāretukāmā pattaṇ gaṇhi, Satthā madhurassarena anumodanadhammakathaṇ ārabhi. Upāsikā ‘sādhū sādhu’ ti sādhukāraṇ dadamānā dhammaṇ suṇāti.¹¹ Ājivako pacchāgabbhe nisinno va tassā sādhukāraṇ datvā dhammaṇ suṇantiyā saddaṇ sutvā sandhāretuṇ nāsakkhi, ‘no idān’ esā¹² mayhaṇ’ ti nikkhamitvā, ‘natthāsi kālakaṇṇi etassa etaṇ¹³ sakkāraṇ karonti’ ti nānappakārena upāsikañ ca Satthārañ ca akkosanto¹⁴ palāyi. Upāsikā tassa kathāya¹⁵ lajjitā¹⁶ aññathattaṇ gataṇ cittaṇ desanānusārena¹⁷ āṇaṇ pesetuṇ nāsakkhi. Atha naṇ Satthā ‘kiṇ upāsika cittaṇ desanānugaṇ¹⁸ kātuṇ na sakkosi’ ti. ‘Tāta¹⁹ bhante etassa me kathāya cittaṇ aññathattaṇ

¹ S. C^a. °desi°.

³ S. yeva.

⁵ K. pi°.

⁷ K. om.

⁹ S. a. °gharaṇ. B. a. °nivesanaṇ.

¹⁰ B. katva.

¹² B. K. eva sā.

¹⁴ C^a., B., K., °ento.

¹⁶ C^a. °tvā.

¹⁸ K. B. °ānugataṇ.

² S. C^a. sambodhiṇya°.

⁴ S., B., K. °iy.

⁶ B. om.

⁸ C^a. āg°.

¹¹ B. suṇi.

¹³ B. K. evaṇ.

¹⁵ C^a. °yaṇ.

¹⁷ C^a. °nugaṇ kātuṇ sareṇa.

¹⁹ C^a. om.

upagataṇ' ti. Satthā 'evarūpassa visabhāgajanassa kathitaṇ kathaṇ¹ nāma āvajjituṇ na vaṭṭati,² evarūpaṇ asamannāharitvā³ attano katākataṃ eva oloketuṇ vaṭṭati' ti vatvā imaṇ gātham āha :

50. 'Na paresaṇ vilomāni na paresaṇ katākataṇ
attano va avekkheyya katāni akatāni cā' ti.

Tattha 'na paresaṇ vilomāni' ti paresaṇ vilomāni pharusāni mammacchedakavacanāni⁴ na manasikātabbāni⁵ 'na paresaṇ katākataṇ' ti asuko upāsako assaddho⁶ appasanno nāpi 'ssa gehe kaṭacchubhikkhādini diyanti na salākabhaddādini⁷ na cīvarāḍipaccayadānaṇ etassa atthi, tathā asukā upāsikā assaddhā appasannā nāpi 'ssā gehe kaṭacchubhikkhādini diyanti na 'salākabhaddādini na cīvarāḍipaccayadānaṇ etissā atthi, tathā asuko bhikkhu assaddho appasanno nāpi upajjhāyavattaṇ karoti na ācariyavattaṇ na āgantukavattaṇ na gamikavattaṇ na cetiyaṇ gaṇavattaṇ na uposathāgāravattaṇ na bhojanasālājantāgharavattāni,⁸ nāpi 'ssa kiñci dhūtaṅgaṇ atthi⁹ na bhāvanārāmatāya ussāhamattaṇ pī ti evaṇ paresaṇ katākataṇ nāma¹⁰ na oloketabbāṇ 'attano va avekkheyyā' ti katham-bhūtassa me rattindivā vītipatanti¹¹ ti pabbajitena abhiṇṇhaṇ paccavekkhitabbāṇ ti imaṇ ovādaṇ anussaranto saddhā-pabbajito kulaputto kiṇ nu kho ahaṇ aniccaṇ dukkhaṇ anattā ti tilakkhaṇaṇ āropetvā yoge kammaṇ¹² kātuṇ

¹ K. om.

² K. āvajjati for āv° na va°.

³ C. C°. sa°.

⁴ B. maccherava°.

⁵ C. °bbā.

⁶ K. B. asa°.

⁷ C. C°. bhattaṇ ti.

⁸ B. °sālāyavattaṇ. K. sālāvattaṇ. K. B. na jantāgharavattādini.

⁹ C. om.

¹⁰ F. S. pana.

¹¹ K. B. °patt°.

¹² B. yogakkhemaṇ.

sakkhiṇ nāsakkhiṇ¹ ti evaṇ attano katākatāni² olokeyyā ti.

Desanāvasāne³ upāsikā sotāpattiphale patitṭhitā, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Pāṭhikājivaka-vatthu.⁴

7. CHATTAPĀṆIUPĀSAKASSA-VATTHU.

‘Yathāpi ruciraṇ pupphaṇ’ ti imaṇ dhamma-desanaṇ Satthā Sāvattiyaṇ viharanto Chattapāṇiupāsakaṇ ārabha kathesi.

Sāvattiyaṇ hi Chattapāṇi nāma⁵ upāsako tipitaka-dharo⁶ anāgāmi, so pāto va uposathiko hutvā Satthu⁷ upatṭhānaṇ agamāsi. Anāgāmiariyasāvakānaṇ hi samā-dānavasena uposathakammaṇ nāma natthi, maggen’ eva⁸ tesāṇ brahmacariyaṇ ca ekabhaddikaṇ⁹ ca āgataṇ; ten’ evāha: ¹⁰ ‘Ghaṭṭikāro kho mahārāja kumbhakāro ekabhaddiko brahmacārī sīlavā kalyāṇadhammo’ ti evaṇ anāgāmino pakatiyā va ekabhaddikā ca brahmacārīṇo ca honti. So pi tath’ eva uposathiko hutvā Satthāraṇ upasaṅkamitvā vanditvā dhammakathaṇ suṇanto nisīdi. Tasmiṇ samaye rājā Pasenadikosalo Satthu upatṭhānaṇ agamāsi, upāsakotaṇ āgacchantaṇ disvā, ‘utṭhātabban¹¹ nu kho no’ ti cintetvā, ‘ahaṇ aggarājassa santike nisinno tassa me padesarājānaṇ disvā utṭhātun na yuttaṇ; rājā kho pana me anutṭhahantassa kujjhissati, etasmiṇ¹² kujjhante pi n’eva

¹ F. na s°.

² C. katāni.

³ B. a. sā.

⁴ B. Pāveyyakājivakavatthu chaṭṭhaṇ.

⁵ C. C°. om.

⁶ B. te°.

⁷ C°. om.

⁸ C. maggena, om. eva.

⁹ K. ekabhaddikarakaṇ c’eva.

¹⁰ Majjhima II. 51.

¹¹ C. upatṭh°.

¹² C°. tasmiṇ.

uṭṭhahissāmi,¹ rājānaṃ² disvā uṭṭhahantena hi³ rājā garu-
kato hoti no Satthā,⁴ n'eva uṭṭhahissāmi ti ' na⁵ uṭṭhahi.
Paṇḍitapurisā ca⁶ nāma garutarānaṃ⁷ santike nisiditvā
anuṭṭhahantaṃ disvā na hi⁸ kujjhanti. Rājā pana taṃ
anuṭṭhahantaṃ disvā kupitamānaso Satthāraṃ vanditvā
ekamantaṃ nisīdi. Satthā⁹ kupitabhāvaṃ ñatvā āha :
' mahārāja ayaṃ Chattapāṇiupāsako paṇḍito¹¹ diṭṭha-
dhammo tipīṭakadharo atthānatthakusalo '¹² ti upāsakassa
guṇaṃ kathesi, rañño tassa guṇakathaṃ¹³ suṇantass' eva
cittaṃ mudukaṃ jātaṃ. Ath' ekadivasaṃ rājā uparipāsāde
ṭhito Chattapāṇiupāsakaṃ katabhattakiccaṃ chattaṃ ādāya
upāhanaṃ āruya rājāṅgaṇena¹⁴ gacchantaṃ disvā¹⁵ pakko-
sāpesi. So chattupāhanā¹⁶ apanetvā rājānaṃ upasaṅka-
mitvā vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi. Atha naṃ rājā āha :
' bho upāsaka kiṃ te chattupāhanaṃ¹⁷ apanītaṃ¹⁸ ti.
' " Rājā¹⁹ pakkosati " ti sutvā apanetvā āgato ' mhi ' ti.
' Ajja amhākaṃ rājabhāvo tumhehi ñāto²⁰ bhāvissati ' ti.
' Sadāpi hi²⁰ mayaṃ tumbhakaṃ rājabhāvaṃ jānāmā ' ti.
' Yadi²¹ evaṃ kasmā purimadivase Satthu santike nisinno
maṃ disvā na uṭṭhahi ' ti. ' Mahārāja ahaṃ aggarājassa
santike nisinno padesarājānaṃ²² disvā uṭṭhahanto Satthari
agāravaṃ pavedeyyaṃ²³ tasmā na uṭṭhahiṃ ' ti. ' Hotu bho
tiṭṭhatu te kataṃ²⁴ tumhe kira diṭṭhadhammasamparāyi-

¹ B., C., a. ti.³ K. om.⁵ C^a. om. u^o ti na.⁷ K. gurūnaṃ.⁹ B. a. taṃ.¹¹ C^a. om.¹³ C. C^a. om. ra^o ta^o gu^o.¹⁵ K. a. taṃ.¹⁷ K. B. nā.¹⁹ C^a. mahārāja. K. devarāja.²⁰ B. a. deva. S. a. after mayāñ.²¹ C. C^a. om.²³ C. C^a. padeyyaṃ. K. agāravo bhavedeyyaṃ.²⁴ S. C^a. tiṭṭha te taṃ.² K. a. me.⁴ B. Satthari.⁶ K. B. om.⁸ K. B. om.¹⁰ K. om.¹² K. atthānatthāna^o.¹⁴ K. °gane.¹⁶ B. °naṃ.¹⁸ B. °tā.²² K. rājāṃ.

kānaṃ¹ atthānaṃ² kusalā tipitakadharā amhākaṃ antepure³ dhammaṃ vācethā⁴ ti. 'Na sakkā⁴ devā⁵ ti. 'Kinkāraṇā⁶ ti. 'Rājagehaṃ nāma mahāsāvajjaṃ duyuttasuyuttakāni⁵ garukān⁷ ettha devā⁸ ti. 'Mā evaṃ vadetha, purimadivase maṃ disvā "na utthito 'mhi" ti mā kukkucceṇ⁶ karoṭhā⁹ ti. 'Deva gihinaṃ vicaraṇatthānaṃ⁷ nāma sāvajjaṃ,⁸ ekaṃ pabbajitaṃ pakkositvā⁹ dhammaṃ vācethā¹⁰ ti. Rājā 'sādhū bho gacchatha tumhe¹¹ ti taṃ uyyojetvā¹⁰ Satthu santikaṃ gantvā Satthāraṃ yāci: 'bhante Mallikā¹¹ devī Vāsabhakkhattiyāca "dhammaṃ pariyāpuṇissamā" ti vadanti, pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ nibaddhaṃ¹² gehaṃ gantvā tāsāṃ dhammaṃ uddisathā¹³ ti. 'Buddhānaṃ nibaddhaṃ ekatthānaṃ¹³ gamaṇaṃ nāma natthi mahārājā¹⁴ ti. 'Tena hi bhante aññaṃ¹⁴ bhikkhuṃ dethā¹⁵ ti. Satthā Ānanda-ttherassa bhāram akāsi, thero nibaddhaṃ gantvā tāsāṃ uddesaṃ uddisati. Tāsu Mallikā sakkaccaṃ gahetvā sajjhāyitvā ācariyaṃ paṭicchāpesi.¹⁵ Vāsabhakkhattiyā pana n'eva sakkaccaṃ gaṇhāti na sajjhāyati na uddesaṃ paṭicchāpetuṃ¹⁶ sakkoti. Ath' ekadivasaṃ Satthā therāṃ pucchi: 'kiṃ Ānanda upāsikā dhammaṃ pariyāpuṇanti¹⁷ ti. 'Āma bhante¹⁸ ti. 'Kā sakkaccaṃ gaṇhāti¹⁸ ti. 'Mallikā bhante sakkaccaṃ gaṇhāti, sakkaccaṃ sajjhāyati, sakkaccaṃ uddesaṃ paṭicchāpetuṃ¹⁷ sakkoti tumhākaṃ pana nātidihi¹⁸ n'eva sakkaccaṃ gaṇhāti na sajjhāyati na uddesaṃ paṭicchāpetuṃ sakkoti¹⁸ ti. Satthā therassa vacanaṃ sutvā, 'Ānanda mayā kathita-dhammo nāma sakkaccaṃ asuṇantassa agaṇhantassa¹⁸

¹ K. °dammika°.

³ B. °raṇ.

⁵ K. duyuttaka°. B. °ttaṃ su°.

⁶ K. kukka°.

⁸ K. B. mahā°.

¹⁰ B. a. rājā.

¹² B. a. mama.

¹⁴ B. a. ekaṃ.

¹⁵ K. sampatiicchāpeti.

¹⁷ C°. °detuṃ.

² K. atthānatthāna°.

⁴ B. sakkomi.

⁷ S. paricar°.

⁹ K. B. °sāp°.

¹¹ B. a. ca.

¹³ B. C°. °na°.

¹⁶ K. sampā°.

¹⁸ B. om.

asajjhāyantassa adesentassa vaṇṇasampannaṃ agandhakaṃ¹
pupphaṃ viya aphalo hoti, sakkaccaṃ pana savanādīni
karontassa² mahapphalo hoti mahānisaṃso 'ti vatvā imā³
gāthā abhāsi :

51. 'Yathāpi ruciraṃ pupphaṃ vaṇṇavantaṃ agandha-
kaṃ,
evaṃ subhāsītā vācā aphalā hoti akubbato.

52. 'Yathāpi ruciraṃ pupphaṃ vaṇṇavantaṃ sagandha-
kaṃ⁴
evaṃ subhāsītā vācā saphalā hoti sakubbato ' ti.

Tattha 'ruciraṃ' ti sobhanaṃ 'vaṇṇavantaṃ' ti vaṇ-
ṇasaṇṭhānasampannaṃ 'agandhakaṃ' ti gandharahitaṃ⁵
pālibhaddakagirikannikājayasumanādibhedāṃ⁶ evaṃ sub-
hāsītā vācā⁷ nāma Tepitakaṃ Buddhavacanāya vaṇṇa-
saṇṭhānasampannaagandhapupphasadisāya⁸ yathā pana
agandhapupphaṃ 'yo naṃ⁹ dhāreti tassa sarīre gandho
na pharati, evaṃ etaṃ pi yo naṃ sakkaccaṃ savanādīhi na
samācarati tassa sakkaccaṃ asamācarantassa yaṃ¹¹ tattha
kattabbaṃ taṃ akubbato sutagandhaṃ¹² cāgagandhaṃ¹³ paṭi-
pattigandhaṃ ca na āvahaṭi aphalaṃ¹⁴ hoti tena vuttaṃ

¹ C*. agandhaṃ. C. agandha°.

² C*. a. pana.

³ K., B., a. dve.

⁴ B. su°.

⁵ B. °virahitaṃ.

⁶ S. pāri°. K. pātali°. S. °kaṇṇaka°. B. °kaṇṇika°. K. °jayakusumādi°.

⁷ K., B., a. su° vā° ti.

⁸ K. sugandha°. B. °agandhaka°.

⁹ B. C*. agandhaka°. K. agandhakaṃ pu°.

¹⁰ K. om.

¹¹ B. rep.

¹² S., C., C*. sugandhaṃ. B. a. ca here and after cāga°.

¹³ K. dhāraṇaga°, so infra.

¹⁴ B. aphalo.

'evaṇ subhāsītā vācā aphalā hoti akubbato' ti. 'Sagandhakan' ti campakaniluppalapupphādibhedan¹ evaṇ ti, yathā taṇ pupphaṇ dhārentassa sarīraṇ² gandho pharati evaṇ tepitakabuddhavadanasaṅkhātā³ subhāsītā vācāpi sakubbato yo sakkaccasavanādihi⁴ tattha kattabbaṇ karoti sā assa puggalassa saphalā hoti⁵ sutagandhacāga-gandhapatiṇṇipattigandhānaṇ⁶ āvahanato mahapphalā hoti mahānisaṇṇsā ti attho.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādinī pattā, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Chattapāṇiupāsaka-vatthu.⁷

8. VISĀKHĀYA-VATTHU.

'Yathāpi pupparāsīmā' ti imaṇ dhammadesanaṇ Satthā Sāvatthiyaṇ upanissāya⁸ Pubbārāme viharanto Visākhaṇ upāsikaṇ⁹ ārabba kathesi.

Sā kira Aṅgaratthe Bhaddiyanagare Meṇḍakasetṭhi-puttassa Dhanañjayasetṭhino aggamahesiyā¹⁰ Sumanādeviyā¹¹ kucchismiṇ nibbatti, tassā sattavassikakāle Satthā Selabrāhmaṇādīnaṇ bodhaneyyabandhavānaṇ¹² upanissaya-sampattiṇ¹³ disvā mahābhikkhusaṅghaparivāro cārikaṇ caramāno taṇ nagaraṇ pāpuṇi. Tasmiṇ ca samaye Meṇḍako gahapati tasmiṇ¹⁴ nagare pañcannaṇ mahāpuṇṇānaṇ¹⁵

¹ B. °lādi°.

² K. sarīre. B. sarīra°.

³ C°. ti°.

⁴ F. corr. K. °ccaṇ sa°.

⁵ B. a. sakublato.

⁶ B. °vācā° for °cāga°.

⁷ S. °kassa va°. B. a. sattamaṇ.

⁸ K. om. Sāv° upa°

⁹ K. mahāup°.

¹⁰ C°. °mahesi°.

¹¹ F. °nāya de°. B., K., a. nāma.

¹² B. °añ ca.

¹³ B. sampadāṇ. K. °sampadiṇ.

¹⁴ C., C°, a. ca.

¹⁵ Cf. Mahāvagga VI. 34.

jeṭṭhako hutvā seṭṭhiṭṭhānaṃ karoti.¹—Pañca mahāpuñña nāma Meṇḍako seṭṭhī Candapadumā nāma tass' eva jeṭṭhakabhariyā,² tass' eva jeṭṭhakaputto³ Dhanañjayo nāma, tassa bhariyā Sumanādevī⁴ nāma, Meṇḍakaseṭṭhissa⁵ dāso Puṇṇo nāmā ti. Na kevalaṇ ca⁶ Meṇḍakaseṭṭhī eva,⁷ Bimbisāra-rañño pana vijite pañca amitabhogā nāma ahesuṇ, Jotiyo⁸ Jaṭilo, Meṇḍako Puṇṇako Kākavaliyo ti.—Tesu ayaṇ Meṇḍakaseṭṭhī Dasabalassa attano nagaraṇ sampattabhāvaṇ ñatvā puttassa Dhanañjayaseṭṭhino dhītaṇ Visākhaṇ dārikaṇ pakkosāpetvā āha: 'amma tuyham⁹ pi¹⁰ maṅgalaṇ ambhakaṇ pi maṅgalaṇ,¹¹ tava parivārehi pañcahi dārikāsatehi saddhiṇ pañca rathasatāni āruya pañcahi dāsīsatehi parivutā Dasabalassa paccuggamaṇaṇ karohi' ti. Sā 'sādhū' ti paṭissuṇitvā tathā akāsi, kāraṇākāraṇesu pana kusalattā yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā¹² pattikā va Satthāraṇ upasaṅkamitvā vanditvā ekamantaṇ aṭṭhāsi. Ath' assā cariyāvasena¹³ Satthā dhammaṇ desesi, sā¹⁴ desanāvasāne pañcahi dārikāsatehi saddhiṇ sotāpattiphale patitṭhahi. Meṇḍakaseṭṭhī pi kho Satthāraṇ upasaṅkamitvā dhammakathaṇ sutvā sotāpattiphale patitṭhāya svātanāya nimantetvā¹⁵ punadivase attano nivesane paṇitena khādanīyena bhojanīyena Buddhapamukhaṇ bhikkhusaṅghaṇ parivisitvā eten' eva upāyena aḍḍhamāsaṇ mahādānaṇ adāsi. Satthā Bhaddiyanagare yathābhirantaṇ viharitvā¹⁶ pakkāmi.

Tena kho pana samayena Bimbisāro ca¹⁷ Pasenadikosalo ca aññaamaññaṇ bhaginīpatikā honti. Ath' ekadivasaṇ

¹ K. kāresi. B. kāreti.

³ K. putto.

⁵ K. B. °ino.

⁷ K. B. yeva. C°. evaṇ.

⁹ C°. tumham.

¹¹ K. a. hoti.

¹³ K. B. pubba°. F. °yāya va°.

¹⁵ B. °itvā.

¹⁷ K. C. om.

² K. °bhiriya.

⁴ F. Sumanā.

⁶ C. C°. om.

⁸ B. Jotiko.

¹⁰ K. om.

¹² K. paccotaritvā.

¹⁴ K. om.

¹⁶ K. a. tato ṭhānā.

Kosalarājā cintesi : ‘Bimbisārassa vijite pañca amitabhogā¹ vasanti mayhaṇ² vijite eko pi tādiso natthi, yannūnāhaṇ Bimbisārassa santikaṇ gantvā ekaṇ mahāpuññaṇ yāceyyaṇ’ ti. So tattha gantvā rañña katapaṭisanthāro ‘kiṇkāraṇā āgato ’sī’ ti puttḥo, “tumhākaṇ vijite pañca amitabhogā mahāpuñña vasanti tato ekaṇ gahetvā gamissāmi” ti āgato ’mhī’ ti,³ ‘tesu me⁴ ekaṇ dethā’ ti āha. ‘Mahākulāni amhehi cāletuṇ na sakkā’ ti āha.⁵ ‘Ahaṇ aladdhā⁶ na gamissāmi’ ti.⁷ Rājā⁸ amaccehi saddhiṇ mantetvā, ‘Jotiya-ādīnaṇ⁹ mahākulānaṇ cālanaṇ nāma paṭhaviyā¹⁰ cālana-sadisaṇ Meṇḍakamahāsetṭhissa putto Dhanañjayasetṭhī nāma atthi, tena saddhiṇ mantetvā va paṭivacanaṇ te dassāmi’ ti vatvā¹¹ pakkosāpetvā ‘tāta Kosalarājā “ekaṇ dhanasetṭhiṇ¹² gahetvā va¹³ gamissāmi” ti vadati, tvaṇ tena saddhiṇ gacchā’¹⁴ ti. ‘Tumhesu paṇṇantesu¹⁵ gamissāmi¹⁶ devā’ ti. ‘Tena hi parivaccaṇ¹⁷ katvā gaccha tāta’ ti. So attano¹⁸ kattabbayuttaṇ akāsi,¹⁹ rājāpi ’ssa mahantaṇ sakkāraṇ katvā, ‘imaṇ ādāya gacchathā’ ti Pasenadirājānaṇ²⁰ uyyojesi. So taṇ ādāya Sāvattiyaṇ²¹ ekarattivāsena gacchanto ekaṇ phāsukaṭṭhānaṇ patvā nivāsaṇ gaṇhi. Atha naṇ Dhanañjayasetṭhī pucchi : ‘idaṇ kassa vijitaṇ’ ti. ‘Mayhaṇ²² setṭhī’ ti. ‘Kiva dūre ito

¹ K., B., *a.* mahāpuñña.² K. *a.* pana.³ K. *om.*⁴ B. tumhe. K. *om.*⁵ K. *om.*⁶ K. °ddho. C^a. na laddhā.⁷ K. *a.* atha. C^a., B., *a.* vadati. S. *a.* āha.⁸ K. *a.* Bimbisāro.⁹ K. °yād°. B. °kād°.¹⁰ B. mahāpaṭhavi°.¹¹ K., B., *a.* taṇ.¹² S. F. Dhanañjaya°, *om.* ekaṇ.

K. dhanena saddhiṇ.

¹³ K. B. *om.*¹⁴ K. B. gacchāhi.¹⁵ K. *a.* ahaṇ.¹⁶ C. C^a. °ma.¹⁷ B. parisajjaṇ.¹⁸ K. attanā.¹⁹ B. °akam a°.²⁰ K. Pasenadikosala°.²¹ F. °tthiṇ. K. sabbattha.²² *a.* vijitaṇ.

Sāvattihī' ti. 'Sattayojanamattthake' ti. 'Antonagaraṇ sambādhaṇ ambhakaṇ parijano¹ mahanto,² sace rocetha³ idh' eva vaseyyāma devā' ti. Rājā 'sādhū' ti sampatīcchitvā tasmiṇ thāne nagaraṇ māpetvā tassa datvā agamāsi. Tasmiṇ padese sāyaṇ⁴ vasanaṭṭhānassa gahitattā nagarassa Sāketāṇ t'eva nāmaṇ ahoṣi. Sāvattihiyaṇ pi kho Migārasaṭṭhino putto⁵ Puṇṇavaddhanakumāro nāma vayappaṭto ahoṣi. Atha naṇ mātāpitaro vadiṇsu: 'tāta tava ruccanaṭṭhāne ekaṇ dārikaṇ upadhārehi' ti. 'Mayhaṇ evarūpāya jaṭāya⁶ kiccaṇ natthi' ti.⁷ 'Putta mā evaṇ kari, kulaṇ nāma aputtakaṇ na tiṭṭhatī' ti. So punappuna⁸ vuccamāno, 'tena hi pañca kalyāṇehi⁹ samannāgataṇ dārikaṇ labhamāno tumhākaṇ vacanaṇ karissāmi' ti āha. 'Kāni pan' etāni pañca kalyāṇāni nāma tātā' ti. 'Kesa-kalyāṇaṇ maṇsakalyāṇaṇ aṭṭhikalyāṇaṇ chavikalyāṇaṇ vayakalyāṇaṇ' ti. Mahāpuñṇāya hi¹⁰ itthiyā kesā morakalāpasadisā hutvā muñcitvā vissatṭhā¹¹ nīvāsantaṇ¹² paha-ritvā nivattitvā uddhaggā tiṭṭhanti, idaṇ kesakalyāṇaṇ nāma; dantāvaraṇaṇ¹³ bimbaphalasadisā¹⁴ vaṇṇasaṃpannaṇ samaṇ suphassitaṇ¹⁵ hoti, idaṇ maṇsakalyāṇaṇ nāma; dantā sukkā samā avivarā¹⁶ ussāpetvā ṭhapitavajira-panti viya samacchinnaṇ¹⁷ saṅkhaṇpattaṇ viya ca sobhanti, idaṇ aṭṭhikalyāṇaṇ nāma; kāliyā vaṇṇakādihi avilitto¹⁸

¹ K. parisajano.² C^a. mahantama°.³ K. rucitha ruceyyātha.⁴ B. sayāṇ.⁵ C. C^a. om.⁶ K. bhariyāya. B. jāyāya. F. jaya.⁷ C. C^a. om.⁸ C^a., B., K. °naṇ.⁹ K. B. °ṇa°.¹⁰ K. kira.¹¹ B. °ṭṭhāya. S. °ṭṭhāni.¹² K. nīvāsanaṇtaraṇ. S. nīvāsanaṇtaraṇ. B. nīvāsanaṇtaraṇ.¹³ K. maṇsāv°.¹⁴ B. °isa°.¹⁵ K. samphussitaṇ. B. suphussitaṇ.¹⁶ F. samavi°. B. aviraḷā. K. aviraḷā.¹⁷ K. samucchinna°. B. samucchinnaṇ.¹⁸ C. C^a. °lutto. K. °lito.

eva chavivaṇṇo siniddho nīluppalaḍāmasaḍiso hoti odātāya kaṇikārapupphadāmasaḍiso hoti, idaṇ c h a v i k a l y ā ṇ a ṇ nāma; dasakkhattuṇ vijātāpi kho pana sakiṇ vijātā viya avigatayobbanā yeva¹ hoti, idaṇ v a y a k a l y ā ṇ a ṇ nāma hoti.² Ath' assa mātāpitaro aṭṭhuttarasatabrahmaṇe³ nimantetvā bhojetvā, 'pañcakalyāṇasamannāgatā itthiyo nāma⁴ hontī 'ti pucchisū. 'Āma hontī' ti. 'Tena hi evarūpaṇ dārikaṇ pariyesituṇ aṭṭha janā gacchantū' ti bahudhanaṇ⁵ datvā, 'āgatakāle vo kātabbaṇ⁶ jānissāma, gacchatha evarūpaṇ dārikaṇ pariyesatha diṭṭhakāle ca imaṇ⁷ pilandheyyāthā'⁸ ti satasahassaggaṇikaṇ suvaṇṇa-mālaṇ datvā uyyojesuṇ. Te mahantamahantāni⁹ nagarāni gantvā pariyesamānā pañcakalyāṇasamannāgataṇ dārikaṇ adisvā nivattitvā āgacchantā vivaṇaṇakkhattadivase¹⁰ Sāketāṇ anuppattā, 'ajja¹¹ ambhakaṇ kammaṇ nippajjissatī' ti cintayisū. Tasmiṇ pana¹² nagare anusavvaccharaṇ vivaṇaṇakkhattaṇ nāma¹³ hoti, tadā bahi¹⁴ anikkhamana-kulāni pi parivārena saddhiṇ gehā nikkhamitvā apaṭicchan-nena sarīrena padasā va nadītiraṇ gacchanti. Tasmiṇ divase khattiyamahāsālādīnaṇ¹⁵ puttāpi attano samanajāti-kaṇ manāpaṇ kuladārikaṇ disvā, 'mālāgulena parikkhipis-sāmā'¹⁶ ti taṇ taṇ maggaṇ nissāya tiṭṭhanti. Te pi¹⁷ brāhmaṇā nadītīre ekaṇ sālaṇ pavisitvā aṭṭhaṇsu. Tasmiṇ khaṇe Visākhā paṇṇarasasoḷasavassuddesikā hutvā sabbā-bharaṇapaṭimaṇḍitā pañcāhi kumārisatehi¹⁸ parivutā nadiṇ gantvā, 'nahāyissāmi' ti taṇ padesaṇ pattā. Atha kho

¹ F. heva. K. va.

³ K. B. aṭṭhabr°.

⁵ K. B. bahū°. C°. bahuṇ dha°.

⁶ B. katt°.

⁸ B. pilandhanaṇ dadeyyāthā.

¹⁰ B. vivaṇaṇ na°.

¹² B. kira.

¹⁴ B. hi.

¹⁶ K. nikkhipissāpissāmā.

¹⁸ F. °rika°. B. °rikā°.

² K. nāmāti.

⁴ K. a. kidisā.

⁷ K. idaṇ.

⁹ C. C°. mahantāni.

¹¹ K. om.

¹³ C°. om.

¹⁵ C. C°. °lānaṇ.

¹⁷ B. a. kho.

megho utṭhahitvā pāvassi, pañcasatā kumāriyo vegena gantvā¹ sālaṇ pavisiṇsu. Brāhmaṇā² olokento³ tāsu ekaṇ pi pañcakalyāṇasamannāgataṇ na passiṇsu.⁴ Visākhā pakatigamanen' eva sālaṇ pāvisi, vatthābharaṇāni temiṇsu.⁵ Brāhmaṇā tassā cattāri kalyāṇāni disvā dante passitukāmā, 'alasa-jātikā amhākaṇ dhītā, etissā sāmiko kañjikamattam pi na labhissati maññe' ti aññamaññaṇ kathayiṇsu. Atha ne Visākhā āha: 'kiṇ vadetha tumhe' ti. 'Taṇ kathema amma' ti.—Madhuro kira⁶ tassā saddo kaṇṣatālasaro viya niccharati.—Atha ne puna madhurasaddena⁷ 'kiṇkāraṇā kathethā' ti pucchi. "Tava parivāritthiyo vatthālaṇkāre atemetvā vegena sālaṇ pavitṭhā, tuyhaṇ ettakaṇ ṭhānaṇ vegena gamanamattam⁸ pi natthi vatthābharaṇe⁹ temetvā āgatāsī" ti ta'mā kathema¹⁰ ti. 'Tātā mā evaṇ vadetha, ahaṇ etāhi balavatarā kāraṇaṇ pana sallakkhetvā javena nāgata¹¹ 'mhī' ti. 'Kiṇ amma' ti. 'Tātā cattāro janā javamānā na sobhanti, aparam pi¹² kāraṇaṇ atthī' ti. 'Katame cattāro janā¹³ na sobhanti amma' ti. 'Tātā abhisitto rājā¹⁴ tāva sabbābharaṇapattimaṇḍito kacchaṇ bandhitvā rājaṅgaṇe javamāno¹⁵ na sobhati "kiṇ ayaṇ mahārājā¹⁶ gahapatiko viya dhāvati" ti aññadatthu¹⁷ garaḥaṇ labhati, saṇikaṇ¹⁸ gacchanto va¹⁹ sobhati; rañño mañ-galaḥatthī pi alaṅkato javamāno na sobhati ti,²⁰ vāraṇa-līlāya gacchanto va sobhati; pabbajito javamāno na sobhati "kiṇ ayaṇ samaṇo gihī viya dhāvati" ti kevalaṇ

¹ F. vegenāgatā.³ K. B. °ntā.⁵ K. a. atha.⁷ K. madhusa°.⁹ C°, K., B. °ṇāni. C. °ṇam pi.¹¹ F. javenāg°.¹³ K. a. javamānā.¹⁵ C°. javanto.¹⁶ K. B. rājā. C°. °rāja.¹⁸ B. saṇ°.²⁰ K. B. om.² K. a. kumāriyo.⁴ K. a. atha.⁶ B. hi.⁸ B. āg°.¹⁰ B. a. amma.¹² K., B., a. ekaṇ.¹⁴ K. B. °tarājā.¹⁷ F. K. °tthun.¹⁹ K. om.

garaham¹ eva labhati samitagamanena² pana sobhati; itthi³ javamānā na sobhati “kim esā itthi puriso viya dhāvati” ti garahitabbā va⁴ hoti;⁵ ime cattāro javamānā na sobhanti⁶ ti.⁶ ‘Katamaṇṇa pana⁷ aparakaraṇaṇṇa amma⁸’ ti. ‘Tātā mātāpitara nāma⁹ dhītaṇṇa aṅgapaccaṅgāni saṇṭhāpetvā posenti. Mayam hi vikkiniyabhaṇḍaṇṇa⁹ nāma, amhe parakulaṇṇa¹⁰ pesanatthāya posenti, sace javamānaṇṇa dasākaṇṇe¹¹ vā bhūmiyaṇṇa vā pakkhalitvā patitakāle hattho vā pādo vā bhijjeyya¹² kulass’ eva bhārā¹³ bhaveyyāma, pasādhanabhaṇḍaṇṇa¹⁴ pana temetvā sukkhissati, imaṇṇa kārāṇaṇṇa sallakkhetvā na dhāvit’¹⁵ amhi tātā’ ti. Brāhmaṇā tassā kathaṇṇa kathanakāle dantasampattiṇṇa disvā, ‘evarūpā no sampatti¹⁶ na diṭṭhapubbā’ ti tassā sādhu-kāraṇṇa datvā, ‘amma tuyham ev’ esā anucchavikā’ ti vatvā taṇṇa suvaṇṇamālaṇṇa pilandhayiṇṇa. Atha ne pucchi: ‘kataranagarato āgat’ attha tātā’ ti. ‘Savatthito amma¹⁷’ ti. ‘Setṭhikulaṇṇa katarāṇṇanāmā’¹⁷ ti. ‘Migārasetṭhī nāma¹⁸ amma¹⁸’ ti. ‘Ayyaputto konāmo’¹⁹ ti. ‘Puṇṇavaḍḍhanakumāro nāma²⁰ amma²⁰’ ti. Sā ‘samānajātikaṇṇa no kulaṇṇa’ ti adhivāsetvā pitu sāsanaṇṇa paṇiṇi: ‘amhākaṇṇa rathaṇṇa

¹ C. °hām.

² K. pakati°. S. mita°. F. °ne.

³ B. itthiyo, and °nti.

⁴ K. eva.

⁵ K. a. pakatigamanena pana sobhati.

⁶ F., C., C°. om. K. tātā ti.

⁷ C°. a. taṇṇa. K. pan’ ekaṇṇa, with aparāṇṇa.

⁸ K. om.

⁹ C°. vikkiniyabha°. B. vikkiniyeyya°. K. °ṇḍā.

¹⁰ B. C. °la°.

¹¹ B. °nā nivāsanadussa°. K. nivatthadussa°.

¹² K. bhañjeyya°.

¹³ B. bhāro.

¹⁴ K. bhaṇḍakaṇṇa.

¹⁵ K. āgat’. B. javit’.

¹⁶ B. dantasampattiṇṇa.

¹⁷ C°. a. tātā.

¹⁸ B. om.

¹⁹ K. B. °nāmā.

²⁰ B. om.

pesetū¹ ti. Kiñcāpi hi² sā āgamanakāle padasā³ āgatā, mālāya⁴ pana⁵ pilandhanakālato paṭṭhāya tathā gantuṃ na labhanti,⁶ issaradārikā rathādihi gacchanti, itarā pakatiyānaṃ⁷ abhiruyhanti⁸ chattaṃ vā tālapaṇṇaṃ⁹ vā uparikaronti, tasmiṃ¹⁰ asati nivatthasātakassa dasantaṃ ukkhipitvā aṇṣe khipanti¹¹ eva. Tassā pana¹² pitā pañca rathasatāni pesesi, sā saparivārā rathaṃ āruya gatā, brāhmaṇāpi ekato¹³ gamiṃsu.¹⁴ Atha ne seṭṭhī pucchi: ‘kuto āgat’ atthā’ ti. ‘Sāvatthito mahāseṭṭhī’ ti. ‘Seṭṭhī kataro nāmā’ ti. ‘Migāraseṭṭhī nāmā’ ti.¹⁵ ‘Putto konāmo’¹⁶ ti. ‘Puṇṇavaddhanakumāro nāmā’¹⁷ ti. ‘Dhanaṃ kittakaṃ’ ti. ‘Cattālisa koṭiyo’¹⁸ mahāseṭṭhī’ ti. ‘Dhanaṃ tāva amhākaṃ dhanaṃ upādāya kākāṇikamattaṃ,¹⁹ dārikāya pana ārakkhamattāya²⁰ laddhakālato paṭṭhāya kiṃ aññena kāraṇenā’ ti adhivāsesi. So tesāṃ sakkāraṃ katvā ekāhadvīhaṃ²¹ vasāpetvā uyyojesi. Te Sāvatthiṃ gantvā Migāraseṭṭhiṃ²² ‘laddhā no dārikā’ ti ārocayiṃsu.²³ ‘Kassa dhītā’ ti. ‘Dhanañjayaseṭṭhino’ ti. So ‘mahākulassa dārikā me laddhā, khippam eva naṃ ānetuṃ vaṭṭatī’ ti tattha gamanatthaṃ²⁴ rañño ārocesi. Rājā ‘mahākulaṃ etaṃ mayā Bimbisārassa santikā ānetvā Sākete nivesitaṃ²⁵

¹ C^a. a °ntū.³ K. a. va.⁵ K. om.⁷ B. a. vā.⁹ C^a. °vaṇṇaṃ. K. °vaṇṇaṃ.¹¹ B. khipantā gacchanti.¹³ K., B., a. va.¹⁵ F., C., C^a. om.¹⁷ B. a. mahāseṭṭhī.¹⁹ F. °kaṭṭhāṇiyaṃ. B. °ttā. K. a. pi na agghati.²⁰ B. ārakkhanatthāya.²¹ K. ekāhaṃ dvī°.²² C., C^a, K., B. om.²⁴ C. C^a. gamanaṃ.²⁵ F. vāsitaṃ. C. C^a. nivesesiṃ.² K. om.⁴ K. B. suvaṇṇamā°.⁶ K. B. °ati.⁸ C^a. S. °rūh°.¹⁰ K. B. a. pi.¹² C^a. om.¹⁴ B. ag°.¹⁶ K. B. °mā.¹⁸ C. C^a. koṭī.²³ K. ārocesu.

tassa sammānaṃ kātuṃ vaṭṭati ' ti,¹ ' aham pi āgamissāmi ' ² ti āha. So ' sādhu devā ' ti vatvā Dhanañjayaseṭṭhino sāsanaṃ³ pesesi : ' mayi āgacchante rājāpi āgamissati, mahantaṃ rājabalaṃ, ettakassa janassa kattabbayuttaṃ⁴ kātuṃ sakkhissasi na sakkhissasi ' ⁵ ti. Itaro⁶ ' sace pi dasa rājāno āgacchanti⁷ āgacchantū ' ti paṭisāsanaṃ pesesi. Migāraseṭṭhī nāma⁸ tāva mahante⁹ nagare gehagopakamattaṃ ṭhapetvā sesajanaṃ ādāya gantvā addhayaohanamatte ṭhāne¹⁰ ṭhatvā, ' āgati' amhā ' ti sāsanaṃ pahīni. Dhanañjayaseṭṭhī bahuṃ¹¹ paṇṇākāraṃ pesetvā dhītara¹² saddhiṃ mantesi : ' amma sasuro kira te Kosalarañña saddhiṃ āgato, tassa kataragehaṃ¹³ paṭijaggitabbaṃ, rañño katarāṃ uparājādinaṃ katarāni ' ti. Paṇḍitā seṭṭhidhitaṃ vajiraggatikhiṇaṃ¹⁴ kappasatasahassaṃ¹⁵ patthitapatthanā abhinihārasampannā ' sasurassa me asukaṃ gehaṃ paṭijaggatha rañño asukaṃ uparājādinaṃ asukāni ' ti saṃvidahitvā, dāsakammakare pakkosāpetvā, ' ettakā¹⁶ rañño kattabbakiccaṃ¹⁷ karotha, ettakā uparājādinaṃ, hatthiassādayo pi tumhe eva¹⁸ paṭijaggatha assabandhādayo pi āgantvā maṅgalacchanaṃ¹⁹ anubhavissanti ' ti saṃvidahi. Kiṃkāraṇā ? ' " Mayaṃ Visakhāya maṅgalatṭhānaṃ gantvā na kiñci labhimha, assarakkhaṇādini²⁰ karontā²¹ vicarimhā " ²² ti keci vattuṃ mā labhimsū ' ti. Taṃ divasam eva Visākhāya pitā pañcasate suvaṇṇakāre pakkosāpetvā, ' dhītu me mahālatāpasādhanaṃ

¹ K. om.³ B. om.⁵ C^a. om. na sa°.⁶ C. a. ca pi. C^a. cāpi, om. sa° pi.⁸ F., K., S. om.¹⁰ K. B. om.¹² F., C., C^a. °rāja.¹⁴ K. vajirati°.¹⁶ B. °kaṇ.¹⁸ B. yeva.²⁰ K. B. °rakkhādini.²² C. C^a. car°.² B. K. gam°.⁴ B. °akaṇ.⁷ K., C., C^a. om.⁹ B. mahantena.¹¹ B. bahu°. K. bahū.¹³ K. B. katarāṃ ge°.¹⁵ K. °ssa°.¹⁷ B. kiccayuttakaṇ.¹⁹ C. °ne. C^a. °ṇe.²¹ B. a. sukhaṃ na.

nāma karothā' ti¹ rattasuvanna² nikkhasahassa³ tad-anurūpāni ca rajatamaṇimuttāpavālavajirādini dāpesi. Rājā⁴ katipāhaṇ vasitvā va Dhanañjayasetṭhissa sāsaṇaṇ pahini: 'na sakkā setṭhinā amhākaṇ bharaṇaṇ⁵ posanaṇ kātuṇ,⁶ dārikāya gamanakālaṇ jānātū' ti. So pi rañño sāsaṇaṇ pesesi: 'idāni vassakālo āgato, tena⁷ sakkā catumāsaṇ⁸ vicarituṇ,⁹ tumhākaṇ balakāyassa yaṇ yaṇ laddhuṇ vaṭṭati¹⁰ sabbaṇ taṇ¹¹ mama bhāro, mayā pesitakāle devo gamissati' ti. Tato paṭṭhāya Sāketanagaraṇ niccanakhattaṇ¹² viya ahosi, rājānaṇ ādiṇ katvā sabbesaṇ mālā-gandhavatthādini paṭiyattān' eva honti. Te te¹³ janā cintayiṇsu: 'setṭhī amhākaṇ eva sakkāraṇ karotī' ti. Evaṇ¹⁴ tayo māsā¹⁵ atikkantā pasādhanaṇ pana na¹⁶ tāva niṭṭhāti. Kammantādhiṭṭhāyikā¹⁷ āgantvā setṭhino ārocesuṇ: 'aññaṇ¹⁸ asantaṇ nāma natthi, balakāyassa pana bhattapacana¹⁹ dārūni nappahontī' ti. 'Gacchatha¹⁹ tātā, imasmiṇ nagare pariṇṇahatthisālādayo²⁰ ca²¹ jiṇṇakāni²² ca gehāni²³ gahetvā pacathā' ti. Evaṇ pacantānam pi addhamāso atikkanto; tato puna pi 'dārūni natthī' ti ārocayiṇsu. 'Imasmiṇ kāle na sakkā dārūni laddhuṇ, dussakoṭṭhāgārāni vivaritvā thūlasāṭakehi²⁴ vaṭṭiyo katvā

¹ K. a. vatvā.² F. °svaṇṇa°.³ B. a. datvā.⁴ K. a. maṅgale, niṭṭhite.⁵ K. °ṇa°. B. ciraṇ, and a. nāma. ⁶ B. a. dāni.⁷ C., C^a., B. na.⁸ B. °māse.⁹ C^a. car°.¹⁰ F. om. yaṇ la° va°. C^a. om. oṇe yaṇ.¹¹ K. om.¹² K. B. niccaṇ na°.¹³ F. ne. S. K. om. oṇe. B. tato te.¹⁴ K. eva.¹⁵ C^a. temāsaṇ.¹⁶ C^a. om.¹⁷ C. C^a. kammadhiṭṭhāyikā.¹⁸ C^a. om.¹⁹ C. gaccha.²⁰ C. C^a. jiṇṇa°.²¹ B. C^a. c'eva.²² B. pari°.²³ C^a. om.²⁴ K. a. pi.

telacāṭṭisu¹ temetvā bhattaṇ pacathā' ti. Te² addhamāsaṇ tathā akaṇsu. Evaṇ³ cattāro māsā atikkantā, pasādhanaṃ pi niṭṭhitaṇ,⁴ asuttamayaṇ pasādhanaṇ rajatena suttakiccaṇ kariṇsu. Taṇ sīse paṭimukkaṇ pādapiṭṭhiṇ gacchati, tasmiṇ tasmiṇ thāne muddikā⁵ yojetvā katā⁶ suvaṇṇamayā gaṇṭhikā honti, rajatamayā pāsakā, matthakamajjhe ekā muddikā, dvīsu kaṇṇapiṭṭhīsu dve, galavāṭake ekā, dvīsu jannusu⁷ dve, dvīsu⁸ kapparesu dve, dvīsu kaṭippadesesu⁹ dve ti. Tasmiṇ kho pana pasādhane ekaṇ moraṇ kariṇsu, tassa dakkhiṇapakkhe¹⁰ rattasuvaṇṇamayāni pañca pattasatāni ahesuṇ, vāmapakkhe pañca pattasatāni,¹¹ tuṇḍaṇ pavālamayaṇ akkhīni maṇimayāni tathā gīvā ca piñjāni¹² ca¹³ pattanāliyo ratanamayā¹⁴ tathā jaṇghā,¹⁵ so Visakhāya matthakamajjhe pabbatakūṭe thatvā naccanamayūro¹⁶ viya khāyatī ti pattanālisahassasaddo¹⁷ dibbasāṅgitaṇ viya¹⁸ pañcaṅgikaturiyaghoso viya ca pavattati,¹⁹ santikaṇ upagatā yeva tassa²⁰ amorabhāvaṇ jānanti, pasā-

¹ K. °cāṭṭiyādīsu.

² K. a. punā.

³ K. paccantānaṇ.

⁴ K., B., a. tasmiṇ pilandhane (B. pasādhane) catasso vajranāliyo upayogaṇ agamaṇsu, muttānaṇ ekādasa nāliyo, pavālassa dvāvīsatināliyo (B. bā°) maṇīnaṇ tetthiṇsa nāliyo iti etehi ca aññehi ca sattaratanehi (B. sattahi ra°) niṭṭhānaṇ agamāsi.

⁵ K. °kāyo.

⁶ C. C°. kataṇ.

⁷ K. B. jaṇṇukesu.

⁸ K. a. uresu dve dvīsu gopakesu dve dvīsu. B. a. ūrusu dve dvīsu.

⁹ S., K., B. °passesu.

¹⁰ F. a. rakkhasesa (?).

¹¹ C., C°, a. ahesuṇ.

¹² C°. piñjarāni. B. piñchāni.

¹³ B. a. pañcasatāni. K. a. pañcasatā.

¹⁴ F. pajatamayā.

¹⁵ B. °ghāyo.

¹⁶ F. naccata°. K. naccanta°.

¹⁷ F. C°. °ssassa sa°. C., C°, a. viya ca.

¹⁸ F. om.

¹⁹ K. va°.

²⁰ B. tassā.

dhanan̐ navakoṭiagghanaṇan̐¹ ahosi, satasahassan̐ hatthakammamūlan̐² dīyittha. 'Kissa pana nissandena tāy' etan̐³ pasādhanan̐ laddhan̐' ti. Sā kira Kassapabuddhakāle⁴ vīsatiyā bhikkhusahassānan̐ cīvarasāṭakan̐ datvā suttan̐ pi sūciyo pi rajanan̐ pi attano santakam eva adāsi, tassa cīvaradānassa nissandena iman̐ pasādhanan̐⁵ labhi.⁶ Itthīnan̐ hi cīvaradānan̐ mahālatāpasādhanabhaṇḍena⁷ matthakan̐ pappoti, purisānan̐ iddhimayapattacīvarenā ti. Ewan̐ mahāsetṭhī catumāsehi⁸ dhītu parivacchan̐⁹ katvā tassā deyyadhamman̐ dadamāno kahāpanapūrāni pañca sakatasatāni adāsi, suvaṇṇabhājanapūrāni pañca sakatasatāni¹⁰ rajatabhājanapūrāni pañca tambabhājanapūrāni pañca paṭṭavattakoseyyavatthapūrāni¹¹ pañca sakatasatāni¹² sappipūrāni¹³ pañca sālitāṇḍulapūrāni pañca naṇgalaphālādiupakaraṇapūrāni pañca sakatasatāni.¹⁴ Ewan̐ kir' assa ahosi: 'mama dhītāya¹⁵ gataṭṭhāne "asukena nāma me attho" ti mā parassa gehadvāran̐ pahiṇī' ti tasmā sabbūpakaraṇāni dāpesi. Ekekasmiṇ rathe sabbālaṅkārapaṭimaṇḍitā tisso tisso¹⁶ vaṇṇadāsiyo ṭhapetvā pañca rathasatāni adāsi, 'etan̐¹⁷ nahāpentiyo bhojentiyo alaṅkarontiyo vicarathā'¹⁸ ti diyaḍḍhasahassapariṇārikā¹⁹ adāsi. Ath' assa etad ahosi: 'mama dhītu gāvo dassāmī' ti. So

¹ K. °dhanan̐ a°.² F. °mūle.³ K. tāya tan̐.⁴ K. B. °sammāsambuddha°.⁵ K. B. mahālatā°.⁶ K. labhati.⁷ K. °pasādhanena.⁸ K. B. catūhi mā°.⁹ B. parisajjan̐.¹⁰ B. a. adāsi.¹¹ F. patthako°. B. paṭṭunnavā°. K. suttava°.¹² K. om.¹³ K., B., a. pañca telapūrāni. K. also a. pañca phāṇita-pūrāni.¹⁴ K. a. adāsi.¹⁵ K. dhītā.¹⁶ C. C°. om.¹⁷ K. ettakā. B. etā.¹⁸ K. °āthā.¹⁹ K. °ssā °ikāyo.

purise ānāpesi: 'gacchatha¹ bhaṇe cūlavajassa dvāraṇ
vivaritvā tisu gāvutesu tisso bheriyo gahetvā tiṭṭhatha,
puthulato usabhamattatṭhāne² ubhosu passesu tiṭṭhatha,
gāvīnaṇ tato paraṇ gantaṇ mā daditthā'³ ti, 'evaṇ ṭhita-
kāle bherisaññaṇ kareyyāthā' ti. Te⁴ tathā akaṇsu;⁵ te
gāvīnaṇ vajato nikkhamitvā⁶ gāvutaṇ gatakāle bheri-
saññaṇ akaṇsu, puna aḍḍhayaḍḍhayaṇ gatakāle⁷ akaṇsu,⁸
puna tigāvutaṇ⁹ gatakāle, puthulato gamanaṇ ca nivāresuṇ
evaṇ dighato¹⁰ tigāvute puthulato¹¹ usabhamatte ṭhāne
gāviyo aññamaññaṇ nighaṇsantiyo¹² atṭhaṇsu. Mahāseṭṭhi
'mama dhātu ettikā gāvo¹³ alaṇ, dvāraṇ pidahathā'¹⁴ ti
vajadvāraṇ pidahāpesi. Tasmiṇ¹⁵ pihite¹⁶ Visākhāya
puññaphalena balavagāvo ca dhenuyo ca uppatitvā uppa-
titvā¹⁷ nikkhamiṇsu, manussānaṇ vārentānaṇ¹⁸ eva saṭṭhi-
sahassā balavagāvo¹⁹ saṭṭhisahassā ca dhenuyo nikkhantā,
tathā²⁰ balavavacchā²¹ tāsāṇ dhenūnaṇ²² usabhā²³ ahesuṇ.
'Kassa²⁴ nissandena evaṇ gāvo gatā' ti. Nivārentānaṇ
nivārentānaṇ dinnadānassa.²⁵ Sā kira Kassapasammāsam-
buddhakāle²⁶ Kikissa rañño sattannaṇ dhitānaṇ kaniṭṭhā
Saṅghadāsi nāma hutvā visatiyā bhikkhusahassānaṇ pañca-

¹ B. gaccha. K. om. ga° bhaṇe.

² K. usu°. K. B. °matte ṭh°.

³ K. detha, om. ti. S. diyitthā. B. adatthā.

⁴ F. om.

⁵ K. kariṇsu.

⁶ B. nikkhāpetvā.

⁷ K. a. bherisaññaṇ.

⁸ B. adaṇsu.

⁹ B. °uta°.

¹⁰ C. C°. om.

¹¹ C. C°. puthule.

¹² K. gha°.

¹³ K. ettakā gāviyo.

¹⁴ K. pidathā.

¹⁵ B. dvārasmiṇ.

¹⁶ K. B. pidahite.

¹⁷ B. om.

¹⁸ F. K. corr. rep. B. nivār°.

¹⁹ K., B., a. ca.

²⁰ K. B. tatthakā.

²¹ F., K., B., a. pacchā

²² K. a. anubaddhā.

²³ B. a. uppatitvā anubaddhā.

²⁴ K. B. kissa.

²⁵ B. balavadinna°. K. a. phalena.

²⁶ C°. a. kira.

gorasadānaṃ dadamānā¹ daharānaṃ ca sāmaṇerānaṃ ca² hatthaṃ pidahitvā, 'alaṃ alaṃ' ti vārentānam pi, 'idaṃ madhuraṃ idaṃ manāpaṃ' ti adāsi, evaṃ tassa nissandena³ variyamānāpi gāvo⁴ nikkhamiṃsu.'⁵ Setṭhinā ettakassa dhanassa dinnakāle setṭhibhariyā āha: 'tumhehi mayhaṃ dhītu sabbaṃ⁶ saṃvidahitaṃ⁷ veyyāvaccakarā pana dāsa-dāsiyo⁸ na saṃvidahitā, kiṃkāraṇā' ti. 'Mama dhītari sasnehanisnehānaṃ⁹ jānananattam; ahaṃ hi tāya saddhiṃ agacchamānake¹⁰ givāya¹¹ gahetvā no paṇāmi, yānaṃ āruya gamanakāle¹² evaṃ¹³ pana "etāya saddhiṃ gantukāmā gacchantu,¹⁴ mā agantukāmā"¹⁵ ti vakkhami' ti.¹⁶ Atha 'sve mama dhītā gamissati' ti gabbhe nisinno dhītarāṃ samīpe nīdāpetvā, 'amma patikule vasantiyā nāma¹⁷ imaṃ ca¹⁸ imaṃ ca ācāraṃ rakkhituṃ¹⁹ vaṭṭati' ti ovādaṃ adāsi.²⁰ Ayaṃ pi Migāraseṭṭhī antaragabbhe²¹ nisinno pana²² Dhanañjayaseṭṭhino ovādam assosi. So pi seṭṭhī dhītarāṃ evaṃ ovadi:²³ 'amma sasurakule vasantiyā nāma antoaggi bahi na niharitabbo, bahi aggi anto na pavesetabbo, dadantass' eva dātabbam, adadantassa na dātabbāṃ,

¹ B. *a.* therānaṃ ca.

² K. C^a. *om.* B. *a.* pattabhājanaṃ. K. pattaṃ for ha°.

³ F., C^a, *a.* tā. K. *a.* etā. B. *a.* tāva.

⁴ K. gāviyo.

⁵ K. *a.* yevā ti.

⁶ F. bhaṇḍaṃ.

⁷ C. B. °itvā.

⁸ C. C^a. dāsiyo.

⁹ B. sinehāsinehaṃ.

¹⁰ K. B. anicchamānake.

¹¹ K. °ayaṃ.

¹² K. °kkhaṇe.

¹³ K. B. yeva. B. *om.* pana.

¹⁴ B. C^a. āg°.

¹⁵ F. āgacchantu°, S. agacchantu°. K. agantukāmā mā

āgacchantū.

¹⁶ K., B., *a.* āha.

¹⁷ K. *a.* itthiyā.

¹⁸ C. C^a. *om.* imaṃ ca

¹⁹ K. pi sikkhituṃ.

²⁰ B. akāsi.

²¹ K. anantara°.

²² K. B. *om.*

²³ K. ovadati.

dadantassāpi adadantassāpi¹ dātabbaṃ, sukhaṃ nisīditabbaṃ, sukhaṃ bhuñjitabbaṃ,² sukhaṃ nipajjitabbaṃ, aggi paricaritabbo,³ antodevatāpi⁴ namassitabbā 'ti idaṃ⁵ dasa-vidhaṃ ovādaṃ datvā, punadivase sabbā⁶ seniyo sanni-pātetvā rājasenāya majjhe attha kuṭumbike⁷ pāṭibhoge gahetvā, 'sace me gatattāhane dhītu doso uppajjati tumhehi sodhetabbo' ti vatvā navakoṭiagghanaṃ mahālatāpasā-dhanena dhītarāṃ pasādhettvā nahānacunṇamūlakaṃ⁸ catu-panṇāsakoṭidhanaṃ datvā yānaṃ āropetvā Sāketassa sāmanta⁹ attano santakesu Anurādhapuramattesu¹⁰ cudda-sasu bhattagāmesu ānaṃ¹¹ carāpesi : 'mama dhītarā saddhiṃ gantukāmā gacchantū' ti. Te¹² saddaṃ sutvā va, 'amhākaṃ ayyāya gamanakāle kiṃ amhākaṃ idhā' ti cud-dasa gāmā¹³ kiñci asesetvā nikkhamiṃsu. Dhanañjaya-setthi pi rañño ca Migārasettthino ca sakkāraṃ katvā thokaṃ anugantvā tehi saddhiṃ dhītarāṃ uyyojesi. Migārasettthi¹⁴ sabbapacchato yānake nisīditvā gacchanto balakāyaṃ disvā, 'ke nāma' ete' ti pucchi. 'Sunisāya vo veyyāvaccakarā dāsīdāsā' ti. 'Ettake ko possessati pothetvā ne¹⁵ palāpetha, apalāyante ito karoṭhā'¹⁶ ti. Visākhā pana, 'apetha mā vāretha¹⁷ balam eva balassa bhattaṃ dassatī'¹⁸ ti āha. Setthi evaṃ vutte pi, 'amma natthi amhākaṃ eteh'¹⁹ attho,

¹ C. adant°.

² K. *inverts* bhu° and nip°.

³ C. C°. parihari°.

⁴ K. B om. pi.

⁵ K. B. imay.

⁶ C. C°. sabba°.

⁷ C. C°. kuṭi°. C°. a. pāṭike.

⁸ K. °likaṃ. B. °mūlaṃ.

⁹ C°. sāmante.

¹⁰ F. °mantakesu (for °matta°).

¹¹ K. bheriñ. B. bheriṃ.

¹² B. tā. C., C°, K. om.

¹³ S. gāmakā. B. gāme.

¹⁴ B. a. pi.

¹⁵ K. om. B. te.

¹⁶ K. nikaḍḍhathā. B. daṇḍaṃ kar°.

¹⁷ K. nivār°.

¹⁸ S. ñassatī.

¹⁹ K. etehi.

ko ete posessatī ' ti leḍḍudaḍḍādāhi¹ pothāpetvā² palātā-
vasesake³ 'alaṇ amhākaṇ ettakehī' ti gahetvā pāyāsi.
Atha Visākhā Sāvattihinagaradvāraṇ⁴ pattakāle⁵ cintesi :
'paṭicchannayānasmiṇ nu kho nisīditvā pavisāmi⁶ udāhu
rathe thatvā' ti. Ath' assā etad ahosi : 'paṭicchanna-
yānake⁷ me pavisantiyā mahālatāpasāḍhanassa viseso na
paññāyissatī' ti, sā sakalanagarassa attānaṇ dassenti rathe
thatvā nagaṇ pāvīsi. Sāvattihivāsino Visākhāya⁸ sam-
pattiṇ disvā, 'esā kira Visākhā nāma, evarūpā ayaṇ sam-
patti etissā va⁹ anucchavikā' ti āhaṇsu. Iti sā mahā-
sompattiyaṇ seṭṭhino gehaṇ pāvīsi. Gatadivase yev¹⁰ assā
sakalanagaravāsino 'amhākaṇ Dhanañjayasetthi¹¹ attano
nagaṇ sampattānaṇ mahāsakkāraṇ akāsi' ti yathāsatti¹²
yathābalaṇ paṇṇākāraṇ pahīṇiṇsu, Visākhā pahitapahita-
paṇṇākāraṇ¹³ tasmiṇ yeva nagare aññamaññesu kulesu
sabbatthakaṇ eva dāpesi. Iti sā 'idaṇ mayhaṇ mātu
detha idaṇ¹⁴ pitu detha idaṇ bhātu detha¹⁵ idaṇ bhagi-
niyā¹⁶ ti tesāṇ tesāṇ¹⁷ vayānurūpaṇ piyavacanaṇ vatvā
paṇṇākāraṇ pesenti¹⁸ sakalanagaravāsino ñātike¹⁹ viya
akāsi. Ath' assā rattibhāgasamanantare ājaññaṇaṇaṇa
gabbhavutṭhānaṇ ahosi, sā²⁰ dāsihi saddhiṇ²¹ daṇḍadīpīke²²
gāhāpetvā tattha gantvā vaḷavaṇ uṇhodakena nahāpetvā

¹ K. leḍḍu°.² B. pothetvā.³ K. palāyetvā va sesake. C. gatāv°.⁴ C. C°. °nagaṇ.⁵ K. B. sampatta°.⁶ B. pavisissāmi.⁷ C°. °kena. K. B. °yānena.⁸ K. a. taṇ.⁹ K. ca.¹⁰ F. °divasavassā. S. °divase v'assā. B. C°. c'. K. āgata°.¹¹ B. °seṭṭhidhītā.¹² C., C°, K. om.¹³ F. °taṇ °taṇ pa°.¹⁴ K. B. mayhaṇ, throughout.¹⁵ F. S. om.¹⁶ K., B., a. dethā.¹⁷ K. C°. om.¹⁸ B. C. peseti. C°. pesesi.¹⁹ K. B. °ake.²⁰ F. sa.²¹ F., K., B. om.²² C°. °pake. K. °pakāni.

telena makkhāpetvā attano vasaṇaṭṭhānam eva agamāsi. Migārasaṭṭhi puttassa āvūhamaṅgalaṇ¹ karonto Dhura-vihāre vasaṇaṇ² pi Tathāgatāṇaṃ amanasikatvā³ dīgharattaṇaṃ naggasamaṇesu paṭiṭṭhitena pemena codiyamāno 'mayhaṇaṃ ayyānaṃ pi⁴ sakkāraṇaṃ karissāmi' ti ekadivasaṇaṃ anekasatesu navabhājanesu nirudakapāyāsaṇaṃ⁵ pacāpetvā pañcasate ace-lake nimantāpetvā attano⁶ geḥaṇaṃ pavesetvā, 'āgacchatu me sunisā, arahante vandatū' ti Visākhāya sāsanaṇaṃ paḥiṇi. Sā 'arahanto'⁷ ti vacanaṇaṃ sutvā sotāpannā ariyasāvika⁸ haṭṭhatutṭhā hutvā tesāṃ bhojanaṭṭhānaṇaṃ āgantvā⁹ te oloketvā, 'evarūpā hirottappavirahitā¹⁰ arahantā nāma na honti kasmā maṇaṃ sasuro pakkosāpesi' ti seṭṭhiṇi¹¹ garaḥitvā attano vasaṇaṭṭhānam eva gatā. Acelakā taṇaṃ disvā sabbe ekappahāren' eva seṭṭhiṇi garaḥiṇsu: 'kiṇ tvaṇaṃ gahapati aññaṇaṃ nālattha,¹² samaṇassa Gotamassa sāvikaṇaṃ¹³ mahā-kālakaṇṇiṇi idha pavesesi, vegena naṇaṃ imasmā gehā nikaḍḍhāpehi' ti. So 'na sakkā mayā imesaṇaṃ vacanamatten' eva¹⁴ nikkadḍhāpetuṇaṃ, mahākulassa sā¹⁵ dhītā' ti cintetvā, 'ayyā¹⁶ daharā nāma jānitvā vā¹⁷ ajānitvā vā kareyyuṇaṃ¹⁸ tumhe tuṇhi hothā' ti te uyyojetvā¹⁹ mahārahe āsane nisī-ditvā suvaṇṇapātiyaṇaṃ appodakaṇaṃ²⁰ madhupāyāsaṇaṃ pari-bhuñjati. Tasmiṇ²¹ samaye eko piṇḍacārikatthero²² piṇ-

¹ K. B. vivāha°.² F. °nte.³ C., C^a., B., S. °karitvā.⁴ K. om.⁵ B. nirūd°.⁶ B. anto.⁷ K. B. °nte.⁸ C^a. °akā.⁹ B. gantvā.¹⁰ F. S. °vajjitā. K. °vivajjitā.¹¹ B. dhī dhīti. S. dhīti seṭṭhiṇi.¹² C. C^a. °tthaṇaṃ. F. na lattha.¹³ K. ajānitvā.¹⁴ K. °na taṇaṃ. B. mattam eva.¹⁵ K. °ss' esā.¹⁶ K. ācariyā.¹⁷ C^a. om. vā (bis). C., C^a., a. vyākareyyuṇaṃ.¹⁸ C. C^a. vyāk.¹⁹ K. B., a. sayāṇaṃ.²⁰ K. °aka°. B. nirūdaka°.²¹ C^a. a. pana.²² K. piṇḍapātikacār°. B. piṇḍapātacār°. S. piṇḍapātika°.

dāya caranto taṇ nivesanaṇ pāvīsi. Visākhā sasuraṇ vija-
 mānā¹ t̥hitā, taṇ disvā 'sasurassa² ācikkhituṇ ayuttaṇ'³
 ti yathā so therāṇ passati evaṇ apagantvā aṭṭhāsī; so pana
 bālo therāṇ disvāpi apassanto viya hutvā adhomukho
 bhuñjat' eva. Visākhā 'therāṇ disvāpi me sasuro saññaṇ'⁴
 na karotī' ti ñatvā 'aticchatha bhante mayhaṇ sasuro
 purāṇaṇ'⁵ khādatī' ti āha. So nigaṇṭhehi kathitakāle
 adhivāsetvāpi nisinno⁶ 'purāṇaṇ'⁷ khādatī'⁸ ti vuttakkhaṇe
 yeva hatthaṇ apanetvā, 'imaṇ pāyāsaṇ ito haratha,⁹ etaṇ
 imasmā gehā nikkadḍhatha,¹⁰ ayaṇ¹¹ kho maṇ evarūpaṇ¹²
 maṇḍalakāle asucikhādakaṇ nāma karotī' ti āha. Tasmiṇ
 kho pana¹³ nivesane sabbe va¹⁴ dāsakammakarā Visākhāya
 santakā va¹⁵ ko naṇ hatthe vā pāde vā gaṇhissati, mukhena
 kathetum samattho pi natthi. Visākhā sasurassa kathaṇ
 sutvā āha: 'tāta na ettaken' eva mayaṇ nikkhamāma,
 nāhaṇ tumhehi udakatitthato kumbhadāsī viya ānītā,
 dharamānakamātāpītunnaṇ¹⁶ dhītaro nāma ettaken' eva¹⁷
 na nikkhamanti, eten' eva me kāraṇena pitā idhāgamana-
 kāle aṭṭha kuṭimbike pakkosāpetvā, "sace me dhītu doso
 uppajjati sodheyyāthā" ti vatvā maṇ tesāṇ hatthe t̥hapesi,
 te¹⁸ pakkosāpetvā mayhaṇ dosaṇ¹⁹ sodhāpethā' ti. Setṭhi
 'esā kalyāṇaṇ²⁰ katheti' ti aṭṭha kuṭimbike pakkosāpetvā,
 'ayaṇ dārikā maṇḍalakāle nisīditvā suvaṇṇapāṭiyaṇ niru-
 dakaṇpāyāsaṇ paribhuñjantaṇ maṇ "asucikhādako" ti

¹ K. vijjaya°. B. vijaya°.

² B. om.

³ F. K. na yuttan.

⁴ B. puññaṇ.

⁵ B. porāṇakaṇ. K. purāṇakaṇ, so *infra*.

⁶ K. B. om.

⁷ C. C°. purāṇakaṇ.

⁸ C°. khādissati.

⁹ B. a. ti.

¹⁰ B. nik°, and a. gaṇhatha.

¹¹ B. a. pi. K. hi *for* kho.

¹² B. °rūpe.

¹³ B. a. samaye.

¹⁴ B. pi. C. om.

¹⁵ K. a. upagantaṇ na visahanti.

¹⁶ K. °pitūnaṇ.

¹⁷ K. °na va. C. C°. om. na. B. ettakena na.

¹⁸ C°. tena.

¹⁹ K. B. dosādosāṇ.

²⁰ K. B. ka° esā. C°, °pakaṇ.

vadatī' ti āha, 'imissā dosañ āropetvā imañ ito¹ nikkaḍḍhathā'² ti. 'Evañ kira amma' ti. 'Nāhañ evañ vadāmi, ekasmiñ pana piṇḍapātikathere gharadvāre ṭhite sasuro me appodakañ³ madhupāyāsañ paribhuñjanto⁴ na manasikaroti, ahañ "mayhañ sasuro imasmiñ attabhāve puññañ na karoti purāṇapuññaṃ⁵ eva khādatī" ti cintetvā, "aticchatha bhante mayhañ sasuro purāṇaṃ⁶ khādatī" ti avacañ, ettha me ko doso' ti.⁷ 'Natthi, amhākañ dhītā yuttañ katheti,⁸ kasmā kujjhasī' ti. 'Ayyā esa tāva doso mā hotu, ayañ pana ekadivasañ majjhimaṃyāme dāsīdāsaparivutā pacchāgehañ agamāsī' ti. 'Evañ kira amma' ti. 'Tātā nāhañ aññena kāraṇena⁹ gatā, imasmiñ pana gehe ājāniyavaḷavāya¹⁰ vijātāya "saññañ pi akatvā nisīdituñ nāma ayuttañ" ti daṇḍadīpikā¹¹ gāhāpetvā¹² dāsīhi¹³ saddhiñ gantvā vaḷavāya vijātaparihārañ¹⁴ kārāpesiñ¹⁵ ti. 'Ayya amhākañ dhītā tava gehe dāsīhi pi akattabbakammañ¹⁶ karoti, tvañ ettha kiñ dosañ passasī' ti. 'Ayyā idhāpi tāva doso mā¹⁷ hotu, imissā¹⁸ pana pitā idhāgamanakāle imañ ovaḍanto¹⁹ gūḷhapaticchanne²⁰ dasa ovāde adāsī, tesañ atthañ na jānāmi, tesañ me atthañ²¹ kathetu. Imissā

¹ B. gehato.² K. °āpetha.³ C., C^a., K. °ka°.⁴ B. a. tañ. K. a. tañ therañ.⁵ K. purāṇaka°.⁶ K. purāṇakañ.⁷ B. a. vatvā, and B., K., a. ayya idha doso.⁸ B. °esi. F. a. tañ. K., B., a. tvañ.⁹ B. om.¹⁰ F., B., K. ājāneyyā°.¹¹ K. °ake.¹² B. a. uṇhodakādīni pi gāh°.¹³ B. dāsādāsīhi.¹⁴ K. vijātāya pa°. B. vijātañ pa°.¹⁵ K. a. ettako me doso. B. a. ettha me ko doso.¹⁶ K. kattabbayuttakañ.¹⁷ K. om. here and above.¹⁸ F. imassā.¹⁹ B. ovādañ dento.²⁰ K. guyha°. B. guyhe pa°.²¹ C. C^a. om. te° me a°.

pana¹ pitā “antoaggi bahi na nīharitabbo” ti āha;² sakkā nu kho amhehi ubhato paṭivissakagehānaṃ aggaṃ adatvā vasitvaṃ³ ti. ‘Evaṃ kira amma’ ti. ‘Tātā mayhaṃ pitā na etaṃ sandhāya kathesi idaṃ pana sandhāya kathesi: amma tava⁴ sasurasāmikānaṃ aggaṃ disvā bahi tasmiṃ tasmiṃ⁵ gehe ṭhatvā mā kathesi, evarūpo hi agga⁶ nāma natthi’ ti. ‘Ayyā⁷ etaṃ’ tāva evaṃ⁸ hotu, imissā pana pitā bāhirato⁹ agga na anto pavesetabbo’ ti āha; kiṃ sakkā amhehi antoaggimhi nibbuta bāhirato aggaṃ anāharitvaṃ¹⁰ ti. ‘Evaṃ kira amma’ ti. ‘Tātā mayhaṃ pitā na etaṃ sandhāya kathesi, idaṃ pana sandhāya kathesi: sace¹¹ paṭivissakagehesu itthiyo¹² vā purisā vā sassusasurasāmikānaṃ aggaṃ kathenti tehi kathitaṃ āharitvā “asuko¹³ nāma tumhākaṃ evam evaṃ ca¹⁴ aggaṃ katheti”¹⁵ ti puna mā katheyyāsi ti, etena hi¹⁶ aggaṇā sadiso agga nāma natthi’ ti. ‘Evaṃ imasmiṃ pi¹⁷ kārāṇe sā niddosā va ahosi, yathā ca ettha evaṃ sesesu pi. Tesu pana ayaṃ adhippāyo: yam pi hi tassā pitarā¹⁸ ‘ye dadanti tesāṃ yeva dātābbaṃ’ ti vuttaṃ¹⁹ yācitaṃ²⁰ upakaraṇaṃ gahetvā ye va paṭidentī tesāṃ²¹ yeva dātābbaṃ’ ti²² sandhāya vuttaṃ; ‘ye na dentī’²³ ti idaṃ pi ye yācitaṃ gahetvā na paṭidentī tesāṃ na dātābbaṃ ti sandhāya vuttaṃ; ‘dadantassāpi adadantassāpi dātābbaṃ’ ti idaṃ pana daḍiddesu²⁴

¹ K. hi.² F., B., a. sassu°.³ B. a. sadiso agga.⁴ C. C^a. evaṃ.⁵ K. bahi.⁶ K. itthi.⁷ C. C^a. ca evaṃ. K. evaṃ ca. B. evaṃ ca evaṃ ca.⁸ K. °nti.⁹ C. C^a. om. K. bahi.¹⁰ K. C^a. om.¹¹ B. a. tāṃ.¹² C^a. rep.¹³ K., B., a. tesāṃ na dātābbaṃ ti.¹⁴ K. a. kiṃ.¹⁵ F. C^a. om.¹⁶ B. ayyo.¹⁷ K. om.¹⁸ K. a. te.¹⁹ K. asukā.²⁰ K. a. amma.²¹ K. yācittakaṃ.²² K., B., a. idaṃ.²³ B. duggata°.

ñātimittesu sampattesu te paṭidātuṃ sakkontu¹ vā mā vā²
 dātum eva vaṭṭati ti sandhāya vuttaṃ; 'sukhaṃ nisī-
 ditabbaṃ' ti idaṃ pi³ sassusasurasāmike disvā vuṭṭhā-
 tabbatṭhāne⁴ nisīdituṃ na vaṭṭati ti sandhāya vuttaṃ;
 'sukhaṃ bhuñjitabbaṃ' ti idaṃ pana sassusasurasā-
 mikehi puretaṃ abhuñjitvā te parivisitvā sabbehi laddhā-
 laddhaṃ ñatvā pacchā sayāṃ bhuñjituṃ vaṭṭati ti sandhāya
 vuttaṃ; 'sukhaṃ nipajjitabbaṃ' ti idaṃ pi sassu-
 sasurasāmikehi puretaṃ sayanaṃ āruya na uppajjitab-
 baṃ tesāṃ kattabbayuttakaṃ vattapaṭivattaṃ katvā pacchā
 sayāṃ⁵ nipajjitūṃ yuttaṃ⁷ ti idaṃ sandhāya vuttaṃ; 'agga-
 paricaritabbo' ti idam pana sassum pi sasuraṃ pi sāmī-
 kaṃ pi⁸ aggikkhandhaṃ viya uragarājānaṃ viya ca katvā⁹
 passituṃ vaṭṭati ti sandhāya vuttaṃ; 'antodevatā
 namassitabbā' ti idaṃ sassuṃ ca sasuraṃ ca sāmikaṃ
 ca¹⁰ devataṃ viya katvā daṭṭhum¹¹ vaṭṭati ti sandhāya
 vuttaṃ. Evaṃ seṭṭhī imesaṃ dasa ovādānaṃ atthaṃ sutvā
 paṭivacanaṃ apassanto adhomukho nisīdi. Atha naṃ
 kuṭimbikā 'kiṃ seṭṭhī añño pi amhākaṃ dhītu doso atthi'
 ti pucchinsu. 'Natthi¹² ayyā' ti. 'Atha kasmā naṃ nid-
 dosaṃ akāraṇena gehā nikkaddhāpesi' ti. Evaṃ vutte
 Visākhā āha: 'tātā kiñcāpi mayhaṃ sasurassa vacanena
 paṭhamam eva gamaṇaṃ na¹³ yuttaṃ, pitā pana me āga-
 manakāle mama dosādosasodhanatthāya¹⁴ maṃ tumhākaṃ
 hatthe ṭhapesi; tumhehi ca me niddosabhāvo ñāto, idāni ca
 mayhaṃ gantuṃ yuttaṃ¹⁵ ti 'dāsidāse¹⁶ yānādini sajjāpethā'
 ti ānāpesi. Atha naṃ seṭṭhī te kuṭimbike gahe tvā, 'amma

¹ K. °nti.² K. a. tesan.³ K. om.⁴ F. K. u°.⁵ K. °ñ ca.⁶ B. sayanaṃ.⁷ C. C°. vuttaṃ.⁸ K. sassusasurasāmike. C. sassusasuram pi.⁹ K. karitvā, om. ca.¹⁰ C. sassusasurasā°.¹¹ K. namassituṃ.¹² K. na.¹³ B. om.¹⁴ K. C°. °saṃ so°.¹⁵ F. K. sukhan.¹⁶ C°. °saṃ.

mayā ajānitvā kathitaṃ khamāhi¹ me ' ti āha. 'Tāta tumhākaṃ khamitabbaṃ² tāva khamāmi, ahaṃ pana Buddha-sāsane³ aveccappasannassa⁴ kulassa dhītā, na mayaṃ vinā bhikkhusaṅghena vattāma, sace mama ruciyaṃ bhikkhusaṅghaṃ paṭijaggituṃ labhāmi⁵ vasissāmi' ti. 'Amma tvaṃ yathā ruciyaṃ tava samaṇe paṭijaggā'⁶ ti āha. Visākhā Dasabalaṃ nimantāpetvā punadivase nivesanaṃ⁷ pavesesi, naggasamaṇāpi Satthu Migārasaṭṭhino gehagamanabhāvaṃ⁸ sutvā gantvā geḥaṃ parivāretvā nisīdissu. Visākhā dakkhiṇodakaṃ datvā, 'sabbo sakkāro paṭiyādito, sasuro me⁹ āgantvā Dasabalaṃ parivisatū' ti sāsanaṃ pesesi. Atha naṃ āgantukāmaṃ ājīvaka¹⁰ 'mā kho tvaṃ gahapati samaṇassa Gotamassa santikaṃ gacchā'¹¹ ti nivāresuṃ. So 'suṇhā¹² hi¹³ me sayāṃ eva parivisatū' ti¹⁴ pahīni. Sā Buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ parivisitvā niṭṭhite bhattakicce puna sāsanaṃ pesesi: 'sasuro me āgantvā dhammakathaṃ¹⁵ suṇātū' ti. Atha naṃ 'idāni agamanaṃ nāma ativiya ayuttaṃ' ti dhammaṃ sotukāmatāya gacchan-taṃ puna te āhaṃsu: 'tena hi samaṇassa Gotamassa¹⁶ dhammaṃ suṇanto bahisāṇiyaṃ¹⁷ nisīditvā suṇāhi' ti, pure-taraṃ ev' assa¹⁸ gantvā sāṇiṃ¹⁹ parikkhipissu. So gantvā bahisāṇiyaṃ nisīdi. Satthā 'tvaṃ bahisāṇiyaṃ²⁰ vā nisīda²¹ parakuḍḍe vā parasele vā paracakkavāle vā pana nisīda, ahaṃ Buddho nāma sakkomi taṃ mama saddaṃ sāvetuṃ'

¹ B. khamāpehi.² B. °ddhassa sā°.³ K. a. idh' eva.⁴ K. °āhi. B. °āhi āha.⁵ B. geḥaṃ ga°. K. geḥaṃ gata°.⁶ C. C°. om.⁷ K. gacchasi.⁸ K. om.⁹ K. dhammaṃ.¹⁰ B. C°. °iya.¹¹ K. sāṇiyaṃ.¹² B. nisīdatu (bis).¹³ K. khamāpi°.¹⁴ B. avacca°.¹⁵ B. °sane.¹⁶ F. C. °ikā.¹⁷ K. C. suṇisā.¹⁸ B. a. sāsanaṃ.¹⁹ B. a. santike.²⁰ C°. eva.²¹ K. °iya.

ti mahājambukkhandhe¹ gahetvā cālento² viya³ amata-
vassaṇ vassanto viya dhammaṇ desetuṇ anupubbikathaṇ
ārabhi.—Sammāsambuddhe ca pana dhammaṇ desente
purato t̥hitāpi pacchato t̥hitāpi⁴ cakkavālasataṇ cakkavāla-
sahassaṇ⁵ atikkamitvā t̥hitāpi akanit̥ṭhabbhavane t̥hitāpi
' Satthā mañ ñeva oloketi, mayhaṇ eva dhammaṇ deseti ' ti
vadanti, Satthā hi taṇ taṇ olovento viya tena tena⁶ saddhiṇ
sallapanto viya ca hoti. Candūpama⁷ kira buddhā, yathā
cando gagaṇamajjhe t̥hito ' mayhaṇ upari cando⁸ mayhaṇ
upari cando ' ti sabbasattānaṇ⁹ khāyati eva¹⁰ evaṇ katth-
aci¹¹ t̥hitānaṇ abhimukhe t̥hitā viya khāyanti, idaṇ kira
nesam alaṅkatasīsaṇ chinditvā añjitakkhīni¹² uppāṭetvā
hadayamaṇsaṇ ubbattetvā parassa dāsattāya Jālisadise
putte Kaṇhājināsadisā dhītarō Maddisadisā pajāpatiyo
pariccajitvā¹³ dinnadānassa phalaṇ.—Migārasett̥hī pi¹⁴
Tathāgatassa¹⁵ desanaṇ vinivattento¹⁶ bahisāṇiyaṇ nisinno
va sahassanayapatimaṇḍite sotāpattiphale patit̥ṭhāya acala-
saddhāya¹⁷ samannāgato tisu saraṇesu¹⁸ nikkaṅkho hutvā
sāṇikaṇṇaṇ¹⁹ ukkhipitvā gantvā²⁰ suṇisāya²¹ thanaṇ muk-
hena²² gahetvā ' tvaṇ me ajja²³ paṭṭhāya mātā ' ti taṇ mātī-
t̥ṭhāne²⁴ t̥hapesi.²⁵ Tato paṭṭhāya Migāramātā nāma jātā

¹ K. °ndhaṇ.³ C^a. om.⁵ K. a. pi.⁷ B. Condasamā.⁹ K. a. yeva.¹⁰ F. om. K. evaṇ eva.¹² K. suañjana°.¹³ F. om. K. a. yācakānaṇ.¹⁵ B. K. °te.¹⁶ C. rep. S. °ttente. B. °ttente. K. pavattente.¹⁷ B. acalāya sa°.¹⁹ F., C., C^a. sāṇiṇ.²¹ F. suṇhāya.²³ K. B. ajjato.²⁵ K., B., a. sā pi.² F. calanto.⁴ C^a. om. pa° t̥hi°.⁶ C^a. om.⁸ F. C. only once.¹¹ B. K. yatthaka°.¹⁴ K., B., a. kho.¹⁸ K. ratanesu.²⁰ K. B. āg°.²² F. om.²⁴ K. B. mātū°.

pacchābhāge puttāṇ labhitvāpī¹ 'Migāro' ti 'ssa nāmaṇ akāsi.² Mahāseṭṭhī suṇisāya thanaṇ viṣajjetvā gantvā Bhagavato³ pādesu⁴ patitvā⁵ pāde pāṇihi⁶ ca parisambhanto mukhena ca paricumbanto 'Migāro 'haṇ bhante' ti tikkhattuṇ nāmaṇ sāvetvā, 'ahaṇ bhante ettakaṇ kālaṇ "ettha nāma⁸ dinnāṇ mahapphalaṇ" ti na jānāmi, idāni⁹ me suṇisaṇ nissāya ñātaṇ,¹⁰ sabbaapāyadukkhā mutto¹¹ 'mhi, suṇisā me imaṇ gehaṇ āgacchanti¹² atthāya hitāya¹³ āgatā' ti vatvā imaṇ gātham āha :

'So 'ham ajja pajānāmi yattha dinnāṇ mahapphalaṇ, atthāya vata me bhaddā suṇisā gharaṇ āgatā' ti.

Visākhā punadivasatthāya¹⁴ pi Satthāraṇ nimantesi, ath' assā punadivase pi sassū sotāpatti phalaṇ pattā¹⁵ tato paṭṭhāya taṇ gehaṇ sāsanassa vivaṭadvāraṇ ahosi. Tato seṭṭhī cintesi : 'bahūpakārā me suṇisā paṇṇākāram¹⁶ assā karisāmi. Etissā hi bhāriyaṇ pasādhanaṇ niccakālaṇ pasādhetuṇ¹⁷ na sakkā, sallahukaṇ assā divā ca ratto¹⁸ ca sabbiriyaṇ pathesu pasādhanayoggaṇ¹⁹ pasādhanāṇ kāressāmi²⁰ ti satasahassaggaṇakaṇ²¹ ghanamaṭṭhakaṇ nāma pasādhanaṇ kāretvā²² tasmiṇ nitṭhite Buddhapamukhaṇ bhikkhusaṅghaṇ nimantetvā sakkaccaṇ bhojetvā Visākhaṇ soḷasahi gandhodakaghaṭṭhi nahāpetvā Satthu sammukhe ṭha-petvā²³ pasādhetvā Satthāraṇ vandāpesi. Satthā anumō-

¹ C^a. om. pi.

³ B. a. dvīsu.

⁵ K. nipa°.

⁷ K. B. rep. M° a° bh°.

⁹ B. a. ca.

¹¹ C. C^a. °dukkhamutto.

¹³ K. sukhāya. B. a. su°.

¹⁵ S. patvā.

¹⁷ K. °dhituṇ.

¹⁹ K. a. va.

²¹ K. °ikaṇ.

²³ K. a. taṇ.

² K. kari.

⁴ K., B., a. sirasā.

⁶ B. pāṇihi.

⁸ C. C^a. om.

¹⁰ C. C^a. ñātabbāṇ.

¹² K., B., a. mama.

¹⁴ B. °se.

¹⁶ B. pasannākāram.

¹⁸ K. ratte.

²⁰ K. kari°.

²² C^a. kārapetvā.

danayaṃ katvā vihāram eva gato, Visākhāpi tato paṭṭhāya dānādāni puññāni karonti Satthu santikā¹ aṭṭha vare labhivā gaganatale candalekhā viya paññāyamānā putta-dhītāhi vuḍḍhiyaṃ pāpuṇi. Tassā kira dasa puttā dasa dhītaro ahesuṃ, tesu tesu² ekekassa dasa dasa puttā ca dhītaro³ ca ahesuṃ, tesu tesu⁴ pi ekekassa dasa dasa puttā ca dhītaro cā⁵ ti evam assā puttānattapanattasantānavasena⁶ pavattāni viśādhikāni cattāri satāni aṭṭha ca pāṇasahassāni ahesuṃ,⁷ sayayaṃ viśayaṃ⁸ vassasataṃ aṭṭhāsi, sīsekaṃ pi phaliṃ⁹ nāma nāhosi¹⁰ niccaṃ soḷasavassuddesikā viya ahosi. Tam puttānattaparivāraṃ¹¹ vihāram gacchantiyaṃ disvā, 'katamā ettha Visākhā' ti paṭipucchitāro¹² na¹³ honti, ye¹⁴ gacchantiyaṃ passanti 'idāni thokaṃ gacchatu,¹⁵ gacchamānā va no āyyā sobhatī' ti cintenti, ye¹⁶ thitaṃ¹⁷ nisinnaṃ nipannaṃ passanti 'idāni thokaṃ nipajjatu nipannā va no āyyā sobhatī' ti cintenti. Iti sā¹⁸ 'catūsu iriyāpathesu¹⁹ nāma na sobhatī' ti na vattabbā ahosi;²⁰ pañcannaṃ kho pana hatthīnaṃ thāmaṃ dhāreti.²¹ Rājā 'Visākhā kira pañcannaṃ

¹ K. °ike.² F. K. om.³ K. dasa pattā ca dasa dhītaro. ⁴ K. om.⁵ K. ut supra.⁶ K. puttānaṃ nataputtānaṃ vasena. F. om. panatta.⁷ B. a. tenāhu porāṇā:

'Visākhā visati puttā, nattā ca caturo satā,
Sanattā aṭṭhasahassā Jambudīpesu pākāṭa' ti.
Āyu viśavassasataṃ ahosi, sīse, etc.

⁸ K. vīsa°.⁹ B. palitaṃ.¹⁰ C. na hoṣi.¹¹ C°. om. °natta°. B. a. °panatta°.¹² B. pari°.¹³ F. B. om.¹⁴ C., C°, a. na. K., B., a. naṃ.¹⁵ K. om.¹⁶ K., B., a. naṃ.¹⁷ C. C°. seṭṭhinaṃ.¹⁸ F. om. B. 'ssā.¹⁹ F. K. asukair°. B., S., a. asukair°.²⁰ B. va° na hoti.²¹ K. °si.

hatthīnaṃ thāmaṃ dhāreti¹ ti sutvā tassā vihāraṃ gantvā dhammaṃ sutvā āgamanavelāyā thāmaṃ vīmaṃsitukāmo hatthiṃ vissajjāpesi, so soṇḍaṃ ukkhipitvā Visākhaṃ¹ abhimukho agamāsi. Tassā parivāritthiyo pañcasatā² ekaccā palāyiṃsu, ekaccā naṃ³ parissajitvā,⁴ 'kiṃ idaṃ' ti vutte, 'rājā kira te ayye thāmaṃ⁵ vīmaṃsitukāmo hatthiṃ vissajjāpesi' ti vadiṃsu. Visākhā imaṃ⁶ disvā, 'kiṃ palāyitena, kathaṃ⁷ nu kho taṃ gaṇhissāmi' ti cintetvā, 'sace naṃ⁸ dālhaṃ gaṇhissāmi vinasseyyā' ti dvīhi aṅgulihi soṇḍāya⁹ gahetvā paṭipañāmesi.¹⁰ Hatthī¹¹ sandhāretvā¹² saṇṭhātuṃ¹³ nāsakkhi, rājaṅgaṇe ukkuṭiko hutvā nipati,¹⁴ mahājano sādhu-kāraṃ adāsi, sā¹⁵ saparivārā sotthinā gehaṃ agamāsi.

Tena kho pana samayena Sāvattiyaṃ Visākhā Migāra-mātā¹⁶ bahuputtā hoti¹⁷ bahunattā¹⁸ arogaputtā aroga-nattā¹⁹ abhimaṅgalasammata va,²⁰ tāvatakesu puttana-tta-sahassesu²¹ eko pi antarā maraṇappatto nāma nāhosi,²² Sāvattivāsino maṅgalesu chaṇesu Visākhaṃ paṭhamaṃ nimantetvā bhojenti. Ath' ekasmiṃ ussavadivase mahājane maṇḍitapasādhite²³ dhammasavanāya vihāraṃ gacchante

¹ K. Ca. °khā. B. °khābhi°.

² Ca. om.

³ S. na. K. a. n' eva.

⁴ C. Ca. paricc°. K. a. ṭhitā.

⁵ B. balaṃ.

⁶ Ca. idaṃ.

⁷ K. kattha.

⁸ K. taṃ.

⁹ K. soṇḍaṃ. F. °āyaṃ.

¹⁰ B. paṭinām°.

¹¹ K., B., a. attānaṃ.

¹² F., K., S. °tuṃ.

¹³ K. om. B. Ca. ṭhātuṃ.

¹⁴ K. pati. B. patito.

¹⁵ B. a. pi.

¹⁶ K. B. om.

¹⁷ F., C., Ca., B. honti.

¹⁸ B. a. bahupanattā.

¹⁹ B. puttā nattā panattā arogā. C. Ca. ārogā (bis).

Ca. a. ārogā.

²⁰ K., B., Ca. om.

²¹ B. panattesu.

²² C. na hosi.

²³ K. paṭima°. B. °ike.

Visākhāpi nimantitatṭhāne bhuñjitvā mahālatāpasādhanaṇ pasādhettvā mahājanena saddhiṇ vihāraṇ gantvā ābharaṇāni¹ muñcitvā² dāsiyā adāsi, yaṇ sandhāya vuttaṇ :

Tena kho pana samayena Sāvattiyaṇ ussavo hoti, manussā alaṅkatapaṭiyattā ārāmaṇ gacchanti, Visākhāpi³ Migāramātā alaṅkatapaṭiyattā vihāraṇ gacchati. Atha kho Visākhā Migāramātā ābharaṇāni muñcitvā uttarāsaṅge⁴ bhaṇḍikaṇ bandhitvā dāsiyā adāsi : ‘ handa je imaṇ bhaṇḍikaṇ gaṇhāhi ’ ti. Sā kira vihāraṇ gacchanti,⁵ ‘ evarūpaṇ mahagghaṇ⁶ pasādhanaṇ sīse paṭimukkaṇ yāva pādapiṭṭhiṇ alaṅkaraṇakaṇ⁷ alaṅkaritvā vihāraṇ pavasiṭuṇ ayuttaṇ ’ ti naṇ muñcitvā bhaṇḍikaṇ katvā attano⁸ puññen’ eva nibbatāya pañcahatthithāmadharāya dāsiyā hatthe⁹ adāsi, sā eva¹⁰ gaṇhituṇ sakkoti. Tena taṇ¹¹ āha : ‘ amma imaṇ pasādhanaṇ gaṇha, Satthu santikā¹² nivattanakāle¹³ pasādhessāmi¹⁴ naṇ ’ ti¹⁵ taṇ pana datvā ghanamaṭṭhapasādhanaṇ¹⁶ pasādhettvā Satthāraṇ upasaṅkamitvā dhammaṇ assosi, dhammasavanāvasāne Bhagavantaṇ vanditvā utṭhāya¹⁷ pakkāmi, sāpi ‘ ssā dāsi taṇ pasādhanaṇ pammuttṭhā—dhammaṇ sutvā pana pakkantāya parisāya sace kiñci pammuttṭhaṇ hoti taṇ Ānandatthero paṭisāmeti—iti¹⁸ so etaṇ divasaṇ mahālatāpasādhanaṇ disvā Satthu ārocesi : ‘ bhante Visākhā pasādhanaṇ pammussitvā gatā ’ ti. ‘ Ekamantaṇ¹⁹ ṭhapehi Ānandā ’ ti. Thero taṇ ukkhipitvā sopānapasse

¹ K. °ṇaṇ.

³ C^a. om. pi.

⁵ K., B., a. cintesi.

⁷ B. alaṅkāraṇ. K. om.

⁹ C. C^a. hatthena.

¹⁰ K., B., a. kira taṇ. C^a. om. sā.

¹¹ B. naṇ.

¹³ F. K. nivattakāle.

¹⁵ C., C^a., a. āha.

¹⁶ B. °maṭṭhakaṇ pa°.

¹⁷ K. °yāsanā.

¹⁹ K. °ante.

² B. omu°, al.

⁴ B. °ena.

⁶ K. B. °ggha°.

⁸ F. rep.

¹² C. C^a. °kaṇ.

¹⁴ K. pasādhi°.

¹⁸ C^a. om.

laggetvā ṭhapesi. Visākhā Suppiyāya¹ saddhiṃ 'āgantukagamikagilānādīnaṃ kattabbayuttakaṃ jānissāmī' ti antovihāre vicari. Tā pana upāsikāyo antovihāre disvā sappi-madhutelādīhi atthikā² pakatiyā³ daharā ca sāmaṇerā ca thālakādīni gahetvā upasaṅkamanti, tasmiṃ pi⁴ divase tath' eva kariṃsu. Ath' ekaṃ gilānaṃ bhikkhuṃ⁵ disvā Suppiyā⁶ 'ken'⁷ attho ayyassā' ti pucchitvā 'paṭicchādauyēna' ti vutte, 'hotu ayya⁸ pesessāmī' ti dutiyadivase kappiyaṃ alabhanti⁹ attano ūramaṃsena kattabbakiccaṃ katvā puna Satthari pasādena pakatikasarīra¹⁰ va ahosi. Visākhāpi¹¹ gilāne ca dahare¹² ca¹³ oloketvā aññena dvārena nikkhamitvā viharūpacāre ṭhitā 'amma pasādhanaṃ āhara pasādhessāmī' ti āha. Tasmiṃ khaṇe sā dāsī pammussitvā nikkhantabhāvaṃ ṇatvā, 'ayye pammuttṭh' ambhī'¹⁴ ti āha. 'Tena hi gantvā gaṇhitvā ehi, sace pana mayhaṃ ayyena Ānandattherena ukkhipitvā aññasmiṃ ṭhāne ṭhapitaṃ¹⁵ hoti mā āhareyyāsi, ayyass' eva¹⁶ mayā pariccattan' ti. Jānāti kira sā 'kulamanussānaṃ¹⁷ pammuttṭhabhaṇḍakaṃ thero paṭisāmeti' ti, tasmā evam āha. Thero pi taṃ dāsiṃ disvā va 'kimatthaṃ āgatāsi' ti pucchitvā, 'ayyāya me pasādhanaṃ pammussitvā gat' ambhī' ti vutte, 'etasmiṃ¹⁸ me¹⁹ sopānapasse ṭhapitaṃ, gaccha naṃ²⁰ gaṇhā'²¹ ti āha. Sā 'ayya tumhākaṃ hatthena āmatṭhabhaṇḍakaṃ mayhaṃ

¹ K. Suppavāsāya (Cf. F. J. i. 407).

² F. ha°.

³ K., B., a. va.

⁴ B. om.

⁵ C., C°, K. om.

⁶ K. Suppavāsā.

⁷ K. kena.

⁸ K. ayyassa.

⁹ K. B. kappiyamaṃsaṃ na labhanti (B. ala°).

¹⁰ K. °sarīraṇṇā.

¹¹ F. om. pi.

¹² K. daharasāmaṇere. B. a. sāmaṇere ca.

¹³ C., C°, a. disvā.

¹⁴ K. pamumhī.

¹⁵ K. ṭhitaṃ.

¹⁶ K., B., a. taṃ.

¹⁷ C., C°, ma°. K. sakala°.

¹⁸ B. ek°.

¹⁹ F. yeva.

²⁰ K. om. ga° naṃ.

²¹ K. B. gaṇhāhī.

ayyāya anāharaṇīyaṃ¹ katan² 'ti vatvā tucchahatthā va gantvā, 'kiṃ amma³ 'ti Visākhāya putthā tam atthaṃ ārocesi. 'Amma nāhaṃ mama ayyena āmatthabhaṇḍakaṃ pilan-dhissāmi, pariccattaṃ mayā ayyānaṃ⁴ pana paṭijaggituṃ dukkhaṃ taṃ vissajjettvā⁵ kappiyabhaṇḍaṃ upanessāmi, gaccha naṃ āharāhi⁶ 'ti. Sā gantvā āhari. Visākhā taṃ apilandhitvā⁷ kammāre pakkosāpetvā agghāpesi:⁸ 'nava koṭīyo agghati, kārāpaṇikaṃ⁹ pana satasahassaṃ 'ti vutte pasādhanāṃ yāne ṭhapetvā¹⁰ 'tena hi naṃ vikkīṇathā¹¹ 'ti āha. Tattakaṃ dhanāṃ datvā gaṇhituṃ na koci sakkhis-sati,¹² taṃ ca¹³ pasādhanāṃ pasādhetuṃ anucchavikā itthiyo¹⁴ nāma dullabhā, paṭhavimaṇḍalasmiṃ hi tisso va itthiyo mahālatāpasādhanāṃ labhiṃsu: Visākhā mahāupāsikā¹⁵ Bandhulamallasenāpatissa bhariyā Mallikā Bārāṇasiseṭṭhino dhītā¹⁶ ti. Tasmā Visākhā sayam eva tassa mūlaṃ datvā satasahassādhikā navakoṭīyo¹⁷ sakāte āropetvā vihāraṃ netvā Satthāraṃ vanditvā, 'bhante "mayhaṃ ayyena Ānandattherena mama pasādhanāṃ hatthena āmatthaṃ tena āmatthakālatā¹⁸ paṭṭhāya na sakkā taṃ¹⁹ mayā²⁰ pilan-dhituṃ, tam pana vissajjettvā kappiyaṃ upanessāmi" ti vikkīṇāpentī²¹ aññaṃ gaṇhituṃ samatthaṃ adisvā aham ev'assa mūlaṃ gāhāpetvā āgatā, catūsu paccayesu katara-paccaye²² upanāmemi²³ bhante 'ti. 'Pācīnadvāre saṅghassa

¹ B. °hariyaṃ.

² F. °itvā.

³ K., B., a. va.

⁴ K. °iyaṃ. B. hatthakārāpaṇiyaṃ.

⁵ K. ṭhatvā. B. ṭhapāpetvā.

⁶ K. B. hi.

⁷ K. up°.

⁸ K. a. Upallavaṇṇā (sic).

⁹ K. tenūm°.

¹⁰ S. mayaṃ.

¹¹ K. vikkīṇāpemi. F. vikkīṇāpe taṃ ti.

¹² F., K., B., S., a. na.

¹³ C. C°. °nāmi. K. B. °nessāmi.

¹⁴ B. ayyassa.

¹⁵ C. āharā.

¹⁶ K., B., a. tehi.

¹⁷ K. sakkhi.

¹⁸ F. K. itthī.

¹⁹ C°. °koṭī.

²⁰ C. C°. om.

vasanattāṇaṃ¹ kātuṃ te yuttaṃ² Visākhā' ti. 'Yuttaṃ bhante' ti, Visākhā tuṭṭhamānasā navakoṭṭhi³ bhūmim eva gaṇhi, aparāhi navakoṭṭhi vihāraṃ kātuṃ ārabhi. Ath' ekadivasaṃ Satthā paccūsasamaye lokaṃ volokento deva-lokā cavitvā Bhaddiyanagare seṭṭhikule nibbattassa Bhaddi-yassa⁴ nāma seṭṭhiputtassa upanissayasampattiṃ disvā Anāthapiṇḍikassa gehe bhattakiccaṃ katvā uttaradvārā-bhimukho ahoṣi. Pakatīyāpi⁵ Satthā Visākhāya gehe bhikkhaṃ gaṇhitvā dakkhinadvārena nikkhamitvā Jetavane vasati, Anāthapiṇḍikassa gehe bhikkhaṃ gaṇetvā⁶ pācīnadvārena nikkhamitvā pubbārāme⁷ vasati.⁸ Uttaradvāraṃ⁹ sandhāya gacchantaṃ¹⁰ āha Bhagavantaṃ disvā, 'cārikaṃ pakkamissati' ti jānanti. Visākhapi taṃ¹¹ divasaṃ 'Satthā uttaradvārābhimukho gato' ti sutvā va vegena gantvā vanditvā¹² āha: 'cārikaṃ gantukāmaṃ' attha bhante' ti. 'Āma Visākhe' ti. 'Bhante ettakaṃ dhanāṃ pariccajītvā tumhākaṃ vihāraṃ kāreṃ,¹³ nivattatha¹⁴ bhante' ti. 'Anivattigamaṇaṃ¹⁵ idaṃ¹⁶ Visākhe' ti. Sā 'addhā ettha¹⁷ hetusampannaṃ kiñci¹⁸ passati¹⁹ Bhagavā' ti cintetvā, 'tena hi bhante mayhaṃ katākatavijānanakaṃ²⁰ ekaṃ bhikkhuṃ nivattetvā²¹ gacchathā' ti āha. 'Yāṃ rocesi²² tassa

¹ F. °ssāv°. C^a. °tṭhānaṭṭhānaṃ.

² K. a. te.

³ K. navahi ko°.

⁴ K. om.

⁵ K. B. hi for pi.

⁶ K. gaṇhitvā.

⁷ B. pupph°.

⁸ C^a. viharati. K. a. ubho kulā.

⁹ C. C^a. uttarāṃ.

¹⁰ K. ācchantaṃ yeva.

¹¹ C^a. rep.

¹² K. om.

¹³ C., C^a, B., a. ti.

¹⁴ C. °etha.

¹⁵ C. C^a. anivattiya°. K. B. anivatta°.

¹⁶ C. a. ca.

¹⁷ F. B. om.

¹⁸ F., C., C^a, S. kañci.

¹⁹ B. passiss°.

²⁰ K. °aṃ jānakaṃ.

²¹ K. °āpetvā.

²² K. rocesi. B. ruccasi. F. S. ārocesi tassa for āha yaṃ ro°.

pattaṇ¹ gaṇha² Visākhe³ ti.³ Sā kiñcāpi Ānandattheraṇ piyāyati, 'Mahāmogallānatthero⁴ iddhimā, etaṇ me nissāya kammaṇ lahuṇ nippajjissati⁵ ti pana⁵ cintetvā therassa pattaṇ gaṇhi. Thero Satthāraṇ olokesi, Satthā 'tava parivāro pañcasate bhikkhū gahetvā nivatta Moggallānā⁶ ti āha, so tathā akāsi. Tassānubhāvena paññāsa saṭṭhi yojanāni pi⁶ rukkhathāya⁷ ca pāsāṇathāya ca gatā⁸ mahante⁹ rukkhe ca pāsāṇe ca gahetvā taṇ divasaṇ eva āggacchanti, n' eva sakāte rukkhe¹⁰ ca pāsāṇe ca āropentā¹¹ kilamanti, na akkho bhañjati,¹² na cirass' eva dvebhūmaka-pāsādaṇ¹³ kariṇsu. Hetthābhūmiyaṇ¹⁴ pañca gabbhasatāni uparibhūmiyaṇ¹⁵ pañca gabbhasatāni gabbhasahassapaṭi-maṇḍito pāsādo ahosi.¹⁶ Satthā navahi māsehi cārikaṇ caritvā puna Sāvattiṇ agamāsi, Visākhāya pi pāsāde¹⁷ kammaṇ navahi eva¹⁸ māsehi niṭṭhitaṇ¹⁹ pāsādakūṭaṇ ghanakottimarattasuvanna²⁰ saṭṭhiudakaghaṭaṇa-

¹ C. C^a. *rep.*

³ F., K., S. gaṇhi.

³ B. a. āha.

⁴ B. a. pana.

⁵ B. puna.

⁶ K. om.

⁷ C. °yañ.

⁸ B. gantvā. K. a. manussā.

⁹ K. B. *rep.*

¹⁰ K. B. rukkha°, om. ca.

¹¹ B. °nto.

¹² K. akkhā bhañjanti. B. bhijjati.

¹³ K. B. °ikaṇ pā°.

¹⁴ F. °yū.

¹⁵ K. a. ca.

¹⁶ B., K., a. atṭhakarise (K. om.) parisuddhabhūmibhāge pāsādaṇ kāresi (B. parisuddhe bhū°); suddhapāsādo va (B. pi) na sobhatiti taṇ parivāretvā pañca padhānavattagehasatāni (B. °vetta°) pañca cūlapāsādasatāni pañca dighasālasatāni (B. °mālaka°) kārapesi. B. a. atha.

¹⁷ K. °da°.

¹⁸ K. B. om.

¹⁹ K. a. Visākhā.

²⁰ C^a. dhana°. C^a. °suvannaṇava. K. B. °suvannaṇ' eva.

kaṇ¹ kāresi,² ‘Satthā Jetavanavihāraṇ³ gacchati’⁴ ti ca
 sutvā paccuggamaṇaṇ katvā Satthāraṇ attano vihāraṇ
 netvā paṭiññaṇ gaṇhi: ‘bhante imaṇ catumāsaṇ bhikkhu-
 saṅghaṇ⁵ gahetvā idh’ eva vasatha pāsādaṇ ahaṇ karissāmi’
 ti. Satthā adhivāsesi. Sā⁶ tato paṭṭhāya Buddhapamu-
 khassa bhikkhusaṅghassa vihare eva⁷ dānaṇ deti. Athi’
 assā ekā sahāyikā sahaṇṇagghaṇakaṇ⁸ ekaṇ vatthaṇ ādāya
 āgantvā, ‘sahāyike ahaṇ imaṇ vatthaṇ tava pāsāde
 bhummattharaṇasaṅkhepena⁹ attharitikāmā attharaṇa-
 tṭhānaṇ me ācikkhathā’¹⁰ ti āha.¹¹ ‘Sahāyike sace tyāhaṇ
 “okāso natthi” ti vakkhāmi,¹² tvaṇ “me okāsaṇ adātu-
 kāmā” ti maññissasi, sayam eva pāsādassa dve bhūmiyo
 gabbhasaṇṇassaṇ ca oloketvā attharaṇatṭhānaṇ jānāhi’¹³ ti,¹⁴
 sā¹⁵ sahaṇṇagghaṇakaṇ¹⁶ vatthaṇ gahetvā tattha¹⁷ vicaranti
 tato appataramūlaṇ vatthaṇ disvā, ‘nāhaṇ imasmiṇ pāsāde
 puññabhāgaṇ labhāmi’ ti domanassappattā ekaṇṇi tṭhāne
 rodanti atṭhāsi. Atha naṇ Ānandatthero disvā, ‘kasmā
 rodasi’ ti pucchi.¹⁸ Sā tam atthaṇ ārocesi. Thero ‘mā
 cintayi, ahaṇ te attharaṇatṭhānaṇ ācikkhissāmi’ ti vatvā,¹⁹
 ‘sopānapādadhovanantare²⁰ pādapuñṇaṇakaṇ²¹ katvā
 attharaṇhi; bhikkhū pāde dhovitvā paṭhamāṇ tattha puñ-

¹ F. saddhiṇ u°.² B. kārāpesi.³ K. °mahāvi°.⁴ C°. °nti.⁵ K. catumāsaṇghaṇ.⁶ F. om.⁷ K. yeva. C. C°. va.⁸ K. B. °ikaṇ.⁹ B. bhūma°.¹⁰ K. °kkheyyāhi. F. °kkhā.¹¹ K. a. sā. B. a. sādhu.¹² C. vadāmi.¹³ C. C°. olokehi.¹⁴ B. a. āha.¹⁵ C°. om.¹⁶ B. sataṇṇa°.¹⁷ K. B. rep.¹⁸ K. om.¹⁹ C. om.²⁰ B. °pādamūle pādadhovanatṭhāne idaṇ pādapuñṇ°
 K. a. idaṇ. C. C°. om. °pādadh°.²¹ F. °puñjanaṇ.

chitvā¹ anto pavisissanti, evaṇ tava² mahapphalaṇ bhavis-
sati,³ ti āha.—Visākhāya kira taṇ⁴ asallakkhitatṭhānaṇ.—
Visākhā cattāro māse antovihāre Buddhapamukhassa bhik-
khusaṅghassa dānaṇ⁵ adāsi, osānadivase⁶ bhikkhusaṅghassa
civarasāṭake adāsi, saṅghanavakena laddhacivarasāṭakā⁷
sahassaṇ agghiṇṇsu,⁸ sabbesaṇ pattāni pūretvā bhesajjaṇ
adāsi dānapariccāgena nava koṭiyo agamaṇsu, iti vihārassa
bhūmigahane nava koṭiyo⁹ vihārakārāpane¹⁰ nava¹¹ vihāra-
mahe¹² navā ti sabbāpi sattavīsati koṭiyo¹³ Buddhasāsane
pariccaji. Itthattabhāve tṭatvā micchādītṭhikassa gehe
vasamānāya evarūpo pariccāgo¹⁴ nāma aññassā¹⁵ natthi.
Sā vihāramahassa niṭṭhitadivase vadḍhamānakacchāyāya
puttanattaparivutā¹⁶ ‘yam¹⁷ mayā pubbe patthitaṇ sabbaṇ
me¹⁸ matthakaṇ pattaṇ’ ti pāsādaṇ anuparigacchanti¹⁹
pañcahi gāthāhi madhurasaddena²⁰ imaṇ²¹ udānaṇ udānesi :

‘Kadāhaṇ pāsādaṇ²¹ rammaṇ sudhāmattikalepanaṇ
vihāradānaṇ dassāmi, saṅkappo mayha²² pūrito.

‘Kadāhaṇ mañcapīthaṇ ca bhisibimbohanāni ca
senāsanabhaṇḍaṇ dassaṇ,²³ saṅkappo mayha pūrito.

¹ K. B. ettha pādaṇ puñjitvā. F. pucchitvā.

² K. B. te.

³ K. c’etaṇ. B. kir’ etaṇ.

⁴ K. mahā°.

⁵ B. ava°.

⁶ B. °kāni.

⁷ B. sahassaagghanikā honti.

⁸ K. om.

⁹ B. vihārassa kārāpanena.

¹⁰ C., C^a, a. koṭiyo.

¹¹ B. °mahena.

¹² K., B., a. sā.

¹³ K. B. mahā°.

¹⁴ C. C^a. aññassa. F. S. °issā.

¹⁵ B. °nattapanatta°. S., C., C^a. °parivutāya.

¹⁶ B. *rep*.

¹⁷ B. eva.

¹⁸ K. B. anupariyāyaṇ (B. °āya) gacchanti.

¹⁹ F., K., S. °sarena.

²⁰ F. K. om.

²¹ K. navapā°.

²² K. mayhaṇ, al.

²³ K., B., S. dassāmi. C. C^a. demi.

Kadāhaṇ salākabhattan sucimaṇṣūpasecanaṇ
bhojanadānaṇ dassāmi, saṇkappo mayha pūrito.

Kadāhaṇ kāsikavatthan khomakappāsikāni ca
civaradānaṇ dassāmi, saṇkappo mayha pūrito.

Kadāhaṇ sappinavanītaṇ madhu telaṇ ca phāṇitaṇ
bhesajjadānaṇ dassāmi, saṇkappo mayha pūrito' ti.

Bhikkhū tassā saddaṇ sutvā Satthu ārocayaṇsu : ' bhante
amhehi ettake addhāne Visākhāya gāyanaṇ¹ nāma na
diṭṭhapubbaṇ, sā ajja puttanaṭṭaparivutā² gāyamaṇā pāsā-
daṇ³ anupariyāti,⁴ kiṇ nu kho assā pittaṇ⁵ kupitaṇ udāhu
ummattikā jātā' ti. Satthā ' na bhikkhave mayhaṇ dhītā
gāyati, attano pan' assā ajjhāsayo paripuṇṇo, sā " patthita-
patthanā me matthakaṇ pattā' ti tuṭṭhamānasā udānaṇ
udānenti vicarati' ti vatvā, ' kadā pana bhante tāya patthanā
patthitā' ti, ' suṇissatha bhikkhave' ti ' suṇissāma bhante '
ti vutte atītaṇ āhari:⁶ ' Bhikkhave ito kappasatasahas-
samatthake⁷ Padumuttaro nāma Buddhho loke nibbatti,
tassa vassasatasahassaṇ āyu ahosi,⁸ khīṇāsavānaṇ satasa-
hassaṇ⁹ parivāro, nagaraṇ Haṇṣavati nāma, pitā Sunando
nāma rājā, mātā Sujātā nāma devī. Tassa aggūpaṭṭhā-
yikā¹⁰ upāsikā attha vare yācivā mātiṭṭhāne¹¹ tathvā
Satthāraṇ catūhi paccayehi paṭijaggaṭi, sāyapātaṇ¹² upa-
tṭhānaṇ gacchati, tassā ekā sahāyikā tāya saddhiṇ nibadd-
haṇ vihāraṇ gacchati. Sā¹³ Satthārā saddhiṇ vissāseṇa
kathanaṇ ca vallabhabhāvaṇ ca disvā ' kin nu kho katvā
evaṇ Buddhānaṇ vallabhā hontī' ti cintetvā Satthāraṇ
pucchi : ' bhante esā itthī tumhākaṇ kiṇ hotī' ti—' upa-

¹ F. °itaṇ.

² C. C°. °dā.

³ B. a. vā.

⁴ F. satasahassakappa°.

⁵ B. °ssa°.

⁶ B. aggaup°, and a. ekā.

⁷ B. sāyaṇ pā°.

⁸ B. °nattapanatta°.

⁹ C., C°, B. °yāyati.

¹⁰ B. a. atīte.

¹¹ C°. hosi.

¹² B. mātu°.

¹³ B. a. tassā.

ṭṭhāyikānaṃ¹ aggā² ti—'bhante kiṃ katvā upaṭṭhāyikānaṃ³ aggā honti'⁴ ti—'kappasatasahassaṃ patthanaṃ patthetvā'⁵ ti⁵—idāni patthetvā laddhuṃ sakkā bhante'⁶ ti—'āma sakkā'⁷ ti—'tena hi bhante bhikkhusatasahassemi⁸ saddhiṃ sattāhaṃ mayhaṃ bhikkhaṃ gaṇhathā'⁹ ti āha, Satthā adhivāsesi. Sā⁷ sattāhaṃ dānaṃ datvā osānadivase cīvara-sātake datvā Satthāraṃ vanditvā pādamūle nipajjitvā 'bhante nāhaṃ imassa dānassa phalena devissariyādinaṃ aññatarāṃ patthemī, tumhādisassa paṇ' ekassa Buddhassa santike aṭṭha vare labhitvā mātittihāne ṭhatvā catūhi pacca-yehi paṭijaggituṃ samatthānaṃ aggā bhavēyyan'¹⁰ ti patthanaṃ patthesi.⁸ Satthā 'samijjhissati nu kho imissā patthanā'¹¹ ti anāgataṃ āvajjento⁹ kappasatasahassaṃ oloketvā 'kappasatasahassapariyosāne Gotamo nāma Buddhō upajjissati, tadā tvaṃ¹⁰ Visākhā nāma upāsikā hutvā tassa santike aṭṭha vare labhitvā mātittihāne ṭhatvā catūhi pacca-yehi paṭijaggantānaṃ upaṭṭhāyikānaṃ aggā bhavissasī'¹¹ ti āha, tassā sā sampatti sveva laddhabbā viya ahosi, sā yāvātāyukaṃ puññaṃ katvā tato cutā devaloke nibbattitvā devamanussesu saṃsaranti Kassapasammāsambuddhassa kāle Kikissa Kāsirañño¹² sattannaṃ dhītānaṃ kaniṭṭhā Saṅghadāsī nāma hutvā parakulaṃ agantvā¹³ tāhi¹⁴ bhaginihi saddhiṃ dīgharattaṃ dānādīni puññāni katvā Kassapasammāsambuddhassa pādamūle pi 'anāgate tumhādisassa Buddhassa mātittihāne ṭhatvā catupaccayadāyikānaṃ aggā bhavēyyan'¹⁵ ti patthanaṃ akāsi.¹⁵ Tato paṭṭhāya pana devamanussesu saṃsaranti imasmiṃ attabhāve Meṇḍakasetṭhi-

¹ B. *a.* upāsikānaṃ.² B. *a.* hoti.³ F. dāyikānaṃ. B. upāsikānaṃ.⁴ B. hoti.⁵ B. *a.* kiṃ.⁶ F. C^a. °ssena.⁷ F. *om.*⁸ B. paṭṭhapesi.⁹ B. °anto.¹⁰ C^a. taṃ.¹¹ B., C., C^a. °ti.¹² B. Kāsikā°.¹³ B. ga°.¹⁴ B. *a.* jeṭṭha°.¹⁵ B. *a.* sā.

puttassa Dhanañjayasetṭhino dhītā hutvā¹ nibbattā mayhaṇ sāsane bahūni puññāni akāsi. Iti kho bhikkhave na mayhaṇ dhītā gāyatī ti,² patthitapatthanāya³ pana nipphattiṇ⁴ disvā udānaṇ udānesī⁵ ti vatvā Satthā⁶ dhammaṇ desento 'bhikkhave yathā nāma cheko mālākāro nānapupphānaṇ⁷ mahantaṇ rāsiṇ katvā nānappakāre mālāguṇe karoti, evam evaṇ⁸ Visākhāya nānappakārāni kusalāni⁹ kātuṇ cittaṇ namatī¹⁰ ti vatvā imaṇ gātham āha :

53. 'Yathāpi pupparāsīmā kayirā mālāguṇe¹⁰ bahū,
evaṇ jātena maccena kattabbaṇ kusalaṇ bahun¹¹ ti.

Tattha puppharāsīmā ti nānappakārānaṇ pupphānaṇ rāsīmā kayirā ti kareyya mālāguṇe bahū ti ekato vaṇṭikamālādibhedā¹¹ nānappakārā¹² mālānikatiyo maccenā ti maritabbabbhāvatāya¹³ macco ti laddhanāmena sattena cīvaradānādibhedāṇ bahuṇ kusalaṇ kattabbaṇ. Tattha puppharāsigaḥaṇaṇ¹⁴ bahupupphadassanattḥaṇ, sace hi appāni pupphāni honti mālākāro ca cheko n' eva bahū mālāguṇe kātuṇ sakkoti, acheke pana appesu bahusu pi pupphesu na sakkoti yeva, bahusu pana pupphesu santesu cheko mālākāro dakkho kusalo bahū mālāguṇe karoti, evam eva sace ekaccassa saddhā mandā hoti¹⁵ bhogā¹⁶ bahū saṇvijjanti n' eva sakkoti bahūni kusalāni¹⁷ kātuṇ, mandāya

¹ B. om.

² B. om.

³ F. patthanāya.

⁴ C. nippattaṇ tīti. C^a. °ttīti.

⁵ C^a. °tī. B. °ntī.

⁷ B. °āni.

⁶ B. a. imaṇ.

⁸ B. eva.

⁹ B. puññāni.

¹⁰ B. mālā°.

¹¹ B. °vaṇḍika°. S. only °bhedā.

¹² K. C. °re.

¹³ B. °sabbhāv°.

¹⁴ B. °rāsīmā ti ga°.

¹⁵ F. om.

¹⁶ F., B., a. ca.

¹⁷ C., C^a, K. bahū ku°.

ca pana saddhāya mandesu ca¹ bhogesu² ulārāya ca pana saddhāya mandesu ca bhogesu na sakkoti yeva, ulārāya ca pana³ saddhāya ulāresu ca bhogesu [sati]⁴ sakkoti,⁵ tathārūpā ca Visākhā upāsikā taṇ sandhāy' etaṇ vuttaṇ: yathāpi . . . pe⁶ . . . kattabbaṇ kusalaṇ bahun ti.

Desanāvasāne bahū sotāpannādayo ahesuṇ, desanā mahājanassa sātthikā⁷ jātā ti.

Visākhaya-vatthu.⁸

9. ĀNANDATATHERAPAÑHA-VATTHU.

Na pupphagandho paṭivātaṇ eti ti imaṇ dhamma-desanaṇ Satthā Sāvattiyaṇ viharanto Ānandattherassa pañhaṇ vissajjento⁹ kathesi.

Thero kira sāyaṇhasamaye paṭisallino cintesi: 'Bhagavato sārāgandho mūlagandho pupphagandho ti tayo uttamagandhā vuttā, tesāṇ anuvātam eva¹⁰ gandho gacchati no paṭivātaṇ, atthi nu kho taṇ gandhajātaṇ yassa¹¹ paṭivātam pi gandho gacchati anuvātapāṭivātam pi gandho gacchati'¹² ti. Ath' assa etad ahosi: 'kiṇ mayhaṇ attanā vinicchitena, Satthāram eva¹³ pucchissāmī' ti. So Satthāraṇ upasaṅkamitvā pucchi. Tena vuttaṇ.¹⁴

Atha kho āyasmā Ānando sāyaṇhasamayaṇ¹⁵ paṭisallānā vutṭhito yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā

¹ F., B., a. pana.

³ C^a. om.

⁵ C., C^a., a. ti.

⁷ B. a. desanā.

⁹ B. visajjanaṇ ārabba.

¹⁰ K. yeva, om. gandho.

¹¹ K., B., a. anuvātam pi gandho gacchati.

¹² C., C^a., S. om. a° pi ga° ga°.

¹⁴ Aṅguttara ed. Morris, I. 225.

¹⁵ B. °ye. A. om. sā° pa° vu°.

² B. a. na sakkoti.

⁴ S. om.

⁶ B. la.

⁸ B. a. aṭṭhamaṇ.

¹³ K. yeva.

Bhagavantaṃ etad avoca : 'tīṇ' ¹ imāni bhante ² gandhajātāni yesaṃ anuvātam eva gandho gacchati no paṭivātaṃ. Katamāni tīṇi ? mūlagandho sārāgandho pupphagandho ti imāni kho bhante tīṇi gandhajātāni yesaṃ anuvātam eva gandho gacchati, no paṭivātaṃ. Atthi nu kho bhante kiñci ³ gandhajātaṃ yassa anuvātam pi gandho gacchati, paṭivātam pi gandho gacchati anuvātapāṭivātam pi gandho gacchati' ti. Ath' assa Bhagavā pañhaṃ vissajjento : 'Atth' Ānanda gandhajātaṃ yassa anuvātam pi gandho gacchati, paṭivātam pi ⁴ anuvātapāṭivātam pi gandho gacchati' ti. 'Katamaṃ pana taṃ ⁵ bhante gandhajātaṃ yassa anuvātam pi paṭivātam pi anuvātapāṭivātam pi gandho gacchati' ti. 'Idhānanda yasmiṃ gāme vā nigame vā itthi vā puriso vā Buddhāṃ saraṇaṃ gato hoti, dhammaṃ saraṇaṃ gato hoti, saṅghaṃ saraṇaṃ gato hoti pāṇātipātā paṭivirato hoti adinnādāna ⁶ kāmesu micchācārā musāvādā surāmerayamajjapamādatthānā ⁷ paṭivirato hoti sīlavā hoti kalyāṇadhammena vigatamalamaccherena cetasā agāraṃ ajjhāvasati muttacāgo payatapāṇi vossaggarato yācayogo dānaṣaṃvibhāgarato ⁸ tassa disāsu ⁹ samaṇabrāhmaṇā vaṇṇaṃ bhāsanti asukasmiṃ ¹⁰ nāma gāme vā nigame vā itthi ¹¹ vā puriso vā Buddhāṃ saraṇaṃ gato . . . pe ¹² . . . dānaṣaṃvibhāgarato devatāpi ¹³ 'ssa amanussā vaṇṇaṃ bhāsanti, asukasmiṃ

¹ K. tīṇi.² C. om.³ K. a. taṃ.⁴ K., B., A. *regularly add* gandho gacchati.⁵ C. C^a. om.⁶ K., B., A. paṭivirato hoti *regularly*. A. a. paṭivirato *regularly*.⁷ C. °pamādā.⁸ A. a. ti, and then goes on to devatāpi.⁹ B. dasadisāsu.¹⁰ S. amukasmiṃ.¹¹ C. itthiyo.¹² K. la with hoti in front. A. a. hoti. B. rep. all three with hoti ; then la.¹³ K. om. devatāpi and goes on to idaṃ.

nāma gāme vā nigame vā itthiyo vā puriso vā buddhaṇ saraṇaṇ gato¹ . . . pe . . . dānasaṇvibhāgarato² idaṇ kho Ānanda taṇ gandhajātaṇ yassa anuvātaṇ pi gandho gacchati paṭivātāṃ pi gandho gacchati anuvātapāṭivātāṃ pi gandho gacchati ti vatvā imā gāthā abhāsi :

54. Na pupphagandho paṭivātāṃ eti
na candanaṇ tagaramallikā³ va
sataṇ ca gandho paṭivātāṃ eti
sabbā disā sappuriso pavāti.⁴

55. Candanaṇ tagaraṇ vāpi uppalaṇ atha vassikī⁵
etesaṇ gandhajātānaṇ silagandho anuttaro ti.

Tattha na pupphagandho ti Tāvatiṇsabhaṇe pāricchattako⁶ āyāmato ca vitthārato ca yojanasatiko, tassa pupphānaṇ ābhā paññāsayaṇāni gacchati, gandho yojana-sataṇ, so pi⁷ anuvātāṃ eva, paṭivātāṃ pana aṅgulaṃ⁸ pi gantaṇ na sakkoti, evarūpo pi na pupphagandho paṭivātāṃ eti. Candanaṇ ti candanagandho. Tagaramallikā vā ti imesaṃ pi gandho eva adhippeto, sāragan-dhānaṇ aggassa lohitacandanassaṃpi tagaramallikāya⁹ pi anuvātāṃ eva yāti¹⁰ no paṭivātāṇ. Sataṇ ca gandho ti sappurisaṇaṃ pana Buddhapaccekaṃ buddhasāvakānaṇ silagandho paṭivātāṃ¹¹ eti. Kiṇkāraṇā? sabbā disā sappuriso pavāti yasmā¹² sappuriso silagandhena sabbā disā ajjhottharivā gacchati tasmā tassa gandho paṭivātāṃ eti ti

¹ C. a. dhammaṇ sa° ga°.

² B. a. hotīti. A. a. ti.

³ B. tagaraṇ ma°. A. taggara°.

⁴ B. K. pavāyati *always*.

⁵ K. vassakī.

⁶ B. °akarukkho.

⁷ K. om. yo° so pi.

⁸ S. aṭṭhaṅgulaṃ. B. aṭṭhaṅgulamattaṇ.

⁹ K. tagarassaṃpi malikāya.

¹⁰ B. vāyati.

¹¹ K. anuvātapāṭivātāṃ.

¹² B. a. pana.

vattabbo, tena vuttaṃ paṭivātam eti ti. Vassikī¹ ti jāti-
sumanā.² Etesaṃ ti imesaṃ candanādīnāṃ gandhajā-
tānaṃ gandhato silavantānaṃ sappurisānaṃ silagandho
va³ anuttaro asadiso appaṭibhāgo ti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādīni pattā, desanā
mahājanassa sātthikā jātā ti.

Ānandattherassa pañha-vatthu.⁴

10. MAHĀKASSAPATTHERAṀḌAPĀTADINNA-VATTHU.

Appamatto ayaṃ gandho ti imaṃ dhammadesanaṃ
Satthā Veḷuvane viharanto MahākassapattheraṀḍapāta-
dānaṃ⁵ ārabba kathesi.

Ekasmiṃ hi divase thero sattāhaccayena⁶ nirodhā
vuṭṭhāya 'Rājagahe sapaḍānaṃ⁷ piṇḍāya carissāmīti nikk-
hami.⁸ Tasmiṃ⁹ samaye Sakkassa devarañño¹⁰ paricārīkā¹⁰
kakuṭapādiniyo¹¹ pañcasatā accharāyo 'therassa piṇḍa-
pātaṃ dassāmā ti' ussāhajātā pañca piṇḍapātasatāni
sajjetvā ādāya antarāmagge ṭhapetvā¹² 'bhante imaṃ
piṇḍapātaṃ gaṇhatha, saṅghaṃ no karoṭhā ti' vadiṃsu.
'Gacchatha tumhe, ahaṃ duggatānaṃ¹³ saṅghaṃ karissāmī'
ti. 'Bhante mā no nāsetha saṅghaṃ no karoṭhā' ti.
Thero ñatvā puna paṭikkhipitvā puna pi¹⁴ apagantaṃ

¹ K. vassakī.

² K. °ādīni.

³ K. ca. B. om.

⁴ K. Ānandathera-vatthu. B. Anandatherapañha-vatthu
navamaṇṇaṃ.

⁵ C^a. K. °therassap°. B. °apassa.

⁶ K. °hassa a°.

⁷ K. sampā°.

⁸ K. om.

⁹ B. a. pana.

¹⁰ K. °kāyo.

¹¹ K. kukutapādāyo. B. kukkuṭapādiniyo. K. parivāro
for acch°.

¹² B. K. ṭhatvā.

¹³ K. dukkhatānam.

¹⁴ B. om. puna pi.

anicchamānā yācantiyo 'attano pamāṇaṇ na jānātha, apagacchathā' ti accharaṇ pahari.¹ Therassa acharasaddaṇ sutvā santhambhitvā² thātuṇ asakkontiyo palāyitvā deva-lokam eva gantva, Sakkena 'kahaṇ gatā' ti puttā, "samā-pattivutthitassa therassa³ piṇḍapātaṇ dassāmā" ti gat' amha devā' ti. 'Dinno pana vo no' ti.⁴ 'Gaṇhituṇ na icchatī' ti. 'Kiṇ⁵ kathesī' ti. "Duggatānaṇ saṇghaṇ karissāmī" ti āha devā' ti. 'Tumhe kena ākārena⁶ gatā' ti. 'Iminā va devā' ti. Sakko 'tumbhādisāyo⁷ therassa piṇḍapātaṇ kiṇ dassanti' ti⁸ sayāṇ dātukāmo hutvā jarājiṇṇo mahallako khaṇḍadanto palitakeso obhaggasariro mahallakatantavāyo hutvā, Sujam pi devadhitarāṇ tathārūpam eva mahallikaṇ katvā, ekaṇ pesakārakavithiṇ⁹ māpetvā tantaṇ¹⁰ pasārento¹¹ acchi. Thero pi 'duggatānaṇ¹² saṇghaṇ karissāmī' ti nagarābhimukho gacchanto bahinagare eva taṇ vithiṇ disvā olovento te dve jane addasa.¹³ Tasmiṇ khaṇe Sakko tantaṇ pasāreti, Sujā tasaraṇ¹⁴ vadḍhetti.¹⁵ Thero cintesi: 'ime mahallakakāle pi kammaṇ karonti, imasmiṇ¹⁶ nagare imehi duggatatarā¹⁷ natthi¹⁸ maññe,

¹ B. a. tā.

² K. *for* su° sa° *has* saṇkhubhitvā samukhā.

³ K. Mahākassapatherassa.

⁴ S. dinno na dinno pana vo ti. C. C°. na dinno pana vo. B. dinnā pana vo ti.

⁵ K. a. vo thero.

⁶ K. kenāk°.

⁷ K. tumbhādisā.

⁸ K. a. sakko.

⁹ B. C°. pesakāravī°.

¹⁰ C°. taṇtaṇ.

¹¹ K. passārento. C. °anto.

¹² B. duggatajātānaṇ.

¹³ K. addassa.

¹⁴ C. C°. tāsaraṇ. K. tantaṇ saraṇ. Cf. Morris in *J.P.T.S. for 1886*, p. 160. *The accent may account for the lengthening of the a (tāsara).* But S. Sujā saraṇ.

¹⁵ B. °ttesi.

¹⁶ C. C°. om. i°n°. K. tasmiṇ nagare. B. yeva i°n°.

¹⁷ B., C°, K. °taro.

¹⁸ S. K. natthīti.

imehi dinnā¹ ulūṅkamattam pi² gahetvā imesaṇ³ saṇ-
gahaṇ karissāmī⁴ ti⁵ tesāṇ gehābhimukho ahosi.⁶ Sakko
taṇ āgacchantaṇ disvā Sujāṇ⁷ āha : ‘bhaddhe mayhaṇ ayyo
ito āgacchati, taṇ⁸ apassantī viya tuṇhī hutvā nisīda
khaṇena⁹ vañcetvā piṇḍapātaṇ¹⁰ dassāmā¹¹ ti. Thero
āgantvā gehadvāre aṭṭhāsi, te¹² apassantā viya attano
kammam eva karontā thokaṇ āgamayīṇsu.¹³ Atha Sakko
‘gehadvāre eko thero viya ṭhito upadhārehi tāvā¹⁴ ti āha.
Sā ‘gantvā¹⁵ upadhāretha sāmī¹⁶ ti. So gehā nikkhamitvā
theraṇ pañcapatitṭhitena vanditvā ubhohi hatthehi jaṇṇu-
kāni olambitvā¹⁷ nitthananto¹⁸ utṭhāya ‘katarathero¹⁹ nu
kho ayyo²⁰ ti thokaṇ osakkitvā ‘akkhīni me²¹ dhūmayanti²²
ti vatvā nalāṭe hatthaṇ patiṭṭhapetva²³ uddhaṇ oloketvā
‘aho dukkhaṇ²⁴ ayyo no Mahākassapattthero cirassaṇ me
kuṭṭidvāraṇ āgato, atthi nu kho kiñci gehe²⁵ ti āha. Sujā²⁶
thokam ākulā²⁷ viya hutvā ‘atthi sāmī²⁸ ti²⁹ vatvā paṭiva-
canaṇ adāsi. Sakko ‘bhante lūkhaṇ vā paṇītaṇ vā ti³⁰
acintetvā saṇgahaṇ no karoṭhā ti³¹ pattaṇ³² gaṇhi. Thero
‘etehe dinnāṇ sākāṇ³³ vā hotu kuṇḍakamuṭṭhiṇ³⁴ vā saṇ-

¹ K., B., *a.* sākamattam pi.² K. *a.* yāguṇ.³ B. nesaṇ.⁴ B., K., *a.* so.⁵ K. gacchati.⁶ C^a. K. Sujātaṇ.⁷ B. K. tvaṇ.⁸ K. nisīdita°. B. taṇ kha°.⁹ Note K.'s piṇḍi°, *al.*¹⁰ B., K., *a.* pi.¹¹ S. B. āgamiṇsu.¹² C. C^a. āgantvā S. B. āha gantvā.¹³ C^a. *om.*¹⁴ C^a. na tha°. B. K. nitthu° utṭhāya.¹⁵ B. kataro th°.¹⁶ C. C^a. *om.*¹⁷ B. K. ṭhapetvā.¹⁸ K. *om.*¹⁹ C^a. Sujātā.²⁰ B. °laṇ.²¹ C. *a.* vatvā.²² C. B. *om.*²³ C^a. *om.*²⁴ K. sākamattaṇ. C^a. sākhaṇ.²⁵ K. °muṭṭhi. B. muṭṭhī.

gahaṇ te¹ karissāmī ' ti pattaṇ adāsi. So anto² pavisitvā ghaṭṭodanaṇ nāma³ ghaṭṭito uddharitvā pattaṇ pūretvā therassa hatthe ṭhapesi so⁴ ahosi piṇḍapāto anekasūpa-byañjano sakalarājagahanagaraṇ⁵ gandhena avatthari.⁶ Tadā therō cintesi : ' ayaṇ⁷ puriso appesakkho,⁸ piṇḍapāto mahesakkho⁹ Sakkassa bhojanasadiso, ko nu kho eso ' ti. Atha naṇ ' Sakko ' ti ñatvā āha : ' bhāriyaṇ te¹⁰ kammaṇ kataṇ¹¹ duggatānaṇ sampattiṇ vilumpantena, ajja mayhaṇ dānaṇ va¹² datvā kocid eva duggato senāpatiṭṭhānaṇ vā labheyya¹³ seṭṭhiṭṭhānaṇ vā labheyyā ' ti. ' Mayā duggatataro atthi¹⁴ bhante ? ' ti. ' Kiṇkāraṇā¹⁵ tvaṇ duggato devaloke¹⁶ rajasiriṇ anubhavanto ' ti. ' Bhante evaṇ nāma ' etaṇ ; mayā pana anuppanne¹⁷ Buddhuppāde¹⁸ va kalyāṇakammaṇ¹⁹ kataṇ, Buddhuppāde vattamāne kalyāṇakammaṇ katvā Cūlarathadevaputto²⁰ Mahārathadevaputto Aneka-vaṇṇadevaputto ' ti²¹ ime tayo²² samānadevaputtā²³ nibbattā mayā tejavantatarā ; ahaṇ mama āsannaṭṭhāne²⁴ tesu devaputtesu " nakkhattaṇ kiṭṭissāmā " ti paricārikāyo gahe-

¹ B. nesāṇ.² B. a. °gharaṇ. K. a. °gehaṇ,³ C. om. C^a. nā.⁴ C. om.⁵ B. °laṇ Rā°.⁶ K. ajjhotthiri. B. ajjhotthari.⁷ C. nāyaṇ.⁸ K. appakkho. C^a. °kko.⁹ C. C^a. om. pi° ma°. S. °kko.¹⁰ B. tayā.¹¹ K. a. Sakka.¹² C^a. S. om.¹³ K. om. C^a. a. ti.¹⁴ K. natthi.¹⁵ C^a. °ṇena.¹⁶ K. devapuloke.¹⁷ C^a. °ṇena.¹⁸ B. K. Buddhē.¹⁹ K. kusalaka°.²⁰ K. ca, ca, and cāti after the names.²¹ C. C^a. om.²² K. after tayo has devaputtā mama āsannaṭṭhāne nibbattā, etc.²³ B. a. mama ās°.²⁴ B. K. hi for mama ās. (B. ahañ hi).

vā antaravīthiṇ otīṇṇesu palāyitvā gehaṇ¹ pavisāmi,² tesañ hi sarīrato³ tejo mama sariraṇ ottharati, mama sarīrato tejo tesañ sariram na ottharati, ko mayā duggatataro bhante' ti. 'Evaṇ sante pi ito paṭṭhāya mayhaṇ mā evaṇ vañcetvā dānam adāsī' ti⁴. 'Vañcetvā tumhākaṇ dāne dinne mayhaṇ kusalaṇ atthi natthī' ti.⁵ 'Atthi⁶ āvuso' ti.⁷ 'Evaṇ sante kusalakammakaraṇaṇ nāma mayhaṇ bhāro bhante' ti. So evaṇ vatvā therāṇ vanditvā Sujam ādāya⁸ therāṇ padakkhiṇaṇ katvā vehāsaṇ abbhuggantvā :

'Aho dānaṇ paramadānaṇ Kassape suppatitṭhitan' ti udānaṇ udānesi. Tena vuttaṇ :⁹

Ekaṇ samayaṇ Bhagavā Rājagahe viharati Veluvane Kalandakanivāpe, tena kho pana samayena āyasmā Mahākassapo Pippaliguḥāyaṇ¹⁰ viharati, sattāhaṇ ekapallaṇkena nisinnō hoti aññatarāṇ¹¹ samādhīṇ samāpajjitvā. Atha kho āyasmā Mahākassapo tassa sattāhassa accayena¹² tamhā samādhimhā vuṭṭhāsi.¹³ Atha kho āyasmato Mahākassapassa tamhā samādhimhā vuṭṭhitassa etad ahoṣi : 'yannūnāhaṇ Rājagahaṇ piṇḍāya careyyan' ¹⁴ ti. Tena kho pana samayena pañcamattāni¹⁵ devatāsātāni¹⁶ ussukkaṇ āpannāni¹⁷ honti āyasmato Mahākassapassa piṇḍapātapaṭilābhāya. Atha kho āyasmā Mahākassapo¹⁸ tāni pañcamattāni

¹ B. gehe.

² B. pavisiss°.

³ C°. om. t° m° s° o° m° s°.

⁴ K. a. bhante.

⁵ B. na atthīti.

⁶ B. atth'.

⁷ K. a. Sakko.

⁸ B. gahetvā.

⁹ Udāna III. 7.

¹⁰ K. °gūh°.

¹¹ C°. °ra°.

¹² K. apacc°.

¹³ C., C°, S. utth°. C. C°. tassa for Atha . . . vuṭṭhi-tassa.

¹⁴ U. K. pavisseyyan.

¹⁵ C. pañca. C°. °mattā.

¹⁶ K. B. devaccharasātāni.

¹⁷ C. ussukkhā āpannā. C°. ussukkā āpannā na. K. ussukam. U. °kkam.

¹⁸ K. °kassavo.

devatāsātāni¹ paṭikkhipitvā pubbaṇhasamayaṇ nivāsetvā patta-cīvaraṇ ādāya Rājagahaṇ piṇḍāya² pāvisi. Tena kho pana samayena Sakko devānam indo āyasmato Mahākassapassa piṇḍapātaṇ dātukāmo hoti,³ pesakāravaṇṇaṇ⁴ abhinimmitvā⁵ tantaṇ⁶ vināti⁷ Sujā⁸ asurakaññā tasaraṇ⁹ pūreti.¹⁰ Atha kho āyasmā Mahākassapo¹¹ yena Sakkassa devānam indassa nivesanaṇ ten' upasaṅkami.¹² Addasā¹³ kho Sakko¹⁴ devānam indo āyasmantaṇ Mahākassapaṇ dūrato va āgacchantaṇ disvā¹⁵ gharā nikkhamitvā paccugantvā hatthato pattaṇ gahetvā gharāṇ pavisitvā ghaṭito¹⁶ odanaṇ uddharitvā pattaṇ pūretvā āyasmato Mahākassapassa adāsi.¹⁷ So ahosi piṇḍapāto anekasūpo¹⁸ anekabyañjano anekasūparasabyañjano. Atha kho āyasmato Mahākassapassa etad ahosi 'ko nu kho ayaṇ satto yassāyaṇ¹⁹ evarūpo iddhānubhāvo²⁰ ti. Atha kho āyasmato²¹ Mahākassapassa etad ahosi: 'Sakko²² kho ayaṇ devānam indo' ti; iti viditvā Sakkaṇ devānam indaṇ etad avoca: 'kathaṇ²³

¹ B. K. devacchara°.

² B. om.

³ B. a. so.

⁴ K. °aka°.

⁵ K. abhinimmitvā.

⁶ C°. tanta°.

⁷ K. B. vinati. C., C°, S. vāyamāno (then read Sujā a° saraṇ). See Müller, *P. G.*, p. 102.

⁸ K. Sujātā.

⁹ U. vāsaraṇ (?) ; see *supra*. C., C°, S. saraṇ.

¹⁰ K. vaḍḍheti.

¹¹ U. a. Rājagahe sapadānaṇ piṇḍāya caramāno.

¹² B. a. upasaṅkamantaṇ.

¹³ K. addassā.

¹⁴ K., C., C°. om.

¹⁵ U. K. disvāna.

¹⁶ B. ghaṭato. K. ghaṭikāpakkaod°. U. ghaṭiyā. C., C°, S. ghaṭitodanaṇ.

¹⁷ U. padāsi.

¹⁸ K. anekasūpabyañjano. Then atha.

¹⁹ K. a. ca.

²⁰ C°. idam ānu°, om. ti.

²¹ C°. om.

²² U., B., a. nu.

²³ B., K., a. nu. U. kathaṇ.

kho te¹ idaṇ Kosiya,² mā ssu³ puna pi evarūpam akāsi⁴ ti. 'Amhākam pi bhante Kassapa puññen' attho, amhākam pi⁴ puññena karaṇiyan' ti. Atha kho Sakko devānam indo āyasmantaṇ Mahākassapaṇ abhivādetvā padakkhiṇaṇ katvā vehāsaṇ abbhuggantvā ākāse⁵ antalikkhe tikkhattuṇ udānaṇ udānesi :

'Aho dānaṇ paramadānaṇ Kassape supatitṭhitan' ti.⁶

Bhagavā vihāre tṭhito eva tassa taṇ⁷ saddaṇ sutvā bhikkhū āmantetvā, 'passatha bhikkhave Sakkaṇ devānam indaṇ, udānaṇ udānetvā ākāseṇa gacchatī'⁸ ti āha. 'Kiṇ pana tena kataṇ bhante' ti. 'Vañcetvā⁹ tena mayhaṇ puttassa Kassapassa piṇḍapāto dinno, taṇ datvā tuṭṭhamānaso udānaṇ udānento gacchatī' ti. "Therassa piṇḍapātaṇ dātuṇ vattatī" ti kathaṇ tena bhante ñātan' ti. 'Bhikkhave mama puttasadisaṇ¹⁰ nāma piṇḍapātikaṇ¹¹ devāpi manussāpi pihayanti'¹² ti evaṇ ca pana vatvā¹³ sayam pi udānaṇ udānesi. Sutte pana ettakam eva āgataṇ :

Assosi kho Bhagavā dībbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusakāya¹⁴ Sakkassa devānam indassa vehāsaṇ abbhuggantvā ākāse antalikkhe tikkhattuṇ udānaṇ udānentassa :

Aho dānaṇ paramadānaṇ Kassape suppatitṭhitaṇ,
aho dānaṇ paramadānaṇ Kassape supatitṭhitaṇ¹⁵ ti.

¹ K. a. kataṇ. B. tvaṇ.

² B. akāriyaṇ.

³ B., U., K. om.

⁴ K. om.

⁵ C^a. °sena.

⁶ K. *repeats three times.* U. *goes on to assosi.* B. *rep. twice, and a. atha kho.*

⁷ K. Sakkassa *for* tassa taṇ.

⁸ B. K. gacchantan.

⁹ K. om. C. vatvā.

¹⁰ B. puttana sa°. C. C^a. puttasadisā. K. °sadisan.

¹¹ K. °ikaṇṇaṇ natthi.

¹² S. pihenti.

¹³ C. S. ti vatvā.

¹⁴ U. K. °mānusiakāya.

¹⁵ K. *three times, as before.*

Atha kho Bhagavā etam atthaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imaṃ udānaṃ udānesi :

‘Piṇḍapātikassa bhikkhuno attabharassa¹ anaññaposino devā² pihayanti tādino upasantassa sadā satīmato³’ ti, imaṃ ca pana⁴ udānaṃ udānetvā, ‘bhikkhave Sakko devānam indo mama puttassa sīlagandhena āgantvā piṇḍapātaṃ adāsī⁵’ ti vatvā imaṃ gātham āha :

56. Appamatto ayaṃ gandho yāyaṃ⁶ tagaracandani
yo ca sīlavataṃ gandho vāti devesu uttamo ti.

Tattha appamatto ti parittaparimāṇō.⁷ Yo ca sīlavataṃ ti yo⁸ pana sīlavantānaṃ sīlagandho⁹ so tagare¹⁰ viya lohitacandane¹¹ viya ca parittako na hoti ativiya ulāro¹² vipphāriko¹³ tena¹⁴ kāraṇena vāti devesu uttamo ti¹⁵ pavaro seṭṭho¹⁶ hutvā devesu ca¹⁷ manussesu ca sabbatthakam eva vāti¹⁸ ottharanto¹⁹ gacchati ti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādini pattā, desanā mahājanassa sātthikā jātā ti.

Mahākassapaṭṭherassa piṇḍapātadinna-vatthu.¹⁸

¹ C. C^a. arahantassa.

² B. devāpi.

³ K. om.

⁴ B. K. yvāyaṃ.

⁵ F. parivattapamāṇo. K. paritappamāṇo. B. parittappamāṇo.

⁶ B. a. ca. K. ca for pana.

⁷ K. gandho.

⁸ K. tagaraṃ.

⁹ K. B. °naṃ. C^a. candane.

¹⁰ K. olāro.

¹¹ B. °ito. C. C^a. vitth°. K. vitthārito.

¹² B. K. ten’ eva.

¹³ B. K. a. ti.

¹⁴ K. a. jeṭṭho.

¹⁵ K. C. om.

¹⁶ B. C^a. vāyati.

¹⁷ K. utth°. B. a. viya.

¹⁸ K. Mahākassapaṭṭheravatthu sammataṃ, B. °ra°, and a. dasamaṃ.

11. GODHIKATTHERAPARINIBBĀṆA-VATTHU.

Tesaṃ sampannasīlānaṃ ti imaṃ dhammadesanaṃ
 Satthā Rājagahaṃ nissāya Veḷuvane viharanto Godhi-
 kattherassa parinibbāṇaṃ¹ ārabha kathesi :² So hi³
 āyasmā⁴ Isigilipabbatassa⁵ Kālasilāyaṃ viharanto appa-
 matto ātāpī pahitatto samādhikaṃ⁶ cetovimuttiṃ phusitvā
 ekassa anusāyikassa⁷ rogassa vasena tato⁸ parihāyi, so
 dutiyam pi tatiyam pi chakkhattuṃ jhānaṃ nibbattetvā⁹
 parihīno sattame vāre uppādetvā cintesi : ‘ahaṃ chakkhat-
 tuṃ jhānā parihīno, parihīnājjhānassa¹⁰ kho pana aniyatā
 gati, idān’eva satthaṃ āharissāmī’ ti kesoropanasatthakaṃ¹¹
 gahetvā galanāliṃ¹² chindituṃ mañcake nipajji. Māro
 tassa cittaṃ ñatvā ‘ayaṃ bhikkhu satthaṃ āharitukāmo,
 satthaṃ¹³ āharantā¹⁴ kho pana jīvite nirapekkhā honti,¹⁵
 te¹⁶ vipassanaṃ paṭṭhapetvā¹⁷ arahattaṃ pāpuṇanti,¹⁸ sac’
 āhaṃ¹⁹ etaṃ vāressāmī²⁰ na mama²¹ vacanaṃ karissatī’ ti,²²
 ‘Satthārā²³ vārāpessāmī’²⁴ ti aññatakavesena Satthāraṃ
 upasaṅkamitvā evaṃ āha :

¹ B. °nibbutaṃ.² Cf. Saṃyutta I., p. 120.³ B. pi.⁴ K. a. ca.⁵ B. Isigilipasse.⁶ C^a. samādhin. K. samāhitañ.⁷ F. ānusayikassa. K. anusayikassa. Cf. Skt. anu-
śayī?⁸ K. a. jjhāṇato.⁹ B. samāpajjitvā. K. jhānā nibbatto.¹⁰ B. C^a. parihīnassa jhā°.¹¹ F. kesolo°.¹² F. C. °nāli.¹³ F. om.¹⁴ S. K. °nto.¹⁵ K. jīviteṇa nirapekkho hoti.¹⁶ K. so.¹⁷ C. C^a. ṭha°. K. paṭṭhatvā.¹⁸ K. pāpuṇāti.¹⁹ B. sacce, om. ā.²⁰ B. vāri°. K. niv°.²¹ B. K. me.²² B. K. om.²³ B. C^a. °raṇ. F. a. naṇ.²⁴ F. C^a. vāressāmī. B. nivārāp°.

‘ Mahāvīra mahāpañña iddhiyā yasasā jalaṇ
sabbaverabhayaṭṭita pāde vandāmi cakkhuma.¹
Sāvako te mahāvīra maraṇaṇ maraṇābhībhū²
ākaṇkhati cetayati, taṇ nisedha jutindhara.
Kathañhi³ Bhagavā tuyhaṇ sāvako sāsane rato
appattamānasō sekho⁴ kālaṇ kayirā⁵ jane sutā⁶ ti.

Tasmiṇ khaṇe therena satthaṇ āharitaṇ hoti. Satthā
‘ Māro ayan ’ ti veditvā imaṇ gāthaṇ āha :⁷

‘ Evaṇ hi⁸ dhirā kubbanti nāvakaṇkhanti jivitaṇ
samūlataṇhaṇ⁹ abbuyha Godhiko parinibbuto ’ ti.

Atha kho Bhagavā sambahulehi bhikkhūhi saddhiṇ
therassa satthaṇ āharitvā nipannatthānaṇ agamāsi ; tasmiṇ
khaṇe Māro pāpimā¹⁰ ‘ kattha nu kho imassa paṭisandhi-
viññāṇaṇ¹¹ patitṭhitaṇ ’ ti¹² dhūmarāsi¹³ viya timirapuñño
viya ca hutvā sabbadisāsū therassa viññāṇaṇ samannesati.¹⁴
Bhagavā taṇ dhūmatimirabhāvaṇ bhikkhūnaṇ dassetvā
‘ eso kho bhikkhave Māro pāpimā Godhikassa kulaputtassa
viññāṇaṇ samannesati¹⁵ “ kattha¹⁶ Godhikassa kulaputtassa
viññāṇaṇ patitṭhitaṇ ” ti appatitṭhitena ca¹⁷ bhikkhave
viññāṇena Godhiko kulaputto parinibbuto ’ ti āha. Māro
pi tassa viññāṇatṭhānaṇ datṭhuṇ asakkonto kumāravaṇṇī¹⁸

¹ K. °mā.

² F. °bhuy.

³ F., S., K. kathaṇ hi. Ratanāvaliya, kathan nu.

⁴ K. sekkho.

⁵ K. kariyā.

⁶ F. janesabhā. K. jane suto.

⁷ C. C^a. om. Sāvako te . . . gātham āha.

⁸ C. C^a. ti. S. pi.

⁹ B. samūlaṇ ta°.

¹⁰ K. om.

¹¹ C^a. a. na.

¹² K. a. cintetvā.

¹³ C^a. dhūmarāgo.

¹⁴ B. samanvesati.

¹⁵ C^a. samaṇesati.

¹⁶ B. a. bhante.

¹⁷ B. °n’ eva.

¹⁸ S. kumārakavaṇṇī. B. kumārakavaṇṇaṇ. K. °vaṇṇo.

C. C^a. °vaṇṇaṇ.

hutvā beluvapaṇḍuvīṇaṇ¹ ādāya Satthāraṇ upasaṅkamitvā pucchi :²

‘ Uddhaṇ adho ca³ tiriyaṇ disāanudisāsavaṇa⁴
anvesaṇ nādhigacchāmi,⁵ Godhiko so kuhiṇ gato ’ ti.

Atha naṇ Satthā āha :

‘ So dhīro dhitisampanno jhāyī jhānarato sadā
ahorattaṇ anuyuññaṇ jīvitaṇ⁶ anikāmayāṇ,
jetvāna maccuno⁷ senaṇ anāgantvā punabbhavaṇ
samūlaṇ taṇhaṇ abbuyha Godhiko parinibbuto ’ ti.

Evaṇ vutte⁸ Māro pāpimā Bhagavantaṇ gāthāya⁹ ajjha-
bhāsi :

‘ Tassa sokaparetassa viṇākacchā abhassatha
tato so dummano yakkho tatth’ ev’ antaradhā-
yathā ’¹⁰ ti.

Satthāpi ‘ kin te pāpima Godhikassa kulaputtassa nibb-
attaṭṭhānena, tassa hi¹¹ nibbattaṭṭhānaṇ tumhādisānaṇ
satam pi sahaṣsam pi daṭṭhuṇ na sakkotī ’ ti vatvā imaṇ
gātham āha :

57. ‘ Tesaṇ sampanhasilānaṇ appamādavihāriṇaṇ
sammadaññāvimuttānaṇ Māro maggaṇ na vindatī ’
ti.

¹ K. veḷuvadaṇḍa°.

² K. gātham āha.

³ B. pi. C. C°. om. K. tiriyaṇ ca.

⁴ K. disāsu vidisāsu ca. F., B., C., C°. °disā svāhaṇ.

⁵ C°. na adhi°.

⁶ K. jivittaṇ.

⁷ C. jītvā Namuccino. F. jītvā Nameunino. S. jītvā
Na°. C°. jītvāna ma°. B. chetvāna maccuno.

⁸ K. evamev’ ute for evaṇ . . . ajjhabhāsi. B. om. M°
p° Bh° g° a°.

⁹ S. N. 449.

¹⁰ K. °ithā. B. °atī.

¹¹ C. C°. om. ni °tassa hi. B. parinibbuta°.

Tattha tesaṃ ti yathā appatitṭhitena viññāṇena Godhiko kulaputto parinibbuto¹ yeva² evaṃ parinibbāyanti³ tesaṃ sampannasilānaṃ ti paripuṇṇasilānaṃ appamāda-vihāriṇaṃ ti satiavipavāsasaṅkhātena appamādena viharantānaṃ, sammadaññāvimuttānaṃ ti⁴ hetunā nayena⁵ kāraṇena jānitvā vikkhambhanavimuttiyā tadaṅga-vimuttiyā samucchadavimuttiyā paṭippassaddhivimuttiyā⁶ nissaraṇavimuttiyā ti imāhi pañcahi vimuttihi vimuttānaṃ. Māro maggaṃ na vindatī ti evarūpānaṃ mahākhīṇā-savānaṃ sabbathāmena⁷ magganto pi⁸ Māro gatamaggaṃ na vindatī na paṭilabhati⁹ na passatī ti.

Desanāvasāne bahū sotāpattiphalādini pattā desanā mahā-janassa sātthikā¹⁰ jātā ti.

Godhikattherassa parinibbāṇa-vatthu.¹¹

12. GARAHADINNA-VATTHU.

‘Yathā saṅkāradhānasmin’¹² ti imaṃ dhamma-desanaṃ Satthā Jetavane viharanto Garahadinnaṃ nāma¹³ ārabha kathesi.

Sāvattiyaṃ hi Sirigutto ca nāma¹⁴ Garahadinno ca dve saḥāyakā ahesuṃ ; tesu Sirigutto upāsako,¹⁵ Garahadinno

¹ K. °bbatto.

² K. ye.ca.

³ B. parinibbutānaṃ.

⁴ B. a. sammā.

⁵ K. paccayena. B. ñāyena.

⁶ C. paṭipassambhi°. C*. paṭisambhi.

⁷ K. nabbataddhānaṃ. B. °n’eva.

⁸ K. a. gavesento pi.

⁹ K. labhati.

¹⁰ K. sotthikā.

¹¹ B. °tthera°, and a. ekādasamaṃ. C*. °rassa vatthuṃ. K. Godhikatheravatthu.

¹² K. B. °ṭhānasmin. C. C*. °jātasmin.

¹³ B. a. nigaṇṭhasāvakaṃ. K. a. purisaṃ.

¹⁴ K. om.

¹⁵ B. a. Buddhasāvako.

nigaṇṭhasāvako, taṃ nigaṇṭhā abhikkhaṇaṃ evaṃ vadanti :
 ‘tava sahāyaṃ¹ Siriguttaṃ² “kiṃ tvaṃ samaṇaṃ Gotamaṃ
 upasaṅkamasi³ tassa santike kiṃ labhissasi”⁴ ti vatvā⁵
 yathā⁶ amhe upasaṅkamati⁷ amhākaṃ ca deyyadhammaṃ
 deti⁸ kim evaṃ ovadituṃ na vaṭṭati’ ti. Garahadinno tesāṃ
 vacanaṃ sutvā⁹ abhikkhaṇaṃ gantvā ṭhitanisinnatṭhānādisu
 Siriguttaṃ evaṃ vadeti : ‘samma kiṃ te samaṇena Gota-
 mena, taṃ upasaṅkamitvā¹⁰ kiṃ labhissasi, kiṃ te mama
 ayye upasaṅkamitvā tesāṃ dānaṃ¹¹ dātuṃ na vaṭṭati’ ti.
 Sirigutto tassa vacanaṃ¹² sutvāpi bahū divase tuṇhī hutvā
 nibbijjivā¹³ ekadivasaṃ ‘samma¹⁴ tvaṃ abhikkhaṇaṃ
 āgantvā¹⁵ maṃ ṭhitatṭhānādisu evaṃ vadesi “samaṇaṃ
 Gotamaṃ upasaṅkamitvā kiṃ labhissasi, mama ayye upasaṅ-
 kamitvā tesāṃ dānaṃ dehi” ti, kathēhi tāva me tava ayyā
 kiṃ jānanti’ ti.¹⁶ ‘Aho sāmi mā evaṃ vadi,¹⁷ mama ayyā-
 naṃ aññātaṃ¹⁸ nāma natthi sabbaṃ atītānāgatapaccuppan-
 naṃ¹⁹ sabbaṃ kāyavacīmanokammaṃ²⁰ “idaṃ bhavissati”²¹
 ti sabbaṃ²² bhabbābhabbaṃ jānanti’²³ ti. ‘Vadesi’ ti.
 ‘Āma vadeṃi’²⁴ ti. ‘Yadi evaṃ²⁵ atibhāriyaṃ te kataṃ
 ettakaṃ kālaṃ mayhaṃ etam atthaṃ anācikkhantena ajja

¹ B. K. sahāyakaṃ.

² K. a. upasaṅkamitvā. C^a. K. om. kiṃ.

³ B. °kami. K. upasaṅkamitvā. ⁴ B. °ti.

⁵ K. om.

⁶ K. a. so.

⁷ B. °itvā, om. ca.

⁸ B. dassati.

⁹ K. a. tassa santikaṃ.

¹⁰ K. upasaṅkamituṃ.

¹¹ C., C^a., S. a. vā.

¹² B. K. kathaṃ.

¹³ B. nipp°.

¹⁴ C. C^a. mama.

¹⁵ K. B. om.

¹⁶ K. a. Garahadinno.

¹⁷ B. vada.

¹⁸ B. °takaṃ.

¹⁹ C. °nna°.

²⁰ K. °vaca°.

²¹ K., B., a. idaṃ na bhavissati.

²² C^a. sabba°.

²³ K. a. sabbaṃ jānanti.

²⁴ K. vadāmi. C. C^a. om. ti.

²⁵ K. evakammaṃ for evaṃ.

mayā ayyānaṃ ñāṇānubhāvo ñāto, gaccha sāmi¹ ayye mama vacanena nimantehi² ti. So nigaṇṭhānaṃ santikaṃ gantvā te³ vanditvā 'mayhaṃ sahāyako Sirigutto svātanāya tumhe nimantesi'⁴ ti āha. 'Siriguttena sāmaṃ tvaṃ vutto' ti.⁵ 'Āma ayyā' ti. Te haṭṭhatuṭṭhā hutvā 'nippannaṃ no kiccaṃ Siriguttassa amhesu pasannakālato paṭṭhāya kā nāma sampatti amhākaṃ na bhavissati' ti vadiṃsu. Siriguttassa pi⁶ mahantaṃ nivesanaṃ, so tasmā⁷ dvinnaṃ gehānaṃ antare ubhato diḡhaṃ āvātaṃ khaṇāpetvā gūthakalalassa pūrāpesi, bahi āvāte dvīsu pariyantesu khāṇuke⁸ koṭṭāpetvā⁹ tesu rajjuyo bandhāpetvā āsanānaṃ purimapāde āvātaṃ purimapasse ṭhapetvā¹⁰ pacchimapāde rajjukesu ṭhapāpesi, 'evaṃ nisinnakāle yeva¹¹ avaṃsirā patissanti' ti maññamāno, yathā āvāto na paññāyati evaṃ āsanānaṃ upari paccattharaṇāni dāpesi, mahantamahantacāṭiyo¹² dhovāpetvā¹³ kadalipaṇṇehi¹⁴ ca pilotikāhi¹⁵ ca mukhāni bandhāpetvā tā¹⁶ tucchā eva gehassa pacchābhāge¹⁷ bahi yāgubhattasitthasappipphāṇitapūvacuṇṇamakkhitā¹⁸ katvā ṭhapāpesi. Garahadinno pāto va tassa ghaṇaṃ vegena gantvā 'ayyānaṃ sakkāro sajjito' ti pucchi. 'Āma samma sajjito' ti.¹⁹ 'Kahaṃ pana so'²⁰ ti. 'Etāsu ettikāsu cāṭīsu yāgu ettikāsu bhattaṃ, ettikāsu sappipphāṇitapūvā-

¹ B. samma.² K. om.³ K. mantesi. B. nimanteti.⁴ K. mayaṃ nimantitā ti vutte for sā° . . . ti.⁵ C°. om. B. °ssāpi.⁶ B. tasmiṃ.⁷ C°. °kā.⁸ C. C°. koddh°.⁹ B. ṭhapāp°.¹⁰ K. evaṃ. B. eva.¹¹ C. °ntiyo cā°. K. mahantamahanta. B. °ntā °ntā. C°. °ntamahanto.¹² B. ṭhapāp°.¹³ K. °pattehi.¹⁴ B. setapi°. K. °kehi.¹⁵ K. cāṭiyo. C. C°. taṇ.¹⁶ B. K. pacchima°.¹⁷ B. °sappitelaphā°. K. °kā.¹⁸ B., C., C°. om. ti.¹⁹ K. pan' eso. B. eso.²⁰ K. ettakāsu. C°. ettikācāṭīsu.

dini,¹ āsanāni paññattāni² ti. So 'sādhū' ti vatvā gato. Tassa gatakāle pañcasatā nigaṇṭhā āgamaṇsu, Sirigutto³ gehā nikkhamitvā pañcapatitṭhitena nigaṇṭhe vanditvā tesañ purato añjaliṇ paggayha ṭhito⁴ cintesi: 'tumhe kira⁵ atitātibhedañ⁶ sabbaṇ jānātha, evañ tumhākaṇ upa-
tṭhākena mayhaṇ kathitaṇ; sace sabbaṇ tumhe jānātha mayhaṇ gehañ⁷ mā pavisatha,⁸ mama gehañ pavitṭhānam pi⁹ vo n'eva yāgu atthi na bhattādīni, sace ajānitvā pavi-
sissatha gūthaāvāṭe vo pātetvā pothessāmi¹⁰ ti evañ cin-
tetvā¹¹ purisānaṇ saññam adāsi: 'Evaṇ tesañ nisīdana-
bhāvaṇ ñatvā pacchimapassee ṭhatvā āsanānam upari pacca-
ttharaṇāni¹² apaneyyātha, mā tāni asucinā makkhayiṇsū¹³ ti. Atha nigaṇṭhe 'ito etha¹⁴ bhante' ti āha; nigaṇṭhā pavisitvā paṭṭharitaāsane¹⁵ nisīdituṇ ārabhiṇsu, atha¹⁶ ne manussā vadiṇsu: 'āgametha bhante mā tāva nisīdathā¹⁷ ti. 'Kiṇkāraṇā' ti. 'Amhākaṇ gehañ pavitṭhānaṇ ayyā-
naṇ vattaṇ ñatvā nisīdituṇ vaṭṭati¹⁸ ti. 'Kiṇ kātuṇ¹⁹ vaṭṭati²⁰ āvuso' ti. 'Attano attano pattāsanamūlesu ṭhatvā sabbehi ekappahāren' eva²¹ nisīdituṇ vaṭṭati²² ti. Idaṇ kira so²³ 'ekasmiṇ āvāṭe patite mā avasesā na nisīdiṇsū²⁴

¹ B. a. pūritāni.

² K. a. tesañ āgamaṇaṇ disvā.

³ B. a. evañ.

⁴ B. kiṇ-

⁵ C. C*. bhede.

⁶ B. gehe.

⁷ K. °visitha.

⁸ B. K. hi.

⁹ K. a. so.

¹⁰ K. °ādīni.

¹¹ K. makkhiyisū.

¹² K. ettha.

¹³ B. paññattāsanesu.

¹⁴ K. a. kho.

¹⁵ C., C*, S. nisīditvā (for °tthā?).

¹⁶ B. nisīdituṇ.

¹⁷ C. a. ti.

¹⁸ C. °ena va, so *infra*.

¹⁹ B. idaṇ kir' assa adhippāyo: 'ek° āv° pa° "mā āvuso avasesā āsane nisīdantū" ti vattuṇ mā labhatū' ti. Te, etc.

²⁰ K. na sīd°. C. C*. nisīd°, om. na.

ti kāresi. Te¹ 'sādhū' ti vatvā, 'imehi kathitakathaṃ² amhehi³ kātuṃ vaṭṭatī' ti cintayīṃsu. Atha⁴ sabbe attano⁵ pattāsanamūle paṭipāṭiyā aṭṭhaṃsu. Atha ne 'bhante khippaṃ⁶ ekappahārena va nisīdathā' ti vatvā tesāṃ nisīdanabhāvaṃ⁷ ñatvā āsanānaṃ upari paccattharaṇāni harīṃsu,⁸ nigaṇṭhā ekappahāren' eva nisinnā rajjūnaṃ upari ṭhapitā āsanapādā bhaṭṭhā, nigaṇṭhā avaṃsira āvāṭe paṭīṃsu. Sirigutto tesu patitesu dvāraṃ pidahitvā⁹ uttiṇṇuttiṇṇe 'atitānāgatapaccuppannakammāni¹⁰ jānāthā' ti daṇḍehi pothāpetvā¹¹ 'ettakaṃ¹² etesaṃ vaṭṭissatī' ¹³ ti dvāraṃ vivarāpesi. Te nikkhamitvā palāyituṃ ārabhiṃsu, gamanamagge¹⁴ pana tesāṃ sudhāparikkammakataṃ bhūmiṃ picchilaṃ¹⁵ kārāpesi, te tattha asaṇṭhahitvā patite patite puna pothāpetvā¹⁶ 'alam ettakaṃ tumhākaṃ' ¹⁷ ti uyyojesi. Te 'nāsit' amhā tayā vināsit' ¹⁸ amhā tayā' ¹⁹ ti kandantā²⁰ upaṭṭhākassa²¹ gehadvāraṃ agamaṃsu. Garahadinno taṃ vippakāraṃ disvā kuddho 'nāsit' amhi²² Siriguttana, hatthaṃ pasāretvā vandantānaṃ²³ cha ²⁴ devaloke yathā-ruciyā dātuṃ samatthe²⁵ nāma puññakkhettabhūte²⁶ mama

¹ C^a: so.

² C^a. K. kathitaṃ. B. kathitakathitaṃ.

³ K. amhāhi.

⁴ K. a. kho.

⁵ B. K. rep.

⁶ K. khippapaṃ.

⁷ B. K. nisinna°.

⁸ B. nih°.

⁹ K. a. te. B. a. tesāṃ.

¹⁰ C^a. °nnaṃ kammāni. B. °nnaṃ kasmā na. K. a. na.

¹¹ B. pothetvā.

¹² K. a. dukkhaṃ.

¹³ C^a. vaddh°.

¹⁴ K. °maggena—om. pana.

¹⁵ K. picchalikaṃ.

¹⁶ K. pana pothetvā.

¹⁷ K. tu° e°.

¹⁸ B. K. nāsit'.

¹⁹ B. om.

²⁰ K. kaṇḍitvā.

²¹ K. uṭṭhāk°.

²² C^a. nāsitam pi. B. amha.

²³ K. vanditvānaṃ.

²⁴ B. sa.

²⁵ C. C^a. samattho.

²⁶ K. °khetta bhūte.

ayye pothetvā¹ vyasanāṇ paṇesi² ti, rājakulaṇ gantvā tassa kahāpaṇasahassaṇ daṇḍaṇ kāresi. Atha naṇ³ rājā sāsanaṇ pesesi, so taṇ⁴ gantvā rājānaṇ vanditvā 'deva parikkhitvā⁵ daṇḍaṇ gaṇhissatha⁶ aparikkhitvā⁷ ti āha.⁸ 'Parikkhitvā gaṇhissāmi' ti.⁹ 'Sādhu deva¹⁰ tena hi gaṇhāhi' ti¹⁰—'deva mayhaṇ saḥāyako nigaṇṭhasāvako, atha¹¹ maṇ upasaṇkamitvā tṭhitanisinnatṭhānādisu¹² abhinhaṇ evaṇ vadesi¹³ 'samma kin te samaṇena Gotamena taṇ upasaṇkamitvā kiṇ labhissasi' ti idaṇ ādiṇ katvā Sirigutto sabbaṇ taṇ pavattiṇ ārocetvā,¹⁴ 'deva sacce¹⁵ imasmiṇ kāraṇe daṇḍaṇ gaḥetun yuttaṇ gaṇhathā' ti.¹⁶ Rājā Garahadinnaṇ oloketvā 'saccaṇ kira te evaṇ vuttan' ti.¹⁷ 'Saccaṇ devā' ti. 'Tvaṇ¹⁸ ettakam pi ajānante satthāro¹⁹ ti gaḥetvā vicaranto "sabbaṇ²⁰ jānanti" ti kiṇkāraṇā Tathāgatasāva-kassa kathesi, tayā āropitadaṇḍo tuyham²¹ eva hotū' ti evaṇ sveva daṇḍaṇ dāpito, tass' eva kulūpagā²² pothetvā nīhaṭā. So²³ kujjhivā tato paṭṭhāya addhamāsamattaṇ²⁴ Siriguttana saddhiṇ akathetvā cintesi: 'evaṇ vicari-tuṇ mayhaṇ nāgghati,²⁵ etassa kulūpagānam²⁶ pi mayā vyasanāṇ kātuṇ vaṭṭatī' ti.²⁷ Siriguttaṇ upasaṇkamitvā āha: 'saḥāya Siriguttā' ti. 'Kiṇ sammā' ti.

¹ B. pothāp°.

² K. ath' assa for a°naṇ.

⁴ B. upapari°.

⁶ K. a. gaṇhissathā.

⁸ K. a. so.

¹⁰ K. a. tena hi bhaṇahīti.

¹¹ K. om. B. paṭṭhamaṇ.

¹³ B. °eti.

¹⁵ K. sacce.

¹⁷ S. a. āma.

¹⁹ K. ajānanto sa°. S. satthāre.

²⁰ K. a. te.

²² K. kulupakānam a°. B. °akā (k al.).

²³ S., B., a. taṇ. C°. se tu.

²⁵ B. ayuttaṇ. K. na yuttaṇ.

²⁶ K. °kānaṇ—om. pi.

³ B. K. om. taṇ.

⁵ B. C°. corr. a. mā.

⁷ K. om.

⁹ B. a. ti.

¹² C. C°. nisinna°.

¹⁴ C°. °petvā.

¹⁶ B., K., a. āha.

¹⁸ B. taṇ.

²¹ C. rep. B. tass'.

²⁴ B. a. pi.

²⁷ K. a. so.

‘ Nātisuhajjānaṃ¹ nāma kalaho pi hoti vivādo pi hoti,² tvaṃ kiñci na kathesi kasmā evaṃ³ karosī ’ ti. ‘ Samma tava mayā saddhiṃ akathanato na kathemi,⁴ yaṃ gataṃ gatam eva, taṃ na mayaṃ mettiṃ⁵ bhindissāmā ’⁶ ti. Tato paṭṭhāya ubho pi ekaṭṭhāne tiṭṭhanti nisīdanti. Ath’ ekadivasaṃ Sirigutto Garahadinnaṃ āha : ‘ kiṃ te nigaṇṭhehi, te upasaṅkamitvā kiṃ labhissasi, mama Satthāraṃ upasaṅkamtuṃ vā ayyānaṃ dānaṃ⁷ vā dātuṃ kin te na vaṭṭatī ’ ti āha. So pi etam⁸ eva paccāsiṃsati,⁹ ten’ assa kaṇḍuvanattṭhāne¹⁰ nakkena vilekhitāṃ¹¹ viya ahosi. So pi¹² Siriguttaṃ ‘ tava satthā kiṃ jānātī ’ ti pucchi. ‘ Ambho mā evaṃ vada,¹³ Satthu me¹⁴ ajānitaḥṭṭhaṃ¹⁵ nāma natthī ti, atitādibhedāṃ sabbaṃ jānātī, soḷasahi¹⁶ ākārehi sattānaṃ cittaṃ paricchin-datī ’ ti āha. ‘ Evaṃ¹⁷ na jānāmi kasmā mayhaṃ ettakaṃ kālaṃ na kathesi, tena hi¹⁸ gaccha¹⁹ Satthāraṃ svātanāya nimantehi bhojessāmi²⁰ pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ mama bhikkhaṃ gaṇhituṃ vadehī ’ ti. Sirigutto Satthāraṃ upasaṅkamitvā vanditvā²¹ evam āha : ‘ bhante mama sahāyako Garahadinno tumhe nimantāpesi,²² pañcahi

¹ C. C°. °jjā.

² B. K. om. C°. om. vi° pi hoti. ³ C°. a. na.

⁴ B. °mīti.

⁵ B. yaṃ samma kataṃ katam eva, na tena mayan mittiṃ.

⁶ B. °mī.

⁷ K. om. dānaṃ. B. vā after dātuṃ.

⁸ K. ettakam.

⁹ B. °sis°.

¹⁰ S. °uya°.

¹¹ K. vilekhanāṃ.

¹² K. om.

¹³ K. vadi.

¹⁴ K. om.

¹⁵ B. Satthā nama sabbattham eva aj°.

¹⁶ K. B. soḷasah’.

¹⁷ K. samma ahaṃ etaṃ for evaṃ. B. ahaṃ for āha.

¹⁸ B. a. tvaṃ.

¹⁹ B. a. tava.

²⁰ K. ahaṃ te bhājessāmi.

²¹ C. C°. om.

²² B. K. °peti.

bhikkhusatehi kira¹ saddhiṃ sve tassa bhikkhaṇ gaṇhatha,² purimadivase kho pana tassa kulūpagānaṇ mayā idaṇ nāma kataṇ, mayā katassa paṭikaraṇam³ pi na jānāmi, tumhākaṇ suddhacittena⁴ bhikkhaṇ dātukāmatam⁵ pi na jānāmi āvajjetvā⁶ yuttaṇ ce⁷ adhivāsetha no ce⁸ mā adhivāsayitthā' ti. Satthā 'kin nu kho so amhākaṇ kātukāmo'⁹ ti āvajjitvā¹⁰ addasa :¹¹ 'dvinnaṇ gehānaṇ antare mahantaṇ āvāṭaṇ khaṇāpetvā asītisakataṃmattāni khadiradārūṇi āharāpetvā pūretvā¹² aggiṇ katvā amhe aṅgārāvāṭe¹³ pātetvā niggaṇhitukāmo' ti,¹⁴ puna āvajjesi : 'kin nu kho tattha gata-paccayā¹⁵ attho atthi natthi' ti, tato idaṇ addasa : 'ahaṇ aṅgārāvāṭe pādaṇ pasāreessāmi, taṇ paṭicchādetvā ṭhapita-kilaṇjo¹⁶ antaradhāyissati, aṅgārakāsuṇ bhinditvā cakkamattaṇ mahāpadumaṇ¹⁷ utṭhahissati, atha naṇ¹⁸ paduma-kaṇṇikaṇ akkamanto gantvā¹⁹ āsane nisīdissāmi, pañcasatā bhikkhū tath'²⁰ eva gantvā nisīdissanti, mahājano sannipatissati, ahaṇ tasmiṇ samāgame dvihi gāthāhi anumodanaṇ karissāmi, pariyosāne²¹ caturāsītiyā pāpasahassānaṇ dhammābbhisamayo bhavissati, Sirigutto ca Garahadinno ca sotāpannā bhavissanti, attano ca²² dhanarāsiṇ sāsane vikirissanti,²³ imaṇ²⁴ kulaputtaṇ nissāya mayā gantuṇ vaṭṭatī'

¹ K. om. B. kira bhi°.³ C. C°. tassa kāraṇam.⁵ C., C°, S. °kāmam.⁷ K. yuttañ c'eva.⁹ C°. dātu°.¹¹ B. om.¹³ B. pūrāpetvā. C. C°. om.¹⁵ B. K. °ra ā°, so C°. *infra*.¹⁷ K. gamana°.¹⁹ K. ṭhapitaṇ kilaṇjaṇ.²¹ K. B. athākaṇ.²³ C. C°. tatth°.²⁵ B. anumodarapari°. K. gāthāpari°.²⁷ B. om.²⁹ C. C°. idaṇ.² B. a. ti.⁴ K. suddhi°.⁶ C°. K. °itvā.⁸ B. a. yuttaṇ.¹⁰ B. °etvā.¹⁴ K. a. Satthā.¹⁶ K. °pakhumaṇ.¹⁸ B. C. om.²² K. vippakir°.

ti bhikkhaṇaṃ adhivāsesi. Sirigutto gantvā Satthu adhivāsanā¹ Garahadinnassa ārocetvā, 'loka jetṭhassa sakkāraṇa karoḥi' ti āha. Garahadinno 'idāni² 'ssa kattaḅbayutta-kaṇa jānissāmī' ti dvinnāṇa gehānaṇa antare mahantaṇa āvāṭaṇa khaṇāpetvā asītisakaṭamattāni khadiradārūṇi āharāpetvā pūretvā³ aggīṇa katvā bhastā yojāpetvā sabbarattīṇa dhamāpetvā khadiraṅgāraraṣiṇa kārāpetvā⁴ āvāṭamatthake rukkhapadarāni⁵ ṭhapetvā⁶ kilāṇjēna paticchādetvā goma-yēna lepāpetvā⁷ ēkena passēna dubbalaḍaṇḍake⁸ attharivā gamanamaggaṇa kāresi, 'evaṇa akkantaakkantakāle⁹ ḍaṇḍakesu bhaggesu parivattitvā¹⁰ aṅgārakāsuyā¹¹ patissanti' ¹² ti maññaṃāno gehe¹³ pacchābhāge Siriguttēna¹⁴ ṭhapitanīyāmen' eva cāṭiyo ṭhapāpesi, āsanāni pi tath' eva pañña-pesi. Sirigutto pāto¹⁵ va tassa gehāṇa gantvā 'kato te samma sakkāro' ti āha. 'Āma sammā' ti. 'Kahaṇa pana so' ti. 'Ehi passāmā' ti sabbaṇa Siriguttēna dassitanīyāmen'¹⁶ eva dassesi; Sirigutto 'sādhū sammā' ti āha.¹⁷ Mahājāno sannipati, micchādītṭhikehi¹⁸ nimantite mahanta sannipāto hoti,¹⁹ micchādītṭhikāpi 'samaṇassa Gotamassa²⁰

¹ K. a. veditvā gantvā. B. a. veditvā.

² C., C^a., S. dāni.

³ B. K. asītimatehi khadiradārusakaṭehi pūrāpetvā, and B. has, after pūr°, te jhāpetvā khadiraṅgāraraṣiṇaṇa yojāpetvā sabbarattīṇa dhum°. C. C^a. om. bhastā yoj°, as does B.

⁴ K. hāretvā.

⁵ B. °badarāni.

⁶ B. ṭhapāp°.

⁷ B. K. limpāpetvā.

⁸ C^a. dubbale da°. B. °kena.

⁹ B., C^a., K. om. one, akkanta°.

¹⁰ B. °ṭṭetvā.

¹¹ K. °yaṇa.

¹² C. C^a. °atī.

¹³ B. geha°.

¹⁴ K. a. va tattha.

¹⁶ K. om.

¹⁵ B. °nayaṇ'.

¹⁷ K. a. atha.

¹⁸ K. °kena. B. °kena hi. C^a. om. sannipati . . . mahanto.

¹⁹ K. ahosi. So B. and a. ti.

²⁰ K. °ṇa Go°.

vippakāraṇ passissāmā¹ ti sannipatanti, sammādiṭṭhikāpi 'ajja Satthā mahādhammaṇ² desessati, Buddhavisayaṇ Buddhalīhaṇ³ upadhāressāmā' ti sannipatanti. Puna-divase Satthā pañcahi bhikkhusatehi saddhiṇ Garahadin-nassa gehadvāraṇ agamāsi; so gehā nikkhamitvā pañca-paṭiṭṭhitaena vanditvā purato añjaliṇ paggayha ṭhito⁴ cintesi: 'bhante tumhe kira "atitādibhedāṇ sabbaṇ jānātha sattānaṇ solasahi⁵ ākārehi cittaṇ⁶ paricchindathā" ti evaṇ tumhākaṇ upaṭṭhākena⁷ mayhaṇ kathitaṇ sace jānātha mayhaṇ gehaṇ mā pavisatha, pavitṭhānaṇ hi vo n'eva yāgu atthi, na⁸ bhattādīni, sabbe kho pana tumhe aṅgārakāsuyaṇ pātetvā niggāṇhissāmī' ti evaṇ cintetvā Satthu pattaṇ gahetvā 'ito etha⁹ Bhagavā' ti vatvā, 'bhante amhākaṇ gehaṇ āgatānaṇ vattaṇ ñatvā āgantū vaṭṭati' ti āha. 'Kiṇ kātuṇ vaṭṭati¹⁰ āvuso' ti. 'Ekekassa pavisitvā purato gantvā nisinnakāle pacchā aññena āgantū vaṭṭati' ti, evaṇ kir' assa ahosi: 'purato gacchantāṇ¹¹ aṅgārakāsuyaṇ¹² patitaṇ disvā avasesā na āgacchissanti,¹³ ekekam eva pātetva niggāṇhissāmī' ti. Satthā 'sādhū' ti vatvā ekako¹⁴ pāyāsi, Garahadinno aṅgārakāsuṇ patvā apasakkitvā¹⁵ ṭhito 'purato¹⁶ yātha bhante' ti āha.¹⁷ Satthā aṅgārakāsumatthake pūdaṇ pasāresi kilāñjaṇ antara-dhāyi aṅgārakāsuṇ bhinditvā cakkamattāni¹⁸ padumāni

¹ C^a. passāmā.

² K. dhammadesanaṇ. B. mahādhammadesanaṇ.

³ K. °lilaṇ.

⁴ K. a. va.

⁵ C^a. solasa. K. B. solasah'.

⁶ B. cittācāraṇ.

⁷ C. upāsakena.

⁸ K. om. atthi na.

⁹ C. S. etu. K. ettha.

¹⁰ C. C^a. a. ti.

¹¹ S. C^a. āgacchanto. C. āgato.

¹² B. °yā.

¹³ K. ga°.

¹⁴ B. a. va.

¹⁵ C^a. °kkh°. K. avas°.

¹⁶ C. C^a. S. om. B. ṭhitaṇ. S. yathā.

¹⁷ K. a. atha.

¹⁸ K. rathacakka°.

uṭṭhahiṇsu, Satthā padumakaṇṇikā¹ akkamanto gantvā paññattabuddhāsane² nisīdi, bhikkhū pi tath' eva gantvā³ nisīdiṇsu. Garahadinnassa kāyato dāho⁴ uṭṭhahi; so⁵ Siriguttan upasaṅkamitvā 'sāmi tānaṇ me⁶ hohi' ti āha. 'Kiṇ etan' ti. 'Pañcannaṇ bhikkhusatānaṇ gehe⁷ yāgu vā bhattādini vā natthi, kin nu kho karomī' ti. 'Kiṇ pana tayā katan' ti.⁸ 'Ahaṇ dvinnan gehānaṇ antare mahantaṇ āvātam aṅgārapūraṇ⁹ kāresiṇ,¹⁰ 'tattha pādetvā niggaṇhissāmi' ti,¹¹ atha naṇ bhinditvā mahāpadumāni¹² uṭṭhahiṇsu,¹³ sabbe padumakaṇṇikā¹⁴ akkamitvā gantvā paññattāsane nisinnā, idāni kiṇ karomī' ti.¹⁵ 'Nanu tvaṇ idān' evā mayhaṇ "ettikā cāṭiyo yāgu¹⁶ ettikāni bhattādini"¹⁷ ti dassesī' ti. 'Musā taṇ sāmi,¹⁸ tucchā cāṭiyo' ti.¹⁹ 'Hotu gaccha tāsū cāṭisū yāguādini olokehi' ti. Taṇ khaṇaṇ yeva tena yāsū²⁰ cāṭisū 'yāgū' ti vuttā tā²¹ yāguyā pūriṇsu,²² 'bhattādini'²³ ti vuttā²⁴ tā bhattādinaṇ²⁵ pari-

¹ K. °kaṇ. B. °ke.² B. °tte Bu°.³ B. evāg°. K. a. āsane.⁴ S. B. a. viya.⁵ K. a. vegena. B. a. veg° gantvā.⁶ B. me tānaṇ.⁷ K. mayhaṇ.⁸ B. a. āha. K. om. ahaṇ.⁹ B. °rassa pū°. C. K. °raṇ pū°.¹⁰ K. B. kāresi.¹¹ B. a. cintesi.¹² C. C°. pa°.¹³ B. a. tattha.¹⁴ K. °kaṇ. B. °ke.¹⁵ K. karissāmi. B. a. sāmi.¹⁶ K. yāguyā.¹⁷ B. K. °ādinaṇ. C. C°. S. bhattāni.¹⁸ B. musāvādaṇ for musā taṇ. K. musāvadaṇ tāva sami bhaṇāmi.¹⁹ C. C°. S. va.²⁰ B. C°. yāgu.²¹ B. vuttattā for vu° tā. K. vutte tā.²² B. K. pūrayiṇsu. C. a. yā. K. a. yāsū.²³ S. yāgubha°. C. bhattānti. B. °ādinaṇ.²⁴ K. vuttāni. B. vuttattā for ti vuttā.²⁵ K. bhattānaṇ. B. °ādini. S. yāgubha°.

puṇṇā va ahesuṇ. Taṇ¹ pavattiṇ² disvā³ Garahadinnassa sarīraṇ pītipāmojjena⁴ pūritaṇ cittaṇ pasannaṇ;⁵ so sakk-
accam⁶ Buddhapamukhaṇ bhikkusaṅghaṇ parivisitvā kata-
bhattakiccassa Satthuno anumodanaṇ kāretukāmo⁷ pattaṇ
gaṇhi. Satthā anumodanaṇ kārento,⁸ 'ime sattā paññā-
cakkhuno abhāvena n'eva mama sāvakānaṇ⁹ buddhasāsan-
assa guṇaṇ¹⁰ jānanti paññācakkhupā rahitā¹¹ andhā nāma,
paññāvanto sacakkhukā nāmā' ti vatvā imā gāthā abhāsi:

58. 'Yathā saṅkāradhānasmiṇ¹² ujjhitasmiṇ¹³ mahāpathe
padumaṇ tattha jāyetha¹⁴ sucigandhaṇ mano-
ramaṇ,

59. Evaṇ saṅkārabhūtesu andhabhūte¹⁵ puthujjane
atirocate¹⁶ paññāya sammāsambuddhasāvako' ti.

Tattha saṅkāradhānasmiṇ ti saṅkāraṭṭhānasmiṇ¹⁷
kacavararāsimhī¹⁸ ti attho. Ujjhitasmiṇ mahāpathe
ti mahāmagge chaḍḍitasmiṇ. Sucigandhaṇ ti surabhi-
gandhaṇ.¹⁹ Manoramaṇ ti²⁰ mano ettha ramatī ti mano-
ramaṇ. Saṅkārabhūtesu ti saṅkāram²¹ iva bhūtesu.
Puthujjane ti puthūnaṇ kilesānaṇ jananato evaṇ laddha-

¹ C^a. tesam.

² K. a. va.

³ K. parip^o.

⁴ K. kātukāmo.

⁵ K. °kānañ ca.

⁶ B. K. °cakkhuvirahitā hi. S. °cakkhurahita.

⁷ K. B. °ṭṭhān^o, al. C. C^a. °jātasmiṇ, al.

⁸ K. ucch^o.

⁹ K. °esu.

¹⁰ K. saṅkārarāsimhi. C. C^a. °jātasmiṇ.

¹¹ K. kavacara^o.

¹² B. K. om. Man °ti.

¹³ B. sampattiṇ.

¹⁴ C. °pāmu^o.

¹⁵ C^a. sabbaṇ.

¹⁶ K. karonto.

¹⁷ K. a. na.

¹⁸ C^a. jhā^o.

¹⁹ K. atirocati.

²⁰ K. subhārabhi^o.

²¹ K. saṅkārabhūtam.

nāme lokiyamahājane;¹ idaṇ vuttaṇ hoti: yathā nāma² mahāpathe chaḍḍite saṅkāradhānasmiṇ³ asucijegucchapa-
ṭikkūle⁴ pi sucigandhaṇ⁵ padumaṇ jāyetha⁶ taṇ rājarāja-
mahāmattādīnaṇ⁷ manoramaṇ piyaṇ manāpaṇ upari matt-
hake patitṭhitāraham⁸ eva bhavēyya, evam eva saṅkārabhū-
tesu pi puthujjanesu jāto⁹ nippaṇṇassa¹⁰ mahājanassa
acakkhukassa antare nibbatto pi attano paṇṇābalena
kāmesu ādīnaṇ nekkhamme¹¹ ca ānisaṇsaṇ disvā nikkha-
mitva pabbajito pabbajjāmattena¹² pi tato¹³ uttariṇ
sīlasamādhīpaṇṇāvimuttiṇṇāpadassanāni¹⁴ ārādhētvā atiro-
cētvā¹⁵ sammāsambuddhasāvako khīṇāsavo bhik-
khu¹⁶ andhabhūte puthujjane atikkamitvā virocāti¹⁷ sob-
hatī ti.

Desanāvasāne caturāsītiyā pāṇasāhassānaṇ dhammā-
bhisamayo ahosi, Garahadinno ca Sirigutto ca¹⁸ sotāpatti-
phalaṇ pāpuṇiṇsu,¹⁹ te sabbaṇ attano dhaṇaṇ buddhasāsane
vippakiriṇsu. Satthā utṭhāyāsanaṇ vihāraṇ agamāsi.²⁰

Sāyaṇhasamaye dhammasabbhāyaṇ kathaṇ samutṭhāpe-
suṇ: ‘aho acchariyā²¹ buddhagaṇā nāma tathārūpaṇ nāma
khadiraṇgāraraṇiṇ²² bhinditvā padumāni utṭhahiṇsū’ ti.

¹ F. C^a. B. °no.

² B om.

³ K. saṅkārarāsimhi. C. C^a. ut supra.

⁴ B. jigucchi°.

⁵ K. °dha°. B. sugandhaṇ.

⁶ C^a. jhā°. K. jāyetha.

⁷ F. C^a. rājama°.

⁸ C^a. ṭhitāraham. B. K. patitṭhānārahaṇ.

⁹ K. jātesu.

¹⁰ C^a. °nn°.

¹¹ B. nikkh°.

¹² B. pabbajitama°.

¹³ B. om.

¹⁴ K. rep. °vimutti°. B. °nādihi.

¹⁵ K. āropetvā (for both). F. om. B. pi. S. atirocati.

¹⁶ B. a. tena.

¹⁷ F. ro°.

¹⁸ C. C^a. om.

¹⁹ K. sampā°.

²⁰ K. a. atha bhikkhū. B. a. bhikkhū.

²¹ K. a. āvuso.

²² B. °rāsiṇ hi.

Satthā āgantvā 'kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi¹ kathāya sannisinā 'ti pucchitvā, 'imāya nāmā' ti vutte, 'anacchariyaṃ bhikkhave yaṃ² mama etarahi Buddhabhūtaṃ aṅgārārāsita³ padumāni utṭhitāni,⁴ padesañāṇe⁵ vattamānassa bodhisattabhūtaṃ pi⁶ me⁷ utṭhahinsū' ti vatvā, 'kadā bhante ācikkatha⁸ no' ti⁹ yācito atītaṃ āharitvā :¹⁰

'Kāmaṃ patāmi nirayaṃ uddhapādo avaṇsiro,
nānariyaṃ karissāmi, handa piṇḍaṃ paṭiggahā' ti,

imaṃ Khadiraṅgārajātakaṃ vitthāretvā kathesi' ti.

Garahadinnavatthu.¹¹

Pupphavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Vaggo catuttho.¹²

¹ K. etahi.

² B. om. bhi° yaṃ.

³ B. °imhā.

⁴ K. a. pubbe.

⁵ B. aparipakke ñāṇe.

⁶ K. °ssāpi.

⁷ Ca. ca.

⁸ C. ācikkha. K. om. no.

⁹ K. a. tēhi.

¹⁰ See F. J. I. 231 ff. K. has āha (ri), and a. atīte bhi° Bār° Br° ra° kār° Bodhisatto Bārāṇasīsetṭhī nāma ahosi ekassa paccekabuddhassa piṇḍapātaṃ dātukāmo bhattapāni (sic) sirisi paṭiṭṭhapetvā paccekabuddhassa santikaṃ gantukāmo; tassa maggantare Māro pāpimā aṅgārakāsuṃ nimitvā mahāsetṭhi saddhāsampanno 'ahaṃ jīvitaṃ paricajāmi tassa piṇḍipāta pāyā' ti cintetvā samutṭhānaṃ katvā gātham āha.

¹¹ B. a. dvādasamaṃ.

¹² B. K. c° va°.

INDICES

I. PROPER NAMES.¹

AGGASĀVAKAVATTHU, 83-114	Abhidhammakathā, 299
Aṅgaratṭha, 384	Amaravatī (nagara), 83
Aṅgirasa, 244	Arati, 201
Aṅgulimālaka, 146	Allakapparatṭha, 161
Aciravatī, 360	Allakappatāpasa, 165
Acelaka, 309	Avīci, 127, 142, 148
Ajapālanigrodha, 201	Assaji, 91, 98
Ajātasattu, 189	Ājīvaka, 309
Ajitaratṭha, 169	Ādittapariyāyadesanā, 88
Ajjunarukkha, 105	Ānanda, 43
Aññatarabhikkhussa va°,	Ānandattherapañhava°, 420-
281-283	423
Aññatarabhikkhussa va°,	Abhidhammika, 298
290-297	Ālavako, 340
Aññākondañña, 87, 97	Ālāra, 85, 86
Aṭṭhissara (paccekabuddha),	
148	Indapaṭimā, 280
Atthadassī, 84	Illisajātaka, 376
Adinnapubbaka (brāhmaṇa),	Isigilipabbata, 431
25	Isipatana Migadāya, 87
Anāthapiṇḍika, 4, 5	
Anupiya, 133	Ukkanṭhita-aññatarassa bhi°
Anupiyambavana, 133	va°, 297-300
Anupubba (setṭhiputta),	Ujjeni, 192
298	Udāna, 100, 121, 142, 416,
Anurādhapura, 398	429
Anuruddha, 133	Udena, 165
Anekavaṇṇa (devaputta), 426	Udenavatthu, 161-231
Anotattadaha, 49	Uddaka, 85
Anoma, 105, 109	Upaka, 87
Anomadassī, 84, 111	Upatissa, 88
Anomā (nadi), 85	Upatissagāma, 88

¹ Some of very common occurrence have not been exhaustively recorded.

Uparit̥ṭha (paccekabuddha), 134
 Upāli (kappaka), 137
 Uppalavaṇṇā, 340
 Uruvelakassapa, 88, 97, 100
 Uruvelā, 87
 Uḷumpa, 356

 Erāvaṇa, 273

 Kakuṭapādinī (°pāda), 118, 423
 Kakusandha, 84, 104
 Kaṭṭhavāhanarājā, 349
 Kaṭṭhahārikajāṭaka, 349
 Kaṇhājina, 406
 Kanthaka, 85
 Kapallapūvapabbhāra, 373
 Kapilapura, 115, 116, 347
 Kapilavatthu, 357
 Kappa, 342
 Kappata, 123
 Kappantevāsika, 343
 Kappāsikavanasaṇḍa, 87
 Kalandakanivāpa, 427
 Kallavāḷagāma, 96
 Kassapa, 84
 Kassapa (buddha), 103, 322
 Kāka (dāsa), 196
 Kākavaliya, 385
 Kāpi, 169
 Kārāyaṇa, 356
 Kāla (nāgarājā), 86
 Kālasilā, 431
 Kālāhi (rājā), 149
 Kālī (dāsī), 174
 Kālī (yakkhinī), 68
 Kāliyakkhinivatthu, 45-53
 Kāludāyī, 115
 Kāsikosalarat̥ṭhāni, 65
 Kāsipura, 87
 Kāsirājā, 56
 Kikī, 396
 Kimbila, 138
 Kilesamāra, 75

Kisāgotamī, 85
 Kukkuṭārāma, 208
 Kukkutasetthī, 203, 208
 Kuddālapap̥ḍita, 311
 Kumbhaghosaka, 231
 Kumbhaghosakava°, 231-239
 Kururat̥ṭha, 199
 Kusinārā, 338
 Keṇiya (jaṭila), 323
 Kelāsakūta, 192
 Kesava, 342
 Kesi, 344
 Kokālika, 143
 Koṇāgamana, 84
 Koṇḍañña, 84
 Kotūhalaka, 169, 171
 Kolita, 89
 Kolitagāma, 88
 Kosambaka, 53
 Kosambakavatthu, 53-66
 Kosambika, 63
 Kosambiyamagga, 188
 Kosambiyavāsino, 57
 Kosambikasetthī, 174
 Kosambī, 53
 Kosalajanapada, 322
 Kosalararinda, 356
 Kosalarājā, 64
 Kosiya, 429
 Kosiyaśetthī, 366
 Khadiraṅgārujāṭaka, 447
 Khantivācibhūta, 149
 Khujjutarī, 208
 Khemā, 340

 Gaṅgā, 285
 Gaṅgātira, 284
 Gandhakutī, 248, 282, 319, 336, 356
 Gandhabba, 31
 Gandhamādāna, 172
 Gayāsīsa, 88, 143
 Garahadinna, 434
 Garahadinnavatthu, 434-447
 Garuḷa, 279

Gijjhakūta, 140
 Gotama, 33
 Godhika, 431
 Godhikattheraparinibbā-
 va°, 431-434
 Ghaṭikāro, 380
 Ghosaka, 177
 Ghosaka-uppatti, 169-187
 Ghosakadevaputta, 173
 Ghositasetthi, 187
 Ghositārāma, 53, 161, 208

 Cakkhupālatthera, 3
 Cakkhupālattherava°, 3-24
 Candapajjota, 192
 Candakinnarajātaka, 115
 Candapadumā, 385
 Cūlikūyapabbata, 287
 Citta, 340
 Cittapātali, 272
 Cittalatāvana, 275
 Cittavaggavanṇanā, 332
 Cittahatthatthera, 305
 Cittahatthattherava°, 305-
 313
 Cittā, 269
 Culladhammapāla-jātaka, 149
 Cullapāla, 4
 Cullasubhaddā, 151
 Cūla-anāthapiṇḍika, 339
 Cūlakūla, 66
 Cūlakūlatthera, 70
 Cūlakālamahākālava°, 66-77
 Cūlantevāsī, 254
 Cūlapanthaka, 241
 Cūlapanthakatthera, 239
 Cūlapanthakattherava°, 239-
 255
 Cūlamāgandiya, 202
 Cūlarathadevaputta, 426
 Cūlasetthi, 254
 Cūlahāṇṣamahāṇṣakakka-
 ṭakajātakāni, 141
 Celakaṇṭhi (assa), 196
 Corapapūtapabbata, 177

Chattapāṇi, 380
 Chattapāṇi-upāsakassa va°,
 380-384
 Channa, 85

 Jaṭila, 385
 Jaṭilā (tayo), 103
 Janapadakalyāṇi, 116
 Jambudīpa, 42
 Jāli, 406
 Jīvaka Komārabhacca, 244
 Jetavana, 18
 Jetavanadvārakotṭhaka, 373
 Jetavanapokkharāṇi, 147
 Jetavanamahāvihāra, 4
 Jotiya, 385
 Jhāmakhāṇuka, 118

 Takkasilā, 123, 250, 326
 Taṇhā, 202
 Tathāgata, 4, 5
 Tāvatiya, 264
 Tāvatiyaśadevaloka, 275
 Tinasākiya, 359
 Tidasa, 31
 Tissa, 35
 Tinipitākāni, 248
 Tundilovāda, 100
 Tusitapura, 84
 Tusitabhavana, 131, 132, 153
 Tepitakay Buddhavacanay,
 7, 109, 154, 157
 Tebhātikā, 97
 Thullatissattherava°, 37-45

 Dasabala, 244
 Dighakārāyaṇa, 355
 Dighatissakosalarāja, 56
 Dighadassī, 350
 Dighanakhaparibbājaka, 96
 Dighanikāya, 155
 Dipaṇkaradasabala, 83
 Devakosambikajātaka, 65
 Devadatta, 77
 Devadattava°, 77-83

Devadattassa va°, 133-150
 Devadūtasuttanta, 127
 Devala, 39
 Devāsura, 272
 Dvesahāyakabhikkhūnaṃ
 va°, 154-159, 260-263
 Dhanañjaya, 384
 Dhanapāla, 146
 Dhammakathika, 53
 Dhammacetiyasuttanta, 356
 Dhammadassī, 84
 Dhammapada, 27, 333
 Dhammasenāpati, 354
 Dhammika-upāsakassa va°,
 129-132
 Dhuravihāra, 126

Nanda, 115
 Nanda (gopāla), 322
 Nandattheravattu, 115-125
 Nandamātā, 340
 Nandamūlapabbhāra, 226
 Nalasūkiya, 359
 Navacandabhatta, 129
 Nāgavagga, 212
 Nāgasupanna, 156
 Nāgasenatthera, 127
 Nārada (amacca), 344
 Nārada (tāpasa), 42
 Nārada (buddha), 84
 Nālāgiri (hatthī), 140, 141,
 196
 Nikāya, 7
 Nigaṇṭhasāvako, 435
 Nigamatissatthera, 283
 Nigamavūsitissattherava°,
 283-286
 Nisabha, 105, 109
 Nerañjarū, 86

Pañcavaggiyā, 86, 91
 Pañcasatvipassakabhikkhū-
 naṃ va°, 313-318
 Paṭhavikathāpusutapañcasa-

tabhikkhūnaṃ va°, 333-
 335
 Paṇḍavapabbatapabbhāra,
 85
 Patipūjika, 362
 Patipūjikāva°, 362-366
 Paduma, 84
 Padumuttara, 84, 99
 Panthaka, 244, 248
 Parantapa, 164, 166
 Paribbājakārama, 91, 93
 Pasenadikumāra, 337
 Pasenadikosala, 283
 Pāthikājivakava°, 376-380
 Pāṭhiya, 376
 Pātimokkha, 96
 Pāricchattaka, 273, 422
 Pārileyya, 63
 Pārileyyaka, 57
 Pārileyyakadevaputta, 63
 Pārileyyavanasaṇḍa, 57
 Pāla, 4, 17, 19
 Pālita, 11, 12, 14
 Pālitaṭṭhara, 14
 Pāvāriyakārama, 208
 Pāvāriyasetthī, 203, 208
 Piṅgala (rājā), 149
 Piṭakāni, 155
 Pippaliguha, 258
 Piyadassī, 84
 Puṇṇa (dāsa), 385
 Puṇṇaka, 385
 Pupphavaggavannaṇā, 459
 Pubbārāma, 384
 Purindada, 31, 264
 Pūṭigattatissatthera, 319
 Pūṭigattatissattherava°, 319-
 322
 Phussa, 35, 84, 100, 104

Bandhumatīnagara, 105
 Bandhula, 338
 Bārāṇasirājā, 20, 39
 Bārāṇasivāsī, 80
 Bārāṇasī, 20, 39, 123, 149, 251

Bālakalonakārama, 56
 Bālanakkhatta, 256
 Bālanakkhattaghuṭṭhava°, 256-258
 Bimbisāra, 88
 Buddha, 6
 Buddhagūṇā, 34
 Buddhacakkhu, 26
 Buddhalilhā, 33
 Buddhasāsana, 11, 37
 Buddhaseyyā, 249
 Buddhupatthaka, 61
 Bodhimāṇḍa, 86
 Bodhimūla, 378
 Brahmatta, 110
 Brahmadata, 56, 65, 80, 123
 Brahmā, 86
 Bhagu, 133
 Bhagutthera, 56
 Bhaggava, 39
 Bhaddavaggiyakumārā, 87, 97, 100
 Bhaddavatiyasetthi, 187, 189
 Bhaddavati (kaṇeru), 196
 Bhaddavati (nagara), 187
 Bhaddiya, 133
 Bhaddiyanagara, 384
 Bhāgineyyasaṅgharakkhita-ttherava°, 300-305
 Magadharattha, 96, 205
 Magadharājā, 85
 Magha, 264
 Maghavā, 264
 Maṅgala, 84
 Maṅgalapokkharāṇi, 85
 Macalagāma, 265
 Macckarikosiyāsetthiva°, 366-376
 Majjhinakāla, 66, 73
 Matṭhakunḍaliva°, 25-37
 Matṭhakunḍali, 25
 Maddi, 406

Marīcikammatṭhānik-attherava°, 335-337
 Mallarājaputta, 338
 Mallā, 133
 Mallikā, 349, 382, 412
 Mahākaccāyana, 325
 Mahākassapatthera, 138
 Mahākassapattherava°, 258-260
 Mahākassapattherapiṇḍapā-tadinnava°, 423-430
 Mahākāla, 66, 68, 73, 97
 Mahākālatthera, 72
 Mahākosalarājā, 337
 Mahādhammapāla-jātaka, 117
 Mahānāma, 133
 Mahāpajāpati, 115
 Mahāpatāpa, 149
 Mahāpanthaka, 241
 Mahāpāla, 4, 5, 6
 Mahāpurisavitakkasutta, 138
 Mahābhini-kkhamana, 85, 201
 Mahāmoggallāna, 95
 Mahāmoggallānatthera, 72
 Mahārathadevaputta, 426
 Mahāli (Licchavi), 263, 338
 Mahālipaṇḍhavatthu, 263-281
 Mahāvanasaṇḍa, 86
 Mahāsubhaddā, 151
 Mahāsuvaṇṇa, 3
 Mahinda, 100
 Māgandiya (brāhmaṇa), 199
 Māgandiya (°ikā), 161
 Mātali, 279
 Mātika, 290
 Mātikagāma, 290
 Mātikamātā, 293
 Māra, 14
 Māradhitaro, 201
 Mārادهyya, 288, 289
 Mārabandhana, 304
 Mārabala, 86
 Mālabbhāri, 362

Migāra (setṭhī), 407
 Migāramātā, 407
 Micchādittikā, 33
 Mitta (kuṭimbika), 190
 Muñjakesī (assa), 196
 Meghiya, 287
 Meghiyattherava°, 287-289
 Meghiyasuttanta, 287
 Menḍaka, 384
 Mettasutta, 315
 Moggallāna, 143
 Moggaliyā, 88

Yamakavaggavaṇṇanā, 159
 Yamaloka, 333
 Yasa, 87, 99
 Yasatthera, 96
 Yasavanta, 105
 Yasodharā, 105
 Yugandhara, 249

Rakkhitavanasaṇḍa, 57
 Ragā, 201
 Rammanagara, 83
 Rājagaha, 77, 80, 85
 Rājagahavāsī, 77
 Rāhula, 110, 146
 Rāhulakumāra, 85, 117
 Rāhulamātā, 115, 116
 Rūpasāriyā, 88
 Revata, 84

Laṭukikajātaka, 55
 Laṭṭhivanuyyāna, 88
 Licchavi, 263
 Licchavikumāra, 338
 Licchavirājā, 338

Vajjiputtakā, 143
 Vaṭṭakajātaka, 55
 Varuṇa, 105
 Vāsabhakkhattiyā, 345
 Vāsava, 264
 Vāsuladattā, 191
 Vāsuladattāya va°, 191-199

Vidūdabha, 337
 Viḍḍābhava°, 337-362
 Vinayakathā, 299
 Vinayadhara, 53, 54, 298
 Vipassī, 84, 97, 99
 Visākha (upāsaka), 103
 Visākhā, 4, 60, 151, 384
 Visākhāya va°, 384-420
 Vissakammadevappa, 272
 Vissakammā, 85
 Viraka, 144
 Vejjayanta, 273
 Vejjayantaratha, 279
 Veṭṭhadīpakatāpasa, 162
 Veṭṭhadīpākaratṭha, 161
 Veda, 201
 Vedanāpariggahasuttanta, 96
 Vepacitti, 278
 Verambha (vātā), 200
 Velukaṇṭhaki, 340
 Veluvana, 83, 91, 93, 95, 96,
 103, 115, 125, 231, 239
 Veluvanavihāra, 139
 Veluvanārāma, 88
 Vesāli, 263, 337
 Vessantarajātaka, 115
 Vessantarattabhāva, 84
 Vessabhū, 84
 Vessavaṇa, 49

Sakka, 17, 31, 133, 263
 Sakkatta, 110, 264
 Sakkapañhasuttanta, 263
 Sakkabhavana, 284
 Sakkharaṇ - nāma - nigama,
 367

Sakyakumāra, 137
 Sakyarājā, 137
 Sakyarājakula, 84
 Saṅghadāsī, 396
 Saṅgharakkhita, 300
 Saṅghaya, 85, 90-93, 94, 95,
 118

Satipatthānasutta, 130
 Satthū, 4, 5, and *passim*.

Saradatāpasa, 106
 Saradamānava, 104, 105
 Saviṭṭhaka, 144
 Sahampatibrahmā, 86
 Sahassakkha, 264
 Sākiyā, 137, 345
 Sākiyāni, 118, 119
 Sāketa, 387
 Sāmāvatī, 161, 190
 Sāmāvatīyā-uppatti, 187-191
 Sāriputta, 77, 117, 143
 Sāriputtatthera, 72, 79, 96
 Sāriyā, 88
 Sāvatti, 3
 Sāvattvivāsī, 67
 Sikhī, 84
 Siddhattha, 84
 Sineru, 107, 272
 Sirigutta, 434
 Sirivaḍḍhakutumbika, 105
 Sirivaḍḍhaka, 105
 Sugata, 31
 Sujāta, 84
 Sujātā (Sujā), 86, 264, 285
 Sudassana, 273
 Sudassanavihāra, 83

Sudhammā, 269
 Suddhodana, 110, 115
 Sunanda, 417
 Sundarā, 105
 Suppavāsā, 339
 Suppiyā, 411
 Sumana (buddha), 84
 Sumana (mālakāra), 208
 Sumanā, 105, 152
 Sumanādevī, 151, 152, 384
 Sumanādeviyāva°, 151-154
 Sumedha, 83, 84
 Sūkarakhatalena, 96
 Setavya, 71
 Setavyanagara, 66
 Selabrāhmaṇa, 384
 Sobhita, 84
 Soreyyatthera, 331
 Soreyyattherava°, 315-332
 Soreyyanagara, 325
 Soreyyasetthiputta, 325
 Haṇsavatinagara, 99
 Hatthaka, 340
 Himavanta, 39, 83, 203
 Himavantapadesa, 164

II. WORDS AND SUBJECTS.

Akkhibhañjana, 375
 Aggiparicaranatthāna, 199
 Aṅgārakāsu, 442
 Accodaka, 52
 Accharaṇ paharati, 38, 424
 Añjalikamma, 32
 Atthimiñja, 181
 Atiudaka, 52
 Atipipita, 70
 Anakkhikakāla, 11
 Anattamanadhātuka, 89
 Anibbematikabhāva, 34
 Anupanayhanta, 48
 Anusāyika, 431
 Anumodanagāthā, 198

Anodaka, 52
 Anomapañña, 31
 Antarāpana, 181
 Abbūlhasalla, 30
 Amāmaka, 66
 Amāyāvin, 69
 Aruccanaka, 251
 Allagomaya, 377
 Avakkārapātiya, 305
 Asmimānamatta, 237
 Ahivātakaroga, 169, 187, 231
 Ākoṭitapaccākoṭita, 37
 Ācariyabhāga, 253

Āpucchitabbayuttaka, 6
 Āpokasiṇa, 312
 Āyuttaka, 180
 Ārodana, 184
 Ālasiyābhibhūta, 299
 Ālāna, 126
 Āloḷa, 88
 Ālimpeti, 177, 225
 Āvāpa, 177, 178

 Itthisaddo, 15
 Indagopaka, 20

 Ukkā, 205
 Ukkuṭika, 201, 217
 Uttānaka, 178
 Udakacāṭi, 52
 Udañcana, 94
 Uddhacchiddakavātapāna,
 211
 Uddhana, 52
 Uddhumātaka, 307
 Uddhumāyati, 126
 Upanighaṇṣati, 58
 Uppaṇḍuppaṇḍuka, 367
 Ubbillāvitākāra, 237
 Ummaggacora, 252
 Uluṇka, 425
 Ullopana, 309

 Ūnodara, 170

 Elikā, 302

 Okamokata, 289
 Onamanunnamana, 17

 Kacavara, 52
 Kacchu, 299
 Kaṭṭhattharaka, 135
 Kaṇṭaka (akkhimhi), 177
 Kaṇḍuvana, 440
 Kattarasuppa, 174
 Kabaragāvi, 71
 Kabaragorūpa, 99

Kambalakūṭāgāra, 69
 Kammajavātā, 165
 Karajakāya, 11
 Kalāya, 319
 Kaliṅgara, 320
 Kavandha, 314
 Kasibhaṇḍa, 307
 Kārāpaṇika, 416
 Kālakaṇṇi, 307
 Kiri, 389
 Kīṭa, 187
 Kucchidāha, 182
 Kuṇṭhakuddāla, 311
 Kuṇḍakamuṭṭhi, 425
 Kumbhaṇḍaka, 309
 Kumbhadāsī, 401
 Kumbhila (udakapātiyaṇ),
 201
 Kūṭajaṭila, 40
 Kūṭatta, 358
 Kūṭasakkhi, 44
 Khattiyamāyā, 166
 Khattiyasukumāla, 5
 Khaḷagga, 98
 Khaḷabhaṇḍagga, 98
 Khallāṭasisa, 309
 Khipitaka (rogo), 314
 Khārodakasēcana (vaṇe), 189
 Kheḷāsikavāda, 140
 Kheḷasinghāṇikādi, 50

Gacchapothana, 171
 Gaṇḍi, 291
 Gaṇṭhikabhikkhu, 156
 Gabbhaparihāra, 4
 Gabbhapātanabhesajja, 47
 Gāmaḥojaka, 69
 Gijjhakūṭa, 140
 Giraggasamajjā, 89
 Gulakīlā, 138, 178
 Ghaṭṭiodana, 416
 Ghanaselapabbata, 74
 Gharabandhana, 4
 Ghurughurāyati, 307

Caturassaramuggara, 126
 Cattāro janā javamānā, 389
 Citaka, 69
 Cutūpapāta, 259
 Chavaḍāhikā, 68
 Chātakāla, 125
 Chārikā, 256
 Chiddaghaṭa, 9

Jajjarita, 7
 Jayapāna, 198
 Javacchinna, 262
 Jīñjukagumba, 177
 Jotīrasa, 198

Tacapañcakakammaṭṭhāna, 243
 Taṭataṭāyati, 370
 Tantavāya, 424
 Tasara, 424
 Tithikaraṇanakkhatta yoga, 174
 Tirokuddānumodana, 104
 Tejavanātara, 426
 Thusarāsi, 309

Daṇḍabali, 251
 Daṇḍamadhu, 59
 Dabbatthika, 321
 Dasa akkosavatthūni, 212
 Dāyanagga, 98
 Dipinī, 48
 Dabbikaṇṇa, 371
 Duggatātara, 427
 Dupatṭa, 249
 Dubbuṭṭhikā, 52
 Dhamanīsanthatagatta, 299, 367
 Dhammagaruka, 17
 Dhammapada, 27
 Dhammā (enumerated), 22
 Dhurāni, 7

Nakkhattapīlana, 166
 Nagarasobhini, 174

Natthukamma, 12
 Naḷakāra, 177
 Nandī, 44
 Nimbakosa, 52
 Nimmakkhika, 59
 Nirindhana, 44
 Nivāpa, 233

Pakkaṭṭhita, 126, 179
 Paggharaṇaka, 126
 Paccekabuddha, 80, 81, 171 ff., 196, 224-226
 Paccora, 189
 Pañca kalyāṇāni, 387
 Pativiṇṣa, 188
 Paṭivissaka, 235
 Paṇḍukambalasilāsana, 17
 Paṇḍuroga, 25
 Paṇṇa (letter), 180
 Patodalatṭhi, 302
 Papātataṭa, 73
 Pabodhanacodanakkamma, 232
 Parikara, 352
 Paveṇirajja, 169
 Pasāḍhanapelika, 227
 Passasati, 215
 Pahayṣitvā, 253
 Pātodayanta, 41
 Pāḍakathalika, 321
 Pādapuñchanaka, 415
 Pāpagrahī, 17
 Pilaka, 319
 Puññavantā, 340
 Puttamaṇṣa, 375
 Puthukagga, 98
 Porohita, 174

Bidalamañcaka, 135
 Buddhasukumāla, 5
 Buddhañkura, 83
 Byāsattamanassa, 361
 Bhujissa, 19
 Bhussati, 171

Bhūmipothana, 171
Bhogga, 313

Maṅsapesī, 164
Maṅsūpasēcana, 344
Mañcaparāyaṇo, 183
Mañcavāna, 234
Mattikabhājana, 130
Madhupaṭaḷa, 59
Manussānaṇ āyu, 364
Mamāyita, 11
Massukamma, 253
Mahālatāpasādhana, 392
Mahissāsa, 358
Mātāmaha, 347
Musala, 52
Medhaga, 65

Yantahatthī, 192
Yamāmase, 65

Rājapīḷa, 323

Laṭukika, 55
Laṇḍa, 163
Lohathāli, 126

Vañjhitthī, 45
Vaṇapatīcchādana, 375
Vaṇṇadhātu, 30
Vati, 190
Vatthāni (*their uses*), 219
Varakacoraka, 311
Vasali, 189
Vātapānaummāra, 370
Vāna, 235
Vināti, 428
Visīveti, 225, 261
Vihārapokkharāṇī, 49
Vihesa, 55

Veṇugumba, 177
Veṇubali, 177

Saṅkārakūṭa, 52, 174
Saṅkārādhāna, 445
Saṅku, 69
Satthakanisādanapāsāṇa,
308
Santhāgāra, 347
Sabbaravañṇu, 232
Sampannavegatara, 197
Salākabhattāni (aṭṭha), 53
Salākayāgu, 129
Sassati, 222
Sahassanetta, 18
Sāpateyya, 67
Sāmākanīvāra, 344
Sāra, 319

Sikkhāya padāni pañca, 32
Silavipatti, 16
Sihaseyyā, 357
Sukhedhita, 165
Subbuṭṭhikā, 52
Susānagopaka, 69
Susānagopikā, 70
Sūyittha, 16
Sū sū, 171
Sekha, 432
Semānaka, 16
Setakāni, 72
Sosānika, 69

Haṇḍi, 216
Haṇḍhi, 179
Hatthikantavīṇā, 163
Hatthimāraka, 80
Hatthiliṅgasakuṇa, 164
Handa je, 410
Haricandanussada, 28
Hīrahīraṇ, 224
Huṅkarotī, 173
He he, 176

III. GĀTHĀS IN THE COMMENTARY.

Akataññussa posassa, 149
Akaramhasa te kiccaṇ, 145
Akkhī bhinnā paṭo nattho,
146

Ācari vatāyaṇ, 144
Acchariyaṇvataabbhutaṇ, 32
Ajj'eva Buddhaṇ saraṇaṇ, 32
Atthakāmo 'si me, 32
Athavassa agārāni (140),
179

Aniccā vata saṅkhārā, 71
Api viraka passesi, 144
Appaṇ vā bahuṇ vā nādas-
saṇ, 31
Appaṇ vā bahuṇ vā bhāsassu,
92

Appakena pi medhāvī, 254
Abbhāhi vata me, 30
Abhikkantena vaṇṇena, 34
Alaṅkato Maṭṭhakunḍali, 28
Asāduṇ yadi vā sādūṇ, 344
Ahaṇ nāgo va (320), 212
Aho dānaṇ paramadānaṇ,
427, 429

Ādittaṇ vāta maṇ, 30
Ābādhiko 'haṇ dukkhito, 31

Icchitaṇ patthitaṇ tuyhaṇ
sabbhaṇ, 198
Idaṇ me āsanaṇ vīra, 108
Idaṇ vatvā Sāmāvati, 217
Imehi atthihi taṇ aggapug-
galaṇ, 147

Udakathalacarassa, 144
Uddhaṇ adho ca tiriyaṇ, 433
Upemi Buddhaṇ saraṇaṇ, 32
Ubho khañjā ubho kuṇī, 376

Ekassa caritaṇ (330), 62
Evaṇ hi dhīrā kubbanti, 432
Eso Buddha mahārāja, 217
Esa bhiyyo pamuyhāmi, 218

Kathaṇ hi Bhagavā, 432
Kadāhaṇ Kāsikavatthaṇ, 417
Kadāhaṇ pāsādaṇ rammaṇ,
416

Kadāhaṇ mañcapīṭhaṇ ca,
416
Kadāhaṇsappinavanītaṇ, 417
Kadāhaṇ salākabhattaṇ, 417
Kammantā nappavattanti, 42
Kāmaṇ patāmi nirayaṇ, 447
Kālo 'yaṇ te mahāvira, 85

Gamanāgamaṇaṇ pi dissati,
30

Cakkhūni jiranti mamāyi-
tāni, 11
Cakkhūni bhijjanti mamāyi-
tāni, 11
Cakkhūni hāyanti mamāyi-
tāni, 11
Catuppadiṇ saṅkhamukhiṇ
(bis), 124

Jarā jajjaritā honti, 7
Jetvāna maccuno senaṇ, 433

Ñātamaṇ etaṇ kuruṇḍassa, 145

Tassa sokaparetassa, 433

Dantaṇ nayanti (321), 213
Disvāna Taṇhaṇ, 202
Devatā nu 'si Gandhabbo, 31
Doso rajo . . . pe . . ., 246
Dhammo have rakkhati, 99

Na taṇ jitaṇ sādhu jitaṇ, 312
Na me piyo āsi, 150
Na hi dhammo adhammo
ca, 22
Nānāpupphaṇ ca gandhaṇ
ca, 108

Nibbutā nūna sā mātā, 85
No ce labhetha (329), 62

Patikkhitto tikicchāya, 12
Patodaṇ te karissāmi, 124
Patodaṇ me karissasi, 124
Padumaṇ yathā kokanadaṇ,
244

Pāpātīpātā viramassu, 32
Pāpātīpātā viramāmi, 32
Piṇḍapātīkassa bhikkhuno,
430

Pucchāmi taṇ deva, 34
Pubbe vā sannivāsena, 181

Bālo kho tvam asi, 29

Maccheravinaye yuttaṇ, 265,
272

Manussindaṇ jahitvāna, 344
Mama lohitaabhakkhassa, 145
Mahāvīra mahāpañña, 432
Mātāpettibharāṇ jantaṇ, 265
272

Mohasambandhano loko, 222
Moho rajo na ca, 246

Yaṇ ca kandasī, 31
Yassa nitiṇṇo paṇko ca, 121
Yodaṇḍena adaṇḍesu (187),
179

Rattassa hi ukkuṭikaṇ, 201
Rāgo rajo na ca, 246
Rājato vā upassaggaṇ (139),
179

Lasī ca te nipphalitā, 145

Vadhake Devadattamhi, 146
Varam assatarā (322), 218
Vedanaṇ pharusāṇ jātiṇ
(188), 179

Saccaṇ kho vadesi, 30
Sace labhetha (328), 62
Sattarattindivaṇ Buddho,
108

Santi rukkhā haritapattā,
285

Sabbo jano hiṇsito, 149
Sammuyhāmi pamuyhāmi,
217

Sahassakkhattuṇ attānaṇ,
248

Sahassanetto devindo—
Khaṇen 'eva, 17

Sahassanetto devindo
—dhammagaruko, 17

Sahasssanetto devindo—
pāpagaraḥī, 17

Sahassanetto devindo—
saṅkhipitvāna, 18

Sahassarāṇsī satatejo (bis),
41

Sādūni ramaṇīyāni, 344

Sāliṇaṇ odanaṇ bhutvā, 344

Sāvako te mahāvīra, 432

Sukaraṇ sādhuṇa sādhu, 142

Sukarāni asādhūni, 142

So dhīro dhitisampanno,
498

So māṇavo tassa pāvadi, 29

Sovaṇṇamayaṇ maṇimayaṇ,
29

Sovaṇṇamayo pabhassaro,
28

So 'haṇ ajja pajānāmi, 407

Svāhaṇ ajja pajānāmi, 30

Svāhaṇ abbūlhasallo 'smi, 30

Svāhaṇ muditamano, 31

Handāhaṇ hatacakkhu 'smi
—marissāmi, 17

Handāhaṇ hatacakkhu 'smi
—semānako, 16

Hoti silavataṇ attho, 143

IV. GĀTHĀS IN THE FIRST FOUR VAGGAS.

Akkocchi maṇ—ye taṇ, 3
 Akkocchi maṇ—ye taṇ na,
 4

Aciraṇ vat' ayaṇ kāyo, 41
 Anavaṭṭhitacittassa, 38
 Anavassutacittassa, 39
 Anikkasāvo kasāvaṇ, 9
 Appamatto ayaṇ gandho, 56
 Appamatto pamattesu, 29
 Appamādarato—abhabbo, 32
 Appamādarato—sañño-
 janaṇ, 31
 Appamādena Maghavā, 30
 Appamādo amatapadaṇ, 21
 Appam pi ce sahitaṇ, 20
 Asāre sāramatino, 11
 Asubhānupassiṇ, 8

Idha tappati, 17
 Idha nandati, 18
 Idha modati, 16
 Idha socati, 15

Uṭṭhānavato satimato, 24
 Uṭṭhānen' appamādena, 25

Etaṇ visesato ñatvā, 22
 Evaṇ saṅkārabbhūtesu, 59

Kumbhūpamaṇ, 40
 Ko imaṇ paṭhaviṇ, 44

Candanaṇ tagaraṇ, 55

Te jhāyino, 23
 'Tesaṇ sampannasilānaṇ, 57

Diso disaṇ, 42
 Dunniggahassa, 35
 Dūraṅgamaṇ, 37

Na taṇ mātā, 43
 Na paresaṇ, 50
 Na pupphagandho, 54
 Na hi verena, 5

Pamādam anuyuñjanti, 26
 Pamādaṇ appamādena, 28
 Pare ca na vijānanti, 6
 Pupphāni heva—atittaṇ, 48
 Pupphāni heva—suttaṇ, 47
 Phandanaṇ capalaṇ cittaṇ,
 33
 Phenūpamaṇ, 46

Bahum pi ce, 19

Manopubbaṅgamā — paduṭ-
 thena, 1

Manopubbaṅgamā — pasan-
 nena, 2

Mā pamādam, 27

Yathā agāraṇ ducchannaṇ,
 13

Yathā agāraṇ succhannaṇ,
 14

Yathāpi puppharāsīmā, 53

Yathāpi bhamaro, 49

Yathāpi ruciraṇ—agandha-
 kaṇ, 51

Yathāpi ruciraṇ - sugandha-
 kaṇ, 52

Yathā saṅkārādhānasmiṇ, 58
 Yo ca vantakasāv', 10

Vārijo va thale, 34

Sāraṇ ca sārato, 12

Sududdasaṇ sunipuṇaṇ, 36

Subhānupassiṇ viharantaṇ, 7

Sekho paṭhaviṇ, 45

V. QUOTATIONS FROM OTHER WORKS.

Aṅguttara, I. 1, 15
 „ I. 225, 420
 „ IV. 387, 841
 Udāna, p. 24, 121
 „ „ 29, 427
 „ „ 61, 142
 „ „ 79, 221
 Khuddakapāṭha, 15 (Met-
 tasutta), 315
 Jātaka :
 „ Illisa (I. 845), 366
 „ Ubhatobhaṭṭha (I.
 489), 146
 „ Kandagalaka (II.
 169), 144
 „ Kāsava (I. 196), 77
 „ Kuddāla (I. 311),
 311
 „ Kuruṅgamiga (I.
 174), 145
 „ Kulāvaka (I. 199),
 265
 „ Kesava (III. 142),
 342
 „ Kosambi (III. 486),
 53
 „ Khadiraṅgāra (I.
 281), 447
 „ Cullakasetṭhi (I.
 114), 239
 „ Cullasuka (III. 495),
 285

Jātaka Javasakupa (III.
 26), 145
 „ Bhaddasāla (IV.
 144), 387
 „ Maṭṭakunḍali (IV.
 59 = Vimān.
 p. 74), 25
 „ Mahāpiṅgala (II.
 241-2), 149-50
 „ Mahāsuka (III. 491),
 284
 „ Lakkhaṇa (I. 144),
 148
 „ Virocana (I. 498),
 145
 „ Viraka (II. 150), 144
 „ Saṅgāmāvacara (II.
 92), 115
 „ Silavanāga (I. 322),
 149

Theragāthā, 14, 95, 16

Majjhima, II. 51, 380
 Milindapañha, 67-8, 127

Vinaya, I. 39, 90
 „ I. 337, 53

Saṃyutta, I. 120, 431
 „ I. 228, 263
 Suttanipāṭa, 449, 433
 „ 574, 355

CORRIGENDA

<i>Page</i>	3,	<i>line</i>	12,	<i>for</i>	alañkaritvā—alañ°.
"	4,	"	9,	"	°kotī°—°koṭi°.
"	4,	"	10,	"	°janāṇ—°janaṇ.
"	5,	"	23,	<i>read</i> ¹⁵	<i>after</i> °bhesajja.
"	7,	"	5,	<i>for</i>	°kale—kāle.
"	7,	"	9,	"	pūressāmī—pūressāmi
"	8,	"	8,	"	vaddhetva—vaddhetvā.
"	9,	"	13,	"	sabbaratṭiṇ—°rattiṇ.
"	10,	"	7,	"	'vejjo mayā—Vejjo 'mayā.
"	12,	"	11,	"	iriyāpaṭhaṇ—°pathaṇ.
"	13,	"	19,	"	dulbalo—dubbalo.
"	14,	"	9,	"	ñatva—ñatvā.
"	14,	"	10,	"	sattharaṇ—satthāraṇ.
"	14,	"	20,	<i>dele</i>	' before pabbājetvā.
"	15,	"	11,	<i>for</i>	°kotiyā—°koṭiyā.
"	16,	"	2,	"	pāpunī—pāpuṇi.
"	16,	"	6,	"	nāṇ—naṇ.
"	17,	"	40,	"	°silā°—°silā°.
"	19,	"	1,	"	pallañke—pallañke.
"	21,	"	22,	"	cakkhaṇ—cakkhaṇ.
"	22,	"	9,	"	°kalyāṇaṇ—kalyāṇaṇ.
"	22,	"	15,	"	tāyo—tayo.
"	22,	"	19,	"	°vatṭhuko—°vatthuko.
"	22,	"	20,	"	Uppādaccaya°—Uppādappaccaya°.
"	22,	"	24,	"	vaccati—vuccati.
"	23,	"	2,	"	pubbañagamo—pubbaṇgamo.
"	26,	"	18,	"	alāhane—ālāhane.
"	28,	"	10,	"	Maṭṭa°—Matṭha°.
"	32,	"	18,	"	vacanaṇ—vacanaṇ.
"	40,	"	11,	"	nikkamanto—nikkh°.
"	40,	"	18	<i>and</i>	21, <i>for</i> paṭha°—paṭha°.
"	41,	"	6,	<i>for</i>	ti. Taṇ—ti taṇ.
"	42,	"	22,	"	ūtṭhehi—utṭhehi.
"	44,	"	7,	"	upnāyanti—upa°.
"	46,	"	13,	"	putta—puttaṇ.

Page 48, line 4 and 6, for kukkuṭi—kukkuṭi.

„ 50, „ 11, for thitaṇ—thitaṇ.

„ 50, „ 21, after °adi° add —.

„ 55, „ 16, *dele* period after pāpesīti.

„ 56, „ 4, for Bārāṇ°—Bārāṇ°.

„ 57, „ 7, „ kārāṇā—kārāṇā.

„ 58, „ 18, „ °sonḍiyaṇ—°sonḍiyaṇ.

„ 66, „ 17, „ kutimbikā—kuṭ°.

„ 68, „ 2, „ tāṇ—taṇ.

„ 74, „ 11, „ nappassahati—nappasa°.

„ 77, „ 18, *dele* period.

„ 82, „ 25, for aharatīti—arahatīti.

„ 86, „ 8, „ patiññaṇ—paṭi°.

„ 86, „ 12, „ ñāṇaṇ—ñāṇaṇ.

„ 93, „ 9, „ patiññaṇ—paṭi°.

„ 98, „ 8, „ °pathamaṇ—°pathamaṇ.

„ 102, „ 4, „ bhikkhaūṇaṇ—bhikkhūṇaṇ.

„ 106, „ 5, „ °dessanā—desanā.

„ 109, „ 6, „ °ipsū—°ipsu.

„ 115, „ 7, „ gamaṇa°—gamaṇa°.

„ 116, „ 18, „ brahama°—brahma°.

„ 116, *dele*, after dhaṇaṇ.

„ 124, line 1, for bhāsetvā 'naṇ—(with S.) 'bhāyetvā
naṇ.

„ 131, „ 8, „ gaṇṭhitāni—gaṇṭh°.

„ 138, „ 5, „ paṇ'—pan'.

„ 136, „ 21, „ pathamaṇ—paṭh°.

„ 138, „ 24, „ Devadatthero—Devadattatthero.

„ 138, „ 25, „ yevā—yeva.

„ 139, „ 9, „ bhavissamīti—°āmīti.

„ 139, note 10 „ °minmitvā—°nimmitvā.

„ 140, line 16, „ vissajāpesi—vissajj°.

„ 146, „ 18, *dele* second ti.

„ 151, *read all the fem. present participles with* °i.

„ 177, line 25, for āvāsaṇ—āvāpaṇ.

